

בדיני חציצה

תוכן הענינים

מפתחות	.....	תקפט
סימן א	בעיקרי הדינים מדאורייתא	.....תרז
סימן ב	בדיני חציצה בשיער ובדין בטלה דעתו	.....תריג
סימן ג	בדין לפלוגה וכחול שבעין וגלד ורטיה	.....תרכג
סימן ד	בדיני חציצה בלח ויבש	.....תרלג
סימן ה	אבר ובשר וציפורן המדולדל	.....תרמח
סימן ו	בסוגיא דפסחים מ"ה מ"ו, בחילוקי דינים דמקפיד ורוצה בקיומו	.....תרס
סימן ז	בדין רביתיה וחציצת כינה	.....תרעג
סימן ח	בדין בין הסתרים, וראוי לביאת מים	.....תרפ
סימן ט	בסוגיא דקפצה ידה ודרך גדילתה ובדין מים מקדמין	.....תרצג
סימן י	בדיני חציצה בכלים	.....תשב
סימן יא	בדין עתיד ליקצץ ואם צריך להטביל החציצה	.....תשכה
סימן יב	בדיני חציצה [מהדורא קמא]	.....תשלג
	בדיני חפיפה ועיונא	.....תשעג
סימן יג	בגזירת טומאת מים שאובים	.....תשצט

בדיני חציצה

מפתחות

סימן א

בעיקרי הדינים מדאורייתא

א. עירובין ד' ב' שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים – ביאור הדיוק מבשרו, - ומאי הוה ס"ד לולא האי קרא. – שם כי אתאי הלכתא לשערו. מאי ס"ד אי לאו קרא דשערו.

ב. שם כי אתאי הלכתא לרובו כו', אי לאו הלכתא ה' דין דרובו שאינו מקפיד חוצץ, - ובנידון האם החציצה היא כבשרו.

ג. עוד בסוגיא דעירובין שם, דברים שנתבארו במקור"א, עירובין ד' ב' היכי דרשינן מבשרו חציצה, ועיין סק"ה אם דבר שאינו מקפיד מיקרי בשרו, - שם במי מקוה, היכי משמע ומנלן שיש שיעור למקוה, דילמא לתינוק סגי במים כגופו. – מנלן דשערה אחת חוץ למים פוסלת ולא אזלינן בתר רוב. – שם וכדרכ"ה, למה הביאו מימרא דאמורא הרי יש משניות מפורשות דיש חציצה בשיעור. – שם שערו נמי דאורייתא הוא מה הקושיא הרי ההלכה נאמרה בחציצין. - ולמה איצטריך קרא לשערו הרי הוא גופו ממש.

ד. יש לעיין למאי איצטריך קרא לרובו המקפיד הרי בסברא אפשר לקיים שהנכנס בתוך שקית ניילון למים לא קרינן ביה ורחץ.

ה. יש לעיין מה נתחדש בהלכה אם הא דאינו מקפיד אינו חוצץ, או גם הא דמיעוט המקפיד אינו חוצץ. – יש כמה נפ"מ לדינא אם דבר שאינו מקפיד חשיב כגופו ממש, או דאע"פ שאינו גופו אינו חוצץ. – יש לעיין בבגדי כהונה דכתיב על בשרו וממעטינן חציצה, ושם לכאורה לא נאמרה הלכה, ומבואר בגמ' דמקפיד חוצץ ושאינו מקפיד אינו חוצץ.

ו. שם דאר"י ד"ת כו', ושאינו מקפיד כו', כאן מרומז דיניה דר"כ יבמות ע"ח א' דכולו חוצץ, ובדין כולו בשיעור לשיטת הגאונים, ובדין היינו רביתיה – ואם שערו משלים לרוב גופו לחומרא ולקולא. ז. מהו מקפיד.

ח. כמה סוגי חציצות.

סימן ב

בדיני חציצה בשיעור, ובדין בטלה דעתו

א. שבת נ"ז א' טבילה מאן דכר שמה, יש לעיין מאי קושיא דילמא מילתא אגב אורחא כו', - שם ושריא להו, ביאור למה מסירה אותם לגמרי, ומ"ט לא התירו לצאת כשהן רפויין. – שם ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר, האם החשש שתשכח ששבת היום.

ב. שם בעא מיניה ר"כ מרב תיכי חלילתא מאי, ביאור השו"ט דר"כ ורב, - שם ואיכא דאמרי אמר רהבדר"י חזינא לאחותי כו', הוכיח מזה שהמים באים בהם בריוח ואין לגזור. – שם איכא ביניהו דטניפן, קשה לפרש דהיינו מטונפים, וביאור הענין.

ג. עוד בסוגיא דתיכי חלילתא, ע"ס הגמ'. – דברים שנתבארו במקור"א.

ד. שם ב' ודילמא כשם קאמר להו כי היכי דמודיתו לי בחוטי שיער כו', ביאור הדמיון בין צמר לשיער, ובדברי ר"י שהמים באים בהם.

ה. עוד בענין חוטי שיער דברים שנתבארו במקור"א.

ו. שבת נ"ז ב' תוד"ה הכא בדין חוטיין שבאזניהם.

ז. מקואות פ"ט מ"א והרצועות שבראשי הבנות, רצועות היינו של עור, והא דנקט בנות. – שבת ג"ז א' אר"ה וכולן בראשי הבנות שנינו, בהא דנקט למילתי' לענין טבילה.

ח. שבת ס"ה א' אר"ז לא שנו אלא שן של זהב כו', בהא דלא חיישין דילמא מתרמי לה טבילה של מצוה, ובדין שן של זהב לענין חציצה אם דמי לטבעת. ובדין טבעת.

ט. מקואות פ"ט מ"ב קלקי הלב והזקן וביה"ס באשה, ביאור מתני' אם קלקי קאי אכולהו.

י. עוד שם בביאור מהו קלקי, וביאור פלוגתת ר"א ות"ק.

יא. היכי משכחת לה קלקי והא בעינן חפיפה, ועוד בהנ"ל.

יב. שם מ"ג רא"א א' האיש וא' האשה כו', בדין איש המקפיד ואשה שאינה מקפדת, ואם כל רצון להסיר מיקרי קפידא, ובהכרעת רוב העולם.

יג. חציצות שאין להם הכרע ע"פ רוב העולם.

יד. בביאור התוספתא דהעושה קלקי בראשו.

טו. שו"ע סי' קצ"ח ס"ו שבראש ושכבית השחי אינו חוצץ, למה לא הזהירו הפוסקים על חציצה ברוב שיעור לדעת הגאונים.

סימן ג

בדין לפלוף וכחול שבעין וגלד ורטיה

לפלוף שבעין

א. נדה ס"ז א' אמר מר עוקבא לפלוף שבעין כו', בשיטות הראשונים בחילוק דלח ויבש בתוך העין וחוצץ לעין.

ב. שם גמ' אימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק, בשיעור ירוק, ובשיעור תוך העין.

ג. שם אמר מר עוקבא לפלוף שבעין כו', יל"ע למה לא העמיד דבריו על המשנה במקואות דתנן

דלפלוף שבעין אינו חוצץ, וביאור לפלוף שבמתני' – שם יבש חוצץ, בטעם דיבש גרע, ובטעם שתלה מר עוקבא דבריו בלח ויבש ולא חילק מתחילה בין לח להתחיל לירק.

בדין גלד ורטיה

ד. מקואות פ"ט מ"ד גלד שעל המכה, בטעמא דגלד אינו מקפיד, ובחילוק בין גלד לרטיה.

ה ו. מהו גלד ומהו קרום.

ז. נדה ס"ז א' ארמב"א הני ריבדי דכוסילתא, בטעם החילוק בין רבדי דכוסילתא לגלד, ובהא דקרי להו ריבדי.

ח. שם עד ג' ימים כו', בשיטות הראשונים בחילוק דג' ימים, ובדין גלד שחוצץ למכה, ומהו גדרו.

ט. גלד שעל רוב הגוף, או על רוב ראשו.

י. עוד בחילוקי גלד שעל פי המכה וחוצץ למכה וריבדא דכוסילתא, – דברים שנתבארו במקו"א.

יב. מקואות פ"ט מ"ב והרטיה שעליה, בדין רטיה ואספלנית ומלוגמא ובדין סם יבש.

כחול שבעין

יג. נדה ס"ז א' א' אמר שמואל כחול שבתוך העין כו', בטעם החילוק בין תוך העין לחוצץ לעין.

סימן ד

בדיני חציצה בלח ויבש

א. מקואות פ"ט מ"ב ושרף היבש. ובמ"ג מבואר דשרף הלח אינו חוצץ, וצ"ע היכי סתים והרי מבואר בתוספתא דשרף רוב האילנות אף בלח חוצץ, – ובדברי התוספתא שבר"ש לכלוכי פירות וכחול שבעין.

ב. בטעמא דלח אינו חוצץ כמה ראיות דהטעם משום דמחלחל, אבל ענין החלחול אינו ברור.

ג. לענין הלכה היכא דמקפדת.

ד. בדין סיכה בשמן אם חשיב לח, ובדברי מרן זללה"ה דמון ספוג בשמן מים מחלחלין.

בסוגיא דשבת ק"כ

ה. שבת ק"כ ב' ורמי דרבנן אדרבנן כו', ביאור הדמיון בין מחיקת השם לשבת – שם דתניא הרי שהיה שם כתוב כו', יש להסתפק אם בכל מקום בגופו אסור משום עומד ערום. – שם מתוך שאדם בהול כו', בהא דהוצרכו לטעם זה ולא סגי משום דאתי למיעבד בידים, – שם אי לא מיהדק עיילי ביה מיא אף שיש חילוק בין מים שבאים למקום מגולה לבאין לתוך הגמי מ"מ ס"ל דאין לחלק. – שם קא הוי חציצה. מבואר דאין לטבול בזמנה עם חציצה דרבנן. – שם חציצה תיפו"ל משום דיו, מבואר דחשיב מקפיד אף שאין לו אפשרות למחוק, ובדין האומר שאינו מקפיד ע"ז.

ו. שם בלחה דתניא הדם והדיו כו', יש לעיין להראשונים דטעמא דלח אינו חוצץ משום דמחלחל, הרי אינו מחלחל בדיו, וכן בזבחים ל"ה א' דלח אינו חוצץ בין רגלי הכהנים לעזרה, וביאור ענין החלחול. – בדין לחין בבית הסתרים.

עוד בכל חנ"ל מדברים שנתבאר במקו"א.

ז. שבת ק"כ ב' גרמא שרי, יש לתמוה וכי מותר לגרום לס"ת שימחק שם אי לא מיהדק עיילי ב' מיא, לכאורה מים שמחלחלין תחת גמי אינם מוחקין כ"כ. – שם חציצה תיפו"ל משום דיו, לכאורה אינו מקפיד שהרי הוא כתבו. – שם לחים אין חוצצין, נחלקו הראשונים אם משום דמחלחל או שאינו מקפיד. – יש לעיין למסקנא למה לא הצריכו שיטבול בבגדיו. – יש לעיין למסקנא למה הוצרך ר"י להזכיר ובלבד שלא ישפשף הרי הנדון רק בעמידת ערום.

ח. דעת תו' זבחים ע"ח ב' חולין כ"ו ב' דבלחין המים מחלחלין ויש להסתפק אם צריך להמתין עד שיחלחלו. – במ"ש בקיצור הלכות דצ"ע בדיו שלנו, ובדין דבש שלנו – במ"ש מרן זללה"ה דהלכה כתו'.

ט. זבחים ל"ה א' לח הוא ולא הוי חציצה, יש לדקדק מאי מיייתי מטבילה דהתם הנדון משום חלחול מים, ודברי היראים צע"ג.

י. מנחות כ"א א' ל"ק הא דסריך הא דלא סריך, צ"ע למה לא אמר דם שנסרך חוצץ, ויעיין בל"ב דרש"י, וברמב"ם.

יא. חולין כ"ו ב' בתו' ובתו' הרא"ש, ואם הנדון מפני שאינם מחלחלין בכלי מלא, או שאפי' יחלחלו לא תועיל הטבילה מפני שמתבטלין ביין שבכלי.

יב. יעויין בראית היראים מהתוספתא דשרף של שאר אילנות, ובמתני' דסתמה דכל שרף הלח אינו חוצץ, ובטור שסתם כן. – להיראים מבואר דכל דם יבש מקפדין, וצ"ע לדינא בזה.

גלדי צואה וביצק שתחת הצפורן

יג. מקואות פ"ט מ"ב וגלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן כו' לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן, האם הטעם משום שמחלחל או שאינו מקפיד.

יד. בטעם החילוק בין תחת הצפורן כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר.

טו. בדברי הרמב"ן והרשב"א דטעם נטילת צפרנים משום שאין יודעים לכוין מה נקרא שלא כנגד הבשר, ובדין מקדחת במקום שכנגד הבשר, – בהא דסתמה המשנה ולא חילקה בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר.

מלמולין

טז. שם במשנה והמלמולין, ביאור מלמולין, וטעם החילוק בין לכלוכין למלמולין.

בדין טיט לענין חציצה ולענין מים מקדמין

יז. מקואות פ"ז מ"ז הטביל בו את המטה כו' מפני שהמים מקדמין, האם יש ללמוד ממתני' לכל טיט. והאם היכא דאין המים מקדמין חשיב כחוצץ למקה או כחציצה.

ז. בסוגיא דשבת צ"ד ב' ממה שנתבאר במקו"א – שבת צ"ד ב' תניא רשבא"א ציפורן שפירש כו', האם הנידון לתלוש את החלק שכבר גזזו, או להמשיך לגזוז כולה, ובטעם החילוק בין רוב למיעוט – שם וציצין שפירשו רובן, שיעור רוב בציפורן ובציצין.

ח. שם ה"ק פירשו רובן ביד כו'.

ט. משמעות הסוגיא דשבת צ"ד דבפירשה מיעוטה הרי היא כגופו, ואין לדון מצד חציצה, אבל לענין מעשה מחמירים, - יש להסתפק בצפורן ובציצין כשנחתך רובו ובמקום החיבור נחתך רוב או מיעוט כיצד משערין.

י. שם אר"י הלכה כרשבא"א כו' – שם ארבע"ח אר"י והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו, ביאור הדבר ואם קאי אציפורן או אציצין.

יא. שיטות הראשונים בציפורן המדולדלת ובפירשה רובה או מיעוטה לענין חציצה.

יב. לענין הלכה בדין פירשה רובה או מיעוטה. – ובדין אם החתך בעומק במקום שאין ראוי לחתוך הציפורן. ואם יש חתך בצד במקום שמשם עד סוף הציפורן הרוב חתוך. – ובדין נשתיירו מהציפורן ציצין דקים שאין מקפידין עליהן, ובדין ציפורן שפירשה רובה כשמקדפת עליה. – ובדין צפורני הרגלים.

יג. בדין ציצין של עור לענין חציצה.

יד. בדין ציפורן העומדת ליקצץ, ואם ראוי להתיר נטילת צפרנים בשבת לצורך טבילה, ובדין ציפורן שחודרת לעומק הבשר וקשה לחתכה.

כשזות של קטן וקרום שעל המכה

טו. מקואות שם, כשזות של קטן, היאך יש ללמוד ממתני' לענין חציצה ובפלוגתת הראשונים בזה, ובדין כשזות של גדול, - שם לא טמא ולא מטמא, בתו"כ מפיך ליה מהנוגע בבשר הזב.

טז. שם קרום שעל המכה טמא ומטמא, בטעם הדבר, - שאר חיבורים אינן מטמאין.

יח. שם בר"ש ואין כאן חציצה שאין חוצץ אלא טיט היום וטיט היוצרים – בדין מים מקדמין בשאר טיט, באדם ובמיטה. - בדברי הטור דשאר טיט אף כשהוא יבש אינו חוצץ – בדין טיט הנרוק וטיט היום והיוצרים.

יט. בכל מקום שהתירו חציצה משום שהמים מחלחלין, האם היינו משום שהמים בסוף יגיעו לבשר או דסגי בכך שיכולים להגיע.

סימן ה

אבר ובשר וצפורן המדולדלין

אבר ובשר המדולדלין

א. ר"ש מ"ד תניא בתוספתא כו' והאבר והבשר המדולדלין כו', בדברי כמה ראשונים מבואר דהגירסא אין חוצצין, ודלא כהרמב"ם והרא"ש דגרסו חוצצין, כמה ראיות לגירסא דאין חוצצין.

ב. דין אבר ובשר המדולדלין לענין חיבור לטומאה ולהזאה.

ג. לענין הלכה, ובדין אבר ובשר המדולדלין כשיכול לחזור ולחיות, ובדין בשר לח ויבש, ובדין עור קשה שבפרסות הרגל.

צפורן המדולדלת

ד. שם במשנה פ"ט מ"ד וצפורן המדולדלת, בהא דלא חילק התנא בין פירשה מיעוטה לרובה, ולא הזכיר דין אבר ובשר המדולדלין, וביאור החילוק בין פירשה מיעוטה לפירשה רובה. – דברים שנתבארו במקו"א, - בטעם דצפורן המדולדלת אינה חוצצת, והאם סיפא דמתני' דטמא ומטמא קאי נמי אציפורן המדולדלת.

ה. בסוגיא דשבת צ"ד ב' ציפורן שפירשה רובה וציצין שפירשו רובן לענין תולש בשבת, ובמ"ש שם והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו, ובפירושי הראשונים שם.

ו. שיעור רוב בצפורן ובציצין.

ז. עוד בנידון הנ"ל סק"ה מ"ט אין מגרע מה שמקפיד בפסח להוציאו.

ח. דברים נוספים בדין חיבור לטומאה באינו מקפיד וברוצה בקיומו, באדם ובכלים, והיוצא מזה האם מוכח בשמעתין דיש דרגא נוספת דרוצה בקיומו.

ט. העולה לדינא לענין רוצה בקיומו אם גורם שיהא כגופו לענין טמא ומטמא. – בדין סתימה בשיניים אם יש לדמות לבצק שבסדקי עריבה, ובדין בצק שבסדקי עריבה שאינו מקפיד ואינו רוצה בקיומו, – ובדין סתימה קבועה שרוצים להסירה משום כאב.

י. יד. דין ודברים בשאלות סתימות השיניים בכמה מהדורות, ובדין טבעת, וע"ע מש"כ לעיל ס"ב סק"ח.

טו. ביאור הסוגיא דפסחים הנ"ל – העתק מספר פסחים.

סימן ז

בדין רביתיה וחציצת כינה

א. ב. יבמות ע"ח א' ב' בדין כולו ורביתיה.

ג. זבחים י"ט א' כינה מהו שתחזין מתה לא תבעי לך כו', חיה מאי מי אמרינן כיון דאזלא ואתיא רביתא היא כו', ביאור הענין דכינים חשיב רביתא – והאם ביצי כינים נמי חשיב רביתא.

ד. לענין הלכה כהיום בדין כינים וביצי כינים.

ה. בענין כינים- דברים שנתבארו במקו"א. – סוגיא דזבחים י"ט א' בבעיא דכינה מהו שתחזין, בביאור ענין רביתא ובמה שאמרו דקפיד עלה, ושם בבעיא דאבק עפר מהו.

ו. היאך פסקינן בעיא דכינים דלא איפשיטא, ובדבריו השו"ע בדין כינים הדבוקים לבשר.

ז. בדיני כינים המבוארים בשו"ע, וכינים המצויים בזמנינו, ובדין ביצי כינים.

ז. דין שיער וציפורן לשאר דינים לענין טמא ומטמא, ולענין חיבור במת, ולענין זב, ובדין העומד ליגזז, ובדין שער פאה נכרית המחובר בגופה.

סימן ו

בסוגיא דפסחים מ"ה מ"ו, ובחילוקי הדינים דמקפיד ורוצה בקיומו

א. פסחים מ"ה א' מתני' בצק שבסדקי עריבה, ביאור על סדר מתני' ע"פ המבואר בגמ', וב' דרגות במקפיד.

ב. שם גמ' תניא כל"ק כו' אינו חוצץ ואינו עובר כו', מפורש בברייתא דהנפ"מ גם לדין חציצה, וע"כ דאיסורו חושבו.

ג. שם ב' וכן לענין הטומאה כו' מי דמי התם בשיעורא תליא מילתא כו', יש להסתפק במקום העשוי לחזק ונמאס ומקפיד עליו – שם אמר ר"י ולענין טומאה אינו כן, היאך מיישב ר"י את המשנה והברייתא דלעיל.

ד. מ"ו א' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין, פשוט הדברים דכל הכזית משלים לכביצה, ויש ללמוד מזה דלא סגי למעט ואחר שאיסורו חושבו, ובטעם דנאדי אביי מאוקימתא דרבא, והיאך מיעוט שאינו מקפיד מתבטל לכלי, – ובנידון מ"ט אין מגרע מה שמקפיד עליו בפסח להוציאו.

ה. המשך הנידון מ"ט אין מגרע מה שמקפיד עליו בפסח להוציאו והחילוקין בין בצק שבעריבה לתכשיטין שחוצצין משום שמקפדת להוריד בשעת לישא.

ו. בסוגיא מ"ו א' דברים שנתבארו במקו"א, ביאור המחלוקת דאביי ורבא ור"פ בדיוקים שבמתני', – משמעתין מוכח דאינו מקפיד חשיב ביטול גם לשאר דינים ולא רק לענין טבילה. – במש"כ לעיל דמבואר הכא דיש דרגא נוספת דרוצה בקיומו. יש מקום לפקפק בזה, אם נימא דיתכן שיהא טמא ומטמא גם בכל אינו מקפיד. – וע"ע להלן סק"ז.

ח. בדברי המורכבי בדין קליעות שיער הנעשים ע"י שד.

י. שם בר"ש בתוספתא הנכנס לו חץ ביריכו רבי אומר אינו חוצץ וחכ"א הר"ז חוצץ בד"א בשל מתכת כו', ביאור המחלוקת בין חץ של עץ היא מח' במציאות, ובמ"ש הר"ש דבשל מתכות סכנה להוציאו, והר"ל אינו מקפיד, וע"פ מה נקבע שאינו חוצץ אם בקרם עליו העור או באינו נראה. – בדברי הרא"ש בטעמא דנראה חוצץ.

יא. לענין הלכה.

יב. בדרגת החיוב לעשות חפיפה בבית הסתרים ובסוגיא דנדה ס"ו ב' לעולם ילמד כו'.

סימן ט

בסוגיא דקפצה ידה ודרך גדילתה ובדין מים מקדמין

קפצה ידה כו'

א. מקואות פ"ח מ"ה נתנה שיערה בפיה קפצה ידה קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, בביאור מתני', והאם החסרון משום דחשיב חציצה, ובהא דנקט לשון כאילו לא טבלה.

ב. בדברי מרן זללה"ה בדין בית הסתרים הפתוח חוץ למקוה בטבלה שוכבת כבוניא.

ג. שם קרצה שפתותיה, בטעם דחוצץ, ובדין אם הדיחה שפתיה במים קודם שקרצה. – ובדברי הרמ"א סמ"ג שחשש שמא תעצור עצמה ולא יהיו ראויים לביאת מים – ובכל סגירת ביה"ס בחוזה.

דרך גדילתה

ד. בסוגיא דנדה ס"ז א' האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה, ביאור גדר הדברים, ואיזה קמטים צריך שיכואו בהם המים. – ביאור הא דתנן כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית – בנדה שם אריו"ח פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר כו'.

ה. בסוגיא דדרך גדילתה נדה ס"ז א' אר"ל אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה, בחילוקין שבין ביה"ס דטבילה לביה"ס דנגעים, ואם כף הרגל חשיב גלוי, וביאור לשון דרך גדילתה. – ביומא

סימן ח

בדין בית הסתרים וראוי לביאת מים

[א"ה, וע"ע לק' ס"ט סק"ז-י]

א. פ"ח מ"ה נדה שנתנה מעות בפיה כו', טהורה מטומאתה אבל טמאה היא על גב רוקה ביאור הא דלא הוו מעות חציצה, וכיצד היא טמאה ע"י המעות. – ביאור אימת הרוק נטהר עמה, ויישוב מתני' כלים פ"ח מ"י בדין פונדיון. – ובדין רוק שעל גבי הסתימה הקבועה אם מטמא.

ב. בסוגיא דקידושין כ"ה א' באיזה אבר חשיב מקום גלוי לכמה ענינים, ולענין לשון ושן ועין.

ג. קידושין שם אמר עולא הכל מודים בלשון לענין טומאה כו' לענין טבילה כו', ביאור הענין. – ובדברי תוד"ה כל מהיכא ילפינן למעט בית הסתרים. – שם רבי סבר והזהר הטהור כו'. – שם נטהרה מטהרה הו"ל למילף – שם וכבס בגדיו הפסיק הענין.

ד. שם מקום הראוי לבא בו מים בעינן כדר"ז כו', אם בעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא.

ה. מקור הדין דראוי לביאת מים.

ו. ר"ש בשלהי מקואות בשם תוספתא אספלנית מלוגמא ורטייה שעל בית הסתרים רבי אומר חוצץ ריכר"י אומר אינו חוצץ, ביאור הפלוגתא בכמה אפשרויות. – שם בתוספתא נכנסו צרורות או קיסמין בסדקי רגליו מלמטה כו', ביאור הענין והיאך פסקין.

ז. הערות בסוגיא דקידושין שם דברים שנתבארו במקו"א.

ח. ביאור ענין ראוי לביאת מים – וכמה ספיקות מהו השיעור דראוי לביאת מים.

ט. פ"ו מ"ה חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה כו', היכא דאינו נראה אם חשיב ככלוע.

דעל השיש הפנימי אינו חוצץ – בדין אוכף ומרדעת ובשיעור דאיסר האיטלקי.

ד. בסוגיא דשבת קי"ד א' בחילוקין שבין בור ות"ח.

ה. מקואות שם מ"ז מטפחת של זפתין כו', – שם זה הכלל – כונת המשנה לכלול כל השנויים בתוספתא.

ו. בזבחים צ"ה ב' בדין טבח ומוכר רבב.

ז. בדברי התוספתא שבר"ש על הסדר.

ח - י. במתני' פ"י מ"א כל ידות הכלים שהכניסום שלא כדרך, בפירושי הראשונים ז"ל ובדברי התוספתא שבר"ש.

יא יב. שם כלי שהטבילו דרך פיו ובדין הטבילו בלא זיבורית.

יג. שם כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע.

יד. שם וצלוחית שפיה שוקע כו'.

טו. בדין קלמריין.

טז. בדברי התוספתא פ"ז ה"ה בדין צלוחית ששפתה שוקעת לאחוריה, ובדין צלוחית שאוגנה חוזרת לתוכה.

יז. פ"י מ"ה הכר והכסת של עור כו', ביאור צורת הכר והכסת, והא דבעו ביאת מים לתוכן – שם כסת עגולה כו', כל הני האם חשובים כבית הסתרים או כבלוע.

יח. בסנהדרין ס"ח א' בדין צרור המרגלית ומשקולת קטנה, ובדברי אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה בדין חושן אם הוי כתפילין, ואם דינו כביה"ס.

יט כ. במתני' פ"י מ"ג ומ"ד בדיני קשרים שבכלים.

כא. חגיגה כ' ב' בדיני כלי בתוך כלי וקשרים שבכלים לקודש ולתרומה.

כב. במתני' מקואות שם ובגדים שהטבילן מכובסים עד שיבעבעו.

ע"ח א' שתשב עד צוארה במים – בנדה שם פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר כו', האם יתכן שיהיו ב' מקומות מתחלפים בקולא של ביה"ס.

ו. בסוגיא שם בגירסת הגאונים לית הלכתא ככל הני שמעתתא, ובנידון הראשונים ז"ל אם מיירי לטהרות או לבעלה.

האוחז באדם ובכלים

ז. מקואות פ"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים כו', האם ר"ש פליג על דינא דמים מקדמין ובביאור פלוגתא דרבנן ור"ש.

ח. לענין הלכה, והאם מהני לכתחילה, באדם אחד המחזיק, ובטובלת שמחזיקה בידית שלא תפול.

ט. האם צריך להדיח במי מקוה או דסגי בשאובין – בדין חציצת כלי בתוך כלי כשהדיחו.

י. בדין האוחז באדם ובכלים האם הוי דיעבד – ובהא דנקט לשון טמאין ולא נקט חוצצין – בהא דנקט לשון "הדיח" ידיו דמשמע שפשוף – בנידון האם ר"ש לחומרא, ובדברי הירושלמי בזה, - ובשיעור ריפוי הידים.

סימן י

בדיני חציצה בכלים

א. שבת ט"ו ב' אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה, ובדין טבילה מטומאת כלי זכוכית, ובהא דתנן פ"ט מ"ה הזפת והמור בכלי זכוכית אם מיירי בטבילה מטומאה או בניקחין מן הגוי.

ב. מקואות פ"ט מ"ה הזפת והמור בכלי זכוכית כו', בהא דנקט כלי זכוכית, וביאור החילוק בין באין מבין האומן לבאין מבית בעה"ב, ובדברי התוספתא ושבקערה ותמחויו בכל ענין מקפיד – ובדברי רש"י שבת ט"ו ב' דנקט כלי זכוכית משום שהטיט נופל מאליו.

ג. שם במשנה על השלחן כו', בחילוקים שבין נקיים לבלוסים, ובדין עני ובעה"ב, - ובדברי התוספתא

כג. שם מ"ה החבל שהוא קשור בקופה.

כד. שם פ"י מ"ו בדין טבילת חמין וצונן.

סימן יא

בדין עתיד ליקצץ ואם צריך להטביל החציצה

א. פ"י מ"ה כל ידות הכלים שהן ארוכין ועתיד לקוצצן כו', – בדין אינן ארוכין משיעור יד, ובקושיית הראשונים ז"ל מ"ט לא היו מקום החתך חציצה.

ב. בעיקר דברי הראשונים ז"ל מ"ט לא הקשו דמקצתו חוץ למים.

ג. האם צריך שתהא החציצה במים.

ד. בטעמא דסגי להטביל עד מקום המידה ומ"ש משאר מקומות, ובדין אבר ובשר המדולדלין האם מטביל את כולו.

ה. בנידון אם החציצה צריכה להיות במים – דברים שנתבארו במקו"א – בשיטות הראשונים חולין ע"ג א'.

ו. כמאן הלכתא בפלוגתא דמתני'.

ז. בדברי הר"ש והרא"ש דביה"ס דכלים א"צ ראוי לביאת מים.

ח. עוד בכל הנ"ל – דברים שנתבארו במקו"א.

סימן יב

בדיני חציצה [קמא]

א. בפלוגתת הראשונים ז"ל ובראיות שהביאו בדין דיו ודם ושרף לחין שאין חוצצין, אם הטעם משום דליכא קפידא או דמחלחלי מיא.

ב. מקואות פ"ט מ"ג כל המקפיד עליו חוצץ כו', אם זה מדברי ר"א, או כללא דכולה מתני', ועוד בזה.

ג. שבת נ"ז תיכי חלילתא, בפרש"י ורבותיו.

ד. כמה חילוקים בסוגי החציצות, ובטעמא דטבעת חוצצת.

ה. נדה ס"ז א' הני ריבדא דכוסילתא, כל המסתעף בגלד ולפלוג ורטייה, והעולה לדינא.

ו. שם אמר שמואל כחול שבעין כו', כל הענין.

ז. בתוספתא שהביא הר"ש לענין סם יבש שע"ג המכה.

ח. בגלדי צואה ולכלוכי צואה, אם החילוק משום מקפיד או דמחלחלי, ובדיני חציצה דצפורן ותחת'.

ט. מקואות פ"ט ולא יטבול באבק שעל רגליו, שיטות בביאור הענין.

י. שם קלקי הלב כו' קלקי הראש כו', מהו יסוד החילוק, ושיטות הראשונים ז"ל בכ"ז, ובדין מקפיד במה שאין דרך להקפיד, ואיפכא.

יא. בבעיא דרבא בזבחים לענין מקפיד, ובמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה.

יב. שם במשנה וצפורן המדולדלת, ובתוספתא בדין אבר ובשר המדולדלין.

יג. נדה ס"ו ב' לעולם ילמד אדם כו' עצם חוצץ כו', בדין ביה"ס אם זה מדאורי', ואם יש קולא בביה"ס בשיטות הראשונים ז"ל בכ"ז.

יד. עוד בביאור מימרא דרבא, שם בתו' ס"ז א', ובפלוגתא דרבי וריב"ז בתוספתא בחציצה שעל ביה"ס ובדברי ר"ע שם, ובמ"ש תו' לפתוח הפה.

טו. מקואות פ"ו מ"ח חץ שהוא תחוב באדם, בדין מקפיד, וכל המסתעף מזה לענין צפורן שבבשר.

טז. בדין חציצה שאינו מקפיד אם חשיבא כגופו וצריך שתהא כולה במים, וכמה ענינים בזה.

יז. פ"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים, בבאור פלוגתתם, ובירו' חגיגה בזה.

בדיני

מפתחות

חציצה

תקצו

יח. בדין נתנה שיערה בפיה, אי מהני אינה מקפדת, ומ"ט קתני כאילו לא טבלה בחציצה דרבנן.

יט. נדה ס"ז א' בביאור דרך גדילתה, ושיטות הראשונים ז"ל בזה.

כ. עירובין ד' ב' חציצין דאו' כל הסוגיא, ובדין שער.

כא. ב"ק פ"ב א', למא לא הזכיר חפיפה באיש, ומה צריך לחוש מדאורייתא.

כב. בשו"ע עד שיהא רוב שיערה קשור, ואיך מתפרשת סתימתן של ראשונים בדין שער, אם זה כדעת הגאונים, ומה שקשה לדבריהם, ובדין צפורן.

כג. שו"ע ס"ז בדין צבע שצובעין לנוי, בטעמים שהזכיר הרשב"א, וברא"ש בזה.

בעניני חפיפה ועיונא

כד. נדה ס"ו ב' טבלה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ, ובדברי הראשונים ז"ל אם מועיל עיון בשער ובגוף.

כה. שם ואם לאו צריכה לחוף כו', ובדין נתעסקה בחציצות בין חפיפה לטבילה, שם מאי בינייהו כו', כל הסוגיא.

כו. בדברי הרמב"ם בכ"ז, ובמ"ש הר"ן בדעתו, ובגרסת הרז"ה.

כז. ס"ז ב' דרש מרימר הלכתא כו"ח כו', שם ס"ח א' ותמה על עצמך כו' והלכתא כו', ובדברי הראשונים ז"ל בכ"ז.

כח. טור סי' קצ"ט בענין הדחת קמטים במים, ובדין הטובלת בשבת לענין זה.

כט. בדברי הראב"ד דעיון הגוף ברחיצה, ומה החידוש במדיחה קמטיה, ובדין ביה"ס להראב"ד ואי קי"ל כוותי' נגד כל הפוסקים.

ל. בדין אם צריך עיונא אחר חפיפה, העיקר כהט"ז דחפיפה במקום עיונא ועדיפא מינה, ועוד בזה לק' ס"ק ל"ג, ובדין חפיפה בשאר שער שבגוף.

לא. עוד בדין עיון מדאורייתא.

לב. בשו"ע בדין חפיפה סמוך לטבילה.

לג. עוד בביאור עיונא בתר חפיפה, ובב"י וש"ך בזה.

לד. בדין טבילה בזמנה מצוה, אם שייכא לבתר זמן ג"כ, ובירור' שאסורה לעמוד בטומאתה, ובדין טבילה בשבת.

לה. שו"ע סי' קצ"ט ס"ח בדין הרחקת עיוני מטבילה, והרחקת חפיפה.

לו. הערות בפוסקים בענין זה, ואם צריך חפיפה נוספת.

לז. דינים העולים בעניני חפיפה.

סימן יג

בדין טומאת מים שאובין

א. שבת י"ד א' התחילו ועשאו קבע, בעיקר גזירת מים שאובין, והאם חששו שיבטלו הטבילה לגמרי, או רק שיאמרו שאף שאובין כשר, והאם גזרו שלא יטהרו כלל או שנטהרו מטומאתן הישנה, ובדברי התו' י"ג ב' ד"ה הבא שנפסל גם לאחר שהעריב שמשו, ובדין הטובל בלילה ובא ראשו ורובו במים שאובין למחרת, - ושם תוד"ה וטהור בחילוק שבין טהור לטמא, שאין הטהור מטמא אלא בנפילה, ובדעת הרמב"ם דטמא וטהור שוין.

ב. גיטין ט"ז א' בעי ר' ירמיה חציו בביאה וחציו בנפילה מאי תיקו, ביאור הספק, ובקושיית הריטב"א היכי אמרינן דבע"ק חולה שנפלו עליו תשעה קבין מים שאובין טהור.

ג. בהא דתנן פ"ג דמקואות מ"ד וטהור שנפלו על ראשו ורובו ג"ל כו', מד' אין מצטרפין, ה"ה נמי בטמא שטבל.

הטבילה משמע דפשיטא להו דאין לחוש לרחוק
לאחר הטבילה, - שו"ע סי' ר"א סע"ה בהג"ה אבל
לחזור ולרחוק אח"כ יש אוסרין ובדברי בהגר"א,
דמעיקר הדין אין להחמיר ובטעם המנהג להחמיר,
והאם יש להחמיר עד שיעריב שמשו למחר.

ד. האם בכלל הגזירה דטומאת מים שאובין גם נדה
בזמן הזה, כיון שנתבאר דטהורים מטומאתן
הישנה, ובדברי הראשונים ז"ל.

ה. בדברי הסה"ת והסמ"ג שפירשו הא דנדה ס"ח
א' דודי חסרת דהינו לרחוק בחמין לאחר

מפתחות

ע"ס הש"ס

נ"ז ב' כי היכי דמודיתו לי בחוטי צמר, ס"ב סק"ד ה'
שם תוד"ה הכא, ס"ב סק"ב ו'
נ"ח א' כל שהוא אריג לא גזרו, ס"ב סק"ג
ס"ה א' אר"ז לא שנו אלא של זהב, ס"ב סק"ח
שם בתו' הרא"ש, ס"ב סק"ו
ס"ה ב' רמב"ן ור"ן, ס"ד סק"י"ח
ע"ד ב' אורגי יריעות, ס"י סק"י"ט
צ"א ב' מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין
שבת, ס"ו סק"א
צ"ד ב' כל הסוגיא דציפורן וציצין שפירשו, ס"ה
סק"ד-י'.
ק"ט ב' הא ברעין שבו הא ביפין שבו, ס"י סק"כ"ד
ק"ב א' דאית להו תרי דשי, ס"י סק"כ
שם רצועות סנדל, ס"י סק"י"ט
ק"ד א' רבד, ובפירוש ר"ח, ס"ג סק"ז
שם בעא מיניה רשב"ל מר"ח כו', ס"י סק"ד
שם כלים האולירין הבאין ממדה"י, ס"י סק"ד
ק"כ ב' היה שם כתוב על בשרו קא הוי חציצה כו',
בכל הסוגיא, ס"ב סק"י"ג, ס"ד סק"ב ה' ו' ד', ס"ו סק"י,
סי"ב סק"א

עירובין

ד' ב' חציצין דאורייתא ניהו כו', כל הסוגיא סי"ב
סק"כ
שם ורחץ את כל בשרו, ס"א סק"ג
שם שלא יהא דבר חוצץ, ס"א סק"א ד', ס"ד סק"י"ט
שם במים במי מקוה, ס"א סק"ג
שם כל בשרו מים שכל גופו עולה בהם, ס"א סק"ג
שם כי אצטרך הלכתא לשערו, ס"א סק"א ב'
שם וכדבריה כו', ס"א סק"ג
שם שתיים איני יודע, ס"ב סק"ה, ס"ד סק"י"ט

כלאים

פ"ב מ"ה בגליון הגרע"א, ס"ה סק"ט"ו

תרומות

פ"ה מ"ד אבדה במיעוטה, ס"ו סק"ט"ו

שבת

י"א א' במתני' לא יפלה את כליו, ס"ז סק"ה
י"ב א' תוד"ה שמא, ס"ז סק"ה
י"ג ב' תוד"ה והבא, ס"ג סק"א-ד'
שם תוד"ה וטהור, ס"ג סק"א
שם רמב"ן, ס"ג סק"ב
י"ד א' התחילו ועשאו קבע, ס"ג סק"א
שם גזרו עליהם טומאה, ס"ג סק"א
ט"ו ב' אלא מעתה לא תהא להן טהרה, ס"י סק"א
שם כלי זכוכית וברשי ד"ה בכלי זכוכית, ס"ז סק"ז ס"י
סק"ב ה'
שם תוד"ה אלא, ס"י סק"א
י"ח א' אספלנית ע"ג מכה, ס"ג סק"י"ב
מ"ח א' נשרו מחזירין אותן, ס"י סק"י"ז
נ' ב' מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה, ס"ג סק"ה
נ"א ב' וכל בעלי השיר, ס"ב סק"א
נ"ב א' בתו', ס"ב סק"א
נ"ב ב' חלולין אין חוצצין, ס"ב סק"ב ג'
נ"ג ב' מפרכסין לאדם, ס"ג סק"ה
נ"ז א' טבילה מאן דכר שמה כו' בכל הסוגיא, ס"ב
סק"א ז'
שם תיכי חלילתא כו' בכל הסוגיא, ס"ב סק"ב-ד' ס"ד
סק"י"ט ס"ב סק"ג.
שם תנן התם ואלו חוצצין, ס"ב סק"ז
שם תוד"ה השתא, ס"ב סק"ד

ברני

מפתחות

חציצה

תקצט

שם שלש אינן חוצצות, ס"ד סק"ח י"ט
שם שער נמי דאורייתא, ס"א סק"ג, ס"א סק"ח
שם כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו כו', ס"א סק"ה
שם דאר"י דבר תורה כו', ס"א סק"ו
שם ומקפיד וברש"י, ס"א סק"ז, ס"ז סק"ה
צ"ז א' ולענבינהו מיענב, ס"י סק"י י"ט
צ"ט א' רוק ונתלש, ס"ח סק"א
ק"ב ב' מתני' מחזירין רטיה, ס"ג סק"י"ב
ק"ג א' יבשה אפי' בכלי נמי שרי, ס"ה סק"ג

פסחים

ו' ב' פירורים, ס"ו סק"ט"ו
ל"א ב' חמץ שנפלה עליו מפולת, ס"ו סק"ט"ו
מ"ה א' מתני' בצק שבסדקי עריבה כו', ס"ו סק"א,
בכולה סוגיא ע"ע ס"ו סק"י"ד-ט"ז
שם אם מקפיד עליו חוצץ, ס"ב סק"י"ג
שם ואם רוצה בקיומו כו', ס"ב סק"ח
שם תניא כל"ק תניא כל"ב, ס"ו סק"ג
מ"ה ב' מי דמי התם בשיעורא תליא כו', ס"ו סק"ג
שם אמר ר"י אימא ולענין טומאה כו', ס"ו סק"ג
מ"ו א' לענין צירוף טומאה דפסח כו', ובכל הסוגיא,
ס"א סק"ב ס"ו סק"ד-ח'
שם אלא אר"פ וכן לענין להוריד טומאה לעריבה, ס"א
סק"ב
ס"ה ב' לח הוא ואינו חוצץ, ס"ד סק"י"ט, ע"ע
בציונים לזבחים ל"ה א'

יומא

ע"ח א' שתשב עד צוארה במים, ס"ט סק"ה

סוכה

ו' ב' דאר"י דבר תורה כו' בכל הסוגיא, ע"י בציונים
לעירובין ד' ב'.
שם בר"ן בדעת הגאונים, ס"א סק"ג
שם בפ"י ר"ח, ס"ז סק"ד ו'
ל"א א' תוד"ה הירוק, ס"ג סק"ב

ביצה

י"ז ב' ושיוין שמשקין את המים, ס"י סק"כ"ד

מו"ק

כ"ח א' כי ריבדא דכוסילתא, ס"ג סק"ז

חגיגה

י"א א' מים שכל גופו עולה בהן, ס"ח סק"ד, וע"ע
בציונים לעירובין ד' ב'

י"ח ב' טבל ולא הוחזק, ס"ט סק"א
י"ט א' מחזיק עצמו לכל מה שירצה כו', ס"ט סק"ב
כ' ב' שבקודש מתיר ומנגב ואח"כ מטביל, ובגמ', ס"ח
סק"ה, ס"י סק"י"ז, י"ט, כ"א
כ"א א' היינו טעמא דלקודש לא, ס"ט סק"ז ט'
כ"א ב' דררא דטומאה, ס"י סק"כ"א

יבמות

מ"ו א' ארפו ליה, ס"ט סק"ז
מ"ז ב' וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר כו' ס"ט
סק"ו
ע"ח א' נכרית מעוברת שנתגירה דאמר ר' יצחק דבר
תורה כו', ס"ז סק"א
ע"ח ב' והא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו
חוצץ, ס"א סק"ד ה' ו', ס"ד סק"ט י"ט, ס"ה סק"ט"ו,
ס"ז סק"א, ס"ב סק"א
שם שאני עובר דהיינו רבייתה ס"א סק"ו, ס"ז סק"ב ה'

כתובות

ל"ט ב' רש"י ד"ה ריבדא, ס"ג סק"ז

נדרים

ס"ו ב' שן של זהב, ס"ב סק"ח

נזיר

נ' ב' מעיקר אצבעות ולמעלה, ס"ה סק"ה
נ"א א' שערו העומד לגלח צפורן העומד ליגזז, ס"ה
סק"י"ז

סוטה

כ"ה ב' תוד"ה לאו, ס"א סק"ו
מ"ח ב' דבש הזיפין, ס"ד סק"ד ח'

גיטין

ט"ז א' בעי ר' ירמיה חציו בביאה וחציו בנפילה, ס"ג
סק"ב
ל"ט א' כמה דקאי אשבוחי משבח, ס"ה סק"י"ז

קידושין

כ"ה א' בן עזאי אומר אף הלשון כו' ובכל הסוגיא, ס"ה
סק"ב-ה'
שם ומה בשרו מאבראי כו', ובכל הסוגיא, ס"ח סק"ז,
ס"ט סק"ה
שם נהי דביאת מים לא בעינן, ס"ט סק"ג

בבא קמא

פ"ב א' ושתהא אשה חופפת כו', ס"ב סק"כ"א

פ"ה א' כסיפא ליה מילתא, ס"ה סק"א
ק"ט א' מאי אריג תיכי, ס"ב סק"ג

בבא בתרא

כ' א' רמב"ן, ס"ח סק"ט

סנהדרין

ט"ו א' שערו העומד ליגזו ענבים העומדות ליבצר,
סי"א סק"ו
ס"ח א' הכדור והאמוס כו', ס"י סק"י"ז
שם צרור המרגליות ומשקולת קטנה, ס"י סק"י"ח
שם ברש"י ובתורה וטהרתן, ס"י סק"י"ז סי"א סק"ז
צ"ג ריבדא ס"ג סק"ז

מכות

ד' א' חבית יין שנפלה לים הגדול, ס"ד סק"ב
כ"א א' ריבדא, ס"ג סק"ז

שבועות

מ"ב ב' מתני' עשר גפנים טעונות, סי"א סק"ו
מ"ג א' תורה כבצורות, ס"ה סק"י"ז

ע"ז

כ"ז א' רש"י ד"ה ריבדא, ס"ג סק"ז
ע"ה ב' הני כלי זכוכית ס"י סק"א

ערויות

פ"ד מ"ו טבל בשמן שעל בשור, ס"ד סק"ד ו'

זבחים

י"ט א' ותיפוק ליה משום חציצה כו', ס"א סק"ה
שם כינה מהו שתחרץ כו', ס"א סק"ו, ס"ז סק"ג ה' ד'
שם אור"ד כיון דקפיד עלה כו', ס"א סק"ה
שם אבק עפר מהו, ס"ז סק"ה
שם נכנסה לו רוח בבגדו כו', ס"ז סק"ה
ל"ה א' והא דם הוי חציצה, ס"א סק"ה, ו'
שם לח הוא ולא הוי חציצה, ס"ד סק"ב ו' ט'
ע"ח ב' דלי שהוא מלא רוקין, ס"ד סק"ט
שם בתורה דלי ס"ד סק"ב ד' ח' י"א י"ט, סי"ב סק"א
ע"ט א' בדלי שתוכו טהור וגבו טמא כו', ס"ט סק"א
שם ורבנן הוא דגזור דלמא חייס עליהו, ס"י סק"כ כ"ד
שם אמר רבא כו' מין במינו ברובא, סי"א סק"ד
צ"ח ב' דם על בגדו כו', ס"ז סק"ד ו', ס"י סק"ו, סי"ב
סק"י"א

מנחות

י"ח ב' ואר"ז כל הראוי לבילה כו', ס"ח סק"ח

כ"א א' הא דסריך הא דלא סריך, ס"ג סק"ז י', ס"ד
סק"א ט' י', ס"ב סק"א

חולין

כ"ו ב' ולא קא סלקא להו השקה למיא כו', ס"ד סק"ו
ט' י' י"ט
שם תוד"ה הכא, ס"ד סק"ב ד' ח' י' י"ט
נ"א א' הגליד פי המכה, ס"ג סק"ז י' י"א
שם מסרך הוה סריך, ס"ד סק"י
ס"ז א' דלמא פירש לדפנא דמנא והדר נפיל, ס"ז סק"ה
ע"א ב' רמב"ן וד"ה, ס"ח סק"ט
ע"ג א' כל ידות הכלים כו' ובראשונים, סי"א סק"ה
שם עד מקום מדה, ס"א סק"ה
שם כמאן כר"מ, סי"א סק"א ו'
שם אפי' תימא רבנן, סי"א סק"א
שם במאירי שם, ס"ה סק"ט ו'
קי"א א' חלב סרוכי מסריך, ס"ד סק"י
קי"ח א' לכם לכל שבצרכיכם, ס"ו סק"ח
קכ"ו ב' רש"י ד"ה קלקי, ס"ב סק"י
קכ"ז ב' אי דמעלין ארוכה כו', ס"ה סק"ג
קכ"ט ב' מתני' אבר ובשר המדולדלין, ס"ה סק"א, ועי'
סק"י"ז

בכורות

ל"ה א' משום דכי פעי מיחזי, ס"ח סק"ב
ל"ט א' חיתין החיצונות שנפגמו, ס"ח סק"ב
מ' א' רוב המדבר של לשוננו, ס"ח סק"ב

ערכין

י"ח ב' רגליו ולא רגליו בכלל, ס"ט סק"ה

בריתות

ט"ו א' אבר המדולדלת באדם, ס"ה סק"א
ט"ו ב' וכן היו מוכי שחין כו', ס"ה סק"ג

מעילה

י"ח ב' ובתלוש מן הקרקע, ס"ה סק"י"ז

נדה

מ"ה ב' בלוע הוי או בית הסתרים הוי, ס"ח סק"ד
מ"ז א' קנה בקומטו זב, ס"ח סק"ג ד'
שם וידיו לא שטף במים, ס"ח סק"ז
שם זבה שנעקרו מימי רגליה וירדה וטבלה, ס"ט סק"ג
נ"ז ב' ועל הצדדים מכאן ומכאן, ס"י סק"י"ג
נ"ח ב' שאין לך כל מטה ומטה, ס"ז סק"ד
ס"ו ב' שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים כו' ראוי

לביאת מים, ס"ח סק"ד י"ב, סיי"ב סק"י י"ד
שם מיתבי בית הקמטים, ס"ח סק"ה
שם כדר"ז דאר"ז כל הראוי לבילה, ס"ח סק"ה
שם וא"ר טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ כו', סיי"ב
סק"כ ד

שם ואם לאו צריכה לחוף כו', סיי"ב סק"כ"ה
שם תור"ה אם בא"ד כדאיתא בירושלמי, ס"ב סק"י"א
ס"ז א' הני רבדי דכוסילתא, ס"ג סק"ז-י"א, סיי"ב סק"ה
שם עד תלתא יומי וברש"י, ס"ג סק"ח ס"ד סק"י י"ט
שם לפלוף שבעין, ס"ג סק"א ג'
שם לח אינו חוצץ, ס"ד סק"י י"ט
שם אימתי נקרא יבש משיתחיל לירק, ס"ג סק"ב ג'
שם כחול שעל גבי העין, ס"ג סק"י י"ב י"ג, סיי"ב סק"ו
שם פתחה עיניה ביותר, ס"ט סק"ד ה', סיי"ב סק"י
שם עצמה עיניה ביותר, ס"ט סק"א
שם דרך גדילתה, ס"ח סק"ד, ס"ט סק"ד ה'
שם נימא אחת קשורה כו', עי' מה שצוין עירובין ד' ב'
שם תור"ה לפלוף, ס"ד סק"י י"ד, סיי"ב סק"ב
שם תור"ה פתחה (קמא) בא"ד לפתוח פיה, ס"ט סק"ג
שם תור"ה פתחה (ב') בא"ד לטהרות, ס"ט סק"א
ס"ז ב' דבר תורה כו' עיין בציונים עירובין ד' ב'
שם דרש מרימר הלכתא כר"ח כו' סיי"ב סק"כ"ז
ס"ח ב' דודי חסרת סיי"ג סק"ה
שם ותמה על עצמן, סיי"ב סק"כ"ז

כלים

פ"א מ"ג בר"ש בשם תר"כ חיבורי משכב טמאים
וחבורי הזב טהורים, ס"ו סק"ח
פ"ב מ"א ברא"ש, ס"י סק"א
פ"ב מ"ו קלמרין המתואמות, ס"י סק"ט"ו
פ"ג מ"ה בר"ש יש שאינו חוצץ ואינו חיבור, ס"ו סק"ח
פ"ו מ"ז ובתוספתא שבר"ש שם, ס"י סק"ב
פ"ח מ"י, היה פונדיון לתוך פיו, ס"ח סק"א
פי"ד מ"ג שלשלת דלי גדול, ס"ה סק"י י"ז
פט"ז מ"ד, הכר והכסת של כו' ה' טפחים, ס"י סק"י י"ז
פ"כ מ"ב עריכה כו' שנסדקה, ס"ו סק"א
פכ"ג מ"א הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן טהור, ס"י
סק"י י"ז
שם האוכף שנקרע, ס"י סק"ג
שם בר"ש, סיי"א סק"ז
פכ"ה מ"ג יש להם אחוריים ותוך דברי ר"מ, סיי"א
סק"ד

פכ"ה מ"ה, בתוספתא שבר"ש, סיי"א סק"ו
פכ"ו מ"ב בר"ש, ס"י סק"י י"ח
פכ"ח מ"ג העושה אפלטנית, ס"ג סק"י י"ב
פכ"ט מ"א נומי הסדין כו', ס"י סק"י י"ט כ'

תוספתא וכלים

פ"ג ה"א האבר והבשר המדולדלין באדם כו', ס"ה
סק"א ב'
שם צואה שעל הכסא, ס"ו סק"ח, ס"י סק"ז

אהלות

פ"ג מ"ג כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשיער
והצפורן, ס"ה סק"י י"ז
ר"ש שם תניא בספרי זוטא הנוגע במת כו', ת"ל וטמא,
ס"ה סק"י י"ז

נגעים

פ"ט מ"ב היו מורדין טהורים, ס"ג סק"ה
שם קרום כקליפת השום, ס"ג סק"ה ו' ט', ס"ה סק"ט"ז
פי"א מ"א החמת והתורמל נראין כדרכן, ס"י סק"י"א

פרה

פי"ב מ"ח כל ידות הכלים כו', סיי"א סק"ד
פי"ב מ"י ר"ש בשם תוספתא הצואה שעל הכסא, ס"ה
סק"ב, ס"ו סק"ח, ס"י סק"ז
בתוספתא פי"ב ה"ח צואה שעל הכסא חיבור להזאה, ס"ה
סק"ב, ס"ו סק"ח, ס"י סק"ז

מקואות

פ"ב מ"י רא"א מטבילין במים ואין מטבילין בטיט, ס"ד
סק"י י"ז
פ"ג מ"ד, וטהור שנפלו כו' מד' אין מצטרפין, סיי"ג
סק"ג
פ"ו מ"ב דלי שהוא מלא כלים והטבילין, ס"ט סק"ז
פ"ז מ"ו ומעלה אותן דרך שוליהן, ס"י סק"ט"ז, י"ז
פ"ז מ"ז הטביל בו את המטה כו' מים מקדמים, ס"ד
סק"י י"ז ס"ט סק"ז
בר"ש שם, סק"י י"ח
פ"ח מ"ה נדה שנתנה מעות בפיה, ס"ב סק"י י"ט, ס"ח
סק"א, ס"ט סק"א, ס"י סק"י י"ז
שם נתנה שערה בפיה, ס"א סק"ח, סיי"ד סק"י י"ח
שם קפצה ידה, ס"א סק"ח
שם קרצה שפתותיה, ס"ט סק"ג
שם האוחז באדם ובכלים, ס"ב סק"ח, ס"ט סק"ז-י, סיי"א
סק"ב ה' ח', סיי"ב סק"י י"ז

שם בית הסתרים, ס"י סק י"ז
 שם בר"ש תניא בתוספתא ר"ש שזורי אומר ביה"ס
 בנשואה, ס"ב סק י"א י"ג
 שם בר"ש א"נ אפי' בשאר ביה"ס, ס"ב סק"ט
 פ"ט מ"א אלו חוצצין באדם כו', ס"א סק"ג
 שם חוטי צמר עי' מה שצוין שבת נ"ז א'
 שם וחוטי פשתן עי' מה שצוין שבת נ"ז א'
 שם ורצועות שבראשי הבנות, ס"ב סק"ז
 שם רבי יהודה אומר של צמר ושל שיער כו', ס"ד סק"י
 י"ט
 שם מפני שהמים באים בהם, ס"ב סק"ד
 פ"ט מ"ב קלקי הלב, ס"ב סק"ט י', ס"ב סק"י
 שם והזקן, ס"ב סק"ט
 שם ובית הסתרים באשה, ס"ב סק"ט
 שם לפלוף שחוץ לעין, ס"א סק"ח, ועי' בציונים נדה ס"ז
 א'
 שם וגלד שחוץ למכה, ס"א סק"ח, ס"ג סק"ו ח', ועי'
 בציונים נדה ס"ז א'
 שם והרטיה שעליה, ס"ג סק"ח י"ב
 שם ושרף היבש, ס"ד סק"א ט'
 שם וגלדי צואה שעל בשרו, ס"ד סק"י י"ג, ס"ב סק"ח
 ושם ובצק שתחת הצפורן, ס"ד סק"י י"ג, ס"ב סק"ח
 שם והמלמולין, ס"ד סק"ט ט"ז, ס"ב סק"ח
 שם אלו יתדות הדרכים כו', ס"ד סק"י י"ז
 שם ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח כו', ס"ד סק"י
 י"ז י"ט
 שם ולא יטבול באבק שעל רגליו, ס"ז סק"ה, ס"ב סק"ט
 פ"ט מ"ג אלו שאין חוצצין, ס"ח סק"ח
 שם קלקי הראש, ס"ב סק"ט ט"ו, ועי' סק"ט י', ס"ב סק"י
 שם ובית השחי, ס"ב סק"י י"ד ט"ו
 שם ובית הסתרים באיש, ובר"ש, ס"ב סק"ט
 שם ר"א אומר אחד האיש כו', ס"ב סק"ט י' י"א, ס"ב
 סק"ב י'
 פ"ט מ"ד לפלוף שבעין, ס"ח סק"ה, ועי' בציונים נדה
 ס"ז א'
 שם וגלד שעל המכה, ס"ג סק"ד ה', ועי' בציונים נדה
 ס"ז א'
 שם ושרף הלח, ס"ד סק"א, ועי' סק"י י"ב י"ט
 שם ולכלוכי צואה שעל בשרו, עי' ס"ד סק"י י"ז
 שם וצואה שתחת הצפורן, עי' ס"ד סק"י י"ז
 שם וציפורן המדולדלת, ס"א סק"ח, ס"ד סק"ד-י"ד, ס"ה
 סק"י י"ז, ס"ב סק"י י"ב

שם כשות של קטן, ס"ה סק"ט ט"ו, ס"ב סק"י י"ב
 שם לא טמא ולא מטמא, ס"א סק"ב ה', ס"ה סק"ט ט"ו,
 ס"ח סק"א, ס"י סק"ז
 שם קרום שעל המכה, ס"ג סק"ה, ס"ה סק"ט ט"ז
 שם טמא ומטמא, ס"ה סק"י י"ז
 פירוש ר"ש והא דתניא בתו"כ והנוגע בבשר הזב כו',
 ס"א סק"ב, ס"ב סק"י, ס"ה סק"ט ט"ו
 שם ולא בצואה שעליו ולא בקלקין, ס"ב סק"י י"א
 שם יכול שאני מוציא את השיער ואת הציפורן, ס"ה סק"ק
 י"ז
 בתוספתא ושאמרו כו', לא טמאין ולא מטמאין, ס"א
 סק"ב ה', ס"ג סק"ט, ס"ד סק"ח סק"י י"ט, ס"ה סק"ב,
 ס"ח סק"א, ס"ט סק"א, ס"י סק"י י"ז
 שם ואגד שעל גבי המכה, ס"ג סק"י י"ב, ס"ד סק"י י"ט
 שם והשירין והנומין והקטבלאות והטבעות, ס"א סק"ח,
 ס"ד סק"י י"ט
 שם ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה כו', ס"ב סק"ק
 י"א י"ג
 שם סם יבש, ס"ג סק"י י"ב, ס"ב סק"ז
 שם הדם והדיו והדבש כו', ס"ד סק"י י"ט
 שם ושאר כל השרפין כו', ס"ד סק"א י"ב
 שם כחול שחוץ לעין עי' ס"ג סק"י י"ג
 שם צואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר כו', ס"ד סק"ק
 י"ג י"ד
 שם כשות של גדול שאינו מקפיד עליה, ס"י סק"ח
 שם והאבר והבשר המדולדלין, ס"א סק"ח, ס"ה סק"א-ג'
 שם ציפורן שפירשה רובה כו', ס"ד סק"ד ט'
 שם כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה כו', ס"ו סק"י י"א
 שם בנדה ובגר כו', ס"ט סק"ו
 פ"ט מ"ה הזפת והמור בכלי זכוכית, ס"י סק"א ב'
 שם על השולחן, ס"י סק"ג
 שם על מיטות של בעה"ב חוצץ כו', ס"י סק"ג
 שם על אוכף של בעה"ב חוצץ, ס"י סק"ג, ועי' סק"ד
 פ"ט מ"ו על הבגדים מצד אחד כו' של בנאין, ס"י
 סק"ג ד'
 פ"ט מ"ז מטפחת של זפתין כו', ס"י סק"ה
 שם ר"י אומר אף של קייצין כיו"ב, ס"י סק"ה
 שם זה הכלל כל המקפיד כו', ס"י סק"ה
 פירוש ר"ש תניא בתוספתא כו', ס"י סק"ז
 שם טבעת שנתונה בלבינה, ס"ד סק"י י"ט
 שם לכלוכי צואה כו', ס"י סק"ב
 שם של הגשיש כו', ס"י סק"ג

ברני

מפתחות

חציצה

תרג

פ"י מ"א כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן ולא מירקן כו', ס"י סק"ח-י' כ'
שם או שמרקן ונשברו, ס"ו סק"ט
שם כלי שהטבילו דרך פיו כו', ס"ד ס"ק י"ז, ס"ט סק"א
ג', ס"י ס"ק י"א
שם כלי שהוא צר מכאן ומכאן כו', ס"י ס"ק י"ג
שם צלוחית שפיה שוקע כו', ס"י ס"ק י"ד
שם קלמריין כו', ס"י ס"ק ט"ו
פירוש ר"ש תניא בתוספתא כו' נתן הזפת והשעוה כו', ס"י סק"ט
שם אם משמשות מעין מלאכתן, ס"ו סק"ט
שם שירפה בגמי או במשיחה, ס"א סק"ד
פ"י מ"ב הכר והכסת של עור, ס"י ס"ק י"ז
שם כסת עגולה כו', ס"י ס"ק י"ז
פ"י מ"ג אלו שאין צריכין שיבואו בהן המים כו' בכל המשנה, ס"י ס"ק י"ט כ"א
שם קשרי העני, ע"י ס"ו סק"ט
פירוש ר"ש, תוספתא עד שישפשף, ס"ז סק"ה
שם קשרי פסקיא ומפתח חלוקה של האשה, ס"י סק"ב
פ"י מ"ד אלוש הם צריכים שיבואו בהם המים כו', כל המשנה, ס"י סק"ב
שם הקשר שבפרקסין כו', ס"ד ס"ק י"ט
שם ובגדים שהטבילין מכובסין עד שיבעבעו, ס"ד סק"ה, ס"י ס"ק כ"ב
פירוש ר"ש, תוספתא קשרי עני שמקפיד עליהם, ס"ב ס"ק י"ג
פ"י מ"ה כל ידות הכלים שהם ארוכין כו', בכל המשנה, ס"ט סק"ב, ס"א סק"א-ח'
שם עד מקום המדה, ס"ד ס"ק י"ט
שם שלשלת דלי גדול ד' טפחים, ס"ה ס"ק י"ז
שם החבל שהוא קשור בקופה כו', ס"ו סק"ט, ס"י ס"ק כ"ג
בר"ש שם, ס"ח סק"ה
בר"ש שם בדין ביה"ס דכלים ס"י ס"ק י"ב כ"א

פ"י מ"ו ב"ש אומרים אין מטבילין חמין בצונן כו', ס"י ס"ק כ"ד
שם כלי שהוא מלא משקים כו', ס"ט סק"א
שם בפ"י הרא"ש, ס"ד ס"ק י"א
פ"י מ"ח חץ שהוא תחוב כו', ס"ח סק"ט, ס"ב ס"ק ט"ו
שם שער שחוץ למכה, ס"ג סק"ט
שם אספלנית מלוגמא ורטיה שעל ביה"ס, ס"ג ס"ק י"ב, ס"ח סק"ו
שם נכנסו צרורות או קסמין, ס"ב סק"ו, ס"ח סק"ו, ס"י ס"ק ט"ז
שם קלקי בית הסתרים, ס"ב ס"ק י"ד
שם העושה קלקי בראשו, ס"ב ס"ק י"ד
שם שדוחקת שפתיה ביותר ומתכסה הבשר, ס"ט סק"ג

תוספתא מקואות

פ"א ה"י יורה גדולה מורידה לתוך פיה, ס"י ס"ק ט"ז
שם צלוחית שאוגנה חוזרת לתוכה, ס"י ס"ק ט"ז
פ"ז ה"ג הטיט והבצק שע"ג הקרדום, ס"ב ס"ק י"ג
פ"ז ה"ה כלי שצרה מכאן ומכאן ורחב מן האמצע, ס"י ס"ק י"ג
שם צלוחית ששפתה שופעת לאחוריה, ס"י סק"ט
שם אוגן הכלי ששוקע לתוכו, ס"י ס"ק י"ב

מבשירין

פ"א מ"א הרוק שעל המטבע, ס"ח סק"א

זבין

פ"ג מ"ב אורגין בין בעומדין בין ביושבין, ס"ט סק"ד
פ"ה מ"ד, חיבורי טמא על הטהור כו' הנוגע בזב כו', ס"ה ס"ק י"ז
תוספתא פ"ה ה"ה חיבורי אדם המטמאין ומטמאין, ס"ה ס"ק ט"ז

טבול יום

פ"ג מ"ו רוק, ס"ח סק"א

מפתחות ע"ס שו"ע

יורה דעה

סימן ק"ב

ס"ב, בהג"ה, ידיח ידיו במי מקוה, ס"ט סק"ט

סימן קצ"ח

ס"א, כיון שדרך בני אדם כו', בש"ך סק"ב ובט"ז סק"ד,
ס"ב סק"י"ב

שם הג"ה ולכתחילה לא תטבול אפי' בדברים שאין חוצצין,
ס"ב סק"י"ב

ס"ג, אם היו החוטים האלו חלולים, ס"ב סק"ב

שם ש"ך סק"ה, ס"ב סק"ב

ס"ה, ואין חילוק בין קשר כו' ובש"ך סק"ז, ס"ב סק"ב
כ"ב

שם עד שיהא רוב שערה קשור נימא נימא כו', ס"ב סק"ב
כ"ד

ס"ו, שער הראש ובית השחי, ס"ב סק"י"א ט"ו

שם בדברי הפרישה סק"כ"ג והס"ט סק"י"ז, ס"ב סק"ב
ט"ו

שם ושבאותו מקום באיש אינו חוצץ, ס"ב סק"ט

שם בנשואה חוצץ בביהגרא סק"י"ב, ס"ב סק"י"א

שם ואותן שיש להן כמין קליעות שערות כו' ובפ"ת סק"ה,
ס"ב סק"י"ד

שם פ"ת סק"ו, ס"ב סק"ה, ס"ד סק"ח י', ס"ז סק"ח

ס"ז, לפלוף שחוצץ לעין כו' ובש"ך סק"י"ג, ס"ג סק"א

שם ולפלוף שבעין אינו חוצץ ובש"ך סק"י"ג, ס"ב סק"ה
ס"ח, כחול שבעין בש"ך סק"י"ד, בדין שמנים, ס"ד

סק"ד

שם בש"ך, ס"ב סק"ו

ס"ט, דם יבש ביהגרא סק"ט ט"ו, ס"ג סק"י"ב

שם יצא הריר מתוכה בדברי הס"ט סק"כ"ג בדין גלד שעל
רוב ראשו, ס"ג סק"ט

שם כל תוך ג' ימים ובפ"ת סק"ג, ס"ב סק"ה

שם בעלת חטטין ובפ"ת סק"ח דבעלה בודקה, ס"ז סק"ד

סי"א, חץ או קוץ התחוב ש"ך סק"ט ט"ז, ס"ח סק"י"א

שם בש"ך סק"י"ז ובגליון הגרע"א, ס"ח סק"י

סי"ד, בהג"ה ומיהו אם היא מקפדת, ס"ד סק"ז

סט"ו, הדיו והחלב כו' בדברי הבי"ד בדין יין, ס"ד סק"ד

סט"ז, דם שנסרך בש"ך סק"ב, ס"ד סק"י

סי"ז, צבע וכו', ס"י סק"ו

שם צבע שצובעות הנשים כו', ס"ב סק"כ"ג

סי"ח, צואה שתחת הצפורן, ש"ך סק"כ"ב, ס"ד סק"י"ד,

סי"ב סק"ח

סי"ט, אם יש לה נפח על מקום הצפורן, ס"ה סק"י"ד,

סי"ב סק"ט"ו

ס"כ, אפי' אם צפורן אחת נשאר בידה, ובפ"ת סק"י

בצפורני הרגלים, ס"ה סק"י"ב י"ד, ס"ב סק"ח,

שם ש"ך סק"כ"ב, ס"ב סק"ח

סכ"א, ש"ך סק"כ"ו וט"ז שם, ס"ה סק"ג

סכ"ב, אבר ובשר המדולדלין חוצצין ס"ה סק"ג

סכ"ז, קרצה שפתותיה, ובפ"ת סק"י"ז, ס"ט סק"ה

סכ"ח, לא תאחוז כו' ובט"ז סק"כ"ז, ס"ט סק"ח

שם ואם הדיחה ידיה במים, ובש"ך סק"ל"ו, ס"ט סק"ח

שם בש"ך סק"ל"ח, ס"ב סק"י"ז

ס"ל, אם אין שם טיט, ובש"ך סק"מ, ס"ד סק"י"ח

סל"ג, במקום שיש בקרקעיתו טיט ובש"ך סקמ"ז, ס"ד

סק"י"ח

סל"ה, ויש מי שאומר שלא עלתה ובט"ז סקל"ח ובס"ט

שם, ס"ט סק"ד

סמ"ב, נכנסו צרוורות וקסמין כו' ובביהגרא סקמ"ט, ס"ח

סק"ו

סמ"ג, בהג"ה שלא תהא צריכה לעצור עצמה, ס"ט סק"ג

סמ"ד, שער שחוצץ למכה, ס"ג סק"ט

סמ"ה, לא תטבול כו', ס"ד סק"ט

שם ואם טבלה ובביהגרא סק"ג"ב, ס"ז סק"ה

סמ"ז מין כינים שדבוקים בבשר, ס"ז סק"ו ד'

שם צריך להסירן ע"י חמין ובש"ך סקנ"ח, ס"ז סק"ו

שם ואם אי אפשר להסירן, ובביהגרא סקנ"ג, ס"ד סק"ד

שם ס"ט סק"פ"ח בדין שאר כינים ופרעושים, ס"ז סק"ז

שם פ"ת סק"כ"ה, ס"ז סק"ד ז'

סימן קצ"ט

ס"א, בטור, לעולם ילמד אדם כו', סכ"ב סק"כ"ח

שם ש"ך סק"א, ס"ב סק"י"א

שם ט"ז סק"א ובס"ט שם, ס"ח סק"י"ב

ס"ג, חפיפה צריכה להיות לכתחילה, ס"ב סקל"ב

ס"ו, וכן אם חלו ב' יו"ט כו', ס"ב סקל"ב

ס"ט, ס"ח סק"י"ב

שם בד"א בשאר כל הגוף, סי"ב ס"ק כ"ט
שם בסוף הסימן דמקלינן בספיקא, ס"ז סק"ד

סימן ר"א

ד"מ סק"ל, סי"ג סק"ה
סע"ה, בהג"ה, אבל לחזור ולרחוץ כו', סי"ג סק"ה

סימן ר"ב

ס"א, כלי זכויות ובש"ך סק"א, ס"י סק"ב
שם אם עושין מעין מלאכתן, ס"י סק"א
ס"ד, ס"ו סק"ט
ס"ט, מטביל עד מקום שעתיד לקצוץ, ס"א סק"ה, ס"ט
סק"ה

סימן רס"ח

ס"ו, היכא דלא ידעו שהיא מעוברת, ס"ז סק"ב

חז"מ

סי' צ"ב ס"ב, וביהגר"א, סי"א סק"ו

או"ח

סי' כ"ז, במ"ב סק"י, ס"י סק"כ
סי' קס"א ס"א, וביהגר"א ומ"ב סק"י, ס"ב סק"י"ב י"ג
סי' ש"ג ס"א בביהגר"א, ס"ב סק"ב ז'
סי' שכ"ח סכ"ב, בגמר מכה, ס"ג סק"ה
סי' שכ"ח סל"א, ס"ה סק"ה
שם מ"ב סק" צ"ה צ"ו, ס"ה סק"ה
סי' ש"מ ס"א, ס"ה סק"י"ב י"ד
סי' תמ"ב סי"א, פרוורין שבעריבה כו', ס"ו סק"ט"ו

סימן א

בעיקרי הדינים מדאורייתא

בעיקר הדרשא דחציצה

א. עירובין ד' ב' שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, הדיוק מלשון בשרו דכיון שההוראה לטבול היא לאדם אין להתייחס לבשר אלא לגברא שירחץ במים, ומזה דייקנין שיהא בשרו דוקא, ויש לעיין למאי דשמעינן מהלכתא דדוקא רובו המקפיד חוצץ, א"כ בלא פסוק היינו מכשירין אף רובו המקפיד, ומה סברא יש לחשבו רוחץ במים אם רוב גופו אין לו קשר עם המים.

ונראה דלא ס"ד להכשיר כל חציצה, אלא דברים שנדבקים ונטפלין לאדם, אלא שהוא מקפיד עליהם, ואז הי' מתפרש ענין הטבילה להכנס כל גופו לרשות המים, וגם עם החציצות האלו מיקרי שגופו נמצא במים, [כמו הנכנס בבגדיו ששייך לחשבו במים גם אם חוצצין בפני המים, וחציצה הנדבקת עדיפא מינייהו], אבל אם לובש שריון שמפקיע עצמו מרשות המים, כגון שנכנס בתכיבה בתוך המים, בזה אינו ענין לחציצה, דחסר בביאתו למים ובלא פסוק נמי הי' פסול.

שם כי אתאי הלכתא לשערו כו', יש לעיין מה סברא יש לומר דשערו צריך שיהא במים ואפ"ה אין חציצה פוסלת בו, הרי למדנו מקרא דבשרו שלענין טהרת הטבילה בעינן גופו דוקא, וא"כ גם בשערו בעינן שלא תהא חציצה, ואפשר דס"ד דבעינן שיהא שערו במים כדי שיחשב כל גופו במים, ולא מפני שצריך גוף הטבילה גם בשער כמו רחיצת בשרו, אלא השער כמו ידות הכלים דכיון שהשערות כשומרי הגוף אין ראוי שיהא השומר חוץ למים, וכיון שא"צ לרחוץ גוף

השער רק מכח טפילותו לגוף, א"כ הי' מקום לומר שאין חציצה פוסלת בו.

אב"ל למסקנא דילפינן ליה מאת הטפל לבשרו, מפרשינן שאותה מצוה שניתנה בבשרו ניתנה בשערו, וכאילו נאמר ורחץ את שערו, וממילא פשוט שחציצה פוסלת בו. (הערות).

בעיקר הלכתא דרובו ומיעוטו

ב. שם כי אתאי הלכתא לרובו כו', אי לאו הלכתא הי' הדין שרובו שאינו מקפיד חוצץ, דכיון שגם דבר שאינו מקפיד אינו כגופו, כדתנן פ"ט מ"ד שכולן לא טמא ולא מטמא, ועי' בהגר"א שם, ובר"ש שם מהתוספתא ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין, וכיון דלאו בשרו הוא הרי הי' מתמעט מבשרו ונתחדש בהלכה דדוקא מקפיד חוצץ. [שו"ר דבתו"כ ממעט חציצה מקרא דהנוגע בבשר הזב, הרי דבהדיא חציצה לאו בשרו מיקריא אע"פ שאינו מקפיד, וא"כ ההלכה כסותרת לפסוק דורחץ בשרו, והפסוק מתפרש במקפיד רובו ובאינו מקפיד כולו, ואע"פ שאינו בשרו מ"מ ברובו אינו חוצץ. ומצינו בפסחים מ"ו א' דאף לענין צירוף לשיעור כביצה אוכלין תלוי במקפיד, וש"מ דאינו מקפיד חשיב כבטל לגוף, ולא רק דין בטבילה להקל באינו מקפיד].

מיהו אע"פ שאינו חוצץ מ"מ גם לענין טבילה לא קרינן ביה בשרו כדאשכחן דכולו חוצץ יבמות ע"ח ב', וש"מ דאכתי לא קרינן ביה בשרו, ונפ"מ נמי אם משהו מהחציצה שאינו מקפיד נמצאת חוץ למים, שאם היא כבשרו לא עלתה לו טבילה, ולפ"ז חידוש

דמשמע המים הידועים, שיש שיעור קצוב למים והמים שיש בהם כשיעור הם הידועים.

הא דשערה אחת חוץ למים מעכבת היינו מלשון כל בשרו, דרוב בשרו ידעין ממשמעות הפסוק בלא תיבת כל.

שם וכדברר"ה, יש לעיין הרי משניות שלימות שנינו בפ"ט דמקואות בחציצות דשער, בחוטי צמר ופשתן ורצועות, וקלקי הזקן והלב, וקלקי הראש, ומ"ט מייתי דברר"ה, וי"ל דכל הני דמתני' פעמים שחוצצין גם על הבשר שתחת השער, אבל בנימא קשורה הרי החציצה בשער בלבד, דהא ודאי אף אם אין דין טבילה בשער, מ"מ כובע על הראש חוצץ מפני בשר הראש.

שם שער נמי דאורייתא הוא, יש לעיין מאי קושיא, הרי גם המתרחץ ידע דההלכה נאמרה בחציצין, והיינו דחציצה פוסלת בשער, אבל עצם הדבר שצריך להכניס גם שער במים ידעין מקרא דאת בשרו, וי"ל דה"ק מהאי קרא גופי' דשמעינן טבילת השער שמעינן נמי חציצה, דמתפרש ורחץ את בשרו את הטפל כמו את העיקר, (ואם נימא דהחציצה צריכה להיות במים א"כ לא איצטריך קרא אלא לחציצה בשער עי' להלן סימן י"א סק"ה), ואפשר דעצם הדבר שצריך לטבול גם שער פשיטא לן מסברא דגופו הוא, ורק לבתר דכתיב בשרו ס"ד למעוטי שער כיון שאינו נקרא בשר, ואהדרי' קרא דאת לומר דבשרו למעוטי חציצה ולא למעוטי שער, ואז מתפרש דכוליה קרא לחציצה איצטריך, דלא נמעט שער מחידושא דבשרו דהיינו שלא יהא דבר חוצץ. - ויעויין בר"ן סוכה ו' א' בביאור שיטת הגאונים ברוב שער. (הערות).

למאי צריך קרא לרובו המקפיד

ד. יש לעיין למאי איצטריך קרא דבשרו שלא יהא דבר חוצץ, הרי בסברא ג"כ הדבר פשוט שהנכנס בתוך שקית ניילון ונכנס למים

גדול שמענו מהלכה דאע"פ שרובו בחציצה שאינה כגופו, טהור, והטעם מפני שהתירה תורה לטבול כדרך רגילותו, וכשנכנס כולו לרשות המקוה כדרך רגילותו קרינן ביה שבא כולו במים, ואיצטריך הלכתא לרובו שאינו מקפיד ומתמעט כולו מהפסוק דהא סו"ס לאו בשרו הוא, וכמש"כ מהתו"כ בקרא דוהנוגע בבשר הזב.

ולפ"ז בכל דבר שדינו כחציצה יש בו גם קולא שאם משהו ממנו חוץ למים עלתה לו טבילה מדאורייתא, כגון כשות של גדול אפי' שאינו מקפיד עליה, מ"מ כיון שבמקפיד חוצץ ש"מ דלאו כגופו חשיבא, (וברוצה בקיומו פסחים מ"ו א' שאמרו שטמא ומטמא ה"ה שאם משהו ממנו חוץ למים לא עלתה לו טבילה, וצ"ע בזה דמשמע דלאו כגופיה ממש דמי שהרי איסורו חושבו). (הערות).

- נכתבו בזה דברים במקו"א -

בעיקר הדרשא דשערו

ג. **שם** ורחץ את כל בשרו שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, לשון בשרו מיותר דמצינו מקראות ורחץ במים, וגם בלשון בנ"א אין דרך להזכיר בשרו בפירוש ברחיצה, (דלא משתמיט שיאמר אדם שהולך לרחוץ ומוסיף את בשרו), וזה מוכיח שהכונה לבשר עצמו בלא חציצה.

שם במים במי מקוה, לשון במים מתפרש בתוך מים, מדלא קאמר ורחץ עם מים או במים (בשוא) והיינו דקאמר במי מקוה, ולשון במים משמע ג"כ המים הידועים, והיינו מקוה, ועי' להלן.

שם כל בשרו מים שכל גופו עולה בהם, דכיון שצריך כל בשרו בב"א ע"כ בעינן מים שכל גופו עולה בהן, אבל אכתי לא שמענו מגלן דלגנס בעינן ארבעים סאה, דילמא לכל חד לפי גופו, דהעיקר שבמציאות יהא כל גופו במים בב"א, ואולי תרתי ש"מ מלשון במים

ג. אם כולו עטוף בדבר שאינו מקפיד אם חוצץ, דבצבע שצובעין לנוי מבואר ברשב"א בתוה"ק דאפי' כולו אינו חוצץ.

והדין הראשון מבואר בר"ש פ"ט מ"ד מהתו"כ ומהתוספתא דחציצה אינה כגופו לענין לטמא אחרים ולהטמא מאחרים, ואף חציצה שאינו מקפיד, כמ"ש בתוספתא ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין, חוץ מקרום שעל המכה, ונראה שזו גם כונת המשנה שם מ"ד לא טמא ולא מטמא דהיינו אכוליה פרקין חוץ מקרום שעל המכה דטמא ומטמא, ובתו"כ שם ממצעט להו מדכתיב והנוגע בבשר הזב וממצעט צואה שעל בשרו וקלקין שעליו, והיינו הני דתנן במתני' שאינו מקפיד, וש"מ דחציצה אינה בכלל בשרו, ומסברא הוה ממצעטין להו מקרא דבשרו, ורק מההלכה נתחדש שאין חוצצין, מיהו עי' להלן שיש לדון בזה מבגדי כהונה. והדין השלישי מבואר ביבמות ע"ח ב' דכולו שאינו מקפיד חוצץ, וש"מ דלא מיקרי בשרו.

והדין השני מדעת ריה"פ בחולין ע"ג א' וכו' בשו"ע יו"ד סי' ר"ב ס"ט נראה דא"צ להכניס החציצה במים, והמאירי שם בשם הראב"ד פשיטא לי' שצריך להכניס החציצה במים, ולכאורה כן הדין בנט"י שצריך ליטול ע"ג החציצה שאינו מקפיד, ויתבאר להלן סימן י"א סק"ה בס"ד.

נמצינו למידין דאי לאו ההלכה הו"א דאף דבר שאין מקפיד חוצץ דלא מיקרי בשרו, ועדיין יש להסתפק אם גם מיעוטו הו"א דחוצץ, או שהי' דינו ככל התורה דרובו ככולו, א"נ הכא גרע דכתיב כל בשרו, והוה מדמינן חציצה להכנסת כולו במים.

מה הדין בבגדי כהונה

ולכאורה יש להוכיח הדברים מבגדי כהונה דילפינן התם דחציצה פוסלת

לא קרינן בי' ורחץ במים, ואי לאו הלכתא הוה מוקמינן קרא לאינו מקפיד, אבל רובו המקפיד לכאורה פשוט מסברא דלא קרינן בי' ורחץ במים, ומצינן למימר דקרא איצטריך לכולו שאינו מקפיד כדאר"כ יבמות ע"ח ב', אבל הדבר רחוק מן הפשטות, ועתו' הרא"ש בשם תו' שפי' דקרא מתפרש בכולו, ולפי"ז אפשר לקיים הדברים, ואפשר דבאמת דבר שאינו בטל לגוף האדם לא איצטריך קרא, אבל מעט טיט או צבע שבטל לגוף האדם אע"פ שמקפיד עליו לא חשיב מחיצה בין האדם למים, ואמנם אם יהא דבוק עליו טיט עבה שאינו בטל לגופו, יש לקיים מסברא דהוי כמחיצה [מיהו במיעוטו ג"ז אינו מעכב], ואפשר דגדר הדברים כל חציצה שאינה חשובה הוצאה בשבת מפני שמתבטלת לגוף, (לאפוקי בגד שאינו בטל, אלא שמשמש את האדם ואינו משא, ואנן בחציצה שאינה משמשת כלום), דאע"פ שהאדם מקפיד מ"מ ממשיך הוא עם החציצה עד שיורידנה מגופו, ובכה"ג הו"א דחשיב ורחץ במים. (הערות).

מהו החידוש שבהלכה, מיעוטו או אינו מקפיד
ה. יש לעיין מה נתחדש בהלכה למשה מסיני, אם הא דרובו שאינו מקפיד אינו חוצץ, או הא דמיעוטו המקפיד אינו חוצץ, או שני החידושים כאחת, ומה הי' הדין במיעוט שאינו מקפיד אי לאו ההלכה, ויש לברר תחלה האם חציצה שאינו מקפיד חשיבא כגופו ממש, או דנתחדש בהלכה דאע"פ שאינה כגופו לא ממצעטין לה מבשרו,

כמה נפק"מ בזה

ונפ"מ א. הנוגע בחציצה הדבוקה על אדם טמא אם הוא נטמא, וכן טמא הנוגע בחציצה שע"ג הטהור אם טמאהו, ב. אם בשעת הטבילה החציצה בולטת מחוץ למים אם זה כשערה הבולטת ומעכב מדאורייתא או לא, וד"ז יש לדון גם במיעוט המקפיד שאינו חוצץ אם מתבטל לגוף וצריך להכניסו במים],

מדכתיב ילבש על בשרו, וסוגיית הגמ' זבחים י"ט א' דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ ומיעוט המקפיד חוצץ, ובפשוטו היינו מדאורייתא וכ"מ ברמב"ם דעבודתו פסולה, ולא משמע שמשום גזירה פסלו הקרבנות הכשרים מדאורייתא, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה זבחים [ס"ד סק"ב] דכיון שבבגדי כהונה לא נאמרה הלכה דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ ילפינן מקרא דאף מיעוט חוצץ, ושאינו מקפיד קים לן מסברא שאינו חוצץ, ולכאורה יש ללמוד מזה לנדרון דידן איך הי' הדין בלא ההלכה.

אבל עדיין צריך יישוב דכיון שהוכחנו שאף שאינו מקפיד לאו בשרו הוא, א"כ מסתברא דבבגדי כהונה רובו שאינו מקפיד חוצץ, ויש לשאול א"כ מנלן לחלק במיעוט בין מקפיד לשאינו מקפיד, דאם מסברא אמרינן דרובו ככולו ולכך מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, א"כ מ"ט מיעוט המקפיד חוצץ.

ובתוי הרא"ש באמת כתב דאי לאו הלכתא הו"א דאף מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ, אבל קשה א"כ מ"ט בבגדי כהונה מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ הרי שם לא נאמרה הלכה, מדחזינן דמיעוט המקפיד חוצץ, וי"ל דדוקא בטבילה ס"ד דמיעוט חוצץ כיון דכתיב כל בשרו, והו"א דכמו שמיעוט חוץ למים פוסל ה"ה מיעוט בחציצה, משא"כ בבג"כ, אבל עדיין לא נתיישב מנלן לחלק דמיעוט שאינו מקפיד אע"פ שאינו בשרו אינו חוצץ.

ואפשר דמההלכה דטבילה למדנו אף לבג"כ דרובו שאינו מקפיד אינו חוצץ, דכיון דקרא כתיב בשרו ונאמרה הלכה דאינו מקפיד אינו חוצץ, ילפינן מזה גם לבג"כ, אבל הא דרק רובו חוצץ כיון שלא נאמרה ההלכה בבג"כ לא ילפינן מיני, דאין למידין מהלכה, אבל הא דאינו מקפיד גילוי מילתא בעלמא הוא, דדבר שאינו מקפיד מיקרי על בשרו כיון דאורחי' בהכי, ועדיין צ"ע דהא כולו חוצץ

אף באינו מקפיד נויש להסתפק כולו בבג"כ מאי, דכיון שאינו על כל גופו, אע"פ שהחציצה על כל מקום המצנפת או המכנסים י"ל דבטל לגופו, וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בההיא דזבחים ל"ה א' עיי"ש, ויתכן דמסברא קים לן דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שלא יהא שום לכלוכי זיעה וטינוף על בשרו בקמטין וכיו"ב, וע"כ דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, וטבילה שאני שלרגע מסוים אפשר להתנקות, אבל לא בעבודת כל היום (א"נ אף בטבילה הוה ידעינן דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ), ולפ"ז רובו שאינו מקפיד י"ל שחוצץ בבגדי כהונה, (מיהו יתכן דמיעוטו דבגדי כהונה גרע דכחוץ למים דמי, ואילו מיעוטו דמקפיד קים לן מסברא שאינו חוצץ בטבילה, ואכתי הלכתא רק לטהר רובו שאינו מקפיד, אבל לא נתיישב בזה מנלן לחלק באינו מקפיד בין רוב למיעוט). (הערות).

מקור דין כולו

ו. **שם** דאר"י דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ, ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, לכאורה סיום לשונו מיותר דהול"ל ד"ת רק רובו ומקפיד עליו חוצץ, שהרי צריך להשמיענו גם דמיעוט המקפיד אינו חוצץ, והול"ל אבל מיעוטו אפי' מקפיד או רובו שאינו מקפיד אינו חוצץ, וי"ל שכאן רמז דיני' דר"כ יבמות ע"ח ב' דכולו אפי' שאינו מקפיד עליו חוצץ, ולכן קאמר דרק רובו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, ומסתברא דבעינן דבר חשוב, ולא סגי בכל שהוא, ומסתברא שאין בזה שיעור, אלא תלוי לפי הצורה, שאם יש נקודות שאין בהם חציצה לא מהני אפי' טובא, ובעינן דבר חשוב במקום אחד, או כמה מקומות בשיעור ניכר, שו"ר שכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ד סק"י דבעי שיעור חשוב וצ"ע שיעורו, ועיי"ש שכ' דבמיעוט הגוף אין דין כולו, כגון בחציצה בין רגלי הנהנים לרצפה דמדמינן זבחים ל"ה א'

נעשה כגוף האדם, וכבגד שצבעו דמי, ונתבאר במקו"א. וע"ע בסימן ו'.

ביצד משערין רובו

יש להסתפק אם משערין רובו עם השער או דגופו בפ"ע, ואם נימא דגופו בפ"ע, יש לשאול להרמב"ם דשער אינו נדון בפ"ע, א"כ כשרוב גופו בלא חציצה ועם השער יש רוב מאי, דהא ע"כ בכה"ג חציצה פוסלת, דאל"כ באיזה אופן נאמר הדין מדאורייתא שחציצה פוסלת בשער, ואם ע"י השער נעשה רובו בלא חציצה אינו מציל, ונמצא ששער כגופו לחומרא ולא לקולא, וזה קצת חידוש, וכה"ג יש להסתפק בבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים, ואם זה מדאורייתא צ"ע אם זה נמדד ברוב הגוף, ואפשר דמשערין כל השער כפי קביעותו בגוף, ואם רוב השער שבראש חצוץ, מיקרי שטח הראש חצוץ, ובביה"ס מהני לגב הסותם על ביה"ס, וצ"ע ולע"כ.

ומסתברא דביה"ס ושער אינן מצילין לענין כולו באינו מקפיד, דלא קרינן בהו בשרו, ואנן מקצת בשרו בעינן.

בביאור גדר מקפיד

ז. מקפיד, פרש"י שמצטער ע"ז, ולשון הרמב"ם בפיה"מ וכונת מקפיד שישתדל ע"ז הדבר ויחוש וירצה סורו, ור"ל דודאי נחא לי' לאיניש שלא יהיו עליו חציצות כלל, ועדיין אין זה בגדר מקפיד, מיהו גם מה שבגדר מקפיד פעמים שמשאירן עליו זמן מרובה, אלא שהדבר קשה בעיניו ומצטער ע"ז, ומצפה שיגיע זמן שיסורו מעליו.

מקשין העולם כיון דרובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן א"כ הרי הוא מקפיד ע"ז מפני האיסור דרבנן, והו"ל רובו המקפיד דחוצץ מדאורייתא, ומתמצים בשם הגר"ח מבריסק ז"ל שהקפידא רק על המעט שמשלים לרוב, שהרי אם יסיר המעט הזה כבר לא יקפיד על השאר, ותו הו"ל מיעוט המקפיד דאינו חוצץ

לחציצה, ואע"פ שרק כפות הרגלים צריכין לעמוד ע"ג הרצפה והדם חוצץ בכולן אלא כיון שהם מיעוט הגוף אין בזה חסרון דכולו.

ונפ"מ לדינא לדעת הגאונים דשער נדון בפ"ע, אם יש בזה חסרון דכולו, או"ד כיון דסו"ס מיעוט הגוף הוא הר"ז בטל, ופשטות הדברים דשער לכל מילי נדון בפ"ע, וא"כ בכולו חוצץ, וכ"נ לשון הרשב"א בתוה"ק, וי"ל דשער כמקום בפ"ע הוא, ול"ד לתחת כפות הרגלים שזה חלק מהגוף, ועי' לעיל סק"ג דאפשר דקרא דבשרו ממעט גם שאינו מקפיד, ומוקמינן לי' בכולו.

יבמות ע"ח ב' והא אר"כ לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ, לכאורה אין שייך חסרון דכולו בשער, כיון שכל גופו בלא חציצה, [וכ"מ ברשב"א בתוה"ק דצבע שמכסה כל השיער אם אינו מקפיד דינו כרובו שאינו מקפיד], דטעמא דכולו שייך רק כשאין חלות טבילה בגופו דנימא שהשאר כגופו דמי, אבל בשער שייך לומר כן כיון שכל גופו טובל בלא חציצה, וא"כ צ"ע מהכא להגאונים דס"ל דרובו אשער נאמר, הרי בשער אין שייך לומר לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ.

יבמות ע"ח ב' מצינו דרבית' דעובר עדיפא מאינו מקפיד ואף בכולו אינו חוצץ, ובזבחים י"ט א' מיבעיא לן גבי כינה חי' אם אמרינן רביתא היא ולא חייצא, או"ד כיון דקפיד עלה חייצא, והדבר פשוט לגמ' דקפיד עלה, אלא הנדון אם טעמא דרביתא אלים לחשבה כבשרו שלא תחוץ אע"פ שמקפיד. וע"ע לקמן סימן ז'

הרשב"א בתוה"ק כתב דצבע שצובעין לנוי אע"פ שהוא בכל השער אינו חוצץ, דעדיף מאינו מקפיד דכיון דניחא לי' בהכי

להסירו כל ל' יום, דברצונו שתשאר ולא יצטרך להסירו. (הערות).

כמה סוגי חציצות

ח. **מצינו** כמה סוגים במינין החוצצין. א. טיט וצואה וקלקי שאם אינו מקפיד הרי הם בטלין לגוף, ב. חוטין וטבעות דאע"פ שאינו מקפיד מ"מ מפני חשיבותן אינם בטלין לגוף, ומ"מ אם היו קבועין לעולם לא היו חוצצין, ג. נתנה שערה בפיה קפצה ידה, שאין כאן ביטול לגוף, ויש לדון אם זה בגדרי חציצה, וכן באוחז באדם ובכלים ומטבילין, ואם קשר שבשער דומה לזה, ד. צפורן ואבר המדולדלין, וכן כסות של קטן יש לדון בהם דהו"ל כגופו, אף אם רוצה להסירן, ואמנם ודאי כ"ז שאינם מדולדלין דינן כגופו, ויעויין בש"ך בדין צפרנים, ה. בלפלוף וגלד תוך ג' וכן בשרף הלח ודיו ודם יש מפרשים מפני שהמים מחלחלין, וא"כ צריך להמתין עד שיחלחלו וכן בג' שערות קשורות, וצ"ע שסתמו בזה, ו. צבע שלנוי שכ' הרשב"א דאף בכולו אינו חוצץ, וכן מצינו היינו רבית' בעובר, ומצינו בכינה די"ל דמהני רביתא אע"פ שמקפיד. (הערות).

מדאורייתא, ועדיין יש לשאול אחרי שכתב הרמ"א שנוהגין להסיר גם דבר שאינו מקפיד, א"כ כל דבר שאינו מקפיד יעשה כדבר המקפיד, וע"ז לא מהני התירוץ הנ"ל, וגם בסברא אין נראה כן, דא"כ כל חציצה גדולה שמקפיד עלי' מפני גודלה לא נחשוב חציצה אלא את החלק המשלים לגודלה, כגון מי שיש עליו לכלוך של דיו גדול דמקפיד עליו ואילו הי' מועט לא הי' מקפיד כ"כ, האם ברוב גופו לא יחצוץ מדאורייתא, ודאי כיון דהשתא קפיד על צורה זו בגופו הו"ל כולו בגדר מקפיד, ולא מחלקינן לי' לחצאין, וגם דרך העולם שמה"ט שמקפיד עליו כבר יסיר כל הצבע, ויש ליישב.

אב"י ביאור הדברים כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דדבר שמצד עצמו אינו מקפיד עליו רק מפני הדין בשעת טבילה, לא מיקרי מקפיד, הגע עצמך צבע שצובעין לנוי ויש בו ממשות שמחמירין להסירו האם אפשר לחשבה כמקפיד, הרי מיד לאחר הטבילה תחזור לצבעו, ומצטערת על ההכרח להסירו, וה"נ כל שאינו מקפיד הר"ז בטל לגופו אף אם נאלץ להסירו מפני הדין, והר"ז כמצווה מן המלך

סימן ב

ברני חציצה בשיער ובדין בטלה דעתו

בעיקר הגזירה דחוטין לענין הוצאה בשבת

א. שבת נ"ז א' טבילה מאן דכר שמה, יש לעיין מאי קושיא הא בעלמא אמרינן כה"ג מילתא אגב אורחיה קמ"ל כדתנן בריש ברכות משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, וכן לעיל נ"א ב' וכל בעלי השיר כו' ומזין עליהם וטובלין במקומן, ועי' תו' נ"ב א' מ"ש בזה, ואפשר דבשלמא בההוא דבמה בהמה דקתני יוצאין בשיר כו', שפיר קמ"ל שיכול להניח השיר במקומו גם בשעת הזאה וטבילה, אבל הכא קתני לא תצא אשה כו', וא"כ אין שייך לסיים ע"ז מה דינם של חוטין אלו בחול, דהא במתני' לא מיירי באשה שיוצאת בחוטין אלו, ועוד דהול"ל וחוצצין בטבילה, ואין כאן המקום להורות ולא תטבול וכו'.

שם ושריא להו, דכדי לרפות החוטין צריך לפתוח הקשר, וממילא מורידה החוטין לגמרי, דנהי שיכולה מתחלה לקשרן ברפוי, וכדתנן ולא תטבול בהן עד שתרפם, אבל כשבאה לטבול והן מהודקין הרי היא צריכה לפתוח הקשר וממילא מסירה החוטין לגמרי.

ולענין שבת לא התירו לצאת בהם כשהם רפויין כמ"ש הרמב"ן דעד שתרפם קאי רק אטבילה, דכיון שדרכן במהודקין יש לחוש שלא תזכור לרפותן מע"ש, ולא דמי לטבילה שנותנת דעתה להסיר ולרפות כל החציצות, אבל ליציאת השבת כיון שניחא לה במהודק ואינה באה לרפות אלא מפני איסור ההוצאה, ויש לחוש שתשכח ותצא במהודקין.

שם ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר, אין חשש שמא תשכח לגמרי שהוא שבת, אלא

טבע האדם שמתחיל בהליכתו בלי להתבונן, ואמנם אחר כמה פסיעות תזכר שהוא שבת, אבל כבר עברה הליכת ד"א, וכ"ה בכל החששות דשמא יחתה ושמא יטה וכיו"ב שקודם שיתבונן כבר הלכה ידו והטה. (הערות).

תיכי חלילתא

ב. שם בעא מיניה ר"כ מרב תיכי חלילתא מאי, א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזור, בפשוטו ידע ר"כ שאינם חוצצין בפני המים, דדבר פשוט הוא כדידעי אחתי' דרהבדר"י, ועוד דודאי יש כאלו מרווחים שאינם חוצצין, ואיך סתם שאלתו שתלויה לפי הענין, אבל אם כולם אינם חוצצין ניחא, וא"כ מספק"ל דכיון ששם חוטין עליהם הרי הם בכלל הגזירה, כדמסתבר שאף בחוטין רפויין אסור לצאת וכ"כ בבהגר"א או"ח סי' ש"ג ס"א וצ"ע בתו' לקמן ב' ד"ה הכא.

והשיב לו רב דבאריג לא גזור, דכיון שהוא אריג הר"ז בכלל בגד, וכל הנקרא בגד לא גזור בו כלל, ולא חילקו אם זה בגד שיש לחוש שתטלטלנו עמה, ורק בתיקוני חפצים שאינם בשם בגד גזור, וכ"מ בירושלמי, שהשיבו רב וכי אסרו לצאת בהמינו, וז"ל כהנא שאל לרב מהו מיפק באילין תיכיא א"ל כן אמרינן אסור לו לאדם לצאת בהמיני, פי' בתמיה, וכ"כ בערוך דתיכי היינו כעין איזור חלול שקולעת בו שער, עי' ערך חל, וכן אמרו ב"ק קי"ט מאי אריג תיכי ועי' בגמ' לעיל נ"ב ב' בברייתא דחלולין אין חוצצין, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בהערות שבת בכ"ז.

שבת לרב ללישנא קמא אפי' הני דחייצי לא גזרו, וכן פסק הרמב"ם כל"ק כיון דרב סבר כותיה, ובשו"ע יו"ד ס' קצ"ח ס"ה פסק דרק חלולין אין חוצצין, וכתב הש"ך סק"ה דהיינו כהראב"ד, וכ"מ בב"י, אבל למש"כ גם הרמב"ם מודה בזה, ובאריג לא גזרו אפי' כשהוא חוצץ, וכמבואר בר"ח ושאלתות הנ"ל.

- נכתבו בזה דברים במקו"א -

ג. שם בעא מיניה ר"כ מרב תיכי חלילתא מיהו, לענין שבת בעא מיניה, שאם השאלה היתה לענין חציצה, א"כ כשהשיב לו שאריג לא גזרו עדיין לא ידע אם חוצצין, ועוד שאם הענין פשוט שידעוהו אחוותיה דרהבדר"י כ"ש שידע ר"כ ד"ז, ויש לעיין אם ידע דלא חייצי מה נסתפק לענין שבת אם יוצאין בהן, ואפשר דכי היכי דלא שרינן לצאת בחוטין רפויין משום לא פלוג, ה"נ יש מקום לאסור בחוטין העשויין שרשרות דהיינו תיכי, דאע"פ שדרך ברפוי י"ל שלא התירו חוטי צמר ופשתן כלל.

שם א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו, פי' דר"כ סבר דשמא אסרו משום לא פלוג אע"פ שאין חוצצין, ורב השיבו שלא גזרו באריג כלל, אפי' כשיש סיבה לגזור, שלא החמירו בבגדי האדם לאסרן בשבת, וכלשון הירושלמי שרב השיבו וכי אסרו לאדם לצאת בהמינו.

שם איתמר נמי ארהבדר"י כל שהוא אריג כו', מדאמרינן מאי איכא בין הך לישנא כו', משמע שרהבדר"י אמר כן על תיכי חלילתא, ולא שמיע ליה הא דרב, אבל לפ"ז הו"ל להכריע דל"ק כר"ה בדר"י, דאי הוה שמיע ליה דרב הוה הדר ביה, ולשון הגמ' משמע שאפשר שהלכה כל"ב ונפ"מ בטניפן.

שם ואיכא דאמרי ארהבדר"י חזינא כו', לקמן נ"ח א' משמע דכללא דכל שהוא אריג קושטא הוא לכו"ע, ואפשר שהנדון אם תיכי יש להם מעלת אריג, דבב"ק קי"ט ב' אמרינן

שם ואיכא דאמרי אמר רהבדר"י חזינא לאחותי דלא קפדן עליהו, פי' וכיון דלא קפדי להסירן כלל אפי' ברחיצה ש"מ שהמים באין בהם בריוח, ואינם בכלל חוטין לגזור בהם, [ובערוך ערך מח הגרסא דכי סלקן מנהרא מחית ליה בראשיהו, ויש גורסין דכי סלקן מטבילת מצוה].

שם איכא ביניהו דטניפן, בר"ח כתוב דטמימתא לא משום דחייצי ובבעה"נ הביא בשם השאלות דתיכי דקמטי [וי"ג דקמטי] חייצי, ונראין הדברים דלא גרסי דטניפן אלא [דטמימן כ"ה בפי' ר' פרחיה] דהיינו סוג תיכי שאינם חלולים אלא אטומים דחייצי, וכמבואר נ"ב ב' בברייתא דחלולין לא חייצי, וכאן מיירי בסוג תיכי שהם אריג אבל אינם חלולין ולכן חייצי, וזה מיושב יותר דקאמר נפ"מ בסוג תיכי דחייצי, דאם אין לגזור בשום תיכי משום חציצה, אין להחמיר במאורע דטניפן, כמו שאין להחמיר בחוטי שער דטניפן, דלא גזרו משום מאורע שאינו במהות החוטין עצמן, וגם רחוק לקבוע הלכה דנפ"מ כשהולכת בחוטין מטונפין, דודאי בטלה דעתה ואיך דרך לילך כן, ומי שהולכת כן אפשר שאינה מקפדת כלל, וגם לא תחזיר חוטין מטונפין על שערה הנקי, ויש לחוש שתכבס החוטין, ועוד שהרי האמת שראוי לתפוס הנפ"מ באריג שאינו חלול והוא חוצץ, ולמה אמרו נפ"מ משונה כזו, ולכן נראה דאף לגרסת טניפן ראוי לדחוק דהכונה שעשוין בצורה שהם חוצצין, וקורין לסוג תיכי כזה תיכי דטניפן, או דצ"ל דטפיפן שמתפרש מלאין כמו מדה טפופה ולאפוקי חלולין, ואמנם לשון מיקפד קפדי עליהו ק"ק, דהול"ל דחייצי, אבל כיון דפתח בלשון דלא קפדן קאמר דבהני קפדן, ועוד אפשר דחייצי קצת ולכן קפדי, אבל אינו מוחלט שהם חוצצין, ומ"מ הם בכלל חוטין שגזרו שלא לצאת בהן. וזה אמור לענין חציצה תיכי חלילתא לא חייצי, ושאנים חלולין חייצי, ולענין

מאי אריג תיכי, כלומר שיש אריג גרוע שלא טוהוה אלא עשו ממנו מיד שרשרות, א"נ כיון שאינן משמשין מעשה בגד אלא כחוטין יש מקום לאסרן, אבל אריג גמור לכו"ע לא גזרו, ובערוך מפרש תיכי כעין אזור חלול, שקולעת בו שער.

שם דלא קפדן עליהו, לפרש"י דלא קפדי להסיר ברחיצה מתפרש דכיון דכולי האי לא קפדי עליהו ש"מ שהמים באין בהן בריוח, ולכן אינם בכלל הגזירה אפי' בכח לא פלוג, שהרי אינם בגדר חציצה רופפת, אלא דלא חייצי כלל.

ובאמת לשון הגמ' מיושב יותר אם ההיתר משום מיעוט שאינו מקפיד, דבזה יש לסמוך על אחוותיה, ומתאים לשון לא קפדן, וניחא נמי דבטניפן קפדן עליהו, אבל אם הכונה שהמים באין בהן בריוח, הול"ל חזינא לאחוותי דאפי' בשעת רחיצה לא שריין להו, ואין מתאים לשון קפידא אלא בענין מיעוט של חציצה, ולא בהנהגת הרחיצה, וגם במציאות רחוק שמניחין אותן בשעת חפיפה.

מידו צ"ע גדר זה מ"ט חשיבי מיעוט שאינו מקפיד, ובמה עדיפי מחוטין דמתני', הרי בכולהו ניחא לה כשמשמשין לשערה, ולא בטילי ליחשב כגופה מפני שמתירתן בשעת הצורך, ולא מיקרי אינו מקפיד אלא דבר שבטל לגוף, והני תיכי ודאי דבר חשוב הוא וגם דרך להסירן ולא בטילי, וצ"ע.

שם מאי איכא בין הך לישנא כו', משמע דלא פליגי בדין אריג בעלמא דלא גזרו, והגדון רק בתיכי אם גזרו, ובזה אמרינן דלתרתי לישני תיכי שריין, ומאי נפ"מ בינייהו.

שם איכא בינייהו דטניפן, הנה הנפ"מ הפשוטה באופן שהתיכי חוצצין בפני המים, שאם הטעם משום שלא גזרו באריג כלל, הרי גם כשחוצצין שרו, ואם הטעם משום דמחלחלי מיא, א"כ במקום שחוצצין

אסור, ויש לפרש לכל הגרסאות שזהו מה שאמרו בגמ'.

והמיושב יותר היא כגרסת ר"ח דנפ"מ בתיכי טמימתא דהחלולין אין חוצצין והטמומין חוצצין, [עי' לעיל נ"ב ב' כע"ז במחוללין], אבל אם ההיתר משום אריג אף כשחוצצין לא גזרו, וכן פ"י הראב"ד גם לגרסת טניפן שבדטניפן מיהדקי וחייצי, ולגרסת רש"י הר"ז טפי חידוש לאסור בדטניפן, כיון שסיבת הקפידא חיצונית, ואין טעם לקבוע הלכות ע"פ מאורע שנטפפו כליה, והרי בחוטי שער שנטפפו פשיטא שיוצאין בהן בשבת, וא"כ זהו מחודש רק בלא פלוג דצמר, ומנ"ל לחדש ד"ז, (אבל אם ההיתר משום מיעוט שאינו מקפיד, ניחא טפי, ועי' לעיל בזה). (הערות).

חוטי שיער

ד. שם ב' ודילמא כשם קאמר להו כי היכי דמודיתו לי בחוטי שער אודו לי נמי בחוטי צמר, יש לעיין מה ענין צמר לשער, דנימא כי היכי דמודו בשער מודו בצמר, והרי פשתן לכו"ע חוצץ ולא ילפינן ליה משער, וביותר קשה דבהדיא אמרינן לעיל דיותר מתהדק רך וקשה, מקשה וקשה, וא"כ צמר מתהדק ע"ג שער טפי משער ע"ג שער, ועו"ק ר"י גופיה היכי קאמר דצמר ע"ג שער שהוא רך ע"ג קשה אינו חוצץ, ופשתן ע"ג שער שהוא קשה ע"ג קשה חוצץ, וכבר העירו מזה בתו' לעיל ד"ה השתא, ומה שתירצו דיותר מתהדק קשה ע"ג קשה מקשה ע"ג רך, צ"ע במציאות דודאי משמע בגמ' דרך וקשה מתהדקין יותר מקשה וקשה, ואין חילוק אם הקשה מבפנים או מבחוץ.

ונראה מזה דר"י סבר דשער אינו חוצץ מפני שהמים מחלחלים דרך גוף השער, ולא דמי לפשתן שהחוטין חזקים ומתהדקין ביותר, ואין מקום למים לחלחל, כי החלל שבחוט נסתם בלחץ ההידוק, אבל חוט השער א"א

ומטבילו וקפצה ידה וקרצה שפתותיה חוצצין, ולא אמרינן דמב"מ הוא, וכיון שכן לא הוה ס"ד דטעמיה דר"י משום דמב"מ אינו חוצץ, מיהו י"ל דכיון שהמשך המשנה בחילוקין שבין מקפיד לאינו מקפיד, לכן ביאר ר"י דטעמא לאו משום דלא קפיד, ואף אם אין מקום לטעות בסברא כ"כ, מ"מ ראוי להפריד בין זה לסיפא, וכ"נ עיקר כדחזינן בברייתא שלא הזכיר טעם זה.

- נכתבו בזה דברים במקרא -

ד. ג"ז ב' כי היכי דמודיתו לי בחוטי שער כו', יש לעיין מה ענין זה לזה הרי גם ר"י מודה שצמר חוצץ יותר משער כדאמרינן לעיל א' דרך ע"ג קשה חוצץ יותר, ואם נימא דטעמיה דר"י מפני שהמים באין בהם, כלומר שהמים עוברים דרך עובי החוט, ולא שנכנסין בריות שבין חוט הכריכה לשער, אפשר לומר דס"ל לר"י שאף בחוטי שער המים שנבלעין בחוט ג"כ מסייעין להטפח את הריות שבין השער לכריכה, ולכן שייך לומר דכי היכי דמודיתו לי בחוטי שער כו', כיון שאותו טעם שייך בשניהם.

אבל יותר נראה דמה ששנה ר"י מפני שהמים באין בהם אין כונתו לחדש כאן טעם מחודש שהמים באין בהם בתוך עובי החוטין, אלא כיון שבהמשך המשנה החוצצין ואין חוצצין הנדון שם במקפיד ואינו מקפיד, אבל כולן חוצצין בפני המים, לכך הוצרך ר"י לבאר שטעמו בחוטי צמר לא מפני שאינו מקפיד אלא מפני שהמים באין בהם, ותדע שבברייתא דבסמוך דאר"י של צמר ושל שער אינן חוצצין לא אר"י טעמו מפני שהמים באין בהם, ואם זהו עיקר טעמו לא הי' משמיט ד"ז בברייתא, אבל אם התנא ביאר כן במתני' כדי לחלק בין אלו להמשך המשנה ניחא ששנה ד"ז רק במתני', - מיהו שרף הלח דקתני סיפא נקטינן נמי טעמא משום חלחול המים, ומ"מ שפיר פירש ר"י דבריו דלא דמי

להדקו כ"כ והמים נבלעין בו וטופחין בין השערות, ובזה יש לדמות צמר לשער שגם בזה המים נבלעין ומחלחלין, שהצמר רך לבלוע, ואינו חזק כ"כ שיוכל להדקו כחוט הפשתן, ובליעת החוט עצמו מסייעת שיהא מים טלה"ט במקום ההידוק, אבל השער הנכרך לחוד אינו מטפח, ורבנן סברי דשער ע"ג שער אינו חוצץ כיון שהשער קשה והוא ג"כ חלש ונוח ליקרע בהידוק חזק, וגם השיער חלק ואינו מתהדק זל"ז, ולאו משום חלחול דרך גוף השער קאמרי, וא"כ צמר שהוא רך מתהדק יותר ולכן חוצץ, ואפשר דהיינו דקאר"י מפני שהמים באין בהם, דהיינו בגוף הצמר והשער דאם כפשוטו שאינם מתהדקין הר"ז משנה יתירא, דכל הני דאין חוצצין מתפרש מפני שהמים באין בהם או מפני שאינו מקפיד, אבל אם אשמועינן דהמים באין בתוך החוטין עצמן, ניחא [ועי' להלן] שו"ר שכבר כ"כ הר"ן בחידושו דטעמא דר"י בצמר מפני שבולע, אבל שם כתב דטעמא דשער הוא מפני שאינו מתהדק קשה בקשה כמו לרבנן, וא"כ לא נתיישב מ"ש ר"י לרבנן כי היכי דמודיתו כו' וכמש"כ, שו"ר בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה שכתב כהר"ן וההיא דכי היכי דמודיתו כו' יישב בע"א.

ואין להקשות לר"י דמים באין בתוך השער, א"כ מ"ט נימא אחת קשורה חוצצת, דודאי בקשר שמהודק ביותר אפי' בשער לא עיילי מיא, (ולעומת זה קשר של שלש שערות אפשר דמיהדק פחות מחוטי שער הכורכין שערות), ויתכן עוד דטעמיה דר"י מפני שחוטי צמר וחוטי שער חלשים ובהידוק חזק הם נקרעים ואינם מתהדקים כחוטי פשתן.

הא דתנן מפני שהמים באים בהם, ופירשנו שהמים מחלחלים דרך השער והצמר, י"ל דס"ד דמטהר בצמר ושער משום דמין במינו אינו חוצץ, דצמר נמי מין שער הוא, ולכן אמר הטעם מפני שהמים באין בהם, מיהו פי' קמא מיושב טפי, והרי מצינו שהאוחז באדם

חוטין שבאזניהם

ו. שם תוד"ה הכא, איצטריך לאשמועין דאין בו חציצה כו', אפשר הטעם מפני שהנקב בבית הסתרים וסגי בראוי לביאת מים, ובזה י"ל דחוטין וקסמין חשיבי ראויין לביאת מים, אבל להחליט שהמים באין בהם צע"ק, דאפי' אם החוטין רפויין, אכתי הקסמין סתמן דחוקין, שו"ר בתו' הרא"ש ס"ה א' בזה, ועי' תוספתא שבר"ש מקואות פ"י מ"ח דקסמין שבביה"ס אינם חוצצין לר"ע, מיהו בקסמין י"ל כמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלמשדינהו קיימי, ובחוטין י"ל דחשיב ראוי לביאת מים, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דחוטין נמי למשדינהו קיימי.

רצועות שבראשי הבנות

ז. מקואות פ"ט מ"א והרצועות שבראשי הבנות, לכאורה רצועות היינו של עור, [שו"ר שכ"כ בתוה"ב] ואמרו בגמ' דבראשי הבנות אכולהו קאי, ונראה דנקט בנות ששערן מגולה, והם מהדקין החוטין להעמידן, אבל נשואות ששערן מכוסה א"צ להדק החוטין כ"כ, ומ"ש בגמ' דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה היינו כל טבילה בזמנה שחל בשבת, ואפי' בפנויה.

שבת נ"ז א' תנן התם ואלו חוצצין כו' אר"ה וכולן בראשי הבנות שנינו כו', היינו טעמא דר"ה לפי שאין אשה חונקת את עצמה, יש לעיין למה אר"ה דבריו לענין טבילה הרי ד"ז תלוי במציאות, שהדבר ידוע שכל חוטין חוצצין ע"ג בשר אפי' של שער, וכשאניח חונקת עצמה ידוע שהמים באין בהם, בשלמא לענין שבת איצטריך לאשמועין דחוטין שבצואר מותר לצאת בהן, דכיון שאין דרכן במהודק לא גזרינן רפוי אטו מהודק, משא"כ בחוטין שבשערה דדרכן במהודק ואפי' רפוי אסור כמש"כ לעיל סק"ב מבהגר"א, אבל לענין חציצה אין בזה חידוש כ"כ כיון שיודעת שהחוט רפוי, ואפשר דבאמת עיקרו

לכולה מתני' (וגם דלא דמי חלחול דשרף לחוטי צמר).

ועוד צ"ב במאי פליגי ר"י ורבנן הרי לא פליגי במציאות הניתנת לבירור, ועוד דמסתברא דבשהייה מרובה במים הרי הם מחלחלים גם לחוטי פשתן, וא"כ הגדון רק בטביה לשעתה אם מחלחלי מיא.

ולפ"ז אפשר דכו"ע מודו שברוב פעמים המים מחלחלין וגם החוט עצמו טופח מהמים, ובכל פעם שבודקין הרי החוט טופח במים, ורבנן סברי דשייך שיחצוץ בפני המים, ולכן אין להתיר לטבול בהם, ור"י סבר דאין לחוש לזה, כי היכי דלא חיישין לזה בחוטי שער, שבכולם יש מקרים שלא מחלחלים המים לתוך הקשר בטבילה כרגע, וכי היכי דלא חיישין למקרים בשער, ה"נ אין לחוש בצמר, ורבנן סברי דלא דמי דבשער מחלחלי טפי, כיון דהוו קשה ע"ג קשה, (וכע"ז כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה אלא שכתב שנראה כחציצה, ובודאי דפשטות המשנה בחציצה גמורה ולא בגזירות חדשות, ונראה דכונתו כמש"כ), ומצינו דר' יצחק אמר עירובין ד' ב' שתיים איני יודע ולא ניתן הדבר לבירור.

בעיקר הדברים כשאמרו של שער אינם חוצצין, וכן בשלש שערות קשורות אין חוצצות, הרי הדברים סתמן כפירושן שא"צ לשהות במים יותר מדרך טבילה הרגילה, ובסברא ה' נראה שצריך לשהות עד שיחלחלו, שהרי אין היתר דראוי לביאת מים אלא בבית הסתרים, ובפ"ת ס"י קצ"ח סק"ו הביא בשם החמו"ד בקליעת השער של השדים שצריך להמתין עד שיחלחלו, אבל בדברים שסתמו בגמ' שאין חוצצין אין לחדש דבעינן שהייה במים, וש"מ שמיד המים מחלחלים, ומ"מ נראה שאין לסמוך ע"ז בכל האופנים, והכל לפי הענין. (הערות).

בעלי התו' הנדמ"ח הלכות נדה לר"א מטול סי' ק"כ ס"ט וז"ל ואשה ששכחה טבעתה באצבעה צריכה לחזור ולטבול דהא דאמרין מיעוטא שאינו מקפיד אינו חוצץ היינו דוקא בטיט או בלכלוך שיכול להתבטל לגוף, אבל דבר חשוב כגון טבעת דלא בת איבטולי הוא חוצץ, כדאמר אשה לא תטבול בחוטי צמר כו' והלכות רבות מוכיחות כן, עכ"ל, י"ל דשן של זהב מתבטלת יותר מטבעת.

ולפמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בפסחים מ"ה א' דרוצה בקיומו עדיף מאינו מקפיד, דהו"ל כגוף הכלי, ומהני אף כשדעתו להסירו לאח"ז, מפני שזה כדעתו לשבור הכלי, [עיי"ש שהוכיח כן מהא דבצק שבסדקי עריבה אינו חוצץ, אע"פ שחייב לבערו בפסח, והרי חיובו ליטלו מן העריבה לא גרע מרצונה ליטול הטבעת בשעת לישא, אלא ש"מ דרוצה בקיומו עדיף מאינו מקפיד], לפ"ז י"ל דשן תותבת כבצק שבסדקי עריבה דמיא, וכיון שרוצה בקיומה אינה חוצצת אע"פ שדעתו להסירה, ואמנם לענין טמא ומטמא אין ללמוד לאדם מן הכלי, דלהיות כגוף הכלי אין צריך להיות ממין הכלי דוקא, וכמו שמסמר המחבר את הכלי ככלי, ה"ה בצק הסותם נקבים, אבל להיות כגוף האדם לא מצינו שדבר שאינו חי יחשב כגוף האדם, שהרי אפי' גלד וכשות של קטן אינם כגופו, אבל לענין חציצה שפיר יש לקיים כן, דכשממש לגוף האדם כשן, הר"ז בדין רוצה בקיומו ועדיף מטבעת דנוי, מיהו בכלי מסתברא דגם נוי חשיב רוצה בקיומו. ועי' מה שיתבאר בזה בסימן ו'.

שוב נתחדשו דברים בענין שן של זהב שמבואר בתוספתא דכלים שמק"ט לעצמה במקומה וש"מ דחוצצת, ואפשר שהיא כמלבוש שתחזירנה לפיה מיד לאחר טבילה, כמו שן תותבת של עץ שאינה מחזיקה אותה בידה, ובפרט שהשן נצרכת למקומה לצורת הפה, ובאמת שן תותבת שיכולין לשלפה אין אוכלין עמה שבודאי תאבד, וא"כ בודאי

משום שבת קאמר, אלא דלא נטעה שטעם ההיתר בחוטין שבצואר משום דהוה כבגד טפי מחוטי שער, או טעם אחר, לכך השמיע הדין בחציצה, וממילא נלמד מזה לענין שבת, וקצת חידוש יש בחציצה לומר שהדרך הרגיל שעושין באופן שאינה חונקת עצמה, אינו חוצץ בפני המים, אע"פ שגם כשאינה חונקת עצמה הוא מהודק קצת.

שן של זהב וטבעת

ח. שבת ס"ה א' אר"ז לא שנו אלא של זהב כו', יעויין פרש"י, ובנדרים ס"ו ב' אמרו שן תותבת היתה לה ועשה לה רי"ש שן של זהב משלו, ומבואר מזה דשל זהב הוי נוי, וה"נ מסתברא דמי יעשה של זהב אם של כסף יפה יותר.

ויש לעיין למה לא חיישינן דילמא מתרמי לה טבילה של מצוה, דבפשוטו שן שעשויה לאכול בה קבועה בחווק ואינה ראויה לביאת מים, ואפשר לומר שסתמא מחזירה השן למקומה מיד אחר טבילה, ולא חיישינן שתלך עמו ד"א, אבל מסתמות הדברים נראה שא"צ להסיר השן בשעת טבילה, שהרי אין זו סברא פשוטה שמחזירתה מיד למקומה, דל"ד לבגד שאינה הולכת בלא בגדים, וגם לא משתמיט בשום מקום שצריכה להסיר שן תותבת, ואמנם כהיום שן תותבת קבועה היא, אבל בגמ' אמרו דשלפא לה, ופרש"י לאחוויי, ולפי' רבותיו מפני הבושה [וכעת ראיתי בבית אדם סי"ב שהוכיח מכאן דלא חייצא].

והנה בטעמא דטבעת חוצצת פי' הראשונים ז"ל משום דמקפדת עליה בשעת לישא, ועל חוטין שבראשה מקפדת בשעת חפיפה, וא"כ י"ל דעל שן תותבת אינה מקפדת בשום פעם, ואע"פ שמסירתה לפעמים לנקותה וכיו"ב, ואינה כשאר חציצות שאינו מקפיד, דהתם נשארין דבוקין על האדם ומתבטלין לגופו, מ"מ הו"ל בדין אינו מקפיד, כיון שאין קפידא עליה בשום פעם, ואף למ"ש בתשובות

חוצצת, ועמש"כ כלים ס"ד סק"כ ובפירוש בזה.

בביאור מתני' דקילקי

ט. מקואות פ"ט מ"ב קלקי הלב והזקן וביה"ס באשה, פשטות הדברים דקלקי אכולהו קאי, והיינו דקלקי ביה"ס באשה חוצץ, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ גבי איש, אבל גבי אשה פ"י ביה"ס עצמו ולא קלקי ביה"ס, ולא נתפרש מה ראה לחלק ביניהם, ובפרט דר"א מסיים בה אחד האיש ואחד האשה כו', ואם באשה לא מיירי כבאיש אין שייך לומר כן, וע"כ דת"ק נקט איש לאפוקי אשה, וממילא דרישא באשה מיירי, גם בפ"י ר"ש צ"ע, בסופ"ח שפ"י ביה"ס באשה כל ביה"ס, וכ"פ באיש במ"ג, ולמה לא פ"י כפשטה דאקילקי ביה"ס קאי, ונקט לשון נקיה, ושמא משום דלא אשכחן בעלמא דקרי ליה הכי, [ועתו"כ בתו' נדה ס"ז א' כעודר בבית הסתרים וכמוסק בבית השחין], וגם ר"ש שזורי בתוספתא אמר ביה"ס סתם ולא אמר קלקי, אבל ע"כ כאן סמך התנא דמענינו נלמד דקלקי ביה"ס קאמר, וממילא מובן דהיינו במקום שער, ור"ש שזורי אמתני' קאי.

ובטושי"ע סי' קצ"ח ס"ו מבואר כמש"כ דקאי אקלקי ביה"ס, וכבר ציין לזה הגרע"א ז"ל בגליון התו"ט במ"ג עי"ש, שו"ר בס"ט ס"ק י"ח שהעיר מדברי הראשונים ז"ל שלא פ"י כהטוש"ע, וכתב דלפי דבריהם אין היתר דקלקי בית השחי באשה, ובאמת למש"פ הראשונים ז"ל בההיא דרבא נדה ס"ו ב' שתהא אשה מדיחה קמטיה דה"ה כל ביה"ס, א"כ משמע דבית השחי חוצץ, שאף הדחה הצריכו שם, אבל פשטות המשנה כמ"ש בטוש"ע וכן במ"ג דאר"א כל המקפיד עליו כו' מתפרש על הקלקי, דאי אביה"ס הול"ל כל המקפיד בהם, (ועתו"ט שם שכתב דקלקי לשון רבים, ואינו מוכרח).

- נכתבו בזה עוד דברים במקו"א -

י. שם קלקי הלב כו', בראש מתהוה קלקי מהר, וגם אין זה מפריע כ"כ, ודרך בנ"א שלא להקפיד ע"ז, כי בהכרח הם מתרגלים לחיות כך, כי א"א בכל שעה לילך למרחץ, אבל בלב ובזקן אינו מצוי להתהוות, ואם הגיע למצב זה הרי הוא מקפיד, לפי שזה מוכיח על זיהום מרובה ואין דרך לחיות כך, וכן בבית השחי וביה"ס לפי שהם מקומות זיעה, הרי הקלקי מצוי ורגילים לחיות כך, אם לא אשה נשואה שמקפדת ע"ז.

יא. מדנו מכאן שענין מקפיד נקבע לפי המציאות של החיים שההכרח גורם לאדם שלא יקפיד, כמו הצבע שנאלץ להתרגל לחיות כך, ועוד שאדם יודע שהוא נכנס למרחץ מפעם לפעם, ולכן אינו מקפיד על לכלוכי צואה שעל בשרו, כי בסתמא לא יגיעו לדרגת גלדי צואה, כי בדרך כלל יכנס למרחץ ויוסרו הלכלוכים, אבל אם הי' יודע שישארו כך לעולם הי' מקפיד, והוא הטעם בקלקלי הראש ובית השחי.

ממה ששינונו בתו"כ הנוגע בבשר הזב ולא בקלקי, חזינו שיש בו ממש לנגוע בו ולא בשער, וכנראה נאסף אבק לזיעה ומתקשה כעין גלד, וערש"י חולין קכ"ו ב'.

שם רא"א אחד האיש ואחד האשה, בפשוטו פליג ר"א בתרווייהו דלא כרישא שאשה לעולם חוצץ ולא כסיפא שבאיש אינו חוצץ, אלא שניהם שוין שתלוי לפי האדם, ויש לדקדק מזה דבאלו ששינונו שאין חוצצין אפי' אם הוא מקפיד בטלה דעתו, שאם גם לת"ק האיש שמקפיד חוצץ, א"כ לא בא ר"א לחלוק אלא על הרישא, ולמה שנה רבי דינו בסיפא, וכן משמע סיום לשונו כל המקפיד וכל שאינו מקפיד, דבתרווייהו פליג, מדלא קאמר רק כל שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ.

זיעה ואבק, והנוגע בהם כנוגע בצואה שעליו, ואולי קלקי יש בו ממשות מלחלוחית הזיעה והאבק כעין צואה שעל בשרו, וניכר שאינו נוגע בשער עצמו.

החילוק בין קלקי הלב והזקן לקלקי הראש ובית השחי נראה משום דבראש הזיעה מצויה וממילא הקלקין מצויין, והורגלו בנ"א שלא להקפיד עליהם, אבל בזקן ובלב אינו מצוי אלא במאורע מיוחד, והוא נראה עי"ז כמזוהם, ולכן מקפיד עי"ז יותר.

הראשונים ז"ל נקטו דר"ש שזורי פרושי קא מפרש [עפיה"מ] והיינו משום דאין לחלק בביה"ס בין איש לאשה, אלא בנשואה [שו"ר בבהגר"א ס"ק י"ב שהקשה למה פסקו כרש"ש עי"ש], והא דסופה לינשא לא משוי לה כמקפדת, כיון דבמצב זה לא קפדא, כמו צבע ומוכר רבב, אבל נשואה חשיבא מקפדת לעולם, כיון שמתרגלת בנקיות בזה.

בדין בטלה דעתו ודרך העולם

יב. שם מ"ג רא"א אחד האיש ואחד האשה, מדלא קאמר רא"א אף באשה, ש"מ דה"ק אחד האיש ואחד האשה שוין בד"ז, והיינו כדמסיים דאם מקפיד אף באיש חוצץ ואם אינה מקפדת אף באשה אינו חוצץ, ומדנאמרו דברי ר"א במשנה זו, ש"מ דר"א לקולא קאמר דאף אשה שאינה מקפדת לא בטלה דעתה, אבל הא דבאיש המקפיד חוצץ פשיטא, דאף אם בטלה דעתו י"ל דקפידתו קובעתו בחציצה, ומש"ה לא אשמועינן ברישא במ"ב, דגם באיש חוצץ כיון דבהא ל"פ רבנן עליה.

שו"ר שהגרע"א ז"ל הביא בשם הרשב"א דלרבנן אף איש המקפיד בטלה דעתו, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"י סק"א דדייק לה הרשב"א מדנקט פלוגתיה גבי איש, ש"מ דבאיש נמי פליגי, ולמש"כ י"ל דאי הוה אמר באשה אם מקפדת, ה"י משמע דבאיש אפי' מקפיד אינו חוצץ, ולהכי תנייה גבי איש,

מיהו אפשר דר"א בא לומר שלא קבעו חכמים מהו הסתמא בזה, כיון שתלוי לפי מה שהוא אדם, בין לקולא באשה ובין לחומרא באיש, אבל מי שידוע בעצמו דקפיד טובא אף לרבנן חוצץ, וכשאדם אינו יודע להכריע מהי דרגת קפידתו אזלינן בתר הסתמא, שכל אדם לא ניחא ליה בקלקי ביה"ס, ומ"מ לא מיקרי מקפיד באיש ובוה פליג ר"א שאין כאן הכרעה בסתמא. (הערות)

היכי משכחת לה קלקי לאחר חפיפה

יא. ויש לעיין כיון שצריכה חפיפת הראש וכל מקום שער וכמ"ש הש"ך סי' קצ"ט סק"א, א"כ היכי משכח"ל קלקי הראש ובית השחי שאינם חוצצין, ומתני' אפשר לאוקומה בכהנות ולטהרות, עי' תו' נדה ס"ו ב' בשם ירושלמי אבל בטוש"ע שהעתיקו בס"י קצ"ח ס"ו דשער הראש ובית השחי הנדבק זל"ז מחמת זיעה אינו חוצץ, ובס"י קצ"ט ס"א כתב דצריכה לסרוק ראשה יפה במסרק שלא תהיינה שערותיה נדבקות זו בזו, קשה היכי משכח"ל קלקי אם חפפה כדינה, וצ"ל דאחר שחפפה וסרקה ראשה שמרה עצמה מחציצה אבל לא שמרה עצמה מזיעה, ובפרט ביו"ט שחל במוצ"ש שמרחקת חפיפתה מטבילתה, [וע"ע בקליעות שער שנעשין ע"י השד מ"ט אין מעכבין משום חפיפה, ואפשר דכיון שעושין כל מה ששייך ברחיצה ופספוס שפיר דמי].

ואפשר שאם סירקה וחפפה ראשה, ואח"כ נמצאו איזה שערות דבוקין ע"י זיעה, לא הפסידה חפיפתה בכך, דכיון שחפפה כל ראשה הרי קיימה תקנת עזרא, ויש לדון על השערות הדבוקות רק משום חציצה ואיצטריך שפיר לאשמועינן שאינה מקפדת ולא חייצי.

מהו קלקי

מהא דתניא בתו"כ בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקילקין שעליו נראה דבקילקין יש שערות תלושות ודבוקות ע"י

חציצות שאין להם הכרע ע"פ רוב העולם

יג. ונראה דלכו"ע איכא חציצות שאין להם הכרע ע"פ רוב העולם ותלוי בדעתו, כענין ששנינו פסחים מ"ה א' בבבא שבסדקי עריבה אם מקפיד עליו חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, ומשמע דאיכא גונא שאינו מקפיד ואינו רוצה בקיומו, ע"י בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם וע"י תוספתא פ"ח קשרי עני שמקפיד עליהם ושל בעה"ב הרי אלו חוצצין של בעה"ב שאין מקפיד עליהן או של עני הרי אלו אינן חוצצין, [שו"ר בבהגר"א או"ח סי' קס"א ס"א ע"ש], ופולגותתם אם בהני שהכריעו חכמים דאינו מקפיד אם בטלה דעתו כשמקפיד, אבל אין הכרע מוחלט בכל דבר, דכמו שלצבע ומוכר רבב אינו חוצץ מפני שאינו מקפיד, ואין דינו נקבע לפי רוב העולם, וכן חילוק נשים נשואות ופנויות, ה"ה שיש דברים גבוליים שתלוי לפי האדם, ולפ"ז אפשר דמדאורייתא אדם יכול להנהיג עצמו כמוכר רבב וכיו"ב, וכיון שבמציאות אינו מקפיד אינו חוצץ, ורק מדרבנן קבעו הדברים לפי השכל הישר ורוב בנ"א, - וע"י שבת ק"כ ב' משמע לכאורה דפשיטא לן שאע"פ שכתב שם על בשרו לרצונו היא חציצה, שאם בדניחא ליה לא חייץ הו"ל לשנויי הכי, דהא סתמא אינה לחה עד זמן הטבילה.

בביאור העושה קלקי בראשו

יד. תניא בתוספתא העושה קלקי בראשו רבי אומר חוצץ ריכר"י אומר אינו חוצץ, ופר"ש בסופ"י דהיינו קלקי הראש דמתני', והדבר קשה למה שנאה בתוספתא בסופ"ח, ולא שנאזהר בהדי קלקי בית הסתרים דנשואה בפ"ו, וגם לשון העושה ל"מ כן, ולפי הענין משמע דמייירי בקלקי שנעשו בשער שע"ג המכה, ואפשר שנעשו ע"י הריר היוצא מן המכה ומגליד, ופליגי אם דיבוק השערות דינו כגלד שעל המכה, א"נ כשעשה במתכוין כעין קלקי בראש המכה להגן עליה, משערות

ואמנם אם נימא דבעלמא כגון בראש ובית השחי ושאר חציצות דלא קפדי אף אם מקפיד בטלה דעתו ואינו חוצץ, וכאן חידש ר"א דלא בטלה דעתו, שייך לדייק קצת דפליג אף באיש, אבל אם נימא דגם במקום שבטלה דעתו, הו"א חציצה לגבי ידיה ליכא לדיוקי מדר"א מידי, ובסברא אין נראה שר"א תפס כאן שתי הקצוות דאף אשה אינה מקפדת ואף איש מקפיד, ולכן מסתבר טפי לומר שזוהי סברא כללית דכל המקפיד חוצץ אפי' במקום שאין דרך להקפיד.

מיהו נראה דלא כל רצון להסיר מיקרי קפידא, וכענין שכתב הרמ"א בס"א להסיר גם דברים שאינם חוצצין, ואטו יחשב מקפיד ע"ז, ע"י ט"ז סק"ד, ולכן שפיר אר"א דבזה שייך שהאיש יקפיד, ואין זה מאורע משונה, ולא אמרינן דלאו מקפיד גמור הוא, וכ"נ בסברא דקשה לומר על ד"ז דבטלה דעתו, ובאמת גם שבראש ובית השחי קשה לומר בטלה דעתו, ולפ"ז בכל חציצות ששנינו דאינו מקפיד, אע"פ שיודע בעצמו דניחא ליה ומשתדל בהסרתן, אכתי לאו מקפיד מיקרי, אא"כ יודע שמקפיד טובא, וגם בזה אפשר דלאו בכל מילי האמת כן, שרצון גדול להתנאות לא מיקרי קפידא, דכיון שיודע שרוב העולם רגילין כן, לא קפיד ממש.

שו"ר בש"ך סק"ב מדברי הב"י בדעת הרמב"ם והטור, וכן בד"מ בשם המרדכי ובב"ח דהיכא דהיא מקפדת אע"פ שרוב העולם אין מקפדין חוצץ, [שו"ר שכ"כ הרמ"א באו"ח סי' קס"א ס"א וה"נ שם בבהגר"א, וכ"כ במ"ב סק"י בשם היש"ש], ובאמת קשה להחליט דבטלה דעתו כשמקפיד בחציצות שחז"ל הכריעו שאינו בדין מקפיד בסתמא, והכי נקטינן לחומרא, אבל באופן שבטלה דעתו איכא גווי דלאו קפידא מיקריא, וכמש"כ, וצ"ע בזה בגדר הדברים להקל.

זקנים בלוד וטמאווה, והובא ברמב"ם ושו"ע סמ"ד, ונראה דהנדון הי' אם חשיב דהיינו רבית', שהשערות נקבו ויצאו בריסי עיניו מלמעלה, ומקום הנקב הי' מקום לחשבו כבלוע, וקמ"ל דהויא חציצה בשערות אלו, אבל הנקב נראה שדינו כביה"ס, ואע"פ שהשערה בפנים י"ל דחשיב ראוי לביאת מים.

למה לא חשטו לחציצה ברוב השיעור

מז. שו"ע סי' קצ"ח ס"ו שבראש ושכבית השחי אינו חוצץ, יש לתמוה לדעת הגאונים דרוב שער אפי' אינו מקפיד חוצץ, איך לא הזהירו הפוסקים דדוקא במיעוט, וגם במשנה יש לדקדק בזה, בפרט למ"ש הפרישה ס"ק כ"ג לדון דכל מקום כינוס שער נדון לעצמו, ובודאי יש לחוש כן בבית השחי, שו"ר בס"ט ס"ק י"ז שכתב דצ"ל דמיירי במיעוט דוקא, והובא מהחכמ"א כלל קי"ט ס"ה, [ועי"ש דהתפארת למשה הכריע דכל מקום כינוס שער נדון לעצמו, והס"ט לא הכריע], ודברי הפוסקים סתמן כפירושן דאפי' ברובו, וצ"ע.

תלושות או משערות שבמכה, ומענינו הוא נלמד דקתני בתר הכי היתה בו שערה אחת חוץ למכה וראשה מודבק במכה כו' דבזה מודה ריב"ר דחוצץ, כיון שהשערה טעונה ביאת מים, ולא מהני צורך המכה לזה, ולעיל מיניה מיירי באספלנית שע"ג המכה, וא"כ גם קלקי בראש המכה קאמר, - גם יתכן שעושה קלקי בשער ראשו לרפואה, עי' שו"ע סי' קצ"ח סעי' ו' ובפ"ת שם סק"ה, ונתעוררתי קצת לזה.

ולפ"ז תוכן הדברים שם דריב"ר מיקל בכל המגין ע"ג המכה שאינו חוצץ אפי' אספלנית ורטיי, [ולפ"ז ל"ג שעל ביה"ס], וכן בקלקי שנעשה ע"ג המכה, אבל שערה [או שתי שערות כ"ה ברמב"ם פ"ב ה"ט] שחוץ למכה ובאין מודבק למכה או קלקי שנעשה מטיט וצואה ולא מזיעה לכו"ע חוצץ.

עוד שנינו שם היו בו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה וניקבו והוציאן בריסי עיניו מלמעלה זה הי' מעשה ונמנו עליו חמשה

סימן ג

בדין לפלוף וכחול שבעין וגלד ורטיה

לפלוף שבעין

י"ל דלית הלכתא כפי' זה אלא מתני' כפשטה, אבל כל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי.

ובב"י פי' כונת הרא"ש דבתוך העין אפי' יבש הרבה המים מחלחלין במקום דיבוקו, כיון שהדמעה מלחלחתו, וכן בטור משמע דבעין לעולם אינו חוצץ [מיהו עי' להלן בטור בשם הראב"ד והרא"ש] ופשטות הגמ' דיבש בכל מקום חוצץ, וכן בסברא דביבש אינו מחלחל, וכ"נ בתו' הרא"ש דלמר עוקבא לא מיתוקמא מתני' כפשטה דבתוך העין לעולם אינו חוצץ, אלא דמפרש טעמא דמתני', עי"ש בדברי ר"ת, (ויש לדחות).

ולענין הלכה פסק בשו"ע ס"ז כפי' הרמב"ן וכ"נ דעת הרמב"ם והראב"ד והרשב"א דיבש חוצץ אף תוך העין, וחוצץ לעין אף לח חוצץ, והיכא דלא אפשר כתב הש"ך ס"ק י"ג לסמוך על הפוסקים דה"מ לטהרות, וא"כ יבש שבעין אפשר להקל בכה"ג, אבל חוצץ לעין בכל ענין חוצץ.

ב. שם גמ' אימתי נקרא יבש משעה שמתחיל לירק, לכאורה האי ירוק היינו צהוב, עי' תו' סוכה ל"א ב' ד"ה הירוק, ולכאורה עיקר הקפידא מפני היבשות שמפריעה בעין, ולא מפני המראה הצהוב, דלפלוף לח אפי' צהוב אינו חוצץ, וקמ"ל דרק משעה שמתחיל לירק נקרא יבש, אע"פ שכלתה לחלוחיתו קודם לכן, וא"צ יבש שיהא נפרך, אלא משעה שמתחיל לירק נקרא יבש.

שיעור תוך העין הי' נראה שהוא בתוך מחיצות העפעפיים, וא"צ שיתכסה לגמרי כשסוגר עיניו, ובספר אאמו"ר

א. ס"ז א' אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ כו', פי' הרמב"ן דמר עוקבא מפרש מתני' דמקואות בלח, ובזה מחלקינן בין תוך העין לחוצץ לעין, והכא קמ"ל דיבש אף בתוך העין חוצץ, דלפלוף אפי' לח חוצץ בפני המים, אלא שלח בתוך העין לא קפדי, ולגרסא דלית הלכתא כמר עוקבא יש לפרש דאפי' יבש בתוך העין לא קפדי כלשון הרמב"ן דלא מחמירינן כולי האי בביאת מים בדברים שדרכן להיות באותו מקום, ולכאורה ר"ל דלא חשבינן ליה כמקפיד בכך, דאי עיילי ביה מיא אין לחלק בין טהרות לבעלה מאחר שבמציאות אינם חוצצין, ובהלכות נדה הביא רק דין לפלוף שחוצץ לעין דחוצץ.

ובתו' ג"כ פירשו דמתני' בלפלוף לח, ובזה יש חילוק בין תוך העין לחוצץ לעין, אבל יבש בכל מקום חוצץ, וסתם לפלוף שבעין לח הוא, וכיון דלח חוצץ לעין חוצץ, ע"כ דטעמא דתוך העין הוא מפני שאינו מקפיד, מיהו יתכן לומר שהעין לחה ומיקרי טופח או ראוי לבית מים מיהא.

אבל הרא"ש כנראה פי' דאורחא דמילתא קתני, דבעין הוא לח, וחוצץ לעין הוא יבש, והכל תלוי בלח או יבש, דלח אינו חוצץ בשום מקום ויבש חוצץ בכל מקום, וכן הביאו ב"י וב"ח בשם הסמ"ג והמרדכי וממר עוקבא שמענו דזהו פירושא דמתני', אבל עיקר המימרא היא לאשמועינן איזהו יבש, ולפ"ז לא שייך לומר לית הלכתא כמר עוקבא, שהרי מתני' היא, ומר עוקבא מפרש לה, ובדוחק

לבאר הטעם דירוק חוצץ, שאין הטעם מפני הצבע שניכר לעין מבחוץ, אלא מפני יבשותו או זיהומו, והשיעור הוא משיתחיל לירק. (הערות).

בדין גלד

ד. מקואות פ"ט מ"ד גלד שעל המכה, טעמא דגלד מפני שאינו מקפיד, דהא גלד שחוץ למכה חוצץ, וש"מ שהוא חוצץ בפני המים, וע"כ דשעל המכה לא קפיד עליה, ויש לשאול מ"ש גלד מרטייה דקפיד עלה, הרי שניהם נצרכין לו להגן ולרפאות מכתו, ובתרויהו לא ניחא ליה אי לאו מכתו, דהא קפיד על גלד שחוץ למכה, וא"כ עיקר הא דאינו מקפיד היינו מפני שצריך לו לרפאות מכתו, וא"כ רטיי נמי, ואע"פ שמתרחבת חוץ למכה הרי א"א בע"א, ועוד דגם רטיי שרק עליה חוצצת, וי"ל בפשוטו דרטיי בולטת וניכרת יותר מגלד ולכן מקפיד עליה, אבל נראה דאין אדם מקפיד על גלד שעל בשרו, יותר מעל מכה שהוסר גלדה והיא פתוחה, דיותר מכוערת מכה פתוחה ממכה עם גלד עליה, וא"כ גם אם מקפיד על הגלד הרי הוא כמקפיד על גופו שהוא פצוע, שכשהגוף פצוע ניחא ליה בגלד גם בלא טעמא דרפואה, דגלד טוב מפצע פתוח וכמש"כ, מיהו לא סגי בזה שהרי בפצע שאין עליו גלד עדיין, ג"כ הדין שרטיי חוצצת, וע"כ דגלד עדיף מרטייה מפני שהוא מתקבל כעור טבעי שעל המכה, ואמנם באמת אין דינו כעור האדם, מ"מ כיון שזה נעשה מגופו באופן טבעי, הרי האדם מתייחס לזה כגופו.

נמצינו למידין דגלד שעל המכה אף כשמתבייש בו, מ"מ אין זה ענין למקפיד, כיון שאין קפידתו על הגלד שלא ישאר במקום זה, אלא קפידתו וצערו על מצב גופו שתחת הגלד, שהוא רוצה שישתנה גופו, אבל על גופו הפצוע ניחא ליה בגלד לעולם, והאדם מתייחס לגלד כדבר טבעי מגופו, ולכן

(שליט"א) זללה"ה ל"מ כן, שכתב דהשיעור כל שתסגר העין ולא יהא נראה עי"ש.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

ג. שם אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ כו', יש לדקדק למה לא העמיד דבריו על המשנה דתנן לפלוף שבעין אינו חוצץ לא שנו אלא לח אבל יבש חוצץ, ואפשר דעיקר לשון לפלוף מתפרש בלח, שכן הוא יוצא מן העין, וביבש לא מיקרי לפלוף בעיקר הלשון, ולכן פשוט דמתני' דקתני לפלוף היינו לח, ומר עוקבא הוסיף דיבש שהוא כבר ענין אחר, ונקרא לפלוף בלשון מושאל, הרי הוא חוצץ גם בתוך העין.

והנה במתני' דמחלק בין תוך העין לחוץ לעין, פשטות הדברים שהחילוק משום שאינו מקפיד, שהדבר ידוע במציאות שבדרך כלל יש מעט לפלוף בתוך העין ולא קפדי ע"ז, וחוצץ לעין שנתפשט על הפנים ודאי קפדי ע"ז, וכיון שחילוק הקפידא אמת הוא, אין לנו לחדש עוד חילוקים, דהא בתוך העין אף אם אינו מחלחל הרי אינו מקפיד, וא"כ מנלן לחדש שיש עוד סיבה שלא יחצוץ, וגם במציאות הלפלוף שמתפשט חוץ לעין הוא נדבק היטיב, ואף במקום שנקרא ביה"ס חשיב אינו ראוי לביאת מים.

שם יבש חוצץ אימתי נקרא יבש כו', לפמש"כ שהנודן משום מקפיד יש לפרש דביבש מקפיד, מיהו ה' מקום לומר דמקפיד מפני שהיבש קשה ומפריע בעין, וקמ"ל מר עוקבא דמשעה שמתחיל לירק קפדי ע"ז, שכבר אינו הלפלוף הטבעי שאדם רגיל בו.

ויש לעיין האם מר עוקבא אמר יבש ופירש דברי עצמו או שקבלה בידו שיבש חוצץ ופירש קבלתו, או שהגמ' מפרשת דבריו, והספק משום שהול"ל לח אינו חוצץ התחיל לירק חוצץ, ולמה תלה הדבר בגדר יבש, ופירש מהו יבש, אבל אם הוא מפרש קבלתו דיבש חוצץ, ניחא. ויש לדחות דניחא ליה

ענין המקפיד כאן אינו שייך לחשבו כחוק גופו, אלא כמצטער על מצב גופו.

מהו גלד ומהו קרום

ה. שם במשנה גלד שעל המכה כו' קרום שעל המכה כו', יש לברר מהו גלד ומה קרום, ומצינו בנגעים פ"ט מ"ב שנגע שנעשה ע"ג קרום שעל המכה טמא, וזהו דין שחין ומכה, ולכאורה גלד הרגיל שע"ג המכה לא שייך בו חיות ונגע, שהוא כעין הפרשה המעורבת מדם וליחה להגן על המכה, ובגמר רפואת המכה הוא נופל מאליו ואינו צריך חיתוך והפרדה מן העור, וא"כ מסתבר לפרש שזהו גלד שעל המכה, וקרום זהו עור דק ברי שנקרם בתחלת רפואת המכה.

אב"ל לעומת זה קשה לומר שזהו גלד שעל המכה, שהרי מבואר בשבת נ' ב' נ"ג ב' שמותר להעביר גלדי מכה בשבת, ואפי' קודם גמר מכה שעדיין לא נתרפאה, ולענין שבת אמרו שאפי' בגמר מכה דליכא אלא תענוג שרי, וכמ"ש בשו"ע סי' שכ"ח סכ"ב, ואם איתא שזה הקרום הרגיל שעל המכה, הרי קודם גמר המכה הוא חובל גמור בשבת, ועוד דקרום זה נעשה רק במקום המכה, ומהו זה ששנינו גלד שחוק למכה, דמשמע שהדבר בהווה, ואע"פ שהמכה מתרפאה מן הצדדים תחת הקרום, אבל ודאי שאי אפשר להסיר הקרום עד שתתפארה כולה, ואין אדם חובל בעצמו להסיר מקצת הקרום, לראות אם נתרפאה מן הצדדין, שכולה חיבור אחד, וא"כ דין הקרום הזה לעולם כגלד שעל המכה, ולא משכח"ל שיהא בו דין גלד שחוק למכה.

ועוד, דבנגעים שנינו היו מורדין טהורין דהיינו שאין עור כלל ע"ג המכה, עשו קרום כקליפת השום כו', ומשמע מזה שמיד לאחר המורדין השלב הבא הוא קרום, וזה מתאים לגלד שלנו ולכן נקרא קרום שעל המכה לומר שתחתיו עדיין יש מכה, וזהו לשון כקליפת השום שהוא דק וחיצוני מעל המכה.

ושמענו מרופא שהקרום שאנו קורין גלד הוא ביסודו רקמה של עור גמור שהגוף מעלה לרפואת המכה ויש בו חיות ונימי דם, ואח"כ נוצר רקמה חדשה ודוחה את הראשון למעלה, וכך כמה פעמים התחתונה דוחה את העליונה והיא מתחברת לראשונה, ומכל הרקמות מתהווה הגלד הזה, וכשמתרפא כולו הוא נושר כעור יבש שנדחה ונפרד מהגוף.

ולפ"ז ראוי לומר שהגלד הזה זהו קרום שעל המכה שטמא ומטמא, ונגע שנעשה עליו זהו שחין, ואפי' מקפיד עליו והוא על כל גופו אינו חוצץ שהוא כעור הבשר לכל דבר, וגלדי המכה הם הפרשות של ריר סמיכות דומות למוגלה סמיכה כדבש, והיא מתייבשת ע"ג המכה וחוק למכה, והיא כגלדי צואה שעל בשרו, ובראש יש כאלו ונקראין חטטים וכיו"ב, וע"ג המכה אין מקפידין עליהם מפני שהם מגינים קצת, ובלא"ה המקום פצוע, אבל מותר להסיר בשבת אם החיכוך לא יגרום הוצאת דם, שאינם חיבור ואין בהם שום חיות מעולם כלל, כדקתני להו נ' ב' בהדי גלדי צואה, אבל הקרום שאנו קורין גלד אסור להסירו בשבת כלל, ואפי' בגמר מכה יש להחמיר בו, ולענין חציצה אין לחוש בו כלל, שהוא כעור האדם.

ובראשונים מפורש שהגלד הוא ריר היוצא מן המכה ונקרש, אלא שמשמע מדבריהם שזהו הגלד הרגיל המתהווה על המכה, ולא פירשו א"כ מהו קרום שעל המכה, ומשמע לכאורה דקרום היינו עור דק כעור הבשר, אלא שעדיין אינו עבה מספיק ליקרא עור והוא נקרא קרום, אבל לפ"ד הרופאים שגלד שלנו עור הוא, א"כ ראוי לפרש שזהו קרום שעל המכה, וגלד הוא ריר הנקרש כמ"ש הראשונים ז"ל, וכ"כ הרמב"ם בריבדא דכוסילתא שנקרש ע"ג המכה כמו שגלד נקרש ע"ג המכה. — הדברים נכתבו להעיר, ולהלכה מחמירים בכ"ז. (הערות).

אבל אין הדברים נראין אלא קרום שעל המכה זהו עור שע"ג המכה שנעשה תחת הגלד, וזהו באמת עור גמור אלא שעדיין המכה ניכרת תחתיו ואינו עדיין עור הבריא הרגיל, אלא הוא כקרום דק ע"ג המכה, משא"כ עור הרגיל שאינו נראה כקרום אלא הוא מכסה גמור ונעשה גוף אחד עם הבשר ואינו כקרום ע"ג גוף אחר, ולכן הוצרכנו בו לומר שהוא כגוף האדם, כיון שהוא עתיד להשתנות ואפשר שגם יתקלף ויפול, אבל הוא עור גמור, וכן שמעתי לצדד כן.

ובזה מיושב מתני' דנגעים שם דנגע השחין הוא ע"ג קרום שעל המכה, ולא מסתבר שהנגע ע"ג הגלד, (ומטמא בשער לבן), ובקרא כתי' כי יהי' בו בעורו שחין ונרפא ואם פשה תפשה בעור, וש"מ דהקרום הזה נקרא העור של המקום שהי' שחין ונרפא, וגלד אינו עור וגם אינו מעיד על רפואת השחין, אלא אדרבה זהו ששנינו היו מורדין טהורין, והיינו שהפצע לא נתרפא כלל.

ומאי דקשיא לן דלא מסתבר דגלד שהמכה מעלה לרפאותה יקרא כגוף חיצוני ולא טמא ולא מטמא, נראה דלא קשה דאמנם בפלאי הבריא הגוף מפריש רטי"י לכסות פי המכה ולסייע ברפואתה, וההפרשה הזו יש בה חומר דביק שתתחבר יפה לגוף ולא תפרד ממנו עד שתחלים המכה, אבל באמת אינו מחובר בחיבור טבעי לגוף ואינו מתמזג בנימי הדם והזיעה וחוש המישוש, אלא הוא כרטי"י חיצונית שהגוף מיצר, ולכן אע"פ שהיא דבוקה יפה וא"א להפרידה בלי לפצוע פי המכה, מ"מ אין זה גוף האדם אלא רטי"י.

ואמנם ההפרשה הזו שהמכה מעלה ונעשה גלד טבעי, שתתפשט גם חוץ למכה ותדבק לעור הבשר, ואף אם האדם נמנע מלהפריד הגלד באמצעו, מ"מ אותו חלק חשיב מקפיד, כיון שאינו נצרך לרפואתו כלל,

שוב נתברר שאין הדברים מדויקים לומר שהגלד הוא עור, אלא שבריר הנפרש מן המכה יש גם נימי דם חיים, והם מגינים על המכה ומסייעים בבניית העור החדש, ולכן התולש את הגלד כשאנו יבש, הוא חובל בעצמו ומוציא דם, אבל זה עור גמור ששייך בו נגע, דודאי עיקרו פסולת ואינו חיבור חי והוא עתיד ליפול, ולפ"ז ע"כ חזרנו לפרש כדמעיקרא שהגלד שלנו אינו קרום שעל המכה, ומ"מ כ"ז שלא נתייבש לגמרי אסור לקלפו בשבת משום חובל, וכשדנו בהסרת גלדים בשבת הדבר מובן שמדובר בגלד שמצער אותו, וגלד ברי אינו מצער אלא אדרבה יש צער להסירו, ולכן לא חששו לבאר דמירי בריר יבש, וכן גלד שחוץ למכה הוא ודאי רק ריר שאין בו חיות כלל.

- דברים נוספים -

ו. מקואות פ"ט מ"ב גלד שחוץ למכה, ובמ"ד שנינו קרום שעל המכה טמא ומטמא, יש לברר מהו גלד ומהו קרום, והנה מהא דיש גלד חוץ למכה נראה בלשון הר"ש דגלד היינו ריר היוצא מן המכה ומתייבש, ופעמים מתפשט אף חוץ למקום המכה, ומה שע"ג המכה מגין על המקום הפצוע, ולכן אע"פ שאינו גוף האדם אינו חוצץ, ולפ"ז נראה דגלד הטבעי שהמכה מעלה ואין בו תערובת של הפרשות ריריות של מורסא ודם, זהו קרום שעל המכה, שהרי זהו העור שע"ג המכה במקום הפצוע, ואם יטלו הגלד הזה תגלע המכה ותוציא דם, ולכן מסתבר שיהא טמא ומטמא, ולשון קרום כמו קרמו פניה של פת, דאין לפרש שקודם שהגלד מתקשה הוא נקרא קרום, דכיון שהי' בדין עור קודם שנתקשה יש לחשבו כעור שנתקשה, ועוד שהרי מסגירין נגע שעל הקרום כדתנן נגעים פ"ט מ"ב, וע"כ שמתקשה במשך שבעת ימי ההסגר.

ואם הי' רוחץ פי המכה יפה הי' מתייבש רק ע"ג המכה.

מיהו אם מתחלה הי' גלד רק ע"ג המכה
 אע"פ שנתרפאה המכה מן הצדדין מיקרי שפיר גלד שע"ג המכה, דלעולם המכה מתחלת להתרפא מן הצדדין אצל העור הבריא, והמכה קובעת לעצמה מתי להשיר הגליד מעל גבה, ואין דרך האדם להקפיד ולהסיר החלק שכבר נתרפא, אבל מה שנתפשט מתחלה ע"ג העור הבריא, זהו כגלדי צואה שעל בשרו, ועוד דהאמת שכ"ז שהגלד ע"ג המכה לא נתרפא תחתיו כעור הבשר הבריא, ובנתפשט חוץ למכה הרי הוא ע"ג עור הבשר הבריא, וא"ת מה בין גלד לרטיי, הרי גם את הרטייה הוא נאלץ לקיים ע"ג מכתו כ"ז שלא נתרפאה, וגם את הגלד אינו חפץ בעורו ומקיימו כ"ז שהוא נצרך לרפואתו, וי"ל דהתייחסות האדם לגלד הטבעי כגופו, מפני כמה סיבות יחד, מפני שמרגיש בו במדה מסוימת כעור טבעי שגופו יצרו, ואין בידו להסירו ולהחליפו, ואינו ניכר כ"כ ואינו מעכבו ברחיצה וכיו"ב, וסופו ליפול מעצמו, ועוד, ולפ"ז אפי' אם מצטער הרבה בצורת הגלד הנראית בפניו וכיו"ב, מ"מ ההשלמה עם המצב הזה מחשיבתו כאינו מקפיד, כיון שאינו רוצה לקלפו ולפצוע מכתו. (הערות). שוב נתחדשו בזה דברים ונדפסו באות ה'.

רבדי דמוסילתא

ז. נדה ס"ז א' ארמב"ח הני רבדי דמוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי, מלשון זה מבואר דבגלד שעל המכה מודה דלא חייץ, וכדתנן במתני' בהדיא, דאל"כ הול"ל גלד, שיכלול כל גלד ולא רק דמוסילתא, א"ו בגלד דמוסילתא לחוד פליג, וכתב הרמב"ן דעל גלד מכה ודאי לא קפיד לסלקו כדי שתרפא מכתו, אבל סריטת הכוסילתא אינה מכה אלא פציעה בעלמא, והא דתוך ג"י לא חייץ, הטעם מפני שמכתו

קיימת, אבל אחר ג"י כבר נתרפא עיקרה וקפיד עליה, א"נ תוך ג"י הגלד רך והמים מחלחלין, ונתירון זה קשה שהרי אפי' דם לח שנסרך חוצץ כדאמר מנחות כ"א א', כש"כ גלד אפי' תוך ג"י, ועוד דהרי שנינו דגלד שחוץ למכה חוצץ, ודוחק לומר דתוך ג"י אין שמו גלד ואינו חוצץ, ולכן מיושב יותר כתירון קמא דתוך ג"י שהמכה קיימת לא קפיד, ואח"כ שכבר נתרפאה המכה יש לחוש דקפיד], ואפשר דטעמא דקפיד ברבדי דכוסילתא טפי, היינו מפני שיש בזה קצת גנאי, אבל בשאר מכה אפי' נתרפאה כהאי דכוסילתא אין הגלד חוצץ.

ולגרסת הספרים דלית הלכתא ככל הני שמעתתא, יש לפרש דסתמא אין אדם מקפיד לקלף גלד הכוסילתא, והוא רק חשש רחוק שהחמירו בו לטהרות.

והא דקרי להו רבדי ולא גלד, י"ל דהיינו מפני שגלד הכוסילתא נראה כרבדי דם, עי' שבת קי"ד א' ובפי' ר"ח שם, שו"ר דריבדא הוא שם השריטה שנעשה ע"י הכוסילתא, ולא שם הגלד, כדאמרינן מו"ק כ"ח א' הו"ל למר צערא א"ל כי ריבדא דכוסילתא, והיינו כצער השריטה שעושה הכוסילתא שהוא הכלי ששורטין בו, וכ"פ בר"ח שם ובערוך וכ"כ רש"י ע"ז כ"ז א' ריבדא מכת הכלי, ובכתובות ל"ט ב' פי' ריבדא ניקור, וכ"נ בעוד מקומות שציין בערוך עי' מכות כ"א א' סנהדרין צ"ג ב' שבת קכ"ט א', ולפ"ז מתפרש שהשריטה תחשב חציצה אחר ג"י, מפני הגלד שעולה עליה וגם ברש"י בשמעתין מתפרש כן שכתב אחר שפירש מהו ריבדא ומהו כוסילתא, שדרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד, והיינו שהגלד לא הוזכר בגמ', וכ"מ ברמב"ם פ"ב ה"כ.

לפמשי"ב דאחר ג"י עיקר המכה נתרפאה, ולכן רוצה בהסרת הגלד, י"ל שגם מה שאמרו חולין נ"א א' הגליד פי המכה בידוע

בעה"נ דריבדא דכוסילתא אינו גלד אלא דם יבש ולכן חוצץ אחר ג"י שכבר נתייבש.

הרא"ש פ"י דרמב"ח מפרש מתני' דטעמא דע"ג המכה אינו חוצץ מפני שהמכה מלחלחתו, [ומ"מ מיקרי גלד] וחוצץ למכה מתייבש, ובריבדא דכוסילתא מתייבש אחר ג' ימים, ובשאר מכות לא פירש הזמן שמתייבש הגלד, ולכן בעלת חטטים שיש בה גלד שיותר מג"י צריכה לרככם במים, שיהיו כהני דתוך ג"י שהמכה מלחלחתם ומרככתם, ופי' זה הוא כמש"פ לעיל סק"א בדעת הרא"ש דמר עוקבא מפרש מתני' דלפלוג שבעין מפני שהעין מלחלחתו, אבל אם נתייבש אף שבתוך העין חוצץ, ודכוותה מתפרש בגלד, ולא קתני מתני' ג"י, כיון שאין זה כלל בכל מכה, ורמב"ח ביאר המשנה דזהו הטעם שחילקו בין שעל המכה לחוצץ למכה, ולפ"ז לא שייך לומר ע"ז לית הלכתא כרמב"ח, כיון שלא חידש חומרא אלא ביאר המשנה, ודוחק לומר דלית הלכתא כפי' זה, אלא כפי' אחר דמתני' כפשטה, שע"ג המכה אינו חוצץ לעולם, דכל כי האי הו"ל לגמ' לפרושי מתני'.

ומדברי הטור נראה דגלד שחוצץ למכה הוא ג"כ גלד שע"ג המכה אלא דשבמכה היינו כשהוא בתוך המקום הפצוע שיש שם ריר ולחות וכשנגלד חלקו העליון ומתייבש הוא הנקרא גלד שחוצץ למכה, שכבר יצא מתוך הריר הפנימי, וארמב"ח דאחר ג"י נעשה כחוצץ למכה, ולפ"ז רמב"ח אגליד שבמכה קאי לומר דרק עד ג"י אינו חוצץ, אבל לשון הטור משמע דאגליד שחוצץ למכה קאי, וע"ז אמר דעד ג"י אינו חוצץ, [ולפ"ז מפרש גלד שבמכה ריר לח, וקשה דלשון גלד מתפרש כגלדי צואה שבמשנה שם], וכ"נ שפי' הטור בלפלוג דמר עוקבא אחוצץ לעין קאי, וכמש"פ הב"י, ולפ"ז רמב"ח ומר עוקבא אשמועינן רק קולא, אבל מ"מ משמע לדינא בטור דגלד שע"ג המכה חוצץ לאחר ג"י.

ששלשה ימים קודם שחיטה, אין הכונה העלה גלד בלבד, אלא שנתחזק ונסתם הנקב ע"י קרום דק, ונתרפא עיקר הפצע, אבל אין ראי' מהגלד בלבד, וצ"ע בזה.

שיטות הראשונים בחילוק ג' ימים

ח. רש"י פ"י דעד ג"י גלדן רך ומחובר והוי כגוף הבשר ולא חייצי, ואין כונתו דגלד רך כעור האדם, דדוקא קרום שעל המכה שנינו פ"ט מ"ד דטמא ומטמא, וכמבואר בתוספתא דכל החציצות אף אלו שאין חוצצין אינם כגוף האדם, ואם יהא על רובו גלד רך חוצץ כדין רובו שאינו מקפיד, אלא כונתו שהאדם מתייחס לזה כגופו מפני שחיבורו אלים והוא רך, ולכן אינו מקפיד, ונראה דגם לפ"ז הטעם מפני שכבר נתרפאה המכה, ואפשר להסיר הגלד בקל, דפצע קטן הוא ומתרפא בג"י לגמרי, אבל גלד שעל המכה אפי' לאחר ג"י אינו חוצץ, דכיון שהמכה גדולה וצריכה רפואה ממושכת, לא קפיד ע"ז, ומש"ה לא אמר רמב"ח דבריו אמתני', דדבריו בריבדא דכוסילתא בלבד.

גלד שחוצץ למכה

הרמב"ם בפ"ב ה"א כתב דגלד שחוצץ למכה חוצץ, ובנוסחאות יש גלד שע"ג המכה, וכנראה כך הי' כתוב במהדו"ק כמו שתוקן ד"ז בפיה"מ במהדו"ב ובהי"ד כתב גלד שהעלתה המכה, ובה"כ כתוב לפנינו כגלד שע"ג המכה, וזה ע"פ מהדו"ק, וצ"ל שחוצץ למכה בנוסח שבכ"מ, ולפ"ז לכל הנוסחאות הכונה לגלד שחוצץ למכה, וכנראה דמפרש טעמא דריבדא דכוסילתא מפני שאין עליהם גלד גמור אלא דם קרוש, וז"ש מפני שהדם קופה שם כגלד, והו"ל כגלד שחוצץ למכה, ולא נתפרש אם קודם ג"י מחלחל או שאינו מקפיד, ומ"מ בגלד גמור אף לטהרות אינו חוצץ, ורמב"ח חידש דדם קפוא גרע, ואמרינן דג"ז רק לטהרות, לגרסת הגאונים ורוב הראשונים, וכ"פ הרז"ה בהשגות על

מיהו מ"ש בס"ט ס"ק כ"ג דגלד שעל רוב ראשו חוצץ לדעת הגאונים צ"ע, דעור הראש אין דינו כשער, וכל שרוב השער מגולה אפי' יש חציצה ברוב עיקרו של השער אינו נדון כרוב, וכש"כ גלד שהוא בעור הקרקפתא, וכמו באדם קרח שאין דינו כרוב, וכ"כ בס"ט שם דבמרטו שערותיה יש להקל, ולע"כ בשיטת הגאונים בשער, מיהו במקום שער צריך לזהר שלא יתפשט הגלד ע"ג שער שחוץ למכה דתניא בתוספתא ובשו"ע סמ"ד שחוצץ, מיהו באופן הרגיל כשהגלד רק על השערות שבמכה אינו חוצץ.

- בדין ריבדא דכוסילתא נכתבו דברים נוספים -

י. ס"ז א' ארמב"ח הני ריבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי כו', הרמב"ם מפרש שעד ג' ימים הרי הדם שנקרש ע"ג המכה דינו כגלד שעל המכה שאינו חוצץ, ועי"ש בראב"ד שהביא הא דחולין נ"א א' שבהוגלד פי המכה בידוע שעבר יותר מג' ימים ולפ"ז יש לפרש שעד ג' ימים שהמכה של הקזת דם פתוחה, ניחא ליה בדם הקרוש שמתייבש ע"פ המכה שהוא מגין על המכה שלא תוציא דם, כדניחא ליה בגלד שעל המכה (והו"ל כרוצה בקיומו ועדיף מאינו מקפיד), אבל לאחר ג"י שכבר הוגלד פי המכה, שוב אינו צריך להגנת הדם ולכן מקפיד עליו, דהו"ל כדם על בשרו שחוצץ, דבודאי מתייבש הדם בו ביום והוא בגדר יבש, [והרי אפי' דם שנסרך חוצץ, כדאמר במנחות כ"א א' וכ"ש כאן שמתייבש ממש], אלא הטעם משום דלא מקפיד דניחא ליה בהגנתו, וכמבואר ברמב"ם שהוא משמש כגלד שעל המכה. שו"ר באו"ז בשם רשב"ם שהביא ג"כ דהטעם מפני שלא הוגלד פי המכה, אבל פי' הטעם משום שהדם לח, וזה צריך יישוב.

לשון הוגלד פי המכה דחולין שם הוא מלשון גלד, אבל הכונה שנסתם פי המכה בחוץ כגלד, לפי שאין מכה שבבית הכוסות

והרשב"א והר"ן וכ"ד הרי"ף ור"ח והגאונים ור"ת דגלד שעל המכה אינו חוצץ כלל, [וואפי' לטהרות לא אמרו אלא בריבדא דכוסילתא שהמכה נתרפאה ומקפידין קצת על הגלד], ולכן בשעה"ד יש להקל, כגון כשמצאו אחר טבילה דבר מועט ואין מקפידין עליו, או ספק דליכא ג"י, או שנתרכך במים בשעת חפיפה, וכן אם כבר לנתה אצל בעלה, וצ"ע, ובמקום הצורך אפשר דבכל ענין יש להקל אחר שכבר טבלה, וצ"ע לדינא.

מלשון המשנה גלד שחוץ למכה והרטיי' שעליה יש להוכיח דכל מה שתחת הרטייה מיקרי על המכה, דאם כהטור הרי הרטייה היא ודאי חוץ למכה, ויש לדחות דהרטייה על הפצע הפתוח.

גלד שעל רוב הגוף

ב. נראה דגלד שעל רוב הגוף חוצץ כדין רובו שאינו מקפיד, דגלד אינו כעור האדם, וכמ"ש הר"ש מ"ד מהתוספתא דאף אלו שאינם חוצצין לא טמאין ולא מטמאין, וכן פי' הגר"א דמ"ש במתני' כשות של קטן לא טמא ולא מטמא לא קאי אכשות בלבד אלא אכל השנויין בפרקין עד כאן, ורק קרום שעל המכה טמא ומטמא, וקרום שעל המכה אינו גלד, כמבואר בנגעים פ"ט דקרום כקלה"ש זהו עור דק שע"ג המכה משנתרפאה, אבל כשיש גלד המכה פצועה ודינה כמורדין, שהגלד אינו מעור האדם ואין בו חיות כלל ולא שייך בו נגע, אלא הוא כרטייה שהגוף מעלה לרפאות פצעיו שחנן הבורא ית' את האדם בחסדו, וכיון שרק קרום שעל המכה טמא ומטמא, ש"מ דגלד כחציצה אלא שדינו כאינו מקפיד, ואמנם האדם מתייחס לזה כדבר טבעי קצת לענין שלא להקפיד ע"ז, כיון שזה נוצר מגופו באופן טבעי, אבל אינו כגופו ממש, ועי' בזה בלשון רש"י ס"ז א' ובהשגות הרז"ה ובספר מרן זללה"ה יו"ד סי' צ"ד.

שמוכיחה על הקזת דם, ויש בזה גנאי לאדם, וכ"ז שלא נראתה הפצע נחא לי' ואינו מקפיד, אבל לאחר ג"י מקפיד.

ולפ"ז מה שאמרו חולין נ"א א' דהוגלד פי המכה בידוע שניקב שלשה ימים קודם אין הכונה שיש גלד על המכה, שזה נעשה מהר, אלא שנתאחה ונתחבר פי המכה בחיבור דק כגלד, ומש"ה לא קאמר יש עלי' גלד בידוע כו' אלא הוגלד פי המכה, שנסתם הנקב כגלד, והתם נמי מיירי בנקב של מחט שמתרפא אחר ג"י, ולהאמור למדנו דגלד שעל המכה אף כשמצטער בו לא חשיב מקפיד, כיון שהוא צריך לו ואינו נחשב כדבר חיצוני, וכמשנ"ט סק"ו, דומיא דריבדא דכוסילתא שמקפיד עלי', ולמדנו דק ריבדא דכוסילתא שיעורה בג"י ושאר גלדים שעל המכה אינם חוצצין לעולם. (הערות).

רטיה שעל המכה

יב. שם במשנה והרטייה שעליה, פי' דרטייה אפי' שע"ג המכה חוצצת, ומשכח"ל שאינה חוצצת חוצה לה כגון שהיא רפויה, וקמ"ל שאפי' ע"ג המכה חוצצת, וג' דברים הם רטיי' אספלנית ומלוגמא, רטייה זהו הבגד או העור שחובשין ע"ג המכה, ועליה מניחין הרפואה, וז"ש שהממרח רטיי' חייב משום ממחק, שמחליק הרטייה, וכן שנינו בתוספתא שבר"ש פ"י מ"ח אספלנית מלוגמא ורטייה שע"ג ביה"ס, ובמס' כלים פכ"ח מ"ג מבואר דאספלנית היא סוג רפואה העשויה מחלב ושעור ושאר שמנים, ומלוגמא עשויה מדברים יבשים כקמח ועשבים, והם ניתנין על הבגד או העור הנקראין רטייה ואח"כ חובשין המכה ברטייה זו, [ובתוספתא יש האגד שע"ג המכה, ונראה שאינו מרוח בתרופה ולכן רפוי אינו חוצץ, אבל רטייה בכל ענין חוצצת], ומש"פ הרא"ש דרטייה היא אספלנית שנותנין למכה, כונתו לפרש הענין שהוא לרפואה, ובכלים שם פר"ש והרא"ש אספלנית רטייה וכ"כ רש"י

מעלה עור כמכה שמבחוץ, אבל הפצע נסתם ברפואה פנימית שמתחברין צדדי הנקב ול"ז, ואפשר שמעלה שם גלד, ודכוותה מתפרש בשמעתי' דעד ג"י לא הוגלד פי הריבדא, דהיינו שלא נסתם מעצמו, ולכן הוא צריך את הדם להגין על הנקב הפתוח, ולמדנו מזה שלאחר ג' ימים יש גלד שאינו חוצץ מפני שחפצים בו, או שזהו קרום שעל המכה, ולכן הדם שע"ג חוצץ, וא"כ מפורש שגלד לעולם אינו חוצץ.

ונראה דריבדא דכוסילתא היא המכה הקטנה ביותר ולכן מתרפאת תוך ג"י, [נמחט בעובי בית הכוסות אפשר שדומה לזה, מיהו שם אין מבואר שמתרפאה תוך ג"י, אלא שאם הוגלד פי המכה ש"מ שעברו ג"י], אבל שאר מכות אין להם שיעור, אלא שהדם היבש אינו מגין עליהם כ"כ כמו בריבדא שהנקב קטן, אבל הריר הנקרא גלד אינו חוצץ כ"ז שהמכה קיימת, שהוא מגין על המכה. (הערות).

- דברים נוספים -

יא. ס"ז א' ארמב"ח הני רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי, יש להבין למה דיבר רמב"ח בריבדי ולא בגלד שעל המכה ולא הזכיר מתני' דמקואות, וכן לא הזכיר לחלק בין גלד שעל המכה או לא, ונראה מזה דריבדי דכוסילתא אע"פ שהגלד על המכה חייצי לאחר ג"י, דריבדי דכוסילתא היינו מכת המחט ולא הזכיר איזה גליד עלה עלי', אלא שהדבר ידוע שאין בנקב זה מורסא והוא מתרפא מהר ויש גליד על מקום הנקב בלבד, וע"ז אמר דעד ג"י לא חייצי.

והמענם נראה מפני שאחר ג"י כבר נתרפא המקום לגמרי ואין מכה תחת הגלד, שנקב המחט קטן הוא וא"צ גלד זמן מרובה שמתאחה מהר, ומכיון שאין מכה מלמטה הרי הגלד כלכלוך בעלמא, ודרך בנ"א להקפיד על גלד דריבדא דכוסילתא טפי מסתם מכה, כיון

שבת י"ח א', והכל לפרש הענין, אבל דקדוק התיבות הוא כמש"כ, עי' עירובין ק"ב ב' ובשאר מקומות.

וייש לדקדק למה נקט התנא רטיי' ולא אספלנית או מלוגמא, וי"ל דאורחא דמילתא נקט שאלו ניתנין ע"ג הרטיי' ולא בפ"ע, וגם יתכן דיותר מקפיד עליהם בפ"ע, שנדבקין בכל דבר, וע"י הרטיי' אינו מקפיד כ"כ, והא דקתני בתוספתא שם אספלנית מלוגמא ורטיי' יתכן שבביה"ס יש לאספלנית קיום בפ"ע, שנשמרת ע"י כפלי הבשר, וגם קמ"ל דחשיב אינו ראוי לביאת מים, אבל הא שאין מים באין בהם פשיטא.

מיהו הר"ש הביא תוספתא דסם יבש שע"ג המכה אינו חוצץ, וברמב"ם [שור' בנדמ"ח הגרסא והסם] ורא"ש גרסי דם יבש וגרסי דחוצץ, וכתב הגר"א בסי' קצ"ח ס"ק ט"ו שכן עיקר, אבל בהגהות הגר"א על הר"ש ועל התוספתא קיים גרסת הר"ש והוסיף בסיפא דסם יבש שחוץ למכה חוצץ, וצ"ע מה בין סם יבש למלוגמא שהיא ג"כ יבש קצת כמש"כ לעיל מכילים פכ"ח מ"ג, ומבואר בתוספתא פ"ח שמלוגמא חוצצת, ועוד דסם אפי' לח באספלנית חוצץ, ומ"ש דנקט סם יבש, הול"ל סם סתמא, ואפשר לומר בזה דמיירי בסם יבש שנדבק למכה ואינו חוזר להדביק כל הנוגע בו, דאל"כ הרי מקפיד ע"ז יותר מרטיי', ומ"מ גרסת דם יבש מיושבת יותר, וקמ"ל שדם אינו כגלד כיון שנימוח ואינו מתקיים להגין על המכה, ולח אינו חוצץ כדקתני בתר הכי, אבל יבש חוצץ, ודגרסינן כחול שע"ג העין היינו חוץ לעין, כלישניה דשמואל בגמ' ס"ז א', (ובתר הכי גרסינן דלכלוכי פירות וכחול שבעין אינן חוצצין, ולכלוכי פירות היינו מה שהיד נצבעת מהפירות כענבים ותותים ורמונים, וקמ"ל שאין בזה ממש רק חזותא או דלא קפיד ע"ז), מיהו בגמ' מסקינן לגרסת הגאונים דלית הלכתא

ככל הני שמעתתא, וע"כ דלא מיתניה האי ברייתא בדר"ח ור"א, ואף לגרש"י הו"ל לאתויי ברייתא.

כחול שבעין

יג. פ"ז א' אמר שמואל כחול שבתוך העין אינו חוצץ ושע"ג העין חוצץ, לכאורה הטעם משום דתוך העין נוי הוא, וע"ג העין אינו נוי ולכן מקפדת, ואם היו עיניה פורחות שבהכרח יצאו מהעין חוץ לעין ע"י הדמעה או פתיחת העינים תדיר, אף ע"ג העין אינו חוצץ, שא"א לה ליתן בעין ושלא יתפשט חוץ לעין, ולכן ע"כ אינה מקפדת על שחוץ לעין, דריוח דכחול שבעין עיקר, שאם תקפיד לא תוכל לכחול תוך עיניה, והרי אשה זו כצבע שאינו מקפיד, ובכל אשה נמי מה שיוצא בהכרח ע"ג ריסי העין כחלל העין הר"ז בכלל שבתוך העין, ואפשר שג"ז בכלל נוי, מיהו לכאורה בתוך העין חשיב נמי ראוי לביאת מים כיון שמתלחלח תמיד ע"י העין, ואפי' לא הי' נוי אינו חוצץ, [אבל הש"ך בס"ק י"ד הביא לשון בה"ג דכחול לרפואה חוצץ], וא"כ עיקר רבותא דשמואל דע"ג העין מקפדת, (וערש"י בעיניה פורחות והתם מקום גלוי הוא, וכ"ש תוך העין שהוא בית הסתרים), ואפשר דעיקר רבותא דשמואל דחשיב כצבע החוצץ, ולא אמרינן שנעשה כגוף האדם כיון שנבלע בעור ואין בו ממש כ"כ, וגם אין רגילות להעבירו, ולספרים דגרסי דלית הלכתא כשמואל לא נתבאר מ"ט אינו חוצץ, ומסתמות הדברים משמע דכולהו חד טעמא הוא, והיינו דלא חשיב קפידא כ"כ בכחול שחוץ לעין כיון דאורחיה בהכי, ושמואל חייש לקפידא מועטת, כדמתפרש טעמא בלפלוף וריבדא דכוסילתא. א"ה, וע"ע להלן ס"ד סק"א.

[פשוטות הדברים שכוחלין עפעפי העין לנוי ואפשר דאף בתוך הלובר של העין, אבל לא מסתבר שכוחלין רק הלובר שבעין,

ולפ"ז צ"ל דע"ג העין היינו למעלה מן העפעפיים בין הגבות לעפעף, וכן מלמטה, [ואפשר דלשון ע"ג בא לומר שיש כמות של כחול ועובי, אבל מפורחות לא משמע כן], מיהו יתכן שכל כחול חוצץ אלא שבעין מפני הלחות הו"ל ראוי לביאת מים, אבל הנוי שוה בעין וע"ג העין, והעירו שאפשר הטעם מפני שאין אדם רוצה בכחול כל שעה, אלא במצבים מיוחדים, ולכן לא בטל לגוף, מיהו

צבע הידים והשערות ג"כ אין דרך להיות בקישוט זה כל הימים, ואפ"ה נקטו הפוסקים שאינו חוצץ, ואמנם הרמב"ם כתב בתשובה שהצבע של הידים שיש בו ממש חוצץ, אבל מהפוסקים משמע שכל נוי אינו חוצץ, אע"פ שאין אדם מתקשט כל השנה כלכבוד יו"ט ונשואין, ואפשר דכחול גרע שיש בו ממש והוא נדבק לידיים, והוא מפריע בשאר זמנים, ולכן חשיב מקפיד, וצ"ת].

סימן ד

בדיני חציצה בלח ויבש

שרף היבש

א. מקואות פ"ט מ"ב ושרף היבש, ובסיפא קתני דשרף הלח אינו חוצץ ויש לעיין היכי סתים דשרף הלח אינו חוצץ בזמן ששרף רוב האילנות אפי' לח חוצץ כדתניא בתוספתא, [בבה"ג איתא אמר שמואל כל שרפי האילנות הרי אלו חוצצין], [ונראה שמזה דקדק הטור דשרף שאר האילנות אפי' יבש אינו חוצץ, דאם איתא דהני חמירי הו"ל להזכיר הני שיהירו בהן, ומדהזכירו בתוספתא רק אלו כגרסת הרא"ש ש"מ דשאר אין חוצצין כלל, (ואמנם לכן הגיה הגר"א בתוספתא ובר"ש), וכן יש לדקדק מדסתם תנא לקולא בלח, משמע שבכל האילנות כן], ונראה דשאר שרפים גם בלחותם יש בהם יבשות שהם נסרכין, כידוע בהרבה אילנות ששרף הנוטף מהם הוא סמין ונדבק בחוזק, וכן שנינו בתוספתא בגרסת אור הגנוז מפני שהם של שעף, ונכאת ולוט מתרגמין שעף ולטום, ופרש"י מב"ר וכן ת"י שעוה, וא"כ פירושו מפני שהם עבים ונדבקים כשעוה, [שו"ר ברמב"ן פר' כי תשא שפי' דשעף הוא לשון שמן משחה], ולפ"ז סמך התנא שנבין שאין שרפין אלו בסתמן בשם שרף הלח, כמו שדם שנסרך אינו סתמא בשם דם לח כדאמר מנחות כ"א א' אע"פ שנקרא בגמ' שם גם בשם לח.

ובתר הכי גרסינן לכלוכי פירות וכחול שבעין אין חוצצין, וכ"ג בתוה"א דאדלקמיה קאי, [וכ"נ בבה"ג שהעתיק רק עד שעף], ושם גרס שחוץ לעין וגרס חוצצין, אבל למאי גרסינן ברישא חוצצין צ"ל דהכא גרסינן כחול שבעין, ועמש"כ בזה לעיל ס"ג סקי"ג.

טעמא דלח אינו חוצץ

ב. פשמות הרברים דטעמא דשרף הלח אינו חוצץ מפני שהמים מחלחלין דרכו, וכמ"ש תו' חולין כ"ו ב' דלא כהיראים, וכן במציאות שיותר מקפידין, על לח מיבש, דאם אין מקפידין על לח מפני שאפשר להסירו, הרי"ז ג"כ בדין מקפיד, שהרי אינו חפץ בו על גופו, וגם ממחר להסירו קודם שיתייבש, והרבה פעמים קל יותר לקלף דיו יבש מלח, וכן דם דסריך אין מקפידין עליו טפי מלח, וחוצץ מפני שמונע ביאת מים ובלא"ה אין לקבוע כלל שעל הלחין מכל אלו אין מקפידין, וגם ידוע ששרף שאר האילנות הוא דבק חזק ולכן חוצץ בפני המים, וכן פשטות הגמ' שבת ק"כ ב' בשם כתוב על בשרו דמסתמא מקפיד על לח כעל יבש, ואמנם התם ניחא ליה שהרי כתבו על בשרו, צ"ל דבטלה דעתו, אבל שם על בשרו שאינו יכול למחקו, הרי לח כיבש בקפידא, וע"כ הטעם דמחלחלי מיא, וכן יש ללמוד מזבחים ל"ה א' דילפינן מינה שאין דם חוצץ בין רגלו לקרקע, וש"מ דהכא נמי מפני לחותו ורכותו אינו חוצץ בפני המים, שאין שייך שם קולא דאינו מקפיד שאין הדם נעשה כקרקע העזרה, וגם הו"ל כולו.

מיהו ענין החלחול אינו ברור כ"כ, שהרי הדיו נשאר במקומו וכן השרף, ולא סגי במים שראוי לביאת מים ויכולין לחלחל, דבכל הגוף בעינן ביאת מים ממש, וצ"ל דהלחות שבהם מתמזגת עם מי המקוה וקרינן ביה טופח של מי מקוה, מיהו דוקא במעט שרף ודיו המרוח ע"ג האדם, אבל כלי מלא דם אפי' לח חוצץ כמבואר בתו' חולין כ"ו ב' זבחים ע"ח ב'.

ולא מטמא, ומ"מ מסתברא כמ"ש מרן זללה"ה יו"ד סי' צ"ד סק"ח דשמן לא גרע מדבש שהמים מחלחלין דרכו, ונפ"מ באופן שהשמן אינו מתבטל לגוף, וכך מתפרשים דברי בה"ג דרק שמן המור חוצץ בפני המים.

[שמן המור שבבה"ג מסתברא שאין כוונתו לשמן זית שלא הביא שלישי, אלא למ"ש מגילה י"ג א' סטכת, ונראה שהוא סמך כדתנן הזפת והמור בכלי זכוכית, והוא חוצץ בפני המים, ואפשר שהוא חריף ואינו נוח לגוף כסתם סיכה, וע"כ גם מקפידין עליו, אלא שסכין בו לתועלת כדאמרינן התם].

מיהו בירושלמי סוכה פ"ד ה"ו אמרו דנקב שאינו מוציא שמן מוציא דבש, והדברים צ"ב כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר כלים ס"ג ס"ק י"א, (ומ"מ כיון דביין כתבו הפוסקים דאינו חוצץ ע"י ב"י סט"ו שכתב דיין אינו נדבק בבשר, וכן נקטו תו' חולין כ"ו ב' זבחים ע"ח ב', ובירושלמי שם אמרו דנקב שאינו מוציא יין מוציא שמן), ועמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה בדבש שלנו, ועי' סוטה מ"ח ב' בדבש הזיפין.

[שוב הערני ב"א הר"ש ג"י דשמן שמנטף ודאי לא בטל לגוף, אלא שבטל מתורת אוכל לקבל טומאה כיון שהוחלט לסיכת הגוף, וע"כ הטעם מפני שלח אינו חוצץ בפני המים, אבל שמן טמא אינו נטהר כיון שלא בטל מהות השמן רק חשיבות האוכל בטלה, ולמדנו מכאן כדברי מרן זללה"ה דשמן מחלחלי ביה מיא].

מיהו מה דנקט מרן זללה"ה שם דמוך ספוג בשמן מים מחלחלין דרכו לפרתו צ"ע בזה, שהרי בכלי מלא אין המים מחלחלין, ורק אגבא דגברא אמרו שמחלחלין כמ"ש תו' זבחים ע"ח ב' חולין כ"ו ב', וא"כ מנלן דמוך דינו כמעט דיו ודבש הטופח אגבא דגברא, מלבד שהמוך עצמו ג"כ מעכב, ומ"מ לענין מעשה בנקב בעור התוף חשיב שפיר ראוי

וכמשנ"ת במקואות ס"ח סק"י, דרק במעט המים מחלחלין, עי' מכות ד' א' דאפי' חבית יין שנשפכה בים הגדול ונתבטלה לים אין טבילתו טבילה, ולא מהני חלחול המים. ועי' להלן סק"ו ז'.

לענין הלכה היכא דמקפדת

ג. והרמ"א בסי"ד כתב להחמיר במקפדת, ומרן זללה"ה כתב בסי' צ"ד סק"ח, דבשעה"ד יש להקל כדעת תו' דאפי' במקפדת אינו חוצץ, דכ"נ דעת הרמב"ם וש"פ, וכן הסכימו תלמידי ר"י דלא כהרא"מ, ונראה דבכל הני הקילו חז"ל לסמוך על סתמא דמחלחלי מיא כיון שהנדון בדרבנן, ואפשר שכן הדין בכל חציצות שהתירו מפני שהם רפויין.

בדין שמן

ד. בש"ך ס"ק י"ד הביא בשם בה"ג דכל השמנים אינם חוצצין חוץ משמן המור, ובאמת מתני' היא בעדיות פ"ד מ"ו הובאה ברמב"ם פ"ב מטו"א הכ"ח שאם טבל בשמן שעל בשרו האדם נטהר והנדון אם השמן נטהר, אלא שאפשר לומר דהתם הטעם מפני שאינו מקפיד, אבל פשוט הדברים שהשמן נעשה כגופו, ועדיף מדיו לח שמחלחל, שהרי השמן אע"פ שנטמא נטהר ע"י שנחבטל לאדם, וגם בבה"ג משמע שאינו חוצץ כלל, דאי משום קפידא אין לחלק בין שמן המור דג"כ ניחא לה שהרי סכה עצמה בו, כדכתיב ששה חדשים בשמן המור, [ועוד דרובו ואינו מקפיד חוצץ, ולא הגבילו דמיירי דוקא בסך מיעוט גופן], אבל בבה"ג מתפרש שפיר משום דמחלחל, ובמתני' דעדיות משמע שנעשה כגוף האדם, וה"נ מסתברא דהשמן הנדבק באדם הו"ל כחזותא בעלמא, וכמו דיו לח שנשאר חזותא הדבוק לעור ואינו חוצץ, והנוגע בעור שיש בו חזותא דדיו, ודאי טמא ומטמא, וש"מ שאין זה מגדר חציצה שאינו מקפיד, שהרי בזה שנינו בתוספתא לא טמא

גרמא אתו למיעבד בידים, שכל התעסקות של מלאכה גורמת זלזול בשבת, היינו משום שהנדרון במאורע של מקום הפסד, אבל לכתחלה בודאי אף לרבנן אסור לעשות מלאכה בגרמא בשבת.

שם אי לא מיהדק עיילי ביה מיא, לכאורה יש חילוק בין מים שבאין בשטף למקום מגולה שמוחקין יותר מחלחול מועט שנכנס תחת הגמי, אלא דס"ל לגמ' שגם חלחול מועט יש לאסור משום גרם מחיקה.

שם קא הוי חציצה, מבואר מזה שאין לטבול בזמנה עם החציצה דרבנן, אע"פ שמדאורייתא קיים מצות טבילה בזמנה.

שם חציצה תיפוק ליה משום דיו, מבואר כאן דחשיב מקפיד, אע"פ שאין לו אפשרות למחקו, ולא אמרינן שמצב כזה שאין בידו להסיר החציצה חשיב אינו מקפיד, דרטיה שעל המכה חוצצת אף באופן שהוא אנוס ויש סכנה להורידה, מיהו אם אירע חציצה קיימת שצריך להשאר כך לעולם, י"ל דהו"ל כצבע שאינו מקפיד על הצבע.

ונראה דאפי' אם הוא אומר שאינו מקפיד ע"ז, ששם על בשרו, שהוא רוצה בקיומו וכתבו מדעתו, אפ"ה בטלה דעתו חדא דאיסורא קעביד וחייב להשתדל שלא יהא השם על בשרו, אי משכח"ל בלא איסור מחיקה, וגם האיסור לרחוץ ולסוך ולעמוד במקום הטינופת אין לך מקפיד גדול מזה, ולא שייך לומר דניחא ליה לחיות בצורה כזו. (הערות).

בטעמא דלחין אין חוצעין ואם צריך להמתין עד שיחלחלו המים

ו. **שם** בלחה דתניא הדם והדיו כו', לפמ"ש הראשונים דלא כהיראים וטעמא דלח אינו חוצץ הוא מפני שהמים מחלחלין, צ"ב חלחול זה מה הוא, דהא ודאי הדיו מהודק היטיב לבשר ונשאר גם לאחר הטבילה, שאם

לביאת מים במוך הספוג בשמן, דבמשך הזמן יחלחלו, ועוד שהמים מחלחלין בין המוך לאוזן במקום נגיעת המוך בכותלי האוזן, וא"צ לחלחל דרך המוך, ומקום הנגיעה מועט הוא ועוד דעור התוף עצמו יש לחשוב כבלוע כמו שצידד מרן זללה"ה שם, ולכאורה מוך יבש עדיף, וכנראה חשש משום סכנה שיספוג מים ויחלחל קודם שיוציאוהו, והשמן מונע המים מלחלחל אבל לדינא מוך יבש שנוגע רק בביה"ס שבאוזן חשיב לכו"ע ראוי לביאת מים, ואם יטבול המוך בשמן דגים הר"ז כמים ממש דמטבילין בעינו של דג, מיהו לענין מעשה כמדומה שאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה לא הוה ניחא ליה בזה, שאין לסמוך ע"ז כהיום שהוא שמן דגים בלא תערובת, וקצת יש גריעותא בזה, כיון דסתמא מקפידין עליו מפני ריחו, והעדיף שמן רגיל, שאין מקפידין עליו.

בסוגיא דשבת ק"כ

ד. **שבת ק"כ ב'** ורמי דרבנן אדרבנן וכו', יש לעיין מה הדמיון של מחיקת השם לשבת, הרי במחיקת השם התוצאה אינה רצויה, ואפי' אם רואה שם שנמחק מאליו חייב להציל, וכמו שמצילין כתבי הקדש מפני הדליקה, וכ"ש שאסור לגרום להם מחיקה, אבל בשבת האיסור על הגברא שלא יעבוד, ושפיר התירו בגרמא.

ונראה דהכא בלא"ה השם עתיד לימחק מאליו, וגם אין לנו ענין בקיומו על גוף האדם, שהוא רק גנאי, ולכן הנדון רק אם הוא עושה מעשה המחיקה בידים, שבזה יש איסור יותר, ולא מהני לזה מה שבלא"ה ימחק.

שם דתניא הרי שהי' שם כתוב על בשרו כו', יש להסתפק אם בכל מקום בגופו אסור משום עומד ערום בפני השם.

שם מתוך שאדם בהול כו', הא דהוצרכנו לטעם זה ולא אמרו בפשיטות שאם נתיר

פשטות הדברים דכל הני אף בבית הסתרים אינן חוצצין שכך מתפרש סתמא דאין חוצצין בשום מקום, וש"מ דחשיבי עראי וכיו"ב, דאם צריך לחלול ממש הרי בבה"ס אין המים נכנסין, מיהו י"ל דכיון שהמים יכולין לחלול חשיב ראוי לביאת מים כמו נתנה מעות בפיה שהמים עתידין לחלול תחתיהן, אע"פ שעכשיו הם חוצצין על הבשר, אם לא נתר מדין טלה"ט של הרוק. (הערות).

- דברים נוספים בסוגיא דשבת ק"כ -

ז. **שבת ק"כ ב'** עשי' הוא דאסור גרמא שרי, יש לעיין וכי מותר לגרום לס"ת שימחק, ואפי' אינו מתכוין למחוק כל שיודע שימחק יש לאסור, וי"ל דשם על בשרו עתיד לימחק מעצמו ע"י זיעה, וגם אין כבוד השם להיות במקום זה, ולכן כל שאינו עובר על איסור מחיקה בידים אין לאסור, ולפ"ז לטבול כלי שכתוב עליו השם אסור אם ע"י המים תגרם מחיקה.

שם אי לא מיהדק עיילי ב' מיא, יש לעיין הרי יש חילוק בין מים שבאין בשטף דחשיב כמוחק בידים לרטיבות שמחלחלת תחת הגמי, וא"כ י"ל דנהי דרבנן לא שרו לטבול בלא גמי, אבל לרטיבות שתחת הגמי לא חששו כ"כ, וי"ל דאה"נ דהו"מ לשנויי הכי, אבל ע"כ חזינן דרבנן שרו גרמא מועטת, ואם הוה ס"ל דגרמא אסור, יש לאסור כל גרמא.

שם חציצה תיפוק ליה משום דיו, יש לעיין מאי קושיא הרי אדם זה כתב השם על בשרו וניחא ל' בזה ואינו מקפיד, אבל גמי על בשרו ודאי מקפיד, דנהי דניחא ל' בזמן הטבילה, אבל אינו רוצה בקיומו על בשרו, ונראה מזה דבטלה דעתו, דראוי להקפיד בכתב שעל בשרו, ומה דניחא ל' עכשיו בזה לא מהני.

שם בלחה, לכאורה תמוה דדיו לח מיד נמחק במים והיכי חשבינן ל' גרמא, ואי מיירי

הי' נמחק להדיא לא מיקרי גרמא אלא חשיב מעשה גמור, וגם הברייטא מתפרשת כשנשארו אחר הטבילה ובגלל שהם לחין אינם חוצצין, ואין לומר דסגי בראויין לחלול במשך הזמן, דהא בעינן ביאת מים דוקא, ולא מהני ראוי לביאת מים אלא בבית הסתרים, ואין לומר שהם בטלין לגוף כשמן שסך על בשרו, עי' עדיות פ"ד מ"ו, דהתם ניחא ליה בהכי, אבל כאן ודאי שהדיו לא בטל לגבי האדם.

ובזבחים ל"ה א' מיייתנן הא דדם לח אינו חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפה, ומשמע לכאורה דא"צ לחלול מים כלל, אלא די"ל דמיייתי לה בק"ו, שאם אינו חוצץ בפני המים, כ"ש שהוא נדחה מלחצוץ תחת הרגל שדוחקת ע"ג הרצפה, דהא ודאי הדם המרובה חוצץ כמבואר חולין כ"ו ב', וע"כ דהכא מהני מפני שתחת רגלי הכהנים יש רק משהו דם כמו על בשרו, ושפיר הביאו מהא דאינו חוצץ בפני המים, ה"ה שאינו חוצץ תחת הרגל.

וצ"ל שזהו גדר הלכתי שחשיב המים על בשרו, דכיון שהדם לח אין לו קיום ליחשב כמחיצה בין הבשר למים, וכך קבעו חז"ל שמצב זה מיקרי שבשרו במים, שהחלק הבלוע בבשר מיקרי חזותא בעלמא, והחלק שמבחוץ אין לו חשיבות ליקרא חוצץ בין בשרו למים, ויש בזה צירוף כמה טעמים, שמעט לחות מהמים מחלחל, ומעט לחות מהדם מתמוזג עם המים ליחשב כמי מקוה, והדם עצמו מיקרי עראי ואין לו קיום ומתבטל לאדם ולמי המקוה, ומוגדר שאינו חוצץ בין האדם למים, [ניתכן דלנט"י הוא חוצץ, כיון שיש רק משהו מים, ורק בתוך המקוה הוא בטל יותר, אבל לא מצינו חומרא בנט"י מבטבילה], ולפ"ז שייך לומר שגם בלא מים דיינינן ליה כעראי שאינו חוצץ בין רגלי הכהנים לרצפה, (זכר לדבר כתב שאינו מתקיים או שאינו עומד ברוח מצויה), וצ"ת.

שהמים מחלחלין בהן ומגיעין לבשרו, ויש להסתפק אם צריך להמתין זמן מסוים עד שיחלחלו, או דנקטינן שהלחות שבהם מתחברת מיד עם המים, וכאילו נגעו מים בבשרו דמי, וכעין זה יש להסתפק בשלש שערות קשורות דאמרינן עירובין ד' ב' שאינן חוצצות, אם צריך להמתין עד שיחלחלו המים בתוך הקשר.

ומצינו במקואות פ"י מ"ד בבגדים שהטבילין דצריך להמתין עד שיבלעו מים בכל הבגד, [מיהו ע"י לקמן ס"י ס"ק כ"ב מדברי הראשונים דא"צ חלחול בעומק רק שיצא האויר מהקפלים], וכן בסברא דדוקא בבית הסתרים סגי בראוי לביאת מים, אבל במקום מגולה בעינן ביאת מים דוקא, וק"ק שלא הזכירו הפוסקים שצריך להמתין עד שיבלעו המים, ואפשר דשער בולע מים ומיד מחלחל, ובמעט דם ודיו על בשרו ג"כ נקטינן שמחלחל מיד, אבל במקום ריבוי באמת צריך להמתין, וע"י תו' שם ושם דברובין לא מחלחלי, וכ"מ בספר מרן זללה"ה יו"ד סצ"ד סק"ח דבביה"ס מהני אם יכולין המים לחדור, אע"פ שעדיין לא חדרו בשעת טבילה, וש"מ דבגוף בעינן להמתין, וכ"מ בפ"ת סי' קצ"ח סק"ו בשם חמודי דניאל. (הערות)

בדין דיו ודבש שלנו

בקיצור הלכות כתוב דצ"ע בדיו שלנו אם המים מחלחלין, ונראה דתחת הרושם שנבלע בעור, אף בדיו שלהם לא מחלחלי, אלא דדיו זה שנבלע אין בו ממש והו"ל חזותא בעלמא ואינו חוצץ, תדע דאמרו בתוספתא דהנוגע בחציצה לא טמא ולא מטמא, והנוגע בעור שיש רושם דיו ודאי טמא ומטמא, ולפ"ז י"ל דדיו שלנו של ס"ת כדיו שלהם, מיהו יש דיו סמך, דדמי לדם דסריך, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה דדבש שלהם ה"י צלול יותר ומחלחל, וכ"מ בירו' סוכה פ"ד ה"ו דכלי שיש בו נקב

באופן דמיסרך סריך שאינו לח גמור הרי בדם כה"ג אמרינן מנחות כ"א א' דחוצץ, ואפשר דדוקא דם דסריך חוצץ שהוא נדבק לגוש אחד, וכדפרש"י שם בלישנא אחרינא דכשתולין בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו, ובדיו אינו כן [עחש"ש ורש"ש דרש"י ד"ה "לא" סריך צ"ל ל"א, סריך כו'], וקצת משמע מזה שא"צ להמתין עד שיחלחלו המים תחת הדיו, דבשהייה מרובה ע"י שיחלחלו אפשר שימחק וע"י סק"ח. א"ה וע"ע להלן ס"ק י"ט.

שם דתניא הדם והדיו והדבש והחלב יבשים חוצצין לחין אין חוצצין, נחלקו הראשונים ז"ל אם הטעם משום שבלחין המים מחלחלין ומגיעין לבשר, או משום דלא מקפיד על הלחין, ולא נתפרש למה אינו מקפיד על הלח, דאין לומר מפני שיכול להסירו בקל, שאם באמת רצונו להסירו יש לחשבו מקפיד, וע"ע בכ"ז להלן סק"ח, מסקנת הגמ' דפליגי בדליכא גמי אם רשאי לטבול, או שיאחר טבילתו עד שימצא גמי, ויש לעיין למה לא נצריכנו לטבול בבגדיו, דהא אמרינן ביצה י"ח א' נדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה, ושמא אין להורות כן לכתחלה משום חשש חציצה, ואפשר דמי מערה סרוחין ויצטרך לפשוט בגדיו כדי לכבסן, ונמצא עומד בפני השם ערום.

יש לעיין למה הזכיר ר"י בדבריו ובלבד שלא ישפשף הרי אין מחלוקת בין ר"י ורבנן בדיני מחיקת השם, ושמא מפני שמניח ידו על השם הזהירו שלא ידחוק היד וישפשנו, א"נ כיון דר"י אומר טובל כדרכו הוצרך לבאר דההיתר משום גרמא, דלא נימא דס"ל שאין זה כבוד השם על בשרו ומותר למחקו. (הערות)

- א"ה, סק"ח - י"ב הם דברים נוספים ממקו"א -

אם צריך להמתין עד שיחלחלו

ח. דעת תו' זבחים ע"ח ב' חולין כ"ו ב' דטעמא דלחין אין חוצצין מפני

קטן אע"פ שאינו מוציא שמן מוציא דבש, והובא בחו"ב כלים ס"ג ס"ק י"א, ועי' סוטה מ"ח ב' בדבש הזיפין.

כתב מרן זללה"ה ביו"ד שם דהלכה כתו' שראו דברי הרא"מ ופליגי עלי' דבתראי ניהו, וכ"כ בתו' הרא"ש חולין שם בשם הר"מ, וכ"מ בלשון הרמב"ן פ"ט הי"ד דכל דבר שחוצץ [בפני המים] אפי' טיפה כחרדל אם מקפדת עליו חוצץ, ומני שם דם יבש, ושנסרך, ומבואר דהטעם מפני שבמציאות חוצצין, וכ"כ מרן זללה"ה בדעת הר"מ וש"פ שסתמו ולא הזכירו דדוקא כשאנה מקפדת, וכן מתפרש סתמות המפרשים דכל החילוקים במתני' בין יבש ללח היינו משום דמחלחלי כגון בלפלוף ושרף, ואמנם מחמירין גם כהיראים, אבל בשעה"ד כתב מרן זללה"ה דיש לסמוך להקל. (הערות)

בסוגיא דזבחים ל"ה א'

ט. זבחים ל"ה א' לח הוא ולא הוא חציצה דתניא דהם והדיו כו', וא"ת הרי התם הטעם משום דמחלחלי מיא בלח, וי"ל דכ"ש שאינם מעכבין את הרגל מלנגוע ברצפה, שע"י כובד גופן מסתלק הדם לצדדין, [ומסתברא דאף דם דסריך שחוצץ בפני המים כדאמר מנחות כ"א א', אינו חוצץ תחת רגלי הכהנים] ותדע שהרי במרובין מבואר זבחים ע"ח ב' חולין כ"ו ב' דלא מחלחלי מיא, וכאן הרי הדם מרובה, אלא שכובד רגלם מסלק הדם ורגליהם נוגעות ברצפה וז"פ, ומה שנשאר טופח להטפיח אין בו ממש.

היראים פ' דהכהנים לא קפדי על הדם לח שברגליהם וזה צ"ע מכמה טעמים, א' כיון דאיכא בנ"א דקפדי למה הנהיגו כן בעזרה שלא יוכלו לעבוד כהנים דקפדי, מלבד שבריבוי דם כזה מסתברא דכו"ע קפדי, ב' דהדבר ידוע במציאות שרגליהם נוגעות ברצפה, וא"כ למה נקטו בגמ' טעם דאינו מקפיד, בזמן שבמציאות אין חציצה כלל,

ואפי' מקפדין כשר, ג' דבפשוטו ריבוי הדם שיש בעזרה אינו בטל לרצפה, ואכתי הוי חציצה בין רגלו לרצפה, בגלל הרצפה דחשיב מקפיד, וי"ל דבינו לרצפה יש רק מיעוט, וזה בטל לרצפה והקושיא רק בגלל רגלו, ד' דבפשוטו רובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן או מדאורייתא במקומות שחציצה פוסלת, דסו"ס לאו גופו הוא, עי' לעיל בדין בגדי כהונה, וכיון שכל רגלו או רובה לא קיימא על הרצפה יש לפסול, ה' דכולו אפי' שאינו מקפיד חוצץ, כדאמר יבמות ע"ח ב', ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תירץ בזה דכיון שזה מיעוט הגוף אע"פ שהחציצה על כל המקום שצריך לעמוד על הרצפה לא חשיב ככולו, ורק בכל הגוף אמרינן שאין לחציצה למה להתבטל, ומ"מ הדברים מחודשים דכיון דחציצה לאו גופו הוא מנלן דמהני עמידתו עם חציצה כשאין לו קשר עם הרצפה כלל, ו' גם יש לשאול דניחוש שמא מיסרך סריך הדם ברגליהם דחוצץ כדאמר מנחות כ"א א'. (הערות)

בדין דם סריך ולא סריך

י. מנחות כ"א א' אמר רב גידל אמר זעירי דם בין לח בין יבש חוצץ מיתבי דהם כו' ל"ק הא דסריך הא דלא סריך, פרש"י סריך שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת חוצץ, ל"א, סריך, דכשטובלין בו אצבע נמשך והולך חוט ממנו, וכן העתיק הש"ך סי' קצ"ח [סק"כ] מפרש"י, ויש לעיין כיון דסריך זהו מצב של יבשות מסוים, למה נקט זעירי בין לח בין יבש, ודלא כהביריתא, הול"ל דם שנסרך חוצץ, וכנראה לכך פי' הרמב"ם דסריך היינו שנדבק בבשר, ולא איירי בדרגת היבשות אלא ה"ק דם שנדבק בבשר בין לח בין יבש חוצץ, ומצינו בחולין קי"א א' שדם אינו נדבק וחלב סרוכי מיסרך, ומצינו בחולין נ"א א' לגבי דם מיסרך הוה סריך והיינו שה' נדבק במחט, וש"מ דלשון סריך מתפרש נדבק, ואמנם במציאות נראה דדעת הרמב"ם כל"ב

התוספתא שם יעויין בתוה"א ובהגהות הגר"א על הר"ש פ"ט. - יש לדקדק מ"ט סתמה מתני' דשרף הלח אינו חוצץ והרי יש אילנות שחוצץ, ובדברי הטור סי' קצ"ח שפסק כן, ועיי"ש בשם הרמב"ם שפסק כהתוספתא, ויעויין בפ' הרא"ש במתני'.

פ"י היראים מבואר דכל דם יבש מקפידין עליו, אבל לש"פ לא נחתו לזה בגמ' רק אמרו המציאות דלא מחלחל, ובאמת צ"ע איך אפשר לקבוע דמשהו דיו ודם מקפידין עליו, הרי תלוי לפי הענין, ואם היראים מודה דתלוי לפי הענין, א"כ לא הו"ל להזכיר לח ויבש, אלא מקפיד ואינו מקפיד, ומ"מ אפשר להקל במשהו יבש שאינו מקפיד, שהרי כתב מרן זללה"ה דקי"ל כהחולקים, (ולא נתבאר דעת היראים במשהו דיו דמקפיד). (הערות)

גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן

יג. שם במשנה וגלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן ובסיפא קתני דלכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אינן חוצצין ויש לעיין האם הטעם משום דסתם צואה לחה היא והמים מחלחלין, אבל גלדי צואה ובצק חוצצין בפני המים, או שהטעם משום קפידא, ולכאורה במציאות קשה לומר שהמים מחלחלין תחת הצואה, ובתוספתא קתני שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר אף צואה חוצצת, ויותר מחלחלין המים במה שאינו כנגד הבשר, ובקלקי הרי מבואר דהנדרון משום מקפיד, וסתמא קלקי וצואה שוין, (ועיי' ירושלמי פסחים פ"ג ה"ג שאין).

א"א יש לפרש טעמא דגלדי צואה ובצק משום קפידא, דלכלוכין מצויין ואין מקפידין עליהם, אבל גלד מפריע יותר מפני יבשותו, וגם נעשה מלכלוך מרובה שאינו מצוי כ"כ, ולכן מקפידין עליו, [וכן שנינו בתוספתא פ"ז ה"ג הטיט והבצק שע"י הקרדום ושע"י המגריפה הרי אלו אינן חוצצין הגליו הרי אלו חוצצין, ומבואר דבבצק גופיה

דרש"י, אבל אין הדבר תלוי ביבשות אלא גם אם הדם שומני שאז הוא נסרך, ולכן לא תלאו במדת היבשות. - הרמב"ן בהלכות פ"ט הי"ד ג"כ העתיק כלשון הרמב"ם או דם שנסרך בבשר אפי' לח, ועיי' הגהות חשק שלמה מה שהעיר ע"ד הסמ"ג. - במרדכי בשם ר"י כתב דדם תוך ג' ימים מחלחל, וצ"ע דבפשוטו כבר נסרך.

פ"י היראים שתולה הטעם בקפידא, צ"ע שהקפידא מכוונת בין לח ממש ללח שנסרך, אבל בחלחול מים הדבר מובן. - דיו ודבש שלנו יש לדון דסריך. (הערות)

בסוגיא דחולין כ"ו

יא. חולין כ"ו ב' יעויין בתו' שהביא קו' היראים ומ"ש בזה, ויעוי"ש בתו' הרא"ש, וברמב"ן, והיראים כבר הזכיר תירון תו', ועיי' תו' זכחים ע"ח ב' בזה. (ועיי' פי' הרא"ש מקואות פ"י מ"ו).

בעיקר הדברים יש כאן לבאר, דכלי שהוא מלא יין אפי' חלחלו המים דרך היין ונגעו בדפנות הכלי אין הטבילה מועלת לכלי, כיון שהמים האלו מתבטלין ליין שבכלי, והיין אינו ראוי להטביל בו, משא"כ מעט יין או דם וחלב שטופח ע"פ הכלי או הבשר, דבזה אם המים מחלחלין בתוכו מהני להו הטבילה, כיון שהמים האלה אינם מתבטלין ליין והרי הם חלק מהמקוה ומועילין לטבילה, ולפ"ז הדבר תלוי בכמות המים שבכלי כנגד היין והחלב, ולא מפני החלחול אלא מפני הביטול, וכמדומה שכ"כ מרן זללה"ה בפ"י דמקואות, ולע"כ. (הערות)

עוד בדברי היראים

יב. ביראים הביא עוד ראי' מתוספתא גבי שרפים שחוצצין לחין, ובאמת שרף התאנה דומה לחלב, ואינו נסרך, אבל יש שרפים שהם נדבקין בחוזק כמו שמצוי בעצי אורן, ולכן אף לחין חוצצין. - בגרסת

ודבק הרבה, אבל צואה כל שעה אדם נוטלה לפי שהיא מסרחת וכשהיא שם אינה מהודקת, ובשם תוה"ב בנט"י העתיק שם צואה שתחת הצפורן אינה חוצצת שאין אדם מקפיד ועוד שאינה מהודקת כ"כ כו', שאין חוצץ אלא הדברים המדבקים ביותר שמונעים ביאת המים כטיט היום וכיו"ב, וכ"כ תו' נדה ס"ז א' דצואה שתחת הצפורן מיירי בלחה דאי ביבשה אמאי לא חייצא והובא בב"י שם, בשם המרדכי.

והדבריהם צ"ל דצואה שלא כנגד הבשר מתייבשת יותר מכנגד הבשר, לפי שהאזיר שולט בה, והתו' לשיטתם דמפרשי לפלוף וגלד ג"כ משום דסתמא שבעין ושע"ג המכה לחים הם, וטעמא משום דמחלחלי מיא, ודכוותה החילוק בין גלדי צואה ללכלוכי צואה ובין צואה לבצק, ובמאירי כתב שהרמב"ם השמיט התוספתא דשלא כנגד הבשר חוצצת, מפני שיותר נמנע ביאת מים כנגד הבשר משלא כנגד הבשר, ומבואר דמפרש טעמא משום ביאת מים, וכ"כ סמ"ג וסמ"ק בשם ר"ת הובא בב"י וב"ח דהתוספתא מיירי בצואה הנדבכת, ולא נתפרשו הדברים שהרי בתוספתא גופה מחלקינן בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר, וע"כ צ"ל דשלא כנגד הבשר מתייבשת, א"נ דשלא כנגד הבשר מקפידין טפי, וכנגד הבשר אין מקפידין אפי' בדבר החוצץ, וכ"נ בש"ך ס"ק כ"ב, וכן הזכיר בד"מ סק"ו דבלח אין מקפידין, אבל קשה למה סתמה התוספתא בטיט שכנגד הבשר שחוצץ.

והמג"א באו"ח סי' קס"א סק"א ה' כתב דשלא כנגד הבשר מקפידין משום דמאוס טפי, והיינו שבולט וניכר יותר, וכנגד הבשר אפי' בטיט היום אין מקפידין, (אבל בבצק מקפידין) וזה כמ"ש הש"ך, אבל קשה דבתוספתא קתני טיט בהדי בצק, ודוחק לומר דלענין קפידא חלוקין זמ"ז, - עוד יש להעיר במה שהשוו נט"י לטבילה בחלחול המים

מחלקין בין גלד ללכלוך, וע"כ משום קפידא הוא], ובצק שתחת הצפורן אע"פ שאין בו מאיסות כצואה, מ"מ הבצק הוא דבר גוש ומפריע יותר כשהוא תחת הצפורן, משא"כ הצואה שנכנסת ברכותה תחת הצפורן, וכן שמעתי שהבשר מונע הצואה מליכנס תחת הצפורן ולא נכנס שם אלא כפי הריח שיש בין הצפורן לבשר, וזה אינו מפריע לאדם, אבל בצק שנכנס דוחק הבשר, ולוחץ בין הצפורן לבשר, ולכן מקפידין עליו, - האי צואה היינו לכלוך הנעשה ע"י זיעה ואבק כמבואר בר"ש ורא"ש ובפיה"מ, וכ"כ במ"ב סי' קס"א דצואה ממש ודאי קפיד (וגם חוצץ כבצק).

צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר

יד. והא דצואה תחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצץ י"ל מפני שאין דרך לידבק שם צואה, שברוך כלל בין הבשר לצפורן נדחק ונאסף שם מכל מעשה ידי האדם, אבל למעלה מכנגד הבשר לא נשאר שם רק לפעמים נדבקות חתיכות צואה כטיט ובצק שהם גוש וע"ז מקפיד, ומקום זה גרע מעל בשרו כיון שעל הבשר רגילות לידבק צואה, אבל הצפורן קשה ואין צואה נדבכת בה כ"כ, וכל לכלוך שאינו רגיל כ"כ קפדי עליה, אף כשאין בו מאיסות יותר ממקומות הרגילין, ועוד שהוא גוש ואינו מתמרח, ודמי קצת לגלדי צואה שעל בשרו, והאחרונים ז"ל כתבו מפני שמקום העודף גלוי לכל, וכנגד הבשר מובלע ואינו נראה כ"כ, ובאמת הרי ע"ג הצפורן מבחוץ חוצץ, ובמקום העודף שאינו מוסתר י"ל דדמי לע"ג הצפורן.

אב"י מדברי הטור סי' קצ"ח נראה דטעמא דצואה אינה חוצצת מפני שהמים מחלחלין, אבל בצק מהודק וחוצץ, ולכן סיים ומיהו אין דרך בנ"א להקפיד בכך, הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ, וכ"כ שם בב"י בשם הרשב"א בחולין דטעמא דבצק מפני שמהודק

דלכאורה בנטילה לא מחלחל כמו בטבילה שנכנס כולו במים ושוטטין ליכנס בסדקין, אבל בנטילה בשפיכה בעלמא לא עיילי מיא, וצ"ע, ובלחין דמחלחלי יתכן שהקלו בנט"י, כגון בדיו ושרף הלח, אבל בטיט וצואה, ק"ק להקל, וצ"ע.

זו. הרמב"ן והרשב"א כתבו טעם נטילת הצפרנים לפי שאינן יכולין לכוין מה נקרא כנגד הבשר, ולכאורה טעם זה ג"כ מיושב יותר להמפרשים משום דמחלחל, שאם משום קפידא הרי טעם הקפידא הוא מפני שהלכלוך ניכר במקום הבולט, וא"כ אין לחוש אם אין מכוונות כנגד הבשר דסגי בזה שנראה כנגד הבשר, דשוב אין מקפידין בו, שאין הקפידא נמדדת בצמצום אלא לפי מראית העין, אבל אם זה גדר חכמים מפני ששלא כנגד הבשר מתייבש וחוצץ, בזה צריך לכוין למקום שקבעו חז"ל, ואפשר דמ"ש שאינן יכולות לכוין, היינו שחוששות שמא לא ינקו היטיב ואח"כ יתברר שנשאר הלכלוך במקום שאינו כנגד הבשר, דכיון שצריכין לסמוך על ניקור שטרחתו מרובה וצריכין לדקדק בדבר, לכך העדיפו לנטלן לגמרי, וכ"כ סה"ת וסמ"ג שנוטלין הצפרנים משום חשש טיט ובצק שחוצצין, והיינו שמא לא ינקו היטיב כנגד הבשר, ויש לפרש ג"ז בכונת הרמב"ן, אלא שהוסיף דגם בצואה שרגילות להיות תחת הצפורן יש יתרון לגילוח מניקור.

לפמשינ"ת ראוי להחמיר בצואה שתחת הצפורן אפי' כנגד הבשר אם מקפדת, מיהו אם מקפדת רק לצורך טבילה לא חשיבא מקפיד, דמה שמצוי לחזור בכל שעה מיקרי אינה מקפדת, דכיון שבהכרח חוזר ומתלכלך, מתרגלים למציאות הזו ולא מקפידין, ובדבר מועט אף בבצק וטיט איכא גוני דלא קפדי כמ"ש הב"י מהסמ"ק.

הא דסתמה מתני' דצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת, ולא מפרשא דהיינו דוקא כנגד הבשר, והב"י צידד בדעת הרמב"ם דמתני' דסתמא פליגא על התוספתא, י"ל דבמקום שהצפורן עודפת על הבשר לא מיקרי תחת הצפורן, שהרי המקום גלוי כמו ע"ג הצפורן, וסתם תחת הצפורן מתפרש במקום המובלע ומוסתר ע"י הצפורן, ולא כל שבצד התחתון של הצפורן, ולכן קיצר תנא דמתני' במובן דמיירי כנגד הבשר, כמו תחת כנפיו תחת הרגל תחת הדר שהכל מתפרש במוסתר ולא בצד התחתון בלבד.

מלמולין

זו. שם במשנה והמלמולין, לכאורה מלמולין נעשין מלכלוכי צואה שעל בשרו, והם לחין שמדבר יבש אין נעשין מלמולין ואינם נדבקים, וכן מבצק וטיט, וקמ"ל תנא דדוקא לכלוכין שמרוחין על הבשר אינם חוצצין, אבל משנעשו גושים כעין מלמולין חוצצין, דכיון שהם נרגשין בפ"ע קפיד עלייהו, ויש ללמוד מזה דטעמא דמתני' משום קפידא ולא משום ביאת מים, שהרי המלמולין אינם דבוקין בחוזק, שהרי הפרידן במלילתו, ואדרבה קודם לכן הי' דבוק יותר, וע"י המלילה קרובין ליפול מידו, ואפ"ה חוצצין כיון דקפיד עלייהו מפני גודלן, וכש"כ אם נדבק גוש בצק וצואה דקפיד, ויש לדחות דמים אין מחלחלין אלא מעט ולכך מחלחלין דרך הלכלוכין ולא דרך המלמולין, ע"י סק"ב בשם תו' בדיו וחלב לחין, אבל האמת נראה שהם רפויין יותר מלכלוכי צואה, ע"י לשון הרשב"א בחולין שהובא לעיל, והם לחין כיון שנאספין ע"י המלילה ונשארי' דבוקין, וע"כ טעמא משום דקפיד עלייהו, שהרי מללן להשליכן, ודבר גוש מפריע יותר וכמש"כ, - סתם מלמולין נעשין מלכלוכי צואה שעל בשרו, ואפשר דכל טיט חוצץ כשנעשה מלמולין, דהו"ל כיבש (ונסרך).

בדין טיט לענין חציצה ולענין מים מקדמין
שם וטיט הוין כו', כל הענין נתבאר במקואות
ס"ז ס"ק י"ד ט"ו, והועתק להלן.

יז. **מקואות פ"ז מ"ז** הטביל בו את המטה
אע"פ שרגליה שוקעות בטיט
העבה טהורה מפני שהמים מקדמין, פי'
שהשקע שנעשה במקום הרגלים נעשה כחורי
המקוה, והמים מקדמין שם קודם הטיט ואינו
חוצץ, מיהו לקמן פ"ט מ"ב משמע שכל טיט
אינו חוצץ כשיש בו טופח, וא"כ אפי' אין
מים מקדמין תטהר, ולכן הי' נראה דמים
מקדמין בעינן הכא כדי שיהא בדין חורי
המערה, שהמים מקדמין לטיט והרי המטה
שוקעת בחורי המים, אבל אם לא היו המים
מקדמין לא הי' הקרקע שבו הטיט נחשב
כחורי המקוה, ואע"פ שאין הטיט חוצץ, מ"מ
חשיב רגליה כחוצץ למקוה, אבל קשה דכיון
שנעשית גומות בטיט העבה, יש לחשבן כחורי
המקוה אף בלא מים מקדמין, ונראה מזה
דאע"פ שטיט לח אינו חוצץ, אפי' לא נימוח
כרתניא בטבעת שבתוך לבינה, מ"מ טיט
שבגומא חוצץ, דדוקא כשמים מקיפין אותו
מכל צד, מהני חלחול המים לחשב כבמקוה,
דלא אלים הטיט לחצוץ כנגד הלחלוחית אלא
כשיש לו קיום כנגד המים, וזוהי סברא
מחודשת בחציצה דכל שאינו עומד בפני המים
דינו כבמקוה, ומיושב בזה הא דדיו ודם וכל
הלחין שאין חוצצין, שלא הצריכו להמתין עד
שיחלחלו, דכיון שיש בהם לחלוחית ואינם
עומדים בפני המים, חשיבי מיד כבמים, ואולי
אף בלא לחלוחית כן, כשלש שערות קשורות,
ולפ"ז בכל המחלחלין, ג"כ י"ל דהשיעור עד
רוב, משום דדמי לאינו מקפיד, כיון שאינו
חוצץ בפני המים, אבל במציאות עדיין לא
הגיעו המים. [הוספה, א"ה, נדפס להלן
סקי"ט]

ולאמור אין ללמוד ממתני' דמהני מים
מקדמין בטיט הוין וחבריו, דאיכא
רבותא בכל טיט, אבל אפשר שהאמת כן

דמהני מים מקדמין אף בטיט הוין שהוא
חוצץ בפני המים, אבל אינו מנגב את המים,
ועי' בזה לקמן.

והא דתנן פ"ט מ"ב שאין טובלין בהם ולא
מטבילין אותן, היינו שאין טובלין אדם
וכלים כשהם חוצצין על גופן, ולא מטבילין
אותן שאפי' מכניס לבינה מהם כולה במים
חוצצת על מה שבתוכה, [ואע"פ שאין הגוף
מגין על הטיט בשום צד], ושאר כל הטיט
מטבילין בו כשהוא לח, פי' בין טובלין ובין
מטבילין, שאינו חוצץ על בשר האדם והכלים,
וכן כלי שבתוך לבינה שהטיט שלה טופח,
מטבילין הלבינה והכלי טהור, וכן לגין שהוא
מלא מים וסתם פיו בטיט טופח, אם הטיט
מגיע עד המים והטביל כל הלגין הרי הוא
חיבור, והמים טהורין אבל אם יש הפסק אור
בין הטיט למים אינם נטהרין, [הר"ש והרא"ש
פי' שאין טובלין בהם בתוך הטיט והיינו אף
כשהמים מקדמין, אבל לא מיירי בטיט הנרוק
שבבורות].

ואם כולה שקועה בטיט העבה לא מהני מים
מקדמין, שהטיט הוא כחוצץ למקוה,
שאפי' בטיט הנרוק פסל ר"א בפ"ב מ"י, ור"י
מכשיר רק בטיט הנרוק שהוא כמים, וכ"כ
מרן זללה"ה בקמא ס"ט סק"י דלהכי בלבינה
א"צ מים מקדמין מפני שהטיט אינו חוצץ
והלבינה מוקפת במי המקוה וחשיבא הטבילה
בכל המקוה, וה"ה בטיט הנרוק דומיא
דלבינה, אבל טיט מן הצד או מלמטה בעינן
שהטיט עצמו יחשב כמקוה, ובטיט העבה
שנעשין גומות חשיבי כחורי המקוה, אבל
בטיט הנרוק שאין נעשית גומות לא מהני אפי'
מים מקדמין לר"א, א"נ מן הצד אפי' אם
קדמו מים כגון שהכניס הכלי מן המים שבצד
לטיט, ומרן זללה"ה כתב שבטיט הנרוק אין
מועיל מים מקדמין מפני שהטיט מתערב מיד
עם המים ונעשין טיט, אבל ע"כ כונתו גם
מפני שאין לגומות קיום, שהרי טיט הנרוק
אינו חוצץ כלל, (ועמש"כ בכ"ז להלן סקי"ט

בסוה"ד דאין חילוק בין טיט שבקרקע המקוה לטיט שבתוך כלי שהוא ג"כ חוצץ, דכיון שאין המים מקיפין אותו אינו מתחלחל).

ולפ"ז י"ל שאם לא קדמו מים לרגלי המטה, לא חשיבי הרגלים כחוץ למקוה, אלא הר"ז כאדם שעומד במקוה קודם שמילאוהו מים, דאע"פ שתחת רגליו לא נכנסו מים, אין דינו כחוץ למקוה אלא כחציצה במיעוט גופו דכשר מדאורייתא ואפי' הניח רגלו על גומא שבמקוה, וכדין כלי שהטבילו דרך פיו וצלוחית שפיה שוקע, בפ"י מ"א דכיון שהגומות נעשין כחורי המקוה, אין חילוק בין חורין לקרקע שוה, והא דבעינן מים מקדמין היינו משום חציצה, שאם לא קדמו שם מים, אין הטיט כמים, ונמצא כדבר חוצץ בין המים לרגלי המטה. (הערות).

[שוב העיר ב"א ה"ר שלמה נ"י דיש לפרש אין טובלין בהם דהיינו טבעת שנתונה בתוך הטיט דתניא בתוספתא שבלבנה שיש בה טופח מטבילין את הטבעת, ואין מטבילין אותן היינו טיט שסותם את הלגין ומשיק את הטיט למקוה כדי לעשות השקה למים שבלגין, ובכה"ג לא מיקרי טובלין בהן, כיון שלא נכנסו המים למקוה רק הושקו למים שבתוך הטיט שהם הושקו למקוה, והעיר עוד דטיט לח שאינו חוצץ אפשר שא"צ שיהא בו טופח ממש, ודי בזה שאינו יבש, כדחזינן שטיט אינו חוצץ בנטילת ידים אע"פ שאין שם דין השקה].

בדין מים מקדמין בסתם טיט

יח. שם בר"ש ואין כאן חציצה שאין חוצץ אלא טיט היות וטיט היוצרים מבואר מזה דהטביל המטה בטיט היות לא מהני מים מקדמין [וכ"פ הר"ש והרא"ש במתני' פ"ט מ"ב שאין טובלין בהם] לפי שהטיט נדבק לרגלים וחוצץ, ורק סתם טיט כמו שאינו חוצץ בפני המים ה"נ אינו נדבק לרגלי המטה, ונשאר טלה"ט מהמים שקדמו, ואם לא היו

המים מקדמין לא מהני מה שטיט זה אינו חוצץ בפני המים, מפני שכאן הטיט עומד בפ"ע, ואינו כמקוה, שהרי אינו טיט הנרוק, ועוד דכשהטיט עומד בפ"ע הרי הוא באמת חוצץ בפני המים, שאין כאן מים ששולטים בטיט סביב לחלחל דרכו לכלי או לאדם, ולפ"ז בסתם טיט אם המים קדמו אין לחוש שמא נדחק טיט בין האצבעות וסילק את המים שקדמו, וכ"כ בתוה"ב בדיני הטבילה בשם הר"ש.

והראב"ד בשער הטבילה הובא בב"י סי' קצ"ח [בשו"ע סל"ג] כתב ד"א שבאדם חיישינן שהטיט נכנס בין האצבעות, ומפני שהמקום דחוק אין נשארין המים שקדמו שם, [ובב"י מתקשה בזה דמ"מ מהני מים מקדמין], ובפירוש קמא כתב דאין לחוש אלא כשנדבק טיט לרגליו קודם שנכנס במים, כגון שעבר על שפת הנהר ונדבק בו הטיט, ונכנס לנהר ועדיין הטיט עליו ושקעו רגליו בטיט, דבכה"ג אין המים מקדמין, והטיט ששקוע בקרקע הרי חוצץ בכל טיט, ובשער המים כתב שלא הוכרע ד"ז, וצריך להחמיר, ונראה דאינו מפרש לה בטיט היות אלא בסתם טיט, ולפ"ז בטיט היות אפי' היו מים מקדמין חוצץ, וכדעת הר"ש.

אב"י הרשב"א בתוה"א בדיני הטבילה הביא בשם הראב"ד שכתב לחלק בין אדם למטה מפני שהטיט נדחק בין אצבעות רגליו, ומפרש טיט העבה אפי' טיט היות שחוצץ, ולפ"ז בטיט שאינו עבה אין לחוש אם נכנס בין האצבעות, ובמים מקדמין אף בטיט היות טהור, וכ"נ ברמב"ן ור"ן שבת ס"ה ב' שכתבו ע"ד רש"י דע"כ מיירי שנעשה שם טיט עבה ביותר, שהרי רק טיט היות והיוצרים חוצץ, ומשמע דס"ל דלישנא דמתני' שרגליה שוקעות בטיט העבה משמע אפי' בטיט החוצץ, ולא כדפר"ש לאפוקי טיט הנרוק, דא"כ הו"ל בטיט סתם, דכיון שאינו מפרש מידי לא מתפרש טיט הרוק, ולכן פירשו דעבה היינו

אפי' יבשים אין חוצצין, כבר תמה מרן זללה"ה שזה היפך המשנה דקתני בשאר כל הטיט דדוקא לחין אין חוצצין, ואולי יתכן לדחוק בלשונו ולפרש שבא לאפוקי אם הגוף הי' לח קודם שנדבק הטיט, דס"ל דמים מקדמין מהני לכל טיט, ובסתם טיט אפי' אין מים מקדמין אינו חוצץ, אבל לא מיירי בנתייבש באופן שאין המים מחלחלין דרכו, א"נ יבש לאפוקי טיט הנרוק, ועכ"פ פשוט שלא נתכוין הטור לומר שטיט יבש לגמרי מים מחלחלין בו.

טיט הנרוק מטיט הוין והיוצרים

בדין טיט הנרוק מטיט הוין והיוצרים לענין צירוף פשיטא דמצטרף, ולענין חציצה אם נפל על בשרו סתמא מתייבש וחוצץ, אבל מקוה שיש בו טיט הנרוק של טיט הוין כתב מרן זללה"ה בסק"ה דסתמת הפוסקים שאינו חוצץ, ולהסוברים שמים מקדמין מהני לטיט הוין, חזינן שאין בהם תכונה לידבק לאדם, אלא לידבק בעצמם באופן שאינם מעבירין מים, וכש"כ בנירוק שאינו חוצץ, אבל אף להחולקים דלא מהני מים מקדמין, י"ל שכל הטיט נשאר בלחותו אע"פ שנוגע בבשר, ושפיר טובל בו, דטיט הוין הנרוק שנשפך על בשרו ונכנס מיד למים מסתברא שאינו נדבק, וא"כ גם כשכולו טיט י"ל שנטהרין בו, ולשון הרמב"ם בפיה"מ פ"ט מ"ב משמע דמפרש לה אטיט הנרוק שאם הי' מטיט הוין אין מטבילין בו.

הוספה בדין נגיעת המים בחציצה או חלחולן

יבאמת נתקשיתי מזמן בכל עניני חציצה שלא הוזכר בפוסקים להמתין עד שיחלחלו המים, והדברים סתמן כפירושן שכיון שאינם חוצצין טובלין ועולין כדרכן, וא"צ להמתין כלום, ולכאורה במציאות ודאי שאין המים מחלחלין בשעה קלה של הטבילה, כגון בחוטי צמר שנחלקו ר"י ורבנן אם חוצצין, הרי ודאי שנדבקין יפה מדפסלו רבנן, ואפ"ה א"צ לר"י להמתין הרבה עד שיחלחלו,

החוצץ, וכ"כ ע"ד רש"י דצ"ל שנעשה שם טיט עבה, מיהו הא דפשיטא להו דסתם טיט אינו חוצץ בכה"ג, צ"ע כיון שהטיט שוקע במים א"כ אין המים מחלחלין שם.

ומדברי הרא"ש סל"ג נראה כמש"כ בדעת הראב"ד דמיירי בטיט רגיל שאינו חוצץ, אלא די"מ דכובד האדם מדביק הטיט לרגליו וחוצץ, ודחה דמ"מ המים שקדמו נשארים שאין מי שמוציאם משם, ובמתני' פי' כדפר"ש דטיט העבה לאפוקי טיט הנרוק, וא"כ אין מכאן מקור דמהני מים מקדמין לטיט הוין והיוצרים, אלא דפשיטא ליה שאין בנמל טיט הוין והיוצרים, אלא הטיט הרגיל בנהרות.

נמצינו למידין דלדעת הרא"ש מהני מים מקדמין בסתם טיט, וכ"ד הרמב"ן והרשב"א והר"ן, ומדבריהם משמע אף בלא מים מקדמין, ובדעת הראב"ד כתבנו דמיירי בסתם טיט, וא"כ חושש לטיט הנכנס ברגליו, אבל הרשב"א פי' הדברים בטיט הוין, ומ"מ להלכה בתוה"ק לא ביאר בהדיא דבסתם טיט אין לחוש ובטיט הוין לדעת הר"ש והרא"ש לא מהני מים מקדמין, וכ"נ לדעת רש"י והראב"ד, ולכן צריך להחמיר בזה, אבל בשאר טיט כתב מרן זללה"ה דיש להקל, ובאמת גם מהש"ך ס"ק מ"ז שהביא המנהג לטבול בנהרות אע"פ שיש בהם טיט, משמע שטובלין כדרכן ואין קופצים בשעת טבילה, אלא שכדי ליישב השו"ע הזכיר בסק"מ דיש לחלק כן, אבל כבר כתב מרן זללה"ה ס"ו סק"ז דלא מצאנו מי שמחמיר בזה בהדיא, דבדעת רש"י פי' הרמב"ן והרשב"א והר"ן דמיירי בטיט הוין, ודעת הר"ש והרא"ש ג"כ דבשאר טיט מהני מים מקדמין, וא"כ לא מצאנו חולק בד"ז בהדיא.

שאר טיט כשהוא יבש

מ"ש הטור בסי' קצ"ח דטיט הוין והיוצרים והדרכים חוצץ דוקא ביבש, ושאר טיט

וכן בחוטי שער ותיכי חלילתא לכו"ע וכן ברצועה שבצוארה שאינה חונקת עצמה, וכן בשלוש שערות אינן חוצצות, ובשתים דקי"ל שאינם חוצצות ואילו ר"י אמר דשתים איני יודע, והי' ראוי להצריך שימתין הרבה, דהא ר"י מספק"ל שמא אין המים מחלחלין בו כלל, וודאי שאין מחלחלין מיד, מיהו יתכן שבשהיה מרובה גם בנימא אחת קשורה מחלחל. ונבקליעת שער ע"י השד כתב בפ"ת סק"ו בשם חמו"ד להמתין, ולא הזכיר כן בשום מקום], וכן בגלד תוך ג"י ולפלוף לח שאמרו שהמים מחלחלין, לא הצריכו להמתין כלל, וכן בדיו וחלב ודבש ודם ושרף לח, דנקטינן עיקר כהפוסקים דהטעם מפני שמים מחלחלין ולא הצריכו להמתין, וכן בטיט שאינו חוצץ מיירי שנשאר טיט על בשרו, ובתוספתא הנ"ל מפורש שאפי' בתוך לבינה שנשארת שלימה מהניא טבילה בטיט לח, וכן לגין שסתמו בטיט, [ועדיפי מבית הסתרים, שהרי מעות שבפיה נשאר הרוק שעל גבן טמא כדתנן פ"ח] וכן בשירים ונוזמים וטבעות ואגד שעל המכה דרפויין אין חוצצין לא אמרו להמתין עד שיחלחלו, [וע"ע חולין כ"ו ב' ובתו' שם].

ומכ"ל זה משמע לכאורה דדבר שאינו חוצץ בפני המים, אפי' אם באמת לא הגיעו מים לבשרו טהור, דחשיב בשרו כבתוך הרשות והכח של המים, ורק כשהעמיד דבר החוצץ בינו לבין המים, לא קרינן ביה בשרו במים, וא"ת מנין קים להו לחז"ל ד"ז, הרי בהללמ"מ נאמר רק דין שאינו מקפיד כלפי האדם דחשיב כגופו במים, אבל דבר שהאדם מקפיד ואינו כגופו יש להצריך מים ממש, וי"ל דבאמת גם דבר שאינו מקפיד אינו כגוף האדם, כדתניא בתוספתא שבר"ש פ"ט שכל החציצות לא טמאין ולא מטמאין, והיינו מפני שאינם כגוף האדם, וא"כ המים שבאין ע"ג החציצה אינם חשובין כבאין על גוף האדם, וגדולה מזו מבואר בפ"י מ"ה דאין המים

צריכין לבא ע"ג החציצה, שאפי' היד הארוכה חוץ למים טהור, וכיון שלא באו מים על בשרו, ולא על החציצה, א"כ איך נטהר, וע"כ הטעם משום דחשיב שגוף האדם כולו בתוך המים, כיון שאין דבר שמבדיל בינו ובין המים, דדבר שאינו מקפיד אינו חשוב לחצוץ ולהבדיל בינו לבין המים, ונמצא שבאמת לא באו מים על בשרו, אבל כל בשרו נכנס תחת המים בלא חציצה, ומאותו טעם ועדיפא מינה יש ללמוד דכל דבר שאינו חוצץ בפני המים, אינו מפסיק את רשות המים בינם לאדם, וחשיב כולו תחת המים, וזהו לשון הדרשא שאמרו בגמ' שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, פי' דבר המפריד ומבדיל בין בשרו למים, ודבר שהמים מחלחלין דרכו אינו מהוה חציצה, וקמ"ל בהללמ"מ שאף דבר שאינו מקפיד עליו אינו מהוה חציצה, [ועדיין קשה כמשה"ק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ז דהא טבעת בלבינה הוי כולו, ואפי' אינו מקפיד חוצץ, ועי' להלן בזה].

שו"ר בספר מרן זללה"ה שכתב גבי דיו ודם ושאר הלחין דאע"פ שהמים מחלחלין, מ"מ אין הכשר הטבילה מפני המים שנוגעין בגוף ע"י החלחול, אלא במים שמקיפין את הדיו, וז"ל בתנינא ס"ו סק"ח דאף לפרתו' [שהמים מחלחלין לשון התו' חולין כ"ו ב' שדרך היין עוברין המים אל גוף האדם ועלתה לו טבילה], עיקר הטבילה הוא במים שסביבות הדיו והיין והחלב דאע"ג דמים מחלחלי מ"מ רובו נשאר חלב, ואינן ראויין להכשר טבילה, אלא כיון דמחלחלי בהו מיא אינן חוצצין בין גוף למי המקוה, [עי"ש ההמשך שבזה מיושב הא דמיייתנין מינה בפסחים ס"ה ב' שאין הדם הלח חוצץ בין כהן לרצפה, והרי התם ליכא מיא דמחלחלי, אלא כיון שאין הדם הלח מפסיק הפסקה גמורה בין רצפה לכהן, שאינו מעכב את הרגל מלינגוע ברצפה, לא חשיב הפסק, ומזה ג"כ חזינן דענין חציצה בדבר המפריד אבל דבר שאין בו כח להפסיק

ברובו כשר מדאורייתא, ומדרבנן עד רובו אם לא באו מים על בשרו, ונאין להקשות מסתמות הדברים, שהרי בכל אינו מקפיד השיעור ברובו ודיו ודם וחלב לחין וטיט לח אפי' כולו אינו חוצץ, דהטופח שנוגע בבשרו זהו כמי מקוה, ומדלא גזרו רבנן בטבעת שבלבינה, ש"מ דעדיף מרובו שאינו מקפיד, שאין כאן חציצה כלל, וצריך עוד להתיישב בכ"ז.

מיהו קשה שהרי שנינו בפ"י מ"ד אלו שהם צריכין שיבואו בהם המים הקשר שבפרקסין שבכתף כו', וע"כ שיבואו ממש קאמר, דהא ראוי לביאת מים בעינן גם באלו ששנינו ברישא שא"צ שיבואו בהם המים, שדינם כבית הסתרים, וש"מ דבכל הני שאין דינם כביה"ס בעינן ביאת מים ממש, ולא משמע דאתא לאפוקי שהקשר בעצמו לא חוצץ, אבל א"צ ביאת מים ממש, משא"כ ברישא דאע"פ שהקשר מונע שאינו ראוי לביאת מים כיון שאין מעכב חיצוני שפיר דמי, כתוך העין והפה, דפשטות הדברים דצריכין ביאת מים ממש, וכן בבגדים אמרו עד שיבעבעו ושינוחו מבעבוען, ולא סגי בראוין לביאת מים, וע"ע בתוספתא פ"ח ה"א.

ומוכח מזה דליתא לכל מש"כ אלא בחציצות אפי' כאלו שהמים מחלחלין בהן, בעינן שיבואו מים ממש, אלא דנקטינן מסתמא שבאו מים, ואולי לא גזרו לחוש במיעוטין שמא לא הספיקו לחלחל, אבל עכ"פ צריכין ביאת מים ממש, וכל הני דלחין אין חוצצין חשיב כביאת מים ממש, ע"י טופח שבהם, דע"י מים שחוצה להם נעשה כל הטופח כמי מקוה, דבמציאות חיבור המים חשוב יותר, כשמשקין והטיט שהם מעורבין בו אין להם קיום גמור, משא"כ בטיט שבקרקע המקוה.

ובעת ראיתי עוד בדברי התו' חולין כ"ו ב' ובחים ע"ח ב', ולפמש"כ בזה מקואות ס"ח סק"י מוכח שם דמשקין וטיט שבכלי

ולחצוץ, אע"פ שנשאר ממנו באמצע אינו מהוה הפסק, אלא מתבטל וכגופה של רצפה חשיב לענין זה].

מיהו נראה דהמים הטופחין שבטיט וכן המשקין הטופחין שבדיו, נחשבין ג"כ מי מקוה במקומן, והם נוגעין בבשר ובכלי, ולא מפני שהמשקה הטופח בעצמו חיבור הראוי לטבילה, דהא חזינן בקרקע המקוה דבעינן מים מקדמין, אלא כיון שהטיט אינו מהוה חציצה בין מקום בשרו למים, הרי כל משקה טופח שנמצא שם נחשב ממי המקוה, כיון שאין דבר שמפרידו שלא יתבטל למקוה, ואף כשאין משקה טופח ע"פ כולו, י"ל דדי בזה שלא יהא כאן החסרון של כולו שאינו מקפיד שחוצץ, ואע"פ שיש סברא לומר דדבר שאינו חוצץ בפני המים עדיף מדבר שאינו מקפיד, ששם באמת אינו כגוף האדם כמשנ"ת, מ"מ מאותו טעם דפשיטא לן התם דכולו גרע, והיינו משום דבעינן שם רחיצה לאדם עצמו, ה"נ הכא לא מסתבר שתחשב טבילה בלא רחיצה כלל, ונפרט אם נימא שג"ז נלמד מהללמ"מ, ע"י לעיל], אבל כיון שהטופח שעל בשרו נקרא מי מקוה, וכן הטופח שבדיו ובדם מיקרי משקין שדינם כמי מקוה, הרי נתקיימה כאן רחיצה בכולו ולכל הפחות במיעוטו, ורובו נטהר מפני שאין כאן חציצה וכמשנ"ת, וכ"נ לשון מרן זללה"ה שכתב דעיקר הטבילה במים שבחוץ, ומשמע דחלק מהטבילה מתייחס לטופח שנוגע בבשרו, וכ"נ שם סק"ז שאין שם מקוה על טיט העבה והמים הטופחין בטלין אגב הטיט, אבל כשהטיט על בשרו אינו חוצץ דחשיב כאילו כל מי המקוה נוגעין בבשרו, כיון שהמים שסביבות הטיט מחרחרים דרך טיט הלח.

נמצא לפ"ז שהדברים היבשים שהמים באין בהם כחוטי שער ותיכי חלילתא ושערות קשורות ואגד שעל המכה, א"צ להמתין שיבואו המים על בשרו, אבל דוקא

חוצצין אע"פ שיש בהם טופח, ורק מעט משקין שעל גוף האדם ומעט טיט שע"פ לגין שמים מלאים תחתיו, או אפי' טיט שבלבינה, שאין לו קיום וחלחול המים עיקר טפי מכח הטיט, ושמעין מזה דאע"פ שהכלי המלא בטיט ומשקין נטפל כולו למי המקוה מ"מ הטיט שבתוכו חוצץ, וא"צ לחלק בין טיט העבה שבקרקע המקוה לתוך המקוה, אלא תלוי במציאות אם הטיט מתקיים או מתחלחל ע"י המים, ועמש"כ בזה מרן זללה"ה בקמא ס"י סק"ב וס"ט סק"י, ולפ"ז א"צ לחדש שהטבילה במים שסביב הטיט, אלא הטופח

שבטיט שע"ג הבשר נחשב כמי המקוה, כשהטיט אין לו קיום לחצוץ בפני המים, וגדולה מזו מבואר מכות ד' א' דאפי' חבית יין שנשפכה בים הגדול חוצצת בין בשרו למים, ואע"פ שמתבטלת למים.

ולאמור חזרו הדברים כפשטן שאין הכשר טבילה בלא מים אלא בחגיגה שאינו מקפיד, וכל אלו שאמרו אין חוצצין היינו מפני שהמים מחלחלין מיד וסגי בטופח שבהם ליחשב מי מקוה, וצע"ע בכ"ז. (הערות).

סימן ה

אבר ובשר וציפורן המדולדלין

מדקתני להו בהדי כשות של גדול, שאינו מקפיד עליה וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, [ומשמע שהם ענין אחד, ששער זה כשער המדולדל דמי וכאבר ובשר המדולדלין] וגדולה מזו הגיה הגר"א שהם חיבור לטומאה דהו"ל כגופו ממש, וזה קצת כפי' בתרא דהב"י, ועי' בסמוך בזה, ומ"מ שמעינן דעיקר הגרסא אינם חוצצין, (ע"ע גבי שרף הלח שהעתקת התוספתא שברא"ש משובשת).

לענין חיבור לטומאה ולחזאה

ב. ולענין חיבור לטומאה יש ללמוד מהתוספתא פ"ו דקתני ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא טמאין ולא מטמאין חוץ מקרום שעל המכה, וש"מ דאבר והבשר המדולדלין אינן מטמאין, ואע"פ שאינם כחלושין לגמרי שאינם מטמאין כאבר מן החי כ"ז שהם מחוברין כדתנן בחולין וכריתות שם, התם גזיה"כ הוא דאע"פ שפסק חיותם אינן מטמאין כ"ז שהם מחוברין, תדע שכשמת האדם מטמאין רק כדן אבר מן החי לפי שכבר נתלשו מחיים כדתנן בחולין שם, וכן בבהמה שנינו שם שאע"פ שמטמאין ט"א אינן מטמאין טומאת נבלות עד שיפלו לגמרי, והדין מפורש בתוספתא דכלים שם שאינן חיבור, אלא שהגר"א הגיה שם הרי אלו חיבור.

ובירושלמי פסחים שם הגרסא לפנינו שהם חיבור לטומאה ואינן חיבור להזייה, אבל כבר כתב בגליון הש"ס שם שהוא ט"ס, ואיפכא מיבעיא ליה, ובאמת בהדיא אמרו שם היא טבילה היא הזייה אינו חיבור לטומאה, והיינו שדין הזיה כדן חציצה

אבר ובשר המדולדלין האם חוצצין או דהוו כגופו

א. ר"ש מ"ד תניא בתוספתא כו' והאבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינם חוצצין, וכ"ה בתוספתא לפנינו, וכ"ה בתוה"א ובב"י בשם סמ"ג, ובאו"ז בתשובת ראבי"ה, וכן בסברא שאין אדם מקפיד על אבריו המדולדלין, שהרי אינו חותכן ומהלך בהן כמה שנים, וכדאמרין ב"ק פ"ה א' דאפי' ידו הקטועה כסיפא ליה מילתא לחתכה עי"ש, ועדיפי מצפורן המדולדלת, ולא מיירי במאורע שנדלדלו קודם טבילה ולא הספיק לחתכן אלא סתמא דמילתא אין דרך לחתכן כ"ז שאינו מוכרח, וכן מפורש בתוספתא דכלים ב"ק פ"ג ה"א האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינן חיבור, טבל אין חוצצין עליו, ומדאיצטריך לאשמועינן שאינן חיבור, ש"מ דלא קפיד עליהו, ובבהגר"א הגרסא הרי אלו חיבור, ועי' להלן בזה, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב דכל הני חיבור לטומאה ולא להזייה, וט"ס הוא, וצ"ל חיבור להזייה ולא לטומאה כמ"ש בגליון שם, ועי' להלן בזה וקחשיב אבר ובשר המדולדלין בהדי צפורן המדולדלת וכשות של קטן עי"ש.

וכן יש ללמוד מהא דאבר ובשר המדולדלין באדם טהורין כדתנן חולין קכ"ט ב' וכריתות ט"ו א', ואף דגזיה"כ הוא, מ"מ יותר מיושב אם לא חשיבי כדבר המקפיד, דכיון שנמשכין עם האדם שפיר נטפלין לו, אבל אם בדרך כלל מקפיד ומסיון מיד, אין סברא לטפלן אליו, ונראה שאילו ראו הרמב"ם והרא"ש גרסא זו היו מקיימין אותה, כיון שמוכח כן בתוספתא דכלים ובירושלמי וכ"מ

אע"פ שאינו מקפיד רק מפני שהאבר מדולדל, ובלא"ה מוכח מתוספתא דכלים וירושלמי הנ"ל שהגדון על חיבור האבר לגוף, וכפי"קמא דהב"י.

ודברי הט"ז ג"כ קשים דודאי מקום החיבור ראוי לחצוץ אם אינו חיבור ומקפיד, ולדעת הט"ז אם הדיח במים במקום נגיעת האבר בגופו וכן תחת החתך של הצפורן שפיר דמי, ול"מ כן, ואמנם אם לא באו שם מים ודאי חוצץ דאין דינו כביה"ס, אלא ככל חציצות שמקפידין עליהם, כיון שאינו חיבור, ורק בפירשה מיעוטה שהיא כגופה יש לדון שיחשב כביה"ס, אפי' כשמקפיד, מיהו בעיקר הדין כתבנו שאילו ראו הרמב"ם והרא"ש גרסא זו היו מקיימין אותה כיון שמוכח כן בתוספתא דכלים וירושלמי ועוד, נוכיח דלא חייצי משום שאינו מקפיד אף במקום נגיעתן בבשר שלא במקום חיבורן לא חייצי, שעל כל צורת עמידתם בגוף לא מקפיד, ובכה"ג אולי אפשר לסמוך באופן שגם הב"י והט"ז מטהרין, וצ"ע.

דין אבר ובשר המדולדלין היינו דוקא כשאין יכול לחזור לחיות, אבל אם עדיין יש בו חיות אפי' מחובר במשהו הר"ז כגופו לכל דבר, והוא חיבור ליטמא ולטמא, עי' חולין קכ"ז ב', אי דמעלין ארוכה כו', מיהו מהא שאינם מתעפשין משמע שיש להם חיות מסוימת, ואפשר דמוכי שחין דכריתות ט"ו ב' באמת הי' בשרם מתעפש.

וכ"ז בבשר לח, אבל ביבש שכבר נפרץ אינו בדין בשר כלל, ואינו מטמא לא ט"א בבהמה ולא טומאת אבר מן החי, וכ"מ בחולין שם ובעירובין ק"ג א' דביבש לגמרי אינו חיבור לענין שבת.

עור קשה שבפרסות הרגל נראה שיש בו חיות, שהרי עור תלוש מתייבש ונפרץ, וזה נשאר בלחות מסוימת, והר"ז כשער וצפורן שיש בהם חיות, אע"פ שאין כאב בתלישתן,

לטבילה, וקיל מדין טומאה, וכדמייתי מקרא בתר הכי, ובתר הכי ארשב"ל בשם רבי ובשם רשב"כ בכמה שאינם חוצצין שהם חיבור לטומאה ולא להזייה, וט"ס הוא וצ"ל איפכא, דהא מייתי לה לדומיא דלעיל שהזיה כטבילה ולא כטומאה, וגם מני כשות של קטן ששנינו בהדיא לא טמא ולא מטמא, ולהגר"א קאי אכולהו דלעיל, ומני התם צפורן המדולדלת וכן הידוק קירויה הבריאה, וכל הני קתני בתוספתא דכלים שם שאינן חוצצין ואינם חיבור לטומאה, ומפרש טעמא מקרא דכתיב בהזייה על כל הכלים דהיינו על כל המקיימין שבכלי, דהיינו כל חציצות שדרך לקיימם ואין מקפידין עליהם, דהכי משמע כל הכלים כמו כל שהוא מהכלים, אבל לענין טומאה דרשינן לכם כל שהוא לצורך לכם, וכל שאינו משמש לצורך אינו חיבור לטומאה, ובתוספתא פרה פ"ב ה"ח צואה שעל הכסא חבור להזאה ואין חיבור לטומאה ובאור הגנוז וכן בבהגר"א מסיים בה דברי ריה"ג רע"א כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה, וכ"ה בר"ש שם פ"ב מ"ט, וא"כ הירושלמי כריה"ג, נועי' תוספתא כלים ב"מ פ"ט סוף ה"א שאם חיבר כרע שהיא ט"מ למטה אחרת והזה על המטה נטהרה הכרע, כ"ה גרסת הרמב"ם ובדפוס ווין, ומסתברא דבזה מודה ר"ע, וניחא דדריש כל הכלים לכה"ג, שמחובר לה גוף הכלי, ולא חציצה שאינו מקפיד.

לענין הלכה

ג. ולענין הלכה סתם בשו"ע סכ"ב דאבר ובשר המדולדלין חוצצין אלא שבב"י מפרש דחציצה שעליהן מעכבת, ויעויין בש"ך ס"ק כ"ו שאין כן דעת הפוסקים, ובאמת גם בפירשה רובה ראוי לדון אם מקפדת בצורה זו, דכל שיש דבר שאינו מקפיד ועליו דבר המקפיד, אם מקפיד על צורה זו הר"ז בגדר מקפיד, שהרי המים אינן מגיעים אלא על הדבר המקפיד, ואם אינו מקפיד אינו חוצץ,

בדין חציצה, וקמ"ל ריב"י דלא קפיד עלה, ואינה חוצצת, ומתני' קתני צפורן וכש"כ אבר ובשר וכמשנ"ת, ולפ"ז אפי' לא באו מים במקום החתך טהורה, דכיון שהצפורן כגופה הו"ל כביה"ס, ואפי' מקפדת אינה חוצצת במיעוטה, אבל ברובה דוקא באינה מקפדת.

- נכתבו בזה דברים במקו"א -

מקואות פ"ט מ"ד וצפורן המדולדלת, בפשוטו זהו דינו של ריב"י בתוספתא דכיון שפירשה רובה מיקריא מדולדלת, ואפשר דנקט מדולדלת כדי שנלמד מזה לאבר ובשר המדולדלין בק"ו שאינם חוצצין. - ובשבת צ"ד ב' מבואר דפירשה מיעוטה אין דינה כמדולדלת. מיהו אפשר שאם דלדלה כגון שהגביה קצתה ונתלשה מעט ממקום חיבורה דינה כמדולדלת אף במקצת, אבל החיתוך לבד לא משוי לה מדולדלת, ולפ"ז יתכן דמתני' ככו"ע ור' יונתן ב"י בתוספתא חידש בפירשה שנחתכה, ואינה מדולדלת, אבל אין נראה כן, אלא מתני' זהו דינה דריב"י.

ויש לעיין למה צפורן אינה חוצצת הרי בפשוטו מקפיד להורידה לפי שהיא מפריעה לו לכל השימושים, ובהדיא אמרו גבי ציצין ומצערות אותו, ואפשר דאדם שהולך עם דבר שפירש מגופו אינו מקפיד ע"ז, דהיינו שדבר שהוא גופו אף דלא נחא ליה, מ"מ הרגשתו שאין זה גוף זר, וכה"ג כאינו מקפיד חשיב, שענין קפידתו צער ולא קפידא כשל דבר מבחוץ, ויתכן שרק במיעוט הקלו בזה כיון שאיסורו מדרבנן.

ואין לומר שהצפורן והאבר והבשר המדולדלין חשיבי חיבור וכגופו דמיין, שהרי מותר לחתוך הצפורן בידו בשבת, וגם במתני' קתני לא טמא ולא מטמא והכונה גם על צפורן וכמ"ש בבבב"א, וכן מפורש בתוספתא דכל שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא טמא ולא מטמא ומסיים שם חוץ מקרום שעל המכה כמו במתני', ומה"ט רובו ואינו מקפיד

ונראה שהוא חיבור לכל דבר אפי' כשחיבורו לגוף כואב לה מפני שהוא קשה, ואע"פ שעתידה לחתכו, ל"ד לצפורן שעשויה ליגזז כל שעה, אבל בשר האדם הכואב הר"ז כשן כואבת שרוצה לעקרה, אבל אם נפרך מפני יבשותו ומקפדין עליו חוצץ.

צפורן המדולדלת

ד. שם במשנה פ"ט מ"ד וצפורן המדולדלת, סתם צפורן מדולדלת מתפרש במקום שדרך לגזזה, ולא מיירי בנעקרה הצפורן ממקום חיבורה בבשר, [ועי' בב"י ד"ה והיכא דנקבה הצפורן שדן בדין נעקרה ממקומה] ובפשוטו נראה דתנא דמתני' נקט צפורן בלבד דמינה נשמע ק"ו לאבר ובשר המדולדלין שאינם חוצצין, וכ"נ בתוספתא דדין אבר ובשר המדולדלין קתני בסתמא, ודין צפורן שפירשה רובא קתני בשם ריב"י, ולפ"ז פשוט דפירשה מיעוטה אינה חוצצת כמו אבר ובשר שפירשו מעט ואינם מדולדלין והא דלא קאמר בתוספתא אפי' פירשה רובה, משום דבפירשה מיעוטה דינה כגופו אף לענין טומאה, ואינה בכלל חציצות שאמרו דלא טמאין ולא מטמאין, וכמו שלא שנינו בצפורן דאפי' מדולדלת אינה חוצצת, ולהגר"א הא דקתני לא טמא ולא מטמא אכוליה פרקין קאי, ובאינה מדולדלת הרי טמא ומטמא, וכ"כ באו"ז דכש"כ מיעוטה, וכן הזכיר הב"י בדעת הרמב"ם, וכן יש לדקדק מדלא קתני רישא דפירשה מיעוטה חוצצת, כדקתני בכולהו דכוותה ברישא, א"ו אינה חציצה כלל, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב דמני אבר ובשר המדולדלין בהדי צפורן המדולדלת, דכ"ז שלא נדלדלו ודאי כגופו דמי.

וכן מבואר שבת צ"ד ב' דצפורן שפירשה רובה כתלושה דמיא והתולשה בשבת בכלי פטור, ובלא פירשה רובה התולשה בכלי חייב, ומוכח מזה דכגופו דמיא ואינה ענין לחציצה וכמש"כ, ורק בפירשה רובה הוא

חוצץ מדרבנן וכולו מדאורייתא, אבל קרום שעל המכה כיון שטמא ומטמא אפי' כולו אינו חוצץ.

ולשון המשנה כשות של קטן לא טמא ולא מטמא, משמע דקאי רק אכשות, מדלא קתני לשון רבים, ולא קתני וכשות בוא"ו החיבור לדלעיל, אבל ודאי אמת הוא דכשות של קטן לרבנות דאפי' כשות של קטן שצומח מגופו אינו טמא ומטמא וכ"ש הני דלעיל, וכדדייק עלה בתוספתא דלהכי קתני של קטן לפי שאין בו שום תנאי שלא יקפיד, אבל גדול במקפיד חוצץ, וכיון שכן ע"כ דכשות של קטן להוסיף דינו ארישא דאין חוצצין קאי וכיון שכן אין סברא לפרש לא טמא ולא מטמא רק אכשות, אלא אפי' כשות, ומענינו הוא נלמד דמיירי בעניני חציצה, ומה שמסיים קרום שעל המכה זהו ג"כ לומר שאינו חוצץ, אלא שאפי' מקפיד עליו, אמרינן דכגופו דמי. (הערות).

בסוגיא דציפורן שפירשה וציצין שפירשו לענין שבת

ה. בסוגיא דשבת שם נראה דמה שאמרו והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו קאי רק אציצין ולא אצפורן, דצפורן אין בה כלפי מעלה וכלפי מטה ואין בה צער, דהא לא מיירי בנתלשה הצפורן מחיבורה לבשר, שאין זה בהוה, וא"א לפרש סתם צפורן שפירשה בכה"ג, וכן נראה מפרש"י ותו' שדנו בענין כלפי מטה וכלפי מעלה וביארו הענין בציצין, כמ"ש רש"י כלפי מעלה לצד הצפורן התחילו לפרוש, וכ"כ במ"ב סי' שכ"ח ס"ק צ"ה דרוב בצפורן היינו רוב צפורן פי' רוב מה שגוזזין ממנה שהוא רוב רוחב האצבע, ובוה אין למעלה ואין צער, וטעמא דמילתא משום דצפורן שפירשה מצערות בזה שנתקעת בכל פעולה, ומשום טירדה זו לחוד התיירו תלישתה, אבל ציצין של עור רכין הן, ושלא במקום צער אין סיבה להתיר תלישתן, ולפ"ז אף למ"ש

הטוש"ע להחמיר כשני הפירושים, וא"כ נפל בבירא שריותא דציצין, אכתי בצפורן נשאר ההיתר במקום דבכל גונא כשנתלש רוב רוחב האצבע שרי לתלוש השאר ביד, כשמפריע לו במעשה ידיו, וצ"ע, ולשון הטור נראה כמ"כ שכתב צפורן שפרשה רובה וכן ציצין שפירשו רובן כלפי מעלה כו', ומשמע דאציצין בלחוד קאי, וכ"נ דעת הרמב"ם, אבל לשון המחבר סל"א שכתב צפורן שפירשה וציצין שפירשו אם פירשו רובן כלפי מעלה כו', משמע דמפרש לה אתרוייהו, אבל מדברי מ"ב הנ"ל נראה שפי' דקאי רק אציצין, מיהו בס"ק צ"ו כתב דבמקום צערא ל"ג, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה צידד לפרש בצפורן שנתלש המחובר בבשר, אבל ד"ז בכל צד כואב טובא, ואינו בהוה, וצ"ע, ועב"י יו"ד סי' קצ"ח ד"ה והיכא דנעקרה.

במור פירש בדעת רש"י דכל שכלפי מעלה מצערות אותו ובדעת הרמב"ם פי' דתרתני בענין כלפי מעלה ומצערות אותו, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דגם בדעת הרמב"ם יש לפרש דאורחא דמילתא קאמר דכל כלפי מעלה מצערות אותו, ואין נפ"מ לאיזה צד פירשו, אבל כשאין מצערות אותו אף לרש"י י"ל דאסור, וכל שפירשו כלפי הגוף איכא צערא (לפעמים) לפי שיש חלק מהעור שהוא מחובר בחוזק, אבל בפירשו כלפי ראשי אצבעות הרי החלק שבחוץ תלוש יותר וליכא צערא, ואפשר דכל כה"ג אין העור נתפס בכל פעולות הידים, ואפי' אם יש צער בנענועו, אין נענועו מצוי ע"י רוב הפעולות וליכא צערא, (והשתא הוי דומיא דצפרנים לפמ"ש"כ) בצפורן שברגל דלית ליה צערא כיון שאינו עוסק בה י"ל דאסור, וכן הציצין אינם מצויין שם, ואין תשמישן תדיר שיצטער בהן, ואמנם לא מצינו שחלקו, מ"מ י"ל שדיברו בהוה, תדע דמתני' בשינוי זוב"ז מיירי רק ביד.

במה שנקטו תו' דרש"י ור"ת פליגי, לו"ד ז"ל הי' נראה דגם כונת רש"י למעלה לצד

אזלינן לפי רוב הנשאר], דאזלינן לפי שיעור מה שרגילין לגזוז כל הצפורן, [כ"כ במ"ב בשם הפמ"ג וכ"ה סתמות הדברים, ועי' להלן מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה] ואף החלק המחובר נדון כתלוש לענין זה, כיון שרוב הצפורן כבר תלושה, וכ"מ בב"י יו"ד סי' קצ"ח שאף החלק המחובר כתלוש, עיי"ש בד"ה ועוד י"ל.

ושיעור רוב בציצין לא נתבאר, וכתב במ"ב ס"ק צ"ה בשם הפמ"ג דאפשר שמשערין לפי המקום שרגילין ליתלש משם הציצין, וברוב השטח דינו כרוב, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב בנדה סי"ד סק"ז דכל שאם ימשכנו כדרכו יהא התלוש יותר ממה שעתיד ליתלש הו"ל רוב, [שו"ר ששם כ"כ לענין צפורן, ודברינו לענין ציצין], ונראה שהכל אחד, דהציצין יש להם חיבור לעצמם בשיעור מסוים, והחלק שהם כגוף אחד נמשך ע"י התלישה עם החלק התלוש, וזהו ג"כ השיעור שכתב הפמ"ג, והיינו שיש שיעור לציצין כמו שיש שיעור לצפורן, ולפי שיעור זה נמדד הרוב, ונראה שאם חתך לגמרי החלק שנתלש, חזר הנותר בדין צפורן שלימה, שרק ע"י שיש כאן רוב תלוש ומופד נגרר אח"ז המיעוט, אבל אם חתך לגמרי התלוש, א"כ אין למחובר למה להגדר, וכ"ז שהרוב מחובר אפי' יחתוך רק המקצת שנתלש אסור, דכיון שדינו כמחובר, חייבין עליו בכלי, - אם פירשה מקצתה ונתלש מעט ממקום חיבורה באופן שאם יתלוש ינתק החיבור ולא ימשיך ליתלש יתכן דינו כרוב ועדיף מיניה.

בסוגיא דשבת צ"ד נכתבו דברים במק"א

ז. **שבת צ"ד ב'** תניא רשבא"א צפורן שפירש כו', פירש היינו שנגזז במקום שרגילין לגזוז, ועדיין החלק הזה מחובר עד שיגזוז כל הצפורן, או שיתלוש חלק זה, ובין ברובה בין במיעוטה מיירי שבא לתלוש רק את החלק שכבר גזוז, אבל החלק המחובר אסור בכל

הגוף, ומש"פ לצד הצפורן התחילו לפרוש, כונתו מראשי האצבעות למעלה לכוון הצפורן, דכיון שפרש"י דהרצועות פורשות מעור האצבע סביב הצפורן, והיינו מראש האצבע למעלה מימין ומשמאל הצפורן, לכך פירש שפירשתן לכוון הצפורן, אבל אין כונתו שפירשו מצד הגוף מתחת הצפרנים לכוון הצפורן, ומפני שבצידי הצפורן אין נופל לשון לצד הצפורן כשפורשין כלפי קרקע, שאין פרישתן לכוון הצפורן כלל, אבל כשפורשין מראש האצבע או סמוך לראש האצבע לכוון הגוף הרי פרישתן שסביב הצפורן לכוון הצפורן, ולפ"ז לכו"ע כל שפירשו לכוון הגוף ומצעות אותו ופירשו רובן שרי ביד.

וראיתי בבהגר"א שכתב דסוגיא דנזיר נ' ב' משמע כפרש"י דלמטה היינו לצד ראשי אצבעותיו, והיינו מדפרכינן מלשון הברייתא דקתני מעיקר אצבעות ולמעלה לחזקיה דאמר מלא פיסת היד, ומשני דמלא פיסת היד ומלא האצבעות שוין, ורשב"א אמר דילמא למעלה לפיסת היד קאמר דהיינו לצד הגוף, הרי חזינן דפשטות הגמ' סברה דמעיקרא מאצבעות ולמעלה היינו לכוון ראשי האצבעות, ורק רשב"א צידד דלכוון הגוף קאמר, ונראה דיש לחלק דשאני התם כיון שהזכיר התנא עיקר האצבעות, הרי מתפרש הלשון כמו באילן מעיקר שרשיו לנופו למעלה, וה"נ מעיקר האצבעות עד סופן דלא משמע שתפס עיקר האצבעות לכוונת פיסת היד, וא"כ מתפרש מעיקר האצבעות לכל האצבעות, הא דלא קאמר ולמטה מפני שהנדון כשחופן באצבעותיו, ואז מגביהן למעלה, ורשב"א השיב דדילמא נקט תנא האי לישנא כבעלמא דלמעלה היינו לצד הגוף, ולא מיירי בקבלה באצבעותיו כלל.

שיעור רוב בציפורן ובעיצין

ו. **שיעור רוב בצפורן** היינו רוב רוחב האצבע, [ואם נחתכה רובה ונשאר מקצת

גונא, שהרי אין חיות החלק הגזוז תלוי בחלק המחובר כלל.

ויש לעיין אם הוא תולש רק את החלק שנגזז כבר, א"כ מה בין רוב למיעוט, הרי החלק שנגזז כבר פסקה חיותו, שאין ממשיך לצמוח, ואין בו שום חילוק אם הצפורן נמשכת עוד לרוחב האצבע או לא, מיהו אפשר שיש מעט חיות הנמשך מחיבורה לחלק שלא פירש.

ונראין הדברים שהחילוק בין רוב למיעוט אינו מפני החיות והיניקה מן הגוף, אלא מפני המציאות שע"י שרובה תלושה שוב אין לה קיום, שהיא מעצמה נפתחת ונופלת, אבל בחתך מועט אינה נפרדת מן הצפורן ונשארת צמודה ומשמשת קצת כמחוברת, וכ"מ ברש"י שכתב דפירשו רובן קרובין לינתק, מיהו יש מקום לומר, שאע"פ שהיא מחוברת בחלק המחובר, אבל לחשיבות מלאכת גזוז חשיבא כל הצפורן גוף אחד, וכיון שסופה לימשך מיעוטה אחר רובה הו"ל כתלושה, וצ"ע בזה דבסברא קשה להקל, אלא שסתם גדר רוב ומיעוט משמע שהמיעוט נגרר אחר הרוב.

שם וציצין שפירשו רובן, פשטות הדברים דרוב דצפורן היינו רוב רחב האצבע, שמדת כל הצפורן היא מדת רוחב האצבע, ובציצין היינו החלק המתקלף שסביב הצפורן, שאין דרך להתקלף השכבה העליונה ולהשאיר תחתיה עור אלא בחלק שסביב הצפורן, ואף בציצין אסור לתלוש החלק המחובר אע"פ שפירשו רובן, שענין הרוב מועיל רק שהרוב יחשב כתלוש, מפני שהוא כבר נמשך ליתלש מעצמו, ובלא"ה כבר אינו חי גמור, שאף המיעוט שנתלש כבר פסקה חיותו, אלא שהוא עדיין משמש כעור, וכגופו דמי. א"ה. וע"ע מש"כ לעיל סק"ו. (הערות).

ח. שם ה"ק פירשו רובן ביד כו', יש לעיין למה סתם לשונו כך, והיכן מרומז דין מיעוטו, ונראה דעיקר חידושו של רשב"א הוא

ההיתר ביד ברובה, כדמשמע בגמ' שע"ז אמרו הלכה כרשב"א, וסיים ר' יוחנן והוא שפירשו כו', וא"כ לרבנן אף ברובה אסור [בכלי חיוב], ולכן שנה רשב"א עיקר חידושו בהיתר דרבה ביד, וממילא מתבקש שיפרש דין מיעוטה, אלא שבוזה ליכא פלוגתא, ולכן קיצר בלשונו לומר שהוא מודה לרבנן שיש חיוב חטאת בכלי אע"פ שתולש רק החלק שנחתך כבר, אלא דהיינו דוקא במיעוטה, ולכן התיר ברובה ביד, ואפשר דרבנן נמי מודו דפטור ברובה בכלי, ואפ"ה לא התירו ביד גזירה אטו מיעוטה בכלי.

ובאמת יש חידוש בחיוב כלי ברובה, שהרי דרך לתלשה ביד כמו בכלי, שכבר פירשה מחיבורה לצפורן, והוא בא לחתוך רק החלק של העובי שמחובר להמשך הצפורן, וזה נתלש בקל ביד, ואפשר שאין דרך לתלשה ביד, מפני שרוצין להשוות יפה מקום החתך, אבל אם נימא דמודו רבנן דפטור ניהא טפי, וגם במיעוטה יש חידוש בחיוב כלי טפי מיד, כיון שחלק התלוש נתלש בקל אף ביד.

פ'לוגתא זו אינה ענין למתני' דנוטל צפרניו זו בזו דחייב בכלי לכו"ע דהתם מיירי בעיקר הגזיזה של הצפורן, מיהו אפשר שאם גזו רק מיעוטה ולא תלשה פטור, שאע"פ שהפסיק חיותה, מ"מ דינה כמחוברת. (הערות).

ג. מן האמור נלמד דצפורן שנחתך מיעוטה ועדיין היא מחוברת דינה כגוף האדם, ואע"פ שמקפיד עליה אינה חוצצת, מפני שדינה ככל צפורן לענין טמא ומטמא, ומה ששינו בתוספתא מקוואות פ"ו ה"ה ריב"י אומר צפורן שפרשה רובה הר"ז אינה חוצצת היינו דרובה כתלושה דמיא ואפ"ה אינה חוצצת, אבל מיעוטה כגופו דמיא ואינה בגדר חציצה.

וכן הדין בציצין שפירשו מיעוטן שדינם כמחוברין, ואפ"י מצערות אותו אינן

נפרדין הציצין יותר ומכאיבין, אבל כשפירשו לכוון הקרקע אינם נתפסין בתנועת הידים, וגם סופן אינו מחובר בבשר, ומסתברא שגם כונת רש"י כר"ת, שהחילוק אם סוף הציץ מעמיק בעור ובבשר, או שסופו כלפי חוץ, שהרי כתב דקא מצערו ליה טפי, וזה לכוון הבשר או לכוון הצפורן. (הערות).

שיטות הראשונים בעיפורן מודולדלת בפירשה מיעוטה

יא. ומדברי הרמב"ם והרשב"א שסתמו דצפורן המודולדלת אינה חוצצת יש ללמוד דכש"כ כשאינה מודולדלת והיינו פירשה מיעוטה, וכמ"ש באו"ז וכ"נ דעת הרא"ש שכתב בפירושו בצפורן המודולדלת שנדלדל מקצת, ואמנם עיקר כונתו נראה שנדלדל החלק שרגילין לגזוז, ולאפוקי שנעקרה כולה במקום דיבוקה לבשר, אבל אם איתא דמקצתו חוצץ הו"ל לפרש, א"ו באינה מודולדלת פשיטא דלא חייצא דכגופו דמיא.

והמור פי' דדוקא רובה אינה חוצצת אבל מקצתה חוצצת, ולא נתפרש טעם יפה בדבר, דהב"י כתב דרובה יש הוכחה מדלא תלשתה ש"מ דלא קפדא, ובמקצתה קשה לתלוש בקל, וחיישינן דקפדא, וכבר סיים דע"כ צ"ל דרוב נשים לא קפדי כלל, ולכן תולין בזו, דאל"כ בטלה דעתה, והדברים מחודשים טובא להמציא דיוקים בדבר שאין דרך להקפיד עליהם, דמ"מ חיישינן שמא היא מקפדת, וצריך הוכחה מדלא תלשתו, ולפי' השני שבב"י באמת פירשה מקצת חשיבא טפי כגופה, אבל מש"פ דהנדון לגבי חציצות שע"ג הצפורן קשה, דהדבר תלוי אם מקפדת על הצפורן כשהחציצה עליה, ואם פירשה רובה ודבוק עליה דבר מאוס יש לחשבה כמקפדת, דסו"ס מקפדת על מצב זה בגופה, אא"כ נימא דס"ל כקושייתו דמקום חיבורה בגוף אינו חוצץ, כיון שלא הי' מגולה מעולם, אבל ד"ז צ"ע.

חוצצין, דהא שמעתין במצערות אותו מיירי, וע"ז אמרו דכגופו דמיין.

מיהו לענין מעשה מחמירין בכ"ז מפני הפוסקים שמחמירין במיעוטה טפי מרובה, וא"כ גם בציצין אין להקל אלא כשאינו מקפיד עליהן, מ"מ חזיא לאיצטרופי סברא זו דכגופו דמיא להקל במקום הספק.

ויש להסתפק צפורן שכבר נחתך רובה לגמרי, ונשאר רק מיעוט צפורן ואותו מיעוט נחתך רובו או מיעוטו לפי מה משערין אותו, ונראה דלאו כללא הוא, דבחתך קטן אפי' רובו אינו ככולו, כיון שהוא צמוד לצפורן ואינו כתלוש, אבל בדרך הרגיל אזלינן לפי רוב הנשאר, ובציצין מה שנשאר בסוף הציצין שאינם נתלשין בקל כדרך ציצין, כפי המצוי שכבר הגיע סוף הציץ לפצוע בבשר, בכה"ג נראה דכגופו דמי, ואין לו דין ציצין כלל, ובעור גמור אין מושג רובו, וכ"ז שהוא מחובר יפה נראה דכגופו דמי, אע"פ שהוא פתוח כאבר ובשר המודולדלין. (הערות).

י. שם אר"י הלכה כרשב"א, מכלל דפליגי רבנן עליה, ועמש"כ לעיל אם פליגי דחייב ברובה בכלי, או דפליגי רק בהיתר של רובה ביד.

שם ארבב"ח אר"י והוא שפירשו כלפי מעלה ומצערות אותו, אם ר' יוחנן קאי גם אצפורן וגם אציצין, אפשר לומר דכלפי מעלה הכונה שהם בולטין מן האדם, ואין חילוק לאיזה כוון בגוף כלל, רק החילוק אם הצפורן החתוכה צמודה לגוף, או שיש ריוח אויר והיא בולטת, וכן בציצין, ולפ"ז כלפי מעלה היינו שהיא זקופה, ומצערות מתפרש גם צער של הפרעה בזה שהצפורן נתפסת בכל דבר.

אב"י אם ר"י אציצין בלבד קאי, וצער היינו כאב בבשר, אפשר דכלפי מעלה היינו שמתקלפין לכוון הגוף, שאז הם מושכין בסופן מן הבשר ויש כאב מזה, וגם נתפסין בדרך כלל, שע"י תנועת הידים ליטול דבר

הענין, אם באו מים במקום החיתוך, ואין זה ענין לצפורן כלל, ועוד דכל דבר שאינו מקפיד חוצץ בפני המים ולא חיישין לחציצתו כיון שאינו מקפיד על מצב זה בגופו, ומ"ש צפורן דחיישין טפי, מיהו לדעת הט"ז דינו כמקפיד, אלא שאין מקום חיבורה חוצץ כי לא הי' מגולה מעולם, והס"ט הביא דברי הש"ך, וכתב דבלבוש כתוב כהט"ז, ובחכמ"א כתב כהט"ז.

לענין הלכה

יב. ולענין הלכה דעת הרמב"ם והרשב"א שסתמו במדולדלת וכ"נ דעת הרמב"ן שלא הביא צפורן החוצצת כלל וכ"נ דעת הרא"ש שפי' שנדלדל מקצתו וכ"כ באו"ז בהדיא דכש"כ דפירשה מקצתה אינה חוצצת, ומ"מ קשה להקל, כיון שבשו"ע סתם כלשון הטור, ואמנם מסקנת הב"י לפרש לשון זה כשיש חציצה על הצפורן, אבל כבר הביא הש"ך שדעת הד"מ והב"ח דלא כהב"י אלא כפשטות הלשון שהצפורן חוצצת, ומ"מ בשעה"ד אם נכנסין מים במקום החתך אולי יש לצרף דעת הט"ז דהחציצה היא בזה שאין מים נכנסין במקום החתך, ובס"ט הביא שכ"כ הלבוש, אבל אין הכרע שכונתו לפסוק כמותו, כיון שבתחלה הביא דברי הש"ך, ובחכמ"א נקט כהט"ז, וצ"ע.

ואם החתך בעומק במקום שאין ראוי לחתוך הצפורן, בזה יש להקל שהוא כגופה, ואפי' אין מים נכנסין שם, ואפי' אינה פוצעת הבשר אם החתך במקום שאין דרך לחתוך הצפורן, אלא שמתחה העור וחתכה יש להקל דכמחובר דמי, ואפי' מקפדת יש מקום להקל בכה"ג, וכש"כ אם החתך לאורך האצבע מראשה לכוון הגוף [אפי' בציפורן הבולטת] שזהו רק סדק ואין כאן דבר תלוש, ומסתברא דאף בצפורן לרחבה בכל שהוא לא מיקרי פירשה מיעוטה, דבעינן שניכר תלישתה מעט, עי' שבת צ"ד ב', ועי' חכמ"א בזה.

ודברי המרדכי שכתב דרובו ככולו לא נתפרשו, דסו"ס יש חציצה במקום חיבור הצפורן, ואם אינה מקפדת הול"ל דלא קפדא, ומה סברא יש לומר דבמקצתה קפדא, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש דבמקצת עדיין היא חזקה ונתקעת בכל דבר, אבל ברובה היא רפויה ואינה מפריעה כ"כ, וד"ז תלוי לפי הענין דיש מקצתה שאינה נתקעת כלל, וגם לשון רובו ככולו ל"מ כן, ובדעת המרדכי צידד דמפרש דלא מיירי בצפורן המדולדלת, אלא בצפורן שחתך לגמרי רובה, ונשאר מקצתה מחובר לגמרי, דלא חייש על המקצת, אבל בהתחיל ונשאר רובה קפיד על הנשאר, אע"פ שבלא התחיל לחתכה כלל לא חייצא, ולפ"ז לא קאי ריב"י על צפורן המדולדלת דמתני', ובשבת צ"ד ב' מבואר דלשון פירשה רובה מיירי במדולדלת ולשון המרדכי משמע דכשהתחיל לקצוץ איכא מעשה המוכיח דעתיד לקצוץ ולכן חוצץ, כדעת הסוברים דכל העומד ליקצץ כקצוץ, והמרדכי מורה רק בשעשה מעשה, ובפירשה רובה כנטולה דמיא, ועדיין לא נתיישב למה לא חייש למקום חיבורה שחוצץ בפני המים, וצ"ל דהקפידא ליטול הצפורן, וכשהיא כנטולה לא קפיד כלל, ושמא מעצמה תפול, וצ"ע.

ודברי הט"ז שפי' דמקום חיבור הצפורן לגוף לא חייץ צ"ע, דכיון שהצפורן אינה חיבור דלא טמא ולא מטמא, אם איתא דקפדא יש לה לחצוץ, ומאי מהני מה שהי' פעם מחובר, ואמנם זה מועיל להרגשת האדם שלא יקפיד על גופו, אבל כשמקפיד חוצץ, [ובב"י הוציא כן מדברי הר"ש בידות הכלים, שכתב שדינו כביה"ס, ולכאורה אין כאן קולא דביה"ס, כיון שמוסתר ע"י דבר שאינו כגופה, מיהו אם נימא דידות הכלים אינם חוצצין כיון שהם גוף אחד, י"ל דמה"ט גם אבר וצפורן אין חוצץ], ומה שפי' הט"ז שחוצץ במקום הידוקה לגוף צ"ע דא"כ הדבר תלוי לפי

בפ"ת ס"י הביא בשם ה"ר דניאל להקל בצפורני הרגלים אם לא חתכה אותם, ואפשר בלא ה"י נקי לא קפדי שם, ובבה"ל ס"י ש"מ ס"א כתב לסמוך ע"ז לענין שבת שלא לגזוז ע"י גוי אלא לנקות, ואפשר שיש לסמוך להקל מה"ט גם בפירשה מקצתה לפמשנ"ת לעיל דעת הראשונים ז"ל דלא חייצא כלל.

ציצין של עור

יג. ציצין של עור שסביב הצפורנים מדמינן בשבת שם לצפורן שפירשה, וא"כ בפירשו מיעוטן אפי' מקפדת אינם חוצצין, וכמבואר בגמ' דאפי' מצערות אותו חשיבי כגופו, ובפירשו רובן אינן כגופו ובמקפיד חוצצין, ע"י לעיל גדר רובן, (מיהו ע"י לעיל מש"כ בצפורן דמשמע שאפי' כשמצערות אותו אינו בגדר מקפיד בדבר שמגופו, וצ"ע), ולמעשה מחמירין במקפיד מפני הכאב בכל גונא, אבל אם לא פירשו אלא משהו אינם בגדר מדולדל ולא חייצין.

צפורן העומדת ליקצץ

יד. בדין שכחה ליטול הצפורנים או צפורן אחת נראה דהיינו דוקא בצפורן מגודלת שראוי לחתכה, אבל מעט צפורן שאינה מגודלת אלא שאפשר לגזזה בזה אין להחמיר, שלא אמרו דלמיגז קיימי אלא במגודלין, ואפשר דגדר הדבר כל שמגודלין יותר מכנגד הבשר, חדא דזהו השיעור שראוי לגזוז, ועוד דטעם המנהג שמא תשאר צואה שלא כנגד הבשר, ומה"ט יש להקל דמסתמא ה"י נקי, שהרי כנגד הבשר אינו חוצץ, (ושלא כנגד הבשר מינכר טובא), מיהו אם הא דחוצצין מפני שהמנהג משוי להו עומד ליקצץ הרי נהגו ליטול גם מה שכנגד הבשר, ומ"מ בנשאר רק מעט יש סמך להקל כמש"כ.

אם נשאר רק חלק מהצפורן יש להקל, שכל הענין לחיזוק המנהג וכיון שנטלה הצפורן אין להחמיר במעט הנשאר, וגם במעט אפשר

ואם יש חתך בצד במקום שמשם עד סוף הצפורן הרוב חתוך, יש להקל דחשיב כרוב, אע"פ שאין זה רוב הצפורן, כיון שלכוון החתך כבר נחתך רובו, והו"ל ככולו. **נשתיירו** מהצפורן ציצין דקים שאין מקפידין עליהם מפני דקותם, יש להקל בהם כציצין של עור שסביב הצפורן.

צפורן שפירשה רובה דקי"ל שאינה חוצצת לכאורה נראה שאם מקפדת עליה חוצצת, דכיון שאין הצפורן כגופה אין היתר במקפדת, וכדתניא בתוספתא לענין כשות של גדול, ומ"מ נראה מסתמות הדברים דכיון שהדבר מגופה לא קפדא בדרך כלל, דהיינו שאף באופן דלא ניחא לה כ"כ, בזה לא חשיב מקפיד אלא בקפידא גמורה, לפי שאדם עשוי להשאיר הצפורן עד שתפול, שאינו מרגיש בה כדבר זר בגופו תדע דבגמ' התירו לתלוש הצפורן ביד מפני שמפריע לו בשימוש כמשנ"ת לעיל, וא"כ איך סתמו דצפורן המדולדלת אינה חוצצת, ומשמע מזה שגדר מקפיד בדבר שמגופו קיל טפי, וצ"ע, ולהט"ז בכל ענין אינה חוצצת וכן לתירוצ' ב' בב"י, אבל אין להקל בזה, מיהו אם נימא דידות הכלים אין חוצצין מפני שהם גוף אחד, וכל שמכניס כולו אינו חוצץ, י"ל דגם אבר וצפורן חשיבי גוף אחד ואינם חוצצין וע"י בזה לקמן סי"א סק"ג ובוה מדוקדק מ"ש בתוספתא כשות של גדול שאינו מקפיד עליו והאבר והבשר המדולדלין וסתמא משמע אפי' מקפיד, ואמנם י"ל דנקט הכי משום דבסתמא לא מקפיד, אבל אם גם במקפיד אינו חוצץ ניחא טפי, וכשות שאני שהוא דבר בפ"ע ואינו חלק מהעור, כבשר שמחובר לבשר, ובגוף אחד אע"פ שמקפיד ורוצה להפרידו הר"ז כרוצה לשבור חלק מהכלי, ואע"פ שלענין טומאה אינו חיבור מ"מ לענין חציצה חשיב חיבור כדרגת החיבור של אינו מקפיד.

נראה כל שאינו בשוה לבשר אינו חוצץ, מיהו בזה יש להחמיר דלא חשיב בלוע, ומ"מ מדין מקפיד על הצפורן עצמה אינה חוצצת, שאינה מדולדלת והיא כגופה, ומדין שנהגו ליטול הצפרנים בזה אין להחמיר כיון שאין הטיט נראה ואין מקפידין ע"ז, וגם בנטלה כולה חוץ מהמקצת לא נהגו, והדבר מצוי בצפורן שברגל דבזה בלא"ה י"ל שלא נהגו כמ"ש בפ"ת, [מיהו בתפארת למשה כתב ליישב דברי הרשב"א משום צפרני הרגלים, ומ"מ בכה"ג יש לסמוך על הפ"ת], ועוד שבחלק הבולט בבשר אין טיט, לפי שמתחלתו שקע בבשר ולא הי' מקום לטיט, וכמדומה ששמעתי לחלק אם חודרת לצדדין שאין זה גידול הרגיל, הרי אין כאן דין צפורנים שנהגו לחתכן, אבל אם חודרת למעלה יש בזה דין צפורן, ונראה דהיינו לרווחא דמילתא, אבל ודאי דהשו"ע שסתם דביש לה נפח אינו חוצץ כונתו לכה"ג, ואין חולק בד"ז, וכל צפורן החודרת דינה כנפוחה, ואפשר שהדברים נאמרו כשאין דינה כנפוחה למהוי בלוע [מיהו להש"ך הנ"ל בכל ענין כבלוע דמיא, וכ"כ בקיצור הלכות כהש"ך לקולא בחץ שוב הוסיפו להחמיר כהב"ח], ומ"מ נראה שאם הדבר קשה אפשר להקל בזה.

כשות של קטן

פז. שם במשנה כשות של קטן, פי' דאע"פ שאין הכשות הזה כשער ואינו חיבור לו, מ"מ בקטן אינו חוצץ כיון שאינו מקפיד, (וכנראה יש תועלת לקטן בשערות אלו לשמירה מסוימת), והיינו דקאמר דאע"פ שאינו לא טמא ולא מטמא מ"מ אינו חוצץ, וכשות של גדול מפרש בתוספתא שתלוי אם מקפיד, שאם הוא בוש בדבר ומקפיד עליו חוצץ, ומדקתני לה בהדי אבר ובשר המדולדלין משמע שהוא ענין אחד שגם השער מגופו ודינו כמדולדל ואינו חיבור, דכשות של קטן בכלל החציצות שאינו מקפיד, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב.

לדקדק שיהא נקי, שו"ר בש"ך ס"ק כ"ז בפירשה רובה דלדין צריכה טבילה שנית אע"פ שנשאר רק מקצתה ובחכ"א מיקל בזה.

האחרונים ז"ל התירו ליטול הצפרנים ע"י נכרית בשבת, ביד או בשינים [ולכאורה אם תתחיל הנכרית משהו בכלי כדי שע"ז תוכל לתפוס הקצה ולחתוך ביד אין בזה אלא שבות], וכמדומה שיותר עלולים להקפיד על צפרנים שנחתכו ביד או בשינים שישארו בהם נימין שמקפידין עליהם, וע"י ניקור אין קפידא, ועדיף להקל במנהג מלהקל בדין, מיהו בעיקר הדין כשאנים מדולדלין אע"פ שמקפדת אין חוצצין, וכשאנים מגודלין ביותר נראה לסמוך על הניקור, לפמש"כ לעיל דדוקא בעורפות על הבשר למיגז קיימי, ובכה"ל כתב בס"י ש"מ ס"א דבצפורני הרגלים בודאי טוב יותר להתיר ע"י ניקור מלהתיר ע"י גוי, כמ"ש בפ"ת להקל בצפרני הרגלים, ובמ"ב כתב דבשעה"ד תסמוך על הניקור, דהיינו בדליכא גוי, ולפמש"כ אף בדאיכא גוי הכי עדיף, דבלא כלי תקפיד, ובכלי איכא שבות, ועי"ש להקל אף בכלי, ולע"כ, ויש ללמוד מזה גם לאחר טבילה להקל בשעה"ד, שהרי אף לכתחלה שרינן בשבת, ואם א"א לחזור ולטבול, הרי חול כשבת שצריך לדחות למחר, אבל האחרונים החמירו בדבר, ומפרשים דבשבת כיון שידעה קודם טבילה סמכינן שנקרה יפה משא"כ בחול, ובאמת הש"ך שהחמיר כ"כ בחול כתב ליטלן ע"י נכרי בשבת, והמתירין בשבת לא החמירו כ"כ בחול, אלא שהחכמ"א העתיק שהמורה להקל בשבת בדליכא גוי לא הפסיד, והחמיר בחול כהש"ך.

צפורן שחודרת לעומק הבשר וקשה לחתכה, זהו הדין שבשו"ע סי"ט דביש לה נפח על מקום הצפורן ואינה יכולה לא לחתוך ולא לחטט אם נפוחה כ"כ שאין הטיט שתחת הצפורן נראה אינו חוצץ, ובש"ך כתב שאפי'

דבכולו חוצצין כדאמר יבמות ע"ח ב', וכן מדרבנן ברובו.

קרום שעל המכה

פז. שם קרום שעל המכה טמא ומטמא, שהוא כעור הבשר ממש, כדתנן נגעים פ"ט מ"ב ע"ש קרום כקלה"ש זוהי צרבת שחין האמורה בתורה ועור בשרו מיקרי בתורה, אלא שהוא דק ולא נשלם בבריאותו, ואינו ענין לגלד שעל המכה, שהקרום הזה יש בו חיות גמורה כעור הבשר, וגלד אינו אלא כרטייה הדבוקה לעור הבשר, ולא שייך נגע ע"ג גלד כמו שאין שייך ע"ג רטייה, ומה"ט אפי' כולו מכוסה בקרום שעל המכה אינו חוצץ דכגופו דמי, וכן אם רובו חציצה ומיעוטו קרום מציל מדאורייתא, דכעור בשרו לכל דבר דמי.

פשמות הדברים שאין שום חיבור מבחין שיהא טמא ומטמא באדם, דלא שמענו אלא קרום שעל המכה, וכן שנינו בתוספתא זבים פ"ה ה"ה דחיבורי אדם המטמאין ומיטמאין היינו צפרניו ושנינו ושערו, וש"מ שחיבור אחר אינו מטמא, ועס"ק י"ז ובס"ו סק"ח.

דין שיער וציפורן לשיאר דינים

יז. שם בר"ש מ"ד והא דתניא בתו"כ בבשר הזב כו', יכול שאני מוציא את השער ואת הצפורן ת"ל טמא, נראה דריבויא דשער וצפורן אינו מדין יד, אלא עדיפי מיד דכ"ז שהם מחוברין הרי הם גוף האדם, [וכ"מ בחזו"א מקואות ס"ט ס"ק י"א אבל הרא"ש קרי לכשות יד, מיהו העירו דמדקרי לשער חיבורי אדם משמע שאינם גופן], ונפ"מ שאפי' שער העומד ליגזז טמא ומטמא, דכ"ז שהוא מחובר יש בו חיות מסוימת ואשבוחי משבח כדאמר גיטין ל"ט א', ואמנם במת מיבעיא לן נזיר נ"א א' שערו העומד ליגזז אם הנוגע בו טמא, ופי' תו' והרמב"ם דלענין מגע מספק"ל ולא רק לענין גלגלין ברקב, שאני מת שכבר אין לו חיות, והשער עצמו

ובפיה"מ כתב דמה שהזכיר דברים אלו בכאן היינו מפני שפירש דין קרומי המכות לענין חציצה, ור"ל למה הזכיר ענין טמא ומטמא, אבל הא דכשות לענין חציצה נאמר, וכמ"ש בפ"ב ממקואות הי"ד, ועתוי"ט בזה, מיהו לפמ"ש הגר"א בא"ר דלא טמא ולא מטמא אכוליה פרקין קאי, א"כ גם דין טמא ומטמא שייך לכאן, וכמו ששנו בתוספתא שכל החציצות אינם כגוף האדם לענין טומאה, ורק קרום שעל המכה טמא ומטמא, ונראה לפ"ז דקרום שעל המכה אינו בדין חציצה כלל, ואפי' כולו אינו חוצץ מדאורייתא ולא ברובו מדרבנן, שהוא עור האדם ממש, והרמב"ם לא הביא ד"ז לענין חציצה שזה ק"ו מגלד שעל המכה.

והראב"ד בפ"א מטו"מ ה"ד תמה מ"ט הוי שער חציצה, ומדבריו נראה שפי' דכשות של קטן מקפיד עליו והוי חציצה, [שוב הראוני שלגרסא הישנה ברמב"ם והיא היתה לפני הראב"ד משמע דדוקא החוצצין אינם טמאין ומטמאין], וכנראה דעתו ז"ל דמ"ש לא טמא ולא מטמא היינו מפני שמקפיד עליו, דס"ל שדבר שאינו מקפיד עליו טמא ומטמא, אבל זה קשה מהתוספתא ומהתו"כ שבר"ש שאמרו שם דאף אותם שאינו מקפיד לא טמא ולא מטמא, ויעויין במאירי חולין ע"ג א' בשם הראב"ד דמיעוט שאינו מקפיד צריך להכניסו במים, ואולי מדתנן לא טמא ולא מטמא משמע ליה שא"צ להכניסו במים וש"מ שהוא בדין מקפיד, וצ"ע, ומ"מ לדעת הרמב"ם והר"ש והרא"ש כשות של קטן אינו חוצץ, וכ"מ בירושלמי פסחים שם, וכשות של גדול פעמים שמקפיד עליו ולכן חמיר טפי, וכבר ביארו הראשונים ז"ל וכ"כ הכ"מ דכשות אינו כשער ולכן לא טמא ולא מטמא.

שם לא טמא ולא מטמא, בתו"כ מפיק לה מדכתיב והנוגע בבשר הזב, לומר דבעינן בשרו דוקא, וכל החציצות אינן בשרו, תדע

אינו מטמא, ולכן יש לדון בו כדין יד, וכשעומד ליגזז י"ל דלא נטפל למת ליחשב כשערו, [ואם נימא דדוקא בעומד ליגזז אחר מיתה מספק"ל נחא טפי, אבל בההיא דרקב ע"כ מיירי כשלא חשב לגזוז, שהרי הרקבי ולא גזוז, אא"כ נימא דמיירי שלא הספיק לגזוז עד שהרקבי, מיהו עתו' ורא"ש שם גבול הי' להם מתי עומד ליגזוז], אבל מחיים כיון שיש בו חיות ודאי כגופו דמי.

ואפי' לרשב"ג דסבר גיטין ל"ט א' דשערו העומד ליגזז כגזוז דמי מחיים, היינו דוקא לענין מעילה וערכין, דלענין ממון שיין להתייחס לזה כמטלטלין, אבל במציאות כמחובר דמי, וחייבין עליו בשבת, כמ"ש תו' שבועות מ"ג א' ועי' חולין קכ"ט ב', ובפשוטו גם לענין תרומה במחובר פליג, דהא מעילה ילפינן מתרומה מעילה י"ח ב' דבעינן תלוש מן הקרקע, אבל לענין חיבור לטומאה שאני, תדע דבנזיר נ"א א' לא מיייתנן הא דרשב"ג, וע"כ דאף לרבנן מספק"ל במת, וממילא י"ל דבחי אף לרשב"ג פשיטא לן דהוי חיבור.

ועד כאן לא נחלקו בפ"י מ"ה אלא בידות הכלים שאינם חיבור לטומאה, כדתנן שלשלת כלי גדול ד"ט ושל קטן עשרה, ושנינו בכלים פי"ד מ"ג שאינם חיבור לטומאה טפי משיעור זה, אבל שיעור שהוא חיבור לטומאה אפי' עומד ליגזז הרי הוא מעכב מדאורייתא שלא בא כולו במים, ואפי' לרשב"ג.

והנה דין שער וצפורן ושינים שהם חיבור במת שנינו באהלות פ"ג מ"ג ובזב שנינו בזבים פ"ה מ"ד חיבורי טמא על הטהור וחיבורי טהור על הטמא טמא, ואמרו בתוספתא פ"ה הובא בר"ש שם ואלו הן חיבורין השינים והצפורנים והשער שלהן,

ומבואר בזה דבין אם הטהור נוגע בשער הזב ובין אם הזב נוגע בשער הטהור נטמא, וזהו לשון טמא ומטמא בפ"ט מ"ד, דהיינו בגוף הטהור ובגוף הטמא, [ואפשר שזהו מה ששנינו זבים פ"ה מ"א הנוגע בזב או שהזב נוגע בו, לומר דבין בטמא בין בטהור בעינן שיגע בגופו ממש, וכ"ה בתו"כ דממעט מקרא דאשר יגע בו הזב שאם נגע בצואה מקלקי שעליו טהור, והרא"ש שם נתקשה בזה עי"ש], וצ"ע ברמב"ם פ"א מטו"מ ה"ג שכתב ד"ז ביראה לי דצפורן דטהור שנגע במת נטמאת, ובמטמאי מו"מ פ"ח הי"א הביא משנה ותוספתא דזבים הנ"ל, וסיים ויראה לי דטומאה זו מדבריהם, ובפשוטו מבואר במשנה זו דשער מכניס ומוציא טומאה, וכ"נ במקואות פ"ט מ"ד דדוקא צפורן המדולדלת לא טמא ולא מטמא, כפי' הגר"א, וכדתניא בתוספתא ובתו"כ בהדיא דשער לא ממעטינן, [והערוני שכנראה סבר הרמב"ם דשער מטמא מדין יד, וס"ל שאין דין היסט ביד].

ובר"ש אהלות שם הביא מספרי זוטא, דמרבין שער וצפורן מטמא כדמרבין בזב בתו"כ, ומ"מ מספק"ל נזיר נ"א א' בשערו העומד ליגזז כיון דשערו דמת שאני, וכמש"כ לעיל.

ושער פאה נכרית המחובר בגופה בפשוטו נראה דאינו חיבור לטומאה, שאין חיבורי אדם חיבור להיות כגוף האדם, והא דמצינו חיבור לכלי ברוצה בקיומו, היינו דוקא בכלי שכולו מעשה ידי אדם, ואין יתרון לגוף הכלי משאר צרכיו, אבל למהוי גוף האדם אין חיבורי אדם חיבור, אפי' כשרוצה בקיומו, וצ"ע במנח"ח מצוה רס"ג שצידד דפאה נכרית עדיפא משער העומד ליגזז, ובפשוטו אפי' נאמר כן לענין איסוה"נ, אבל לענין חיבור לא מצינו חיבורי אדם דמהנו כלל.

סימן ו

בסוגיא דפסחים מ"ה מ"ו, ובחילוקי דינים דמקפיד ורוצה בקיומו

במתני' דבעק שבסדקי עריבה

א. פסחים מ"ה א' מתני' בצק שבסדקי עריבה כו', עריבה עשויה מעץ, והדבר מצוי שנעשים סדקים כשהעץ מתייבש, (וגם חוזר ונסתם בגשמים, וכדתנן בכלים פ"כ בעריבה שנסדקה הניחה בגשמים ונתפחה), וכשלשין בעריבה הבצק נכנס בסדקים וסותמן, וסתמא ניהא ליה בהכי כדי שלא יכנס שם כל פעם בצק נוסף, וה גם מחזק שלא תבקע לגמרי.

שם אם יש כזית במקום אחד חייב לבער, ואם לאו בטל במיעוטו, אפשר שאם יש שני סדקים זה בצד זה, והבצק שבשני הסדקים מרובה על העץ שביניהם, ויש בשני הבצקים כזית לא בטלי, כיון שאינו מיעוטו, ועיקר המשנה לאשמועינן דאע"פ שיש כזית בכל עריבה אפ"ה בטל במיעוט, דהטעם שכזית לא בטל זה מפני חשיבותו שאיסורו חושבו, דכיון שיש בו כדי חיוב כרת או מלקות אינו מתבטל בפסח, (עי' שבת צ"א א' מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת).

שם וכן לענין הטומאה, פי' דכמו שלחובת ביעור איסורו חושבו שלא יתבטל, ה"ה לדיני טומאה איסור פסח מחשיב את הכזית שלא יתבטל, מיהו משמע דדוקא מפני שחייב לבער מפני איסורו זהו מה שגורם שלא יתבטל, ונאמרו בגמ' ג' דברים שהביטול קובע לענין טומאה, א' צירוף לכביצה ב' חציצה בטבילה, ג' חציצה להכניס ולהוציא טומאה, ולכל האוקימתות מתפרשת המשנה שאף לענין טומאה דין כזית של פסח קובע שלא יתבטל,

והא דקתני אם מקפיד כו' זהו כשאר ימות השנה.

שם ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, לכאורה הו"ל למיתני ואם אין מקפיד עליו אינו חוצץ, והתנא נקט דרגה שלישית של רוצה בקיומו שהוא כעריבה ממש, ולאוקימתא דר"פ הדבר מיושב, דלענין להכניס ולהוציא טומאה לא סגי בדרגת אינו מקפיד, שהרי שנינו בתוספתא דכל מה שאמרו שחוצצין וגם מה שאמרו אין חוצצין לא טמאין ולא מטמאין, הרי דכל חציצה חוצצת בפני הטומאה, ורק ברוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, (ועי' להלן שצ"ע אם גם בכלי הדין שחציצה שאינו מקפיד לא טמא ולא מטמא).

ולעומת זה לר"פ קשיא רישא דקתני אם מקפיד עליו חוצץ ומשמע הא אם אינו מקפיד אינו חוצץ, והרי גם כשאינו מקפיד חוצץ בפני הטומאה כמשנ"ת מהתוספתא.

ונראה דבהא פליגי אביי ורבא ור"פ, דאביי ורבא ס"ל לדיוקא דרישא עיקר דדוקא מקפיד עליו חוצץ, וזה מוכיח דלא מיירי בלהכניס ולהוציא טומאה, ולכן לא חשש רבא לדיוקא דלשון טומאה, ואביי חייש לתרווייהו ופירש לענין צירוף טומאה, ולא חייש לדיוקא דרוצה בקיומו, ור"פ חייש לדיוקא דטומאה ורוצה בקיומו ולא חייש למקפיד.

ויש ליישב דברי התנא ששנה ברישא מקפיד, כיון דבפסח אף אם רוצה בקיומו דינו כמקפיד, ולכו"ע הוא חוצץ בטבילה, וכיון דמסיים וכן לענין הטומאה, לכן נקט מקפיד גם בשאר ימות השנה, וזה לר"פ, ולאביי ורבא

סותם הסדק, אבל הוא רוצה להחליפו מפני שנתעפש הבצק וכיו"ב, אבל מסתברא דבכה"ג תו לא חשיב עשוי לחזק, מיהו צ"ע בזה דמצינו ידות הכלים שנשברו ורוצה להחליפן, דמ"מ כ"ז שעושין מעין מלאכתן אינם חוצצין, ואפשר דחשיבי הידות האלו נמי רוצה בקיומו, ולע"כ).

פברת איסורו חושבו משמע שהיא רק לשואל אבל נכרי שקנה עריבה טמאה מישאל והטבילה בפסח כיון שאין הבצק איסור אצלו אינו חשוב לחצוץ, ולשון הראשונים דלמשקליה קאי, והיינו שהאיסור מחייבו ליתלן. (הערות).

בקושיית הגמ' ובתירוץ רב יהודה

ג. פסחים מ"ה ב' וכן לענין טומאה כו' מי דמי התם בשיעורא תליא מילתא הכא בקפידא תליא מילתא, יש להסתפק בצק שבסדקי עריבה במקום העשוי לחזק, אבל עכשיו מקפיד עליו לפי שהשחיר ונמאס, האם חייב לבער בפחות מכזית, או"ד הר"ז כמקפיד על הכלי עצמו שנתקלקל, מאחר שכבר נתבטל בצק זה ונעשה כגוף הכלי, מיהו נראה שאם אינו עובר בפסח אינו חוצץ בטבילה, דלא מצינו מקפיד בגוף הכלי, ומסתברא דחוצץ ועובר, ולפ"ז צ"ע מאי פריך מי דמי, הרי גם לענין פסח בעינן שיהא במצב שאינו מקפיד ורוצה בקיומו, ושפיר קאמר וכן דכל שאינו עובר בפסח אינו חוצץ, וכל המקפיד עליו חוצץ ועובר בפסח.

שם אר"י אימא ולענין הטומאה אינו כן, לא נתפרש מאי קאמר ר"י ליישב המשנה, וביותר קשה כיון דמצינו בברייתות לעיל דקתני חוצץ ועובר אינו חוצץ ואינו עובר, הרי מפורש שם דנחית תנא לאשמועינן שחיוב הביעור של פסח גורם לדין חגיגה, וממילא ראוי לפרש כן במתני' דהיינו דקתני וכן לענין הטומאה, וכשינויא דרבא, ושמא ר"י לא שמיע ליה ברייתות אלו שהרי אמרה לשמעתי

נקט רוצה בקיומו לומר דאף בכה"ג צריך לבער בפסח. - מה שנקטנו דלאב"י אף באינו מקפיד שאינו רוצה בקיומו לא מצטרף, זהו ממשמעות הלשון אם מקפיד דוקא, אבל כיון דבה"פ חזינן דלאו דוקא מקפיד אלא בעינן רוצה בקיומו, א"כ י"ל דאב"י סמך על רוצה בקיומו, מיהו ע"י להלן לדון אם יש דרגה שלישית בכלי.

ד' דרגות יש כאן, א' מקפיד, ב' אינו מקפיד, ג' רוצה בקיומו, ד' עשוי לחזק, וביאר הר"ן דסדק צר ואינו מפולש מיקרי אינו עשוי לחזק, אבל עדיין הוא רוצה בקיומו, שיש לו תועלת מזה אבל אינו הכרחי כ"כ כדי לחזק, ובסדק רחב ומפולש מיקרי עשוי לחזק, וללישנא דקילתא עשוי לחזק מותר אף בפסח, ורוצה בקיומו מותר רק בשאר ימות השנה, ועדיף מאינו מקפיד שבוה טמא ומטמא. (הערות).

בברייתא מבואר דאיסורו חושבו

ב. שם גמ' תניא כל"ק כו' אינו חוצץ ואינו עובר כו' חוצץ ועובר, כאן מבואר בהדיא שחגיגה וביעור שוין, והיינו משום דאיסורו חושבו, ויש לתמוה א"כ היכי קאמר רב יהודה ולענין טומאה אינו כן, ובאמת ר"י לא שמיע ליה ברייתא זו דהא אמר לה משמיה דשמואל, וא"כ י"ל דהו"מ לאקשווי עליה מברייתא זו, מיהו י"ל דמודה לד"ז דבפסח איסורו חושבו, אלא דמתני' דקתני אם מקפיד עליו ע"כ דמתפרשת דלענין טומאה אינו כן, [ונסתמא מייירי בשאר ימות השנה שהרי בפסח בלא"ה מבערו ואין מצויה השאלה של חגיגה בטבילה], ולא ניחא ליה לפרש דמתני' תרתי קתני וכן בפסח ולא בשאר ימות השנה. מיהו אין זו הפשטות דודאי אם הוה ס"ל שדין פסח קובע לטבילה ה"י מפרש כן במתני'.

(ואפשר דרב יהודה מפרש נמי רבותא בעשוי לחזק ומקפיד עליו, כגון שהבצק

לענין להוריד טומאה לעריבה, כדנתיא בתוספתא ובתו"כ שבר"ש מקואות פ"ט מ"ד דאפי' חציצה שאינו מקפיד אינה מעבירה טומאה לאדם וה"ה לכלי, ור"פ לא חייש לזה כיון דבפסח, בעינן לטעמא דמקפיד מפני איסורו, דאל"כ הרי הוא רוצה בקיומו, מש"ה נקט תנא כללא דמקפיד, ואה"נ דלענין שיהא כעריבה בעינן רוצה בקיומו דוקא.

ובספרא נראין הדברים דמיעוט שאינו מקפיד מתבטל לכלי ואינו מצטרף להשלים לשיעור כביצה, וא"כ לאביי מקפיד דוקא חוצץ וכמש"כ, תדע שהרי אמרו בירושלמי בפרקין דמזין על החציצה שאינו מקפיד עליה ומהני לטהר הכלי, [נ"ע] לעיל ס"ה סק"ב מדברי גהש"ס ירושלמי, וש"מ דחשיבא כגוף הכלי, ואמנם לא חשיבא כגופו ליטמא ולטמא, אבל מ"מ מתבטל לכלי, ולא חשיבא אוכל אלא במקפיד גמור, ואין קושיא מ"ט מסיים ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, כיון דמיירי רישא בעשוי לחזק שהרי הוא כעריבה, ולא הו"ל למיתני סיפא באופן שאינו ענין לרישא, וגם קמ"ל דבפסח חוצץ אע"פ שאי לאו איסור פסח ה"י רוצה בקיומו.

מ"ט אין מגרע מה שמקפיד עליו בפסח להוציאו וכן באוקימתא דרבא א"צ שיהא רוצה בקיומו דהא סגי באינו מקפיד עליו, והקשה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ש בצק זה מטבעת ותכשיטין שכתבו הראב"ד והראשונים ז"ל דכיון דקפדא עליה בשעת לישא אע"ג דהשתא ניחא לה חוצצת, ואילו בבצק זה אין מגרע מה שמקפיד עליו בפסח ליחשב כדבר המקפיד.

החילוקים בין בצק לתכשיטין

ה. **ולכאזרה** יש שני חילוקים בין בצק לתכשיטין, א' דבבצק ניחא ליה בסתימה זו גם בפסח, אלא שיש לו מעכב משום איסור חמץ, (ואילו ה"י מוכרו לנכרי הוה ניחא ליה בקיומו), שאין סיבת הקפידא

משמיה דשמואל, ואמוראי בתראי דשמיע להו מפרשי לה הכי דפסח גורם לטומאה, ולפ"ז סבר ר"י דאף בפסח אין דינו כמקפיד, כיון שאין קפידתו מפני הכלי אלא חובת התורה לבער, והר"ז כמחויב לשבור הכלי שאינו חוצץ. א"ה, וע"ע מש"כ לעיל סק"ב.

באוקימתא דאביי ורבא

ד. **מ"ו א' כגון** דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק כו', פשטות הדברים משמע שכל הכזית משלים לכביצה, ויש ללמוד מזה דלא סגי למעטו מכזית, אלא מכיון שנתחייב בביעור חייב לבער כולו, וכ"נ בירושלמי, ויש ללמוד מזה דאיסורו חושבו רק בזמן איסורו, דקודם זמן איסורו ראוי לומר דסגי במיעוט מכזית, שהרי אין לנו זמן אחר לקבוע בו חיוב הביעור, ואם בנתמעט מיום י"ג שפיר דמי, ה"ה מיום י"ד קודם זמן איסורו, [וכ"ה לשון הגמ' בפסחים דאיסורו חשוב דמשמע בפסח גופיה] ואף לענין טבילה אינו חוצץ אלא משעת איסורו, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, דהיינו מתחלת שעה ששית שנתחייב בביעור.

ויש לעיין מ"ט נאדי אביי מאוקימתא דרבא, הרי בברייתות ראינו בהדיא ששנה התנא לאשמועינן דאיסור פסח גורם חציצה, וראוי לפרש כן גם מתני', ואפשר דאביי מפרש גם חוצץ דברייתא לענין צירוף, ודוחק, דבמתני' דקתני הרי הוא כעריבה מתפרש שפיר שאינו מצטרף, וכלפי זה מתפרש חוצץ שאינו כעריבה, אבל בבריתות דקתני רק חוצץ ואינו חוצץ ראוי לפרש לכו"ע דהיינו לענין טבילה, וצ"ל דלישנא דלענין הטומאה קשיא לי' וכאתקפתא דר"פ, ואכתי קשה א"כ מ"ט לא אוקמה כר"פ.

ואפשר דאביי ורבא נקטי דדיוקא דרישא עיקר, כיון דקתני אם מקפיד עליו חוצץ, משמע דבאינו מקפיד אינו חוצץ, ואע"פ שאינו רוצה בקיומו, וד"ז אינו נכון

מהירושלמי דאע"פ שעתיד לבערו בפסח חשיב אינו מקפיד.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דברוצה בקיומו אפי' מקפיד להסירו לאח"ז, הר"ז כמתכוין לשבור הכלי, שאין זה מגרע את ביטולו ליחשב כלי עכשיו, דכיון שביטולו גמור ליחשב ככלי ליטמא ולטמא, אין מחשבת ביעורו בפסח מגרעת בו עכשיו, ולפי' משמע דבבצק שאינו מקפיד חוצץ כל השנה, כיון שאין בו מעלת רוצה בקיומו, והירושלמי הנ"ל צריך לאוקמיה בכלי ישן שעתיד לזרוקו עד הפסח, או לפסול הבצק מאכילה קודם הפסח, וצ"ע בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכ"כ בדיוק המשנה, אבל בירושלמי פי' כפשוטו וכמש"כ.

והנה אף שהדין ודאי מסתבר כן כמ"ש מילתא בטעמא, אבל עדיין לא נתיישב בזה מ"ש טבעת וכיו"ב דאע"פ שרוצה בקיומה אינה כגופה, דבפשוטו טבעת שלנו העריבה ג"כ חשיב רוצה בקיומה, אע"פ שעשויה רק לנוי, דגם נוי חיבור ליטמא ולטמא, וע"כ לחלק דפסח שאני וטבעת שאני כמשנ"ת לעיל, וכיון שכן מצינו למימר דבבצק סגי באינו מקפיד לענין שלא יחצוץ בטבילה, כיון שמתבטל טפי לעריבה, ונראה דעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהא דטבעת אינה כגוף האדם פשוט מסברא דאינה מתבטלת להיות כגופו אע"פ שאינו נוטלה לעולם, דסו"ס היא דבר נפרד מן האדם, ואף בכלי כה"ג אפשר שאינה כגוף הכלי, דלא סגי ברוצה בקיומו אלא בעינן חיבור גמור ליחשב כגופו, ואמנם בסברא הדבר פשוט כן דכונה ליטול טבעת מגוף האדם או הכלי כשמונחת עליו כטבעת ע"ג האדם אין שייך להזכיר שזו ככונה לפרק דבר מגוף האדם והכלי, מיהו אפשר דמה"ט סגי בקפידא דשעת לישא לחשבה כמקפיד, ובבצק כיון שבטל טפי לא חשיב כמקפיד ע"י שצריך להסירו בפסח או בזמן אחר.

מפני שימוש הכלי, נכגון במקום לישא דחיישנין שיתערב בבצק של המצות, דהא בכל מקום בעריבה קיימינן, וגם הוא אינו חושש אי לאו איסורא], והר"ז ככל הכלים שמנקין אותן ביותר ערב פסח, דלא חשיב מקפיד משום זה, משא"כ בטבעת דקפדא על מקומה בידיה, ועוד דגם צבע מנקה ידיו לכבוד יו"ט וכיו"ב ולא חשיב מקפיד עי"ז בכל השנה, מיהו קפידת חמץ אלימא טפי, ב' דטבעת נשאת בחשיבותה כשמוציאין אותה בשעת לישא, משא"כ בבצק שהוא מתבטל לגמרי, וכשמגרדין אותו בפסח הולך לאיבוד, ונמצא שהוא נטפל לכלי כל ימי היותו בעולם, ועוד דטבעת תלושה וניכרת כדבר בפ"ע, משא"כ בבצק.

ולפי' טבעת העשויה לנוי הכלי, אע"פ שאינה עשויה לחזק דינה כגוף הכלי, ואם צריך להסירה מפעם לפעם, באופן דלא בטלה לענין טומאה, מ"מ לענין חציצה תלוי אם הטבעת ראויה לשימוש בפ"ע כשמסירין אותה, או שנפרכת והולכת לאיבוד כבצק, ואפשר דבכל ענין אינה חוצצת אם מסירה מסיבה חיצונית כחמץ בפסח.

וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם ירושלמי, שאמרו שם אם הקפיד עליו חוצץ הוא לטבילה ואם לאו אינו חוצץ לטבילה, היא טבילה היא הזייה אינו חיבור לטומאה [ע"י להלן בירושלמי דחיבור להזייה קיל מלטומאה כמ"ש בגהש"ס וכמשנ"ת לעיל ס"ה סק"ב], מן הדא אם רוצה הוא בקיומו הוא כעריבה ואם לאו כגופה של עריבה, פי' דדייק מדקתני ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה ולא קתני ואם לאו הרי הוא כעריבה, ש"מ דלא סגי באינו מקפיד לחשבו כעריבה אלא בעינן רוצה בקיומו שיהא כעריבה, והיינו דקאמר ואם לאו שאינו רוצה בקיומו אינו כגופה של עריבה כצ"ל וחסר תיבת אינו, וד"ז מבואר מהתוספתא ותו"כ הנ"ל, אבל למדנו

- נכתבו בזה דברים נוספים -

באוקימתות שבגמ' ובדין רוצה בקיומו

ו. מ"ו אי וכן לענין צירוף טומאה בפסח, שבזה דומה לביעור, אבל בשאר ימות השנה כו' וכן להעלות טהרה לעריבה בפסח דינה כביעור, וכן לענין להוריד טומאה כו' בפסח דינה כביעור, וכבר נתבאר במשנה שיש כאן ג' דיוקים סותרין במשנה א' לשון טומאה, ב' לשון מקפיד, ג' רוצה בקיומו, אביי מקיים דיוק ראשון ושני, רבא מקיים דיוק שני, ור"פ מקיים דיוק שני ושלישי, ע"ש, ולדינא לא פליגי.

למדנו משמעתיך שאינו מקפיד חשיב ביטול גם לשאר דינים שהרי אינו משלים לכביצה, ולא רק דין בטבילה, ויש חומרא ברוצה בקיומו שאם משהו ממנו חוץ למים לא עלתה לו טבילה, וצ"ע בזה דכיון דאיסורו חושבו, ש"מ דלאו כגופיה דמי, ועי' בסמוך.

ברם מה שנקטנו שיש דרגה שלישית של רוצה בקיומו יש מקום לדון בו, א' דאפשר שהתנא נקט רוצה בקיומו מפני האמת שבצק שבסדקים יש בו רק שני אפשרויות או רוצה בקיומו או שאינו רוצה בו, ואורחא דמילתא קתני, ב' דאפשר שבכלי כל שאינו מקפיד עליו טמא ומטמא, שלא מיעטו אלא אדם שאין החציצות כמותו, והיינו דכתיב והנוגע בבשר הזב, אבל בכלי אף חציצה שאינו מקפיד נעשית כמוהו, ואמנם פשטות הדברים שכמו שהוקשו כלים לאדם לדיני חציצה, כך הם שווים לענין טמא ומטמא, אבל אין הדבר מוכרע דודאי בסברא יש לחלק בין אדם לכלי, ולפ"ז אין כאן ג' דרגות כלל, ואף לצירוף דטומאה של אביי אין חילוק בין רוצה בקיומו לאינו מקפיד, מיהו לענין חציצה דכולו שאינו מקפיד מסתברא להשוות כלי לאדם, וא"כ חזינן דלא כגוף הכלי דמו, אלא שיתכן דטמא ומטמא, שמתבטל להיות כיד ושומר שטמא ומטמא, וצ"ע ובירור בכ"ז,

שו"ר בזה בירושלמי דמשמע דבאמת בנוגע בצואה שעל הכלי נטמא וגם מזין על החציצות, ומשמע דבאמת כלי לא דמי לאדם בד"ז, ולע"כ. (הערות).

בגדרי רוצה בקיומו ומקפיד לאחר זמן

ז. הקשה אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה למה בשאר ימות השנה אין הבצק חוצץ הרי בפסח עתיד להוציאו, ומה בין זה לטבעת שכתבו הפוסקים דחוצצת מפני שמסירין אותה בשעת לישא, ותרין דרוצה בקיומו עדיף מאינו מקפיד שהרי הוא טמא ומטמא, ובזה אע"פ שעתידי להסירו הר"ז כעתיד לשבור את הכלי, ויש בזה עוד כמה חילוקים שבבצק הוא רוצה בקיומו לטובת הכלי גם בפסח, והסיבה להסירו היא מפני איסור חמץ ונמצא שהחסרון אינו בטפילות לכלי אלא בסיבה צדדית, ואם ימכרונו לנכרי ישאירו, ואחר הפסח יחזירו, משא"כ טבעת שמפריעה לה בשימוש היד בשעת לישא, וגם דמי קצת לאדם שמצחצח עצמו לכבוד יו"ט יותר מבחול ומסיר גם את האיני מקפיד ועוד שהבצק כשמסירין אותו הוא מתפורר ובטל מן העולם, ונמצא שכל מהותו מתבטלת לכלי, משא"כ בטבעת שנשארת בחשיבותה, [ובתשובת בעלי התו' פירשו דמה"ט טבעת לא מתבטלת], ועוד דטבעת ניכרת לעצמה יותר ואינה בסדקי הכלי כעריבה, ועוד יש לדון אם יש באדם מציאות של רוצה בקיומו.

בדין אינו מקפיד ורוצה בקיומו לענין חיבור לטומאה

ח. שוב הראוני בר"ש כלים פ"א מ"ג שהביא תו"כ חבורי משכב טמאין וחיבורי הזב טהורין, ופרש"י דכלפי דדרשינן בזב והנוגע בבשר הזב ולא בצואה שעליו ולא בקלקין שעליו ולא בשיראים כו' וכה"ג במשכב טמא כגון חבל היוצא מן המטה כו' או אם יש צואה דבוקה במטה דינה כמטה, וכן אם טבעת מחוברת כו', ומבואר בזה

אוצין אינו חיבור, וזה חומר במדרס מבזבז, וזה נלמד מדין יד שמכניס ומוציא טומאה וילפינן ליה מלכם לכל שבצרכיכם חולין קיי"ח א' וזוהי הדרשא שבירושלמי הנ"ל, אבל חציצה אע"פ שאינו מקפיד מ"מ כיון שאינה צרכיכם אינה חיבור לטומאה, ונחלקו ריה"ג ור"ע מה דינה לענין הזאה, ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה גם לטומאה כמבואר בגמ', וזו כונת הירושלמי שאם מקפיד עליו חוצץ ואם אינו מקפיד אינו חוצץ והיא טבילה היא הזייה אבל אינו חיבור לטומאה מדקתני אם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה ואם לאו אינו כגופה של עריבה, וכונתם לבאר שיש ג' דרגות במתני', וכיון שהירושלמי מפרש מתני' כן, אין מקור להמציא דר"ע פליג.

ולמדנו מכאן שאין דין רוצה בקיומו באדם, שהרי זהו שמיעטו בתו"כ שחיבורי משכב טמאין וחיבורי זב טהורין, שאין דין יד באדם אלא שערו וצפרניו שהם מגופו, אבל אין שום חיבור שמבחוץ נעשה יד להכניס ולהוציא, וא"כ דינו כחציצה שאינו מקפיד, ובכולו חוצץ מדאורייתא, מיהו עדיין י"ל שצבע בטל לשער, ואפי' כתר שע"ג השן עדיף משאר חיבורין, כיון שהוא כציפוי שמשמש כגוף הדבר ובטל טפי משאר חיבורין, וכמו שמצינו בפירות ששומר מצטרף ויד רק טמא ומטמא, כך יש לדון ששומר באדם עדיף מרוצה בקיומו, וצ"ע בכ"ז.

וכבר נתבאר בכ"ז בס"ה סק"א בתוספתא דאבר והבשר המדולדלין ולעיל סק"ג ד' ולע"כ. (הערות).

העולה לדינא לענין רוצה בקיומו ובדין סתימה בשיניים

ב. נמצינו למדין דרוצה בקיומו לחוד אינו גורם שיהא טמא ומטמא, כענין ששיניו פ"י מ"ה החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר, הרי שאינו חיבור אע"פ שהוא קשור ורוצה בקיומו, דסו"ס דבר

שחציצה שבכלים טמא ומטמא, ואמנם אין הדבר מפורש בתו"כ, ובהדיא תניא בתוספתא שבר"ש פרה פ"ב מ"י הצואה שעל הכסא חיבור להזאה ואינה חיבור לטומאה דברי ריה"ג רע"א כל שחיבור להזאה חיבור לטומאה ויש חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה, וא"כ אפשר דר"ע פליג שאינו חיבור להזאה, וער"ש כלים פ"ג מ"ה דיש שאינו חוצץ ואינו חיבור, (והובא מהם בירושלמי דבסמוך), ואפשר שהר"ש כ"כ לפי גרסתו בתוספתא שהביא בפ"ט מ"ד וע"ש בבהגר"א, ובירושלמי פסחים ביארו טעם לחלק בין הזאה לטומאה, דלענין יד לטומאה בעינן לכם כל שהוא לצורך לכם, ולענין הזאה כתיב ועל כל הכלים על כל המקיימין שבכלי, פי' אפי' כל דהו כלי אם מקיימין אותו, ומשמע מזה דחציצה אינה חיבור אפי' כשאינו מקפיד, וא"כ יש לפרש דר"ע פליג וס"ל דאינה חיבור להזאה, ובאמת החיבור להזאה הוא המחודש דחציצה מזין עליה ומסתברא דע"ז פליג, וכן יש לדקדק ממה שנשנית פלוגתתם בפרה ש"מ דבהזאה הוא דפליג, ובאמת נשנה כן בסתמא בתוספתא דכלים פ"ג ה"א בכלים דומיא דאדם דאיכא שאינם חיבור ואינם חוצצין, והתם קתני גם צואה שעל הכסא, וכן האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אינם חיבור טבל אין חוצצין עליו, ובירושלמי מני להו בהדי צואה שתחת הכסא והידוק הקירווה וכשות של קטן, ועוד דכיון דילפינן כלים מאדם לענין שכולו חוצץ באינו מקפיד כפשטות הדברים, הרי פשיטא לן שאף כלים כאדם שאין החציצה כגופן, ומנלן לחדש דלענין טמא ומטמא כלים עדיפי מאדם.

מן האמור נלמד דמ"ש בתו"כ שחיבורי משכב טמאין וחיבורי הזב טהורין היינו לענין רוצה בקיומו כחבל וטבעת שהביא הר"ש שם, [שוב הראוני ש"מ בתוספתא דכלים הובאה בר"ש פ"ט מ"א שירים שבכרעי המטה אוצין חיבור רפין אינן חיבור, ושבידי הזב אפי'

ה"ה וכ"ש שאינה חיבור, ועי' לקמן ס"י סק"ח.

בצק שבסדקי עריבה אם אינו מקפיד עליו אינו חוצץ אף כשאינו רוצה בקיומו, כגון שרוצה לסתמה בטיט וכיו"ב, או במקום שאין לו צורך בבצק שם, אפ"ה כיון שאינו מקפיד אינו חוצץ, אע"פ שבפסח חייב לבערו.

סתומה קבועה שרוצים להסירה מפני שיש כאב בשן יש אומרים בשם מרן זללה"ה דכיון שנתבטל אינו חוצץ, ויש לשאול הרי שנינו פ"י מ"א בידות הכלים שנשברו שחוצצין אע"פ שכבר נתבטלו, ושמעתי דבאמת אם הסיכה מפני שהסתומה נשברה יש להחמיר, אבל כשהסתומה בשלימותה והכאב מסיבה פנימית שאני, ובאמת הסברא בזה כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ברוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, דדבר שהוא כגופו אע"פ שרוצה להסירו הר"ז כרוצה לשבור גוף הכלי, והר"נ רוצה להסיר הסתומה כדי להגיע לעומק השן, ואין החסרון בסתומה, שהרי חוזר וסותמה בסתומה כזו, מיהו אם נימא דבאדם אין שום דבר חיצוני נעשה כגופו, א"כ ברגע שרוצה להסיר הסתומה הר"ז חוצץ, ומסתברא דבכל שעה ניחא ליה טפי בסתומה שמשמשת כשן, ועד שילך אצל הרופא ניחא ליה שתשמשנו כשן, והרי הוא רוצה בקיומה גם עכשיו, ולכן אינה חוצצת, אע"פ שאין בה דין חיבור למהוי כגופו, והר"ז דומה לידות הכלים שאע"פ שנשברו ורוצה להחליפן אם משמשות מעין מלאכתן הראשונה אינם חוצצין כמ"ש בתוספתא הובאה בר"ש פ"י מ"א ובשו"ע סי' ר"ב ס"ד, ומה"ט יש לדון להקל גם כשהחסרון בסתומה עצמה, וצ"ע. שוב חזרו להחמיר בזה.

סתומות שיניים

י. **בבית** אדם סי"ב דן בסתימת שיניים ודמו לרטיי, אבל באמת דמו לבצק שבסדקי עריבה, כיון שרוצה בקיומו,

נפרד הוא, וה"ה טבעת שתלויה בכלי לנוי אפי' באופן קבוע, אם אינה מחוברת באופן שא"א להסירה בלא שבירה או קריעה וניתוק, - שו"ר בפ"י מ"ג קשרי בעה"ב דאע"פ שרוצה בקיומן עד שיתפור הקרע מ"מ חוצץ, דלא בטל למהוי צורת הבגד כך.

סתומה בשן יש לדמות לבצק שבסדקי עריבה דחשיב רוצה בקיומה, מיהו יש לדון אם באדם, יש חיבור מבחוץ שיחשב כגופו ליטמא ולטמא, [דאפשר שאין חיבור אדם חיבור, דלא מצינו אלא בכלי שאין יתרון לגוף הכלי טפי מלחיבורו, ששניהם מעשה ידי אדם, אבל למהוי כגוף חי לא מצינו חיבור המועיל, וכמש"כ לעיל דלא מצינו במתני' אלא קרום שעל המכה שהוא עור האדם לכל דבר, אלא שהוא דק עדיין, ומה שמצינו ברשב"א דשער שצובעין לנוי נעשה כגופו היינו כשאין בו ממשות דבר בפ"ע, דאפי' נימא שאין מעלה בחזותא בעלמא, מ"מ כיון שאין בו דבר ממשי בעין מתבטל טפי, אבל גוש נפרד אע"פ שמחובר ורוצה בקיומו אין לחדש בלא ראי' דנעשה כגופה ליטמא ולטמא], ועוד יש לדון דשינים ושער אינם כגוף האדם אלא כדין יד, שהרי נתמעטו מבשרו ונתרבו מפסוק, וכדחזינן שדנו בגמ' בשער העומד ליגזז שלא יהא יד לטומאה לפי' תו' עי' ס"ק י"ז, וא"כ י"ל דהמחובר ליד גרע, וכ"ז בסתומה קבועה, אבל סתומה שאינה קבועה שיש בה חסרון שאינה ראויה לישראל כך לעולם, בזה הדבר קרוב שאינה חיבור לטומאה, ומ"מ י"ל דאינה חוצצת כיון שמתבטלת לעולם, ואינו מקפיד עליה, אלא שרוצה לסתום בסתומה מעלייתא טפי, ומ"מ גרע מבצק שצריך להעבירו בפסח שאינו מקפיד על סתומה גרועה זו, אלא שבערב פסח צריך לבערו, מיהו יש לדון בזה דיהא גם חיבור לטומאה, דיד כלי כה"ג מסתברא דטמא ומטמא, דריבויא דלכם כולל גם יד כזו שעתיד להחליפה כיון שזו מתבטלת כענין הסתומה מיהו ביד שלא כדרכה דחוצצת

אמרו אלא קרום שעל המכה, והטעם משום דלהיות כלי סגי בחיבור של רוצה בקיומו, אבל להיות אדם אין חיבורי אדם חיבור, שאינו נעשה כחלק מגוף החי, ואמנם הרשב"א הזכיר בצבע שצובעין לנוי שהוא כגוף השיער כמו צבע תכלת של בגד, י"ל כיון דלית ב" ממשיא שפיר בטל, אבל דבר שיש בו ממש אינו נעשה גוף האדם.

ולפ"ז אין ללמוד ממ"ש בספר דרוצה בקיומו מהני לענין חציצה אע"פ שעתידי להקפיד עליו בפסח, דה"ה בגוף האדם, דשאני התם שזהו הכלי אלא שעתידי לשברו וכמ"ש בספר, (מיהו ער"ש פ"ט מ"ד בפי' התוספתא, ולפ"ר צ"ע דבמתני' קתני רטייה שעליה ומתפרש שאינה חיבור, ואע"פ שהיא בגדר שומר, ע"י ריש עוקצין ולע"כ, והתוספתא יש לפרש אדלקמיה, שו"ר בספר מרן זלה"ה שכבר העיר בזה).

מיהו בעיקר הא דטבעת חוצצת מפני שמקפדת עלי' בשעת לישא, לכאורה נראה שאין זה אלא הוכחה ולא עיקר הטעם, שהרי אף הטבח והצבע מנקים ידיהם ובגדיהם כשבאין לבית המשתה, ולא חשיב מקפיד עי"ז, כיון שהרצון להתנאות לא מיקרי קפידא, אלא זוהי הוכחה שהטבעת אינה נעשית כגוף האדם, וז"ל תשו' בעלי התו' דהא דאמרינן מיעוטא שאינו מקפיד אינו חוצץ היינו דוקא בטיט או בלכלוך שיכול להתבטל אל הגוף, אבל דבר חשוב כגון טבעת דלאו בת איבטולי הוא חוצץ כדאמר אשה לא תטבול בחוטי צמר כו' והלכות רבות מוכיחות כן, ולכאורה גם כונת הראב"ד מכח זה דטבעת לא מבטל לה לגוף, אבל לכלוכי צואה אף אם מקפדת עליהן בשעת לישא אפשר דלא חייצי, ולפ"ז יש לדון דסתימה זמנית לא תחוצץ.

ועוד יש לדון לחומרא דלא מהני רוצה בקיומו, אלא בבצק דאי לאו איסורא דפסח הרי הוא רוצה בקיומו כך לעולם,

שמשמשות כשימוש שן, ועוד שרטיי' אינה מתבטלת לגופו אלא עד שתתרפא המכה, וגם מורידין אותה לנקותה ולמרוח אספלטית ומלוגמא, אבל הסתימה קבועה ומתבטלת לעולם, מיהו באינה קבועה נוהגין להחמיר ע"פ מרן זלה"ה ואע"פ שרוצה בקיומה לזמן זה, וגם כשמסירין אותה הולכת לאיבוד שאין לה חשיבות בפ"ע, מ"מ כיון שאינו חפץ בה לעולם מפני שהיא גרועה יש להחמיר שאינה כבצק דניחא ליה בו לעולם, ומ"מ קיל מרטייה כיון שמכה זו אינה עשוי' להתרפאות, ואינו מקפיד על סתימה במקום זה, וניחא ליה בקיומה אפי' לזמן.

טבעות

בכמ"א כלל קי"ט ס"ד כתב דטבעות של כסף או זהב שאינה מקפדת להסירן בדיעבד אם שמשא יש להקל אפי' במהודק, והדברים תמוהים כיון ששנינו בהדיא בתוספתא דחוצצין איך אפשר להקל בזה, והרי באמת אינם מתבטלין לגוף כחציצה שאינו מקפיד, וקפידא דלישה שהזכירו לאו דוקא הוא, ועיקרו כמשנ"ת דאין הטבעת מתבטלת ליחשב חלק מן הגוף, וכמ"ש בתשובת בעלי התו' שדבר חשוב אינו מתבטל, ואינה דבוקה להתבטל לעולם, וכיון שמשירין אותה מפעם לפעם אינה כגופה, וא"צ דוקא קפידא דשעת לישא, ולכן נראה שאין להקל בזה במהודק, וכן בגמ' שהזכיר שם אמרו בגמ' שבת ק"כ ב' דבמהודק הויא חציצה, שו"ר במ"ב סי' קס"א שפסק כהחכמ"א מהסכמת האחרונים ומיירי לענין נט"י, וצ"ע ולפמ"ש"כ אין להקל אפי' בנט"י. (וע"ע לעיל ס"ב סק"ח בדין טבעות).

- נכתבו בזה דברים נוספים -

בסתימה ובתר השן

יא. בפ"שמו נראה דבאדם לא מהני רוצה בקיומו לענין שיהא טמא ומטמא אפי' בדבר שאינו מקפיד עליו לעולם, דלא

דסתימה חוצצת, (ולא דמי לבצק שבעריבה), לא ידעתי טעם ברור להקל בכתר השן, וצ"ע ובירור.

בנדון כתר זמני הצעתי הדברים הנ"ל לפני אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה והשיב בזה"ל.

הנדון לחלק בין סתימה לכתר הוא שזה לרפואה וזה לנוי, ולרפואה יש לדמות לרטי"י וכיו"ב דמה שרוצה בקיומו לא משוי לי' כגוף האדם, לא כן העשוי לנוי שהאדם חפץ בו לרצונו, ואם אמנם מותר האדם מן הכלי אינו הבל, אבל מ"מ אכתי יש מקום לדון גם באדם שיהא טמא ומטמא, ומה שהוציאו רק קרום שעל המכה הוא מבין אלו ששנינו בהם שאינם חוצצין, דעלה קאי, ואין לדייק מזה לחיבורי אדם באופן כללי, ותחלה יש לדון על הכתר הקבוע מה דינו לענין טמא ומטמא.

אמנם החילוק אם עתיד לשמש עם הכתר לכשיטלנו, חילוק נכון הוא, ולא ידעתי מה הוא למעשה בזה בכתר זמני. ע"כ.

מכתבים

יב. הדברים עתיקים, וכבר נתבאר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פסחים מ"ה א' דממתני' דבצק שבסדקי עריבה חזינן דרוצה בקיומו עדיף מאינו מקפיד, דאע"פ שדעתו להסיר בפסח אינו חוצץ, דהו"ל כדעתו לשבור את הכלי, ומה"ט רוצה בקיומו טמא ומטמא, וחציצה אפי' שאינו מקפיד אינה חיבור לאדם דרוצה בקיומו הו"ל כגוף הכלי, וכונתו להסירו לאח"ז הר"ז כרוצה לשבור הכלי, עי"ש באר היטב.

וזכרני שאמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשעתו, כשכתב דברים אלו, שעדיין אין בזה כדי להתיר סתימה שאינה קבועה, וכמדומה שעיקר הדברים מפני שסתימה נעשית לרפואה יותר מלשימוש, ואם לא הי'

שאינו עתיד לתקן העריבה בתיקון חשוב מזה, ואחר הפסח יחזור ויסתמם בבצק, אבל אם יש חסרון שאינו רוצה בקיומו מבחינת הכלי הרי אינו מבטלו, מפני שאינו רוצה בקיומו לעולם, ואפשר דבזה לא מהני לדין טמא ומטמא, שברצונו הי' מסיר מיד הסתימה הגרועה ונותן היפה, מיהו לענין מקפיד י"ל דשפיר מהני, דסו"ס ניהא לי' במצב זה.

ואם הי' סותם הכלי בדבר חשוב שכשמחליפו דעתו גם על הסתימה, כגון שנותן שן תותבת של כסף ודעתו להחליפה בשל זהב, מסתברא דאף בכלי אינו טמא ומטמא, דחיבור זמני של רוצה בקיומו לא מהני, ובצק שאני שהוא מתבטל לגמרי, ומשנותלו מן העריבה הרי הוא מתפרר ולא שוה כלום, (וה"ה בכתר השן אם הוא שומרו, אלא דמסתמא נעשה כחרס הנשבר).

נמצא לפ"ז ג' חילוקים א. דלמהוי אדם לא מהני רוצה בקיומו, ב. דכשאינו רוצה בקיומו לעולם מפני שאינו ראוי לזה גרע, ג. דדבר חשוב שראוי אחר נטילתו לדבר בפ"ע אינו מתבטל כשדעתו להסירו.

מיהו בעיקר הדבר לכאורה סתימה משמשת ממש כסתימת הבצק לעריבה, ועדיפא מרטייה שע"ג המכה, שהסתימה עצמה משמשת כשן, וכעריבה, מלבד התועלת בסתימת הנקב שלא יכנס שם אוכלין, ובצק, וא"כ צ"ב מ"ש כתר מסתימה, ויש לדון דסתימה וכתר אע"פ שיש בהן גריעותא כלפי הקבוע בטיב החומר, אבל מ"מ אינו מקפיד על השארתם במצב זה, אלא שרוצה בחומר טוב יותר, וא"כ י"ל דשפיר דינו כאינו מקפיד, ול"ד לטבעת דחשיבא, וכשמקפיד לא ניהא לי' בה כלל, (ואולי מה שסברו לחלק בין סתימה לבצק הי' באמת מה"ט שיש בה חסרון בטיב ולכן אינו מבטלה, וכמש"כ).

מן האמור מתבאר דאע"פ שיש טעם יפה להקל בסתימה זמנית, מ"מ אם נקטינן

מזיק לאדם הנקב שבשן לא הי' מזדקק לסתמו, למרות שיש גם תועלת בזה שאין האוכל נכנס בשן ומסייע בלעיסה, ואמנם בכתר זמני מסתפק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכיון שנעשה לנוי הו"ל בדין רוצה בקיומו, ויש גם לדון אם מהני רוצה בקיומו להיות טמא ומטמא באדם, דאפשר שאין דבר מבחוץ נעשה כגוף חי, וכלי שאני שכולו בחשיבות שוה, ולעיל העתקנו מכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה, ועי' רשב"א בצבע השער, וכן בבינת אדם מחלק בין שן תותבת לסתימה מה"ט.

עוד יש חסרון בסתימה זמנית שהיא נעשית מחומר גרוע, ואף בלא טיפול בשן, אין זה החומר הראוי להשאירו לעולם, ובזה גרע מבצק שבסדקי עריבה שאינו רואה סיבה להסירו, אם לא משום איסור חמץ, מיהו אפשר דגם כשדעתו להחליף הבצק בטיט ודבק, מ"מ סגי ברוצה לקיומו לזמן, אבל מ"מ בגוף האדם, אין הדבר פשוט שמתבטל בכה"ג.

יג. הסברות שנאמרו לחלק בין רטיה לסתימה, א' דסתימה משמשת שימוש חיובי, ולא רק כמגין, משא"כ רטיי, ב' סתימה אינה כדבר נוסף אלא כמשלימה את החסר מן הגוף, ג' סתימה עשויה לישראל קבועה במקום הזה בגוף, אלא שיחליפנה במין אחר, משא"כ רטיי שכשתתרפא המכה לא תשאר הרטייה כאן, ד' סתימה נצרכת לשמור השן שלא תתפורר מפני דקותה, וזה מלבד מה שמגינה על הכאב הפנימי, והר"ז בגדר עשוי לחזק דעדיף מרוצה בקיומו, כמבואר בפסחים מ"ה א', ה' מלבד מה שהסתימה משמשת מעשה שן ומסייעת בלעיסה כמש"כ באות א', הרי היא מונעת כניסת מאכל בתוך השן, ודמיה לבצק שבסדקי עריבה.

אבל ידוע דרך רבותינו שלא לסמוך על אמת אפשרית, אלא על אמת מוכרעת, וגם

כשנראית מוכרעת אינם שמחים בהוראה, ומשתדלים שלא לסמוך ע"ז כשאפשר בטעדיק להמנע מזה, וכענין שכתב הר"ן בתשובת הריב"ש סי' ש"צ שאפי' בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפי' באפשר רחוק, ועל אחת כו"כ שיש לנו לעשות כן בדברי התורה והמצות שהן כבשוננו של עולם.

והנה החכמ"א החמיר בכל סתימה אפי' קבועה, וחשיב לה מקפיד, ואיני חושב שיש שינוי מהותי בכל הטעמים הנ"ל בין הסתימות שבזמן החכמ"א לזמנינו, ואמנם ודאי השכלולים רבים, אבל לפום גמלא שיחנא, שלפי פינוקי הדורות מוכרחים לשפר, אבל גם בזמן החכמ"א היתה סתימת העופרת משמשת כל המעלות הנ"ל, והנקבים הם בשינים המתאימות ושם אין ניכר לחוץ הסתימות, ואמנם הכריע מרן זללה"ה להקל בסתימה קבועה, אבל להקל בסתימה זמנית אין הדבר מוכרע, דסו"ס יש כאן דבר עראי שאינו רוצה להשאירו בקביעות, ואמנם יש ממנו תועלת גם באופן זמני, אבל מאחר ששמענו בטבעת שחוצצת אע"פ שיש ממנה תועלת, ע"כ להתיר סתימה מדין בצק שבסדקי עריבה, ושם הרי אינו חפץ להסירו כלל, אלא שמהלכות ביעור חמץ נאלץ להסירו, משא"כ בסתימה שמסיבות בריאות השן אינו רוצה לבטלה, וגם נעשית באופן שאינה ראויה לשמש לעולם, (ואם היתה עשויה מזהב כיון שדעתו עליה קרוב הדבר דדמי לטבעת), וגם יתכן דאי לאו הרפואה לא הי' מזדקק לזה, למרות התועלות הנ"ל שאין האדם חפץ בגוף זר להדביק לגופו, (מיהו היום שכבר הורגלו מסתברא שאינו מקפיד), מכל הלין טעמי אין כאן אמת מוכרעת להורות בזה להקל.

- נכתבו בזה דברים במקו"א -

יד. בפסחים מ"ו א' מצינו דרגה נוספת בחציצה דהיינו רוצה בקיומו, ולא רק שאינו מקפיד אלא הוא רוצה

שיתקיים הבצק בסדקין שבעריבה, ושם מבואר דעדיף מחציצה דעלמא והנוגע בבצק מטמא את העריבה, וכן לענין חציצה אינו חוצץ, ואע"פ שבפסח צריך לבערו, והק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ש מטבעת שפי' הראב"ד דחוצצת מפני שמקפדת עלי' בשעת לישא, וה"נ מקפיד עליו בפסח, ותירץ דרוצה בקיומו עדיף מחציצה, ובזמן שהוא קיים הרי הוא כעריבה, כדחזינן שטמא ומטמא, עי"ש בספר פסחים ואינו תח"י כעת, ויש לדון מזה לענין סתימה זמנית בשינים שהרי רוצה בקיומו, מיהו אומר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דדינן כרטייה שעל המכה, וגם אפשר דכיון שיש פגם בסתימה זמנית הר"ז גרוע מרוצה בקיומו, וגם אפשר דבאדם אין דין רוצה בקיומו להטפל לאדם למהוי כגוף חי, משא"כ בכלי, מיהו נפ"מ לחומרא דאף אם חציצה א"צ להכניסה למים, עי' להלן סי"א סק"ה, אבל רוצה בקיומו י"ל דכגופו דמי, מיהו שער מיקרי רוצה בקיומו. (הערות)

א"ה בדין סתימות שבשינים ע"ע מש"כ לקמן סימן ח' סק"א אם רוק שע"ג הסתימה מטמא. ועי' מש"כ לקמן סי' י' סקי"ב בדין סתימה שנשברה.
- א"ה, להשלמת הענין ראינו להעתיק בזה מש"כ בספר פסחים בסוגיא דבצק שבסדקי עריבה. -

זו. מ"ה א' מתני' בצק שבסדקי עריבה כו', בגמ' מחלקינן בין עשוי לחזק לאינו עשוי לחזק, ומבואר מזה דאף כשהבצק ממלא את הסדק איכא גוונא שאינו עשוי לחזק, ופי' בחדושי הר"ן דסדק צר ואינו מפולש מיקרי אינו עשוי לחזק, ובסדק רחב ומפולש מיקרי עשוי לחזק, ובוה מיושב הא דקתני בסיפא ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה, ומפרשינן בגמ' דבפסח איסורו חושבו ובכל ענין חוצץ ואינו כעריבה, וללישנא דקילתא מיירי מתני' באינו עשוי לחזק והיכי קתני עלה רוצה בקיומו, בפסח חוצץ, הרי בעשוי לחזק אינו חוצץ, אלא דבאמת גם בסדק צר הוא רוצה בקיומו לסתום הסדק

ונעשה כעריבה, אלא דמ"מ אינו מתבטל לגמרי לענין פסח, כיון שיכול להסירו אם ירצה, נמצא לפ"ז ד' מדרגות א' מקפיד ב' אינו מקפיד ג' רוצה בקיומו ד' עשוי לחזק, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

שם ואם לאו בטל במיעוטו, מדלא הזכירו בגמ' שיבטל בלבו ש"מ דא"צ ביטול, ועדיף מחמץ שנפלה עליו מפולת ל"א ב', ולכאורה יש לדמותו לפירורין דלא חשיבי וא"צ ביטול כדאמר ו' ב', אבל נראה דכאן אין שייך להזכיר ביטול כלל, דכיון דרוצה בקיומו הרי באמת אינו מבטלו, וכמו כופת שאור שיחדה לישיבה דאינו מבטלה שהרי חפץ בה לישיבה, וה"נ כשחפץ בו לקיום העריבה אין שייך להזכיר ביטול כלל, שאינו מבטלו כעפר.

שם בטל במיעוטו, מלשון במיעוטו יש ללמוד דדוקא כשהבצק מועט הוא בטל, אבל כשהוא רוב אע"פ שאין כזית במקום אחד חייב לבערו, ועי' בתרומות פ"ה מ"ד אבדה במיעוטא דג"כ מתפרש עד רוב, וכ"מ בירושלמי עד איכן סברין מימר עד רובה של עריבה, וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דקאי על הדין דפחות מכן, ומשמע דרובה של עריבה היינו רוב השטח אע"פ שהעריבה גופה היא יותר מן הבצק, ולפ"ז ניחא דלא מצי למיתני ואם לאו הרי הוא כעריבה כדקתני בסיפא, דלענין טומאה אפי' ברובה של עריבה אם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה.

בירושלמי שם דנו אם סגי שימעטנו מכזית, או דכיון שנתחייב בביעור חייב לבערו כולו, וכן ברובה של עריבה אם סגי שימעטנו מרוב, ונראה דקודם שמיעטו ודאי חשיב כל הכזית איסור, כדין כל כזית ודבר חשוב דע"י המקצת נעשה כולו חשוב ועוברין עליו בבל יראה, וכ"מ בדאביי מ"ו א' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגע בהאי בצק בפסח כו' מצטרף. דמשמע שכולו מצטרף,

ולא רק המשהו שמשלימו לכזית, וכן ברובו המקפיד בחציצה דלא אמרינן אילו הי' מועט לא הי' מקפיד דנמצא שמקפיד רק על מעט, דהשתא מקפיד על כולו מפני שהוא מרובה, אבל לאחר שמיעטו י"ל דמכאן ולהבא בטל, או"ד כבר נתחייב בביעור, והנה חמץ ודאי אסור לסתום בו סדקי עריבה, וכאן הנדון משום דבלא מעשה נתבטל ונעשה כעריבה ומ"מ נראה דחייב לבער כולו, ומסתברא דגם בירושלמי מתפרש כן, דמפרש הדין שחייב לבער כולו.

וב"ז בזמן איסורו, אבל קודם זמן איסורו יכול למעטו מכזית ויתבטל במיעוטו, דאין חילוק אם נתן מתחלה כזית ומיעטו מיד או לאחר"ז, לבין אם נתן מתחלה פחות מכזית (וכ"מ בדברי הגרע"א ז"ל כלאים פ"ב מ"א דמה"ט סגי התם במיעוט כיון שעדיין לא נזרעו), ולמדנו מזה דאיסורו חושבו הוא רק בשעה שכבר נאסר בהנאה, והיינו מתחלת שעה ששית, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ונפ"מ נמי להניח בפסח בצק קודם שהחמיץ, דפחות מכזית בטל.

יש להסתפק פחות מכזית דבטל במיעוטו אף באינו עשוי לחזק ללישנא קמא, האם בעינן שיהא רוצה בקיומו, או דסגי בזה שאינו מקפיד, דלכאורה סתם בצק בסדקי עריבה רוצה בקיומו, וא"כ לא שמענו מאן דמיקל באינו רוצה בקיומו, אבל לא הוזכר כן בראשונים ז"ל, שהרי הוכיחו משני חצאי זיתים בבית דא"צ עשוי לחזק, ואם איתא דרוצה בקיומו מיהא בעינן, א"כ לכו"ע תיקשי מ"ט בבית א"צ לבער הרי אינו רוצה בקיומו, דהא עתיד לאספן ולהשליכן כמבואר בגמ' דכניש להו ונפלי אהדדי, וע"כ לומר דנמאסין ובטלין לבית, וכמו דדינו כרוצה בקיומו עי"ז, י"ל דחשיב כעשוי לחזק, אבל אם סגי בביטול דאינו מקפיד, ניחא דבבית מתבטלין בקל כאינו מקפיד.

וב"ז הנדון בחתיכות חשובות אלא שהם פחות מכזית, אבל פירורין דבוקין בטלין לכו"ע כיון דלא חשיבי, ולכן שנה התנא בסדקי עריבה, דע"ג העריבה הפירורין בטלין, ויותר מפירורין מקפיד עליהם, וסתמות הגמ' מ"ו א' משמע דאיסורו חשוב היינו כזית וכן פרש"י ור"ח, וש"מ דבפחות מכזית אין חילוק בין פסח לשאר ימות השנה, והיינו דאינו חוצץ ואינו עובר, ואע"פ שאינו רוצה בקיומו אלא שאינו מקפיד, וכ"מ במהרש"א שם, וכ"מ בשו"ע סי' תמ"ב סי"א דפירורין שבעריבה דוקא משום צירוף כזית חייב לבער, אע"פ שאינו צריך בקיומן, והיינו משום דבטילי כדן אין מקפיד. (ועמש"כ בפסחים ס"א סק"ח בדברי השו"ע שם). (פסחים).

פז. מ"ה ב' קשיין אהדדי אר"ה סמי קילתא מקמי חמירתא, תמה בתו' הרא"ש מ"ש הכא דאמרינן קשיין אהדדי וסמי חדא, טפי משאר דוכתי דאמרינן תניא כמר ותניא כמר, ואפשר דכאן לא נחלקו אמוראי אלא מה אמר שמואל, וכיון דחדא מינייהו משבשתא איכא למימר דברייתא נמי משבשתא. ואפשר דאם כבר נחלקו תנאים בדבר נמצא שרבי סתם לשונו כתרווייהו, ולא משמע לגמ' שרבי השאיר הדבר בספק, וכיון דבמתני' יש הכרע ע"כ משום דפשיטא כחד מינייהו, וממילא אידך משבשתא, ולאוקימתא דרב יוסף ניחא דזו מחלוקת קדומה שלא בסדקי עריבה, ושפיר סתם רבי משום דקיי"ל כרבנן או דלא בעי למיסתם כרשב"א.

שם אר"ה סמי קילתא מקמי חמירתא, אפשר דמסברא אמר כן, ואפשר דמסתמא דמתני' משמע ליה דכזית חייב לבער בכל ענין, והא דלא משני כר"י, י"ל משום קושיא דאביי, א"נ סבר שאני כופת שאור דמאיס כדמשני בירושלמי פ"ב, וא"כ גם רשב"א מודה בכזית, ומזה גופא סמינן קילתא דע"כ ל"פ אלא בכופת.

שם א"ל אביי תרצת בכזית פחות מכזית מי תרצת, יש לעיין מאי קושיא כיון דחזינן דרשב"א מיקל בביטול חמץ בכזית, ה"ה דמיקל בפחות מכזית דאפי' אינו עשוי לחזק בטל, וגם י"ל דמשנה קדומה היתה לחלק בין כזית לפחות מכזית, ורשב"א לשיטתו מוקים לה באינו עשוי לחזק ואפ"ה פחות מכזית בטל, וכדמתפרש בלישנא קמא דר"י א"ש.

ונראה מזה דאביי סבר שאין מקום לתלות זב"ז כלל, דאם ס"ל שפחות מכזית באינו עשוי לחזק לא בטל, אין סברא דרשב"א יסבור דבטל, ויש ללמוד מזה להלכה דאף אי לא קיי"ל כרשב"א, מ"מ במה שמבואר בברייתא דפחות מכזית אף במקום שאין עשוי לחזק בטל, בהא ליכא מאן דפליג, שהרי זוהי עיקר קושית אביי, ובזה מיושב פסק ההלכה כאביי ורב אשי, אף דלא קיי"ל כרשב"א, וכמשי"ת להלן בס"ד.

שם אלא הא והא רשב"א היא כו', נראה דידע אביי דלית הלכתא כרשב"א ואפ"ה מוקים תרווייהו כרשב"א, דכיון דחמירא מייירי דוקא במקום לישא ש"מ דרשב"א היא, דאי רבנן לא הו"ל למיסתם איסור כזית ופחות מכזית במקום לישא, שהרי הם חלוקין זמ"ז דאיסור כזית הוא אפי' שלא במקום לישא, ופחות מכזית דוקא במקום לישא, אבל מתני' מתפרשת כולה שלא במקום לישא, ולכן בין עשוי לחזק ובין אין עשוי לחזק, כזית חייב לבער ופחות מכזית בטל.

שם הא במקום לישא הא שלא במקום לישא, פי' הראשונים ז"ל בשם ר"ח דבמקום לישא אין הבצק מתבטל לעריבה, מפני שנמחה עם המים שנותנים בתוכו בשעת לישא, ואף בשאר ימות השנה אין הבצק שבמקום לישא מתבטל מה"ט, ומ"מ בפחות

מכזית ועשוי לחזק בטל במיעוטו ולא מיירי בלש בה בפסח, דבזה אפי' בפחות מכזית אסור כיון שנמחה חמץ לתוך העיסה, ונאסרת במשהו, ותו' נדפס לעיל א' כתבו דפחות מכזית יכול להזהר שלא יגע בו בשעת לישא, וצ"ע כונתם, דבשוליה ובדפנות סמוך לשולים אין שייך להזהר, וגם למעלה אין תלוי בכזית כלל, דפעמים שהנקב רחב ואין בו כזית, ופעמים שהוא צר ועמוק ויש בו כזית, וגם לא תליא בעשוי לחזק, דאם הנדון משום דיכול ליזהר הרי גם באין עשוי לחזק יש להתייר, ומרן זללה"ה בסי' קט"ז ס"ק ט"ו כתב לפרש דבריהם כפי' הראשונים ז"ל ובעשוי לחזק נזהר יותר שלא ישור ע"י הבצק והמים, ובפסח ודאי אסור ללוש בתוכו אפי' במשהו, עי"ש.

ולכאורה לאביי לא קי"ל כתרווייהו לישני דר"י אמר שמואל דל"ק סבר כרשב"א, ול"ב סבר דלרבנן פחות מכזית באין עשוי לחזק חייב לבער, ולא יתכן להעמיד שתי הלשונות דלא פליגי, כדמוקמינן לברייתות, דאיך יתכן שרב יהודה ישנה דבריו בסתמא וחדא במקום לישא וחדא דלא במקום לישא, מיהו יתכן לקיים ל"ב להלכה ומיירי במקום לישא דמשמע ליה סתם בצק שבסדקי עריבה במקום לישא אבל א"כ מתפרשא מתני' כרשב"א וכמש"כ לעיל דמדנקט סתם איסור דכזית במקום לישא, ש"מ שלא במקום לישא שרי, מיהו ע"כ דר"י א"ש לא שמיע ליה הברייתות ואין קושיא אי לא קי"ל כותיה.

שם אמר רב אשי לא תימא כו', למאי דקי"ל כרבנן דרשב"א איכא נ"מ במילתא דרב אשי בפחות מכזית במקום שאין עשוי לחזק דלכו"ע שלא במקום לישא א"צ לבער, ובמקום לישא צריך לבער. (פסחים).

סימן ז

בדין רביתיה וחציצת כינה

בדין כולו ורביתיה

א. יבמות ע"ח ב' וכו' משום דר"י כו' רובו שאין מקפיד עליו אינו חוצץ, לכאורה גם בזה הוצרכנו לטעמא דהיינו רביתיה, שהרי אין האם מתבטלת לעובר ליחשב כחציצה שאינו מקפיד שנטפל לגופו, אלא כיון שהיינו רביתיה הרי הוא רוצה בקיומו, ואע"פ שעתידי לצאת לאויר העולם היינו מפני שמשנתנה גופו לענין אחר, אבל השתא רביתיה היא.

שם ב' והא אר"כ לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ, לכאורה אין שייך חסרון דכולו בשער, כיון שכל גופו בלא חציצה, [וכ"מ ברשב"א בתוה"ק דצבע שמכסה כל השיער אם אינו מקפיד דינו כרובו שאינו מקפיד], דטעמא דכולו שייך רק כשאין חלות טבילה בגופו דנימא שהשאר כגופו דמי, אבל בשער שייך לומר כן כיון שכל גופו טובל בלא חציצה, וא"כ צ"ע מהכא להגאונים דס"ל דרובו אשער נאמר, הרי בשער אין שייך לומר לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ. א"ה, וע"ע מש"כ בזה לעיל ס"א סק"ו.

ב. שם שאני עובר דהיינו רביתיה, יש להסתפק אם האם בעצמה לא טבלה, כגון שנשארה שערה אחת חוץ למים, אם מהני היינו רביתיה לחשוב הולד כאילו טבל, או דדוקא מפני שגם האם טבלה מהני טבילתה, כלישניה דרבא דנכרית שנתגיירה מעוברת, וכן יש לדון כשהאם נתגיירה ע"מ שהולד ישאר גוי, כגון שאביו אינו רוצה לגיירו [ע"י דגמ"ר יו"ד סי' רס"ח ס"ו דהיכא דלא ידעו ב"ד שהיא מעוברת אפשר דלא

מהני], ואח"כ נתרצה או מת האב, וחוזרת להטבילו אם מהני כשלא טבלה כולה, ויעויין בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה יבמות צ"ז ב' פלוגתת הראשונים אם הולד ישראל קודם שכל, דגירות האם מהניא ליה, או שרק ע"י המילה מתגייר, ואם זה דין מיוחד בגירות האם א"כ אין ללמוד מזה למעשה הטבילה בלבד, [כגון שנטמא הולד במת, ע"י שהוציא ידו חוץ לפרוזדור ונגע בשרץ, אם מהניא ליה טבילה, אבל בפשוטו נראה שאינו מק"ט בהיותו בפנים אפי' ע"י אבר שיצא לחוץ, שאינו אדם הראוי לקבל טומאה כ"ז שהוא בלוע, וידו שבחוץ נטפלת אליו ואינה מק"ט [ואם הוציא ראשו והחזירו באופן שהוא כילוד והוציא ידו ונגע בטומאה שבחוץ שפיר נטמא]].

ויש להסתפק אם הוציא ראשו חוץ לפרוזדור וחזר אם גם בזה אמרינן היינו רביתיה, או שהוא כבר כילוד לכל דבר, ולא מהני מה שזה באמת רביתיה, ואם הכל בצירוף טבילת האם מסתברא דלא מהני הכא, כיון שהוא כילוד לכל דבר, וצ"ע בכ"ז.

חציצה בכינים וביצי כינים

ג. זבחים י"ט א' כינה מהו שתחון מתה לא תיבעי לך דודאי חייצא, פ"י דליכא למימר רביתא במתה, שאין לה זיקה לאדם, חיה מאי מי אמרינן כיון דאתיא ואזלא רביתא היא ולא חייצא, פרש"י הרי היא כבשרו, או"ד כיון דקפיד עלה חייצא, ויש להבין מהו כיון דאתיא ואזלא רביתא היא, וכי ההליכה משוי לה רביתא, ונראה דה"ק כיון שהולכת וחוזרת במקום זה, הר"ז מוכיח שגידולה הוא במקום

זה, לאפוקי שאר בע"ח דלא הדרי למקום זה, ונקט לשון זה כלפי כינה מתה, אבל גם בלא לישנא דאזלא ואתיא הענין ידוע, דכינה רביתא היא בבשר האדם, ולגבי הכינה הרי היא כבשרו, אלא שהאדם קפיד ואינו חפץ שתהא בבשרו, מי אמרינן דכינה אינה כגוף זר שחוצץ כיון שכך הוא דרך בשר האדם לגדל כינים, או"ד כיון דקפיד עלה הר"ז חוצץ שהרי אינו רוצה בגידול כזה.

ונראה דביצי כינים נמי רביתיהו ככינה חיה, אלא דאפשר דחשיב נמי דלא קפיד עליהו, ואע"פ שכשיצאו הכינים קפיד, מ"מ על מצב זה לא קפיד, שאין הביצים מצערין אותו, ואין אדם טורח לחפש אחר משהו כביצי כינים.

ד. ולענין הלכה בעיין לא איפשטא, ובמ"א סי' קס"א סק"ז כתב בבעיא דלקמן צ"ח ב' דלענין נט"י מקילינן בספיקא ולענין טבילה מחמרינן, וכן נקט בס"ט סו"ס קצ"ט, והפמ"ג העיר דגם לענין טבילה יש להקל בספיקא ובס"ט האריך דבמקום חזקת איסור הדבר במחלוקת אם מקילינן בספיקא דרבנן, ונקטינן לחומרא עי"ש, ולע"כ, ואע"פ שכתבנו דבזמן הגמ' אביצי כינים לא קפדי, ורביתיה נינהו, מ"מ כהיום קפדי גם על ביצי כינים, ויש להחמיר בספק.

[הוספה] בגמ' הוזכרה הבעיא לענין בגדי כהונה, ויש להסתפק אם ה"ה לטבילה, דאפשר דלגבי הוראת התורה ללבוש הבגדים על בשרו סגי ברביתא דבשרו, אבל לענין שהמים לא הגיעו על בשרו י"ל דכינה חייצא, דסו"ס לא בשרו היא, דהא ודאי לא שייך לומר שהמים שנוגעים ע"ג הכינה הם כנוגעים על בשרו שהרי היא אזלא ואתיא ואין מקום מסוים שהיא מתבטלת אליו, אבל לענין בגדים הלבוש מתייחס לכל גופו וכל המקום שאזלא ואתיא שוין, ולפ"ז לענין טבילה אין כאן כח של בעיא דלא איפשיטא כלל].

ובבהגר"א סי' קצ"ח ס"ק נ"ג כתב דכינים שא"א להסירן לא חייצי כיון דרביתיה הוא ואינה מקפדת, וכנראה פ"י כן בלשון הרוקח שציין לסוגיא דיבמות, (ויש שהעירו דכונת הרוקח לדברי ר"ח סוכה ו' ב' לאפוקי מפרש"י דמיעוט על בשרו חוצץ), ומיירי שמפני שא"א להסירן אלא ע"י קילוף העור שדבוקין בו, הרי היא מעדיפה להניחן בבשרה מלגוד בשרה עמהם ומשמע דאי לא הטבילה לא היתה טורחת להסירן כולן, דהורגלו לחיות כך, כדאמרינן נדה נ"ח ב' אין לך כל מטה ומטה כו', אבל בזמנינו מקפדינן ע"ז, מיהו אם חפפה וסירקה כמה פעמים עם חומר שהורגין הכינים, ויש רק חשש שנשארה ביצה מתה י"ל דלא קפדא כ"כ, כיון שמעצמה תפול ואינה ניכרת, ואמנם בגמ' מבואר דאכינה מתה קפיד [וכ"כ בפ"ת בשם חמו"ד] היינו על בשרו במקום שניכר, אבל ביצה מתה בשער שאינה ניכרת מכיון שחפפה וסירקה כל צרכה, אין דרך להקפיד לחפש יותר, וכיון שלא מקפדינן לחפש הרי מחליטין שלא להקפיד על מצב זה, ואף אם באמת נשארו אחת או שתיים לא חיישי לזה, ואמנם אם היתה יודעת מקומן היתה מקפדת להסירן, מ"מ כיון שאינה מקפדת לחפש אחריהן, י"ל דבמצב זה דינה כאינה מקפדת, [וראיתי הוראה בשם מרן זללה"ה דביצי כינים מתות חוצצות, והיינו שצריך להסירן, אבל דברינו כשכבר הסירה כל צרכה, ויש רק חשש שמא נשאר משהו, וכן סיים שם דלאחר שסירקה היטיב, א"צ לחוש יותר], וצ"ע.

מיהו בכינה או ביצה ח"י מקפדת טפי, ואמנם הדבר ספק בגמ', אבל מחמרינן בספק זה, ואומר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיש ליתן לאשה אחרת לבדוק ראשה, ונראה שאם חפפה כמה ימים קודם עם החומרים ושוב לא הרגישה בכינים, וחזרה וחפפה וסירקה היטיב כמה פעמים ביום הטבילה ג"כ יש להקל שלא לחוש שמא נשארו, ואם מצאו אחר טבילה

ויש לתלות שבא אח"כ תלינן לקולא, כיון שהדבר ספק בגמ', והו"ל ספיקא דרבנן, וגם י"ל דחשיבא אינו מקפיד מאחר שטרחה בסירוק בשיעור שמקפידין, (ועי' פ"ת סק"ח שפי' דבעלה בדקה אחר הטבילה), וצ"ע.

- בדין חציצה בכינים נכתבו דברים במקור"א -

ה. זבחים י"ט א' כינה מהו שתחוך מתה לא תיבעי לך כו' כיון דאתא ואזלא רביתא היא ולא חייצא או"ד כיון דקפיד עלה חייצא, פרש"י רביתא היא הרי היא כבשרו, ויש לעיין א"כ מאי קאמר כיון דאתא ואזלא, אדרבה אם נשאר קבועה במקום אחד כ"ש דהיינו רביתא, וי"ל דה"ק כיון דאתא ואזלא במקום זה ואינה משנה מקומה למקור"א ש"מ גידולה במקום זה, כיון שהולכת וחוזרת ובאה הכל במקום זה בלבד רביתא דידה הכא הוא, וכענין שאמרו חולין ס"ז א' דאע"ג דפריש מן המים לדפנא דמנא והדר נפיל כמי שלא פירש מן המים דמי כיון דהיינו רביתי, (ואין הכונה אע"ג דאזלא מהכא הדר אתיא, ולאפוקי שאר בע"ח דאזלי ממקום למקום, דא"כ הו"ל אע"ג ולא כיון, אלא כיון שכל גידולה כאן ממקום למקום באותו מקום היינו רביתי), וקרוב הדבר דכלפי מתה הוסיפו לשון זה בחיה כיון שיש לה חיות במקום זה רביתא הוא.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ד סק"ה כתב דלכאורה משמע דר"ל דדבר ההולך משכנו עראי, ומתבטל בקל, כשהוא רגיל, ואף שמקפיד עליו ולא שייך לחשבו כגופו, מ"מ אינו חשוב לבטל את הגוף שתחתיו, ושפיר קרינן בבגד שכנגדו, על בשרו, וכמו זכוב הפורח בין בגדו לבשרו ד"ל דלא חשוב לחצוץ, אם הוא דבר המצוי, דהיינו רביתי וצ"ע, עכ"ל, ולפמש"כ נתיישב לשון הגמ' לפרש"י [ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה] שלא הזכיר דברי רש"י כנראה כונתו דאפשר לפרש גם ברש"י דהרי הבגד כעל בשרו שאין הכינה

חוצצת] וניחא טפי הא דבעינן שיהא רגיל ורביתי בכך, וכן לשון דהיינו רביתי, וכן הא דקפיד גורם שלא יהא כבשרו, ולטעמא דעראי קפיד לא מגרע כ"כ, ועוד דפשטות הגמ' דאף בשעה שנושכתו אינה חוצצת, מיהו טעמא בעי למה דבר עראי חוצץ בכה"ג, ואפשר דכיון שנשארת קבועה תחת בגד זה, הרי יש כאן חציצה קבועה בין הבגד לבשר, וזה שמשנה מקומה תחת הבגד ממקום למקום לא מהני לבטל ממנה שם חציצה בין הבגד לבשר, וה"ה זכוב הפורח שאינו יכול לצאת מתחת הבגד, דסו"ס קבוע כאן זכוב בין הבגד לבשר, אבל זכוב הפורח שנכנס ויוצא לגמרי מתחת הבגד אפשר דבכה"ג חשיב עראי ולא חייץ, וג"ז אינו מוכרע.

והנה מבואר ברש"י דהנדון בכינה שעל בשרו, וכ"ה סתמות הגמ' דאף על בשרו מיבעיא לן שלא תחוך, מדלא פי' דמיירי בכינה שבבגדו, אבל בסברא ה' מקום לפרש דבכינה שבבגד מיירי, כההיא דלא יפלה את כליו שבת י"א א', דלבגד מסתבר טפי לטפול הכינים למהוי כחד עם הבגד, משא"כ לגוף האדם, מיהו אם כינים שבבגד מעלמא אתו, ובאדם נוצרים מזיעתו, עתו' שבת י"ב א', א"כ רק באדם אמרינן היינו רביתי'.

לכאורה משמע דלצד דרביתא היא, הר"ז עדיף מדבר שאינו מקפיד, כענין שאמרו יבמות ע"ח ב' שאני עובר דהיינו רביתי, שהרי האמת דמקפיד אלא דכיון דרביתי מיני' לא חשיב חציצה, והנדון כיון דלגבי הכינה חשיבא כחד עם גוף האדם, נהי דלגבי האדם אינה כחד, ונפ"מ שהנוגע בכינה אינו כנוגע באדם לענין טמא ומטמא, מ"מ לענין חציצה י"ל דעל בשרו קרינן ב' כיון שאינה דבר נפרד מהגוף [ויותר נראה דהיינו רביתי' משוי' לי' סדר העולם שע"ג גוף האדם גדילין כינים ועל בשרו קרינן בהו, ולפ"ז אפי' אתו מעלמא חשיבא רביתייהו, ונתעוררתי קצת].

האנשים, דאבך דרכים ניכר ומקפיד עליו והיינו דנקט הכא עפר, ואבך דרכים הוא אבך טיט, וכזה חוצץ אף בבג"כ, אע"פ שאינו נפגש עם מים כעת, שו"ר בערוך שפי' הטעם מפני שנעשה טיט, ועי"ז חוצץ. (הערות).

לענין הלכה

ו. לענין הלכה כיון דלא איפשטא בעיין פסק הרמב"ם בפ"י מכה"מ דאם עבד עבודתו כשירה כדרכו לפסוק בכל ספיקות בקדשים מחשש חולין בעזרה עכ"מ שם, ולע"כ, ולכאורה ה"י נראה דנהי דלענין עבודה הו"ל ספיקא דאורייתא לפמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב דמיעוט המקפיד חוצץ מדאורייתא בבגדי כהונה, אבל אתי לענין טבילה במיעוט הו"ל ספק דרבנן, אבל המ"א בסי' קס"א סק"ז כתב לגבי בעיא דלק' צ"ח ב' דלענין טבילה אזלינן לחומרא ולענין נטילה לקולא, וא"כ גם כאן יש להחמיר, אבל מ"מ חזיא לאיצטרופי לקולא, כיון דסו"ס הו"ל ספק דרבנן, והפמ"ג הניח בצ"ע דלכאורה הו"ל ספק דרבנן ויש להקל אף בטבילה, ועס"ט סו"ס קצ"ט שהאריך בזה, ומסיק כהמ"א, ולע"כ וכמדומה שנקט דפלוגתא הראשונים היא אם אמרינן ספיקא דרבנן לקולא במקום חזקת איסור.

ויש לעיין בשו"ע סי' קצ"ח סמ"ז במין כינים הדבוקין בבשר דצריך להסירן כו', ובש"ך ס"ק נ"ח כתב דמשמע דאפי' דיעבד חוצצין, ואמאי הא איכא למימר דהיינו רביתי', ובהא דמסיים בשו"ע שאם אינו יכול להסירן אינו חוצץ כתב בבהגר"א דהיינו רביתי' ואינו מקפיד, והוסיף מדנפשי' טעם זה לקולא, דאם ה"י טעם זה עיקר ה"י מועיל גם ביכול להסירן, [דאין נראה שמחדש דבדקביעי בחד דוכתא בחוץ חשיב רביתי' טפי, שו"ר דברוקח בשם ר"ח מיייתי עלה סוגיא דיבמות ומזה למד הגר"א, אבל יש מעירין דכונתו לפר"ח סוכה ו' ב'], ובב"י בשם הרוקח כתב

ולפ"ז הא דאמרינן או"ד כיון דקפיד עלי' חייצא, אין הכונה דאי לא קפיד עלי' נימא דהיינו רביתי', אלא דאי לא קפיד עלי' לא חייצא מפני שהו"ל מיעוט שאינו מקפיד, ונפ"מ לביצי כינים אם נימא דחשיב אינו מקפיד ע"י להלן.

ובפשוטו גם בעיא דאבך עפר מהו מתפרשא עד"ז דאפשר דנעשה כבשרו ממש, ולא רק כאינו מקפיד, וכן שאר הבעיות דנכנסה לו רוח בבגדו, בית השחי מהו שיחוצ, הכנים ידו לתוך חיקו מהו, הנדון אם זה בדין חציצה, ועי' להלן.

שם או"ד כיון דקפיד עלה חייצא, פרש"י דברצונו לא תהא בבשרו, ולכאורה כל חציצה אינו חפץ בה, ומקפיד היינו דוקא כשטורח להסירה מפני קפידתו, וכלשון רש"י עירובין ד' ב' שמצטער ע"ז, ויש לדון דקפידא דכינה חמירא, דאע"פ שאינו טורח בכל עת ובכל שעה להפלות גופו ובגדיו, מ"מ מרבה להסירן כשנושכין אותו, וחשיב מקפיד עי"ז, ולפ"ז יתכן דביצי כינים לא חשיב מקפיד, כיון שאינו טורח להסירן, ועי' סק"ז.

אבך עפר

הא דמיבעיא לן באבך עפר מהו, ע"כ מיירי באינו מקפיד, וכדפרש"י שהוא דק מאד ואינו מרגיש בו, שאם נתרבה עד שמרגיש בו ומקפיד פשיטא דחוצץ, ויש לעיין כיון שאינו מקפיד מאי קמיבעיא לי', וי"ל דמספק"ל שמא בטל לבשרו ולא חשיב חציצה כלל, דומיא דאינך בעיות דמספק"ל אם יש ע"ז שם חציצה, ונפ"מ דאף ברובו לא חייצי.

ובזה ניחא הא דלא מיייתי מתני' דמקואות פ"ט מ"ב ולא יטבול באבך שעל רגליו, וער"ש פ"י מתוספתא דטבול ולא שפשף טמא, [ועבהגר"א סי' קצ"ח סמ"ה בדעת הרמב"ם בזה], דהתם מיירי בדקפיד, וכענין דכתיב ורחצו רגליכם ומים לרחוץ רגליו ורגלי

דאם אינו יכול להסירן הוי כטיט שתחת הצפורן או בצק מיעוט שאינו מקפיד, ואינו חוצץ, נוסיים אבל בטבילה הם מסירים משום חומרא, פי' ר"ח גם בטבילה אינו חוצץ דבר תורה, ואולי כונתו דאף כשיכול להסירן הו"ל מיעוט שאינו מקפיד, אלא דלכתחלה מסירין משום חומרא, ולכן כשאנו יכול אין להחמיר, ולפ"ז בדיעבד בכל ענין עלתה לה טבילה, אבל בש"ך ס"ק נ"ח כתב דמשמע דאפי' דיעבד חוצצין ע"ש], ולפמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דהא דדנו בגמ' שייך רק בבג"כ משום דהו"ל עראי ניחא, ולפרש"י צ"ל דלענין טבילה נקטינן לחומרא, וכמ"ש המ"א. (הערות).

כינים בזמננו

ז. שו"ע יו"ד סי' קצ"ח סמ"ז מין כינים שדבוקין בבשר ונושכין בעור במקום שיער ונדבוקין בחוזה בבשר צריך להסירן ע"י חמין ולגורדן בצפורן, ואם אינו יכול להסירן אינו חוצץ, בזבחים י"ט א' מבואר דכינה קפיד עלה, אבל במקום דשכיחי נעשין סתם בנ"א כצבעים דלא קפדי ע"ז, כיון שאינם יכולין לטרוח כל שעה לפלות ראשם וגופם ובגדיהם, ולכאורה הרוקח מיירי בכה"ג ולכן הצריך לכתחלה להסירן ע"י חמים ולגורדן בצפורן, דלכתחלה מסירין כל חציצה, וגם מקפיד על ריבוי, אבל אם הדבר קשה אפשר להקל כיון שאינו מקפיד, עי' לעיל סק"ו לשון הרוקח.

אבל הש"ך כתב דאף בדיעבד חוצצין, ומבואר דמפרש לה בדקפיד, ויש לעיין א"כ מאי אינו יכול להסירן, הרי כל כינה אפשר לגרדה בצפורן, וצ"ל כשדבוקה בחוזה שאם יגרדנה יתקלף גם עור הבשר, ובכה"ג מפני ההכרח עדיף לו להשאירן מלגרדן, נויש ללמוד מזה גם לגלד כה"ג שאינו חוצץ, ובבהגר"א הוסיף טעם דהיינו רביתי, ולפ"ז בכינה מתה חוצץ, ואפשר דמקפיד מפני שיכול להסירה בקל.

כתב הס"ט ס"ק פ"ח בשם הגש"ד דשאר כינים ופרעושים אין נדבוקין בגוף והמים נכנסין בהם ולא חייצי כו', ובפ"ח בשם חמו"ד כתב דכנים קטנים מתים הדבוקין בשער חוצצין, ונראה דדוקא נקט מתים שהם נדבוקין אבל חיה אתא ואזלא והמים נכנסין בהם, (ובקצור שו"ע וכן בלחז"ש השמיט תיבת מתים והעתיק סתמא לאיסור).

ויש לעיין אמאי לא דנו משום ביצי הכינים דלא עיילי בהו מיא, והרי כל היכא דאיכא כינים איכא ביצים, ומדסתמו להתיר בשאר כינים הרי סתמן כפירושן דאע"ג דאיכא ביצים לא חיישינן לחציצה, ונראין הדברים דלקטנותן לא קפדי בהו כלל, ובדרך כלל גם לא ידעו בהן, וכן לא הי' באפשרות להסירן כלל, ולכן לא הזכירו לדון בזה, א' דאין מי שיחוש לדבר מועט כזה, כשאנו מפריע, ב' דלא שייך לפלות הראש מביצי כינים, דמסרוקיתא לא מקטלא אלא כלמי, ג' דאין לך אדם שיוכל לברר נקיתו מביצי כינים, דשכיחי בכל דוכתא.

ולפ"ז הדבר חמור יותר בזמננו שאפשר לבער אף הביצי כינים, וקפדי עליהו, מיהו יש להסתפק אם כבר עשה כל מה שניתן לעשות בחפיפה ע"י החומרים דמקטלי כלמי וביציהן, וחפף וסירק ובדק, באופן דשרינן ל' לטבול משום ספק דרבנן, אם אפשר להגדיר מצב זה כאינו מקפיד כמו שהי' בזמן הגמ' והפוסקים הנ"ל, דאינהו נמי הוו חשיבי אינם מקפידין בגלל שבע"כ השלימו עם המצב הזה, וה"נ לדידן משעשה כל מה שראוי לטרוח בענין זה, או"ד בזמננו שזה מאורע גרע, וגם דאחר כמה ימים יכול לבערם לגמרי, ואף אם נימא דבזמננו ג"כ א"א להגיע לביורור גמור אם לא בטורח מרובה כמו בזמניהם, מ"מ י"ל דקפידא דידן חמירא טפי, מן הטעמים שכתבנו.

ואפשר דכשמתייאש מלחפש אחר הביצי כינים, וגומר בדעתו שיטפל בהם רק אם יוודעו הכינים עצמן אח"כ, יש בזה קולא דאינו מקפיד, ויש בזה ג' דרגות א' טיפת צבע שאבדה לו במקום שמקפיד, ונתייאש מלטרוח ולחפש אחריה, וגומר בדעתו להשאר כך עד שתמצא, ב' גלד החוצץ על בשרו כנ"ל, וגומר בדעתו להניחו, ובמשך הזמן בלא"ה יפול מעצמו, ג' ביצי כינים כנ"ל, [אף באופן שיוודע בודאי שיש מעט, אלא שנתייאש מלהוסיף ולחפש אחריהן], והיתרון בביצי כינים שכשמחליט להשאירן עד שיהיו לכינים חיות ויתפשם, הר"ז מצב אמיתי, שהרי באמת אינו מקפיד על ביצי כינים מתות בשערו במועטין כאלו, אלא שאינו רוצה שיהיו ביצים אלו כאן, כיון שע"ז יתפתחו לכינים חיות בראשו, וכשהחליט להשאירן כך הר"ז החלטה גמורה שלא להקפיד על הביצים, דאף כשיתגלו לא יחזור מצב של קפידא על ביצים, (ואדרבה אז יסתלקו הביצים ממקום חציצתן), משא"כ בצבע וגלד שיש כאן דבר המקפיד מצד עצמו, והרי החלטתו שלא להקפיד לזמן, אבל בביצים החלטתו שלא להקפיד עליהם לעולם, ולא אמרינן בטלה דעתו, דכו"ע במצב כזה עבדי הכי, ואין ראוי להקפיד על המצב של ביצים בטורח מרובה כזה, כיון שבקל ימצאם כשיתפתחו [משא"כ בצבע וגלד שהקפידא על המצב הזה בעצמו, ולא מפני העתיד], והרי בזמן הגמ' והפוסקים הקפידו על העתיד, והשלימו עם המצב הזה, ומיקרו אינו מקפיד, (ולא מצאנו בגמ' הגדרת מקפיד על ביצים, עסק"ה), ויש בזה שני יתרונות א' דעל ביצים לא קפיד, ב' דכשיקפיד יסתלקו ממקום זה לגמרי, ואמנם א"א לסמוך ע"ז שיסתלקו, כיון דסו"ס אינו רוצה בקיומן על גופו, אבל בכה"ג א"א לומר דכלפי שמיא גליא שיש כאן חציצה אלא שלא נתגלית לו, שהאמת שהשלים עם חציצה זו ולא קפיד על המצב של ביצים אלו לעולם.

ואמנם הדבר קשה להחליט מצב של אינו מקפיד מסברא דנפשין אבל בכה"ג שידענו שמצב זה הוגדר כאינו מקפיד בזמן הגמ' והפוסקים, שייך לומר דבאופן שטרח ובירר כפי הראוי, חזר מצבו כמו שהי' בזמן הגמ', [ויש להוסיף סמך אם נימא דביצה שאינו עתיד להסירה אלא להרגה במקומה מקרי אינו מקפיד, כיון שישאיר בגופו מצב זה אלא שיתקן החציצה באופן שלא יקפיד, דה"נ אפשר לעשות כן, אבל בפשוטו חשיב מקפיד, ועוד דקפידת ביצי כינים אינה על המצאם במקום זה בגוף, דה"נ הי' מקפיד על המצאם בכובעו, ויתכן לחשבה כקפידא חיצונית, מיהו בפשוטו ג"ז חשיב מקפיד (וערש"י שבת ט"ו ב' דכלי זכויות שהם חלקין אין אדם מקפיד על טיט וד"א הנדבק בהם לפי שנופל מאליו)], ובאמת גם בזמנם ע"י טורח מרובה הי' אפשר לבררם, והשלימו עם המצב מפני הטירחא, ואפשר שגם מ"ש בשו"ע דאם א"א להסירן אינן חוצצין היינו מפני שמצטערת בהסרתן, ואע"פ שעדיין מקפדת על מצב זה, אלא דהא עדיפא לה מלהצטער בקילופן מן העור.

עוד יש סניף גדול כיון שהדבר ספק בגמ' אם כינה חיה חוצצת, וה"נ עיקר הקפידא על ביצה חי', ואף להפוסקים די' להחמיר בספק דרבנן בחזקת טומאה, מ"מ יתכן דכיון שבשעת טבילה היתה מותרת לטבול, משום דמחזקינן לה ספק דרבנן שאין לו חזקת טומאה כיון שהספק אם יש בכלל חציצה, נהי דנתברר אח"כ ספק אחד, מ"מ י"ל דלא חזר חזקת טומאה כ"ז שנשאר הספק השני, וצ"ע ובירור בדיני חזק"ט ולע"כ, והרי הגר"א הזכיר גם טעמא דהיינו רביתי' להתיר בשא"א להסירן.

ולמעשה לאחר שחפפו וסרקו באופן שחושבים שלא נשארו ביצים,

מורים שראוי לבדוק הראש ע"י אחר, (נראה דהיינו כשמצאו בימים הסמוכים כינים חיות אבל אם טיפלו כמה ימים קודם וחוזרין ומטפלין היום, ולא נמצא ולא נרגש כלום, אפשר להקל בלא בדיקה), ותו לא חיישינן. (הערות).

קליעות שיער הנעשים ע"י שד

ח. במרדכי בשם ראבי"ה סוף הלכות נדה כתב דקליעת שער שנעשין ע"י השד מיקרי רביתיה מפני שסכנה להסירן, וצ"ב דודאי סכנת נקמה מהשד אינו ענין לרביתיה,

ואפי' אם מזיק באופן טבעי, מ"מ אין לחשוב רטיי' המגינה כגוף האדם, וי"ל דצורת השער הקלוע שייך לחשבו כעשוי כך, מפני שאין כאן גוף זר, אלא סידור השערות באופן מסוים, וצ"ע בזה, - בפ"ת סק"ו כתב בשם חמו"ד שצריכה להמתין שיכנסו המים בכל השער, והיינו מפני שכל שעה קלוע וצריך זמן שיחלחלו המים, אבל בכל החציצות שאמרו דמים מחלחלין כגון ג' שערות קשורות, משמע שמיד מחלחלין, ועמש"כ בזה בהוספה. [א"ה, נדפס ס"ד סק"ט].

סימן ח

בדין בית הסתרים, וראוי לביאת מים

[א"ה, וע"ע לק' ס"ט סק"ז – י']

נתנה מעות בפיה

א. פ"ח מ"ה נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה, אבל טמאה היא ע"ג רוקה, קמ"ל דהמעות אינן חוצצות בביה"ס כיון שהמים יכולין לחלחל תחתיהן, וגם יש טופח מן הרוק תחתיהן ואפשר דסגי בזה, וצ"ע במציאות אם הרוק מתבטל, ולשון וירדה וטבלה מתפרש דמיד טבלה לומר דכשהמעות בפיה טבלה, ובכלל מתני' גם כשהמעות אינם נוגעין בלשונה אלא נתונים בצד בין השינים ללחיים דמסתברא שיש מקומות שהינם כביה"ס, גם לענין מגע ולכן ע"כ דטומאתה מדין משא וכמ"ש הר"ש, ובתוי"ט כתב דמשכח"ל טומאת מגע בחלק הלשון הגלוי, אבל אין בזה קושיא, דהא סתמא קתני, ויש מקומות בפה שמטמא רק במשא, ועי' לקמן ס"ק ג' דנראה דכל הלשון דינו כגלוי וכן תוך הפה והשינים.

והנה הרוק הנתלש ע"ג המעות אינו כגופה ואינו נטהר בטבילתה, אבל הרוק שבפיה נטהר עמה דכגופה דמי, [ועי' עירובין צ"ט א' דלר"י רוק התלוש שעומד לירוק אינו כגופה], וא"ת הרי שנינו בכלים פ"ח מ"י בפונדיון שבפיו דאמר ר' יוסי דוקא אם נתנו לצמא הרוק מק"ט, דאחשביה להוציא רוק על ידו, ד"ז כבר נתיישב יפה במשנה אחרונה דהתם ברוק של טהור דלא חשיב משקה לקבל טומאה אלא בנעקר לרצונו, אבל כאן ברוק של טמא דמטמא לרצונו ושלא לרצונו, כדתנן טבוי"פ פ"ג מ"ו לענין רוק, וכ"ה במכשירין פ"א מ"א, ובטהור ג"כ הרוק שעל המטבע כתלוש ואינו כגופו, אלא שאינו מק"ט כיון שלא נתלש לרצון.

ולכאורה יש ללמוד ממתני' דנדה שיש לה סתימה קבועה בשיניה שאינה חוצצת, מ"מ חוזרת ונטמאת מן הרוק שעל הסתימה, שהרי סתימה שעל האדם אינה כגופו, כדתניא בתוספתא שבר"ש פ"ט מ"ד דשאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא טמאין ולא מטמאין, וכ"ה במתני' פ"ט מ"ד לפי הגר"א דלא טמא ולא מטמא חוזר לכל הפרק, וא"כ הרוק שע"ג הסתימה אינו נטהר עם הנדה בטבילתה, והרי הוא מטמא כאב הטומאה, ואמנם אין הטומאה עוברת במגע מהסתימה, אבל מטמאה במשא, וגם עובר הרוק ממקום למקום, ואם תשטוף פיה במים סמוך לטבילה, אפשר דלא יחשב על גבי הסתימה כרוק, אלא כמים שנטמאו מן הנדה, ואפשר שנטהרין עמה בטבילה, ועכ"פ אינם חוזרין ומטמאין אדם, ואם נימא דחשיב כרוק, ע"כ צריכה לשטוף פיה אחר הטבילה שאז יבטל הרוק ברוב, ואמנם הכל נטמא מהרוק, אבל דינם כמים טמאין, וחוזרין ונטהרין עמה, ואפשר שצריך להשיק פיה למקוה, וצ"ע, ואין נפ"מ בזה בזה"ז דלבעלה טהורה, ובלא"ה כולם טמאי מתים.

גדר מים שבגלוי

ב. קדושין כ"ה א' בן עזאי אומר אף הלשון כו' ורבי לשון לא כו' ועוד תניא ושניטל רוב הלשון כו', נראה דכמו שלענין עבד שן חשיב גלוי כדכתיב בקרא, ה"ה לענין מומין לכו"ע חשיב גלוי, וכדתנן בכורות ל"ט א' חוטיין [ובמשניות חטיין] החיצונות שנפגמו כו', הרי בהדיא דבתוך פיו חשיב מומין שבגלוי, ולא נחלקו אלא בלשון שהוא לפנים

שמלפנים, [שוב הערוני דבכתי' ליתא מילתייהו דחכמים כלל].

שם ועוד תניא ושניטל רוב הלשון רבי אומר רוב המדבר שבלשוננו, בבכורות מ' א' תנן כלישניה דרבי, והתם אמרינן דמתני' ר"י היא כו', ומכאן נראה דר"י דהתם היינו ר"י הנשיא דהיינו רבי.

והנה במתני' שם אמרינן דמומין אלו מנה אילא ביבנה ואמרו לו לא שמענו את אלו, וב"ד שלאחריהם אמרו הר"ז מום, ואם נסתפקו אם הלשון כמומין שבגלוי, א"כ לבתר שהסכימו ב"ד שלאחריהם דהוי מום, א"כ לכו"ע לשון הוי מום, וצ"ע א"כ מי הם חכמים החולקים על בן עזאי ורבי, וצ"ל דס"ל לת"ק דלא הודו לו, וכבר כתבנו לעיל דבחוטין שבפיו לא נחלקו, וש"מ דלכו"ע שינים כמומין שבגלוי, אבל הרמב"ם פסק כמתני' דבכורות וכת"ק דעבדים, ולדבריו ניחא, אך קשה דהא בסוגיין מדמינן מומי בכורות לעבדים, ואדרבה שן שאינו מום וכן חרשו, עבד יוצא בהם לחירות, וכ"מ מדאמרינן לקמן ב' כתנאי, והיינו דתנאי דמומין פליגי נמי בעבדים, ולא משמע דמייתי רק דמאן דמכשר במומין כש"כ בעבדים, והרמב"ם בפ"ח מביאת מקדש הי"ב פסק דכולן חשיבי מומין בביצים, ולענין עבדים פסק בפ"ה מה' עבדים ה"ד דאינו יוצא לחירות בסירוס, ובאמת ק"ק למה לא הוזכרו דברי ר"י ור"י וראב"י לענין עבדים, וקצת משמע מדהוזכרו דברי רבי דלא ידע התנא פלוגתא זו, ולפי' הרמב"ם ניחא, וצ"ע, שו"ר בתו' הרא"ש כ"ד ב' דנקט ג"כ דת"ק מודה לענין מומין דניטל רוב המדבר שבלשוננו הוי מום, אע"פ שאין עבד יוצא בו לחירות, וצ"ע.

הא דניטלו שיניו אינו מום, אין הטעם מפני שאינו מום שבגלוי, אלא שאין זה מום גדול כ"כ, דאע"פ שהעבד נפסד בחסרון שן, אבל אינו נראה פגום כבעל מום, וכן חרש

מן השינים, ואין חסרונו ניכר מבחוץ, אבל חטיו שנפגמו ניכרין בצורת פיו מבחוץ, וגם נראין יותר כדאמר בכורות ל"ה א' משום דכי פעי מיחזי, וסתם מתני' דבכורות כבן עזאי ורבי דניטל רוב המדבר שבלשוננו הוי מום, וא"כ עבד יוצא בו לחירות, וצ"ע ברמב"ם פ"ה מה' עבדים ה"ד שפסק דעבד אינו יוצא בו לחירות, ופסק בהלכות ביאת המקדש פ"ז ה"ז כסתם מתני' דניטל רוב המדבר שבלשוננו הר"ז מום, והרי בשמעתין מבואר דהא בהא תליא.

ולענין הזאה נראה דשן ולשון שוין, למאי דמפרש עולא דרבנן מדמו הזאה לטבילה, ולפ"ז אפשר לפסוק כרבנן דרבי לענין הזאה דלא מהני הזאה על הלשון, [וכ"ה ברמב"ם פ"ב מה' פרה אדומה ה"א] וה"ה על השינים והשפתים שבפנים וכ"נ בגמ' דאפי' בשפתים דזימנין דחלים ס"ד דלרבנן אינה הזאה ואין מזה סתירה למאי דקי"ל במומין דלשון כגלוי, וה"ה בעבדים לפמ"ש לעיל, דהזאה כטבילה דמיא ובשינים א"צ ביאת מים, שו"ר במהרש"א דנקט דרבנן דפליגי ארבי בהזאה פליגי נמי בעבד, ולפ"ז צידד לומר דלרבנן מהניא הזאה על השן ע"ש, ובפשוטו נראה דרק לס"ד הי' משמע קצת דהא בהא תליא, אבל למסקנא רבנן דהזאה סברי שפיר כרבי בעבדים ומומין, בלשון ושינים, ולענין הזאה פליגי בשינים כמו בלשון, וכ"ה בהדיא בברייתא דקתני על פיו, וברייתא דקתני על לשונו, זהו לרבותא דרבי.

שם על שפתיו פשיטא מהו דתימא זימנא דחלים שפתיה קמ"ל, לכאורה דעדיפא מינה הו"ל לאקשוויי מ"ט דרבנן, וגם התירוצ' זימנא דחלים שפתיה קשה לקיימו לקושטא דמילתא אליבא דרבנן, ונראה דאח"כ כיון דלמסקנא לא קאי הכי, לא רצו להאריך בגמ' בטעמייהו דרבנן ולכן הקשו רק מרבי ותירצו, אבל לרבנן הי' צריך להאריך דכיון דחלים שפתיה גזרינן אטו תוך הפה, ואטו תוך השפה

שכתב דנגע בשיניו או בצפרניו נטמא, ולא דן משום ביה"ס דפשיטא דלא גריעי שיניו מלשונו, ורק בבית הבליעה כתב שם דחשיב ביה"ס, ע"ש, [ועי' זבים פ"ה מ"ד דבתוספתא מרבה שינים שהם חיבורים, ובתו"כ גבי זב מרבה רק שער וצפורן].

ונראה דאף לפרש"י שינים גלויים אצל השרץ, ולא הוצרך לטעמא דהוצאת הלשון אלא למאן דמשוי ליה טמון לגבי הזאה, דמ"מ לגבי טומאה מודה, כיון שאין הטמון מונעו מלנגוע בחוץ, וזה מיושב טפי בלישניה דעולא, דהוצרך לטעמא דנגיעה בלשון, אבל בשינים שהם כגלויים א"צ לטעמא דנגיעה בלשון, דכל גלוי בר נגיעה הוא, מיהו לפ"ז כי פריך מעובדא דעצם חוצץ בין שיניה, הו"מ למימר מודינא לך בשינים, אלא שתירץ לו האמת, דהא מבשרו יש למעט שינים כמו לשון.

שם לענין טבילה כטמון דמי כו' מה בשרו מאבראי, אף כל מאבראי, בתו"ס סוד"ה כל כתבו דכל בשרו מרבה ביה"ס, וידיו ממעט ביה"ס, וכ"ה בתו"כ וז"ל וידיו לא שטף במים מה ת"ל, לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף ביה"ס, ת"ל וידיו מה ידיו בנראה פרט לביה"ס אף כל בנראה פרט לביה"ס, וכן העתיק הרמב"ם בפיה"מ ובפ"א ממקואות ה"י.

אב"י קשה דבנדה מ"ג א' ממעטינן קומטו של זב מקרא דוידיו לא שטף במים, ואילו פיו ולשונו של זב מטמאין בהיסט, דכל מקום שמטמא במגעו בטהור, מטמא הזב בהיסטו ממקום זה, וא"כ חזינן דפיו אינו מתמעט מידיו, ואילו פיו ממעטינן הכא מבשרו דלא בעינן ביאת מים, וא"כ זה מוכיח דלאו מידיו ממעטינן ליה, ונמצא דלתלמודן הוי אפכא מהתו"כ, ידידיו לא ממעטי פה ולשון, ובשרו ממעט תוך פה.

ונראה ליישב דבאמת ממעטינן בית הסתרים והקמטים מדומיא ידידיו כמ"ש בתו"כ, דהני לא מימעטי מבשרו דבאמת תחת

כיון שאין ניכר פגמו, לא חשיב מום, אבל העבד ודאי נפסד בזה כדמי כולו, והאוזן עצמה חשיבא גלוי טפי משן, ולכן דינו כשן, וכ"נ בתו' הרא"ש כ"ד ב', וצ"ע ברשב"א שם שפי' דחסרון דשן שאינו גלוי, והרי חוטינן שבפיו הוי מום, והם מוסתרינן יותר מהשן, - עוד צ"ע במשה"ק הרשב"א שם דלהוי הפיל שינו כחסרון אבר, והרי הדבר פשוט דחסרון שן אינו בדין מחוסר אבר לבן נח, שהרי אפי' מום לא הוי ורק כשפגמו ועשאו מחוסר אבר לבן נח חשיב פגם גדול.

והגרע"א ז"ל הקשה לעיל כ"ד ב' דלא הוי ילפינן שן מעין משמע דשן לא חשיב מום שבגלוי לענין מומין, וצ"ע דשן חשיב גלוי וכמש"כ מדתנן דחוטינן שבפיו חשיבי מומין, והא דאינו פוסל משום מום, היינו מפני שאין פגמו גדול כ"כ, וזה בכלל מאי דמשני מה עין שנברא עמו, דהוי חסרון גדול שהוא בעיקר ברייתו טפי משן.

ג. שם אמר עולא הכל מודים בלשון לענין טומאה, דגלוי הוא כו' והאי נמי בר נגיעה הוא, פרש"י שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי וקשה דא"כ שן כטמון דמי, שהרי אינו מוציא לחוץ, ואילו סוגיין איפכא מתפרשא, דשן לכו"ע גלוי הוא כדחזינן בעבד ובמומין בחוטינן החיצונים והפנימים כמשנ"ת לעיל סק"ב, ואמנם לרבנן דמדמו הזאה לטבילה ממעטינן נמי שיניו ועיניו, אבל כשאמרו בגמ' דלשון כגלוי מתפרש דכש"כ שיניו וכמש"כ.

ולכאורה יש לפרש דגלוי אצל השרץ היינו מפני שפיו פתוח תדיר, וחשיב בר נגיעה לשרץ, כמו שהוא בר נגיעה לכל דבר הנכנס בפיו, ולא נתמעט מכי יגע אלא מקום שא"א לנגוע בו באופן הרגיל בלא מעשה לפתוח המקום, כגון בית הקמטים ובית הבליעה וכיו"ב וכ"נ ברמב"ם פ"א מטו"מ ה"ג

הי' דינם כטהרה, דהא מטבילת אדם ילפינן לבגדים, כמ"ש בתו"כ.

אם בעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא

ד. שם וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי כו' מקום הראוי לבא בו מים בעינן כדר"ז כו', הרמב"ן והרשב"א והריטב"א הביאו מפרשים דראוי לביאת מים בעינן רק מדרבנן, ויש לתמוה א"כ מ"ט לא משני דהתם מדרבנן הוא דהצריכה טבילה אחרת, אבל מדאורייתא טהורה, ולכן שפיר הקישו רבנן הזאה לטבילה, ודוחק לומר דאשמועינן האמת דאפי' מדרבנן א"צ ביאת מים ממש, דמ"מ הלשון מטעה דקאמר נהי דביאת מים כו' כדר"ז כו', והרי כ"ז מיותר לעניננו דהתירוצ' הנכון הוא דההיקש בדאורייתא ובזה א"צ כלום, והכי הול"ל התם מדרבנן בעלמא הוא, ונהי דביאת מים לא אצרכוה ראוי לביאת מים בעינן כדר"ז כו', ועו"ק דבגזירה דרבנן א"צ לטעמא כדר"ז, הרי זה חשש אטו חציצה במקום הגלוי, ולמה לא יפרשו האמת בגזירה, וזה עדיף מלומר כדר"ז, שאינו עיקר הטעם אלא מקור להמציא חילוק כזה דראוי בלבד בעינן, ועו"ק דאי מדרבנן הרי יש חשש מכשול, שייסברו דבכל בשרו סגי בראוי לביאת מים, וכיון שאי אפשר להשוות מדותיהם להצריך ביאת מים בתוך העין והאף והפה, עדיף שלא לגזור בהם חציצה כלל, ודעת תו' והרמב"ם והרא"ש נראה דבעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא, גם ברמב"ן ורשב"א נראה דלא ניחא להו להחליט כדעת הי"מ.

והרמב"ן כתב דאפשר דהואיל ומצינו לענין טומאה שהוא גלוי אף לענין טבילה גלוי הוא שצריך שיהא ראוי לבא בו מים, ונראה דכונתו דמה"ט הבינו חז"ל דמדאורייתא כגלוי הוא, לענין ראוי לביאת מים, נולא כמ"ש הריטב"א בשם מורו דזהו הטעם לתקנה דרבנן, ולפ"ד צ"ל דחידשו כן חז"ל בטבילה כדי שיזכרו שהוא כגלוי לענין טומאה, ולא

הקמטים ובית השחי וכיו"ב בשרו מיקרי, אבל תוך העין ותוך הפה ונה"ה תוך האוזן ותוך האף לא מיקרו בשרו, שאינם בכלל בשר דרחיצה, ואפשר דלבתר דאימעטו ביה"ס ושמעינן דבשרו דומיא דידיו בעינן, מסתבר לן למעוטי תוך העין ותוך הפה, שהם רחוקים יותר להצריך בהם רחיצה, ולכן ממעטינן להו מדומיא דבשרו, (ומסתברא דתוך העין והפה מימעטו מעל בשר אדם לא יסך, אבל תחת הקמטים לא מימעטו), מיהו לשון הגמ' מה בשרו מאבראי משמע קצת דכל ביה"ס מימעט מבשרו.

שם רבי סבר והזה הטהור על הטמא וגו' וחטאו רבנן סברי וחטאו וגו', פי' דוחטאו מיותר להאי דרשא, ואפי' אינו מיותר לגמרי הו"ל למימר ויטהר ביום השביעי, ולשון וחטאו קאי על מעשה החיטוי, לומר שיחטאנו במקום טומאה או במקום טבילה, וקים להו לרבנן דקרא נחית כאן להשמיענו ד"ז, שאין לו הכרע מסברא וע"כ יש גילוי בפסוק לזה.

שם טהרה מטהרה הו"ל למילף, לכאורה טהרה קולא היא שא"צ ביאת מים, ומנלן להחמיר דלא מהני הזאה במקום זה, ואפשר לומר דכיון דאיכא תרי היקישא טהרה לטהרה מקשינן, ולא במה מצינו הוא דנימא דקולא היא בטבילה, ועוד דגם בטבילה יש ללמוד מהא דא"צ ביאת מים שאינו במקום גלוי, ונהי דלהטמא סגי במקום זה, אבל לטהרה צריך כח יותר, ולא סגי במקום טמון כזה.

שם וכבס בגדיו הפסיק הענין, ובכיבוס בגדים ליכא כה"ג מקום שהוא גלוי לטומאה וא"צ ביאת מים, וביה"ס גמור אף לטומאה טהור, ועוד דלית לן לדמויי וחטאו לבגדים, אלא שאם בגדים כאדם הי' מקום לומר דכולה חדא מילתא היא, ולא אמרו דכבוס דבגדים נמי כטומאה דמו, דבאמת אי משכח"ל כה"ג

מבשרו, ומ"מ בשר בית הקמטים קרוב יותר להצריך בו ביאת מים, מתוך העין והפה.

אב"י פשטות הגמ' דהא דמצרכין ראוי לביאת מים, אינו מענינא דעולא דחשיב גלוי במקצת, דא"כ הו"ל לפרושי חילוק זה דשייך בסוגיין, וגם הו"מ למימר דליכא למילף מטבילה כיון דהתם נמי כגלוי במקצת חשיב, ולישנא דגמ' דמיייתי מדר"ז משמע שהוא ענין אחר, דלא ממעט קרא אלא מביאת מים ממש כדר"ז, ואמנם קושטא הוא כמש"כ דהחילוק הוא בגלל שאינם כבלוע ומטמאין במשא, ועוד טומאות, כגון כזית מן המת בביה"ס שאינו כבלוע, ומטמא באהל, אבל עיקרו נלמד מדר"ז.

ומה"ט קשה נמי במש"פ תו' דילפינן לה מכל בשרו, חדא דכיון דבשרו אבראי, אין במשמעות כל בשרו לרבוויי דגואי, ועוד דמכל בשרו ילפינן שיעור מקוה מ' סאה כדאמר חגיגה י' א' וכמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, ועוד דא"כ מה ראו בגמ' לאתויי מדר"ז, ולא אמרו עיקר הדרשא, דמכח שתי מקראות מחדשינן חילוק זה וכדר"ז.

ובפשוטו נראה דקרא דבמים יובא או קרא דורחץ בשרו במים ובא השמש וטהר דילפינן מיניה דבעינן ביאת כולו כאחת במים כמ"ש בתו"כ והובא ברא"ש, פסוק זה כולל כל גופו ממש ואף ביה"ס בכלל, דאי משכח"ל שביה"ס בלבד יהא חוץ למים, הרי"ז כלא טבל, וכיון שכן מפרשינן מיעוטא דורחץ בשרו ודומיא ידידו, שיכול ליכנס במים כדרך גדילתו, וכדאמרין נדה ס"ז א' שתטבול כדרך גדילתה, ולא הצריכה תורה לעשות פעולות שיכנסו מים למקומות המוסתרים שאין מים נכנסין בהן ברחיצה כדרכה, אבל כשחוצץ באופן שאינם ראויין לביאת מים, הרי"ז חסרון בביאת מקומות אלו במים, ואמנם לא חמירי ביה"ס ממקומות הגלויין דחציצה במקצת אינה מעכבת, אבל עיקר הסברא דחציצה מפסקת

אטו חציצה שעל בשרו, ודוחק דהגזירה רחוקה והתיקון דראוי לביאת מים אינו מועיל כ"כ, וכל כה"ג שהוא טעם מחודש הו"ל לגמ' לפרש ועוד דבקמטים מאי איכא למימר, עי' להלן, והרשב"א כתב לפי שהם פעמים מגולים הצריכו שיהיו ראויין לביאת מים וזה מתפרש גזירה אטו חציצת גופו וגם ע"ז קשה מקמטים, עי' להלן], ויש לתמוה ע"ד הרמב"ן דהא בית הקמטים אף לענין טומאה דינו כטמון כמבואר נדה מ"ג א', ואפ"ה בעינן ראוי לביאת מים כדאמר נדה ס"ו ב', וכבר הקשה כן הגרע"א ז"ל בתשובה סימן י', וכתב לפרש משום לא פלוג, וזה לא יתכן לפרש בדברי הריטב"א דמטעם זה גזרו רבנן, דאדרבה מכח הלא פלוג יטעו שאין השינים והלשון כגלוי לטומאה, אלא דומיא דקמטים, גם לפי הרמב"ן קשה לחדש כן, וסתמות הגמ' משמע דמימרא דרבא בקמטים, היינו ממש דינא דרבי בעצם החוצץ בין שיניה וכדר"ז.

ואפשר לפרש בכונת הרמב"ן דכיון דביה"ס ובית הקמטים אין דינם כבלוע, שהרי מטמאין במשא כמבואר נדה מ"ב ב', ש"מ שהם כגלוי לענין דינים מסוימים, ולכן אין לדונם כבלוע לגמרי, והבינו חז"ל דראוי לביאת מים בעינן, ואמנם הרמב"ן נקט גלוי לענין טומאה, שזהו המובן יותר וכמפורש בסוגיין, ויש להוסיף דלבתר דנקטינן כן בשינים ולשון מפרשינן דקרא דבשרו דממעט כל דגוואי, לא ממעט ליה אלא מביאת מים ממש, ותו לא מחלקינן דיש שנתמעטו מבשרו לגמרי ויש רק מביאת מים ממש, ומפרשינן דרק משטיפת מים ממש נתמעטו, כדכתיב וידיו לא שטף במים, דזוהי הדרשא דתו"כ למעט ביה"ס, ובזה יש ליישב דברי הריטב"א, דכיון שראו חכמים לנכון לגזור במקום הגלוי לענין טומאה, הוצרכו להשוות מדותיהם בכל ביה"ס, כיון דכולהו מחד קרא מתמעטין, מיהו עמש"כ לעיל סק"ג דאפשר שלא נתמעטו כולן

מקור הדין דראוי לביאת מים

ה' לשון הגמ' נהי דביאת מים לא בעינן כו' כדר"ז כו', משמע דדין פשוט הוא, ולא נתחדש מעובדא דרבי, וביותר נראה כן בנדה ס"ו ב' דפרכינן לרבא ממתני', ומשנינן כדר"ז, ואח"כ מייתנין עובדא דרבי כדבר בפ"ע, ולא מסייעינן לרבא מדרכי, משמע שד"ז פשוט בלא עובדא דרבי, ובאמת נראה דמתני' היא שלהי מקואות חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ, והרי מקום הנקב שהחץ סותמו דינו כביה"ס, שהרי הוא עשוי ליסתם יותר מפיו, ולא קרינן ביה בשרו אבראי ולא כידיו שהם בגלוי, וכן בסברא אינו בשרו הראוי לרחיצה והוא כטמון יותר מביה"ס, וכ"נ עוד בתוספתא שלהי מקואות כמשי"ת להלן בס"ד, וכן יש לדקדק מדאיצטריך לאשמועינן פ"ט מ"ד דלפלוף שבעין אינו חוצץ, וש"מ דבעינן ראוי לביאת מים בעין, וכ"נ בחגיגה כ' ב' שבקדש מתיר ומנגב ואח"כ מטביל ומפרשים משום חציצה שבמקום הקשר עי"ש בגמ' ובירושלמי סוף ה"א ומקום הקשר ביה"ס הוא, וש"מ דאף בכלים בעינן ראוי לביאת מים, וצ"ע בר"ש פ"י מ"ה.

ויש לעיין א"כ מאי קמ"ל בעובדא דשפחתו של רבי שהצריך טבילה אחרת, וי"ל דקמ"ל דאע"פ שמצוי שנכנס עצם בין השנים חשיב מיעוט המקפיד, ועוד שהיא עצמה לא הרגישה להקפיד בדבר קודם הטבילה, ושמא ס"ד דכיון שהעצם קשה נשאר טופח בין השנים והעצם, או דבמשך הזמן תעבור לחלוותי וחשיב ראוי לביאת מים, ובאמת מלישנא דקאמר והצריכה רבי טבילה אחרת, משמע שהי' חידוש בעובדא זו, ולא שמזה שמעינן דראוי לביאת מים בעינן, דא"כ זהו דין כללי, וגם סתמא הי' הדין ידוע, ולא נתחדש ע"י עובדא זו, א"ו חידושי' דהאי מימרא הוא בפרט של עובדא זו, ואולי ס"ד שלא החמירו בביה"ס אלא כשיש ברובו

דלא חשיב שבא לרשות המים שייך גם בביה"ס.

וב"ז דוקא במעכב חיצוני, אבל מה שהקמטים מעצמם מעכבים ומונעים ביאת מים, אין זה חסרון בכניסה לרשות המים, כיון שזוהי צורת האדם הטבעית, ואין כאן חציצה והגבלה בין האדם למים, ואפשר לומר בזה דהו"ל כאינו מקפיד שאינו חוצץ מדאורייתא, ואף מדרבנן לא החמירו בזה, כיון שאין כאן חציצה כלל, וליכא למיגזר בזה אטו רובו המקפיד, אבל א"צ לזה כיון דכל עיקר טעמא דקרא שא"צ ביאת מים היינו משום דסגי בטבילה כדרכו, וא"צ להכניס מים למקומות שברחיצה כדרכו אינם נכנסים.

ומדרי' זירא ילפינן כלל זה בכל התורה דדבר שאינו ראוי חשיב טפי חסרון במהות הדבר, אע"פ שאין ד"ז מעכב, וכמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בספר מנחות ק"ג ב' דר"ז יליף לה מקרא דבלולה, ולכן לא קאמר נהי דבילה לא מעכבא ראוי לבילה מעכב, אלא פירושא דקרא קאמר, דבלולה דקרא מעכבת בו, דהיינו דאשמועינן קרא דבלולה שכשאינו ראוי לבילה חשיב טפי חסרון בבילה ולכן מעכבת בו, ומהאי קרא ילפינן לכל התורה דאינו ראוי חסרון טפי, ובפשוטו נראה הסברא בזה דאינו ראוי הר"ז כהכרזה החלטית שלא יקיים קרא כדכתיב, וזה חשיב חסרון בחפצא, אבל כשהחפצא ראוי אלא שלמעשה לא קיים אין החסרון בעצם הדורון או הגברא, והר"ז רק חסרון פרט שאינו מעכב, וסברא זו לא שייכא כ"כ בטבילה שאפי' לכתחלה אין מצות ביאת מים בביה"ס, אבל יסוד הסברא שייכא כמש"כ לעיל, דכשאינו ראוי לביאת מים הר"ז הפרדה החלטית מכניסתו לרשות המים, וכשראוי אלא שלא נכנסו מים מפני צורתו הטבעית, הר"ז חסרון פרטי של ביאת המים, וזה לא גרע ממיעוט שאינו מקפיד ועדיף מיניה כמשנ"ת.

והנה הב"י כתב דלא מסתבר לומר דפליגי אי מיהדקי, ובאמת מתני' היא דרטי' חוצצת בפני המים כמ"ש הב"י בסוה"ד, אבל אין מזה קושיא לביה"ס, לומר דחשיבא נמי אינה ראוייה לביאת מים, די"ל דכיון שאם ישהה הרבה במים תפול האספלנית והרטיה, וכן הגוף מעצמו דחי להו ומפילן לאח"ז, ס"ל לריכר"י דחשיב שפיר ראוי לביאת מים ואין זו מחלוקת במציאות אלא בהגדרת ראוי לביאת מים מהו שיעורו, ועי' בספר מרן זללה"ה יו"ד סי' צ"ד סק"ח, [וער"ש שם מש"פ בפלוגתא דחץ של מתכת, דג"ז יש לפרש פלוגתתן בהגדרת ראוי לביאת מים], ויתכן עוד דריכר"י סבר דכיון שניתנין לצורך רפואתו, אין זה מגרע במקום שצריך רק ראוי לביאת מים, שאין כאן חציצה הבאה להפריד אלא משמשת תועלת הגוף, וכמו שקמטי הגוף אינם חוצצין אע"פ שגורמין שלא יהא ראוי לביאת מים, ה"ה אספלנית ורטייה שמשמשין לתיקון הגוף.

נמצינו למידין ג' אפשרויות בטעמא דריכר"י,
א' כנראה בר"ש שבביה"ס לא קפדי ברטייה ואספלנית, ב' דכיון דמחלחלי בזמן מרובה חשיב ראוי לביאת מים, ג' דתיקון הגוף כקמטי הגוף ואינם מגרעין בראוי לביאת מים, ועכ"פ נראה דוחק לומר שבכאן נחלקו בעיקר דין ראוי לביאת מים, מכל הני טעמי שהוזכרו לעיל, וצ"ע בפוסקים שנקטו כהב"י, ויתכן גם שט"ס בתוספתא, וצ"ל שע"ג המכה, במקום שעל ביה"ס, [וברוקה הגירסא שע"ג מכתו ורטייתו], ולפ"ז מ"ש העושה קלקי בראשו, היינו בראש המכה.

בתוספתא שם צרורות וקסמין בכף הרגל

שם בתוספתא נכנסו צרורות או קיסמין בסדקי רגליו מלמטה ר' יעקב אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים, וגם בזה פי' הב"י בסי' קצ"ח סמ"ב ובבהגר"א שם דר' עקיבא [כגרסת הב"י ולפנינו ג"כ ר"ע] כריכר"י, וצ"ע

חציצה, דנדון לעצמו ולא גזרינן ביה אטו רובו, כיון שדינו שונה משאר הגוף, ועכ"פ לא נתחדש בעובדא זו עיקר הדין דבעינן ראוי לביאת מים, וכמשנ"ת דמתני' היא.

בתוספתא פ"י מ"ח רטייה אספלנית ומלוגמא כו'

ו. הרי"ש בשלהי מקואות פ"י מ"ח הביא תוספתא אספלנית מלוגמא ורטייה שעל ביה"ס רבי אומר חוצץ ריכר"י אומר אינו חוצץ, ומשמע מדבריו דטעמיה דריכר"י מפני שאינו מקפיד עליהם בביה"ס, ולכאורה קשה להחליט כן, דודאי יש מקומות המכוסים בגוף ע"י בגדים שאין מקפידין על רטייה שבהם, ויש מקומות דביה"ס שמקפידין על רטייה שבהם כגון תוך הפה והאף, והב"י והגר"א בסי' קצ"ח סמ"ג ובבהגר"א ס"ק מ"ט פי' דרבי וריכר"י נחלקו כאן בדין ביה"ס אם צריך ראוי לביאת מים, [וניחא שרבי סתם במתני' סופ"ח שא"צ ביאת מים ולא הזכיר דבעינן ראוי לביאת מים כיון שד"ז במחלוקת שנויה והינו דמיתנין שהצריכה רבי טבילה אחרת, דריכר"י פליג, אבל בנדה ס"ו ב' משמע שזה דבר פשוט דראוי בעינן, ולא הביאו עובדא דרבי כסיעתא לזה], וקשה א"כ מה ראו לחלוק ברטייה ואספלנית ומלוגמא, טפי הי' ראוי שיחלקו בהדיא בביה"ס אם צריך ראוי לביאת מים, וגם סגי בחד מיניה ומ"ט מני לכולהו, ועוד דלעיל מיניה בתוספתא נחלקו רבי ורבנן בחץ שתחוב באדם ופשוט לכו"ע דשייך חציצה בביה"ס, שהרי מקום החץ כביה"ס, ולא מסתבר דבתר הכי פליג ריכר"י ברטייה וכוונתו לחלוק על כל התנאים דלעיל, וכן ר"ע דצרורות וקסמין שבסדקי רגליו לא משמע דפליג בדין ראוי לביאת מים בביה"ס, ועי"ש בב"י והגר"א, ועוד דמתני' סתמא קתני דחץ חוצץ, ובגמ' ג"כ אמרו זה כדין פשוט, ולא נתחדש מעובדא דרבי כמשנ"ת לעיל.

כמשה"ק לעיל אריבר"י גופיה, וגם משמע דר"ע חידש שהוא כביה"ס, אבל דין ביה"ס ידוע, ולכאורה מתפרש דצורות וקסמין בסדקי הרגלים ראוי לביאת מים, ובפרט כשעומד ע"ג קרקע שמתרחבין הסדקים, ור"ע חידש דאע"פ שהסדקים פתוחים תמיד דינם כביה"ס, והטעם מפני שהסדקין ברגליו מלמטה, וזה מקום סתר, ואמנם כף הרגל עצמו אע"פ שהוא כביה"ס לנגעים לא משמע שהוא כביה"ס לר"ע לענין טבילה, עי' כ"מ רפ"ו מנגעים, אבל סדק שבכף הרגל קיל טפי, ויתכן דר"ע פליג בכל כף הרגל, דיליף מנגעים, ונקט חציצות שבסדק שהוא המצוי, דלרגל אין דרך לידבק חציצה, ורבנן סברי דלענין רחיצה מסתברא דכף הרגל כגלוי דמי, כדאשכחן בקידוש ידים ורגלים, וד"ז לא ילפינן מנגעים דענינו לכל מראה עיני הכהן.

הערות בסוגיא דקידושין

ז. קדושין כ"ה א' מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי, יש לעיין היכי משמע בשרו מאבראי, וביותר קשה כיון דלענין מגע כגלוי דמי, א"כ לא מתמעט מקרא דוידיו לא שטף במים, כמבואר בנדה מ"ג א', והיכי ממעטינן מבשרו מה שלא ממעט מידיו.

ואפשר דורחץ בשרו מתפרש כדרך הרוחצין שנכנס גופו במים, ואין דרך הפה לרחצו עם רחיצת הגוף, ולפ"ז באמת מתמעט הפה קודם קמטים ושאר ביה"ס שדרך לרחצן עם הגוף.

מיהו קשה א"כ מנלן דראוי לביאת מים בעינן, הרי אמרנו שמקום זה אינו נכלל במצות הטבילה, וי"ל דכיון דאי משכח"ל שביה"ס יהא חוץ למים הדבר מובן דלא עלתה לה טבילה, כגון שפיה פתוח למעלה לאויר, והגיעו מים על שפתותיה, ודואי יש כאן חלק בגוף שהוא חוץ למים, ולא קרינן ביה ורחץ במים, נמצא שאנו אומרים שרחיצת הגוף שמכסה על הקמטים והסתרים מחשיב גם את

תוכו כבמים, ובוזה אמרינן דה"מ בראוי לביאת מים שאין מניעה מלחשבו ברשות המים.

ואפשר להגדיר את החציצה הטבעית של הגוף כחציצה שאינו מקפיד עליה, ואם יש בתוכו דבר שמקפיד עליו, לא מהני מה שאינו מקפיד על החציצה החיצונה.

שם והצריכה רבי טבילה אחרת, יש לעיין האם עיקר חידושו דראוי לביאת מים בעינן, או שיש חידוש מיוחד בהאי גונא דעצם חוצץ בין שיניה, ולשון הגמ' משמע שלא זהו עיקר החידוש, שהרי שנינו ביה"ס וביה"ק א"צ שיבואו בהם המים, ואם בא להשמיענו מרבי דבעינן ראוי לביאת מים, הול"ל הא קמ"ל דנהי דביאת מים לא בעינן כו', ושמה קמ"ל דראוי לביא"מ דאוורייתא, או שהחמירו גם בזה במיעוט המקפיד, או דעצם בין שיניה מיקרי מקפיד.

שם נהי דביאת מים כו' כדר"ז כו', אם הטעם הוא מדרבנן גזירה אטו על בשרו, הול"ל מדרבנן, ואף אם צריך לדר"ז שלא לתקן גזירה משונה, אבל איך אפשר להעלים העיקר ולתפוס טעם שאינו האמת.

שם כדר"ז כו', בביאור דברי ר"ז יעויין מש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בספר מנחות, ואין תח"י כעת. (הערות).

ביאור ענין ראוי לביאת מים

ח. ענין ראוי לביאה פירושו שיש צורת המנחה שקבעה תורה איך להביא, ואם כתוב בתורה כלולה הרי הצורה של המנחה באופן שראויה להבלל, וכמו שאמרו שישים ואחד עשרונות אינם נבללים יחד, הרי שצורת המנחה שלא תהא גדולה כ"כ וזה מעכב ולא מפני שא"א לבללה, אלא שחסר בצורה של המנחה, שמלשון כלולה הבינו שהצורה של המנחה באופן שיכולה להבלל, ואולי יש לתורה עוד טעמים שתהא בצורה זו, כמו ששיעור מקוה מ' סאה שכל גופו עולה בהם,

הסגורות, אלא דכיון שאין מעכב חיצוני חשיב שפיר שנמסר לרשות המים, וכיון שבלא"ה אין שם מים, אין שום ענין להשאיר השנים רפויות, שא"צ שבאמת יוכלו מים ליכנס כעת, רק צריך שלא תהא מניעה חיצונית, אבל בצורתו הטבעית אין מוסיף חסרון בזה שמדביק לשונו לחיכו ושיניו זל"ז, שהרי בלא"ה אינו ראוי לביאת מים מפני השפתיים, אעפ"כ שפיר דמי מפני שזוהי צורת האדם, ה"ה שאין מוסיף חסרון כשמדביק לשונו לחיכו.

מיהו להמפרשים דקדצה שפתותיה החסרון מפני ההידוק החזק, בזה י"ל שהידוק חזק בשנים ג"כ יגרע.

והערוני שאם ענין ראוי לביאת מים הוא גזיה"כ ולא סברא דנמסר לרשות המים, ודומיא דבילה לפי הסברא שהזכרנו לעיל שבאמת אין יתרון בראוי לבילה אם אינו בוללה, וזהו שהביאו מבילה לטבילה, שבלא סברא הצריכה תורה ראוי לקרא כדכתיב, וא"כ אין חילוק אם גוף זר מנע ביאת המים או הידוק השנים, וכמדומה שהידוק השנים דבר המצוי הוא, וממה שלא הזהירו ע"ז ש"מ שאינו חוצץ, ואפשר שלעולם השנים מהודקות וחשיבי בית הסתרים].

שיעור ראוי לביאת מים

ויש להסתפק מה השיעור של ראוי לביא"מ, שאם ישהה זמן מרובה המים יחלחלו, אבל בטבילה לא סגי בהכי, כיון שלא שהתה זמן שיחלחלו, האם גם בביה"ס משנה כמה זמן שהתה במים ובפשוטו זה לא מעלה ולא מוריד לביה"ס, שאפי' שהתה שעה במים, כיון שהפה סגור הר"ז כברגע הראשון, אבל מ"מ י"ל שיש שיעור שנקרא ראוי, כמו נתנה מעות בפיה וכיו"ב, כיון דסו"ס אין כאן מניעה גמורה למים.

וב אלו ששיניו בפ"ט שאינם חוצצין סתמן כפירושן שבשום מקום אינם חוצצין, דכל

אבל זהו שיעור קבוע גם לננס ולענק, וכן במנחה של ששים ואחד עשרונות אף אם התאמץ ובללה יפה פסולה, וכעין שמצינו שיעור לולב ד' טפחים כדי לנענע בו, ואע"פ שנענועים אינם מעכבים, דאמרינן מכי אגבהיה נפק ביה, ואפשר דאף בלא טעמא דנענועים רצון התורה שיהא בו שיעור חשוב של ד"ט, א"נ שכשעושה באופן שאינו ראוי לבילה או לנענועים הרי הוא מכריז בעיקר המצוה שלא יעשה אותה כתיקונה בהידור, וזה יותר חמור מאם במקרה לא קיים כל פרטי המצוה.

ויש לפרש גם בטבילה שצורת הטבילה צריכה להיות באופן שביה"ס ראוי לביאת מים, דסו"ס מקום טומאה הוא למשא או אף למגע והוא בכלל ורחץ במים את כל בשרו, וכל שטובל באופן שיש מעכב חיצון למים, הרי לא מסר גופו להיות כולו במים, אבל ביאת מים ממש לא בעינן, כי עיקר הטבילה היא להיות כולו ברשות המים, ולא הטופח להטפח גורם עיקר הטהרה, שהרי רובו שאינו מקפיד אינו חוצץ מדאורייתא, אע"פ שאין החציצה כגופו, ולא באו מים על רוב גופו, מ"מ כיון שנכנס לרשות המים כצורתו הטבעית שפיר דמי, וה"ה ביה"ס לענין ביאת מים ממש סגי בצורתן הטבעית, אבל באינן ראויין לביאת מים, הרי חסר בהתבטלות כולו למים.

[שוב הערוני דבמנחה אין יתרון לראוי לבילה אם באמת אינו בוללה, ודכוותה בטבילה לא בעינן שיהא מעלה בטבילה בראוי לביאת מים, וי"ל שגם במנחה יש יתרון בדורון שראוי לבוללו דסו"ס הביא שיעור שמן שראוי לבולל ותהא מנחה חשובה טפי, שיש בה כמות של שמן שראוי לבלילה].

ונראה דדוקא דבר חיצוני שבביה"ס חוצץ, אבל אם הידק שיניו בפיו אין זה חוצץ, וכמ"ש בפ"ת בשם חמו"ד, שהרי באמת הפה אינו ראוי לביאת מים מפני השפתיים

שבגלוי כה"ג חשיב שנכנס למים בלא מעכב ה"ה בביה"ס, וכן הדין בדם ודיו וחלב הלחין ושרף הלח.

יש להסתפק איך משערין רובו בצירוף ביה"ס, דלכאורה אם רובו חצוץ מבחוץ, לא יציל ביה"ס לחשבו מיעוט, אבל אם ביה"ס חצוץ י"ל שהוא פוגם בשלימותו של החלק החיצוני שמכסה עליו ולפ"ז אין משערין ביה"ס לפי שטחו, אלא לפי שטחו של הבשר שמבחוץ, כמו שאין משערין לפי אורך השער, אלא לפי מקום חיבורו בגוף.

יש לעיין איך סתם התנא דביה"ס וביה"ק א"צ שיבואו בהם המים וסמך שנבין דראוי לביא"מ בעינן, ולהסוברים דפלוגתא דתנאי היא בתוספתא שבר"ש פ"י, י"ל דבאמת שנה רבי רק הדין המוסכם, אבל בגמ' משמע שזהו דבר פשוט, ולא אמרו קסבר רבי, אלא שזה כד"ז, (ולהמפרשים ביה"ס דפ"ט כפשוטו ניחא, אבל בגמ' לא משמע דמתני' היא). (הערות).

חץ התחוב

ט. פ"י מ"ח חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ, ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה, פשטות הדברים דבאינו נראה דינו כבלוע, ולכן הזכיר התנא טובל ואוכל בתרומה ולא אמר אינו חוצץ, דאף אם החץ הי' אב הטומאה אינו נטמא הימנו, וכדתנן לעיל בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה, [מיהו בתרומהו טעמא בעי מאי קמ"ל דהא אפי' הוי ביה"ס יכול לאכול בתרומה שאינו מטמא במגע, ולדעת הרמב"ם פ"ה מטו"מ ה"ג כלי טמא אינו מטמא במשא, ובטבעת י"ל דקמ"ל דאע"פ שהתרומה בפנים נוגעת בטבעת לית לן בה, אבל בחץ אין חידוש זה, וצ"ע, אבל עכ"פ המשמעות דזה בלוע, מיהו הרמב"ן ב"ב כ' א' ובפ' חוקת כתב דמטמא במשא ולא באהל, ולפ"ז ניחא בפשיטות, ומכאן סייעתא לד"ז, וכש"כ

דניחא להסוברים שמטמא אף באוהל, שו"ר ברמב"ן חולין ע"א ב' וברז"ה שם בכ"ז, וכן מענינו הוא נלמד ששנאו התנא בפ"י בהדי דיני בלוע, ולא בפ"ט בהדי דיני חציצות, וכ"ה בתוספתא בדיני בלוע, ולפ"ז אינו נראה היינו שנבלע לגמרי בבשר, ואין רואין מבחוץ אלא בשר בלבד, דחשיב הפתח כסתום שהבשר נדבק זל"ז ומתחיל להתאחות מיד, אבל אם רואין קצה החץ, אע"פ שרואין אותו בתוך הגומא עמוק מעור בשורו, הרי הוא חוצץ דהא לאו בלוע מיקרי, וכבר כתבנו לעיל סק"ה דכאן מבואר במתני' דביה"ס צריך שיהא ראוי לביאת מים, דגומת החץ כביה"ס דמיא, ואפ"ה החץ חוצץ, מיהו עי' להלן בדברי הרא"ש (וה"ה חץ שבקמט וסדק שבבשר דאע"פ שאינו נראה חוצץ, דסדק שאינו עתיד לידבק ואינו מתאחד דינו כביה"ס ולא כבלוע), וכן שנינו בכלים פ"ט מ"א מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של חנור נראין אבל לא יוצאין, וש"מ דכששקועין בעומק נקראין נראין, אם הבצק שוקע ונוגע בהם.

י. שם בר"ש בתוספתא הנכנס לו חץ ביריכו רבי אומר אינו חוצץ וחכ"א הר"ז חוצץ בד"א בשל מתכת אבל בשל עץ הר"ז חוצץ, ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועין כו' טהורין, פר"ש דבשל מתכת עיילי מיא טפי, ולפ"ז נחלקו רבי ורבנן במציאות, וי"ל כמש"כ סק"ו בפלוגתא דרבי וריב"ז ברטיי' ואספולנית דבראוי לביאת מים במשך הזמן פליגי, וה"נ הנדון להכריע באיזה שיעור מיקרי ראוי, אבל קשה לקבוע הלכה דחץ מתכת התחוב אינו מעכב ביאת מים, דודאי בדרך כלל נכנס בדוחק ומעכב ביאת מים, והיכי סתים רבי לטהר בכל גונא.

עוד פר"ש דשל מתכת סכנה להוציאו והו"ל אינו מקפיד, וג"ז צ"ע דודאי משתדלין להוציא החץ בין במתכת בין בעץ, ויותר משתדלין בשל מתכת, ושמא כונת הר"ש

מבחוץ והו"ל בלוע, (א"נ דעץ בולע מים וחשיב ראוי לביאת מים, וזה מיושב בפשיטות טפי, עי' לעיל סק"ה בפלוגתא דרבי וריב"ר, אבל למאי דנקטינן דנראה חוצץ אין שייך טעם זה), וזוהי גרסת הגר"א דבשל עץ לכו"ע אינו חוצץ, ולגרסא זו ניחא דבד"א ארבנן דסמיך להו קאי, ולא קאמר מודה רבי בשל עץ, וניחא מתני' דקתני באינו נראה בכל ענין אינו חוצץ.

ולגרסא זו מיושב מ"ש הב"י בדעת הרמב"ם והרא"ש דמפרשים התוספתא באינו נראה, ומתני' רבי היא, ואכתי קשה ליתני דשל עץ חוצץ, אבל לגרסא זו ניחא, שו"ר שבע"ז כתב הגרע"א ז"ל בגליון הש"ך ס"ק י"ז, ושם כתב לפרש גם לגרסא דידן שזוהי תשובת רבנן לרבי מה ששמעת שאינו חוצץ זה נאמר במתכת בלבד, אבל בשל עץ חוצץ, ואנן נמי בשל עץ קאמרינן.

ויש שהעיר לפרש דהנדרון על החץ עצמו שאינו חוזר ומטמא את האדם במגע או במשא, שהחץ הבולט או הנראה ודאי לא פקעה טומאתו דלגבי נפשיה לאו בלוע הוא.

בדברי הרא"ש וטעמא דנראה חוצץ

לשון הרא"ש בפירושו שכתב טעמא דנראה חוצץ משום שא"א שלא יהי' מקצתו על הבשר צ"ב, ואם כונתו נראה בולט לחוץ, צ"ל דכל כה"ג נמתח חלק מהעור החיצוני לתוך נקב החץ, אבל אם הוא שוקע חוזר העור החיצוני למקומו, וקשה למה אינו חוצץ במקומו כדין ביה"ס, אע"פ שאינו מותח העור החיצוני כלל, וצ"ל דס"ל שהבשר שבפנים אינו כביה"ס אלא כעין בלוע, דאע"פ שאפשר לראותו מבחוץ דרך הנקב, הר"ז כרואה מקום הבלוע דרך גרונו וכיו"ב וזה גרע ממכה, ששם שטח פני המכה צריך להיות מכוסה בעור, אבל כאן נמתח פתח שעתיד ליסתם, וישאר רחבו כשטח העור שבחוץ, מיהו הדברים מחודשים דבפשוטו יש לחשוב פני הבשר

דחוששין שיוזק הגוף בדרכו בהוצאתו, ועכ"פ הדבר קשה לקבוע הלכה בשרירותא דמתכת, בלא לפרש היכי דמי, שהרי ענין הסכנה תלוי בהרבה פרטים באופן תחיבתו וגודל החץ, ובמאי קמיפלגי רבי ורבנן, הרי לכו"ע אם מקפיד עליו חוצץ.

מודברי הר"ש מבואר דמפרש התוספתא כנראה, וכ"כ באו"ז בשם ר"י מסימפונט וכ"כ הש"ך ס"ק י"ז בדעת כל הראשונים ז"ל, אלא שכבר נתקשה הב"י בטעמיה דרבי, ולא ניחא ליה ביישוב הר"ש.

והנה בתוספתא אמרו רק בקרם עליו העור דלכו"ע אינו חוצץ, ומשמע מזה דבנבלע בעומק ואינו נראה מבחוץ לא סגי לרבנן לחשבו כבלוע, וא"כ מתני' דתליא באינו נראה ולא בקרם עליו העור, אתיא כרבי דסגי באינו נראה לחשבו כבלוע, ולפ"ז א"צ לחדש פלוגתא נוספת ביניהם, אלא דרבנן סברי דחץ התחוב בנקב הפתוח אע"פ שאינו נראה אינו כבלוע, כיון שנכנס בנקב הפתוח לחוץ, ועתיד להוציאו דרך שם, ולא מיירי בנתאחה הבשר דהו"ל כקרם עליו עור, אלא שנכנס בעומק ואינו נראה אבל הפתח פתוח, מפני שהבשר רק נדחק זל"ז כקמט שבבשר וכסתימת פיו, אבל הסדק נפתח בקל ליכנס ולהוציאו משם, [והרי מי שפתחו מעיו והם גלויים לא מיקרי בלוע, אע"פ שמקום זה עתיד להסתם, דסו"ס עכשיו גלוי הוא], ורבי סבר דכיון שאינו נראה הו"ל כבלוע, שהרי מיד נסתם הבשר שמבחוץ והר"ז כרואה לתוך בית הבליעה דחשיב שפיר בלוע אע"פ שיכול להשקיף לתוכו, [אבל אם יש נקב חלול שנשאר פתוח ויש אויר בחללו, י"ל שאינו כבלוע], ובזה יתכן לחלק בין מתכת לעץ שמתכת שנבלע מותח הבשר והפתח כסתום, משא"כ בעץ שהמקום שנכנס העץ כפתוח יותר דמי, א"נ לאידך גיסא שמתכת קורע הבשר ונשאר פתוח והעץ נדחק ואינו קורע רק מותח סביבות הנקב ולכן המקום סגור

שתחת החץ והצדדין כביה"ס, (ויתכן לפרש דכונת הרא"ש שכל החלק המשוקע שאינו נראה דינו כבלוע, ורק החלק הנראה חשיב כביה"ס וחוצץ בצדדיו, וזהו מקצתו דחשיב על הפשר דהיינו המשהו שבצדדין כנגד המשהו שנראה מבחוץ, ודוחק).

[מיהו בסברא כל שכולט לחוץ כיון שלא כיסו המים את מקום הנקב הר"ז כחלק מן הגוף חוץ למים, וכמ"ש מרן זלה"ה שאם שוכב כדג ופיו פתוח למעלה חשיב פיו כחוץ למים, ורק ע"י כיסוי המים מע"ג נקרא תוכו ביה"ס או בלוע].

לענין הלכה

יא. ולענין הלכה נראה שאין להקל אפי' החץ משוקע בעומק, דודאי קפיד עליה, אבל אם אין רואין חץ מבחוץ כלל, רק יודעין שמשוקע בפנים הבשר וכולו מכוסה, בזה דינו כבלוע שאפי' מקפיד עליו אינו חוצץ, מיהו קוץ שתחת העור יש מקום לדון דלאו בכל גונא דינו כבלוע, [באופן הרגיל שנתחב תחת העור, אבל בקרם עליו העור מבואר בתוספתא דאינו חוצץ, דשם העור סותם עליו לגמרי, אבל כאן העור פתוח במקום כניסת הקוץ, וניתק ממקום חיבורו וסופו להתקלף, ואיכא גונא דכמקום פתוח דמי], מיהו אם נתרקב הרבה ממקום הנקב, י"ל דהשטח שעד הנקב כסתום, והו"ל כבלוע.

בדברי הש"ך ס"ק ט"ז שכתב דמשוקע הוי אינו נראה ושוה לעור הבשר הוי נראה, כבר תמה הגרע"א ז"ל, שהרי לפי' קמא כתב הב"י דמשוקע ורואין אותו מבחוץ בעומק השקע דינו כנראה, ואפי' נימא דכונת הש"ך לפי' שני שבב"י ששם הזכיר בולט או שוה, מלבד שגם שם נראה דפשיטא ליה דשוה כנראה דמי, הרי הש"ך נקט עיקר כפי' קמא, ולפי"ז פשוט להב"י דמשוקע מיקרי נראה, ואמנם בלשון הרמב"ן והרשב"א בקוץ משמע דכל שאינה מרגשת בו מבחוץ אינה

מקפדת לפי שאינו נתחב לפנים בתנועתה, אבל באופן הרגיל מקפדת בכל קוץ התחוב שמכאוב גם כשהוא משוקע, וא"כ אין לנו שריותא דאינו מקפיד אלא במשהו שאינו נרגש ויוצא מעצמו, ונשאר רק היתר דבלוע כשאנו נראה כלל, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זלה"ה לפרש גם בדבריהם דכונתם משום בלוע, שו"ר בס"ט ס"ק כ"ד כתב דהש"ך הכריע לקולא, ומ"מ קשה להחזיר מדין בלוע, ואין לנו היתר אלא באינו מקפיד, וזה משכח"ל רק באופן רחוק.

אם בעיני חפיפה בכל הגוף ובביה"ס

יב. פי' ב' ואמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים, פשטות הדברים דדוקא קמטיה קאמר מפני שמצטבר בהם לכלוך, מפני שהזיעה עם האבק יורדים ומתאספין שם, ואין בכלל זה כל ביה"ס כגון תוך הפה והאף, ומלישניה דרבא יש לדקדק שאין דין הדחה במים בכל הגוף, [וכבר כ"כ בתו' הרא"ש], דאם עזרא תיקן חפיפה במים בכל הגוף ממילא גם ביה"ס בכלל, כיון דבעינן ראוי לביאת מים, ואם עזרא הקיל בביה"ס מה ראה רבא להחמיר בזה, ולישניה דרבא משמע שאינו חייב גמור, א"ו רבא חידש הדחה בקמטים בלבד, מפני שמצוי שנאסף שם לכלוך החוצץ.

מיהו לרש"י בתשובה דבעינן חפיפה בחמין בכל הגוף, צ"ל דרבא בא להוסיף דאף בביה"ס דסגי בראוין לביאת מים בעינן הדחה, וא"כ קמטין דנקט לאו דוקא אלא ה"ה ביה"ס, אבל קשה דלישני' דרבא לא משמע דאף קמטין קאמר, [וכמ"ש בתו' הרא"ש], וגם בגמ' דהקשו ותירצו ממתני', לא משמע שזהו עיקר חידושיה דרבא דראוי לביאת מים בעינן ולכן חציצה פוסלת [וע"ע סק"ה] א"ו הא דראוי לביאת מים בעינן ידוע, ורבא רק חידש להצריך הדחה לכתחלה.

דמי המקוה פושרין ואפי' בצונן כשר, וכבר יצאה בהדחה שבזמן חפיפה, ולדעת הפוסקים שסתמו בזה, משמע דאפי' לכתחלה א"צ לחזור ולהדיח, ועיקר מימרא דרבא אינה חיוב גמור, וא"צ להסמיכה כ"כ לטבילה וכמשנ"ת, ואם לא הדיחה במי המקוה, א"צ לחזור ולטבול.

דעת הראב"ד הובא בטוש"ע סי' קצ"ט ס"ט י"ב דבביה"ס אפי' לא בדקה קודם טבילה בודקת אחר טבילה ואם לא נמצא בהם דבר חוצץ טהורה, וכן אפי' נמצא דבר חוצץ ויש לתלותו שנכנס אחר טבילה תלינן לקולא אע"פ שלא בדקה קודם טבילה, והדברים צ"ע דלא מצינו בגמ' קולא בביה"ס אלא דא"צ ביאת מים, אבל אם אינן ראויין לביאת מים חמירי ככל חציצה שע"ג הבשר מבחוץ, וכיון דמחמירינן דהעיקר דבעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא אין מקור להקל, והראב"ד כנראה לשיטתו דחפית כל הגוף מתקנת עזרא, ורבא הוסיף בהנהגה חפית ביה"ס, וש"מ דביה"ס קיל שלא הצריכו עזרא חפיפה, אבל לש"פ דרבא בבית הקמטים לחוד קאמר, ושאר הגוף א"צ חפיפה מעיקר הדין אלא ממנהגא דעלמא, א"כ יותר החמירו בביה"ס, ונראה דבלא נמצא כלום אפשר להקל דלא נפל ברדיוני, אבל כנמצא אלא שיש לתלות שבא אח"כ, תלוי לפי הענין ואם אין תלייתה קרובה ביותר יש להחמיר וכמ"ש הש"ך להחמיר כהרוקח, ובמקו"א הארכנו בכ"ז.

ומה שהעתיקו הפוסקים הדחת קמטיה וסתריה י"ל דלא גרע מהדחת כל הגוף, אבל אין מזה הכרח דדיניה דרבא איתיה גם בביה"ס, דכיון דחידוש הוא להצריך הדחה וטעם זה שייך בקמטים טפי מסתרים אין לך בו אלא חידוש, ועמש"כ לקמן ס"ב סק"ח, שו"ר בט"ז סי' קצ"ט סק"א ובס"ט שם, וצ"ע על מש"כ אדרבה רבא קמטיה דוקא קאמר.

והא דאמר רבא מדיחה במים אע"ג דסתם הדחה במים, י"ל דלאתויי צונן נקט ליה, דמדלא קאמר בחמין, ש"מ דמים כולל כל מים אפי' צונן, ומה שנהגו בחמין היינו משום דלא גרע מכל הגוף שנהגו בחמין.

ומלשון לעולם ילמד אדם בתוך ביתו משמע שאינו חיוב גמור, ולפ"ז נראה שא"צ להסמין הדחה זו לטבילה דקילא מחפיפה, וכן בסברא דאין שם חשש שנדבק חציצה בשעה קלה, אלא מה שנאסף במשך הזמן מהזיעה ואבק וכיו"ב, ולכן כל שהדיחה בזמן שחפיפה כשרה א"צ לחזור ולהדיח, וכ"נ סתמות הפוסקים שלא הזכירו שתחזור ותדיח בליל שבת ויו"ט, אבל הרא"ש כתב שיכולה לחמם מים ביו"ט להדיח קמטיה, ואפשר דדינא קמ"ל דכשלא הדיחה מעיו"ט יכולה לחמם ביו"ט, אבל המחבר העתיק שצריכה לעשות כן, ואולי יש בזה הידור כשא"צ להרחיק הדחה זו, ולמעשה נראה דדי שתדיחם במי המקוה, אם כבר הדיחתם בזמן חפיפה,

סימן ט

בסוגיא דקפצה ידה ודרך גדילתה ובדין מים מקדמין

מקואות פ"ח מ"ה נתנה שיערה בפיה וכו'

א. מקואות פ"ח מ"ה נתנה שיערה בפיה קפצה ידה קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, נראה דלרבנן נקט הני דס"ד שאין חציצה כזו פוסלת, כיון שאין כאן דבר חוץ מגופה שמונע ביאת מים, ואף שיערה בפיה ה' מקום לטהר מה"ט, דה' מקום לומר דכה"ג חשיבא כולה במים בלא מעכב וחוצץ, וכמו שבאמת הדין בביה"ס ובית הקמטים, שאע"פ שחציצה מבחוח פוסלת, אבל אם מניעת המים היא בגלל צורת האדם בסתריו וקמטיו אין זו חציצה, וה' מקום לומר דה"ה כל קמטים שנעשין ע"י האדם אפי' לפי שעה, [ובפרט הני שרגילין לעשות כן לצורך מסוים משימושי האדם], והיינו דקמ"ל דדוקא בקמטים קבועים מהני האי טעמא, כיון שאינם בכלל בשרו דאבראי, וכמשנ"ת לעיל ס"ח סק"ד ע"ש, אבל קפצה ידה שנמנע ביאת מים במקום דחשיב בשרו דאבראי הר"ז חציצה.

וכבר כתב מרן זלה"ה ביו"ד סי' צ"ה סק"ג דהעיקר נראה דקפצה ידה לא גרע משאר חציצה, ואע"פ שאין שייך ביטול של מקצת היד כמו ששייך בחציצה, דבאמת גם בחציצה לאו משום ביטול אתינן עלה, דאטו אדם האוחז באדם ובכלים ומטבילין בטל להם, ואפ"ה כתבו הראשונים ז"ל דהו"ל מיעוט, ובאמת אף מיעוט שאינו מקפיד תניא בתוספתא שבר"ש פ"ט מ"ד דאינה כגוף האדם ליטמא ולטמא, שהנוגע בחציצה אינו כנוגע בגוף האדם, וש"מ דלאו משום ביטול אתינן עלה, אלא דכיון שהאדם כולו בתוך המים אין המיעוט מחשיבו כלא נכנס למים, וכן ברובו שאינו מקפיד, כיון שכך הוא דרכו

חשבינן ליה כבא בתוך המים, וכיון שכן כש"כ כשהחציצה מגוף האדם דלא חייצא, והיינו רבותא דמתני' דגרע מאינו מקפיד כיון שא"א לחשוב צורתו כך, וכל שנמנע ביאת מים שלא כדרכו חוצץ, וכן יש ללמוד מגרסת הגאונים ס"ז א' דעצמה עיניה ביותר חוצץ רק לטהרות, וש"מ שאין כאן חשש דאורייתא, ולישני' דר"ל לא תטבול אלא דרך גדילתה ג"כ משמע הנהגה ולא חשש דאורייתא, (וערמב"ן סוף הלכות נדה שאין להחמיר בספיקות שאין להם קץ וסוף כי מי יוכל להבחין בין עצמה ביותר ללא עצמה ביותר, והזכיר גם קרצה שפתותיה ביותר וש"מ שזה חשש דרבנן).

והא דקתני כאילו לא טבלה מתפרש כלפי הרישא דקתני דמעות בפיה טהרה מטומאתה, אבל שיערה בפיה לא טהרה כלל ובטומאה דרבנן קתני שפיר לשון כאילו לא טבלה, וגדולה מזו שנינו במ"ד כאילו לא טבלה אע"פ שטומאתה רק לתרומה, וטומאתה מחודשת מפני הפליטה דשמא פלטה, ולא מפני שהטבילה לא הועילה, מיהו התם אין מקום לטעות שהחסרון בטבילה.

ואפשר דבמקום שאין חציצה מבחוח והחסרון בצורת הטבילה נקט לשון כאילו לא טבל, דטבילה בצורה זו אינה מועלת, אבל בדאיכא חציצה הר"ז חסרון בהכנת האדם לטבילה ולא בצורת הטבילה, ועוד דכיון דמדאורייתא שפיר דמי ראוי לנקוט לשון חוצץ, ורק כשאין דבר מסוים החוצץ נקט לשון כאילו לא טבלה, ששם האויר חוצץ ואין חציצה מבחוח, ובוה מיושב ההיא דפ"י מ"א דהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל, ושם מ"ו

שמתכסה הבשר החיצון שהוא צריך ביאת מים, והוי דומיא דקפצה ידה, ונראה דאף לפר"ש במתני' דהיינו שהדביקה שפתותיה ולא נכנסו המים בפיה, אין הכונה דבעינן ביאת מים בפיה, דהא מבואר קדושין כ"ה א' שאין המים נכנסין בפיה, ואם פותחת פיה הרי המים נכנסין, ואם האויר שבפה מונע ביאת המים הר"ז ג"כ כחציצה כדתנן פ"י מ"א דהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל מפני שהאויר חוצץ, וע"כ צ"ל דס"ל להר"ש דבסגירה קלה חשיב ראוי לביאת מים, וקרצה היינו שדוחקתן ביותר, ונראה שזו גם כונת תו' נדה ס"ז א' שכתבו דצריך ללמדה לפתוח פיה שיהא ראוי לביאת מים, היינו להדביק השפתים בקל, שהרי לא כתבו שיכנסו המים ואם תפתח ממש יכנסו המים, וכ"מ בתו' הרא"ש שכתב שלא תקפוץ פיה, ובקיצור כתב שא"צ לפתוח פיה, מיהו גם במש"פ שתסגור פיה ברפיון ש"פ חולקין ע"ז ומפרשים החסרון מפני שמתכסה החלק הגלוי שבשפתים, עראב"ד ורשב"א, ועי' שו"ע סי' קצ"ח סכ"ז ובב"י שם ובסל"ח.

ובאמת כל הקמטים חוצצין בפני המים בטבעין, וכ"מ בגמ' דעצמה עיניה שלא ביותר טהורה, ואע"פ שאין מים ראויין ליכנס לעין, מיהו בזה גם התו' מודים דסגרה פיה ברפיון טהורה, וכ"מ בגמ' דפריך לרבא מסיפא דבית הקמטים וביה"ס ולא מסייע ליה מרישא דקרצה שפתותיה, א"ו התם מענינו הוא נלמד דומיא דקפצה ידה, ולא משום ביאת מים לפה קאמר.

ולפ"ז אם הדיחה שפתייה במים תחלה, אע"פ שקפצה פיה בחוזק טהורה, דלא חשיב מעכב חיצוני לביאת המים, אבל אם הניחה ידה על פיה אע"פ שהדיחתן במים תחלה ואין חציצה במקום הגלוי, מ"מ חשיב אינו ראוי לביאת מים, כיון שיש כאן מעכב חיצוני שלא כדרך גדילתה, ועי' פ"ת ס"ק י"ז בשם חמו"ד דקרצה שיניה לא הוי חציצה, והיינו משום דג"ז כאורחה דמי, אבל סתמה נחירי האף

מיירי בכלי טהור שנטמא רק אחוריו מבחוץ עי' זבחים ע"ט א', וא"כ אינו טמא אלא שלא נטהר מה שהי' טמא, וגם קמ"ל שהמשקין לא נטהרו, וע"ע חגיגה י"ח ב' טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, והתם טהור לחולין, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דקמ"ל שלמעשר נשאר בדין אב הטומאה, וכן ר"י בגמ' ס"ז א' נקט לשון כאילו לא טבלה בעצמה עיניה, ושאר אמוראי דמיירי בדבר החוצץ נקטו לשון חציצה, מיהו י"ל דר"י קאי אמתני' דקרצה שפתותיה.

טבלה שוכבת כבוניתא

ב. כתב מרן זללה"ה שם שאם טבלה שוכבת כבוניתא במים ופיה למעלה ופתחה פיה בשעת טבילה, אע"ג דמטי לה מיא על כל שפתי פיה ככל הטובלות, מ"מ דיינינן הכא כביה"ס חוץ למים דנראה דפסול מה"ת, ואולי אף אי ראוי לביאת מים אינו אלא מדרבנן, ולכאורה נראה שאם המים לא נכנסו בגלל שלא הגיעו לגובה כזה שיכנסו לפה חשיב שפיר כפיה חוץ למים, אבל אם הי' מעכב חיצוני שלא נכנסו לפיה הר"ז רק חסרון בראוי לביאת מים, וראי' לזה מידות הכלים פ"י מ"ה דכל שהמים מגיעין לגובה הכלי כולו, חשיב השאר שחוץ למים בדין חציצה ולא בדין חוץ למים, וה"נ אם פיה כולו בתוך המים, והמים לא נכנסו מפני שדחאתם באויר שבפיה הר"ז חסרון כחציצה, כיון שלא מחמת צורתה הטבעית נמנעה כניסת המים, עי' לעיל ס"ח סק"ד, ועוד ראי' לזה מרגליו של ראשון נוגעות במים, דאמרינן חגיגה י"ט א' דלר"י מחזיק עצמו כאילו כולו בתוך המים, אע"פ שפיו אפו ואזניו וסתריו אינם מוקפים מים, והיינו מפני שצורתם אינה מחזקת מים, ולא חשיבי מחמת זה כחוץ למים.

קרצה שפתותיה

ג. שם קרצה שפתותיה פ"י הרמב"ן נדה ס"ז א' וכ"כ הר"ש בסוף פ"י דהטעם מפני

מבחוץ [באופן שהמים מקדמין בחוץ] והדביקתן זו לזו, באופן שדיבוק הסתרים מונע ביאת המים צ"ע אם חוצץ, ובפיה אפי' הדביקה הלשון לחיך ביותר מיקרי כדרכה.

ומדברי הרמ"א סמ"ג שחשש שמא תעצור עצמה ולא יהיו ראויין לביאת מים, ומקורו בקרצה שפתותיה, כמ"ש בד"מ סי' קצ"ט סק"ב, משמע דחשש שלא לסגור ביה"ס בחוץ, ועי' תשובת הגרע"א ז"ל סימן ס' דהחשש שתסגור בחוץ מקום הגלוי בתינוקת, דשם ודאי בעינן ראוי לביאת מים, ומבואר דהידוק בחוץ בביה"ס חוצץ, מיהו י"ל דחיישינן שמא תהדק בחוץ גם מבחוץ במקום הגלוי, כמו בקרצה שפתותיה, ועבהגר"א סק"ג דמגמ' דנדה מ"ג א' מוכח שאפי' עוצרת עצמה במים שנעקרו לצאת ליכא חציצה, דלא משמע בגמ' דצריך לאוקומה כשהדיחה במים והן מקדמין.

דרך גדילתה

ד. פ"ז א' אר"ל האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן האיש נראה כו', יש להסתפק אם הא דלא בעינן מים בביה"ס היינו כל מקום שאינו מטמא בנגעים, דלא הצריכה תורה ביאת מים אלא במקום הגלוי, ווכל שאין חציצה מבחוץ שמונעת המים טהורה, ולכן אע"פ שהמים נמנעין מפני שלא הגביהה ידה כאורגת חשיב ראוי לביאת מים, או"ד דכל מקום שאין מים מגיעין שם כשעומדת באופן שנראית לנגעה, זהו ביה"ס לענין טבילה, שאם מגביה ידו כמוסק זיתים, ונשאר חצי בית השחי נסתר מעיני הכהן, הרי המים נכנסין לכל בית השחי, דלכניסת המים סגי בסדק קטן, ולראיית הכהן בעינן פתח מרווח.

ובפשוטו נראה דמה בשרו אבראי היינו מה שנקרא אבראי לענין נגעים, דאל"כ אין מקום סתר בבית השחי כשמוסק ולא בביה"ס בעוד, דבהגבהת היד מעט נכנסין

המים לכל בית השחי, וכך הרגל שאני כמש"כ לעיל ס"ח סק"ו ולקמן סק"ה עי"ש, וכ"מ בלישניה דר"ל שאמר דתטבול כדרך גדילתה ולא אמר שתטבול כאורגת וכעורכת וכמניקה, וגם לא הביא כל המשנה דאשה והביא דאיש וש"מ שא"צ לעמוד כמש"כ, דאם בעינן שתעמוד כמתני' הי' מביא כל פרטי עמידתה, [ועב"י שדקדק על הפוסקים בזה], ובאמת א"א לקיים שלשתן כאחת, דכשעורכת היא מתכופפת לשלחן, וכשאורגת הרי היא זקופה, וכן האיש כשעורר הוא כפוף וכשמוסק הוא זוקף, א"ו ה"ק שתטבול כדרך גדילתה שלא תדבק ידיה לגופה ורגליה זו לזו, ולא כפופה מדאי, אלא כדרך גדילתה, וכדתנן שיש מקומות בבית השחי ושאר קמטין שדינם כגלוי וממילא צריכין ביאת מים, וכ"נ ברש"י שפירש דרך גדילתה בדרך הליכתה ושימושה תמיד, ולא הצריכה לעמוד כאורגת ועורכת, ובתר הכי פירש הכל לענין נגעים בלבד, וכ"נ ברא"ש שלא הזכיר שתעמוד כעורכת ואורגת אלא כדפרש"י, וכ"נ בקיצור הלכות שבסוף הרא"ש שלא הזכיר אלא שלא תדבק זרועותיה לגופה וירכותיה זו לזו.

אב"ד הראב"ד כתב דצריכה להיות כהני דמתני' או קרוב לזה, וכן העתיקו הרמב"ן והרשב"א, וכ"ה בטור ושו"ע, וכ"ה ברמב"ם פ"א ה"י, (ועי' ב"י שדקדק מ"ט לא הביאו הא דכעורכת), וצ"ע דדרך גדילתה משמע כדרכה בלא שינוי, דהיינו שלא תדחוק עצמה, אבל אורגת ועורכת אין זה כדרך גדילתה, ועוד דא"כ לא נשאר קמטים בבית השחי ובית הסתרים שלא יבואו בהם מים, שו"ר בספר מרן זללה"ה יו"ד סי' צ"ה סק"ז שכתב כמש"כ, וכ"כ בדעת רש"י, אבל דברי הראשונים הנ"ל ל"מ כן, וצ"ע, ולמעשה נוהגין להדיח כל הקמטין בתוך המקוה שיהיו מים מקדמין, ושוב אין לחוש כלל, וכמ"ש הט"ז סק"ל ל"ח ובס"ט שם, וכ"כ מרן זללה"ה שם סק"ו.

באורגת בעומדין לשחי ליד הימנית

הא דתנן כאורגת בעומדין לשחי ליד הימנית, היינו שיש אורגין בעמידה ויש בשיבה כדתנן זבים פ"ג מ"ב אורגין בין בעומדין בין ביושבין, וזה תלוי אם החוטין מתוחין מלמעלה למטה או לרוחב הבית מצד לצד, והאורגת ביושבין אינה מגבהת ידה כ"כ, ולכן קתני דהשיעור כאורגת בעומדין, וכ"כ הב"י בשם הר"ן דכשאורגת מעומד מגבהת יד הימנית לאורג, וכ"כ בערוך ערך מסק דהיינו שהמסכת שאורגין בה עומדת ודרך האורגת להשתמש בידה אחת כמ"ש בערוך ערך עדר שמכה בידה על חוט הערב שירד, ושיעור יד השמאלית, הוא פחות מימנית, ולר"י שיעורה כטווה בפשתן שמשתמשת בשתי ידיה לטווה, ולרבנן לא נתפרש, ומשמע קצת שהוא פחות מדר"י, מיהו נראה שאין הפרש גדול ביניהם דהרבה שימושים יש בהגבהת ידים ומיקרי מראה עיני הכהן.

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר

שם א"ר יוחנן פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה, לכאורה בעצמה עיניה ביותר נעשין קמטין בין למעלה בין למטה, וכן בפתחה ביותר, תלוי לפי ענין העין, אבל רש"י פ"י דבפתחה נעשין קמטין למעלה ובעצמה למטה.

וכתב הרמב"ן דטעמא דקמטי העינים לא חמירי קמטי השפתים דקמטין בעלמא הוא דעבדה במקום שדרכן בכך, ואפשר נמי שאינן מעכבין כלל מלבא בהם מים ממש, וכנראה כונתו דחלק מהעפעפים מתקפל זע"ז באופן שאין קמט, וחלק הקמט הוא מה שמתקמט בפתיחה רגילה, ואף אם מתקפל מעט יותר חשיב דרך גדילתה (כעין קפל שאינו מקפיד), ואף בכל קמטי העין כיון שכח הקיפול רך אפשר שהמים נכנסין בהם, ונראה לפ"ז דטעמיה דר"י משום חשש רחוק שמא יתכסה מקום המגולה, וכיון שזהו חשש דרבנן

דהו"ל מיעוטו לא חיישינן ליה מעיקר הדין, ולכן לא החמירו אלא לטהרות.

- בסוגיא דדרך גדילתה נכתבו עוד דברים במקו"א - ד. פ"ז א' אר"ל אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן האיש נראה כו', משמע דמדמה ביה"ס דטבילה לביה"ס דנגעים ולפ"ז צריך שיגיעו מים לכל מקום שנראה בנגעים, וא"כ א"צ שתעמוד כעורכת וכאורגת, אלא דרך גדילתה דהיינו שלא להדק הידים לגוף והרגלים זל"ז, ושלא תקפוץ ידה וכיו"ב, וממילא יגיעו מים לכל מקום שנראה בנגעים, אבל אם תעמוד כעורכת יגיעו המים בעומק יותר, ומיושב בזה מה שסתמו ביה"ס במתני', ולא פירשו איזהו ביה"ס, והרי סתמו כפירוש דהיינו כביה"ס דנגעים.

מיהו בסברא קשה מה ענין לדמות ביה"ס דרחיצה לביה"ס דנגעים, הרי ברחיצה אמרינן קדושין כ"ה א' מה בשרו מאבראי כל מאבראי, והדין נותן דכל שהוא אבראי אצל רחיצה יתחייב בביאת מים.

ואפשר דבאמת לא שוו אהדדי, כדאשכחן גבי לשון שלא השוו דין ביה"ס דטבילה לדין ביה"ס דמגע שרץ, וכן מסתבר דכף הרגל דחשיב ביה"ס גבי נגעים לא חשיב ביה"ס גבי טבילה, דהא לענין שרץ ודאי גלוי הוא, ולא דנו בו לענין הזאה, וש"מ דאף לענין טבילה דינו כגלוי, ובערכין י"ח ב' יליף כף הרגל מקרא דמראשו ועד רגליו, אבל משמע שם בגמ' דמתמעט נמי מלכל מראה עיני הכהן שהפסוק כמפורש שהמצורע עומד לפני הכהן, וממילא כף הרגל ביה"ס, ואע"פ שנראית כשהוא הולך, דמ"מ כלפי הכהן לא שייך לפרש שיראה הנגע בשעה שאינו עומד לפניו, אלא שוכב על מטתו, אבל כעודר יכול לעמוד גם בפני הכהן.

ויש מקום לדון דכף הרגל לא חשיב גלוי אצל רחיצה, כיון שהאדם עומד ע"ג קרקע ומונע ביאת מים תחת כף הרגל, ולא מצינו

א"כ טפי הול"ל שתטבול כדתנן, ולמה הזכיר דרך גדילתה, ומ"מ נראה דיש לפרש דרך גדילתה מעומד, כדמתפרש בכל דוכתא דרך גידולו, וזה כולל גם ברפוי כדפרש"י, שהענין מובן ממה שסיים כדתנן.

וביזמא ע"ח א' אר"י שתשב עד צוארה במים ולית הלכתא כותיה, ונראה דסבר שכדי שלא תתכופף יותר מדאי תכנס עד צוארה במים, ולית הלכתא כותיה דסגי בפחות מזה, (ותשב ר"ל תכנס, ולא בשיבה שהרי מייתי רא"י מהפסוק שהמים עמוקים כנחל שוטף שהוא עמוק, ואם יושבת סגי במים שאינם עמוקים כ"כ, וז"פ).

[אם] דרך גדילתה הכונה באורגת ועורכת, משמע בראשונים שצריך שיגיעו מים פחות ממה שנראה באורגת, אלא שכדי שיגיע למה שנקרא גלוי הצריכו מדרבנן כאורגת, ואם גדילתה הינו שלא בהידוק, א"כ מתפרש שאז מגיעין מים לכל מה שנראה באורגת ועורכת, אבל א"צ מדאורייתא שיגיעו מים עד המקום שהם מגיעין כשעומדת כאורגת.

שם אר"י פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה, מבואר דפתחה כרגיל או עצמה כרגיל שפיר דמי, ויש לעיין איך יתכן שיהיו שני מקומות בקולא של ביה"ס, ממ"נ אם הדרך בפתחה יש לאסור סגירה, ועוד דתוך העין ודאי ביה"ס הוא, וא"כ יש להצריך עצימת עינים, שלא יעשה קמט בעין.

ואפשר שיש ללמוד מזה שבפתיחה הרגילה של עין לא מתהווה קמט, אלא העפעפיים מתעבים, ששייך למתחם ולפשטם, מיהו קשה לומר שסתם עין סגורה, ויש לעיין אם תוך העין כגלוי אצל הרש"י, כיון שסתם עין פתוחה, או"ד כיון שאדם נזהר לעצום עיניו שלא יגעו בהם, הר"ז כטמון כלפי נגיעה מבחוץ. (הערות).

שעיקר מצות טבילה מחייבת לומר דכל שהמים מקדמין שפיר דמי, אבל אין נראה כן פשטות הדברים אלא לגבי טבילה כיון שאין דבר שמסתיר את כף הרגל, הר"ז גלוי אצל רחיצה שהרצפה שעומד עליה היא דבר חיצוני, ואינה מחשיבה את המקום כמוסתר, ומראה עיני הכהן שאני, וכ"כ הכ"מ פ"ו מטו"צ ה"א, ומתני' מתפרש ביה"ס מקום שמוסתר מפני צורת הגוף, אבל כף הרגל כמו שצריכה להיות במקוה, כך היא צריכה ביאת מים, דהיינו שאם לא מהני מים מקדמין, יש לדון שהרגל כחוץ למקוה, וע"כ שאנו מחשבין תחת הרגל ג"כ כתוך המקוה, ומנלן שבלא מי מקוה באותו השטח מיקרי תוך המקוה.

ולכן נראה יותר דכף הרגל טעון ביאת מים, ור"ל ה"ק דלענין רחיצה בדרך גדילתה מתגלה כל מה שצריך להפתח לכניסת המים, כדתנן בנגעים שצריך לעמוד בצורה מסוימת לגלות ביה"ס, כן הדין בטבילה שצריך לטבול דרך גדילתה, [ולא הזכירו מים מקדמין אלא ברגילה שוקעות בטיט העבה, אבל עמידה ע"ג קרקע עדיפא ממים מקדמין].

נמצינו למידין דבאמת צריכין המים להגיע יותר בעומק ממקום שרואין את הנגעים, מיהו סגי בדרך גדילתה, וא"צ לעמוד כעורכת וכאורגת, שאז יכנסו מים לכל בית הסתרים, אלא סגי בדרך גדילתה, ואז יגיעו לכל המקומות שמוגדרים כגלוי לענין טבילה, ועי' להלן.

לשון דרך גדילתה משמע בעמידה כמו דרך גידולו דלולב ואתרוג, ולאפוקי בשיבה ובשכיבה, שאז מתהדקים האיברים זל"ז, ואינה יכולה לעמוד באופן שיכנס כעורכת וכאורגת, ולפ"ז יתכן דר"ל קאמר שתטבול בעמידה כדי שתוכל לעמוד כאורגת וכעורכת, ולא אמר בעמידה כיון שאין ראוי לעמוד זקופה, אבל

בגרסא דכי הא דר"ל, יעויין גרסת הרמב"ן, ומש"כ ליישב גרסת הרי"ף בזה.

האוחז באדם ובכלים

ז. פ"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים כו' ואם הדיח את ידיו במים טהורין רש"א ירפה כדי שיבואו בהם המים, הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש פ"י דלרבנן בעינן הדיח דוקא דגזרינן שמא לא ירפה והרשב"א בתוה"א הקשה מדוכתי טובא דלא גזרינן שמא לא ירפה, וכבר כתב בבד"ה דהכא גרע שהאוחז תופס בהן שלא יפלו, ולכן יש לחוש שיפחד לרפות כדי שלא יפלו מידו, אבל בכל שאר דוכתי אינו חושש לרפות, וגם האדם מרגיש בעצמו אם הם רפויין, משא"כ האוחז באדם ובכלים אינו מרגיש אם הרפה בשיעור שיבואו בהן המים, וההיא דיבמות מ"ז א' בלא"ה נחתא שהרי הרפו לו קודם טבילה ויודעין שנכנסו מים בין החבל לצוארו, ולא גרע מהדיח ידיו במים.

והנה טעמייהו משום דפשיטא להו דלא פליג ר"ש על דינא דמים מקדמין, כדתנן בפ"ז מ"ז, וכל הטובלין עומדין ע"ג קרקע, אבל לעומת זה קשה דודאי פשוט יותר להדיח ידיו ולישניה דר"ש משמע שראוי שירפה, דאל"כ הול"ל רש"א אם ירפה כדי שיבואו בהם המים טהורין, ועוד דודאי כדי שיבואו בהן המים משמע טפי ביאת מים ממים הטופחין ע"ג ידיו, והרשב"א מפרש דר"ש חייש שע"י דחיקת ידו יתגבשו המים, וקשה דבעומד ע"ג קרקע לא חששו כן, אע"פ שדוחק רגליו מרובה מידי, מיהו לישניה דר"ש ודאי משמע דמצריך שירפה ולחומרא, וכ"כ בערוך ערך דח, אלא שפירושו צ"ע דודאי הדחת היד לא מהני עד שידחנה במקום שנוגעת באדם, דהטופח חיבור למקוה.

ובירושלמי חגיגה פ"ג ה"א נתפרש דטעמיה דר"ש משום גזירה, דקאמר התם שאין מטבילין כלי בתוך כלי משום חשש

בגירסת הראשונים לית הלכתא ככל הני שמעתתא

ו. גרסת הגאונים והראשונים ז"ל ולית הלכתא ככל הני שמעתתא, ובאמת אין לחוש שגרסא זו תהא ממגייה ספרים, [מיהו הא דה"מ לטהרות יתכן שזו תוספת ביאור מאוחרת], ואע"פ שמצאו נוסחא אחת דליתא התם, לא שבקינן כולהו נוסחי מחמתה, וגם בתוספתא דמקואות פ"ו מבואר דאין דיני החציצה בכל הטבילות שוין, והא דאמרו יבמות מ"ז ב' פ' הרשב"א דר"ל דגר ונדה לבעלה שוין, וכל שחוצץ בנדה לבעלה חוצץ בגר ועבד משוחרר, מיהו בתוספתא משמע דהיינו נדה לטהרות, דהא בעלה חולין הוא, ולפנינו ביבמות ל"ג נדה לבעלה, וכ"ה ברמב"ם פ"ב ממקואות הכ"ב דכל החוצץ בנדה לטהרות חוצץ בשאר טמאים לענין טהרות וחוצץ בגר בשעת טבילה, וכתב הכ"מ שמקורו מהתוספתא.

הא דאמרינן דשמעתתא לטהרות פ' הרמב"ן דהיינו דרמב"ח ומר עוקבא ושמואל ור"י, שלא החמירו בביאת מים בדברים שדרכן להיות במקום זה, וטעמא דמילתא משום דסתמא הו"ל מיעוט שאינו מקפיד, ולא החמירו משום חשש רחוק אלא לטהרות, וביאר שם דר"ל לא פליג אהני שמעתתא אלא תלמודא הוא דקאמר שלא החמירו לבעלה להסיר דברים שרגילין להיות בגופה ואינם חציצות מבחוץ ולא פסלו טבילתה בעצימת עינים ביותר, אלא אמרו שתטבול כדרך גדילתה, ויותר א"צ לחוש, ואפשר דכדי שלא נטעה דהא דר"ל ג"כ לטהרות בלבד, לכך הביאו דבריו בכאן לומר שבזה צריכה ליזהר אף לבעלה.

ומשד"ק רש"י דהני אמוראי בבבלי היו, אה"נ שהם אמרו כן אף לבעלה, ותלמודא קאמר דלית הלכתא כותיהו בהא, דלא הוזכרו חומרות אלו אלא לטהרות, ומשה"ק רש"י

מסתבר שצריך לעזבו ולתפסו דיש לחוש להפסד הכלי במערה, וכן נוהגין בטבילת כלים להדיח ידיו במים, שמרטיבין היד במי המקוה ומוציאין ותופסין בה את הכלי, [ולא שמענו להעביר מיד ליד בתוך המקוה, אלא דיתכן שסמכו שבלא הידוק מרובה נשאר טלה"ט והוי חיבור, עסק"ט בשם הט"ז], והכי משמע מתני' דלרבנן א"צ שירפה אפי' לכתחלה, כיון דלישניה דר"ש לכתחלה משמע, וצ"ע אם פוסל בדיעבד, ולפי הירושלמי הנ"ל הרי בדחיפה אף ר"ש מודה, וכבר כתב בס"ט ס"ק נ"ז שאין לדקדק מלשון דיעבד שנשנה משום דקתני טמאין, ולשון הטוש"ע משמע לכתחלה, ועי"ש שכתב טעם אחר להפריד הידים.

ונראה דכ"ז באדם אחר המחזיק בטובל, אבל הטובלת רשאית לכתחלה להחזיק ידה בידית שלא תפול, דלא גרע ידיה מרגליה, שהרי המים מקדמין והם מי המקוה דטעמיה דהס"ט נמי ליכא בזה, ואין לחוש שמא לא יקדמו המים כיון שהידיית משוקעת בתוך המים, וכשבאה מבחוץ ע"כ המים מקדמין כמו ברגליה, ולא דיברו במתני' ובפוסקים אלא בחציצה הנכנסת עמה מבחוץ, (וכמש"כ לעיל לדון להתיר להכניס כלי בתוך כלי המונח במקוה וכאן שהידיית מחוברת ואינה כלי עדיף טפי), ואף שנוהגין סלסול שלא להחזיק דבר בטבילה, מ"מ אין לחוש במקום שצריכה לכך אפי' לכתחלה.

ולענין הלכה פסק בשו"ע סכ"ח כהרשב"א דמהני הדחת ידים וכש"כ אם רפתה ידה, והיינו משום דסבר שהרמב"ם לחוד פליג על הרשב"א, והו"ל יחיד נגד הטור שמסכים להרשב"א, אבל לא ראו הטור והמחבר דברי הרשב"א בתוה"א שהרמב"ן הוא החולק על הרשב"א, והו"ל רבים, וכן לא ראה הטור דברי הרא"ש בפירושו שמפרש כהרמב"ם, שלא הי' משמיט דבריו וחולק עליו, וכ"ד הרא"ה בבד"ה כהרמב"ן, אבל אסתייעא מילתא דבירושלמי מבואר דר"ש לחומרא,

חציצה, שהכלי כבידו חוצץ שלא יבואו המים, כדמפרש ר"א חגיגה כ"א א' טעמא דאין מטבילין כלי בתוך כלי לקודש, וקאמר התם דאבא שאול אוסר אף לתרומה, [חוץ מסל וגרנותני, ומשמע דס"ל שהמים נכנסין מלמטה ומגביהין הכלי], ואר"י דר"ש ואבא שאול אמרו דבר אחד, ומסתברא דר"ש מודה לאבא שאול ואבא שאול לא מודה לר"ש, דהיינו שר"ש מדמה האדם האוחז בכלי כאילו הוא כלי בתוך כלי, ואבא שאול סבר דאוחז מבחוץ לא גזרו לחשבו כבתוך כלי, והיינו דקאמר ר"ש ירפה כדי שיבואו בהם המים, שאז אינם חשובין כבתוך כלי.

ויש לעיין שהרי שנינו פ"ו מ"ב דלי שהוא מלא כלים והטבילין טהורין, ואם איתא דר"ש פליג, הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת, ויש לדחות דכיון שנשנו דברי רבנן בסתמא, לא חשיבא פלוגתא דר"ש כמחלוקת, ויתכן לומר דר"ש מודה במרפה בתוך הכלי, אבל פשטות הירושלמי אינו כן, דדוקא באוחז מבחוץ שייך לומר שע"י הריפוי הו"ל כאינו בתוך ידו, אבל בתוך כלי ממש לא מהני ריפוי, כדמתפרש במתני' דחגיגה שם שבשום ענין אין מטבילין כלי בתוך כלי, מיהו בשידה ותיבה שבים יתכן דמודה ר"ש כיון שהכלים קבועים במים והוא מכניסן לתוכן, לא קרינן ביה כמטביל כלי בתוך כלי, ועי' בזה לעיל.

ולפי הירושלמי נראה דבדוחף חבירו לתוך המים מודה ר"ש דסגי בהדחה, דרק כשהוא אוחז בו מדמי ליה ר"ש לכלי בתוך כלי, כאילו ידו של האוחז היא כלי, והאדם והכלים הנטבילין נמצאין בתוכו אבל כשדוחפו ל"ד כלל לכלי בתוך כלי.

לענין הלכה

ח. והש"ך בסי' קצ"ח ס"ק ל"ו כתב דבמשנה והפוסקים נקטו לשון דיעבד, אבל לכתחלה מאן לימא לן, וצ"ע דודאי דרך טבילת כלים ע"י הדחת ידו במים, דלא

ואילו ראו דברי הירושלמי היו מפרשים כן, ושפיר פסק בשו"ע דמהני רפתה ידה, וכ"כ הש"ך בשם בה"ג וכ"מ בערוך.

ולפ"ז לא מצאנו חשש שמא ע"י שמחזיק בחוזה יתייבש הטופח שבידיו, דהרשב"א חידש כן לבאר טעמיה דר"ש, אבל ע"פ הירושלמי חזינן שאין חשש כזה, דלא גרע ממים מקדמין שתחת רגליו ותחת רגלי המטה, וכן פשוט להרמב"ם והרמב"ן והרא"ה והרא"ש שאין חשש כזה, מדפשיטא להו דר"ש לקולא קאמר, וכ"כ הט"ז ס"ק כ"ז, והגרע"א ז"ל דחה די"ל דס"ל דלא חיישינן שיהדק בכח, אבל חיישינן שלא ירפה שמא יפלו מידו, אבל מ"מ נראה כן, שאם באמת יש חשש כזה היו מפרשים כן טעמיה דר"ש, דהכי משמע טפי, ואין לפקפק בשריותא דמים מקדמין, וגם במציאות בשעה קלה בודאי אין מתנגבין המים אפי' אוהו בכח.

האם צריך להדיח במי מקוה

ט. הרמ"א בס"י ק"כ ס"ב כתב דבעינן שידח ידיו במי המקוה, ובבהגר"א שם כתב דאין חילוק בין מים תלושין למי מקוה דנטהרין בהשקה, ויעויין בספר מרן זללה"ה תנינא ס"ט סק"ו שכתב בדעת המרדכי דלטהר שאובין בענין כקלה"ש, מיהו נראה דלכו"ע מים שטופחין ע"ג כלי או ע"ג האדם נטהרין בטלה"ט, [או אפי' בטופח בלבד] דכי היכי דמהנו לטהרו, לחשבו כמקוה, ה"ה דמה"ט גופיה חשיבי זרועין במי המקוה ונטהרין עי"ז, דמצב זה שהמים חשיבי כמי מקוה אם היו מתוכה, סגי לחשבם כמי מקוה לכל דבר אפי' באו מבחוץ ופשטא דמתני' שמדיח ידיו במים קודם הכנסת הכלי למקוה, דלא מייירי במחליף ידיו בתוך המקוה, אלא שהדיח ידיו קודם שאחז בהן, וכ"כ הר"ש, וכן נוהגין, אלא דסתמא באחיזה כדרכו כתב הט"ז שם דג"כ מהני, ורק בהידוק בחוזה מצריך מי מקוה דוקא, ולדעת הגר"א בכל גונא א"צ מי מקוה.

בעיקר דברי המרדכי שברמ"א שם כבר כתב בבהגר"א דלא חיישינן לחציצה בחגיגה כ"א א' בכלי בתוך כלי אלא כשלא הדיחו תחלה, ולפמשנ"ת לעיל הרי הביאו בירושלמי שם דברי ר"ש בההיא דהאוחז באדם ובכלים, ומבואר שם דלרבנן סגי בהדחת ידו, ויתכן דלרבא שם כ"א ב' סמכינן דמיא אקפויי מקפו ליה למנא, ויותר נראה דאין לסמוך עי"ז, ורק שלא לגזור אמרו כן, ומ"מ הדחה מהני.

[הוספה, הדברים כפי מה שכתובים כאן צריכים תיקון, דודאי בסוגיא דחגיגה מבואר שבקדש לכו"ע אין מטבילין כלי בתוך כלי, ולמ"ד דלאו משום חציצה הוא, ע"כ דסמכינן שיזכור להדיח ביניהם, ולמ"ד משום חציצה חיישינן שלא יזכור להדיח ביניהם, ולכן אסרו להטביל כלי בתוך כלי אפי' אם הדיח תחלה, וכ"ז בקדש, אבל בתרומה מותר ולא חיישינן שמא לא ידיח, ואבא שאול פליג בירושלמי ואוסר אף בתרומה, ור"ש כותיה ס"ל, ולכן אפי' הדיח אסור, ולמאי דלא קי"ל כר"ש הכל שרי אם הדיח תחלה].

- נתבאר דברים במקו"א -

בדין האוחז באדם ובכלים

י. פ"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאין, לכאורה כל מטביל כלי אוחזו בידו, שאין דרך להניח הכלי לשקוע במערה, וא"כ הול"ל המטביל את הכלים ידיח ידיו תחלה, ועוד מדקתני ואם הדיח כו' טהורין, משמע ג"כ לשון דיעבד, ולא שזוהי הדרך הרגילה של כל טובלי כלים, ולפי המבואר בירושלמי חגיגה פ"ג דר"ש מצריך דוקא ירפה ולא שרי בהדחת ידים לחוד ניהא, שהמשובח הוא לרפות ידיו, ואם הדיח ג"כ מותר לתקן.

לשון המשנה משמע שיש חידוש שהאוחז באדם ובכלים טמאין, גם צ"ב לשון טמאין דקתני, דהול"ל חוצצין, ומשמע דהא

דחוצצין פשיטא וקמ"ל דטמאין, ושמא ס"ד שלא החמירו במה שנצרך לתפוס במעוטו לטבילה, וצ"ע.

שם ואם הדיח את ידיו כו', יש לדקדק למה נקט לשון הדחה שנאמר על שפשוף נקיות, כדאמרינן בכוס של ברכה שטיפה מבחוץ והדחה מבפנים, ומדיחה אשה קמטיה במים, ואפשר שאמרו כן כדי שיבא ריבוי מים, ויהא טלה"ט בין היד לכלי שיהא חיבור למקוה, - מתני' מתפרשת בין במדיח ידיו במי המקוה בין במדיח בחוץ, וסתמא מדיח ידיו במי המקוה, אלא שאפשר שיגביה ידיו אח"כ לחוץ, אבל עכ"פ התנא שסתם מיירי בכל האופנים בין לקולא לרבנן בין לחומרא לר"ש.

שם רש"א ירפה כדי שיבואו בהם המים, לשון המשנה משמע דר"ש לחומרא, שהרי ת"ק שנה לשון דיעבד, ור"ש שנה לשון הוראה שכך צריך לעשות, ולא קאמר אם הרפה כדי שיבואו בהם המים טהורין, אלא שלא נתפרש טעם למה לא יועיל הדחת ידיו, ולכן נקטו הראשונים לאידך גיסא דר"ש לקולא, ות"ק לא שרי לסמוך על הריפוי לחוד.

אבל בירושלמי שם נתגלה טעמא של משנתינו דר"ש גזר באחיזת ידיו כמו מטביל כלי

בתוך כלי, משא"כ במדיח ידיו שההכשר מכח ידיו שהן לחות, והר"ז כבתוך כלי.

ולפ"ז מיושב הכל דודאי סגי בהדחת ידיו לענין זה שהמים מקדמין, ואף בריפוי ידיו אין כקלה"ש מים, ובכל החציצות שהמים באין בהם סגי בטלה"ט, ומהיכי תיתי דנימא דידי גריעי, כגון בחוטי צמר ושער ובכל הלחין ובשלש נימין וברפויין, ועוד שההידוק של תחת רגליה הוא יותר מהידוק אחיזת הכלי, וכשמרפה ידיו המים נכנסין בודאי, ואף אם יש חשש שמא לא ירפה יפה, אבל המים מחלחלים מיד בכל ריפוי, והכלי ודאי נרטב שם, ולכן יש רק מקום להצריך לחומרא ריפוי ידיו.

שם כדי שיבואו בהם המים, זהו שיעור לריפוי הידים, וכמדומה כל שאוחז ברפיון ומכניס ידיו למים הרי המים נדחקין למטה ועולין בין היד לכלי מפני שיש לחץ מהיד לדחוק המים למטה והם עולים למעלה, ואף לר"ש סגי בטלה"ט, דכיון שהמים נכנסו מכח המקוה ולא מטלה"ט של היד, תו לא חשיבי כבתוך ידיו. (הערות).

א"ה, בדין מים מקדמין מקואות פ"ז מ"ז נתבאר לעיל ס"ד ס"ק י"ז י"ח.

סימן י

בדיני חציצה בכלים

כלי זכוכית לענין טבילה

א. שבת ט"ו ב' אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה אלמה תנן כו', סתמות הסוגיא דכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה, ולפ"ז חמירי טפי מכל הכלים שהרי מטמאין מגבן ככלי מתכת ואין להם טהרה ככ"ח, ואמנם אין מיטמאין מאוירן, אבל מ"מ הא דאין להם טהרה חמיר טפי, ועוד דהא לא ביארו בהדיא בגמ' דמה"ט אינן מטמאין מאוירן, עי' תוד"ה אלא מעתה, ועראב"ד פ"א מכלים ה"ה שכתב דמה"ט אינן מטמאין מאוירן, כדי שלא יהיו חמורין טפי מכל הכלים.

ובפי' ר"ח הנדפס לקמן ט"ז ב' הקשה מדברי רב אשי ע"ז ע"ה ב' שאמר דכלי זכוכית ככלי מתכות לענין חיוב טבילה בנקחין מן הגוי, ותירץ דרק לענין איזה כלי זכוכית מטמאין מדמינן להו לכ"ח, אבל לענין ליטהר בטבילה ככלי מתכות דמו, ודבריו מתפרשים לכל הטומאות, וה"נ מסתברא שאין לחדש טבילה בדבר שאין בו טהרה במקוה בעלמא כלל, ובשלמא אם בעלמא דימוהו חכמים לכלי מתכות לענין טהרה, שפיר קים ליה לרב אשי מסברא דה"ה לענין כלים הנקחין מן הגוי, אבל להמציא תקנה בנקחין מן הגוי לחוד אין לחדש בלא מקור, ועי' מאירי ע"ז ע"ה ב' בשם הראב"ד שהוכיח מההיא דע"ז שכ"ז יש להם טהרה במקוה ודלא כסוגיין דהכא.

ובסברא הדבר מיושב לומר דרב אשי רק לקולא מדמה כלי זכוכית לכ"ח לכל דבר, אבל לחומרא שלא יהא להם טהרה לא מדמה להו לכ"ח, ושפיר מדמה להו לכלי

מתכות, ולשון תוכו כבדו ק"ק, דהול"ל ברו כתוכו, שהנוגע בחוץ כנוגע בפנים, וי"ל דה"נ קאמר שנראה תוכו כאילו הוא בחוץ, והנוגע בחוץ כנוגע בתוכו דמי.

ובתו' ט"ז א' ד"ה אלא כיון דכי נשברו כו' כתבו דל"ג אלא כיון דלא הדר ביה ממאי דמשני שטומאתן מדין כ"ח, אבל אכתי אפשר לגרוס אלא, משום דהדר ביה ממאי דמשני דמתני' ר"מ היא, דכמו שהחמירו עליהן ליטמא מגבן, הקילו נמי שיהא להם טהרה במקוה דהא לכל הפחות בטומאה שנטמאו מגבן ראוי להקל שיהא להם טהרה, וממילא השוו מדותיהם, שלא מסתבר לתקן בכלי שיש טומאות שמהניא ליה טבילה ויש דלא מהני ליה, [נע] בספר מרן זללה"ה כלים ס"ג ס"ק וס"ק ט"ז ול"ד כלי נתר לב"ש לכלי זכוכית, דשם החמירו כאילו הם כלי שטף, אבל בתקנה מחודשת של כלי זכוכית יש להשוות מדותיהם], ואמנם הר"ש בכלים פ"ל מ"ד פשיטא ליה דכלי זכוכית יש להם טהרה במקוה, וכ"ה לשון המשנה נשברו טהרו, ולא שנינו ושבירתן היא טהרתן כבכלי חרס, והיינו מפני שיש להם טהרה נוספת בטבילה, כמש"פ הרא"ש בכלים פ"ב מ"א, וכ"כ בהגר"א יו"ד סי' ק"כ ס"ק י"ט, דדברי רב אשי רק לענין דטומאתן ככלי חרס, אבל מודה דיש להם טהרה במקוה.

ובזה מיושב שלא תירצו בגמ' דמתני' לענין כלי זכוכית הנקחין מן הגוי, וכמשה"ק תוד"ה אלמה, וזה ודאי עדיף מלתרץ דמתני' כר"מ, א"ו למאי דס"ד דאין להם טהרה, ה"ה דהנלקחין מן הגוי א"צ טבילה, ולמסקנא יש להם טהרה במקוה משום דכלי מתכות דמו,

חציצה בכלי זכוכית

ב. שם במשנה הזפת והמור בכלי זכוכית בין מבפנים בין מבחוץ, נראה דנקט כלי זכוכית מפני שתוכו כברו וברו כתוכו, והשוותה בכוס שיש עליו זפת מבחוץ, מאוס עליו כאילו הי' בתוכו, ולכן בכלי זכוכית אף מבחוץ חוצץ, אבל בשאר כוסות שנינו בתוספתא דבבאין מבית האומן מבחוץ אין חוצצין.

ויש לעיין מ"ש הבאין מבית האומן לבאין מבית בעה"ב, ואפשר דבבית האומן מיירי שנכבש יפה עם הכלי ואינו ניכר שבולט הזפת, ואפ"ה מבפנים מאוס וחוצץ, אבל מבית בעה"ב שהטיפה בולטת מבחוץ בכל ענין מקפיד, (עי' בתוספתא לכלוכי צואה כו') המכובשין כו' אינן חוצצין, כ"ה ברמב"ם פ"ג ה"ט ואפשר דמבית האומן מיירי שצריך לכלי לסתמו, ואפ"ה מבפנים חוצץ, עי' כלים פ"ג מ"ז ובתוספתא שהביא הר"ש שם).

עוד שנינו בתוספתא שבקערה ותמחוי בכל ענין מקפיד, ונראה החילוק שכוס עשוי לצונן ואין הזפת נימוח, אבל קערה ותמחוי שהזפת נימוח ונדבק ביד מעט, לכן חוצץ אף מבחוץ, ומש"ה מחלקינן בתוספתא בין זפת למור, שהמור לעולם רך ונדבק ולכן חוצץ בכל כלי אפי' מבחוץ, ותנא דמתני' רצה לקצר ולכן שנה דין זפת בכלי זכוכית, וממילא יכול לסתום דין הזפת עם המור דבין מבפנים בין מבחוץ בכל ענין חוצץ.

רש"י פי' בשבת ט"ו ב' דנקט כלי זכוכית שהטיט נופל מאליו, וכ"ה בטור סי' ר"ב, וע"ש בש"ך סק"א, ובב"י בשם סמ"ג פי' דשאר חציצות חוצצין בכולן, אבל זפת דרך לזפת בו שאר כלים חוץ מכלי זכוכית, ולמש"כ הא דנקט כלי זכוכית כדי שיהא דין מבחוץ כמבפנים, והרמב"ם פ"ג ה"א השמיט כלי זכוכית, מפני שפסק כרבנן ואכתי נפ"מ

ומזה למד רב אשי לחייבם בטבילה כשנלקחין מן הגוי.

וכבר נתבאר כ"ז בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כלים ס"ב סק"ג ועי"ש שהוכיח מקושית הגמ' אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות, ומאי קושיא הרי גדר מי חטאת שייך רק בדבר שנטהר בהזאה, וכלים שאין להם טהרה במקוה, אין להם טהרה בהזאה, מיהו בלא"ה כ"ז אינו נעשה אב הטומאה וא"צ הזאה, וע"כ פרכינן משום גזירה שלא ינקבנו כדי טהרתו, וזה גזרינן רק בכלי שיש לו תקנה בהיתוך ככלי מתכות וזכוכית, וע"ש מה שביאר עוד בהרחבה בכ"ז ולע"כ, ועי' תשובת הגרע"א ז"ל סי' ר"י מה שדן עם החת"ס בסוגיא זו.

והרמב"ם פסק בפ"ג מכלים ה"ה ובפ"א ממקואות ה"ג דכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה, ונראה שהסכים עמו הראב"ד שם, וכ"נ דעת תו' בשמעתין, וס"ל דחייב טבילה בכלי זכוכית הנלקחין מן הגוי, הוא חיוב מחודש, והכל תלוי בגרסת אלא, דאי ל"ג אלא, הרי אין רמז בסוגיין שנשתנה ענין טבילה בכלי זכוכית אבל אי גרסינן אלא י"ל שד"ז נשאר למסקנא, וכמשנ"ת.

מקואות פ"ט מ"ה הזפת והמור בכלי זכוכית, בתורע"א הביא דנפ"מ לרבנן בכלים הנקחין מן הגוי, א"נ בנטמא מבחוץ ללישנא קמא בשבת ט"ז א', ויעויין בתשובתו סי' ר"י בזה, ולכאורה אי לא גרסינן אלא משמע דנשארה אוקימתא דמתני' כר"מ, ואי גרסינן אלא, י"ל דהדר לגמרי ובכל הטומאות יש לכלי זכוכית טהרה במקוה, אבל לחלק באיזה אופן נטמאו ל"מ כן בסתמות הדברים, ועמשנ"ת לעיל בסוגיא דשבת, ולדעת ר"ח והר"ש מסקנת הסוגיא דיש לכלי זכוכית טהרה במקוה, ולדעת הרמב"ם אין לכלי זכוכית טהרה, ומ"מ נפ"מ בנקחין מן הגוי.

לוקחין מן הגוי, ובטוש"ע סי' ר"ב ס"א העתיקו ד"ז.

חילוקים שבין עניי ובעה"ב

ג. שם במשנה על השלחן כו' על הנקיים חוצצין ועל הבלוסין אין חוצצין, פי' בדמשך הזמן מתהווים על השלחן כתמים ולכלוכים שקשה להסירם, וכיון שבלא"ה אינם נקיים, שוב אין מקפידין אף על הזפת והמור.

שם על מטות של בעה"ב חוצץ ועל של עניי אינו חוצץ סתם מטה מתפרש על העץ של המטה, ולא על הסדין, [ומש"ה לא דנו אם צריך מב' צדדין], והעניי אינו טורח לנקות מטתו מלכלוכים קטנים, שבלא"ה ביתו ומטלטליו בלוסים מעט, והו"ל כשלחן וטבלה הבלוסין שאינם חוצצין בהם.

ובתוספתא אר"ע דעל הגשיש הפנימי אינו חוצץ, והיינו דסתם מטה סמוכה לכותל, וכיון שאינו נראה שם אינו מקפיד, ואפשר דטעמייהו דרבנן משום דהופכין אותו לחוץ, שאין קפידא כ"כ בחיצון ופנימי, ומכיון שצריך ליהזר שיהא הנקי בצד החיצון, הרי הוא מקפיד לנקות אף הפנימי.

שם על אוכף של בעה"ב חוצץ ועל של זקקין אינו חוצץ ועל המרדעת חוצץ רשב"ג א' עד כאיסר האיטלקי, אוכף עשוי מעץ כמ"ש בפיה"מ הנדמ"ח, ובנדפס כתוב מעור, ומצינו בכלים פכ"ג מ"א האוכף שנקרע כו' מבואר שהוא כעין כר וכיו"ב, ועכ"פ נראה במתני' שהזפת שעל האוכף אינו נבלע ומיירי על העץ של האוכף שעליו מחברין העור, או שהעור קשה ואינו בולע, ולכן על של בעה"ב חוצץ לכו"ע, ולא הצריך בזה רשב"ג כאיסר האיטלקי, ולא דנו בזה בגמ' אם צריך מב' צדדין, דהא מיירי בדבר שאינו בולע.

שם ועל המרדעת חוצץ רשב"ג א' עד כאיסר האיטלקי, אפשר דעל המטות ואוכף שאפשר בגירוד קפדי טפי ממרדעת שצריך

לכבסה, ולא טרח לכבס בכל טיפת לכלוך שעליה, ועוד דכיון שבולעת אינו חוזר ונדבק באדם, כמו בדברים הקשים, ומיירי מתני' במרדעת של בעה"ב, אבל של זקקין פשיטא שאינו חוצץ, שאפי' על בגדו של מוכר רבב אינו חוצץ.

לשון עד כאיסר האיטלקי צ"ב דהול"ל מכאיסר האיטלקי, דהא אלישנא דחוצץ קאי, והול"ל דרק משיעור כאיסר חוצץ, ולמה חשיב מלמעלה למטה דשיעור זפת מרובה חוצץ רק עד שנשאר בו כאיסר, ולמדנו מדרשב"ג דבהני שאין חוצצין אפי' יותר מאיסר האיטלקי נמי אין חוצצין, מיהו נראה דכתם גדול ביותר ודאי מקפיד, וצ"ע שיעורו, אבל הרמב"ם בפ"ג ה"י ראה לנכון להזכיר דרובא זפת אע"פ שאינו מקפיד חוצץ, ולכאורה הרבה פחות מרובו מקפיד הוא, ואין זה בכלל המשנה, ואולי מתוקם במטפחת של זפתין וכיו"ב.

בור ות"ח

ד. בשבת קי"ד א' בעא מיני' רשב"ל מר"ח אם מרדעת לר"י משום רי"ש חוצץ מצד אחד כמו על הבגדים, ופשט ליה מדר' יוסי דעד כאן לא פליגי אלא בשל בור, אבל מרדעת דגרועה משל בור ודאי דבעינן משני צדדין, ואם ר"י משום רי"ש קאמר נחא דפשיט מיניה, וכן פרש"י וכ"ה בתוספתא דר"י משום רי"ש קאמר, אבל אם מדנפשיה קאמר, הו"מ למפשט מת"ק דמצריך בכולהו מב' צדדים, אלא דת"ק ור' יהודה לא נחתו לחלק בין הבגדים, ולכן הי' מקום להשוות גם מרדעת, דס"ל שכל חציצות בצד אחד סגי, אבל ר' יוסי דנחית לחלק ע"כ דבמרדעת בעינן מב' צדדין, ואין לנו לחדש שיש חולק עליו במרדעת.

ואפשר דרשב"ל מלישנא דמתני' דייק דקתני במרדעת חציצה סתמא, דומיא דרישא דהיינו מצד אחד, ורק בסיפא מחלקינן בין צד

ואם הם אוכמי אין זה המשל הפשוט שמקפידין בהם, שהרי לא הוזכר סוג הבגדים במתני', אלא רשב"ל יפרש דהיינו בגדים בינונים דלא חשיב ביותר ולא גריעי ביותר, כענין שאמר ר' ינאי, ואין לתפוס בגד שחור או קרוב לזה כמשל למקפידין מצד אחד, מיהו ת"ח מקפידין בכל הבגדים משום רבב, דסתם גלימא אינה לבנה כדחזינן הכא דלבושא לבן וגלימא אוכמא.

ולפ"ז בנאים לר"ל העוסקים בבנינו של עולם, ולא בור שאינו מן היישוב, אלא שאין הדבר תלוי בבנא, אלא בסוג הבגדים, כאילו אמרו בגדים בנאים ובגדים בורים, אבל לא משמע דר"ל מפרש בנאים לשון נוי, דאין מחלוקת בניקוד המשנה.

לשון הגמ' בהעתקת לשון המשנה רבב על המרדע חוצץ, ונראה שזוהי תוספת מהגמ' לבאר הענין כיון דלא תני מתני' מרישא דקתני הזפת והמור, ומבואר מזה דזפת היינו רבב, וכן פי' ר"ח, ואע"פ שהזפת מתייבש מ"מ הוא בגדר רבב וכן פי' ר"ח, ואע"פ שהזפת מתייבש מ"מ הוא בגדר רבב שת"ח מקפידין עליו, אם מפני שלפעמים מתחמם ונימוח, או מפני שניכר שבגדיו מלוכלכים ברבב, וכמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאם ניכר שזה רבב אפי' יבש בכלל משניאי.

בתוספתא קתני דאף בשל בור גדולה מצד אחד, פי' טיפה גדולה או חציצה גדולה, וכתב הר"ש דמתני' בקטנה, ולא נתפרש שיעור קטנה וגדולה, אבל מרשב"ג יש ללמוד דכאסר האיטלקי קטנה היא, דהא מפרשין דמרדעת מב' צדין מק"ו דבגד של בור, ואם בכאסר האיטלקי גם בשל בור מצד אחד א"כ מאי ראי' ואפשר לדחות דהראי' מרבנן דפליגי ארשב"ג, ומ"מ כ"ה פשטות הדברים דרשב"ג מיירי בדומיא דשל בור דסיפא, ולפ"ז בחציצה גדולה הרבה י"ל דאף

אחד לשני צדין, ולכן סבר דרישא כר' יהודה ובכל ענין חוצץ, ופשט ליה ר"ח מדר' יוסי דיש ללמוד ק"ו למרדעת משל בור ושמיר סמך התנא ע"ז דמסיפא נשמע למרדעת, ורצה לשנות מרדעת בהדי אוקף, ועוד דמדרשב"ג נמי שמעינן דמצריך כאסר האיטלקי, ובבגדים אפי' פחות חוצץ, וש"מ דמרדעת קיל מבגדים ולכו"ע בעינן מב' צדין.

שם בגמ' רשב"ל אמר אלו כלים האולירין הבאין ממדינת הים, נראה דקשיא ליה לר"ל מה ראה התנא לקרותם בנאים שהוא שם מחודש, ומי סני ליה למימר של ת"ח כדאמר של בור, ולר' יוחנן י"ל דכיון דבלבושא אף ת"ח לא קפדי כ"כ כדאמרין לעיל ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא, לכן שינה הלשון לומר דמיירי רק בבגדים של בנאים דהיינו בבגדים שהחכמים ניכרין בהם, אבל בבגד הפנימי אף בשל ת"ח אינו חוצץ, ויתכן עוד דאפי' אינם ת"ח כיון שעוסקים בתורה בבנינו של עולם דינם כת"ח לענין זה, והיינו דנקט בנאים ולא ת"ח, דמשמע כל שאינם בור אלא בנאים, שו"ר שכ"כ בבהגר"א הנדפס בסוף המס' דאפי' בעלי מקרא ומשנה בוני עולם.

ויש לעיין מ"ט דכלים האולירין חוצצין טפי, ובגמ' פשיטא לן דחירי ניהו, וא"כ אולירין למה לי, ועוד דפשטא משמע דקיבלה רשב"ל לדר"ח לעיל דשל בור היינו של ע"ה, וכ"נ מסתמות הגמ' שלא פירשו בדרשב"ל של בור בע"א, וה"נ מסתברא דרק בלשון המחודש של בנאים פליג, אבל לשון בור ידוע ומוסכם, ולכאורה רשב"ל תולה הקפידא בסוג הבגד והכי קאמר דבבגדים החשובים אפי' קצת קפדי ולאפוקי בגדים הפשוטים של בור, וס"ל דבבגדים חשובין קפדי, דכל הלובשן ע"מ להתכבד לובשן, ולכן מקפיד טפי, כעין מה שאמרו במטות של בעה"ב ושל עני, והא דפשיטא לגמ' דחירי ניהו, היינו מפני שתפס רשב"ל כלים אלו שידוע שמקפידין בהם יותר,

שם זה הכלל כו', סתמא דמתני' היא, ולא תווי כל השנויים בתוספתא, וכן לא תווי מוכר רבב וטבח דאינו חוצץ, דכל אדם המקפיד קאמר, שהכלי נקבע לפי בעליו, ופרקי' דלקמן ענין אחר הוא, דלא מיירי במקום שהחציצה מקפידין עליה, אלא שרוצה להחליף הידות, או שאין מים נכנסין בכל הכלי, ודין ביה"ס בקשרים.

מוכר רבב וטבח

ו. **בזבחים** צ"ח ב' אמרינן דרבב על בגדו של מוכר רבב אינו חוצץ, וכן דם על בגדו של טבח, ולכאורה אין ללמוד מזה לרבב ודם על בשרו, דבכל רוחץ ידיו ופניו, אבל בגדו אינו יכול לכבסו כל שעה ולכן בע"כ אינו מקפיד ע"ז, והרמ"א בס"י קצ"ח סי"ז העתיק ד"ז בדם שעל גופו של טבח, ומקורו מרי"ו שבב"י, ואמנם הרשב"א למד מזה לצבע שעל ידי האשה, [בתוה"א העתיק הגמ' על בשרו, אבל בתוה"ק העתיק על בגדו], וי"ל דצבע כיון שקשה להסירו דומה לרבב על בגדו, אבל רבב ודם מבשרו י"ל דקפיד כיון שמסירו בקל, ואין אומנותו גורמת לו שיתבזה ברבב ודם על בשרו, וגם בצבע יש לדון דעל בשרו גרע, דבשלמא בגדו יש לו בגדי עבודה שאינו מקפיד ועל בגדי שבת שלו מקפיד, אבל בבשרו י"ל דלעולם דינו כמקפיד.

בתוספתא שבר"ש

ז. **שם** בר"ש תניא בתוספתא כו' על הסנדל מתוכו למעלה חוצץ למטה אינו חוצץ, פרי"ש דבתוך הסנדל מחלקין בין חלק העליון החופה על הרגל, לבין חלק התחתון שהרגל דורסת עליו, וצ"ל שאינו מקפיד על לכלוך שידבק לכף הרגל לפי שהעור קשה ואינו רגיש לדיבוק זפת ורבב, אבל יותר מיושב כגרסת הגר"א וכ"ה הגרסא במאירי, מתוכו ולמעלה חוצץ, דהיינו שתוך הסנדל חוצץ בכולו, וע"ג הסנדל מבחוץ למעלה ג"כ חוצץ, ורק מלמטה במקום שהסנדל נוגע בקרקע אינו

במדרעת חוצצת בצד אחד, ומיהו בלא ראי' אין להחמיר בפרט שסתמות הגמ' דלא כהתוספתא.

יש לעיין מ"ט דת"ק דמשמע דאף ת"ח אין מקפידין על רבב מצד אחד, והרי ודאי ראוי להם להקפיד ע"ז, ואולי פליג רק כשהרבב מצד הפנימי, או דס"ל דחייב מיתה רק ברבב גדול שעובר משני צדדין, דדרך בנ"א להקפיד ע"ז, וזה ממאיס הת"ח כשאינו מדקדק בזה, וכ"כ במשנה אחרונה.

מטפחת של זפתין

ה. **שם** מ"ז מטפחת של זפתים ושל יוצרים ושל מפסלי אילנות אין חוצצין, לכאורה של יוצרים מלאים טיט היוצרים, ושל מפסלי אילנות מלאים שרף היבש, ולא מצאנו שטיט על בגדו חוצץ, שהרי אינו בכלל רבב, ומתני' מתפרשת דזפת ומור על מטפחות אלו לא קפיד, כיון שבלא"ה בלועין הן ממלאכתן, וכ"כ בפיה"מ, וכ"נ ברמב"ם פ"ג ה"ה, מיהו בעיקר הדברים אפשר דגם טיט ושרף חוצצין, עי' רש"י שבת ט"ו ב' ובב"י בשם הסמ"ג הובא לעיל סק"ב דטיט על כלים חוצץ, וה"ה על הבגדים לפי שאינו נבלע, ורבותא דמתני' בופת שנבלע בבגדים, ובוה יש צד אחד ושני צדדין, וכ"מ בגרסת חמר שברמב"ם ופי' שהוא טיט הנדרס.

שם רי"א אף של קייצין כיו"ב, אפשר דשל קייצין אפשר לכבס בקל, שאין הלכלוך הנדבק בהם קשה, משא"כ באינן שאינו טורח לכבסן מהחציצות שקשה להסירן, ור"י סבר דכיון דלא קפיד אף של קייצין לא חייץ שסתמן מלאין דבק ולכלוך מהתאנים, ואפשר דאף לרבנן לכלוך התאנים אינו חוצץ בהם, אבל הזפת והמור חוצץ בהם דרק אהני שדרכן בכך לא קפיד, ואפשר דבשעת טבילה קפיד לנקותן כיון שיורדין בקל.

בתוספתא אר"ע אף על חלוקן, ומדלא קתני הכי ש"מ דלא קי"ל כותיה.

חוצץ, דשם לא קפיד מידי שבכל שעה רגלו דורסת על כיו"ב ונדבקין לסנדלו.

שם ועל הספסל מלמעלה ומן הצדדין חוצץ, היינו מקום שיושבין וכן בצדדין שנראה וגם נוגע ברגליו, אבל תחת הספסל לא קפיד שאינו נראה.

שם לכלוכי צואה שבכסא ובקתדראות והמכובשין כו' הרי אלו חוצצין, ברמב"ם פ"ג ה"ט העתיק אינם חוצצין, ובאמת מבואר בתוספתא דכלים פ"ג ה"א דצואה שעל הכסא אינה חוצצת, וכ"מ בתוספתא דפרה פ"ב ה"ח והובאה בר"ש שם דפליגי ריב"נ ור"ע, אם הצואה חיבור להזאה, וש"מ, דלטבילה ודאי לא חייצא, וכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב דצואה שתחת הכסא לא חייצא, ושם נקטו דהוי נמי חיבור להזאה, והיינו כריב"נ, והובא לעיל ס"ד סק"ג, ומכ"ז מפורש כגרסת הרמב"ם, שהרי בתוספתא קתני שאין חילוק מן מלמעלה למלמטה, וגרסת הרמב"ם המכובשין, והיינו שאינם בולטים באופן שנמאס היושב עליו, אלא הם מכובשים ומרוחים על הכסא כלכלוכי צואה שעל האדם שאינם חוצצין, וכנראה זו גם כונת הר"ש במה שדימה זה לפחמין שעל הקומקום.

מיהו מאי דנקט הרמב"ם טעמא מפני שהמים, מעבירין אותן צ"ע, חדא דהא מיירי כשלא עברו ע"י המים, דאם עברו פשיטא, ודוחק לומר דקמ"ל דלא חיישינן שעברו רק בעלייתן מן המים, ועוד דבאמת ראוי לחוש כן כשלא שפשף, ועוד דבירושלמי ותוספתא מבואר שהם חיבור להזאה, וע"כ מיירי בנדבקי ומתבטלין לכסא, וטעמא מפני שאינו מקפיד לצחצחו כל שעה, ואמנם טעמא בעי מה בין כסא לספסל, ושמא מפני שספסל עשוי לרבים, ומשמש רק לשיבה, ולכן אינו מצוי להתלכלך, ובמאורע קפיד ע"ז, אבל כסא משמש גם להניח עליו כלי הבית וכיו"ב ולא

קפיד על לכלוכין שעליו כ"כ, וקתדרא דקתני בתוספתא בהדי כסא י"ל שאוכלין בישיבה בקתדרא, ולכן מצוי עלי' לכלוכין, (ולגרסת קדרות צ"ל דהיינו שיורי מאכל הנדבק בהן כעין חלודה שהוזכר בספרי בהגעלת כלים וכיו"ב, דשאר לכלוכין ודאי קפיד).

שם בר"ש לכלוכי שמרים שבכוס ושכצלוחית, לכאורה היינו מה שהכוס משחרת מעט מלחלוחית היין, ואינו עובר אלא ע"י שפשוף חזק, ודמי לפחמים שעל הקומקום מה שנשאר לאחר השפשוף שאינו מקפיד, מיהו אפשר דמשום שהמים מחלחלין קאמר, וכגרסת התוספתא שלפנינו לחלוחית שמרים.

הרמב"ם בפ"ג ה"ט גרס חוצצין, אבל ממה שמסיים הגלילו חוצצין, ש"מ דברישא הגירסא אינם חוצצין, וכבר כתב הכ"מ שצריך להגיה כן בלשון הרמב"ם, ולשון אבל כו' יתכן לפרשו על מה שמסיים הגלילו חוצצין, מיהו האמת דנשמט בתוספתא שלפני הרמב"ם הא דהגלילו, ונשאר רק תיבת חוצצין שבסוף, דודאי ראוי לומר שאף בכללוכין שעל הכסא הגלילו חוצצין.

שם והמוך שבשירים ושבזוג, אם פוקקין בו את הזוג שלא ישמיע קול, יש לדון אם חשיב אינו מקפיד, כיון שבעיקר ענינו רוצה להסיר המוך שיצלצל כשצריך לו, ואפשר דמקומו חשיב ביה"ס, והמוך ראוי לביאת מים ולכן אינו חוצץ, ובשיר אם הוא חלול ודאי נראה שהוא כביה"ס, ואולי בזוג שהוא פתוח המים מחלחלין.

שם הגלילו הרי אלו חוצצין, פי' שנעשו כקליפות גלד שעל המכה, וכדתנן גלדי צואה שעל בשרו חוצצין, דבנעשו כגלד מפריעין לאוחז בהן, וגם ניכרין יותר.

ידות הכלים שהכניסן שלא בדרך

ה. פ"י מ"א כל ידות הכלים שהכניסן שלא בדרך הרי אלו חוצצין, הא דלא

תני ידות בפרקין דלעיל בהדי שאר חציצות, משום דידות חשיבי כגוף הכלי דטמא ומטמא, ואין מציאות היד בנקב הקרדום כחציצה במקום הראוי לבא בו מים, ואינה כשאר חציצות שאין דרך הכלי להיות כך, היינו דקמ"ל הכא שאף מציאות הכלי בצורה שצריכה שינוי הר"ז בגדר חציצה, והטעם מפני שהכלי מקבל טומאה ונטהר בלא היד כלל, והיד היא כידו של האדם האוחזת בכלי, וכיון שהיא גוף נפרד מהכלי, אם אינה באופן הראוי לישראל כך, הרי היא חוצצת (אבל אם עשה יד מקשה אחת עם הכלי אע"פ שצריך להסירה ולתקנה יתכן שאינה חוצצת, דבגוף אחד אין שם חציצה ע"ז, וכדין ידות הכלים הארוכים, וצ"ע שם) ובזה דומה ידות אלו לקשרים ולצורת הטבילה דמיירי בהו בפרקין, כיון שהגדון בכלי שאינו עשוי כתקנו, ולא חציצה מיותרת.

נראה דלא זו אף זו קתני, דהכניסן שלא כדרך חשיבא חציצה מפני שצריך להוציא היד ולהכניסה כדרכה, אבל בהכניסה כדרכה ולא מירקה אין קפידא בזה כ"כ, שאין זה אלא חסרון הידוק ומירוק, וס"ד דחשיב כאינו מקפיד, וקמ"ל דכיון שהחלק החוצץ עתיד להשתנות, נמצא שאין מקום זה בטל לכלי, והו"ל חציצה, ובמירקן ונשברו ס"ד שכבר נעשו כגוף הכלי, והו"ל כנשבר מקצת הכלי שאע"פ שרוצה להחליף חלק ממנו, מ"מ אינו חוצץ.

ובאמת נראה דמה ששנו בתוספתא והובא בשו"ע סי' ר"ב שאם עושין מעין מלאכתן הראשונה אינם חוצצין, היינו דוקא במירקן ונשברו, אבל הכניסן שלא כדרך או שלא מירקן אע"פ שעושין מעין מלאכתן או אפי' רוב מלאכתן, אפי' חוצצין, דרק משנתבטל ונעשה כגוף הכלי סגי במעין מלאכתן שלא יחוצץ, וסתמא דמילתא כן דלא בשופטני עסקינן שהכניסן שלא כדרך ואינן ראויין לשימוש כלל, מיהו י"ל דבנשברה אין

לו איך לתקן את זו ולכן כ"ז שהיא קיימת מתבטלת לכלי, אבל בהני שיכול לתקנם אין לו סיבה להשאירן כך למען מלאכתן, אבל אם הכניס יד שבורה לכלי כדי להשתמש בה מעין מלאכתה עד שימצא יד שלימה י"ל שאינה חוצצת כיון שרוצה בקיומה עד שימצא יד אחרת, וקרינן בה יד להכניס ולהוציא, וצ"ע בזה, דבבבצק שבסדקי עריבה מיירי שרוצה בקיומו לעולם אי לאו איסור חמץ, אבל כאן אינו רוצה בקיומה, וא"כ י"ל דרק אחר שנתבטלה לכלי סגי בנשברו, [ואפשר שאם הכניס יד חשובה לזמן אינה חיבור לטומאה ולחציצה, אבל באופן שליד אין חשיבות הרי היא מתבטלת לגמרי אפי' לזמן], סוף דבר נראה עיקר דבהכניס שבורין לזמן, כיון שסופו להחליפן חוצצין, דלא שמענו אלא בשלימין שמירקן ונשברו דחשיבי טפי חיבור, וצ"ע.

מ. שם בר"ש תניא בתוספתא כל ידות הכלים שהכניסן כדרך כו' נתן הזפת והשעוה בין במקום הנקב בין במקום הנצוק הרי אלו אין חוצצין, הכניסן שלא כדרך כו' בין במקום הנצוק הרי אלו חוצצין, מבואר כאן שהזפת והשעוה ניתנין לסתום חיבור היד לכלי, ולכן כשהכניסן שלא כדרך אע"פ שהוציאן קודם טבילה, צריך לגרור הזפת והשעוה, כיון שבמצב זה קפיד עלייהו, [וסתמא רק את השבורה הוא מסיר, ואפשר דה"ק אע"פ שדיבקן יפה בטלה דעתו וחוצץ, ומיירי כשלא הסיר את היד], ולפ"ז נראה לפרש דניצוק היינו יד הבולטת מגוף הכלי שנכנסת בנקב יד של עץ ונקב היינו שמגוף הכלי יוצא כמין טבעת, והיד נכנסת לתוך הטבעת, ובשניהם נותנין זפת ושעוה לסתום הנקב.

והר"ש פי' שנותנין על היד כמין טבעת, ומחברין אותה בזפת ושעוה, ולא נתפרש בהכניסן שלא כדרך שהיד עצמה חוצצת מה שיך להזכיר הטבעת שעל היד,

וגם בהכניסן כדרכן אין בזה חידוש דהו"ל נוי הכלי, אבל השתא קמ"ל דאע"פ שניכר שמרוח בזפת לא קפיד ע"ז.

שם מגל שנשברה ידה מן הסיטה ולפנים אינה חוצצת מפני שהוא כבית הסתרים כו', לא נתפרש מאי קאמר והיכי דמי, וער"ש מ"ה שדקדק מכאן דביה"ס דכלים אי"צ ראוי לביאת מים, [ובסוף הפרק כתב משום דלא מקפיד שם], ואין לומר דמיירי בראוי לביאת מים, אלא שאין מים באין בהם במציאות, דמשמע שהיד תקועה בכל ידות הכלים ושם אין ראוי לביאת מים כדתנן החוצצין, וצ"ע דפשוטות הדברים שהיד החוצצת היא מגוף הכלי ולכן מקומה כביה"ס ושמא מיירי שנשברה יד המגל ונשארה מחוברת כעין, סדק ואין מים נכנסין בסדק זה, וקמ"ל שהסדק כביה"ס וא"צ ביאת מים, וצ"ע, וגם לשון שפה לא נתפרש, ובשו"ע העתיק שפה במקום סיטה כתיקון הר"ש, אבל הר"ש רק צידד כן מסברא, וראיתי באר"ז סי' נ' שהעתיק מטפח ולפנים וזה מסיע לגרסת משפה.

ואפשר דיד המגל נכנסת בתוך נקב ארוך, ונשברה היד בעומק הנקב, ועדיין היד משמשת כדרכה כיון שהיא תפוסה בשפת הנקב, ורק החלק התחוב בפנים נשבר, ושם אינו מהודק וראוי לביאת מים, אבל החיזוק מעכב ביאת המים לבפנים, וע"ז שנינו דהו"ל ביה"ס, כיון שהחלק הסותם נצרך לגוף הכלי, וזה כגרסת שפה, מיהו גם סיטה י"ל דדמי לשפה, ועדיין צ"ע, שו"ר בזה בספר מרן זללה"ה קמא ס"י סק"א, וצ"ע.

אפשר שיד המגל נקובה ונכנס בה השפוד היוצא מן המגל כקתא דסכינא, ואם נשברה היד מן השפה ולפנים היינו שנשבר חלק היד המקיף והחלק הנשאר חוצץ ואינו משמש כלום, וקמ"ל דאפ"ה דינו כביה"ס, כגון ששפוד המגל תחוב ביד טפח והחלק הפנימי הסמוך למגל נשבר חצי הקיפו והיד

משמשת מחלקה החיצון דהחלק הפנימי נדון כביה"ס ואין חציצתו פוסלת כיון שהוא חלק מהיד המחוברת, ועדיין צ"ע.

[סדק או נקב שדינם כביה"ס לא חשיבי ראוי לביאת מים אא"כ המים מכסין ע"ג הנקב מלמעלה, ונפ"מ שאם פתח פיו ושכב כדג במים אין תוך הפה נחשב כבמקוה, כיון שלא באו מים על גביו, ואם סתם פיו ברטיה והוא פתוח הרי הרטיה חוצצת מדאוריתא אפי' להסוברים דראוי לביאת מים בעינן רק מדרבנן, ולפ"ז יש לומר שיד המגל השבורה הבולטת חוצצת על נקב המגל מדאוריתא].

שם סירגה בגמי או במשיחה הר"ז חוצצת שירפה בשרף הר"ז אינה חוצצת תוכן הענין שחיבר היד לכלי בגמי או משיחה זהו חיבור עראי, אבל דיבקה בשרף זהו חיבור קבע, ולכן אינה חוצצת, ולפנינו בתוספתא סירפה בגמי, ואולי צ"ל סינפה שחיברה כעין סניפין ולא חיבור גמור.

י. הרמב"ם פי' מתני' בידות חלולין והנדרון שאין מים נכנסין בחלל היד, ולכן צריך לנענע היד עד שיכנסו מים לתוכו, וזה פירושא דלמרקן, והכניסן שלא כדרכן היינו שהיד פיה למטה, ככלי שהטבילו דרך פיו, ונשברו היינו שנתמעכו ובמקום המיעוץ אין מים עוברין, והדברים צ"ב דמי סני ליה לתנא למימר כפשוטו ידות הכלים צריכין שיכבאו בהם המים, ומאי הכניסן שלא כדרכן הרי אם היד פיה למטה י"ל דבאמת א"צ ביאת מים, עי' תוספתא פלוגתא דריב"נ ור"ע, ואם ידה למעלה הרי אם הכניסה שלא כדרכה הרי גם הכלי שלא כדרכו, והו"ל הטבילו דרך פיו דסיפא, וגם ממלא שמעינן לידות ק"ו מכלי שהרי בידות הצריך התנא מירוק שיכנסו, וגם לאו כללא הוא שהרי תלוי ברוחב החלל וגם לשון מירוק אינו מתפרש על נענוע הכלי שיכנסו המים, וגם מאי מחלקינן בתוספתא שנשברו בין עושין מעין מלאכתן, הרי יש כאן

חסרון אחר שאין המים באין בתוך היד, ושמה י"ל בזה שאם עושין מעין מלאכתן כך הו"ל ביה"ס, כיון שאינו מוכרח לתקנה, ואם לאו הרי הם חוצצין, ומ"ש בפיה"מ שכ"מ בתוספתא דמיירי בחלולות צ"ב כונתו, ואולי היינו מדקרי להו ביה"ס, או שפי' נתן זפת ושעוה במקום הנקב, דהיינו בנקב הידות עצמו, וע"ע בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה קושיות רבות לפי זה, וצ"ע.

כלי שהטבילו דרך פיו

יא. פ"י מ"א כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל, פ"י כלי שהכניסו למים ופיו למטה הרי האויר נשאר בתוך הכלי ומונע ביאת מים, ותוך הכלי אינו ענין לביה"ס, שהרי זהו עיקר תוכו הגלוי של הכלי, וגם ל"ד לביה"ס כיון שאין כאן מקום סתר שמטבע צורתו אין המים באין לשם, ואשמועינן תנא שצריך לזוהר גם בחציצת אויר, דה"י מקום לומר כיון דלית בי' ממשא הר"ז כמאן דליתי, ולכה"פ להוי כמיעוט שאינו מקפיד, שהרי לעולם מיעוט הוא דמעט מים נכנסין גם בהטבילו דרך פיו, וגם שפת הכלי משלים לרוב, וקמ"ל דאין כאן קולא שאינו מקפיד, כיון שהאויר אינו בטל לגוף, דודאי מקפיד שתשאר כאן בועת אויר, ואין לנו קולא דלא בעינן מים אלא במיעוט שאינו מקפיד.

והא דקתני לישנא דכאילו לא טבל, אין הטעם משום דגרע ממיעוט המקפיד וחשיב מקום האויר כחוץ למקוה, דאדרבה ס"ד דקיל ממיעוט המקפיד וכמש"כ, וכן בסברא דלא גרע אויר מאילו מילא הכלי בבגדים או בעפר והטבילו דרך פיו דאין בזה אלא משום חציצה במיעוט, וכי מפני שאין כאן עפר גרע, א"ו כיון שכולו בתוך חלל המקוה אין כאן חסרון דחוץ למקוה, [וכ"כ בבעה"נ דהוי חציצה], וכ"מ בתוספתא דאויר ביה"ס כאוגני כלים ושפתי כלים אינו חוצץ לריב"נ, ואחורי הכלי

דהיינו שקע שבשולי הכלי אפשר דלכו"ע סגי בראוי לביאת מים, וש"מ דאויר קיל מחציצה וכאויר שבתוך הפה, וכש"כ דלא גרע ממקפיד, אלא טעמא מפני שאין כאן דבר החוצץ במציאות, אלא שלא הטבילו כראוי במעשה הטבילה, לכן אין נופל לשון חוצצין אלא כאילו לא טבל, כלומר שאין זו מעשה טבילה הראויה.

שיעור רוב בכלי שיש לו תוך הוא כשיתכסה כל גבו ומעט מתוכו או כל תוכו ומעט מגבו, דתוך הכלי הרי הוא כצד הפנימי של החלוק והסדין או הטבלה והשלחן, דזה שצורתו בתוך וגב, לא משוי ליה כשני כלים, וסמך לדבר שנינו בנגעים פ"א מ"א החמת והתורמל נראין כדרכן ופושא מתוכו לאחוריו ומאחוריו לתוכו, ומבואר שם בר"ש מהתוספא דה"ה בבגד, וכמו שלענין פרחא בכולו בנגעים בעינן תוכו ואחוריו, ה"ה לענין רובו וכולו בחציצה, מיהו יש מקום לדון כיון שמצינו שחילקו בטומאת משקין בין תוכו לאחוריו, אפשר שהחמירו לדון תוכו ככלי בפ"ע, ואפשר דדוקא כשמטביל תוכו לחוד הדין כן, מכח ממ"נ, אבל כשמטביל כולו טהור כ"ז שאין רובו הפנימי והחיצון בחציצה, ולפ"ז אם נטמא רק גבו ורובו בחציצה שאינו מקפיד, יטמא גם את תוכו, ויחשב מיעוטו, מיהו שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ששאל את מרן זללה"ה על מדבקה שיש על צנצנת ואין דרך להסירה אם צריך להסירה לטבילה בנקחת מן הגוי, והשיב דאם היא מיעוט א"צ להסירה, ואילו לפמש"כ הרי לעולם היא מיעוט, כיון שהתוך של הכלי ושפתו אין עליו חציצה.

בדין זבורית

שם הטבילו כדרכו בלא זבורית עד שיטנו על צדו, יש לעיין היכי כלל תנא שכל הכלים צריכין הטייה, הו"ל לפרושי באיזה כלי מיירי, וראיתי בפ"י רה"ג שגרס ולא זבורית, ולפ"ז

קטפרס, וטעמא דאינו טהור מפני שאין בטוח שנשאר טלה"ט בכולו, י"ל דדרך פיו גרע שלא נכנסו בו מים כלל, אבל באינך בועת האויר משנה מקומה ונשאירין מים במקומה, ולפ"ז י"ל דזבורית ג"כ אין מים באין כלל ובלא הטייה כאילו לא טבל.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

יב. שם כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל, היינו משום חציצה דאויר, אבל מדאורייתא כיון שהוא רק מיעוט טהור, דמיד נכנסין מעט מים, ובצירוף חוץ הכלי הו"ל רובו, ואין לדקדק מלשון כאילו לא טבל, דזה נשנה גם על טומאה דרבנן [וכן קפצה ידה לא גרע ממיעוט אפי' אם יש שם אויר וכן אויר שבפה חשיב ראוי לביאת מים], וכן שנינו לקמן בפרקין כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל, אע"פ שזה רק מיעוט, שהרי שפת הכלי למעלה משלימתו לרוב, וכ"מ בראב"ד סוף בעה"ע דהאויר הוי חציצה, וכן בסברא דאויר לא גרע מאילו הי' מונח דבר חוצץ במקום האויר ואדרבה הי' מקום לומר דאויר כמיעוט שאינו מקפיד דמי, וכ"מ בתוספתא פ"ז ה"ה דאוגן הכלי ששוקע לתוכו חשיבי ביה"ס לריב"נ וא"צ שיבואו בהם המים, והיינו שבמקום השקע נשאר אויר מפני שהטבילו כדרכו, ולא חשיב כחוץ למים כזה $\cup$ וכן בכלי ששפתה שוקעת לאחוריה, דהיינו כזה $\cup$ שג"כ נשאר אויר ממ"נ, ולכן לר"ע צריך להופכו, ונראה דשולי הכלי ששוקעין לתוכו לכו"ע חשיבי ביה"ס, כמו כף הרגל דתנן נגעים פ"ה, וה"ה רגל הכלי ששוקעת לתוכה, כמו שמצוי בגביעים כהיום כזה $\cup$ (מיהו אם טעמיה דר"ע משום דאויר חוצץ א"כ אף בביה"ס לא חשיב ראוי לביאת מים, אבל לא משמע שאויר שבפה חוצץ), ונראה דאויר לעולם דינו כמקפיד, שאין מצב ששייך לומר שהאויר מתבטל ליחשב גוף האדם, (מיהו משכח"ל בגלד נפוח שיש אויר תחתיו ואינו כדן בלוע, כיון שגלד אינו גוף האדם).

אולי צ"ל ולו זבורית בוא"ו, כלומר אם יש לו זבורית (או זבורית) צריך שיטנו על צדו, והיינו שיש לו שקע, ואין האויר יוצא עד שידחקוהו המים וזה כשיטנו על צדו, וכ"כ בפיה"מ ואולי הי' למקצת הכלים תוספות שהיו קורין אותן זיבורית שא"א שיבאו בהם המים עד שיטה את הכלי על צדו וכ"כ בפ"ג הי"ב וכ"נ בבהגר"א בסוף המסכת, (ואם זבורית כמו זורבית מלשון מרוב ור"ל צנור שמוציא המשקה כמו ברזא, יתכן לפרש דמייירי שהברזא סתום, ואם הי' פותחו לא הי' צריך להטותו, ומש"ה לא קתני אינו טהור עד שיטנו כיון שיש לו עוד אפשרות של טהרה אם יפתח נקב הזבורית).

והראב"ד בהשגות פי' דזבורית היינו פתח קטן שמכניסין בו קנה לשתות ממנו, וכשיש לכלי פתח נוסף נכנסין המים בכולו, אבל בלא זבורית צריך הטייה, ולא ביאר התנא איזה כלי הוא שרק ע"י זרובות או הטייה מתמלאין מימיו, ובבעה"נ גרס הטבילו כדרכו זרובות עד שיטנו על צדו כלומר אם הכלי הזה יש בו זרובות כו' ע"ש, ומשמע שמוחק תיבת בלא ומפרש עם זרובות, וזה דלא כמ"ש בהשגות, ולא נתפרש ענינו של הכלי שמלא נקבים ובלא הטייה אינו מתמלא, וצ"ע.

ל"שון המשנה בדין הזבורית חסר דהול"ל אינו טהור עד שיטנו על צדו, ומשמע דה"ק דרך פיו כאילו לא טבל, ובלא הזבורית ג"כ כאילו לא טבל עד שיטנו על צדו, וכן הרמב"ם כתב בזה לא עלתה לו טבילה, ובאינך כתב אינו טהור כבמתני', [ורה"ג פי' דבלא זיבורית ר"ל לא עלתה לו נקיות וטהרה והובא בערוך, והיינו מפני הדיוק שכתבנו שחסר דינו במתני', ומלבד שהפי' מחודש מאד, אינו מובן באיזה כלי קאמר כן], ואם נימא דבאינך דמתני' אם יש טלה"ט בכל הכלי הרי הוא טהור, דמיקרי כל תוכו אשבורם ולא

בביטול גמור, דהיינו כשהסתימה אין לה חשיבות כלל, אבל כתר זהב שנותנין על השן, וצריך לפרקו, דמעיקרא לאו משום ביטול אתנין עלה, אלא מפני שרוצה בקיומו ועדיף מאינו מקפיד, ועכשיו שחפץ להסירו יש לדונו כמקפיד, מיהו י"ל דחשיב כעושה מעין מלאכתו, שעדיין עדיף לשמור השן עם סתימתה וכתרה עד שיפתחוה לטפל בה, הן כדי לשמור על השן, והנוי שבכתר, והן להקל על האכילה שלא תתמלא השן. (הערות).

כלי שהוא צר מכאן ומכאן

יג. שם כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע, לכאורה היינו צד מן הצדדין, ומצוי שהכלי מתמלא במקומו הרחב וסותם האויר שבצדדין, ואין האויר יוצא עד שיטנו על צדו, שאז כובד המים דוחק על האויר שבצדדין והוא מבעבע למעלה ויוצא, אבל כשהוא לצדדין אין לחץ המים עליו והאויר נשאר, וצ"ע בבעה"נ סוף שער המים שפי' הכלי שהוא צר מפיו ומשוליו ורחב באמצע צריך שיטנו על צדו מפני הרוח, וכ"ש כשהוא רחב משוליו שהוא קשה לשקעו והוי חציצה, עכ"ל, ולפמש"כ הרי בצר בשוליו האויר יוצא, וצ"ע כונתו שכתב וכש"כ רחב משוליו, ולשון מכאן ומכאן מצינו בצדדין, עי' נדה נ"ז ב', וכן בטב"י פ"ב מ"ז קתני מפיה ומשוליה טמאה ומן הצדדין מכאן ומכאן טהורה, דלשון מכאן ומכאן על הצדדין נאמר, ולמעלה ולמטה או פיה ושוליה לא מיקרו סתמא מכאן ומכאן, שו"ר בתוספתא פ"ז ה"ה כלי שצרה מכאן ומכאן ורחב מן האמצע כגון הרובע וחצי הרובע [כ"ה באור הגנוז] כו' עד שיטה על צידן, והיינו כמש"כ שיש כלי צר אצל כלי רחב בצדו, אלא דכאן הכל כלי אחד.

צלוחית שפיה שוקע

יד. שם צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שינקבנה מצדה, כ"ה בגמ' ומשניות ובראב"ד בבעה"נ, אבל הרא"ש בהלכות

שם כל ידות הכלים שהכניסן כו', החידוש דאע"פ שמשמשין גם שלא כדרך, אלא שאין השימוש נוח כ"כ, וס"ד כיון שמקום הנקב בלא"ה אינו פתוח לביאת מים מפני הידות, א"כ אין לחוש כ"כ לחציצה שבאה ע"י הידות שלא כדרך, ובאמת יש לדון מקום הנקב בביה"ס, אלא דאינו ראוי לביאת מים מפני הידות ולכן חוצצין, ומכאן שביה"ס בכלים ג"כ בעינן ראוי לביאת מים, וער"ש לקמן מ"ה גבי ידות הכלים בד"ז.

שם או שהכניסן כדרך כו' או שמירקן ונשברו, לכאורה משמע דלא זו אף זו קתני, ולכן מוסיף התנא לא מיבעיא שלא כדרך אלא אפי' כדרך, ולא מיבעיא שלא מירקן אלא אפי' מירקן, ולפ"ז ס"ד דכיון שכבר נתבטל היד לכלי לא תחוף אע"פ שנשברה, וקמ"ל דכיון דהשתא צריך להוציאן הרי אלו חוצצין, אבל אם רוצה להחליף היד הזו אע"פ שמקפיד עליה אינה חוצצת, דכיון שראויה לשימוש וכבר נתבטלה לכלי דינה ככלי עד שיחליפנה, וזהו ששינונו בתוספתא דבעושין מעין מלאכתן אינן חוצצין והיינו אע"פ שדעתו להחליפן בגלל שנשברו, דאל"כ פשיטא דאינם חוצצין, מיהו בלא מירקן לא מהני עושין מעין מלאכתן כיון שאין ראוי להניחן כך כלל, ומעיקרא לא נתבטלו בצורה זו עד שימירקן, ויש בזה גם חידוש שאע"פ שאינו מקפיד על יד זו שהרי סופו למרקה אפ"ה בצורה זו חוצצת.

ויש לדון מכאן בסתימת שן קבועה שהתחילה לכאוב וצריך לפתוח השן ולסתמה מחדש, האם מהני הביטול שנעשה בתחלה שלא תחוף במצב זה, ויש חילוקי שמועות בשם מרן זללה"ה בזה, ושמעתי שיש מקום לקיים שתי המימרות, שאם נשברה הסתימה או נתקלקלה היא עצמה חוצצת, (וכדין מירקן ונשברו דמתני'), אבל אם נשארה בשלימותה ויש סיבה פנימית לפתחה, אין הביטול חוזר וניעור שכבר נתבטל לגופה, וסברא זו שייכא רק

לראשה, ומרויח בזה שלא ישפך ממנה כשתפול.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

שם מ"א צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שינקבנה מצדה, ונראה דזה אינו ענין לביה"ס שהרי תוך הכלי כולו גלוי ואף אם אין באים שם מים אינו נעשה מקום סתר עי"ז, ורק באוגנין ושפה ששוקעת לאחוריה נחלקו בתוספתא, ומתני' קמ"ל דלא נימא כיון שדרכו בכך יחשב זה כאינו מקפיד, דסו"ס אין כאן חציצה ולא מניעה מהרגיל, וס"ד דבמיעות מיהא נטהר כדרכו בלא טהרתו, וקמ"ל דחציצה גרע. (הערות).

בדין קלמריין

פז. שם קלמריין הדיוטות אינה טהורה עד שינקבנה מצדה, הרמב"ם לא העתיק הדיוטות, ויש נוסחאות דל"ג ליה, וכן בערוך ל"ג לה, [שוב שמעתי דבכל נוסחאות כת"י ודפו"י ליתא, ואומרים שנשתבש ממ"ש בגליון דקלמריין הוא כלי דיון ואי גרסינן ליה, יש להבין מהו פירוש הדיוטות, אם הכונה קלמריין של הדיוטות לאפוקי של אומנין, או דהכונה קלמריין פשוטין, לאפוקי קלמריין חשובין כגון קלמריין המתאומות ששנינו בכלים פ"ב מ"ו, ונראה דהכונה סוג קלמריין (פשוטים) שהם של הדיוטות דלא מצינו לשון הדיוט על כלי, והא דלא קאמר של הדיוטות היינו מפני שאין תלוי בבעלים, אלא בסוג הכלי, ואם קלמריין של האומנין הם קלמריין המתאומות ואינם עשויין כך כלל ניחא, ואם גם של האומנין פיהם שוקע, צ"ל ששוקע מעט והמים נכנסין בהן, ובבהגר"א שבסוף המסכת פי' דשל אומנין פיהן רחב, ע"י שתוחבין שם הקולמוס פעמים רבות, ולא נתפרש איך הנקב הרחב מועיל לשקע הבולט מעל הנקב, והיינו דמסיים קלמריין של יוסף הכהן היתה נקובה בצדה, דאע"פ שהי' אומן החמיר על עצמו לנקבה בצדה, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פי' דשל

מקואות סימן ל' וכן ברמב"ם פ"ג הי"ד העתיק בד"ז עד שיטנה על צדה, ובפיה"מ הנדמ"ח צייר בצלוחית שקע קטן, כמו שהועתק בפי' הרא"ש הנדמ"ח, ובקלמריין צייר שקע עמוק הרבה, ומשמע דעתו דבשקע מועט סגי בהטייה בלא נקיבה, וברא"ש מצוייר בקלמריין כציור הרמב"ם בצלוחית, ואם הציור מדויק מבואר שאין המים נכנסין בזה, וכ"ה במציאות באופן הרגיל, מיהו אם פיו רחב הרבה ורק בצדדין כפול מעט אפשר דבהטייה ג"כ יוצא האויר, ובתוספתא הגרסא שיטנו ואולי צ"ל שיקבנו, עי"ש.

והי' מקום לומר דלא חייבה תורה להטביל כלי אלא כדרכו, ובשיעור שנכנסין מים כדרכו סגי, וא"צ לשבור הכלי לטבילה, ואמנם מקום הבולט אינו ביה"ס, שהרי בהטיית הכלי נכנסין המים לשם, והאויר עולה לצד אחר, והרי הוא גלוי ככל תוך הכלי ואין לחשבו כביה"ס, מ"מ כמו שהקילה תורה בביה"ס להטביל כדרכו, ה"ה בכל כלי יש להטבילו כדרכו, ובמקום שאין מים נכנסין כדרכו אין לחוש, וקמ"ל שאין הדין כן, דאין לנו אלא קולא בביה"ס, ואפי' במיעוט לא הקלו מדרבנן, דכיון שמיעות זה משלים לרוב מדאורייתא אין להקל בו, אבל אי לאו דמצטרף לרובו אפשר שהיו מקילין בכה"ג שא"צ לשבור הכלי.

ויש לשאול למה לא סגי בטלה"ט שינענע הכלי בשעת טבילה ויעברו מים בכולו, ואפשר דמים אלו דינם כמים שבראשו של ראשון פ"ז מ"ו דרק לר"י מהני, מיהו יתכן שבתוך הכלי שכולו משוקע במים עדיף, וי"ל דבדרך כלל מתייבש באמצע מעט, ועי' לעיל.

שם עד שינקבנה מצדה, יש לעיין למה מצדה ולא מראשה, שהרי כשנוקבה בצדה צריך להטותה בטבילה שיהא הנקב למעלה, וכשנוקבה למעלה בראשה מטבילה כדרכה, ואפשר שנוקבה בצד הפנימי של השקע סמוך

לנקוב את שלו, אע"פ שמן הדין לא הי' צריך, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פירש שהאומנין יודעין ליהזר במלאכתן ועושין השקע מועט ואין חוששין שישפך, ולכן המים נכנסין, ואעפ"כ החמיר לנקבו כשל הדיוט, ועוד פירש שנקבה מיד קודם שנטמאת כדי ללמד שצריכה נקיבה, ושלא ישכחו להטבילה בלא נקיבה, - יש לדקדק למה ינקבנה מצדה מלמעלה, ואפשר שאם ינקבנה בצד אחד יש לחוש שלא יכנסו המים בצד השני, אבל כשמטהו על צדו יכנסו בכלו, [ואפשר שנוקבין אותן בצד הפנימי של השקע כדי שלא ישפך כזה] ולפי' זה צריך לנקבה סמוך לראשה דאל"כ לא יכנסו המים בכלול, ויותר נראה דכל שאינו פיה קרי ליה צדה. (הערות).

צלוחית ששפתה שוקעת לאחוריה

פז. תניא בתוספתא פ"ז ה"ה צלוחית ששפתה שופעת לאחוריה [גרסת הגר"א שוקעת] מורידה דרך פיה והופכה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה דברי ר"ע, ריב"נ אומר מטביל כדרכו ואינו חושש מפני שהיא כביה"ס, ביאור פלוגתתם דבשפה השוקעת לתוך הכלי לכו"ע בעינן ביאת מים שחלל השקע פתוח לתוך הכלי ואינו כביה"ס, אבל כשהחלל חוץ לכלי ס"ל לריב"נ דשקע זה מיקרי ביה"ס וא"צ ביאת מים, ור"ע סבר שאינו מקום סתר, אלא שמים אין נכנסין לתוך השקע כשמתבילו כדרכו, דהו"ל ככלי שהטבילו דרך פיו, שהמים סותמין האויר, ולכן צריך להפכו בתוך המים שיכנסו המים בתוך הכלי ובתוך השקע.

ל"שון התוספתא מורידה דרך פיה צ"ב, דדרך פיה במתני' היינו פיה למטה, ודרך שוליה היינו שוליה למעלה כדתנן פ"ז מ"ו, והיינו היינו הך, והרי שנינו שלא להטביל דרך פיו, ואולי ט"ס וצ"ל מורידה כדרכה והופכה כו', ואפשר שהופכה שני פעמים שמתחלה מכניסה ופיה למטה כדי שיזכור למלאות

אומנין אינה שוקעת כ"כ, לפי שזהירים ואין חוששין שישפך, ולכן המים נכנסין בהם, ויוסף הכהן החמיר על עצמו, ועי' להלן.

שם וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה בצדה, יש לעיין מאי רבותיה אטו כו"ע לא צייתי דינא, ודוחק לומר דמייתי מעשה רב דצריך לנקב כלי שלם, דכיון שהדבר מצוי ביותר, לא מסתבר דרק אצל יוסף הכהן מצאו ד"ז, ולעיל הבאנו מהגר"א ומפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיוסף הכהן החמיר על עצמו אף בקלמרין של אומנין וקצת דוחק דכיון שהמים באין בהם אין מקום להחמיר, ואם קלמרין שלהם כפופה מעט, אכתי לא ידענו שיעור קלמרין של אומנין שיש מקום להחמיר ולחוש שמא לא באו המים יפה.

ועוד פי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שיוסף הכהן נקבו מתחלה קודם שנטמא, כדי ללמד שצריך לנקבו כדי לטהרו, והכי משמע לישנא דהיתה נקובה שלא אמרו שניקב קלמרין שלו כדי להטבילה, ויש להוסיף דכו"ע אף אם אירע שהוצרכו לנקבה סתמוה מיד, [וכ"כ במאירי עי"ש], ויוסף הכהן השאיר קלמרין שלו מנוקבין, שלא ישתהה עד שיטבילן, או שיש לחוש שלא יזכרו שצריך לנקבן, ולכן לא סתמן אף בטרתן, והיינו דקתני שהיתה נקובה תמיד.

ועכשיו שנתברר שתיבת הדיוטות שיבוש ולא נמצא בראשונים ולא בכת"י ודפו"י ע"כ דפי' זה עיקר.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

שם וקלמרין של יוסף הכהן היתה נקובה בצדה, פי' בבהגר"א הנדפס בסוף הגמ' דקלמרין של הדיוטות צריכין נקב מפני שפתחן צר, אבל של אומנין פתחן רחב, והאויר מוצא מקום לצאת מיהו לפ"ז צריך שיהא פתח גדול ביותר, וגם הצדדים רחבים, ויותר נראה לפ"ז שהיה הכלי גדול והצדדים רחבים והאויר יוצא, ואפ"ה החמיר יוסף הכהן

השקע שבשפתה, ואח"כ הופכה למלאות תוכה ומטבילה, וחוזר ומעלה אותה דרך שוליה כדי שלא יהיו המים שאובין, ועי' בתוספתא לעיל פ"ה ה"י ביורה גדולה מורידה לתוך פיה והופכה ומטבילה ומעלה דרך שוליה דג"כ מתפרש שהופכה שני פעמים, ואפשר שהאור ששבשקע אינו יוצא בקל כשהוא בעומק, ולכן עדיף שמיד בתחלה יצא האור ששבשקע.

ונראה דעד כאן ל"פ אלא בשפת הכלי, אבל תחתית הכלי כגביעים שלנו שיש שקע ברגל שהגביע עומד עליו, לכו"ע דינו כביה"ס, (כדאשכחן כף הרגל לענין נגעים, מיהו לענין טבילה ל"מ כן, עי' תוספתא פ"ח בקסמין שבסדקי הרגלים), ומטבילו כדרכו, וא"צ להפכו.

עלוהית שאוגנה חוזרת לתוכה

שם בתוספתא עלוהית שאוגנה חוזרת לתוכה רי"א משום ריב"נ מטביל כדרכו ואינו חושש מפני שהוא כביה"ס, לכאורה מיירי ששפת הכלי כפוף לתוכו וחוזר ומתכופף למעלה, ויש בזה שני אופנים כזה ☐ או כזה ☐. וסבר ריב"נ דבכה"ג אין תוך האוגן כחלק מהכלי אלא כביה"ס, ובציור א' הנדון על השקע שבין האוגן לכלי, ובציור ב' הנדון גם על תוך האוגן, ונראה דשניהם אמת, ומסתברא כציור ב' וכן משמע הלשון, ול"ד לאוגן שכפוף לתוך הכלי ושפתו למטה, ואינו חוזר למעלה, דהתם נדון כשפת הכלי וכיסויו, אבל כשחוזר למעלה אינו כחלק מהכלי, ולכן נדון כביה"ס, ואפשר דריב"נ לשיטתו ור"ע פליג גם בזה, דתוכו עדיף משפתו, ואפשר דבזה מודה ר"ע, והכי מסתברא.

בדין בר ובסת

יז. פ"י מ"ב הכר והכסת של עור הרי אלו צריכין שיבואו בהם המים, ונראה שהמוכין שבתוכן חוצצין, דכיון שתוכן צריך ביאת מים היינו נגיעת מים בתוכן ממש, ויעויין בכלים פט"ז מ"ג שהכרים מקבלין

טומאה כשיש בהם פתח פתוח ה' טפחים, (ועי' פ"ז מ"ו שמתבילין אותן ומעלין אותן דרך שוליהן), ונראה תופרין אותן תפירת עראי אחר שמילאום במוכין, ואפשר שהיו סוגרין אותן ברצועות במקום הפתח, והכי משמע בשבת מ"ח א' שמחזירין נוצות לכרים אותם שנשרו מהכר הזה, ולא מיירי במאורע שנקרעה תפירתו, ואינו ראוי לשימוש עד מוצ"ש, ולפ"ז מיושב בפשיטות הא דבעו ביאת מים בתוכן, ועכ"פ עשויין להכניס ולהוציא להוסיף מוכין או להחליפין, או לכבס הכרין, כמ"ש בתויו"ט ממחר"ם ועתו' אנ"ש במשניות, -ונקט של עור לפי ששל בגד המים נכנסין דרך הבגד.

שם כסת עגולה הכדור והאימום והקמיע והתפלה א"צ שיבואו בהם המים זה הכלל כו', כל הני תפירתן קבע, ואף אם פותחין אותם במאורע לא מיקרי להכניס ולהוציא, כיון שאין שימוש כלי בהוצאתן, מיהו נראה דתוך הכלים האלו כביה"ס ולא כבלוע, שאם יש בהם חציצה שמקפיד עליה אין מטבילין אותן כך, דראוי לביאת מים בעינן, דכיון שכל עיקר טומאתן משום דהו"ל כלי קיבול, א"א להתעלם מקיבולן ולחשבו כבלוע, שאם הוא בלוע הרי חזר דינו ככלי עור שאינו מקבל כלום.

ובכלים פכ"ג מ"א שנינו שאם נקרעו הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן טהור, ואמרו בתוספתא דמיירי שנקרעו קרע מועט ועדיין מקבלין מה שבתוכן, דאל"כ פקעה טומאתם, וקמ"ל מתני' דמה שבתוכן אינו חיבור לטומאה, ואע"פ שאינו חוצץ דסגי בראוי לביאת מים, אבל אינו חיבור לטומאה, ולא מצינו בזה פלוגתא בין ר"א ורבנן, דפשטות הדברים שקיבלו חכמים דברי ר"א בסנהדרין ס"ח א' שהם כלי קיבול לקבל טומאה, ומטבילין אותם כמה שהן כדתנן במתני' דטובלין סתומין, וכן מה ששינוי בתוספתא דריב"ק אומר משום ר"א דמטבילין כמות שהן,

וכשאינו מקפיד אינם חוצצין, כדתניא בתוספתא ובתו"כ שבר"ש פ"ט מ"ד, והכא טעמא אחרינא הוא דהו"ל כביה"ס שא"צ ביאת מים, ואינם חיבור כיון שהם כפירות הנתונות בכלי, דמה"ט חשיב כלי העשוי למלאות וכמש"כ לעיל, ואי משום דתניא לה בתוספתא בשם ר"א, הרי במתני' דמקואות סתמא קתני, ולא מצינו חילוק בין שלימין לקרועין, אא"כ נימא דבשלימין הוו נמי חיבור, וכמ"ש מרן זללה"ה, אבל בסנהדרין נאמרו דברי ר"א בסתמא, ומשמע דר"א השמיענו דאע"פ שהם ככלי קיבול לטומאה, אין מה שבתוכם חוצץ, כיון שא"צ ביאת מים, וכנראה דעת תו' דמייירי כשמה שבתוכם דבוק באופן שאינו ראוי לביאת מים, ובוה"ס"ל דהוו חיבור, דאין לדונם כאינו מקפיד כיון דחשיבי, ולכן רק בגלל שהם גוף אחד לא חייצי.

ובפשוטו חכמים ששאלו את ר"א אם מקבלין טומאה, היינו אם חשיבי כגוף אטום כיון ששימושם רק מלאים וסגורים, או דחשיבי כעשויין למלאות ומקבלין טומאה, והשיב להם דחשיבי כעשויין למלאות כיון שהמילוי רפוי ואין לו שום חיבור אלא כמונח בקופסא, ומ"מ מטבילין כמה שהן דא"צ ביאת מים כדין ביה"ס, ולא מצינו שנשתנה דינם כשנקבעו כ"ז שראוין למלאכתן כדמעיקרא, וכמ"ש בתוספתא.

נראה דאע"פ שאין דין בלוע להציל מן הטומאה אלא בבע"ח או בצמיד פתיל, מ"מ לענין חציצה אין בלוע חוצץ, דכיון שא"צ ביאת מים במקום זה, אין המונח בתוכו חוצץ אע"פ שמקפיד, כגון כלי חרס שגיבלו בטבעת וכיו"ב, אע"פ שמקפיד ורוצה להסירה מתוכו, אין זו קפידא על חציצה, אלא שרוצה לסתור הכלי ולהוציא מה שבתוכו, אבל תוך הכדור והתפילין אינו כבלוע אלא כביה"ס וכמשנ"ת, וכ"ה כל ענין השנויים במתני' שאינם כבלוע אלא כביה"ס, ולכך שנה בהם התנא כמו ששנה בביה"ס בסופ"ח, ומתפרש

מתפרש בין קודם שנקרעו בין משנקרעו, דהקרע אינו משנה דינם כלל, דמעיקרא כביה"ס דמו, ועכשיו נמי עתיד לתפור הקרע, אבל חיבור לא הוי דחשיב כדבר בפ"ע המונח בתוך הכלי, ואע"פ ששימוש הכלי כך הוא, מ"מ כיון שהם מונחין כבקופסא אין להם חיבור, [אבל באוכף שנינו במשנה שם שהתפר מחברו, והינו שתופרין המילוי עם העור לארכו ולרחבו], ובקמיע ותפילין הדבר מובן יותר, אבל בכדור ואימום שצריך את המילוי לשימוש הכדור הי' מקום לומר דחשיבי חיבור וקמ"ל שאינם חיבור, ובפשוטו ה"ה קודם שנקרעו, ונקט קרע רק לאפשרות המגע, אבל ראיתי בספר מרן זללה"ה כלים סכ"ז סק"ז שכתב דדוקא בנקרעו כיון שאינו מחובר ועומד ליפול לא חשיב חיבור, ולר"א חשיב חיבור, והרמב"ם מפרש מתני' בנטמאו קודם שנקרעו ואח"כ נקרעו ונגע במה שבתוכו, ולדעת מרן ז"ל צ"ל שפקעה טומאתו, שהרי כבר נטמאו כשהי' שלם.

והנה כל הני אינם דבוקין לתוך הכלי, ולכן חשיב ראוי לביאת מים וכמעות שבתוך הפה ששנינו פ"ח מ"ה שאינם חוצצין, ועוד שהרי רוצה בקיומן ואינו מקפיד עליהן, וזהו שאמרו בתוספתא ובסנהדרין שם שמטבילין אותן כמה שהן, דכיון שדינם כביה"ס וסגי בראוי לביאת מים, א"צ להוציא מה שבתוכו, בין בשלימין בין בקרועין, דבסנהדרין שם לא הוזכר שנקרעו, ולא מצינו שנחלקו רבנן עם ר"א בזה, (אלא אדרבה נראה שקיבלו הדברים ממנו בשעת מיתתו, דדוחק לומר ששאלוהו אם חזר בו, מיהו במנעל שע"ג האימום מצינו דפליגי), וצ"ע ברש"י ותו' שם דנקטו דר"א ורבנן פליגי, [ומ"ש רש"י דבנקרעו מודו רבנן דמקבלין טומאה, לא נתפרש איך מק"ט מכח מאורע שעומד לתקנו], ובתו' שם כתבו דמדר"א שאמר דמטבילין כמה שהן ולא חייצי בטבילה ש"מ דהוי חיבור, וצ"ע היכי משמע, הרי כל החציצות אינם חיבור לטומאה

דא"צ ביאת מים ממש, אבל ראוי לביאת מים בעינן.

- נכתבו בזה דברים נוספים במקרא -

שם מ"ב מ"ג כסת עגולה כו' אלו שאינם צריכין כו', נראה דכל הני דינא כביה"ס וחציצה פוסלת בהן, אלא דסגי בראוי לביאת מים, וכ"מ בתו' סנהדרין ס"ח א', דהא חשיב כלי קיבול העשוי להכניס ולהוציא, ועי' חגיגה כ' ב' מתיר ומנקב ואח"כ מטביל.

צרור המרגלית

יח. בפנהדרין ס"ח א' אר"א דאף צרור המרגלית ומשקולת קטנה טהרתן במה שהן, ולפמש"פ רש"י שצרור המרגלית משמש כעין קמיע [לשון רש"י ותולין בצואר בהמה לרפואה ובר"ש פכ"ו מ"ב ליתא בהמה וכ"נ], וצרור המשקולת להגן עליה, שלא תשתשפף י"ל דג"ז חשיב אין דרכו להכניס ולהוציא, אבל אם הצרור נעשה להגן על המרגלית עד שירצה להשתמש בה, לכאורה יש לדנו כקופסא ואע"פ שאין רגילין להכניס ולהוציא, מ"מ שימושה לזמן ואינה קבועה ככל הני דמתני'.

ונראה טעמיה דר"א מפני שאין הצרור משמש אלא למרגלית זו ומשנוטלה להשתמש בה בטל הכלי לגמרי, כדחזינן בכלים פכ"ו מ"ב דנחלקו בצרור המעות, ובתוספתא א"ר נתן דנחלקו בצרור המרגלית, והיינו מפני שאין הצרור הזה נעשה כלי אלא ע"י המרגלית, ומשנוטלה ממנו בטל הכלי, ובזה אפשר להבין דדמי לכדור וקמיע, כיון שאין כאן כלי המשמש להכניס ולהוציא, דשימושו רק בסתום לזמן, ומ"מ צ"ע אם רבנן מודו ליה בזה, ועוד צ"ע בתוספתא שם במ"ש בזמן שבתוכו טמא כו' ולע"כ.

כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דחושן שעשוי לקבל את האורים והתומים שהם כתבי שם המפורש אין דינו כתפילין, כיון שבבית שני לא היו בו שמות, וא"כ אין

הכלי עשוי בשמות דוקא, מיהו לכאורה נראה שהבית קיבול שלו דינו כביה"ס, כיון שאינו עשוי לשימוש אלא להיות סגור, ומסתברא דגם בבית שני ה' סגור, אע"פ שלא ה' בתוכו כלום, ואפי' אם בבית שני לא ה' תפור, י"ל שאין דינו משתנה עי"ז, - ולמש"כ לעיל דבבגד המים נבלעין וא"צ לפתוח חללו, א"כ גם בחושן כן, וכשהשמות בתוכו אפשר דמתחלה עוטפין אותם באופן שלא ירטבו, או שמוציאין אותן.

קשרים שבכלים

ימ. שם מ"ג אלו שאינם צריכין שיבואו בהם המים, פי' שמקום הקשר נדון כביה"ס, אבל אם יש חציצה במקום הקשר שמקפיד עליה חוצץ, כמבואר חגיגה כ"א א' דבקדש מתיר ומנגב להסיר החציצה ומטביל ואח"כ קושר ובתרומה מתיר ומנגב וקושר ואח"כ מטביל.

ולכאורה כולה מתני' בקשרים [לפי' הר"ש בתפילין] וכאילו אמר אלו קשרים שא"צ כו', אבל בסיפא בשפה של סדין משמע דלא מיירי בקשר, ועי' להלן סק"כ בזה.

שם קשרי העני, פי' עני שנקרע חוט בבגדו וקשרו החוטין הקרועין זל"ז שלא יקרע הבגד יותר, ומקום הקשר מהודק ולא עיילי ביה מיא, וכעני אינו חוצץ מפני שאינו מקפיד עליו, ועי' שבת ע"ד ב' באורגי יריעות כה"ג, אבל בעה"ב מקפיד על הקשרים להתירן, ומחבר הקרע בתפירה שלא יהא ניכר, אבל העני אינו טורח לתפור וסגי ליה בקשירה, [וכ"כ הרא"ש שאין דעתו להתירו ולתפורן], ואמנם אם העני מקפיד חוצץ, ואם בעה"ב אינו מקפיד אינו חוצץ, ומתני' בסתמא קתני כמבואר בתוספתא וכמש"פ הר"ש וכ"פ הרמב"ם, ומבואר כאן דאע"פ שרוצה בקיומו של הקשר עד שיתפרנו הרי הוא חוצץ.

שם והנימין פר"ש קשרי הנימין כמו שתולין חוטין בסדין לנוי, והפיה"מ פי' שקושרין

שם ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה, פי' קשר דל"ת של תפילין של ראש, ועשוי להתקיים כך, ולכאורה כל עיקר חיבור הרצועות ליחשב כתפילין הוא ע"י הקשר, ומלישנא דמתני' משמע שאם יתיר הקשר עדיין צריכין טבילה, ויש לדחות דס"ד שיפתח הקשר ברפוי דעיילי ביה מיא, אבל פשטות הדברים דכשמתירן לגמרי ג"כ מקבלין טומאה, כיון שיכול לקשרן עם לבישתו, עי' עירובין צ"ז א' ולענביהו מיענב.

שם בזמן שהיא חוצה, דכיון שהידק הקשר חזק לפי מדת ראשו, ש"מ שאין דעתו להתירו, ואפי' אם מתירו במאורע הו"ל בביה"ס שא"צ ביאת מים, אבל בזמן שאינו חוצה עשוי' להרחיב ולקצר, ויש בכל פעם חלק שהי' גלוי ומסתתר וכן שהי' נסתר ומתגלה, ואין בו קולא דביה"ס, וכפי מה שאנו רגילים בקשר של ראש היינו שהרצועה שיוצאת בימין האדם רפויה שיוכלו להכניסה ולהוציאה בקל לפי מדת הלובשן, - ומכאן שא"צ לקשור התפילין בכל יום, ואפי' של יד יכול ללבשה בקשר המוכן כעין של ראש.

שם ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת, משמע שאפשר להדק קשר הזרוע כעין של ראש, שקשר היו"ד שיש בו לולאה קטנה שבו עוברת הרצועה יתא קצר ביותר וידחוק הרצועה הנכנסת בו בחוזק שלא תזוז ממקומה ויכניס ידו בחלל הקשר, בלא קשירה נוספת, אלא כמו של ראש.

ונראה דמה שחוצץ בסיפא היינו רק נקב הלולאה וחלק הרצועה שעובר בנקב, אבל כל הקשר אינו חוצץ, [שו"ר שכ"כ אאמרו"ר (שליט"א) זללה"ה בשל יד] וכן בשל ראש בזמן שאינה חוצה, צריך ביאת מים רק בחלק הרצועה שרפוי ונכנס ויוצא, אבל כל הקשר שהוא מהודק וקבוע א"צ ביאת מים, ואפשר דנקב הלולאה בין ביד ובין בראש אינו צריך ביאת מים, ורק חלק הרצועה שיוצא

קצוות המלל להחזיק הבגד, וכ"כ הרא"ש שקושרין כמה ביחד להעמיד האריגה, ובכל אלו אם קשרן בכונה וניחא ליה דין הוא שלא יחוצו, וצ"ע בתוספתא דקתני בנימי סדין שקשרן בכונה חוצצין, ונקשרו מאליהן אין חוצצין, ולכאורה איפכא מיבעיא ליה, דבנקשרו מאליהן דעתו להתירן ולקשור כולן בשוה לנוי, או שדעתו שיהיו כולן מותרין לנוי, אבל כשקשר במתכוין ודאי בהכי ניחא ליה, והי' נראה להגיה בתוספתא, והכי משמע מדפלגיניהו ברישא לשתי בבות, אבל קשה דנקט קשרי פרקין בהדיהו ובהם קתני במתני' דצריך ביאת מים, ובמנחת ביכורים על התוספתא פי' דבנקשרו מאליהן הם רפויין ועיילי בהו מיא, והרמב"ם בפ"ג הכ"א כ"ב חזר בו ופי' כבתוספתא ולא ביאר טעם בזה, ואם הגרסא נכונה צ"ל דנימי בגדים אלו שבתוספתא עשויין לנוי, ואף אם קשרן היינו רק לזמן וסופו להתירן, עי' כלים פכ"ט דנימי סדין ואפרקסין ופונדא ארוכין משל טלית, ונקשרו מאליהן אחד או שנים לא קפיד להתירן, והו"ל מיעוט שאינו מקפיד, ולפי"ז מתני' בנימי הבגדים והני אפי' קשרים אינם חוצצין, ועמש"כ לקמן סק"כ במתני' דשפה של סדין.

ואפשר שנימי הסדין קושרין אותן לחברן למטה ולמזרן, ועל קשרים אלו קאמר שחוצצין דומיא דקשרי האפרקסין שבכתף, ונקשרו מאליהן היינו קשרי דנימין ע"ג עצמן.

שם וחבט של סנדל, היינו קשר שבהם מחוברין הרצועות לסנדל, ולא הקשר שנועל רגלו בסנדל, והם עיקר הסנדל ואינו עתיד להתירן, ומשמע שאף כשהתירן שם בגד עליו ומקבל טומאה, ועי' שבת קי"ב א' וכלים פכ"ו, ולע"כ, ויש לדחות דס"ד שצריך להתיר הקשר שיהא רפוי דעיילי ביה מיא ולא בטל מתורת בגד, ולפי מה שפירשו בו אזנים, י"ל שזה נוסף לרצועות שסובבות הרגל.

ונכנס הוא צריך ביאת מים, מיהו כלולאות של יד שלנו הנקב גלוי ואינו כביה"ס כלל, ודברינו במהודק אלא שעולה ויורד, כמו בשל ראש, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

ובפשוטו נראה שנקב מעברתא שעוברת בו הרצועה בין בראש בין ביד דינו כביה"ס וא"צ ביאת מים, שאינו מתגלה לעולם, ואף הרצועה שבתוכו כמותו, כיון שאין מקומה משתנה לעולם, ואע"פ שאפשר להזיזה ממקומה אינה עשויה לכך, אבל הרמב"ם פ' דבזמן שהיא חוצה קאי על נקב המעברתא שעוברת הרצועה שם, ואם הדביקה בחוזק או שחיברה בעור התפור עליה כמ"ש בפיה"מ, א"צ ביאת מים, ואם לאו צריכה ביאת מים, ויש לשאול למה פ' התנא כן רק בשל ראש, הרי ד"ז שייך גם בשל יד, ושמה רגילין היו לחבר קשר של יד, שלא תזוז היו"ד מהבית, כמ"ש הפוסקים, אבל בשל ראש פעמים שאינה חוצה, [שו"ר בלשון הרמב"ם שכתב ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת ובפיה"מ הנדמ"ח ומשמע שפ' בשל זרוע כמו של ראש, דמשמע ליה כולה מתני' על התפלה ולא על הרצועה] ומ"מ לפי הר"ש והרא"ש נראה דנקב המעברתא א"צ ביאת מים, אם ע"י הרצועה אין מים נכנסין בו, והרצועה עצמה בשל ראש אם מהודקת שלא תזוז, אע"פ שאפשר להזיזה א"צ ביאת מים, אבל אם הקשר רפוי להתאימו למדת הראש, ממילא צריך גם להזיז הרצועה שבנקב המעברתא כדי שתתאים לכל מדה להיות באמצע, ובכה"ג דינה כרצועת הקשר שצריכה ביאת מים.

שם ואזני החמת ואזני התורמל, לכאורה היינו שתוחב רצועה בנקב שבשפת החמת וקושרה, וקצה השני בנקב שני, ולכאורה אם מתיר הקשר אין הרצועה כלי כלל, וא"כ אין שייך להצריך שיבואו בהם המים, ואפשר דאיצטריך למקום שהרצועה חוצצת על החמת

עצמה, וס"ד דבעינן שיהא הקשר רפוי שיכנסו שם מים, אבל ע"ג הרצועה עצמה אין להצריך ביאת מים בקשר, כיון שכל מהות הכלי שבהם הוא מכח הקשר.

כ. שם מ"ד אלו שהם צריכין שיבואו בהם המים, לפמשנ"ת לעיל דברישא ג"כ בעינן ראוי לביאת מים, א"כ מבואר דכאן בעינן ביאת מים ממנו בתוך הקשר, ולא סגי מה שהקשר כולו בתוך המים ועתידין לחלחל בו, אלא בעינן ביאת מים ממש.

שם הקשר שבפרקסין שבכתף, חדא מילתא היא, ובפיה"מ משמע דתיתי קאמר וכן קשרי לולאות שבכתף, ובכס"מ כתב שזו גם כונתו בהלכות, אבל יותר נראה שחזר בו, ומ"ש הקשרים שבפתחי החלוק, זהו העתק דין התוספתא בקשרי מפתחי חלוק של אשה, ואח"כ העתיק דין פרקסין שבכתף, וכ"נ בתוספתא דחדא קתני, ואפשר שבא לאפוקי קשרי נימי האפרקסין שאינם חוצצין, ורק קשרי הלולאות שקושרין בשעת לבישה חוצצין, עי' כלים פכ"ט מ"א נימי אפרקסין עשר אצבעות.

ובתוספתא קתני נמי קשרי פסיקא ופונדא ומפתח חלוק של אשה, וכל הני הם קשרים שאינם של קיימא, ויש לפרש החידוש כדמשני בשבת קי"ב א' דאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי בטלה, ובפסיקא לא ביארו שם מאי קמ"ל, ואפשר שיכולין לשלפו בלא להתיר הקשר, שאין מהדקין אותו כחגורה, מיהו בעיקר הדברים כיון שעיקר שימושן כשהם סגורים, הי' מקום לומר דחשיב שפיר כביה"ס, כיון שמטבילין אותו כדרך שימושו הרגיל.

שם ושפה של סדין צריך למתח, פ' הרמב"ם והרא"ש שמצוי שהסדין מתקפל בשפתו ואין מים נכנסין בכפל עד שימתחנו, ולכאורה משיבעבעו נכנסין מים בכלו, ודוחק לומר שהקיפולים נדבקין יחד ואין מים עוברים

ראש הדל"ת שאין מקומו משתנה אפשר דא"צ ביאת מים מתוכו, לפמש"כ לעיל שרק הרצועה המשנה מקומה צריכה ביאת מים.

שם ושל זרוע בזמן שעולה ויורדת, פי' אפי' בדוחק דומיא דקשר תפילין של ראש, דמ"מ כיון שעשויה לשנות מקומה מפעם לפעם צריכה ביאת מים, ותוך הלולאה של הרצועה אפשר דבכה"ג א"צ ביאת מים, (ול"ד להכניסן כדרך לא מירקן לעיל מ"א ששם אינה עשויה כתיקנה), מיהו בקשר שלנו נכנסין מים בריוח ואינו כביה"ס כלל, ומ"מ יש ללמוד ממתני' שעושין הלולאה קצרה סמוכה ליו"ד וכ"כ במ"ב סי' כ"ז סק"י וכן נוהג אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שלא לעשותה גדולה, מיהו אינה עשויה בדוחק כגונא דמתני'.

שם ושניצן של סנדל, פי' רצועות שסוגרין בהם הסנדל על הרגל, דהני עשוין להתירן כקשרי פרקסין וחלוק ופסיקיא.

ויש ליתן טעם על שינוי הסדר, דברישא קתני סנדל קודם תפילין ובסיפא בתר תפילין, ולכאורה הו"ל לשנות זה לעומת זה, ואפשר דכדי שנדע דשניצן של סנדל, אינם מענין חבט של סנדל, לכן שינה התנא מקומו, דהי' מקום לטעות שרצועות העור המחוברין לעולם נקראין חבט א"צ ביאת מים, ודכוותה בשנצין צריכין ביאת מים, ואינו כן דשנצין אין קשירתן במקום שהחבט קשור, אלא ענין אחר הוא, שקושר בהם הסנדל לרגלו, ולכן הפרידם התנא שלא נפרש זה לעומת זה.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

שם ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת, נראה מזה שגם קשר המוכן כמדת הזרוע קרינן ביה וקשרתם, אע"פ שאינו עושה מעשה קשירה ברצועה, ובזמן שהיא עולה ויורדת משמע אפי' בדוחק, כל שאפשר להדקה ע"י משיכת הרצועה שבנקב, ומכאן סמך לעשות

ביניהם, ועוד דלשון למתוח ל"מ פתיחת הקפלים בלבד, ועוד דאין זה מענין משנתינו להזהיר לפתוח עיקר הבגד שנתקפל, הרי מתני' מתפרשת שהי' מקום לומר דא"צ שיבואו בהם המים, וקמ"ל דצריך למתח שיבואו המים, ואי בקפל בגוף הסדין פשיטא דאין זה ענין לביה"ס, ועוד דפשטא דמתני' כולה בקשרים מיירי, ולא הו"ל לתנא לעיולי שפה של סדין כאן באמצע דיני קשרים שנשנו דומיא דרישא.

ולכאורה הי' נראה לפרש דקאי על הנימין שבשפת הסדין, דסתמא יש לו נימין כדתנן בכלים פכ"ט מ"א נומי הסדין שש אצבעות, ובדרך כלל הנימין נמללין ונדבקיין יחד ונעשין כקשורין זל"ז ומהם נקשרין ממש, וקמ"ל שצריך למתוח הנימין לפשט דיבוקן, דעשוין לנוי שיהיו תלויין ביושר, ואין לדיבוקן דין ביה"ס, והשתא הו' דומיא דקשרים דמתני', אלא לפי שאין דיבוקן כקשר דוקא, לכן הזכיר מיתוחן ליישב קשרי הנימין וחיבורן זל"ז, מיהו קשה ע"ז מהתוספתא דקתני דנימי סדין שנקשרו מאליהן אין חוצצין, ויתכן לומר דבמתיחתן להפרידן זמ"ז סגי, אע"פ שיש מהן שנשארין קשרים בהם, ותתפרש מתני' דקשרי שפה של סדין צריך למתח, וא"צ להתיר הקשר, ועי' לעיל סקי"ט דצ"ע בדברי התוספתא, ואולי יש שם ט"ס, עי"ש, וצ"ע.

ואפשר דכלפי הנימין ששנינו ברישא דא"צ ביאת מים, קתני בסיפא דגוף הסדין שנתקפל צריך לפתחו, ואמנם א"צ מיתוח בחוזק, ור"ל צריך לפשט קמטו, ושמא ס"ד דכיון דמצוי שמתקפל לא קפיד ע"ז, הו"ל כבית הקמטים.

שם ותפלה של ראש בזמן שאינה חוצה, קמ"ל דצריך שיבואו מים בתוך הקשר, מפני חלק הרצועה שמשנה מקומה מפעם לפעם, ואע"פ שהקשר עצמו קבוע ודינו כביה"ס, ואף

הגקב שהרצועה נכנסת בו קצר, וקרוב ליו"ד, כמו שנוהג אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

שם מ"ד ובגדים שהטבילין מכוסבין כו', יש לעיין מנלן להצריך שיבלעו המים בבגד, הרי י"ל דסגי בפני הבגד כמו בכל הכלים שאין המים נבלעים בהן, ונראה דכיון דאפקיה רחמנא בלשון כיבוס בגדים, שמעינן שצריכין המים ליבלע בבגד, שאם רק נגעו המים בבגד לא חשיבא כרחיצה דאדם וכלים, שהנדבק בהם הוא נבלע מיד, וצריכה הטבילה להיות כרחיצה ונקיון, ולכן בבגד צריך לכבס הבלוע.

שוב שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמתני' מיירי בבגדים מקופלים, (דומיא דקשרים דלעיל), וע"ז קתני דמשיבעבועו כבר נכנסו המים בכולן, אבל בבגד שהטבילו שטוח בלא קיפול א"צ שיכנסו בו מים כלל, וגם אין שם בעבוע, וזה מיושב טפי בסתמות הדברים, שו"ר שרוב בגדים כמקופלים דהיינו כתונת ומכנסים שאין טובלין אותן שטוחין וניחא בפשיטות כמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה וזו כונתו.

יש לעיין בחציצות שהכשירום מפני שהמים באין בהן, כגון ג' שערות קשורות, או שרף הלח האם צריך להמתין שיבלעו המים, ובסברא ה' נראה שצריך להמתין, אבל לא הוזכר בפוסקים דבג' שערות קשורות וכיו"ב צריך להמתין יותר מבכל טבילה, מיהו אם הם לחין מזמן חפיפה סגי בזה.

שם מ"ד ותפלה של ראש בזמן שאינה חוצה, היינו שהקשר רפוי ברצועה הימנית שמותחין ומקצרים בה לפי המדה, וזה עשוי שכל מניח יוכל למתחה לפי צרכו, ולכן אינו כביה"ס, שבכל שינוי קל מתגלה מקצת שהי' מכוסה. (הערות).

כלי בתוך כלי וקשרים שבכלים לקודש ולתרומה

כא. חגיגה כ' ב' מתני' לא כמדת הקודש מדת התרומה שבקודש מתיר ומנגב ומטביל ואח"כ קושר ובתרומה קושר ואח"כ מטביל, פרש"י שהקשר דמי לחציצה והלחות דמי לחציצה, ובתרומה א"צ להתיר הקשר ויכול לקשרו ואח"כ להטבילו, ויש לעיין הרי שנינו במקואות פ"י מ"ג דקשר שאינו עשוי להתירו אינו חוצץ, ולמה יש לגזור כן בקודש, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דגזרינן שע"ה אינו יודע להבחין בין קשר ש"ק לאינו של קיימא, ולכן גזרו בכל הקשרים, ויש לעיין א"כ מאי עבדו צריכותא בגמ' בין כלי בתוך כלי לקשר, ואמרו דבקשר ליכא כבידו של כלי אימא לקדש נמי לא הוי חציצה, הרי אין ענינם דומה כלל, דקשר ודאי חוצץ בפני המים, והנדון הוא לגזור של קיימא אטו אינו של קיימא, ועמש"פ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, ועוד יש לדקדק בלשון המשנה דקתני ובתרומה קושר ואח"כ מטביל, טפי הול"ל ובתרומה א"צ להתיר הקשר.

ובירושלמי סוף ה"א אמרינן שבקודש מתיר את החוטי' ומנגב את הנקבים [ומטביל, כ"נ דצ"ל], ואח"כ קושר, ובתרומה קושר ואח"כ מטביל, אוכלי תרומה זריזין הן והן חצין אותה, אוכלי הקודש אינם זריזין ואינם חצין אותה, ונראה מזה דהחציצה היא מה שנדבק בתוך הקשר, ואוכלי תרומה יודעין לחטט ולנקות מקום הקשר, ואוכלי קדש שנמסר גם לע"ה אינם מדקדקין בדבר, ולכן חייבו להתיר הקשרים, ואז כבר יראה החציצה לנגד עיניו וינגב אותה, ואילו תיקנו להתיר ולנגב לא ישמעו ויאמרו שאין שם חציצה, אבל כשתיקנו שהקשר עצמו חוצץ וא"א להטביל קשר כשהוא קשור, ידעו להזהר בזה, ולכן שנינו שבתרומה קושר ואח"כ מטביל,

רש"י דמיחזי כחציצה, י"ל דרק משהתיר הקשר דהו"ל גלוי חשיבא חציצה, אבל בתוך הקשר לאו חציצה היא, ובוזה מיושב פר"ש פ"י מ"ה שצידד בדכלים לא בעינן ראוי לביאת מים, אבל לפמשנ"ת מהירושלמי דכל התרת הקשר מפני חציצה שבתוך הקשר, מבואר דבעינן ראוי לביאת מים, וכ"נ דעת הרמב"ם.

לשון המשנה לא כמדת הקודש כו', צ"ב דהא קאי תנא באמצע המעלות דחומר בקודש ומה יש לו להוסיף, וכבר דקדקו בזה בתו', ואמרו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דבתרומה ראוי לקשור תחלה, דבאמת יש לכתחלה לטבול הכלי בשלימותו, אלא דבקדש הוכרחו להתיר הקשרים מחשש חציצה דאורייתא, אבל בתרומה דליכא חשש זה, ראוי לקשור תחלה, והיינו דקאמר לא כמדת הקדש מדת התרומה, שדין התרומה שונה ויש בו חומרא כנגד קדש, ולא ככולה מתני' דהויא רק חומר בקדש, אבל בפיה"מ כתב דרשות קאמר דקושר תחלה אם ירצה, ולשון המשנה מיושב יפה כפי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דלהכי לא קאמר שבתרומה א"צ להתיר, אלא אמר קושר ואח"כ מטביל, ויתכן שבלשון זה רמז התנא דעד כאן גם לחולין שנעשו על טהרת הקודש, ומכאן ואילך רק לקדש עצמו, וגם למ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה י"ל כן, דכיון דכולה מתני' חומר בקודש, וד"ז חומר נמי בתרומה, הו"ל למתנייה לבסוף, ומדתנייה הכא ש"מ שכאן נגמר דין מעלות דאורייתא שנוהגין גם בחולין שנעשו על טהרת הקדש.

בגדים מכובסין

כב. מקואות שם במשנה ובגדים שהטבילין מכובסין עד שיבעבעו, הטבילין נגובין עד שיבעבעו וינוחו מבעבעון, והנה פשוט שהבגד כולו תחת המים ככל הני דמתני' ואם משהו חוץ למים לא עלתה לו טבילה, ויעויין בפיה"מ, ונראה שבועות האויר

לומר שניגוב החציצה צריך גם בתרומה, ולא אמרו אלא שהקשר עצמו אינו חוצץ, ואמנם אם רואה שהסיר החציצות בלא התרת הקשר ג"כ שפיר דמי, אבל לא זוהי הגדרת החילוק שביניהם, אלא דבקדש אמרו שהקשר חוצץ ובתרומה אמרו שהקשר אינו חוצץ, והטעם כדי שיתיר הקשר ויסיר החציצות, וד"ז צריך לעשות גם בתרומה להסיר החציצות.

וכך הם דברי הרמב"ם פ"ב מאה"ט ה"ה כלי שהוא מפוצל כו' לתרומה יש לו להטבילו כולו כאחת כשהוא מקושר, אבל לקודש מתיר ומנגב שמא יש שם דבר החוצץ ומטביל ואח"כ קושר, ונראה כונתו כמ"ש"כ דעיקר התרת הקשר להסיר החציצות.

מיהו עדיין לא נתיישב צריכותא דגמ' מכלי בתוך כלי להתרת קשרים, הרי בקשר הנדון משום חציצה שדבוקה בתוך הקשר שלא ידקדק ע"ה להוציאה, ואין זה ענין לחשש שמא יחצוץ כלי בכלי, ואפשר דכיון שלא הצריכו בקדש אלא להתיר הקשר, וסמכו שהחציצה מעצמה תפול בהתרת הקשר, [או שתהא גלויה לפנינו ויסרינה בידיו], שייך לומר דיותר יש לגזור בכלי בתוך כלי שאין הע"ה יודע שכלי חוצץ, אבל בקשר יודע שקשר מיהדק ומונע החציצה מלצאת, א"נ לאידך גיסא שבקשר אינו רואה כובד שחוצץ על הכלי, והכל בזהירותו של הע"ה, ולרבא לקושטא דמילתא לא גזרו על חציצת כלי בתוך כלי, ובקשר גזרו מפני חציצה שדבוקה כבר, ולא שמא יחצוץ הקשר, ולע"כ כה"צ בסוגיא זו.

ובפשוטו מבואר כאן דבעינן ראוי לביאת מים גם בביה"ס דכלים, שהרי תוך הקשר ביה"ס הוא וא"צ ביאת מים כמבואר בפ"י מ"ג, ואפ"ה חציצה שדבוקה בו חוצצת בטבילה מדאורייתא, וש"מ דבעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא, שהרי אמרו בגמ' כ"א ב' דחשיב דררא דטומאה מדאורייתא, מיהו למ"ש

להתירו מדלא תפרו, (מיהו שלשלת ממכתח דלא שייכא בה תפירה אפשר דהויא חיבור, וחבל בדלי ג"כ לא שייכא תפירה, ולכן בקשירה לחוד הוי חיבור כדתניא בתוספתא שבר"ש כלים, ועוד דחיבור הקשר אלים טפי בדלי מחיבור התפירה, שכל עובי החבל מסייעו בשעה שדולה, ובתפירה רק החוטין של התפירה מסייעין), וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

שם מ"ה החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור, מדלא קאמר חוצץ נראה שאין החבל חוצץ, מפני שאינו מקפיד ורוצה בקיומו, [או שהמים מחלחלין שם, דהיינו אם נימא דבשני כלים לא מהני רוצה בקיומו שלא יחצוץ], וקמ"ל דאינו חיבור וממילא א"צ להטבילו במים אם נטמאת הקופה, ואינו חיבור לטומאה ולהזאה, דאם הי' חוצץ הי' הדבר ידוע שאינו חיבור, שהרי כל החוצצין לא טמאין ולא מטמאין, א"ו דוקא אינו חיבור קתני ודומיא דידות הכלים דרישא, ובזה אף ר"י מודה שא"צ להטביל החבל. (הערות).

טבילת חמין בצונן

כד. פ"י מ"ז בש"א אין מטבילין חמין בצונן כו' פרו"ש דב"ש גזרי דילמא חיים עלייהו ולא נגעי בהדידי, והקשה הרא"ש רעים ביפים מאי גזירה איכא, הרי אינו חושש שיכנסו מים יפים בכלי שלו, ופשיטא ליה להרא"ש שאינו חושש למי המקוה שמא יתערבו בהם מים הרעים, ואפשר דסתם מקוה באמת אין דרך לחוש בה, אבל יש אופנים שמי המקוה נקיים ועשויים לשתי' שחושש לזה, ושפיר השוו ב"ש מדותיהם שלא להטביל זה בזה, ועוד דפעמים המים הרעים הם מלוחים ביותר וצריך להם לכביסה או לרפואה, שהרי מטבילם לצורך מסויים, ולא ניחא ליה שיתבטלו ביפים, ומצאנו בזבחים

חוצצין בין המים לבגד, ובבגד לח משהחל לבעבע כבר יש טלה"ט ע"פ כולו, אבל בנגוב כ"ז שמבעבע יש מקומות שלא הגיעו שם מים כלל, ואמנם א"צ שיבלעו המים בעומק הבגד, וסגי בנגיעה כמו בכל הכלים שאין בהם בליעה, אבל כ"ז שמבעבע יש מקומות שלא נגעו מים בבגד כלל, ושמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דסתמא מיירי בבגדים מקופלין שאין טובלין בגד שטוח והבועות חוצצין בין המים לבגד, ובאמת רוב הבגדים קפולין ככתונת ומכנסים, ואף סדין כשמטבילין אותו אין שוטחין אותו, ואמנם בשטוח אפשר שאין בועות, שו"ר שכ"כ הרע"ב עי"ש, ולפי"ז בבגדים מכובסין הבעבע הוא רק מהאוויר שבקפולים, ובבגד נגוב הבעבע מתוכו, ולכן צריך שינוחו.

החבל שהוא קשור בקופה

כג. שם מ"ה החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אא"כ תפר, פי' שאינו בדין יד להכניס ולהוציא טומאה, וכ"כ הרמב"ם בפ"כ מכלים הי"ז וכ"כ שם בה"י, ויש לעיין א"כ מ"ט תנייה הכא, ולכאורה נראה דבזה כו"ע מודו שמטביל עד מקום החבל, דכיון שאינו חיבור א"צ טבילה, ובסתמא אין החבל חוצץ שהמים מחלחלין בינו לקופה שעשויה מנצרים, ויש ללמוד מזה דבעלמא חייבין להטביל הידות, אף כשאין חוצצין על עיקר הכלי, ולעיל נסתפקנו אם זה מדאורייתא מעכב, או דמדרבנן הצריכו כן, כיון שהם חיבור לטומאה.

מיהו אין לדקדק מדלא קתני דחוצץ וכש"כ דאינו חיבור, דה"ה שאפי' לא תפרו אינו חוצץ, ד"ל דבמציאות אינו חוצץ בפני המים, וגם קמ"ל דבתפרו הוי חיבור לטומאה, אע"פ שאין דרכה בחבל כ"כ, [כדתנן אא"כ תפר ולא קתני עד שיתפור], ובסברא נראה דאע"פ שרוצה בקיומו של החבל, מ"מ אינו בטל לקופה כ"ז שלא תפרו, שהרי סופו

ע"כ כולן מצטרפין, דא"צ שיזרעו זע"ז, אבל מים תלושין בכלי, אינם מתבטלין בהשקה אלא במינן, ומ"מ אין נראה לחדש כן בדאורייתא, וחמין וצונן ודאי מין אחד הם מדאורייתא.

בשבת ק"ט ב' נראה דבים הגדול איכא רעים ויפים, והיינו שאינם ראויין לרחיצה, ולפ"ז יש להסתפק אם מים מתוקים בים הגדול מיקרי יפים ברעים, דשמא לא קפיד אלא על שינוי גדול, כסרוחים ויפים, מיהו פשטא דמילתא דג"ז כיפים ורעים, והא דתנן ביצה י"ז ב' דשוין דמשיקין את המים כו', היינו מים יפים לשתי' במים שאינם יפים כ"כ, אבל אינם רעים כולי האי שחושש על נגיעת משהו מאלו באלו, ורש"י פי' שם מלוחים ומתוקים להסביר הענין למה אינו לוקח ממי המקוה, אבל לב"ש לא מיירי בדאיכא חילוק גדול שחושש לנגיעת משהו, ואע"פ שאלו יפין לשתי' ואלו אינן יפין, מ"מ מטבילין זה בזה.

ע"ט א' בכלי מלא מי חטאת דגזרו דטמא חיים עלייהו כו', ועי' [לעיל בביאור המשניות] דלאוקימתא דרבא שם כולא סיפא דמתני' בהכי מיירי.

והרא"ש פי' וכו' בשם הרמב"ם דב"ש מעיקר הדין אסרי, דכיון דטהרת המים משום זריעה היא בעינן שיתבטלו למי המקוה, וכשהם שני סוגי מים אינם מתערבין להתבטל, והדברים מחודשים טובא דמדאורייתא ודאי ראוי לומר דטהורין, שהרי מים היפים והרעים מצטרפין יחד למ"ס, ואטו שלג וברד וטיט הנרוק מתערבין ומתבטלין טפי מיפים ורעים, והרי שנינו דשלג ואינך מעלין את המקוה, וכן משיקין טיט הנרוק בעריבה, כמ"ש בתוספתא, מיהו בזה י"ל דב"ש פליגי, ואם כונתם מדרבנן ע"כ היינו משום גזירה שמא לא ישיקם יפה, דאל"כ אין סיבה שיגזרו חכמים במקום שמדאורייתא כשר, והן הן דברי הר"ש, ואפשר ליישב דמים שהם בקרקע

סימן יא

בדין עתיד ליקצץ ואם צריך להטביל החציצה

בחולין תירצו דמשכח"ל גם בטבעת אחת שאינה חוצצת כגון שהיא עצמה עשויה מטבעות, ואוקימתא זו דחוקה מאד שהרי אין דרך לעשות כזאת, ואין סתם התנא דינא דשלשלת, דלא משכח"ל אלא באופן שאינו מצוי כלל, ויש ליישב קצת דלפרתו' ביד ארוכה מגוש אחד וכן בטבעת אחת לא מהני לר"מ שיטביל את כולה, דכיון דכחתוך דמי הר"ז חציצה ולא מהני כשמטביל החציצה במים, ונמצא דר"מ פליג שא"צ ואין מועיל להטביל את כולה בכל גונא, אלא שיש כאן שאלה משום חציצה ומוקמינן לה בדליכא חציצה, אבל יסוד המחלוקת שייך בכל גונא, דלר"מ בכל גונא אין טבילה אלא עד מקום המדה.

מיהו עיקר הדין דנקטו תו' והר"ש דבשל חוליות לר"י צריך שיטביל את כולה, אין נראה כן בתוספתא שהרי אמרו שם דר"י אומר דצריך להטביל את כולן מפני חתך וכן ה' ר"י אומר משום ר"ט צריך להטביל את כל הטבעת, הרי דמודה ר"י שא"צ להטביל טפי מהטבעת, דאם לר"י צריך להטביל כל הטבעות מאי מייתי מר"ט, הרי ר"ט דלא כותיה, א"ו ר"י נמי לא מצריך אלא במקום שמחובר לגוף אחד, ונראה שזהו מ"ש דטעמיה דר"י מפני חתך, כלומר דלר"י ג"כ א"צ להטביל את החלק שאינו חיבור, אלא שצריך להטביל כדי שע"ז יחשב החתך במים, ומזה מוכח דמתני' כפשטה ביד של עץ ארוכה וכיו"ב, וכ"מ מלשון חתך דבחוליות אין לשון חתך.

והר"ש והרא"ש כתבו דאין לומר דהוי כביה"ס דא"צ ביאת מים דאכתי ראוי לביאת

א. פ"י מ"ה כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקוצצן, נראה שאם אינם ארוכין משיעור שמקב"ט מדין יד, אע"פ שעתיד לקוצצן לכו"ע צריך להטביל את כולו, דהו"ל כעתיד לקצוץ עיקר הכלי, וגרע מחציצה דהו"ל כמקצת כלי חוץ למים, וכ"מ בתוספתא דר"י מ"ירי דומיא דשלשלת דר"ט, והתם מפורש במתני' דהיינו ביותר משעור יד, דלטומאה אינה חיבור אף כשאינן דעתו לקוצצה, ובזה נחלקו דת"ק סבר כל העומד לחתוך כחתוך דמי, נבחולין ע"ג א' תנו רישא בדר"מ וסיפא בדרבנן, ואולי משום דאיכא נמי ר"ט בהדי ר"י ועי' להלן בזה], אבל דבר שהוא חיבור לטומאה, אין דעתו לקוצצן משנהו כ"ז שלא קצץ.

שם מטביל עד מקום המדה, הקשה הר"ש דהחלק שהוא כחתוך חוצץ על מקום החתך, ומשמע דלר"י שאינו כחתוך לא קשיא ליה דלהוי חציצה, דכ"ז שאינו כחתוך הו"ל גוף אחד עם שאר היד, ואין זה בגדר חציצה אע"פ שמקפיד, שהר"ז כמקפיד לחתוך חלק מהכלי, מיהו קשה דהא ר"י ג"כ מודה שאינה חיבור לטומאה, וא"כ מ"ט חשיב לה כגוף היד לענין טבילה, וי"ל דהו"ל כחציצה שאינו מקפיד דג"כ אינה חיבור לטומאה כמ"ש הר"ש פ"ט מ"ד מתו"כ ותוספתא, ואפ"ה דינה כגוף הכלי לענין טבילה, וה"נ חלק מגוף הכלי דינו ככלי לענין טבילה אע"פ שאינו חיבור לטומאה.

וכתב הר"ש דאין לתרץ דמיירי בשל חוליות מדקאמר ר"ט עד שיטביל את כל הטבעת מכלל דלת"ק סגי בחצי טבעת, וחצי טבעת ע"כ חוצצת על חצי השני, והתו'

מובן דחציצה אינה כגוף האדם שהרי אינה חיבור לטומאה, ואטו חוטין שבראשי הבנות כשקצה החוט חוץ למים תחשב כקצה שצרה חוץ למים, (ואדם שנטמא אין החציצה שעליו טמאה והנוגע בה טהור, וא"כ אין החציצה צריכה טבילה, ואינה מעכבת בטהרת האדם דחשיב כולו במים), וכ"מ בפ"ח מ"ה דהאוחז באדם ובכלים ומטבילין אע"פ שהאדם האוחז הוא חוץ למים לא חשיב כאילו חלק מהכלי חוץ למים, דאם הי' ד"ז דאורייתא היכי מדמינן בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ו פלוגתא דרבנן ור"ש למטביל כלי בתוך כלי דאיכא חציצה, וכ"מ ברשב"א שם שהנדון בדרבנן משום חציצה, דמדמה זה לטבעת רפויה שאין גוזרין אטו מהודקת, וש"מ דכולהו בדרבנן, וכן יש ללמוד מדאיצטריך קרא דבעינן שערו במים, והרי השער חוצץ על מקומו בראש, כמבואר בתוספתא דכשות של גדול שמקפיד עליו חוצץ, א"ו דבר שאינו צריך טבילה אע"פ שחוצץ לא חשיב כגופו חוץ למים, (ואין נראה לומר דקמ"ל דחציצה פוסלת בשער, דבפשוטו נעשה גם חציצת הבשר בדין מקפיד עי"ז, וגם סתמא לא מתפרש כן, מיהו לרש"י קאי קרא ע"ז).

מיהו עדיין יש לדון שאין לנו קולא דאינו מקפיד אלא כשהחציצה במים, ואמנם אם יהא מקצת החציצה חוץ למים לא חשיב כשצרה חוץ למים, אבל גם קולא דאינו מקפיד לית ליה, דענין אינו מקפיד היינו דחשבינן ליה כגוף האדם לענין טבילה, דכיון דאורחיה בהכי הקילה תורה לחשבו כבא במים, כיון שנכנס בצורתו הטבעית הרגילה, וד"ז מובן כשהחציצה במים דאז חשבינן המים שע"ג החציצה כע"ג בשרו, אבל כשהחציצה אינה מוקפת במים, אין שייך לחשוב המים כמקיפין את הבשר שתחת החציצה, וראי' לזה דבירושלמי פסחים פ"ג ה"ב מדמינן הזאה לטבילה שאפשר להזות על החציצה שאינו מקפיד ומייתי לה מקרא דעל

מים בעינן, וסיימו ומיהו בתוספתא משמע דלא חיישינן לחציצה בביה"ס של כלים, ויש לתמוה דבהדיא אמרו בגמ' חולין ע"ג א' דלר"מ אין דינו כביה"ס כיון שעומד ליחתך, ומה"ט נטמא הבשר במגע ולא חשיב מגע ביה"ס כיון שעומד ליחתך, ודין מגע ביה"ס ודין ביה"ס לענין טבילה שוין, ואמנם מצינו דשינים ולשון כגלויין למגע ולא לטבילה, אבל ודאי דמטעמא דעומד ליחתך שניהם שוין, וכן בסברא דאין לחשוב מקום חתך כביה"ס כיון שראוי להיות גלוי, גם חשיב תרתי דסתרי לחשבו כסתר שאינו חוצץ, וכחתוך שא"צ טבילה, וגם עיקר הדבר להמציא דביה"ס דכלים שונה מביה"ס דאדם אין לזה מקור, ויש ליישב עפ"ד הר"ש בסוף פרקין שכתב טעם התוספתא דביה"ס דכלים אין חציצה מעכבת בהן משום דאינו מקפיד שם, וה"נ שייך לומר דאינו מקפיד, ולכן אין זה ענין לההיא דחולין, מיהו ג"ז אינו מתישב, דאם מה שרוצה לקצוץ היד מיקרי מקפיד, הרי קמן דקפיד על מקום חתך, ואם ד"ז לא חשיב מקפיד, א"כ ניחא גם בלא הגדרת ביה"ס, וכ"כ תו' ותו' הרא"ש והרשב"א בחולין שם דחשיב מקפיד.

ועוד תמה מרן זללה"ה בקמא ס"י סק"א דאין שייך ענין ביה"ס אלא כשהמקום הגלוי שביה"ס בתוכו כולו במים, דאז חשבינן מקום הטבילה בגלוי שבחוץ והפנימי הנסתר נטפל לחיצון, כקרבנו ותוכו של החיצון, אבל בכה"ג שהיד חוץ למים חסר טבילה לביה"ס, והו"ל כחוץ למים, ואם אין היד המיותרת כגופו של היד הנותרת הו"ל חציצה, שאין הפנימי כביה"ס של החיצון.

ב. מעיקר דברי ראשונים ז"ל שהקשו משום חציצה ולא הקשו דהו"ל כמקצתו
חוץ למים שמעכב מדאורייתא כדין שצרה אחת חוץ למים, יש ללמוד דחציצה בדבר המקפיד א"צ שתהא החציצה במים, וסגי בזה שכל שטח הגוף תוך המים, ובסברא הדבר

כל הכלים ואע"פ שלענין טומאה אינה חיבור דבעינן לכם כל שלצרכיכם עי"ש הובא לעיל ס"ה סק"ב וסברא זו מחייבת שתהא החציצה במים, כמו לענין הזאה, ועי' להלן.

ג. ומצינו בזה מחלוקת הראשונים דבמאירי בשם הראב"ד כתב דהחציצה צריכה להיות במים, ובחדושי הר"ן תירץ דיד ארוכה מיקרי אינו מקפיד, [ואמנם תירוצו צ"ע דכיון שעתיד לקוצצו מיקרי מקפיד, כמ"ש הר"ן גופיה בפ"ב דשבועות בטעמא דטבעת חוצצת מפני שמסירתה בשעת לישא, ואפשר דכונתו דוקא בגוף אחד כידות, ומ"מ שמעינן מדבריו דיש לזה מעלת אינו מקפיד שלא יחצוץ אע"פ שהחציצה חוץ למים], ותו' וכל הראשונים ז"ל שהקשו משום דהו"ל חציצה שמקפיד, משמע סתמות דבריהם דאם אינו מקפיד ניחא אע"פ שהוא חוץ למים, [ובסה"ת סי' ק"ד יש חסרון תיבה וצ"ל והלא העורף שאינו מטביל הוא [חוצץ] שוב נדמ"ח מכת"י מחובר לעיקר כלי כו', וקושייתו רק משום חציצה כקושיית תו'], ואמנם צריך רא' לחלק בין חציצה המקפיד לאינו מקפיד, וכיון שדין המקפיד הוא אפי' חוץ למים ה"ה דין אינו מקפיד, אבל עדיין י"ל שהטעם מכריע כן וכמשנ"ת, ומהראשונים אין הכרע, כיון דקושית מקפיד אלימא טפי, ולעומת זה גם מדברי הראב"ד אין הכרע, כיון דנראה בהשגות פ"א מטו"מ ה"ד דס"ל דחציצה שאינו מקפיד טמא ומטמא, ולכך פירש שם מתני' דכשות של קטן לא טמא ולא מטמא מפני שמקפיד, וכיון דס"ל דהויא חיבור לטומאה פשיטא שצריך להטבילה, אבל לפמשנ"ת מהתספתא דאינה חיבור לטומאה י"ל דא"צ להטבילה, מיהו צ"ע להראב"ד מגופי' שהרי יד ארוכה אינה חיבור לטומאה כדתנן כלים פי"ד מ"ג דשלשלת דלי גדול טמאה רק עד ד"ט, ובכה"ג פליגי במתני' דלר"מ אינה חוצצת.

נמצינו למידין דמתתני' אין רא' לענין חציצה שאינו מקפיד, כיון דיד שעתיד לקוצצה דינה כמקפיד, וה"נ מסתברא שאם הזה על היד היתירה אינה הזאה אף להירושלמי דמהני הזאה ע"ג חציצה שאינה מקפיד, כדמפרש התם בהדיא דהיינו מפני שמקיימין אותה ע"ג הכלים, אבל יד שעתיד לקוצצה הרי אין מקיימין אותה, וגם בסברא אינה בטלה לכלי כחציצה, [ודברי הר"ן צ"ע] מיהו מצינו בירושלמי שם דמזין על אבר ובשר המדולדלין וצפורן המדולדלת, ויש לחלק בין חלק מגופו לחלק מידות, אבל אין הדבר ברור בדעת ר"מ בהני אם צריך להטביל כולן, ואם צפורן כידות, א"כ חזינן דהזאה קיל מטבילה ועי' להלן בזה, וצ"ע, ולכאורה יש לקיים מסברא דחציצה שאינו מקפיד צריך להכניסה במים, ואם אין מכניסה אין לזה קולא דאינו מקפיד, אבל לא גרע ממקפיד דמדאורייתא א"צ שתהא החציצה במים, ולכן אם החציצה חוץ למים חוצצת מדרבנן והדבר צריך רא' כיון שלא מצינו חילוק בין חציצת מקפיד לאינו מקפיד לענין הכנסתן במים, וגם סתמות הראשונים ז"ל משמע דמאינו מקפיד לא קשיא להו, מלבד הראב"ד שהקשה כן, ולשיטתו אין רא' כמש"כ.

ד. ועדיין צריך יישוב טעמא דמתני' דמטביל עד מקום המדה, ונראה שזהו דין מיוחד בכה"ג שהחציצה היא מגוף הכלי, דהדין נותן לר"מ שאפי' יכניס כולה במים לא מהני, דכיון שהעומד ליקצץ כקצוץ דמי, הר"ז כחציצה גמורה דלא מהני שמכניס כולה במים, והא דמהני לר"י היינו מפני שאינו כחתוך ובגוף אחד אין חסרון דחציצה, שהר"ז כרוצה לשבור חלק מהכלי, ומה"ט ס"ל לר"מ להקל בחציצה זו, כיון דסו"ס היא חלק מהכלי, לא דמיא לחציצות דעלמא שצריך להסירן, דכאן צריך לשבור הכלי, ולא חייבוהו לשבור הכלי, וכיון שאין יתרון להכניס כולה

במים, אוקמוה אדאורייתא דסגי עד מקום המדה.

ומצינו כע"ז בטומאת משקין דרבנן דסגי בטבילת אחורים, כדמפרש רבא זבחים ע"ט א' במתני' דלקמן דאזלינן בתר רוב מים בכלי כשנטמאו אחוריו, וכ"מ בכלים פכ"ה מ"ג בדעת ר"מ, וכמשנ"ת בספר מרן זללה"ה כלים סכ"ט ס"ק י"ב, ועיי"ש באופנים שהצריכו טבילה כולו, וה"נ בידות הכלים כיון שהחלק הנוסף ביד אינו מקבל טומאה, הר"ז ככלי שחציו טמא וחציו טהור שמטבילין רק עד מקום טומאתו, ואמנם שם טומאתן מדרבנן, אפשר דטומאת היד ג"כ דרבנן, דנהי דמכניס ומוציא טומאה, אבל אין ליד טומאה עצמית, ואם הטביל הכלי ונשארה היד חוץ למים י"ל דטהור מדאורייתא, תדע מדאיצטריך קרא לרבויה שער לענין טבילה, ויד לא עדיפא משער, וליכא קרא להטבילה, ולא מצינו טומאה ליד כשהכלי טהור, ואמנם מדרבנן כל שהיד חוץ למים י"ל דהו"ל כמיעוט המקפיד, כיון שהחציצה אינה כולה במים, מדאורייתא לא חשיב כמקצת כלי חוץ למים, וכיון שכן שפיר מקילינן שלא להטביל אלא היד המק"ט, ואע"פ שחציצה ע"ג הידות מעכבת כדתניא בתוספתא פ"ז מ"מ בגוף היד לא החמירו, כיון שלגבי עצמה הרי צריך לשבור גוף הכלי, ולא ראו לגזור בזה, מיהו ד"ז צריך ראי' דאפשר דכמו שאיתרבו ידות לטומאה אתרבו נמי לטבילה, שו"ר דכיון שהם חיבור להזייה כדתנן פרה פ"ב מ"ח מסתברא שהם חיבור גם לטבילה, ואע"פ שיש מקום לחלק דלקולא הו"ל ככלי כמו שהוא חיבור לטומאה הוי חיבור להזאה, אבל אין זה הכרח שיהא ככלי מדאורייתא לעכב בטבילה, [כדאשכחן בירושלמי דחציצה שאינו מקפיד חיבור להזייה ולא לטומאה, ואינה מעכבת מדאורייתא וכמש"כ לעיל] מ"מ צריך ראי' גמורה לחדש כן, ונראין הדברים דמדרבנן הידות צריכין טבילה כיון שהם חיבור לטומאה, גם אם נימא

דמדאורייתא אינם מעכבין כמש"כ לקמן סק"ז והיינו דקתני מתני' בחבל שהוא קשור בקופה.

ויש להסתפק באבר ובשר המדולדלין וצפורן המדולדלת דתנן שאינה חוצצת, וכן עיקר הגרסא באבר ובשר המדולדלין כמשנ"ת לעיל ס"ה סק"א, ואינם חיבור לטומאה כמבואר בתוספתא וירושלמי לפמש"כ שם, האם לר"מ מטביל עד מקום החיבור, או שצריך להטביל את כולו, דאם נימא שדברי ר"מ קולא בידות הכלים דוקא, י"ל דבאבר ובשר צריך להטביל כולו, אבל לפמש"כ דלר"מ דכחתוך דמי, אין שום תועלת בהטבלת כולו, י"ל דה"נ מטביל עד מקום חתך, דלא מצינו דפליג ר"מ לומר שחוצצין, מיהו בירושלמי אמרו שמזין על אבר ובשר וצפורן המדולדלין, ועל יד שאינה חיבור לטומאה אין נראה דמזין, מיהו אפשר דלר"מ אין מזין עליהם, והירושלמי כר"י.

נמצינו למידין, דאם כל חציצה שאינו מקפיד א"צ להיות כולה במים ניחא טעמיה דר"מ בפשיטות, דכל חציצה ג"כ כחתוך דמי, שהרי אינה חיבור כלל, ואפ"ה א"צ להיות במים, דכל שלא נכנס למים עם חציצה שאינה כגופו הקילה תורה, ואמנם על הידות הוא מקפיד שעתידי לקצצן, מ"מ כיון שכל היד גוף אחד אין בזה חסרון דמקפיד, כדמשמע באבר ובשר וצפורן המדולדלין דאע"פ שמקפיד אינם חוצצין, מיהו ק"ק להשתמש בקולא דגוף אחד לענין שאינו מקפיד, ולחשבו כגוף בפ"ע לענין שא"צ להיות בתוך המים.

ואם כל חציצה שאינו מקפיד צריכה להיות במים, [דאל"כ הו"ל כמקפיד וכמשנ"ת לעיל, אבל לא מעכבא טבילה מדאורייתא], צ"ל דהכא כמקפיד חשיב, ולכן אין תועלת בהכנסת היד במים, ומ"מ הקילו שלא להצריכו לשבור היד קודם טבילה, דאין לגזור במאורע כזה אטו רובו המקפיד, דהא באמת אין דינו כמקפיד לר"י כיון דמגופו הוא, ול"ד לרובו המקפיד, ואם נימא דידות א"צ טבילה

מדאורייתא, רק מדרבנן משום דחייצי על מקום חיבורן בכלי נוחא בפשיטות, ודין אבר ובשר וצפורן המדולדלין לא נתפרש לר"מ, מיהו למאי דפסק הרמב"ם כר"מ, משמע דבהני בעינן להטביל את כולן, דכ"ה סתמות הדברים שלא מצינו מטביל עד מקום המדה אלא כאן.

- נכתבו בזה דברים במקור"א -

ה. **בגדון** אם החציצה צריכה להיות במים שנינו במקואות פ"י מ"ה ומייתי לה בחולין ע"ג א' כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקוצצן מטביל עד מקום המדה, ובפשוטו מתפרש שמשקיע במים עד המקום שעומד לקוץ דקקצון דמי, והקשו בתו' דבמקום החיבור איכא חציצה שהחלק העליון שעתיד לקוצצו חוצץ והו"ל מיעוט המקפיד, ומבואר בדבריהם שיש בזה רק חסרון דמיעוט המקפיד, ואם איתא דהחציצה צריכה להיות במים, א"כ יש כאן חסרון דאורייתא, כמו שעה שחוצץ למים, ומוכח מדבריהם דחציצה שמקפיד עלי' א"צ להיות במים, אבל עדיין לא שמענו מה הדין בדבר שאינו מקפיד, דבזה י"ל דחשיב כגופו וצריך להכניסו במים.

והר"ן בחידושים שם תירץ דחשיב מיעוטו שאינו מקפיד, כיון שבשעה זו אין לו קפידא על מציאותו היד הארוכה אלא שעתיד לקוצצה, וצ"ע בדבריו ולע"כ, אבל מ"מ שמענו דפשיטא ל' שאף מיעוט שאינו מקפיד א"צ להיות במים, וכן מבואר להלכה ברמב"ם ובטוש"ע יו"ד סי' ר"ב ס"ט.

מיהו במאירי בשם הראב"ד הקשה בפשיטות דחציצה של טיט וצואה הרי צריכה להיות במים, ומ"ש הכא דסגי בידו חוץ למים, וכתב דה"נ מיירי שמכניס היד במים, אלא שאינה ברני טבילה ונפ"מ דחציצה שעל היד אינה חוצצת, שאין טבילת היד מחמת עצמה אלא מפני טפילותה לכלי, ולגבי הכלי אינו מקפיד כיון שעתיד לקוצצה, כצ"ל אם נפרש

כהר"ן, והלשון דחוק טובא לפי זה, וגם בסברא אם מקפיד על החציצה שעל היד, דהיינו שאף במצב המחובר אינו רוצה שתהא על היד, א"כ הו"ל דבר המקפיד, ואם במצב זה אינו מקפיד א"כ הרי הטביל גם את היד, ומ"ט קאמר מטביל עד מקום המדה, ואף אם לאחר שיקצוץ יסיר החציצה מן היד, מ"מ במצב זה כיון דחשיבא אינו מקפיד לגבי הכלי, הו"ל כהטביל את היד בלא חציצה וגם מאי מהני הא דאמרין דקקצון דמי, וצ"ע.

עוד מצינו במתני' סופ"ח האוחז באדם ובכלים ומטבילן, והתם ודאי החציצה דהיינו האדם מחוץ למים, ומבואר ברשב"א בתוה"א דהוי פסול דרבנן דומיא דטבעות, וכ"נ מסתמות הראשונים דדמי לכל החציצות דהוי במיעוטו, וש"מ דמיעוט המקפיד אע"פ שקצוהו מחוץ למים אינו חוצץ.

עוד יש להביא רא' משערו דמשמע דאי לא קרא דאת בשרו א"צ להכניס השער במים, ואמאי הרי השער חוצץ על בשרו במקום חיבורו בראש או בזקן, ומוזה שמעינן דאף רוצה בקיומו א"צ להכניסו במים, וזה מחודש טפי, ויש לדחות דאת בשרו רק לענין חציצה איצטריך, עי' לעיל סימן א' סק"ג.

נמצינו למידין שקצה החציצה יכול לבלוט חוץ למים כ"ז שהגוף כולו משוקע בתוך המים, ואפי' בחציצה שאינו מקפיד.

ועדיין צריך יישוב הא דאשכחן בנטילת ידים דמיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, וודאי שאם לא יטול ידיו במקום החציצה לא עלתה לו נטילה, דלא עדיף מאילו לא נטל כשלא היתה שם חציצה, ואם לגבי טבילת גוף וטבילת ידים א"צ להטביל החציצה, מנלן להחמיר בנטילה גם על מקום החציצה, ואפשר לומר דבאמת הרחיצה על מקום החציצה היא רק כדי לכלול כל השטח כבתוך המקוה, ולא כדי להטביל החציצה, אבל מצינו דעל חציצה המקפיד אין דין נטילה כמ"ש בשו"ע סי'

פסקו כרבנן, עי' טוש"ע חו"מ סי' צ"ה ס"ב ובבהגר"א שם, ולע"כ, מיהו אפשר דתלוש ומחובר נדון אחר הוא, אבל תלוש מתלוש מודו רבנן דכחתוך דמי, ובתו' סוטה כ"ה ב' ד"ה לאו, מבואר שהכל נדון אחד, וכן באו"ז סי' נ' בשם הראב"ה כתב דה"ה דפליגי בשערו העומד ליגזז, והלכה כר"י, והובא גם במרדכי סוף הלכות נדה סי' תש"נ.

במאירי בשם הראב"ד בחולין שם פי' דלכו"ע צריך להטביל כל היד ופלוגתתם אם חציצה מעכבת בחלק שעתידי ליקצץ, ונדון זה מבואר בתוספתא שבר"ש כלים פכ"ה מ"ה דכשמטביל את הרובע מפני חצי הרובע או איפכא אם הי' עליו דבר חוצץ להטבילו לא עשה כלום, דכל שצריך להטבילו מפני חבירו חציצה פוסלת בו, [מיהו י"ל דהתם אינו עתיד לקוצצו, וכו"ע מודו], וכן בסברא דאם היד עצמה כאינו מקפיד, ועל הדבר החוצץ מקפיד, הר"ז חציצה דמקפיד, דסו"ס אינו רוצה לקיים תוספת היד בצורה זו, ואם אינו מקפיד על חציצת התוספת מפני שבלא"ה עתיד לקוצצה, א"כ אינו מקפיד הוא, דכ"ז שהיד מחוברת אינו מקפיד על חציצתה, ועיקר הפירוש מחודש טובא, ועי' לעיל דהראב"ד לשיטתו בפ"א מטו"מ ה"ד.

בדברי הר"ש דביה"ס דכלים א"ע ראוי לב"מ

ז. מ"ש הר"ש והרא"ש מהתוספתא דביה"ס דכלים א"ע ראוי לביאת מים לא נתפרשו דבריהם, דהא בתוספתא קתני דיד המגל שנשתברה מן [השפה] ולפנים אינה חוצצת מפני שהיא כביה"ס, והיכי דמי אם היד משמשת כיד הכלי, הרי שנינו דאינה חוצצת, ואם אינה משמשת הרי שנינו דמקום חיבור היד לכלי חוצץ, ואין בו קולא דביה"ס, וע"כ דיד זו משמשת למגל, אלא שיש בה חלק שבור שאינו משמש, ואותו חלק נטפל לכל היד והו"ל כביה"ס שא"צ ביאת מים, או שתחב היד בנקב המגל ונשבר חלק הפנימי

קס"ב ס"י שהמים שע"ג הרטיי' טמאין, ואילו המים שע"ג מיעוט שאינו מקפיד טהורין, וש"מ שאנו דנים מקום החציצה כיד לענין נטילה, וי"ל דכיון שצריך ליטול מקום החציצה כדי לכולל מקום זה כבתוך המקוה, ממילא חל ע"ז דין נטילה, וכל מקום שמחויב בנטילה נטהר בנטילה, (ואפשר לומר דבנטילה הצריכו לרחוץ החציצה כדי שלכלוך שעובר במים ירד מהן, דרחיצת ידיים גם משום נקיות, ומ"מ בטבילה אין להחמיר טפי מטבילת גוף). (הערות)

ו. הרמב"ם בפ"ג הכ"ד פסק כת"ק, כיון שנשנו דבריו בסתמא ודברי ר"י ור"ט ביחידאה, והעתיק רק רישא דמתני' וסיים כיצד בגונא דשלשלת, וטעמו, כיון דאם א"צ להטביל כל הטבעת, כש"כ שא"צ להטביל כל היד, שהרי תוכן משנתנו דר"י יליף בתוספתא מדר"ט מצריך כל הטבעת אפי' למעלה מן המדה, ה"ה דביד ארוכה בעינן להטביל כל העץ שתחוב בקרדום, ורבי סבר די"ל דאף ר"ט מודה בעץ ארוך שאין צריך להטביל כולו, ולא פליג אלא בטבעת, שאם יחתוך במקום המדה הרי אין הטבעת החתוכה ראויה לכולם, ובזה כדי להעמיד הטבעת שבמדה, צריך את כל הטבעת בשלימותה, אבל בעץ ארוך יכול לחתוך בדיוק במדה, וכיון שפסק הרמב"ם דאף בחצי טבעת אין מטביל את כולה, כש"כ דביד ארוכה אין מטביל את כולה, וכ"פ הרא"ש והטוש"ע.

אבל בגמ' חולין שם אמרו דפליגי ר"מ ורבנן, ואם ר"מ לשיטתו בענבים העומדות ליבצר שבועות מ"ב ב', וכדמדמינן לזה שער העומד ליגזז סנהדרין ט"ו א' אי לאו דאשבוחי משבח, וא"כ יד ארוכה וצפורן המדולדלת דלא משבחי, לר"מ כקצוצות דמיין, א"כ אין להכריע ממתני' שנשנו דברי ר"מ בסתמא, שהרי בעלמא נשנו דברי ר"מ כיחידאה, ואמנם הרמב"ם פסק כר"מ בכל דוכתא לפ"ד הטור, אבל הרא"ש והרמ"ה

שאינו חוצץ בפני המים, ואין מים נכנסין מפני החיצון שסותמו, והו"ל ביה"ס שמניעת המים באה מפני צורת הכלי, אבל עכ"פ אין לנו מקום שדינו כביה"ס שאין מים נכנסין בו אם אין לו יד מחוברת, וכיון שהסתירה מכח היד המחוברת אין כאן קולא דביה"ס שאינה ראויה לביאת מים מפני החציצה.

ומה שדימו ידות דמתני' לביה"ס כבר נתבאר לעיל דמפורש בגמ' שלתנא דמתני' מקום חתך היד אינו ביה"ס, שזהו עיקר הסוגיא שם, ואין לנו לפרש דברי הר"ש אלא ע"פ מ"ש בסוף פרקין דטעמא משום דלא קפיד שם, ואין זה כלל לכל ביה"ס דכלים, אבל סתמות דבריהם דאפי' מקפיד א"צ ביאת מים, כמו שסתם הרא"ש בפ' ובפסקים, ולא הביא טעמא דמקפיד, מיהו הרע"ב כתב טעמא משום דלא קפיד.

וכבר נתבאר לעיל ס"י ס"ק כ"א דמפורש במתני' חגיגה כ' ב' דמתיר ומנגב ומטביל ואח"כ קושר דחציצה במקום הקשר מעכבת, לפמ"ש הרמב"ם שם וכ"מ בירושלמי שם, מיהו לפרש"י דמיחזי כחציצה י"ל דהיינו רק כשהתיר הקשר עמש"כ שם.

וב"מ ברש"י ותו' סנהדרין ס"ח א' ובר"ש כלים פכ"ג מ"א דמה שבתוך הכדור והתפילין חוצץ כשנקרעו, ובפשוטו הו"ל כביה"ס, ואמנם צ"ע דבפשוטו אינו מקפיד וגם אינו דבוק שלא יהא ראוי לביאת מים, אבל עכ"פ למדנו מדבריהם דביה"ס שבכלים חציצה פוסלת בו, ודוחק לומר דנעשה כגלוי ע"י הקרע, (וגם מחציצת ידות שהכניסן שלא כדרכן ושלא מירקן, משמע קצת דביה"ס דכלים בעינן ביאת מים, דסו"ס מקום זה דרכו לכסות ביה"ס).

ועיקר הדברים אין להם מקור לחלק בין ביה"ס דכלים לביה"ס דאדם, בין אם ילפינן ראוי לביאת מים מקרא או מסברא, דבפשוטו כלים מאדם גמרי, ואין להקל בזה

יותר מבזה, והרי דעת תו' דראוי לביאת מים בעינן מדאורייתא, מיהו הר"ש בסו"פ כתב טעמא דאינו מקפיד, וכ"כ הרע"ב במתני', ולפ"ז כשמקפיד חוצץ, ולפ"ז אינו ענין לדרשא אלא בדעת בנ"א, והנה חציצה בכלים ילפינן בתו"כ מצורע פ"ה ה"ז (סי' קנ"א) מהקישא מה רחיצת גופו בנקיות אף כיבוס בגדיו בנקיות הא למדנו חוצצין בכלים, וא"כ מקור דביה"ס ג"כ נלמד מאדם, ואין להמציא חילוק ביניהם, ואף להסוברים דראוי לביאת מדרבנן דרכם להשוות הדינים שלא יבאו לידי טעות, כיון דבדינים דאורייתא אין חילוק בין כלים לאדם.

- נכתבו בזה דברים נוספים -

ח. שם מ"ה כל ידות הכלים שהם ארוכין [פ'] שארוכין יותר מהמדה הראויה, דומיא דשלשלת דסיפא שהרי ר"י בתוספתא למד דבריו מדר"ט אבל עתיד לקוצצן והן ראויין לכו"ע אע"פ שלא בטלה דעתו בקציצה זו, מ"מ כ"ז שהם מחוברין דינן ככלין ועתיד לקוצצן כו', נראה שהחלק שעתיד לקוצצו אינו חיבור לטומאה, (כר"י בתוספתא שבר"ש כלים פכ"ח מ"ט), ולכן א"צ להכניסם במים שאינם כגוף הכלי, והנדון רק משום חציצה, אבל גוף הכלי שעתיד לקוצצו אפי' באופן שזה מפריע גמור לשימוש הכלי פשיטא שצריך להטביל כולו במים מעיקר דין טבילה, והר"ז כיבלת בגופו שעתיד לקוצצה שדינה כגוף האדם ומעכבת הטבילה מדאורייתא.

וכבר נתבאר במקו"א דא"צ להכניס החציצות במים אפי' אלו שאינם מקפיד עליהם, דחציצות אינן כגוף האדם כדתנן פ"ט מ"ג לא טמא ולא מטמא וקאי אכוליה פרקין שכולן לא טמאין ולא מטמאין, וכ"ה בר"ש שם מהתוספתא והתו"כ בהדיא ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין כו', וכל שאינו גופו א"צ טבילה, שאם הי' צריך טבילה לא הי' חוצץ דנעשה כגוף האדם, וכ"מ בפ"ח דהאוחז באדם ומטבילין טמאין, ונראה

להטביל כל היד, כיון שבאמת היא חציצה, וממילא דינה ככל חציצה שא"צ להיות במים, וכאן גם אינה חוצצת, שדינה כאינו מקפיד, ור"י סבר שא"א לתפוס קולא דגוף אחד בשני הצדדין, וכיון דגוף אחד הוא יש להכניסו במים כולו.

שם ר"ט אומר עד שיטביל את כל הטבעת, בתוספתא נראה דר"י יליף מזה לכל ידות הכלים שהם גוף אחד כטבעת, ותנא דמתני' סבר שאין ראוי מזה, דהרי טבעת אם יחתכנה חציה תפסד כולה, שאין חצי טבעת ראויה לשימוש, (ואינו עתיד לעשותה טבעת קטנה) ולכן סבר ר"ט שמניחין כולה, ואפשר דס"ל שכולה חיבור לטומאה, וא"כ צריך להטבילה מדאורייתא, ורבנן סברי דיותר קרוב בכה"ג שיסיר את כל הטבעת, שהרי שלשלת גדולה מהשיעור אינה ראויה לשימוש שלשלת, שהדלי עלול ליפסק מן השלשלת, ויתכן רק שיתפוס בקצה הטבעת הקרוב שהוא בתוך השיעור, או שיעשה ממנה טבעת קטנה, ולכן אינו מטביל אלא עד מקום המדה, והרמב"ם העתיק דבטבעת א"צ להטביל כולה, וממילא פשוט דביד ארוכה א"צ להטביל כולה.

מה שתירצו הר"ש והרא"ש להקל בביה"ס של כלים צ"ע להמציא חילוק בזה אם ביה"ס צריך ראוי לביאת מים מדאורייתא לא אשכחן חילוק בין כלים לאדם, ואף מדרבנן אין לעשות חילוקים שלא לצורך, שזה גורם מכשול וטעות, ולא משמע שבירות הכלים ראו תנאים לחלוק בדין ביה"ס דכלים, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דלדינא יש להחמיר בביה"ס של כלים, דכל הפוסקים שלא תרצו כהר"ש לא ס"ל הכי.

גם מ"ש תו' בחולין דמיירי ביד מטבעות דחוק טובא, וכדמשמע מדברי ר"ט בשלש דסיפא, ומה שדחו צע"ג, וכן מבואר בתוספתא דלר"י איכא מקום חתך, ולמד זה מדר"ט דטבעות, וכמשנ"ת לעיל. (הערות).

מהראשונים ז"ל דהיינו מדרבנן ככל חציצה, ואע"פ שהאוחז אינו במים, וכ"מ בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א שהנודן משום גזירת חציצה, ולא דנו שיפסל מדאורייתא, והיינו מפני שהדבר פשוט שהאדם שאוחזין בו נקרא כולו במים, ורק החציצה שהוא האדם האוחז היא חוץ למים, ואין חילוק אם החציצה דבוקה בדבק, או אחוזה בכח האדם האוחז, כיון שאינה מתבטלת ליחשב גוף האדם, ועוד ראוי משער דאי לאו קרא דאת בשרו הי' כשר חוץ למים, ולא חשיב כחוצץ במקומו בבשר [ועי' תוספתא דכשות של גדול שמקפיד חוצץ], ולא משמע דאיצטריך קרא רק דחציצה פוסלת בשער [מיהו שו"ר דרש"י בעירובין ד' ב' פי' כן], וכ"נ שרצונות שבראשי הכנות שחוצצות, אף אם קצה חוט אחד חוץ למים אין טבילתה נפסלת מדאורייתא בכך, וכ"מ בתו' וסה"ת ור"ש ורא"ש ורשב"א ור"ן שדנו רק משום חציצה ולא משום מקצת גופו חוץ למים, וכ"נ ברמב"ם ושו"ע, מיהו יש בדבר מחלוקת ראשונים עי' מאירי בשם הראב"ד בחולין ע"ג א' אמתני' דהכא כמשנ"ת במקו"א, ולפי"ז צפורן המדולדלת דתנן שאינה חוצצת, אפי' נשאר קצתה חוץ למים טהורה, ובאינה מדולדלת טמאה, והקשה הר"ש דאכתי תהוי חציצה למקום חתך, [וכ"ה בסה"ת סי' ק"ד ויש שם ט"ס דמוכח וצ"ל והלא העודף שאינו מטביל הוא [חוצץ] לעיקר כלי כו'], ובתוספתא באמת קארי' דצריך להטביל את כולו מפני חתך, והיינו מפני שחוצץ על מקום חתך, מיהו יש לשאול דכיון דחציצה היא מאי מהני שמטביל כולו, סו"ס יש כאן חציצה על מקום חתך, שהרי היד אינה כגוף הכלי, שהיא כחתוכה ואינה חיבור לטומאה, וע"כ צ"ל דכיון שהיא גוף אחד א"א לחשוב חציצה זו כמקפיד, דלגבי היד עצמה הרי כולה גוף אחד, וכרוצה לחתוך חלק מעוביה דמי, שאין חילוק בגוף אחד בין עביו לאורכו, ובהא פליגי ר"י ורבנן דרבנן סברי שאין יתרון

סימן יב

בדיני חציצה [מהדורא קמא]

חציצת לח ויבש

א. שבת ק"כ ב' חציצה תיפוק לי' משום דיו כו', יש לעיין הא מיעוט שאינו מקפיד הוא שהרי כתב השם ברצונו, ונראה דבטלה דעתו, ורצונו שיהא השם כתוב על בשרו לא משוי לי' כמוכר רבב כיון דבעיקר רצון זה בטלה דעתו, ויש ללמוד מכאן דלא מהני מה שהוא עצמו אינו מקפיד, אף בכה"ג שהוא חפץ בדבר, כיון דכו"ע קפדי בהכי.

שם דתניא הדם והדיו כו' לחים אין חוצצין, במרדכי בשם היראים פירש הטעם משום דאין מקפידין בכך, והדברים תמוהים וכי מי שפניו צבועות בדיו אינו מקפיד, וגם החילוק בין לח ליבש אינו מובן דלמה מקפידין בדיו יבש יותר מבלח, ואין לפרש דהטעם משום דאפשר בקל להסירו, דלכאורה כיון דעיקר הא דאינו מקפיד הוא לשעה מועטת משום שיעבירונו, ודאי דחשיב מקפיד, ובפשוטו החילוק בין לח ליבש הוא כמ"ש תו' זבחים ע"ח ב' דבלח מחלחלי מיא, [ואל תתמה שהרי קשר של ג' שערות אינו חוצץ אף שלכאורה הנראה לעינים שאין המים מחלחלים, א"ו סגי בחלחול רטיבות מעט מעין זו וה"נ בכל חציצין דשמעתין].

וביראים הביא לדקדק מסיפא דברייתא דתניא בתוספתא דשאר כל השרפים בין יבשים בין לחים חוצצים מפני שהן שטף לכלוך פי' דרך העולם להקפיד עליהם שאינו אלא לכלוך, ולפנינו גירסת הגר"א לחלוחי וגם לכלוך יש לפרשו כן, ואדרבא נראה מדהוצרך התנא לבאר הטעם ש"מ דלאו בקפידה דאינשי

קיימינן, דלא בעינן טעמא לקפידא דאינשי דזה ממילא מובן לפי הענין, אבל לסברא דמחלחלי מיא שפיר הוצרך לבאר דאף שזה לח וזה לח מ"מ הני חייצי מפני שהן שטף לחלוחי פירות ואין המים מחלחלים בהם, ובהעתקת הרשב"א בתוה"א נראה דמפרש לכלוכי פירות אלקמיי, וה"ק מפני שהן שרף, ולכלוכי פירות, וכוחל שחוץ לעין הרי אלו חוצצין, מיהו אין הגירסא מובנת כ"כ, ועי' בהגהות הגר"א בר"ש מקואות פ"ט.

ועיקר ראית היראים היא מהא דאמר חולין כ"ו ב' דמיא יקירי שכני תתאי ופירי קפי מלעיל ולא קא סלקא להו השקה למיא, אלמא דאף דרך יין שהוא לח יותר מכל הני לא מחלחלי מיא, וקו' זו הביאו התו' בחולין שם בשם היראים, ותירצו דלא דמי דודאי אגבא דגברא או אגבא דמנא מחלחלי בהו מיא אבל דרך השקה לא, והרא"ם הזכיר חילוק זה והק' מההיא דזבחים דלי שהוא מלא רוקין והטבילו כאילו לא טבל, והנה מודו התו' דאף בתוך הכלי לא חייצי דעיקר החילוק דהשקה שכתבו היינו מפני שהכלי מלא משקין ואין כח המים לחלחל דרכו, וכ"כ תו' בזבחים שם אהא דתניא דלי שיש בו יין לבן וחלב והטבילו הולכין אחר הרוב וז"ל לא דמי להא דתנן הדיו והחלב לחין אין חוצצין דהכא כיון דהאי כלי יש בו חלב עד רובו לא מחלחלי מיא ולא דמי לחלב דמנח אגבא דמנא או אגבא דגברא כו', והרא"ם לא ניחא לי' לחלק בהכי מדמסיים ר' יוסי בתוספתא שמעתי שאפי' כלי מחזיק כור ואין

בו אלא רביעית כאילו לא טבל, אלמא אף במועטין לא מחלחלי, [דקדק ז"ל להביא התוספתא משום דבמתני' אפשר לפרש דקאי אמי חטאת וכפי' הרמב"ם] ומיהו ע"כ טעמי' דר"י לאו משום חציצה דלא מחלחלי מיא, שהרי נתערב הכל במים, ואף במי חטאת קאמר למילתא'.

ובעיקר הקו' מהא דכלי שהוא מלא יין כו', לכאורה התם הטעם משום דהני מיא שנתערבו אינם כשרים להטביל בהם כיון דלא רבו על היין, ולכך אין טהרה לתוך הכלי, ואפי' האמת שנגעו המים בדפנות הכלי לא מהני כיון דהמים שבתוך הכלי אינם מטהרים, ואף דהמים שבתוך הדיו הלח והחלב נמי אינם ראויים לטהר, מ"מ כיון שאינם בתוך כלי אין להם חשיבות להפסיק בין המים שבכל המקוה, (והיינו נמי טעמי' דר"י דכיון דס"ל דהמים לא בטלי (וצ"ע מ"ט) אינם ראויים לטהר הכלי), וכן דיו שנמצא בתוך הכלי אינו חוצץ דכיון שהמים שבתוך הכלי ראויים לטהר מהני לחחולם לתוך הדיו דלא להוי חציצה, שו"ר בחזו"א מקואות שם בדרך זו עיי"ש.

ובתו' הרא"ש חולין שם תירץ בשם הר"מ ב"ב דלענין לטהר המים משום זריעה בעינן חיבור טפי ולא סגי בחיבור דמהני לטבילה, (עי' במקואות פ"י מ"ו בפי' הרא"ש בשם הרמב"ם), ונראה דמתרץ בכלי כמש"כ.

כ"לא דמילתא כל שאילו נתערב הדיו והחלב עם המים הי' מתבטל לגמרי, ה"נ מהני הא דמחלחלי מיא דלא להוי חציצה, אבל אם הי' חלב מרובה בתוך הכלי שתערובתו פוסלת את המים מדין מקוה, בזה בעינן רובא וחזותא לטהר המים וממילא הכלי, וגם כונת התו' אפשר לכיון בדרך זו, אלא דהיכא דיש דיו מרובה אף היכא דתערובתו לא פוסלת המים, י"ל דלפרתו' מ"מ לא אמרינן דמיא מחלחלי.

עוד כתב היראים ואין להביא רא' דלאו בהקפדה תליא מילתא כדאמרינן בזבחים ל"ה א' שבח הוא לבני אהרן שמהלכים עד ארכובותיהן בדם ופרכינן והא הוי חציצה ומשני לח הוא ותנן הדם והחלב והדיו כו' התם נמי בהקפדה תליא מילתא דבין בטל הדם לרגלו הוי כאילו אין דבר בין רגלו לרצפה ולהכי לא הוי חציצה כונתו לבאר דאף בחציצה שבין רגלו לרצפה כיון שאינו מקפיד לא חייץ, דענין אינו מקפיד משוי לי' כגופו, וההסבר בזה דכיון דלגבי הרצפה לא חשיב הדם הפסק א"כ הנדון הוא רק ההפסק של האדם וע"ז מהני טעמא דאינו מקפיד, והנה מבואר דאי טעמא משום חלחולי ניהא טפי ואף דהכא ליכא מיא, כ"ש הוא כשדורס ברגלו על הרצפה שלא יחוץ הדם, ואפי' היו חוצצין בטבילה הכא אפשר דלא חייצי מהאי טעמא, והגמ' מיתני לברייתא דשמעינן מינה בק"ו.

ואין להק' כיון דשבח הוא להם א"כ דינם כאין מקפדין, די"ל נמי דבטלה דעתם שהרי מקפדין הם על לכלוך הדם בבשרם אלא שחפצים להלך בדם, ומיהו אכתי ק"ק דכיון דכל עיקר דין החציצה היינו לעמוד על הרצפה של העזרה והתם שבח הוא שיעמוד בדם, הי' ראוי שלא יחצוץ ועי' להלן, אבל אי נימא דבחציצה שצריך שיעמוד על הרצפה לא מהני טעמא דאינו מקפיד כיון דסו"ס אין רגלו על הרצפה ולא דמי לטבילה דבעינן שגופו יהא במים ניהא בפשיטות דרק משום דדם לא חייץ כלל במציאות מהני, וק"ק לפי' הרא"ם דלפי' צ"ל דכלי מלא חלב חשיב מקפיד וא"כ אמאי לא חשיב מקפיד ברצפת העזרה שמלאה דם, דע"כ צריכינן לטעמא דהדם בטל לרצפה, וצ"ל דכיון שבמקום שבין הרגל לרצפה הדם מועט בטל הוא, וצ"ע אי בכה"ג חשיב אינו מקפיד, כיון דבשאר מקומות העזרה מלאה בדם.

שענינו שהדם נסרך ונדבק בבשר [עי' חולין קי"א א' דמא מישרק שריק, חלב סרוכי מסריך ובחולין נ"א א' משמע כפי' הרמב"ם עיי"ש], ואף להרמב"ם אין הטעם משום קפידא, מיהו בסמ"ג [העתיקו הב"י] משמע דמפרש דברי הרמב"ם משום קפידא, ולכן כשנסרך בבשר דדרך להקפיד חוצץ, והק' מהא דבכהנים אמרי' דדם שעל רגליהם אינו חוצץ בלח ואע"פ שהוא נסרך בבשר, ולכאורה ל"ק דנסרך הוא מצב מיוחד של יבשות משא"כ הדם שברגלי הכהנים, אבל הסמ"ג פי' דכל בבשר מקפיד הוא ולכן הק', שו"ר בחשק שלמה שכבר העיר בכ"ז, וכתב דמ"ש ברש"י לא סריך צ"ל לישנא אחרינא ויפה העיר וכ"כ הרש"ש.

ונמצינו למידין דעת התו' ותו' הרא"ש חולין שם שראו דברי הרא"מ ופליגי עלי', וכ"ד תו' זבחים ע"ח ב', וכ"מ בלשון הרמב"ן בהלכותיו פ"ט הי"ג שכ' אפי' כל שהוא חוצץ בטבילה כיצד הי' עלי' בצק או זפת או דם יבש או דם שנסרך בבשר אפי' לח וכיו"ב מדברים החוצצים אפי' טיפה כחרדל אם מקפדת עליו כו', והלשון מוכיח דדם לח אינו בכלל חציצה כלל, ולא משום דלא קפדי, וע"כ הטעם משום דמחלחלי מיא.

וכן מתבאר מדברי הרא"ש בפירושו דמתני' דקתני דשרף היבש חוצץ שכתב הטעם דכשמתייבש הוא נדבק ומבואר דזהו החילוק שבין לח ליבש, ובאמת כך הוא משמעות המשניות דמפליג בין לח ליבש בכמה דברים ובכולם הטעם משום דבלח מחלחלי מיא עי' תו' נדה ס"ז א', חוץ מגלד המכה דהתם הטעם שכגופו חשיב והיינו דמסיים בתוספתא דכולן אין מטמאין חוץ מקרום שעל המכה, בלפלוף שבעין וחוץ לעין פי' הרא"ש טעם החילוק בין לח ליבש וכן בין גלדי צואה ללכלוכי צואה, ובכולם אפשר לכוין הטעם משום קפידא אבל כ"ה סתמות הדברים שלא ביארו רבותינו כלל ענין קפידא בהני, ועי'

ויש להק' לפי' הרא"ם נהי דלא קפדי אכתי חוצץ דאמר ר"כ יבמות ע"ח ב' דכולו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ והכא כיון דרק הרגל צריכה להיות על הרצפה יש לדון עלי' כגוף בפ"ע וכולה מכוסה בדם לח, תירץ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דטעמא דכולו חייץ משום דלא שייך לומר שבטל לגבי הגוף והכא נהי דלא בעינן אלא רגלו מ"מ כיון דבשאר הגוף ליכא חציצה שפיר בטל לגבי הגוף, מיהו אכתי צ"ע שהרי גם בכל הגוף איכא בגדים דחייצי לענין רצפה והא ודאי מסתברא דשני סוגי חציצות מצטרפות לכולן אף דכשאנו דנים לגבי כל אחד הוא בטל לגבי הגוף, וא"כ אפי' נימא סברא דבטל לגבי הגוף היינו דוקא כשאין חציצות בגוף ודוחק לומר שהפנים היו מיעוט בכה"ג שא"צ להם כלל, [ובאמת יש לעיין בשער שכולו מכוסה אי אמרינן דבטל כיון דכל הגוף מגולה] וגם מסתברא דכרובו שאינו מקפיד מיהא חשיב וא"כ אכתי הוה חציצה ואמנם מצינן לשנויי דבמקדש מותר אבל מנ"ל, ולפרתו' הכל ניחא שפיר דדם לח לא חייץ כלל ואין כאן נדון של מיעוטו וכולו, וניחא נמי לפ"ז הא דלא מהני טעמא דשבח הוא לבני אהרן, דלכולו לא מהני טעמא דאינו מקפיד.

וכן הא דמפליג במנחות כ"א א' בדם בין סריך ללא סריך משמע דאין הנדון בקפידא דמאי פסקת לחלק בקפידא בדיוק במצב זה, ובלשון רש"י שלפנינו נראה דאם חוטין נמשכין ממנו היינו לא סריך וזו ודאי סברא בחלחול המים ולא בקפידא, מיהו יותר נראה דחוטין נמשכין היינו סריך וכן לגרסת השטמ"ק נראה דבכה"ג חשיב סריך וכ"כ הש"ך בשם רש"י והכי מסתברא, וברמב"ם פ"ב מה' מקואות ה"ב כתב נסרך בבשר, וכנראה לא רצה לפרש החילוק בלחות הדם כיון דקאמר בין לח בין יבש, מיהו אף דלפי' הרמב"ם הנדון הוא בזה שסריך הדם בבשר מ"מ למעשה זהו מצב הסריך שלפרש"י

מסתבר לומר דאזלינן בתר רגלו לענין זה, דהא ע"כ להתחשב בכל הגוף כי היכי דלא להוי כולו וכמשנ"ת לעיל, ונמיהו ביראים לפנינו כתוב בסוף הלכות נדה דלעולם אמרינן בטלה דעתו אף אם הוא מקפיד וכו"ע לא קפדי, וזה סותר מ"ש לעיל מיני' דבלחין אם מקפיד חוצץ, וע"כ לחלק כתירוצ' אאמור' (שליט"א) זללה"ה].

והקי' אאמור' (שליט"א) זללה"ה מדבש שלנו דודאי לא מחלחלי מיא, ותיירץ בשם החזו"א דאמנם דבש שלנו חוצץ ושלחם הי' צלול יותר, ובאמת כ"מ בירו' סוכה פ"ד ה"ו דכלי שאינו מוציא שמן מוציא דבש, והובא בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה כלים ס"ג ס"ק י"א, מיהו עיקר דברי הירו' שם אינו מובן כ"כ וכמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה כלים שם, ובגמ' סוטה מ"ח ב' יש דבש הזיפין שהוא עב מאד ואפשר דבאמת אותו דבש חוצץ, ואפשר דדבש שלנו דינו כדם דסריך דכשאדם נותן אצבעו בזה נמשך כמין חוטי' והיינו סריך כדפרש"י, ומיהו פשטא משמע קצת דליכא דין סריך אלא בדם וכנראה דבש שלהם לא היה סריך קודם יבשותו.

ונראה דדיו אף שרישומו ניכר גם אחר הרחיצה במים, מ"מ חשיב שפיר דמחלחלי מיא דמה שנשאר מן הדיו אין בו ממשות והוי כעור הבשר ממש, וסגי דמחלחלי מיא עד לרישום זה, ובהלכות כתוב דצ"ע בדיו שלנו ולמש"כ מיושב קצת.

ונמצינו למידין לסתמות רוב הפוסקים דדם ודיו לחין אין חוצצין אפי' מקפדת ואפי' מכסין כל גופה, מיהו צ"ע שיעור לח, ובמרדכי לעיל מיני' הביא דברי ר"י בתשובה דטעמא דדם לח משום שהמים נכנסין וכתב בזה שיעור ג' ימים עיי"ש, אבל נראה דהנשאר מן הדיו רושם על הבשר בודאי לא חייץ שהרי רושם זה נשאר גם בלח וע"כ דכבשר חשיב, וכן נראה דכל החוצצין אינם

בטור שסיים על בצק שתחת הציפורן ומיהו אין דרך בנ"א להקפיד בכך, ובעה"נ סיים אמתני' יש מאלו מפני שאינו מקפיד ויש מאלו מפני שאין חוצצין ועי' לק' סק"ב.

ויש לעיין בהא דקתני במתני' סתמא דשרף הלח אינו חוצץ אף דאיכא שרפים שחוצצין אפי' לחים ושמא שאר שרפים שהם שרף לחלוחי פירות אין לחותם דומה ללחות הנך השנויים בתוספתא, ומיד כשנוטפין מן האילן מיסרכי, [וכמדומה שכ"ה במציאות בכמה אילנות] והיינו דקאמר מפני שהן שרף לחלוחי פירות ששרף שלהן עבה וסריך, וכיון שכן אינם בכלל הלח דקתני במתני', ואפשר דהטור דקדק ששרף הלח בכולן אינו חוצץ מדסתים התנא להיתירא, [וכן לפלוף וגלד פי' הטור דלעולם אין חוצצין עי' לקמן סק"ה] וא"כ ע"כ דחידושא דברייתא דהנך יבשים חוצצין, ומיהו יותר נראה דמסברא קאמר לה דמסתברא לי' דכל חידושא דברייתא בדם וחלב היינו דיבשין חוצצין וא"כ ה"ה באינך וש"מ דדוקא הני יבשין חוצצין, וכן ברא"ש ביאר הטעם דיבשים חוצצין ולא ביאר טעמא דלחין ומשמע לי' להטור דזהו החידוש, [וכן לעיל מיני' בטיט פי' הטור דהתנא מונה הני דחוצצין יבשין עיי"ש], וקצת יש לדקדק מדהשמיט הרא"ש סיפא דברייתא דס"ל דשמא מתני' פליגא וסברה דכל השרפים לחין אין חוצצין, ולכך העתיק דינא דמתני' בשרף היבש והלח, והשמיט סיפא דברייתא, ואי נימא דמתני' לא פליגא ע"כ משום דאינך לאו לחין חשיבי, ושפיר העתיק לישנא דמתני'.

שו"ר בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש דלהרא"מ ה"פ יבשים חוצצין בכל ענין כיון דכו"ע קפדי לא מהני אף אם איהו לא קפיד, ובלחין הכל לפי הענין דאם אינו מקפיד לא חייץ, ויש לעיין כיון דלא חשבינן לטעמא דשבח הוא לבני אהרן דליחשיב אינו מקפיד א"כ ודאי הוא דכו"ע קפדי בדם עד ארכובותיהן אפי' לח, ולא

מטמאין, ואילו הנוגע בעור הבשר שיש בו חזותא דדיו ודאי טמא, וכ"כ הרשב"א דדיו של כתב יש בו ממשות יותר מצבע אלמא דכשארין בו ממשות לאו בהכי קיימין, מיהו כיון דיש להחמיר כהרא"מ ודעימי, וגם נקטינן דאם מקפדת אע"ג דכו"ע לא קפדי חייץ, נמצא דכל שמקפדת עליו חוצץ והוא שיש בו ממשות, וביבש אע"פ שאינה מקפדת חוצץ דבטלה דעתה וכן דם שנסרך אע"פ שלא נתייבש לגמרי, וקרוי לומר דביבש א"צ להחמיר כשאינה מקפדת וכגון בדבר מועט ביותר כיון דלדעת רה"פ לא הוזכר כאן כלל דכו"ע קפדי ושפיר אזלינן לפי מה שהיא.

ב. מקואות פ"ט מ"ג ר"א אחת האיש ואחד האשה כל המקפיד כו', עי' תוי"ט שכו' דהרמב"ם מפרש כל המקפיד מילתא באפי נפשה היא, ובאמת לשון כל משמע כן דר"א הו"ל למימר אם מקפיד כו', וכן הביא דהרא"ש גריס הכא במתני' זה הכלל, וכ"מ בדברי מהר"ם שהביא לעיל דחידושי' דר"א דכל המקפיד חוצץ, ולגירסא שמשמע ברא"ש מדוקדק כן.

בגדרי מקפיד

ויש מקום לפרש דהתנא קאמר הכא דינא דכל המקפיד לחלק ולומר דעד השתא הוה מטעמא דאינו מקפיד ומכאן ואילך מטעמא דלא חייצי כלל כיון שהמים מחלחלים בהם או דחשיב גוף האדם, ונפ"מ דאפי' מקפיד ואפי' כולו אינו חוצץ ולא מצי למיתניי' לזה הכלל לבסוף כיון דאין זה כללי' דמתני', ודוקא בכלים שנשנה רק עיני מקפיד במתני' שפיר תנייה לזה הכלל לבסוף, ובאמת טעם זה מספיק אף אם נימא דמכאן ואילך מהם משום מקפיד ומהם משום שאין חוצצין, אבל נראה שיש לכיון בכולם הטעם משום מה שאינו חוצץ, - לפלוף שבעין מוקמינן לי' בגמ' בלח ופי' הרא"ש הטעם דבעין בדרך כלל לח וחוצץ לעין בדרך כלל יבש הוא אבל

לעולם הקובע הוא לח או יבש, והטעם משום דבלח המים מחלחלים במצב של טופח כההיא דהמים מקדמין, אבל אין הטעם משום קפידא דלא מסתבר לחלק בקפידא דחוצץ לעין בין יבש ללח, - וגלד שעל המכה ודאי דלאו משום קפידא הוא אלא דכגוף הבשר חשיב, ואפי' כולו לא חייץ, - ושרף הלח כבר נתבאר לעיל סק"א דטעמי' משום דמחלחלי מיא, - ולכלוכי צואה שעל בשרו נמי נראה דזהו החילוק שבין גלדי ללכלוכי וכ"כ הב"ח, - וצואה שתחת הצפורן דא עקא דבתוספתא אמרינן דשלא כנגד הבשר חוצץ, אבל נראה דודאי החילוק דקתני במתני' הוא שבצק נבדק וחוצץ אבל צואה שתחת הצפורן המים מחלחלים, וכ"מ בתו' נדה ס"ז א' ד"ה לפלוף דצואה שתחת הצפורן מיירי בלח עיי"ש, ולפי"ז צ"ל בהא דקאמר בתוספתא דשלא כנגד הבשר חוצץ הוה דומיא דלפלוף שחוצץ לעין דהטעם משום דלא כנגד הבשר מתייבש וחוצץ, - וכ"מ בטור כמ"ש בסמוך שו"ר מבואר כן עי' להלן סק"ח, וצפורן המדולדלת נמי כגופה חשיב וכן כשות של קטן כגופו חשיב.

ונמצא לפ"ז דכל הני השנויים במשנה ב' דחוצצין [הדומים להני מהשנויים במ"ד] היינו דעיקרן חוצצין בפני המים ונפ"מ אם מקפדת או ברובו אבל אין כאן כלל דבהני מקפדין טפי ובטלה דעתו, כיון דלא בענין קפידא איירי מתני', וזהו שכתב הטור בבצק שתחת הצפורן דכיון דאין דרך בנ"א להקפיד בכך אינו חוצץ, ואף דבמתני' קתני דחוצצין א"ו מתני' לאו בדינא דמקפיד איירי וכמשנ"ת, ועי' מש"כ לק' סק"כ בתוס' דערובין ד' ב' ובדסוכה ו' ב'.

ואין להקשות כיון דעיקר החילוק בין תוך העין וחוצץ לעין ובין בצק שתחת הצפורן לצואה שתחת הצפורן, וכן כנגד הבשר לאינו כנגד הבשר וכן בין לכלוכי צואה לגלדי צואה, הוא בין לח ליבש למה לא פירש התנא

נמי ארוג משמע דאיירי בגוונא מיוחד של תיכי ולא שאירע שנטנפו, וכ"נ מעיקר החילוק דדוחק לפרש דנקט בכה"ג שאירע שנטנפו.

ולשון רבותיו של רש"י צ"ל דפשיטא לי' דאפשר להדקן עד דחייצי והנדון אי קפיד דכיון דלא קפיד להסירן בשעת רחיצה הו"ל מיעוט שאינו מקפיד ולפ"ז במוזהבות דקפדי חייצי, ברם דברי הטור תמוהים שכתב דתיכי רפויים הם ולכך לא חייצי, וסיים ובלבד שלא יהו מטונפות או מוזהבות, [ניתכן דה"נ קאמר דתיכי אין מקפידין משום דהמים נכנסין תחתיהן אבל מ"מ לא סמכין להתיר משום דלא הוי חציצה דפעמים שחוצצין], ובראב"ד מבואר דטניפין חוצצין, והיינו דע"י הטיט מתחזק החוט ומיהדק שפיר, דלא משמע דאיירינן הכא בטיט הדבוק בשער דזה אינו ענין לתיכי כלל, ולפ"ז יש יישוב לדברי הטור דמפרש דטניפין שבגמ' תרתי אית בהו דחייצי כיון שע"י הטיט מתהדקים יפה וכן דקפדא וה"נ מתפרש מוזהבות דחייצי ע"י הזהב וקפדי נמי מפני הזהב, ואף דודאי המפרשים מוזהבות היינו מפני חשש שיטנפו וכמ"ש בהדיא, מ"מ כיון דטניפין פי' הראב"ד דחייצי נמי ע"י זה פי' כן הטור גם מוזהבות, דודאי הגמ' נט ענין קפידא אלא דמה"ט נמי חייצי במציאות, וכ"ז אינו שוה, ובטור או"ח סי' ש"ג כתב דבטניפין הטיט חוצץ, וע"כ צ"ל דהיינו דהתיכי חוצצין ע"י הטיט דאילו טיט שעל השער אינו ענין לתיכי, דאם נתייבש הטיט על התיכי שוב אינו נדבק בשער, וטיט לח כתב הטור דאינו חוצץ, ואם נדבק ע"י הטיט בשער ועכשיו נתייבש א"כ הנדון הוא דאם מדובקין אסור לצאת בהן וטניפין ל"מ כן ואמנם יש ליישב אבל אין נראה לדחוק טניפין בכה"ג, וכיון דחזינן דהטור מפרש טניפין שחוצצין ע"י הטיט ודלא כפרש"י והי"מ צ"ל דאף מוזהבין פירש כן, ואאמור (שליט"א) זללה"ה כתב למחוק מוזהבים אבל אם כן יש למחוק גם טניפין, מיהו לפי החילוק

בפשיטות לפלול העין וצואה שתחת הצפורן ועל הפשר יבשין חוצצין לחין אין חוצצין, דודאי היינו דקמ"ל התנא דתוך העין לח הוא ואין לחוש לו, וכן דקודם שנעשה גלד דינו כלח, וכן הצואה שתחת הצפורן [כנגד הפשר] בדרך כלל דינה כלחה, ובתוספתא מסיים דשלא כנגד הפשר אינן בכלל זה כיון דמתייבשים.

מיהו מהלך זה בודאי אינו מוסכם לכל השיטות דבלפלוג שחוץ לעין איכא דאמרי דחוצץ אף בלח, וכן בשרף הלח י"מ משום מקפיד כדלעיל סק"א, וכן בלכלוכי צואה וגלדי צואה אפשר לפרש החילוק בקפידא והיינו בין מרובה למיעוט ע"י ר"ש, וכן בצואה שתחת הצפורן דודאי הסוברים בלפלוג שחוץ לעין היינו אפי' לח יפרש גם הכא כן, ועוד יתבאר בכ"ז להלן בסוגיא כ"א במקומו בס"ד, וכבר נתבאר לעיל סק"א, דאין לתמוה בכ"ז לפי ראות העינים שהרי ג' שערות קשורות אינן חוצצות, ולפי ראות העינים קשרן חזק.

תיכי חלילתא וחציצות בשיער

ג. שבת נ"ז א' תיכי חלילתא כו', בפשוטו נראה דידע ר"כ דלא חייצי וקבעי מיני' אי הוו בכלל גזירת חכמים דכיון דאין דרך להורידם בשעת רחיצה אין לכללם בגזירה הכללית של חוטינן, וקמ"ל דלא גזרו באריג כלל, ולשון הירושלמי בזה א"ל כן אמרין אסור לו לאדם לצאת בהמיני, ונראה פירושו כלשון שני בקה"ע דבתמי' קאמר וכי אסרו חכמים לצאת בהמיני, ותיכי היינו כעין איזור חלול שקולעת בה שערה, (ערוך ערך חל), ורהבדר"י בל"ב אמר דהטעם שמותר לצאת בהן בשבת דלא קפדי להורידן כלל, וא"ב דטניפין, ומסתברא טפי כ"מ שהביא הרא"ש דהיינו שמא יטנפו ולגירסת רש"י דמיטנפי ניתא טפי, דלפ"ז ניתא דקפדן עליהו משמע טפי בגלל התיכי, וכן מדמסיים הני

שבטור או"ח נחא הכי, - וכבר הרחיק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הצד לומר דהטור פוסק כרבותיו של רש"י, וזה ברור, ונראה דאף אם איכא שיטת רבותיו של רש"י כפי הנמצא מפרש"י [ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א)] זללה"ה בכונתם ועמש"כ לעיל לפרש כונתם], היינו דוקא בדבר שמקפדת עליו מפני הרחיצה גופה אבל לא אם מקפדת עליו בשאר ענינים.

שם ר"י אומר של צמר ושל שער אין חוצצין כו', אפשר דטעמי' דר"י משום דחוטי שער וכן הצמר אין מהדקין אותם כ"כ משום דמינתקי ע"י ההידוק ודוקא חוטי פשתן דאלימי הדוקם חזק, א"נ אידי דשיעי משתריק דשער וצמר חלקים יותר מפשתן, השתא נחא הא דאמרינן בסמוך כי היכי דמודיתו לי בחוטי שער אודו כו', ומה ענין זל"ז הני קשה ע"ג קשה והני רך ע"ג קשה, ולמש"כ נחא דהכל ענין אחד, ולפ"ז נחא נמי קו' תו' ד"ה השתא קשה, ועי' בתו' הרא"ש ולפ"ד מיושב נמי דיוק הגמ'.

אין לדקדק משמעתין דאף לכתחלה א"צ להסיר דברים שאינם חוצצין מדלא גזרו בחוטי שער ותיכי, דודאי מה שעושות הנהגה טובה אין להחמיר מחמתה דה"נ נימא שתזכור ולא תוליך ברה"ר, מיהו יש לעיין דפשטא משמע דבחוטי צמר אפי' רפויים אסור לצאת, ול"ק דחוטין שבראשה כיון דדרך להדקן אין שימושן ברפוי כ"כ וכי היכי דחיישינן כשתבא לרפותן שתסירם לגמרי כדאמר בגמ' ושריא להו ולא אמרינן דתרפי להו ה"נ לא שרינן לצאת ברפויים, מיהו בתו' לק' ב' משמע דברפויים שרי, אבל בבהגר"א סי' ש"ג מבואר דאפי' רפויים אסור, ועדיין צ"ע בסוגיין.

כמה חילוקים בחציצות

ד. **מקואות פ"ח ט'**, וענין החציצות אפשר לחלקם לכמה סוגים, א. קלקי הלב והזקן או הראש, דאם אינו מקפיד חשיבי כגופו, ב. צפורן המדולדלת וכשות של קטן,

יש מקום לדון, דאף אם מקפיד לא חייצי דכגופו חשיבי, מיהו עי' תוספתא דכשות של גדול שמקפיד חוצץ, וגם בצפורן י"ל דתליא בקפידא, ג. נתנה שיערה בפיה קפצה ידה, ד. טבעות ונזמים שאינה מקפדת עליהם, ה. לפלוף שבועין ושרף הלח ואינך שבמציאות המים מחלחלים תחתיהם, חילוק ג' וד' אינם מבוארים ויתבארו לפנינו בס"ד.

הראב"ד הק' טבעת וחוטי שער למה חוצצין הא הו"ל מיעוט שאינו מקפיד, ותירץ דכיון דפעמים מקפדת עליהן אע"פ שבדרך כלל אינה מקפדת עליהן הא נמי חשיב מקפיד, ובתשו' בעלי התו' הנדמ"ח ראיתי חילוק אחר וז"ל ואשה ששכחה טבעתה באצבעה צריכה לחזור ולטבול דהא דאמרי' מיעוטא שאינו מקפיד אינו חוצץ היינו דוקא בטיט או בלכלוך שיכול להתבטל אל הגוף אבל דבר חשוב כגון טבעת דלא בת איבטולי הוא חוצץ כדאמר אשה לא תטבול בחוטי צמר כו' והלכות רבות מוכיחות כן, עכ"ל.

ויש לעיין לשיטת הראב"ד בהא דאמרינן דטבח אין דם חוצץ בבגדו, וכ"כ הפוסקים בצבע דאין צבע חוצץ בבשרו, ולכאורה ודאי יש פעמים שהצבע מקפיד על הצבע, ומסתמא רוחץ עצמו לכבוד שבת ומדקדק להסיר הצבע כמה שיכול, וי"ל דלא דמי דמה שמקפדת על הטבעת בשעת לישה היינו דבמצב זה אין הטבעת יכולה לשמש יחד עם הגוף וכיון שכן אין היא מתבטלת לגוף, אבל בצבע מצב זה שעפ"ר אינו מקפיד וכשרוצה להתנאות הוא מקפיד, מצב זה מוגדר כאינו מקפיד, דה"נ על קלקלי הראש פעמים שהאדם מקפיד, אבל אין הקפדה זו מונעת מלהתבטל לגוף, דכך דרך בני"א שפעמים מקפדין אף על דבר שהוא גופן, [ולפ"ז נמצא דאף טעמי' דהראב"ד מעין טעמייהו דבעלי התו'], ונפ"מ נמי בצואה שתחת הצפורן (אם הטעם משום קפידא) דאף שפעמים מקפדת עליהן לא חשיב קפידא, (עי'

וחילוק ג' שכתבנו דהיינו נתנה שעה בפיה י"ל דהטעם משום דחשיב מקפיד, ואפשר דבכה"ג גרע אפי' מטבעות דאין שייך לומר בזה דבטל לגוף שהרי החלק המכוסה הוא המתבטל וכה"ג ליכא דין ביטול, ומיהו גם בזה מסתברא דמדאורייתא לא חייץ דלא גרע ממיעוט המקפיד, ויש לדון בנימא הקשורה דאף באינה מקפדת חוצצת כיון דאין שייך בזה דהחלק החיצון מתבטל לפנימי, ומיהו הראשונים ז"ל הכריעו דאף בזה דמהני סברא דאינו מקפיד וכבר העיר בזה בספר דבר שאול סוף ידים ויתבאר להלן בס"ד ס"ק ט"ז י"ח [ועי' סק"ו].

גלד שעל המכה וריבדא דכוסילתא

ה. פ"ז א' אר"ב א' הני רבדי דכוסילתא עד תלתא יומי כו', במתני' דמקואות קתני דגלד שחוצ' למכה ורטייה שעליה חוצצין, ולכאורה יש ללמוד מזה דגלד שעל המכה לעולם לא חייץ מדהוצרך להשמיענו רטייה, ואפשר דבריבדא דכוסילתא כבר אין מכה לאחר ג' ימים והו"ל כל הגלד כחוצ' למכה, מיהו בחולין נ"א א' מבואר דאין מגליד פי המכה עד ג' ימים, ומסתברא דהכא נמי אותו טעם הוא דקודם שנעשה גלד אינו חוצץ, [אח"ז ראיתי באו"ז פרשב"ם דג' ימים דהכא היינו מההיא דחולין עי"ש], ויש לעיין א"כ מ"ש מגלד שעל המכה שאינו חוצץ, והנה בתוספתא אמרינן דם יבש שעל המכה חוצץ (כג' הרמב"ם והרא"ש) והטעם דאף שהוא על המכה מ"מ אינו שייך למכה דנימא שבטל למכה, ואפשר דה"נ הני רבדי אין המכה צריכה להם והו"ל כדם יבש שע"ג המכה, מיהו כ"ז שלא הוגלדו הוי כגוף הבשר ואפשר שזו כונת הרמב"ם בפ"ב ה"כ שכ' מפני שהדם נקפה שם כגלד שע"ג המכה, ור"ל דבהני אין גלד אלא הדם הוא שנקפה כגלד ודם יבש שע"ג המכה חוצץ כמ"ש בה"א, וכ"כ הרז"ה.

ב"י) – ועי' פסחים מ"ו א' דבצק שבעריבה אף שבפסח חוצץ בשאר ימות השנה אינו חוצץ עי"ש, שוב נתבאר בספר אמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

ונראה דלא קשיא ליה להראב"ד אלא בטבעת ורצועות שהם על גופה כל שעה, אבל שירים ונזמים וקטלאות הדבר פשוט דלא חשיבי כגופה אע"פ שאינה מקפדת, וכמו שאין צורך בטעמא דרחיצה על חלוקה (כשאנו ברוב) דזה ודאי לא בטל לגופה אלא הוא ממשמשי גופה, מיהו אין זה מוכרע וי"ל דבכולהו בעי הראב"ד טעמא דפעמים מקפדת ובשירים ואינך הטעם פשוט טפי דבדרך כלל אינה ישינה בהם כי הם מפריעים יותר מהטבעת בלישה.

ומיהו אף לפי בעלי התו' שן תותבת של זהב לא חייצא (כדמשמע מהא דדיינינן ליציאת שבת ויוצאת בשל כסף ודוחק לומר דהו"ל ראוי לביאת מים), דודאי החילוק הוא משום דהני תכשיט נינהו, אבל שן מתבטל לגוף מפני פעולתו בגוף, וגם אין כונתם משום דטבעת חשובה מצד ערכה, אלא דענין טבעת אינו מתבטל לגוף, אפי' תהא מטיט, וכן יתכן דמשכח"ל שיהא זהב דבוק על בשרו ואינו מקפיד, כללו של דבר כל שהוא דבר חשוב וגוף בפני עצמו אינו מתבטל לגוף אף כשנושאו תמיד.

והנפ"מ בין שני הפירושים אפשר דהוא בנומי האוזן הקבועים באופן שא"א להסירם אלא בשבירתן דהני ודאי אינה מקפדת בשום פעם, ומ"מ י"ל דלא חשיבי גופה דאין הנזמים מתבטלים להיות גופה.

ונראה דסברא זו מהניא רק לענין דליחשיב מקפיד, דכיון דטעמא דאינו מקפיד מפני שמתבטל לגוף, יש סברא לומר דבהני לעולם כמקפיד חשיבי, אבל ודאי דמדאורייתא כי היכי דמיעוט המקפיד לא חייץ הני נמי לא חייצי.

ומדברי הראב"ד בהשגות שם שכ' דאפשר שיגלד פי המכה בפחות מג' ימים נראה דהא דאמרו בחולין שם הגליל פי המכה בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה, היינו דוקא במכה שבחלל הגוף שאינה ממזהרת להגליל, אבל על העור מבחוץ פעמים שמגליל קודם ג' ימים, ולשונו ז"ל שם צריך ביאור שכ' ועוד ג' ימים למה הלא דבר הנראה לעינים הוא אם הגליל אם לא הגליל שלא אמרו במחט ג' ימים אלא לפי שאינו נראה לעינים ואין הדבר ברור אלא עד ג' ימים, ולכאורה אינו מובן דהא במחט איירינן כשוראין עתה המכה וע"ז אמרינן דאם הגליל בידוע שכבר יש מכה ג' ימים, ומנלן דילמא הוגלד בפחות מג' ימים, ואדרבא מבואר דאם לא הגליל אכתי הוו ספק שמא קודם ג' ימים הוה, אא"כ נימא דכוונתו כמש"כ לחלק בין אם המכה בתוך חלל הגוף, שו"ר דה"פ דאין ליתן כלל במכה הנראית לעינים, ולא נתנו כלל זה אלא במכה שאינה נראית לעינים דכיון שבדרך כלל מגליל פי המכה רק בג' ימים חשיב מקח טעות, ואף שיתכן לפעמים שיגליל בפחות מג' ימים לא נקטינן הכי, אבל במכה הנראית לעינים הכל לפי הנראה, ואפשר דעיקר הקו' הוא על מ"ש דאחר ג' ימים הוגלד פי המכה דזה ודאי אינו דבר מוחלט שאחר ג' ימים מגליל, אלא שהראב"ד סיים דשריטות בתוך ג' ימים מגליל, וצ"ע, שו"ר בס"ט עיי"ש.

עיקר הא דפירש הרמב"ם ריבדי דכוסילתא שריטות, אפשר דהיינו מדנקט ריבדי לשון רבים וכן חייצי, ואין מצוי בזה הרבה כאחת, ולכך פירש דהכונה לשריטות כריבדי, א"נ משום דאין מקפדת על משהו של ריבדא פירש דהכונה שריטות.

ומדברי הרא"ש נראה לכאורה דכל גלד של מכה לאחר ג' ימים דינו כגלד שחוץ למכה, אבל צ"ע א"כ למה נקט רבדי דכוסילתא, ואפשר דבאמת אין השיעור בכל

מכה ג' ימים, אלא דבכל מכה יש זמן שהגלד מתיבש ודינו כחוץ למכה, הלכך אשה בעלת חטטין שבודאי יש בגלדי מכתה אותן שכבר נתייבשו הלכך צריכה לרכנן במים, ולפ"ז מיושב הא דמפליג התנא בין חוץ למכה לע"ג המכה ולא מפליג בזמן המכה כיון דאין בזה זמן קבוע ורק בריבוי השיעור הוא ג' ימים, וניחא קצת הא דאשמועינן ברטייה שע"ג המכה ולא אשמועינן בגלד עצמו די"ל החידוש בזמן שהמכה צריכה לרטייה ביותר, אבל אם שיעור הגלד הוא לעולם ג' ימים בודאי החידוש הוא גדול יותר בגלד.

מיהו בטור משמע דבכל מכה השיעור ג' ימים, ולפ"ז צ"ל דרבדי לאו דוקא ונקט דבר שבהוה וקצת משמע דמפרש הטור וכן הרא"ש דחוץ למכה היינו מה שמתייבש ע"ג המכה ואינו קרוב להתרכך ע"י המכה, והיינו אחר ג' ימים, אבל זה תימה דגלד היינו היבש, וקתני דגלד אינו חוצץ, ועוד דאין גלד אלא מג' ימים, ועוד דלעולם בגלד יש חלק אשר הוא חוץ למכה וא"כ חוצץ, ועוד דא"כ הא דרטייה למה לי פשיטא.

ויותר נראה כמש"כ לעיל, וכן מתבאר מדברי הרא"ש בתוספותיו דהנה במתני' מחלק בגלד ובפלפלוף בין שבעין לחוץ לעין ומפרש הרא"ש דהני שמעתתא מפרשי טעמא דגלד מפני שהוא רך ובפלפלוף מפני שהוא לח אבל אם הפלפלוף יבש בתוך העין או הגלד ע"ג המכה נמי חוצץ, וכן לח חוץ למכה ולעין נמי לא חייץ, והיינו דקאמר דריבדי דכוסלתא שהם חוץ למכה, והטעם [או משום שהגלד מתרחב הרבה יותר מעיקר המכה או משום דאין הגלד ריר של המכה אלא דם יבש ואינו בטל למכה כ"כ כיון שאינו מרפא למכה כגליל און משום דיבשותם גדולה לאחר ג' ימים ואע"פ שהם בתוך המכה הם כחוץ למכה אבל בשאר מכות השיעור גדול יותר, ואשה בעלת חטטין צריכה לחוף עד שיתרככו משום שבודאי יש בה גלד יבש שדינו כחוץ

שבמכה המכה מלחלחתו תדיר, ופשטות דברי הרא"ש הם כמש"כ והם דברי ר"י שבמרדכי, וכ"ה בסה"ת וסמ"ג (וסמ"ק) בשם ר"י, שו"ר בב"ח.

ולשני הפירושים צ"ל לדינא דאם נראה בהדיא שהלפלוף והגלד יבשין אף שבתוך העין והמכה חוצץ ובאמת צ"ע היכי דמי הגלד שהמים מחלחלים תחתיו, ובפשוטו צ"ע למה לא פי' כפרש"י דהוה כבשר, וגם הראב"ד בהשגות כתב דטעמא דגלד שע"ג המכה הוא משום שאינו מקפיד, ול"ל טעמא דקפידא.

ודעת תו' ד"ה לפלוף וכ"כ בסמ"ג בשם ר"ת (עמ"ש להלן) דחוץ לעין לעולם חוצץ אפי' לח, ומר עוקבא מפליג בתוך העין בין לח ליבש, ולפ"ז צ"ל הטעם משום מקפיד דבתוך העין מקפיד רק ביבש, ולפ"ז ק"ק הא דיהיב שיעורא דיבש משמתחיל לירק דענין מקפיד הוא לפי הענין ולישנא דלירק משמע שזהו שיעור מדין יבש, ושמא ה"נ קאמר דמשמתחיל לירק רגילות להקפיד מפני שבולט וניכר, (ולפ"ז מבואר דלא מהני מה שהיא אינה מקפדת דאל"כ לא הו"ל למיהב שיעורא בצורת היבש).

ומדברי הראב"ד בבעה"נ נראה דמפרש כפרתו, שכ' להק' דמתני' סתמא קתני דלפלוף שבעין אינו חוצץ, ועוד דאם איתא דמר עוקבא קולא אשמועינן בלח שחוץ לעין שאינו חוצץ אין לסיים ע"ז דה"מ לטהרות כיון שזהו ביאור המשנה להקל ולהחמיר, וכ"ה דעת כל הפוסקים שדנו דמר עוקבא מחמיר יותר ממתני' ע"י רמב"ן ורשב"א וכ"ה דעת הר"ף, וכ"מ ברמב"ם.

כ"ל דמילתא דשמעתא דריבדא דכוסילתא ולפלוף שבעין פשטא מתפרש דלהחמיר אתא בהני דקתני שאין חוצץ, וע"ז דנו הראשונים אם הלכתא כותי' או לאו, והיינו דברי ר"ת שבתו' וזוהי שיטת התו' שלפנינו, וכ"ד הר"ף ור"ח וש"פ, אבל דעת ר"י דאזיל

למכה, וגלד שחוץ למכה מתייבש אפי' בפחות מג' ימים, ולהכי לא חילק התנא בין ג' ימים לאחר ג' ימים, והשתא הוה ממש דומיא דלפלוף שפי' הרא"ש בכה"ג, - בהא דלפלוף ע"ע בתו' הרא"ש ע"ד ר"ת שכ' בהדיא דמר עוקבא איירי בלפלוף שבעין דתנן במתני'.

שו"ר דהטור אמנם פירש בדעת הרא"ש גם ההיא דלפלוף בענין אחר, דודאי כל לפלוף שבעין וגלד שבמכה לעולם אינו מתייבש וזהו שסתם התנא דהני אין חוצצין, ואתו אמוראי למימר דטעמא דחוץ למכה וחוץ לעין משום דיבישין נינהו אבל לחין לא חייצי, ולפ"ז הני רבדי דכוסילתא הטעם משום דבמציאות הם חוץ למכה, ונראה דהטור מפרש חוץ למכה דומיא דחוץ לעין דהיינו שבולט חוץ לעין דהא איירי בדרך הרגיל, וה"נ במכה יש מצב דחשיב חוץ למכה וצ"ע מהו, וחטטין הוו נמי חוץ למכה.

ולפי הטור נחא הא דמפליג במתני' בין חוץ למכה לתוך המכה, ובין חוץ לעין ותוך העין, דבתוך העין אפי' נראה כיבש דינו כלח, [ועי' במ"ש הטור דדעת הראב"ד דלפלוף שבעין אפי' יבש אינו חוצץ והרא"ש לא כ"כ משמע דהטור מודה דיבש חוצץ וכן במכה כתב כן ע"ש וכבר העיר בזה בס"ט ועי' מ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה בזה ובחזו"א], ומיהו נראה דאף למש"כ בפי' הרא"ש לא קשה דהתנא אורחא דמילתא בדברים הרגילים קתני ולא נחא לי' למסתם דכל החוצצים, וקמ"ל דבדרך כלל אין להשגיח על הלפלוף שבתוך העין וגלד שבמכה וכן אינך, וכן קמ"ל דין הרטייה שעל המכה, ולפי' הטור קשה דלישנא דלפלוף שבעין ודאי משמע דדינא קאמר על לפלוף שבעין ולא על לפלוף העין ועוד דלמה לי' למיהב שיעורא וכמו שהק' הראב"ד בהשגות דזה דבר הנראה לעינים ועוד אם נראה בהדיא שהוא יבש למה לא יחוץ, ותירץ הב"י דמה שבעין הדמעה מלחלחתו מסביב, והיינו כטעמא שכ' רבינו במכה שגלד

בשיטת רש"י דמר עוקבא ורמב"ח לא פליג אמתני' פירש דה"ק דהחילוק שבמתני' פירושו בין לח ליבש וכדרך שנתבאר לעיל ובשיטה זו קיימי כל תלמידיו והרא"ש בתו' ובפסקים, והטור יחידאה הוא שפי' דלהקל קאתו הני אמוראי, ואמנם מסתבר יותר שיסתום התנא להחמיר בחוץ למכה ולעין טפי משיסתום להקל, אבל ודאי משמעות הגמ' דלפלוג שבעין מתפרש כהאי דמתני', וכן רבדא דכוסילתא יש בו גלד שעל המכה.

וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שדקדק איך יתפרש גירסת ולית הלכתא לפי' הרא"ש ולהטור, אבל לפמשנ"ת נראה דיסוד פירושו הוא ע"פ מה שנקטו רש"י ור"י דלא גרסינן לי', עוד מבואר שם דמפרש טעמא דלפלוג משום קפידא, וכבר נתבאר דדעת הרא"ש ושיטת הר"י דטעמא משום דמחלחלי מיא, ועוד יתבאר בס"ד.

ור"י סיים בתשובתו דאע"ג דגלד היבש חשיב אינו מקפיד מ"מ רגילות הוא להסיר הכל, והעתיקו דבריו סמ"ג וסה"ת והמרדכי, ובסמ"ק סיים דכיון שמן הדין א"צ אין לאסור אשה בעלת חטטין מלטבול, וזהו שהרא"ש הוסיף עצה לזה שתחוף עד שיתרככו וחוזרים להיות כקודם ג' ימים, מיהו צ"ע שיהיו המים מחלחלים תחת הגלד כל ג' ימים, אבל כ"ה שיטת התו' בכמה דברים השנוים במתני' כגון צואה שתחת הצפורן, עי' ב"י בשם רשב"א, ובפלפול (ולכלוכי צואה שעל בשרו), וכנראה יש משהו מעין רטיבות המחלחל וסגי בזה.

הרמב"ן כתב לתרץ מילתי' דמר עוקבא דלכאורה סותר למתני', וז"ל ואיכא למימר לפלוג שבעין מוקי לה רב עוקבא בלח, והיינו טעמא דלא חייץ משום דלא קפיד עלי', והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד, אבל יבש ודאי מקפיד, ושחוף לעין דקפיד עלי' אפי' לח חוצץ, מלשונו ז"ל נראה דהא פשיטא דיבש שבתוך העין מקפיד, אלא דלולא דברי

מר עוקבא לא היינו מפרשים טעמא דמתני' משום קפידא, ולכך אפי' יבש לא הי' חוצץ, ושמא הטעם משום דהו"ל בלוע ועדיף מביה"ס, א"נ כיון דלעולם יש לחלוחית סביבות הלפלוג חשיב ראוי לביאת מים, ובזה אין לחלק בין לח ליבש. - שו"ר בתחלת דברי הרמב"ן מבואר דטעמא שאין להחמיר כ"כ בביאת מים במקום שדרכו להיות כן.

וב"ע שפי' הרמב"ן לולא דברי רמב"ח דכל גלד שעל המכה כגופי' חשיב, וכיון שכן לא הי' ראוי לחלק בין קודם ג' ימים לאחר ג' ימים, א"נ משום דפשטא דמתני' מתפרשת דגלד שעל המכה אפי' לאחר ג' ימים לא חייץ, ולא ס"ל דריבדא דכוסילתא שאני בזה דאדרבא איכא למימר בה כמ"ש הראב"ד בהשגות דכיון שמושכין הדם בו אינו ממהר להגליד, ורמב"ח קמ"ל דטעמא דמתני' משום קפידא ובכל מכה דלא קפיד לא חייצא, אא"כ יצא הריר חוץ למכה ונגלד שם, ובריבדא הדרך להקפיד אחר ג' ימים, א"נ אף קודם ג' ימים מקפיד אלא שאז אינו חוצץ כי המים מחלחלים בו, [תירוצו קמא ס"ל דאין הקפידא בריבדא דכוסילתא אלא משום שאין צורך למכה בזה וכיון שנתייבש הו"ל ככל לכולך וגלד שמקפיד, ותירוצו בתרא ס"ל דבנ"א מקפידים שלא יראה סוג זה של גלד דלא ניחא לי' כ"כ שיבלוט הקזת דמו ומקפיד מיד], ונמצא לפי"ז דאי לא קיי"ל כהני שמעתא אתיא מתני' כפשטא וגלד שעל המכה ולפלוג שבעין אפי' יבש ואפי' מקפיד אינו חוצץ ולספרים דגרסי ה"מ לטהרות ניחא בפשיטות דכיון שלא אמרו הני שמעתא אמתני' אתיא שפיר מתני' כפשטא והא דאחמור לטהרות בריבדא דכוסילתא לאו דוקא אלא בכל מכה ואפשר דאף לטהרות לא אחמור אלא במקפיד דלא הקילו בהא דהמים מחלחלים תחתם אלא בחולין, אבל אי לא קפיד אין מקום להחמיר שהרי לא התמירו בשאר מיעוט שאינו מקפיד בטהרות, ולהכי

למכה ונתייבש (שם) וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בזה.

בפ"ת סק"ז בשם ח"ס דג' ימים מעל"ע, הדבר פשוט שכ"ה, ולמ"ש הראב"ד בהשגות וכן באו"ז בשם רשב"ם דמיא להוגלד פי המכה דחולין ושם לא נסתפק אדם בזה דודאי מעל"ע.

ונמצינו למידין דכל גלד שהמכה מעלה לכו"ע אינו חוצץ משום דאינו מקפיד שהרי אינו רוצה להסירו, ובזה אין חולק, שלדעת הראב"ד היינו טעמא דמתני', וכן לרמב"ח כפי' הרמב"ן והרשב"א, וכ"כ ר"י בתשובה והעתיקוהו הסה"ת וסמ"ג וסמ"ק והמרדכי, וזה ברור במציאות ואין בזה מחלוקת, מיהו בריבדא דכוסילתא י"ל דמקפיד אלא שכבר כתבו כל הפוסקים שהזכירו לחלק בין ריבדא לגלד דלית הלכתא ככל הני שמעתתא.

וכתב ר"י דלכתחלה רגילין להסיר כל גלד, והיינו אותו שחוצץ במציאות, ומותר משום אינו מקפיד, אבל אותו שאינו חוצץ, אין להחמיר בו, שהרי המים מחלחלים תחתיו, ושעור זה שאינו חוצץ כלל כתב ר"י דהיינו ג' ימים בין חוץ למכה בין תוך המכה, והטעם שאינו חוצץ כתב ר"י משום דמחלחלי מיא, ורש"י כתב דחשיב כגוף הבשר, ודעת הרא"ש נראה דגלד שחוץ למכה או גלד דריבדא דכוסילתא שאין ריר יוצא מן המכה ואין הגלד מתלחלח השיעור הוא ג' ימים, אבל בגלד המכה עצמה צ"ע השיעור ומ"מ יש להחמיר כיון דלא ידעינן מהו השיעור, והטור נקט דשבתוך המכה לעולם אינו מתייבש, שהריר מלחלחו, ובריבדא דכוסילתא צ"ל דדינו כחוץ למכה דליכא ריר, אבל דעת הטור נראה שלא חילק בין ריבדא לשאר מכה, ויצא מתוכה היינו גלד שאינו ע"ג המכה כלל ובזה השיעור ג' ימים והא דמהני ריכוך במים היינו דמחלחלי מיא עי"ז ואף בגלד שחוץ למכה מהני ובחטטין לדעת הטור צ"ל דנקטינן

נקט ריבדא דכוסילתא ויבש שבעין דקפדי עליהו, מיהו לפי' הרמב"ן דהני אמוראי לגדה אמרוה אלא דלית הלכתא כותייהו, הדבר דוחק שיהא פלוגתא בעיקר פירושא דמתני' והגמ' לא מפרש מידי במתני' אי טעמא משום קפידא או משום דלא חייצי.

והנה הרמב"ן לא הזכיר צד לומר דקיי"ל כהני שמעתתא [ולא דן אלא על גירסת הרי"ף דהני שמעתתי לטהרות איתמרן ויש ללמוד דעתו להלכה דמתני' כפשטה וכ"ה דעת הרשב"א בתוה"א שהעתיק בחידושויו כל דברי הרמב"ן, וכ"מ בהל' הרמב"ן שהביא כל החוצצים ולא הביא ריבדא דכוסילתא ולא כחול ולא לפלוף יבש, וכ"ד הר"ן.

ונמצא ג' שיטות בהני שמעתתא, גירסת הרי"ף ודעימי' דכי איתמר הני לטהרות [וקרוב שזה תוספת פירוש בדברי הגמ'], ולפ"ז יש מקום להחמיר לכתחלה, גרסת רש"י דכן הלכה מעיקר הדין, גירסת (הראב"ד) והרמב"ן והרשב"א והר"ן דאף דהני אמוראי אכל הטבילות אמרו כן לא קיי"ל כותייהו, ולפ"ז אין מקום להחמיר דכיון דמפרשינן למתני' דגלד שעל המכה כגופה דמי אין להחמיר בזה.

גרסת הב"י במתני' וברמב"ם היא דהחילוק הוא בין ע"ג המכה לשבמכה, ולכך פירש דתרווייהו הם גלדי המכה הרגילים וחילק בין המכוון כנגד נקב המחט, וכמדומה שבכל גלד שהמכה מעלה לרפואתה המקום שתחתיה מוכה ואינו כעור הבשר, אבל עיקר הגירסא בכל הראשונים הוא חוץ למכה והיינו כמו לפלוף שחוץ לעין, דאין הגלד שייך למכה כלל אלא שיצא הריר בשטף ונתייבש על עור הבשר, ואף למ"ש הרא"ש דתוך המכה היינו מפני שהמכה מלחלתו תדיר, היינו בכל שטח הגלד שהמכה מעלה כי שם מצוי הריר, וחוץ למכה היינו כגוונא דחוץ לעין שליכא דמעה שמלחלתו כלל, (ועי' לשון המרדכי שזב חוץ

שהרבה מן הגלד הוא ריר שיצא חוץ למכה ונתייבש, אבל לפי משנ"ת בדעת הרא"ש אף שע"ג המכה משנתייבש הרבה חוצץ, וכ"ז א"צ מן הדין אלא הנהגה שהרי אין מקפידין, ואף שהרא"ש לא הזכיר כן בהדיא כן עיקר בדעתו וכדעת ר"י.

ולדעת שאר הפוסקים בין אי קי"ל כהני שמעתתא או לא מ"מ כל גלד שעל המכה אינו חוצץ עד שיפול מאליו, וטעמא דמילתא כתב הראב"ד משום שאינו מקפיד, אבל דעת הרמב"ן והרשב"א נראה דאמנם לרמב"ח היינו טעמא, אבל למאי דלא קי"ל כותי' או דשמעת' רק לטהרות מפרשין למתני' כפשטה, והטעם משום דכגוף הבשר חשיבא, ולפ"ז אף אם מקפיד ואף לאחר ג' ימים לא חייץ, וכ"נ דעת הרמב"ם.

וריר שיצא מן המכה ונגלד לדעת ר"י כל ג' ימים אינו חוצץ כי המים מחלחלים, ולדעת ש"פ משנגלד ונתייבש חוצץ, ודעת הרא"ש והטור כר"י, ואם מהני ריכוך משנתייבש לדעת ר"י תליא בפלוגתא ולדעת ש"פ דלא מחלקי בג' ימים לא מהני.

בשי"ך ס"ק י"ג כתב דהיכא דלא אפשר יש לסמוך על הפוסקים דלית הלכתא כהני שמעתתא, ולפי משנ"ת א"צ לזה דהיכא דלא אפשר אף ר"י מודה וכמ"ש בסמ"ק, שהרי לכו"ע אינו חוצץ מן הדין דהא אינה מקפדת, וכל הנדון אם במציאות חוצץ ואז יש מקום להנהגה טובה להסיר הכל אפי' האינו מקפיד, ובזה לדעת ר"י וכן להגורסים לטהרות יש מקום להחמיר, ולהרבה פוסקים דלא גרסינן ה"מ לטהרות אלא ולית הלכתא כו' א"צ להחמיר כלל, וכן לדעת הרמב"ם והרז"ה אף דגרסינן ה"מ לטהרות היינו דוקא בריבדא דכוסילתא אבל בשאר מכה חשוב הגלד כעור הבשר (וכ"נ דעת רש"י).

והא דתנן דרטייה שעל המכה חוצצת היינו נמי דוקא אם מקפיד, וקמ"ל דלא אמרינן

דבטל לגוף כיון שהמכה צריכה לה, וסתמא דמילתא י"ל דלא חשיב מקפיד וכמ"ש הראשונים ז"ל דכל שאינו רוצה להסירו לא חשיב מקפיד, ומיהו הוה בכלל הא דמסירין כל גלד אע"פ שאינה מקפדת ומיהו לדעת הראב"ד דטעמא דגלד שעל המכה משום דאינו מקפיד הוא, משמע דברטייה חשיב מקפיד, ועי' מ"ש הראשונים ז"ל בענין נט"י, שו"ר דיש לחלק עמש"כ להלן בדין ז'.

ולא אמור אין לדון בסתימת שן שאינה קבועה שיהא אסור מן הדין דלא גרע מרטייה, מיהו לדעת הראב"ד יש לדון בזה, אבל נראה דאף לדעת הראב"ד כה"ג עדיף מרטייה כיון דהסתימה משמשת מעשה שן וחשיב טפי אינו מקפיד, ועוד שהרי אין האדם מקפיד על עצם הסתימה בגופו שהרי עתיד ליתן שם סתימה קבועה מיהו ודאי דלא עדיף מגלד שכואב בהסרתו והחמירו להסירו אף שכו"ע לא קפדי, ומצד זה הי' מקום לדון אף בקבועה ודמיה למ"ש בסמ"ק דכיון דמן הדין מותר, בעלת חטטין יכולה לטבול, וה"נ כבעלת חטטין חשיבא, דבזה ליכא עצת הרא"ש דחטטין, וכנראה היינו טעמא דהכרעת רבותנו בענין זה.

ואם שכחה וטבלה עם גלד, בזה י"ל דחשיב מקפיד כיון שרוצה להורידן מפני הטבילה, אבל נראה דכיון שאם נאמר דבדיעבד מהניא טבילתה שוב חשובה אינו מקפיד, שפיר דמי, וצ"ע.

- הוספה -

בבב עניני גלד לכאורה מה שאנו קורין גלד נקרא במתני' קרום שעל המכה [כמו קרמו פניה שאמרו בפת] ועדיף מכל החציצות דחשיב כגוף האדם כדתנן פ"ט מ"ד קרום שעל המכה טמא ומטמא, ואין זה גלד שעל המכה כמ"ש בתוספתא פ"ו הובאה בר"ש פ"ט ושאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא טמאין ולא מטמאין [וקאי אמתני' דכילא גלד

כעור הבשר, וי"א דגם בזה בעינן לטעמא דאינו מקפיד.

ד. לאחר ג' ימים, מן הדין אינו חוצץ כיון שאינו מקפיד וכמשנ"ת בדין א', ויש בזה ד' שיטות, א. שיטת ר"י ותלמידיו הרגילות הוא להסירו אפי' אם כואב או תמתין עד שיתרפא, ואם נתרך הרבה במים אפשר להקל כדעת הרא"ש, ב. שיטת הטור דכיון שהוא על המכה הריר היוצא מן המכה מלחלחתו תדיר ואינו מתייבש, ג. שיטת הרבה פוסקים דכל גלד שעל המכה חשיב כגוף הבשר, כ"נ דעת רש"י הרמב"ם הרו"ה הרמב"ן והרשב"א, ד. שיטת הראב"ד דכיון דאינו מקפיד ואינו חוצץ מן הדין, א"צ להסירו.

ה. כיון דלכו"ע מן הדין מותרת לטבול היכא דא"א אפשר להקל, [א"א פירושו שאין המכה עומדת להתרפא דנימא שתמתין עד שתתרפא], ובסתמית שן קבועה או שן תותבת קבועה, א"צ לזה, כיון שאין סופן ליפול כגלד.

ו. דם יבש שעל המכה חוצץ, אם מקפיד עליו, כיון שאין המכה מעלה אותו לרפואתה אלא שאירע שנשאר במקום המכה, וצ"ע שיעור יבש, שהרי דם בעלמא משנסרך חוצץ, ומשמעות הרו"ה [והרמב"ם] בזה דהשיעור ג' ימים, ויש להחמיר משנסרך, שו"ר דודאי כל דם יבש שעל המכה שיעורו משנסרך ורק בדם שריטות וכוסילתא יש לדון וע"ז הוא שאמרו דרק לטהרות, ועי' או"ז בשם רשב"ם וצ"ע.

ז. רטייה שעל המכה אם אינה מקפדת אינו חוצץ (ואפשר דאף סתימת שן אינה קבועה בכלל זה) אלא דלא עדיפי מגלד שעל המכה דלעיל דין ד' שכתב ר"י שרגילות להסירו בדוקא, ולדעת הראב"ד נראה דלא מהני אם אינו מקפיד ברטייה דבדרך כלל חשיב מקפיד, (מיהו בסתימת שן שא"ק יש עדיפות כיון דמשמש כל הזמן פעולת שן, ואין האדם מקפיד על מצב זה בגופו שהרי עתיד ליתן

שעל המכה], חוץ מקרום שע"ג המכה, [ועי' הגהות הגר"א על הר"ש אות ד'], וזהו עשו קרום כקליפת השום ששנינו בנגעים פ"ט ונקרא בתורה עור הבשר, וגלד הוא לחלוחית הפורשת מן המכה ע"ג המכה וחוצה לה, וכן בריבדא דכוסילתא נפרש כעין גרגיר של ליחה מהולה בדם ואינה מחוברת לגוף כקרום, וכן גלד הוא דבוק ואינו מחובר כעור האדם, אבל קרום הנוצר לרפאות הפצע דינו כגוף האדם ואף ברובו וכולו אינו חוצץ, (וחטטין מפרישין ליחה שאינה בדין קרום), וכ"כ מרן זללה"ה דגלד כעור הבשר, ומ"מ נראה עיקר דגלד לאו היינו קרום, וקרום זהו עור האדם דק שרואין שיש מכה תחתיו, וגלד אמנם נפרש מהגוף לרפאות את המכה, אבל אין זה חיבור טבעי אלא דיבוק חזק ולכן אין גלד כגוף האדם, אלא בפלאי הבריאה הגוף מייצר רטי"י ע"ג המכה, (ע"כ הוספה, נרשם לפו"ר ולע"כ בפנים).

דיני גלד בפ"ד (נכתב לסיכום ולא להלכה).

א. כל גלד שהמכה מעלה לרפואתה, אפי' אחר כמה ימים, ואפי' נתייבש הרבה חשיב אינו מקפיד דלא עביד איניש לקלף גלד מכתו משום דקשה למכה, עד דיביש ומקליף מנפשיה, חוץ מגלדי הקזת דם שבזה אפשר שהאדם מקפיד, דלא ניחא לי' שידעו שהקזת דם, או משום שאין מזיק למכה הסרת הגלד.

ב. ריר היוצא מן המכה ונתייבש על עור הבשר חוצץ, כיון שמקפדין עליו, אבל לח אינו חוצץ ואע"פ שמקפיד כיון שהמים מחלחלים, ולי"מ הטעם משום מקפיד, - שיעור יבש משיגלד, וי"א ג' ימים, ולדעה זו אם מרככו במים שוב אינו חוצץ.

ג. גלד שעל המכה [פי' אפי' אינו מכוון לנקב המכה, כיון שקשה קלופו למכה], כל ג' ימים [מעל"ע] אינו חוצץ כלל, ואפי' הי' מקפיד, שהמים מחלחלים, א"נ משום דחשיב

שם סתימה קבועה), - עי' לק' סק"ז (וק"ק משם על שיטת ר"י).

שו"ר דאין להביא ראי' ממ"ש ר"י דגלד אע"פ שחוצץ חשיב אינו מקפיד דה"ה רטייה די"ל דשאני רטייה שאינו חפץ ברטייה על בשרו אלא שהמכה מכריחתו, אבל מצב זה של גלד בגופו לעולם אין האדם מקפיד, כיון שצריך לו לרפואת המכה, וכן צריך לחלק לדעת הראב"ד דגלד אינו מקפיד ורטייה מקפיד, - כ"ז צריך לחלק לפי הסברא דטעמא דרטייה חשיב מקפיד משום דא"צ לה אלא למכה, אבל בפשוטו י"ל דרטייה חשיב טפי מקפיד מגלד ולהכי בזה לא מהני הצורך של המכה לשוויה אינו מקפיד כלל.

מש"כ בדין א' מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נראה דמפרש דלכל הפוסקים כל שחוצץ חשיב מקפיד, ועמש"כ לעיל, - מש"כ בדין ב' היינו ממתני' דקתני גלד שחוצץ למכה, מיהו אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה נסתפק בזה לדעת הטור די"ל דבהא לא איירי מתני' כלל, - גם לא ס"ל דמהני ריכוך משנתייבש עיי"ש, - מש"כ בדין ד' שיטת הטור בזה יש הרבה שיטות, ויתכן ששיטת הטור כהר"י שכן משמע ממה שסיים דברי הראב"ד עיי"ש, אלא שסתם דשעל המכה לח הוא תדיר כסתמא דמתני' ואמנם אין השיעור בזה ג' ימים, אבל גבול יש לה, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ובחזו"א, ומ"ש בס"ט להסיר הגלד אינו במשמעות כלל, - מש"כ בדין ה' בש"ך אמנם כתב כן אבל רק משום שסמך על הגירסא דלית הלכתא, - מש"כ בדין ו' צ"ע בחזו"א ובספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שסתמו בזה, - מש"כ באות ז' כ"מ בה' נט"י, ופשוט דלכל הפוסקים הנדון במתני' אם חוצץ במציאות או דהוי בגוף או דמחלחלי מיא וע"ז קאמר דחוצץ, אבל לא איירי במציאות אם מקפיד, אלא שהראב"ד מפרש מתני' דגלד משום שאינו

מקפיד ולפ"ז ע"כ קתני במתני' דרטייה חשיב מקפיד.

יעויין לשון ההלכות בגלד, ובתשו' בעלי התו' הנדמ"ח בשם רש"י איתא שכל שיורד ע"י חמין חוצץ ואם לאו אינו חוצץ.

כחול

ו. שם אמר שמואל כחול שבעין כו', שמואל לא איירי בדיני מקפיד דהא כחול שבעין בודאי לא קפדא, אלא ר"ל דאף אם מקפדת אינו חוצץ דלח הוא, ולפ"ז אף כחול שחוצץ לעין אפשר דלא קפדא, אלא דאי קפדא חוצץ, ולמ"ש הר"ש והרא"ש דבתוספתא קתני כחול שחוצץ לעין חוצץ צ"ל דעיקר חידושא דשמואל הוא דבהיו עיני' פורחות אינו חוצץ, ומיהו לספרים דגרסי ולית הלכתא כו' ע"כ דחידושא דשמואל לחומרא דחוצץ לעין חוצץ, ויש לעיין מאי קמ"ל הא ע"כ מוקמינן לה במקפדת וא"כ פשיטא, וללשון שפרש"י דטעמא דפורחות משום שאין ממש בכחול, י"ל דקמ"ל דכל כחול שע"ג העין חוצץ אע"פ שדרך לפתוח ולעצום העין, דכיון שאין עושה כן תדיר יש בו ממש וחוצץ, ומסקינן דלית הלכתא כותי' ואף בכה"ג לא חייץ, כיון דאין בו ממשות גמורה, שו"ר דבתו' באמת משמע דלא קאי אדשמואל דאיהו קולא קאמר, עיי"ש שמנו כל החומרות ולא הזכירו מימרא דשמואל.

ומדברי הראב"ד בבבב"נ נראה דקמ"ל דמצב זה של מקפיד ג"כ חשוב מקפיד וחוצץ, שכ' להק' על שמואל דפשטא דמתני' משמע דרק בלפלוג מחלקינן בין חוצץ לעין לתוך העין אבל בכחול לא, ומדמשייך להו אהדדי משמע דבתרוייהו איכא חד טעמא, והיינו מקפיד, ומיהו בתוך העין ובפורחות אפי' מקפדת לא חייץ שהטעם הוא משום דבמציאות לא חייץ מחמת לחותו.

בש"ך סי' קצ"ח ס"ק י"ד הביא דברי בה"ג דכחול שבתוך העין לרפואה חוצץ,

מיהו בעיקר הדיוק יש לדקדק, דהנה בכל המימרות פירשנו דלא אתו למימר אם מקפיד או לא אלא דבמציאות חוצץ בפני המים, ולכך לא מצו למימר לא עלתה לה טבילה דאכתי בקפידא תליא מילתא, אבל בהא דר' יוחנן אפי' אינה מקפדת חוצץ וכמשנ"ת לעיל סק"ד דהיינו הא דתנן במתני' קפצה ידה כו' כאילו לא טבלה דלא מהני בזה סברא דאינו מקפיד דאין כאן דבר הדבוק דנימא שיתבטל לגוף, ובוזה שפיר אפשר לומר במוחלט דלא עלתה לה טבילה, וה"ע פלגינהו התנא במתני' דמקואות משאר דיני חציצה.

ונמצינו למידין בשמעתין לפרש"י בל"ק, דכחול שאין בו ממש, אע"פ שנראה לא חייץ, ואפי' אם מקפדת עליו.

לשון הטוש"ע כחול שחוץ לעין, כונתם שע"ג העין דרק אותו נופל ע"י שהעין נפתחת ונעצמת, ועוד דרק על אותו שע"ג העין שייך לומר דסתמו לאו לנוי עביד, אבל שחוץ לעין סביבות העין לנוי עביד בדרך כלל, ואף דאין בכלל מימרא דשמואל נדון מקפיד וכמשנ"ת, מ"מ נראה מדברי הראשונים דנקטו שסתמו מקפיד, ולכך סתמו כן.

ובעיקר הדין דכחול שע"ג העין חוצץ, אפשר שיש להוסיף גם דעת תו' דאף דגרסי ולית הלכתא מ"מ י"ל דמפרשי דעיקר חידושא דשמואל היינו היתרא דפורחות.

סם יבש שעל המכה

ז. הרי"ש במקואות הביא תוספתא דקתני סם יבש שע"ג המכה והכחול שבעין הרי אלו אינן חוצצין, מדתני להו בהדי הדדי נראה דאף בכחול לרפואה קיימין, ובאמת לא מצאנו חולק בדין סם יבש שע"ג המכה, ולכאורה יש לדקדק כן מדקתני במתני' רטייה שעליה אלמא סם לא חייץ, ובהגהות הגר"א הגיה בסמוך דסם יבש שחוץ למכה חוצץ, וצ"ע בבהגר"א סי' קצ"ח שכ' דט"ס בר"ש

[ועמש"כ סק"ז] ואינו ע"פ הגמ' דידן דהא אמרין הכא בפורחות דאפי' חוץ למכה לא חייץ, והטעם פי' הראב"ד ורש"י בלשון שני דכיון דלח הוא לא חייץ, וכיון שכן אין לחלק בין לרפואה לנוי, ואמנם כן מדברי בה"ג נראה דמפרש אם היו עיני' פורחות דר"ל אם כדי שיהיו עיני' פורחות והיינו לנוי עי"ש, שו"ר בה"ג שהעתיק ג"כ אח"כ דברי הגמ' דידן, ועוד הביא כמה מימרות שאינם בגמ' שלנו, וכנראה הני מימרות מירושלמי הם, ולפ"ז לא קי"ל כן אלא כתלמודא דידן וכל כחול שבעין אינו חוצץ, - ומה שהביא דכל השמנים אינם חוצצין חוץ משמן המור, ודאי נראה דקי"ל כן, ובחזו"א כתב דק"ו מדבש, מיהו צ"ע בדבש שלהם עי' לעיל סק"א, ונראה דאפי' נתייבש קאמר ולהכי לא כיילי' בהדי אינך דברייתא, והטעם דכגופו חשיב דמיד בטל לגוף, ולפ"ז אפי' כולו לא חייץ, שו"ר בזה בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדוקא לח ע"ש וצ"ע, ולכאורה לטעם דמקפיד אין קפידא בסיכת שמן, וכן לטעם דמחלחל שאני שמן דמיד חשיב כגופו, - עוד כתוב שם מימרא דש"ז לח אינו חוצץ יבש חוצץ, ועי"ש עוד בענין השרפים.

הראב"ד כתב לדקדק מדנקטי כולוהו אמוראי חוצץ ואינו חוצץ ור"י אמר לא עלתה לה טבילה אלמא איהו באשה לבעלה נמי קא מיירי, ולכאורה י"ל דודאי כל שאפשר ראוי יותר למנקט חוצץ ואינו חוצץ, והני אמוראי דאיירי בדבר מסוים שפיר התייחסו לדבר זה אם חוצץ, ור' יוחנן דאיירי על פעולת האשה קאמר דינה, וראי' לזה דהא שמואל נמי קאמר היו "עיניה" פורחות, (מיהו קו' לא הוה דבדרך כלל נשים כוחלות), ועוד דר' יוחנן אמתני' דקפצה ידה קאי למימרא דה"ה עיניה והתם קתני הכי משום דברישא קתני נדה (וגם שעררה בפיה ניתא לי' לשנויי באשה), ועי' בסמוך.

דצואה אינה חוצצת בפני המים, ואפשר דבאמת אדם מקפיד גם על לכלוכי צואה שעל בשרו ועל צואה שתחת הצפורן, מיהו נראה דאין בזה כלל והכל לפי הענין המקום והכמות, דבבית הסתרים יש שאינו מקפיד אפי' על גלד, או על מעט בצק שתחת הצפורן, ובצפוני הרגלים אפשר שאינו מקפיד כלל, עמש"כ בסוף ס"ק זה.

והא דמפליג בתוספתא בצואה שתחת הצפורן בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר כבר נתבאר לעיל דלשיטת ר"י דהא דמפליג תנא דמתני' בין לפלוף שחוץ לעין לתוך העין ובין גלד שבמכה לחוץ למכה היינו משום דהכי אורחא דמילתא שבתוך עין לח ושחוץ לעין יבש, אבל עיקר החילוק הוא בין לח ליבש, ה"נ איכא למימר דשלא כנגד הבשר דשליט ב"י אורא מתייבש, וכ"כ תו' נדה ס"ז א' דצואה שתחת הצפורן יבשה חוצץ, וכ"כ המרדכי, ובב"י סי' קצ"ח בשם סמ"ק שכ' דר"ת מחלק בין נדבקת לאינה נדבקת וכ"כ שם עוד בשם הרשב"א בשם תו', וצ"ע דבתוספתא משמע דאותה צואה דוקא שלא כנגד הבשר חוצצת, אא"כ נימא דכונתו כמש"כ דנקט שלא כנגד הבשר דבדרך כלל יבשה היא, והאחרונים ז"ל פירשו דהברייתא איירי בנדבקת ובזה יש חילוק בין כנגד הבשר שאין מקפיד ושלא כנגד הבשר דרך להקפיד, ומתני' איירי באינה נדבקת ולהכי קתני סתמא, וכן עיקר בכונת ר"ת.

ומיהו יש מקום לדחות ולומר דמתני' קמ"ל דרך בנ"א להקפיד, ובכללוכי צואה כיון שישנן כל שעה על הבשר אין דרך להקפיד בזה, וכן צואה שתחת הצפורן, ומיהו חוץ לבשר שבולט הרבה, מקפידין עליו וחוצץ, ואין קו' למה סתם התנא כיון דבדרך כלל איירי שהצואה היא כנגד הבשר, וכן יתפרש דגלדי צואה כיון שזה מתהווה ע"י זיעה מרובה הדרך להקפיד ע"ז.

וצ"ל דם יבש ולא נתפרש שהרי גירסת הר"ש אינן חוצצין, וכן בהגהות הגר"א בתוספתא הגיה כבר"ש, וצ"ל דכונת הגר"א דאי גרסינן חוצצין היינו דוקא בדם יבש שע"ג המכה כיון שאינו לצורך רפואת המכה אלא שאירע שנאסף אל מקום המכה.

ונראה דמשחה שעל המכה כדין סם יבש, דכולהו לא חייצי כי אם רטייה במקפדת, ובהלכות כתוב דדין משחה כדין רטייה, ונראה שאין זה מן הדין אלא כדין הגלד שאע"פ שאינו חוצץ יש להסירו וכ"ש משחה, מיהו אם אין בו ממש אלא חזותא א"צ להסיר, (ונפ"מ ביו"ד ששמים על הפצע, ושמעתי בזה הוראה לשפשוף ככל האפשר ולא לדחות הטבילה אם לא ירד הכל דהו"ל חזותא בעלמא).

ומיהו פשוט הברייתא נראה דדין סם יבש כדין גלד שעל המכה, ולפמשנ"ת לפר"י לא חייץ כלל ולא מטעם מקפיד אלא מפני שהמים מחלחלים וטעם זה לא שייך בסם יבש, ומיהו הטעם דכגוף הבשר דמי שפיר שייך בסם שע"ג המכה דלא גרע מגלד ועדיף קצת משמן שסכים על הגוף דכגופו דמי כמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה עיי' לעיל סק"ו, ומכאן ראי' לפי זה, ומיהו יש ללמוד דר"י לא ס"ל דין זה אלא בכה"ג לא עדיף מגלד יבש, מיהו טעמא דאינו מקפיד ודאי איכא כמ"ש ר"י בגלד שעל המכה שנתייבש, ולפי' הראב"ד דגלד נמי משום מקפיד הוא ניחא בפשיטות, שוב שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דעיקר הגירסא בתו' דם יבש.

גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן

ח. מקואות פ"ט מ"ב גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן, מדמחלק בין גלד ללכלוך מסתברא דהטעם משום דבלכלוך שלא נתייבש כ"כ מחלחלי מלא, וכן החילוק בין בצק לצואה מסתברא דהטעם משום

דדוקא בצואה דמאס וניכר קפדי אבל בבצק וטיט אין קפידא כ"כ ומש"ה לא הוה גזרינן, לשון הטור ולפי שאינן יכולות כו' נהגו הנשים כו', מלשון הרמב"ן נראה שקבעו החכמים הנהגה זו לנשים מפני שאינן בקיאות, ולשון הטור שהנשים מפני שלא עלה בידם לכוון נהגו כו', ובאמת יש כאן מחלוקת בחומר המנהג, והרא"ש באמת לא החמיר בזה כ"כ, שכ' ונהגו הנשים ליטול צפרניהם שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ, ובדבריו מבואר דאין כאן חשש שחכמים הצריכו כן, ובאמת להרא"ש אין הטעם מפני שאינן יכולות לכוין אלא דחיישינן לטיט ובצק או אף לצואה הנדבקת, וכ"כ סמ"ג וסמ"ק המרדכי ונהגו הנשים כו' מפני חששא של טיט ובצק שתחת הצפורן, ומיהו הטור לשיטתו שכתב שאין דרך להקפיד בבצק וטיט הוצרך להביא טעמי' דהרמב"ן, ומ"מ לא החמיר בזה וכדעת הרא"ש.

דעת הרמב"ם נראה דהתוספתא פליגא אמתני' וסברה דצואה שתחת הצפורן חוצצת בפני המים ולכן נקטה החילוק בין כנגד הבשר דלא מקפידין לשלא כנגד הבשר, אבל טעמא דמתני' מפני דאינו חוצץ בפני המים וא"כ מה לי כנגד הבשר או שלא כנגד הבשר.

ולפי משנ"ת בדעת הטור נמצא חומרא בצואה שכנגד הבשר דיבשה חוצצת כיון דמקפדת, וכ"ד תוס' והמרדכי, ומיהו אפשר דלעולם חשיב לח וכדרך שכתב הטור בלפלוף שבעין וגלד שבמכה.

בעיקר דין חציצה בצפורן, נראה דלא צריכינן לקרא דאת הטפל לבשרו, דצפורן חשיבא טפי גופו דזהו עור הבשר, ורק בשער שזה דבר נוסף לגוף ואפשר לגזוז השער בעין לקרא, וכיון שכן אף החלק שהצפורן נמשכת למעלה מכנגד הבשר דינה כהחלק המחובר לבשר, ולפ"ז החלק היוצא מן הבשר ג"כ מצטרף לרוב הגוף לכו"ע, - עיקר הדין

ובמור מבואר דמתני' לא איירי בדיני מקפיד, אלא קמ"ל דגלדי צואה חוצצין בפני המים ולכלוכי צואה אין חוצצין, וכן בין בצק לצואה שתחת הצפורן, וזהו שכתב דאין דרך להקפיד על בצק שתחת הצפורן הלכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ, וצריך לחלק לשיטתו בין כנגד הבשר לשלא כנגד הבשר כמש"כ דשלא כנגד הבשר מתייבש, ולא מסתבר לומר דאמנם התנא דמתני' קאמר דבצק חוצץ מפני שמקפיד וצואה כנגד הבשר אינו מקפיד דא"כ לא הי' הטור מתיר בפשיטות ע"י שאין דרך בנ"א להקפיד כיון דעיקר מילתי' דהתנא לומר דדרך בנ"א להקפיד, מיהו אפשר דהטור ס"ל כחילוקי' דר"ת ואיירי הכא בצואה הנדבקת, ולא הביא דינא דמתני' שיש צואה שאינה נדבקת כיון דלא ברירא מהו, ולכן סתם הדין בכל צואה ונמצא החילוק בין מקפיד לאינו מקפיד, ולפ"ז אם מקפיד אפי' תחת הצפורן חוצץ.

כתב הרמב"ן בפ"ט הי"ב לפיכך נהגו שיהו נוטלות צפרניהן בשעת טבילה מפני שאינן בקיאות לכוון כנגד הבשר ושלא כנגדו, פי' לפי שקשה לנקות לגמרי תחת הצפרנים וע"כ להניח מעט לסמוך דחשיב כנגד הבשר ובזה אינן בקיאות לכוון חששו שמא לא יכונו כראוי, וזהו הטעם שלא אמרו לנקות גם כנגד הבשר, א"נ האי תקנה עדיפא דזה דבר שאין בו מקום לקולות, ולמדנו מזה דפשיטא לן דמקפדת בצואה שתחת הצפורן, ונראה לדקדק מדבריו ז"ל דאף כנגד הבשר רגילות להקפיד אלא שאינו חוצץ משום לחותו וכמשנ"ת, דאי טעמא משום קפידא לא הי' צריך לגזור שמא לא יכונו בדיוק כנגד הבשר, דכיון שנראה שזה כנגד הבשר תו לא קפדא, א"ו הדין דכנגד הבשר הוא משום המציאות שבזה המים מחלחלים, והנה לא הזכיר הרמב"ן חששא דבצק וטיט, וי"ל משום דלא שכיח כ"כ ומשום זה לא היו גוזרים, מיהו למ"ש הטור דלא קפדי, י"ל בפשיטות

אלא בתוקף המנהג ובהלכות ראיתי כתוב כהש"ך, ומיהו נראה שאין לדקדק כל כך בעומק הגזירה כגון אם נשאר משהו שהרי הטוש"ע כתבו טעם הגזירה מפני שאין יכולות לכוין.

בפ"ת סק"י הביא להקל בצפוני הרגלים, ובסברא ודאי נראין דבריו, אבל לטעמי דהש"ך ה"ה צפוני הרגלים וכן משמעות כל הפוסקים (עי' תפאל"מ שהבאנו לעיל) וצ"ת אם אפשר לסמוך ע"ז בשעה"ד, שו"ר בבה"ל סי' ש"מ כתב לסמוך ע"ז בשבת, ע"ש.

ונמצינו למידין דעיקר פירושא דמתני' דצואה שתחת הצפורן כנגד הבשר אינה חוצצת כלל אפי' אם מקפדת, וי"א הטעם משום דבדרך כלל אינה מקפדת, ושלא כנגד הבשר שנתייבש ומקפדת חוצץ, וכן טיט ובצק או צואה הנדבכת אפי' כנגד הבשר, אם מקפדת חוצץ, ואין בזה כלל דנימא בטלה דעתו אלא כפי דעת בנ"א, ובצפוני הרגלים בודאי אין קפידא, וכ"ז מן הדין אבל מכח המנהג אין צד קולא כלל, מיהו אם נשאר רק מעט מהצפורן דהיינו שלא גזזה בדקדוק עד המקום המחובר לבשר אפשר להקל.

ולכא"כ צואה שעל הבשר נמי פשטא דמתני' דלא חייצי כלל ואפי' מקפיד, ומיהו י"מ משום דאינו מקפיד, ולפ"ז יש להחמיר במקפיד, וגלדי צואה ג"כ אפשר שיש מקומות שאינו מקפיד או בשיעור מועט, ומיהו להי"מ אפשר דבגלד קמ"ל מתני' דמקפיד וא"כ בטלה דעתן.

שם במשנה והמלמולין פי' בין שעל הבשר בין תחת הצפורן, ולכאורה הגרגרים שכתבו הראשונים אינם נדבקים, וזה מבואר בטור דלאו דוקא הכונה במקום שנמללו אלא אפי' נפלו על הבשר, ולשון הראב"ד טיט שעל היד שנמלל בידיו עד שנעשה כעין גרגרים ומדובקים בידיו, וצ"ע המציאות בזה.

דצפורן עצמה אינה חוצצת מבואר בתוספתא דקתני דצואה שלא כנגד הבשר חוצץ אלמא צפורן עצמה לא וצ"ע במה שדנו בזה, שו"ר דהתוספתא אפשר לפרש באינו עומד לקצצו דהיינו שדרכו להשאיר הצפרנים בגודל כזה [ועי' לק' פ"י מ"ה בר"ש ורא"ש וכן בתו' ורשב"א חולין ע"ג א' דאף שעתיד לקצוץ היד מ"מ אם לאו כחתוך דמי מטביל כולו ואינו חוצץ], שו"ר באו"ז אמנם הוכיח כן וכ"כ בבהגר"א ס"ק י"ט, ועמש"כ להלן בש"ך ס"ק כ"ה, וע"ע בדין צפורן המדולדלת.

שי"ך ס"ק כ"ב, קו' הב"י במקומה עומדת שהרי כאן כתב הרשב"א (דכל) צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצצת ובהנך דאין חוצצין כתב דוקא כנגד הבשר, וצ"ל דבטבילה מחמירין טפי, ובס"ט ציין לתפאל"מ שכ' דכונת הרשב"א בטבילה מפני צפוני הרגלים שאין דרך לנקותם ושם הצואה נדבכת, מיהו ג"ז אינו מיושב סתימת הרשב"א.

שי"ך ס"ק כ"ה דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא וזהו כעין מ"ש הרב ומאחר דכבר נהגו כו', צ"ע דהא אם לא נצריכנה טבילה אחרת שוב לא תקפיד עליה ונמצא דהכשר הטבילה ואי ההקפדה באין כאחת, וי"ל דמ"מ לא רצו להתיר בענין זה, והנהגה הש"ך כתב כן כדי שלא תקשי על הראב"ן ממתני' דדוקא בצק חוצץ אבל הצפורן עצמה לא, ושמא לא ראה ראב"ן התוספתא ומפרש למתני' בצפורן שכנגד הבשר, ובפשוטו כונת הרמ"א לאו משום חציצה (והרי לא כתב חוצצת) אלא כדי לקיים המנהג בחומרתו ובאמת למ"ש לעיל לדקדק מלשון הרמב"ן והרשב"א שחכמי הדורות קבעו כן מפני שהנשים אינן בקיאות, לפ"ז בודאי יש מקום לגדור הנהגה זו ולהצריכה טבילה אחרת, ויש להוסיף דבצפורן אחת גנאי הדבר ומקפדת יותר, ולעומת זה אם לא גזזה כלל בודאי ראוי למיגדר מילתא, ובס"ט כתב שאין לדחות דברי מהר"ם מלובלין ואין כאן נדון בהלכה

אבק שעל רגליו ושחרורית שבכלים

מ. שם ולא יטבול באבק שעל רגליו, לא יטבול את הקומקום בפחמין אא"כ שפסף, לישנא דמתני' משמע לכתחלה הוא דלא יטבול, והר"ש לק' פ"י מ"ד הביא דבתוספתא מחלק בין אם טבל בחמין או שפסף דטהור ואם לאו טמא, ונראה דאבק שעל רגליו חוצץ, וקמ"ל התנא שלא יסמוך ע"ז שירד האבק במים דאע"ג דבעלייתו ליכא אימר ברדיוני נפל, אבל אם טבל בחמין סמכינן שבשעת טבילה כבר ירד האבק, [ולפ"ז הוה כעין אשה לא תטבול בנמל נדה ס"ז א' כפרש"י שם].

והנה במתני' לא קתני באבק אא"כ שפסף, ונראה דבאמת לא שרינן לטבול על סמך שישפסף בתוך המים שהרי אינו רואה אם ירד כל האבק, ואכתי איכא למיחש דברדיוני נפל, וכן בחמין לא שרינן לכתחלה, ולפ"ז הא דקתני במתני' לכתחלה לא יטבול היינו בכל גווני, והתוספתא איירי לענין דיעבד דבצונן חיישינן דברדיוני נפל וטמא, ובחמין או ששפסף תלינן שירד הכל בשעת השפשוף ולא חיישינן דברדיוני נפל וטהור, [ואין ללמוד מכאן לדין טבילה בנמל לאסור בדיעבד דהכא אתחזק אבק על רגליו].

ומדנקט תנא לדינא דקומקום הכא, נראה דאיירי דומיא דאבק דהיינו השחרורית שנדבק לקומקום מבחוץ, ואף שאין מוריד כל השחרורית, דזו שדבוקה היטיב ואינה יורדת ע"י שפשוף לא חייצא, דאינו מקפיד וגם עצם הכלי הוא שהושחר, מ"מ צריך לשפסף דמה שנוסף שחרורית הרבה ירד בשפשוף, והיינו דקמ"ל אא"כ שפסף ולא קתני סתמא כדקתני באבק, והרא"ש בשם הרמב"ם פירש דהיינו פחמים שמכבים בפנים התנור, וצ"ע א"כ מאי שייטיה הכא הא לאו בחציצת כלים קיימינן, ובפשוטו איירי דומיא דאבק שנדבק על רגליו מבחוץ, וגם סתם

קומקום היינו שמחמין בו חמין, וכן צ"ע אם הפחמין שמדובקין בפנים נעקרין בחמין, שו"ר בבהגר"א יו"ד סי' ר"ב סק"ג שכ' ופשטא דמתני' לא משמע כפי' הרמב"ם וכן דברי התוספתא היו רגליו מלאים אבק כו' קומקום כו' ואין להקל עכ"ל.

ולפי מה שנתבאר דסגי בשחרורית שיוור ע"י שפשוף נחא נמי מה שתמה הרא"ש דשחרורית דקומקום שדרכו בכך אינו מקפיד וחשיב כדופן הכלי, דודאי יש חלק שחרורית שהכלי עצמו הושחר, ואותו אינו יורד בשפשוף ואמנם אפי' בכולו אינו חוצץ דחשיב גוף הכלי כמ"ש הרא"ש, אבל השחרות הנדבקה שיוור בחמין או בשפשוף פעמים שמקפיד וגם לא חשיב כדופן הכלי, ועי' יו"ד סי' ק"כ סי"ג, שו"ר בחזו"א מקואות כתב מקור לזה כמו כלים הבלוסים דתנן בסמוך מ"ה, ועי' ר"ש סוף פרקין, (וע"ע בתוספתא סוף פרה).

ובערוך פירש שמא ישרה במים ונעשה טיט וחוצץ, ויש לעיין א"כ מ"ש חמין דתניא בתוספתא דטהור, ואפשר דר"ל שמא ישרה במים באופן שיתקבץ הרבה על הרגל במקום אחד ויחוצ דכיון שאין המים הצוננים ממחין האבק בקל יש לחוש שיתקבץ באופן שחוצץ, ואח"כ ברדיוני נפל, ולפ"ז אמנם האבק חוצץ אלא שחיישינן שישרה באופן כזה שאף כשירד מרגליו יחוצ, אבל בחמין לא חיישינן שיתקבץ במקום אחד כיון דזה יורד בקל מן הרגל, וכן אחר שפשוף לא חיישינן שיתקבץ, ויש ללמוד מזה דאבק חוצץ אפי' לח וצ"ע.

שו"ע סי' קצ"ח סמ"ה לא תטבול כו' יש מי שאומר כו', לפמשנ"ת איירי הכא בשעלתה ולא נמצא עלי' אבק כלל, דלא משמע דהגדון הוא אם אבק חוצץ, [וכ"מ בב"י שכ' דטעמי' דהרמב"ם שסתם מים מעבירין האבק], מיהו טעמי' דהרמב"ם אין

לאיש [דלא מסתבר שבא לומר שיותר מקפיד האיש בביה"ס מבראש], ויש ללמוד מדר"א לרבנן דאף אותן ששינו דאין חוצצין משום דאין דרך להקפיד עליהן, מ"מ כל המקפיד עליו חוצץ, דלא מסתבר שר"א בא לומר דאיש מקפיד בביה"ס יותר מבראש וכן שאשה מקפדת פחות מבלב, דאין לחדש במילתי' דר"א תרתי פלוגתות הפוכות, וכיון דמודה לחכמים בדין ביה"ס דאיש ואפ"ה מסיים עלה דכל המקפיד עליו חוצץ ש"מ דבמקפיד לעולם חוצץ, ואף שר"א לא חידש כלום בהא דכל המקפיד חוצץ, מ"מ כיון שבא לומר דאין כאן כלל באשה שחוצץ לא מצי למימר אחד האיש ואחד האשה כל שאין מקפיד עליו אינו חוצץ דלשון זה מתפרש שר"א בא לומר דאף אשה אינה מקפדת, ואין הדבר כן, דר"א אתא למימר דמה שמצוי באשה טעם לקפידא אינו מחייב לקבוע כלל כזה בכל הנשים, דנימא דאינך בטלה דעתן, דכיון שאין סיבת ההקפדה מתחייבת מצד החוצץ, אלא מפני סיבה צדדית, בכה"ג אין לקבוע כלל אלא הכל לפי מה שהיא אשה.

וְלִבְנֵי וְלִבְנֵי יֵשׁ לְהַבִּיא רֵא' מֵהָא דְפִלְגִי רַבִּי וְרִיבְרִי בְּתוֹסְפָתָא הַבִּיָּאָה הַר"ש בְּסוּף פ"י הַעוֹשֶׂה קִלְקִי בְּרָאשׁוֹ דְּרַבִּי אֹמֵר חוּצָץ וְרִיבְרִי אֹמֵר אֵינוֹ חוּצָץ, וּמִבּוֹאֵר שֶׁם בְּר"ש דֵּהֵינּוּ קִלְקִי הָרָאשׁ דִּמְתַּנִּי, וְלֹא מִסְתַּבֵּר שִׁיחֲלֹק רַבִּי וְרִיבְרִי כֹלִי הָאֵי דְלִרְבִּי בְּטֻלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁל הָאֵינוֹ מִקְפִּיד וְלִרִיבְרִי אֵיפְכָא, אֲבָל אִם נִימָא דֹאף הֵנִי דֵּאֵינוֹ חוּצָץ ר"ל דֵּאֵין בֹּזֵה כֹּלל דְּכוּ"ע קִפְדִּי נִיחָא, דֵּהוּ דוֹמִיא דְּפִלּוּגְתִּיָּהּ, דְּר"א וְרַבְּנָן דֹּאף דְּרֹב הַנְּשׂוֹאוֹת קִפְדִּי ס"ל לְר"א שֶׁאֵין לְקַבּוֹעַ בֹּזֵה כֹּלל דְּכוּלָּהּ קִפְדִּי, מִיָּהוּ לֹא דְּמִי לְגַמְרִי דְּפִלּוּגְתִּיָּהּ דְּרִיבְרִי וְרַבִּי הֵינּוּ בְּמִדַּת הַקְּפִידָא שְׁבֹזָה, אֲבָל פְּלוּגְתָא דְּר"א לְפַשְׁטָנָהּ הֵינּוּ דֹאף בְּמַצֵּב כֹּזֵה שֶׁל קִפְדָּא אֵין לְקַבּוֹעַ כֹּלל וּמֵהַטֵּעַם שֶׁנִּתְבָּאֵר. **וְלִבְנֵי** וְלִבְנֵי פִירוּשָׁא דִּמְתַּנִּי רֵא' אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה שׁוֹיִן בְּדִבְרֵי, וְכֵדִי שֶׁלֹּא

נִרְאָה כֵּן אֲלֵא הַנְּדוֹן אִם אֲבָק חוּצָץ, וְקֹאמֵר הַתָּנָא דְּלִכְתַּחֲלָה אֵין לְטַבּוֹל בּוֹ דְּנֵהִי דֵּאֵין בּוֹ מַמְשׁוֹת כ"כ מ"מ רָאוּי לְהַסִּירוֹ קוֹדֵם טְבִילָה, וְדֹקֵדֵק הַרְמַב"ם מִן הַלְשׁוֹן דְּדוֹקָא לְכַתַּחֲלָה אֲבָל בְּדִיעַבְדּ שְׁפִיר דְּמִי, וְלֹא הוּצָרְךָ בֹּזֵה לְגִירְסַת הַתּוֹסְפָתָא ע"י ב"י אֲלֵא דוֹקִיא דִּמְתַּנִּי כְּתָב, וְזֶהוּ הַטֵּעַם שֶׁלֹּא הֶעֱתִיק הַתּוֹסְפָתָא, וְלִפ"ז אִפִּי נִשְׁאָר אֲבָק עַל רִגְלֵיו אֵינוֹ חוּצָץ, מִיָּהוּ בְּקוֹמְקוֹם לֹא כְּתָב הַרְמַב"ם דָּאֵם לֹא שִׁפְשֵׁף טַהוֹר, וְהֵינּוּ מִשּׁוּם דִּקְתַּנִּי אֲא"כּ שִׁפְשֵׁף, וּמִתְּפַרֵּשׁ שְׁפִיר לִישָׁנָא דְּלֹא יִטְבּוֹל אֶף לַעֲנִין דִּיעַבְדּ דְּלֹא קְתַנִּי לְשׁוֹן דִּיעַבְדּ.

עניני מקפיד המשתנים לפי האדם והזמן

י. שם מ"ב ג' קִלְקִי הֶלֶב כו' קִלְקִי הָרָאשׁ כו', כְּנִרְאָה הַחִילּוּק מִשּׁוּם דְּקִלְקִי הָרָאשׁ מְצוּיִים וְכֵן בְּבֵית הַשְּׁחִי וְהַסְתֵּרִים, אֲבָל קִלְקִי הֶלֶב וְהִזְקָן נַעֲשִׂים רַק בְּמַצֵּב מִיּוּחַד שֶׁל זֵיעָה מְרֻבָּה, הֵלֶכֶךְ לְגַבִּי קִלְקִי הָרָאשׁ הוּא כו"ע כְּצַבֵּעַ בְּצַבְעוֹ וְטַבַּח בָּדָם, וְהֵנָּה בּוֹדָאֵי יֵשׁ זְמָנִים שֶׁהָאָדָם מִקְפִּיד לְסַלֵּק קִלְקִי הָרָאשׁ וְכֵן הַצַּבֵּעַ צַבְעוֹ וְהַטַּבַּח הָדָם, וּמ"מ חֲשִׁיב אֵינוֹ מִקְפִּיד, כִּיּוֹן דְּבִכְלָלוֹת הַדְּרָבִים אֵין הָאָדָם מִקְפִּיד עֲלֵיהֶם וְכִבְר נִתְבָּאֵר לַעֲלִי סִק"ד דְּלֹא דְּמִי לְטַבֵּעַת שֶׁמִּקְפִּיד בְּשַׁעַת לִישָׁה, דֵּהֶתֵם הָעֵנִין שֶׁאֵין הַטַּבֵּעַת בְּטֻלָּה לְגוֹף כִּיּוֹן שֶׁאֵינָהּ יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ עִם הַגּוֹף בְּשַׁעַת לִישָׁה, אֲבָל מֵה שֶׁהָאָדָם מִתְהַדָּר לְנִקּוּת עֲצָמוֹ בְּזִמָּן מִן הַזְּמָנִים אֵינוֹ מוֹנֵעַ הַלְכָלוֹךְ הַמוֹעֵט לִיחֻשָּׁב גּוֹפּוֹ, שֶׁהִרִי אֵין כָּאֵן מַצֵּב מִיּוּחַד בְּשִׁימוּשֵׁי הַגּוֹף שֶׁהֵם מְפִרְעִים בְּמַצִּיאוֹת, אֲלֵא דִישׁ פַּעֲמִים שֶׁהָאָדָם מִקְפִּיד, וּמַצֵּב זֶה שְׁבִרֹב פַּעֲמִים אֵינוֹ מִקְפִּיד זֶהוּ הַנִּקְרָא אֵינוֹ מִקְפִּיד, וְלִפ"ז אֶף אִם בְּשַׁעַת זֶה בּוֹדָאֵי מִקְפִּיד וְכִגּוֹן שְׂרָצוֹנוֹ לְנִקּוּת עֲצָמוֹ לְגַמְרִי כַּעַת לְכַבּוֹד הָרִגֵּל, מ"מ מֵהֵנָּא טְבִילָתוֹ כִּיּוֹן דְּדִבְרֵי זֶה חֲשׁוֹב אֵינוֹ מִקְפִּיד.

שם מ"ג רֵא' אֶחָד הָאִישׁ כו', פִּשְׁטוֹת הַמִּשְׁנָה נִרְאָה דְּלֹא פִלְגִי ר"א אֲלֵא אֲדִינָא דְּבִיָּה"ס, וְלִפ"ז מִסְתַּבֵּר שֶׁבֵּא לְהַשׁוּוֹת אִשָּׁה

לשון הרמב"ן בהלכותיו פ"ט הי"ג אפי' כל שהוא חוצץ בטבילה כיצד כו' אם מקפדת עלי' ודרכה להעבירה לא עלתה לה טבילה, ואם אין דרכן של נשים להקפיד בכך לעולם עלתה לה טבילה, הנה רבנו השכיל בלשונו שלא כתב שריותא דאינו מקפיד אלא בשאין דרכן של נשים להקפיד, וברישא כתב דכל שמקפדת חוצץ, ואף הרשב"א בתוה"ק לא העתיק הדין אלא דלא מהני מה שהיא אינה מקפדת, אבל איפכא לא כתב.

ואפשר דענין בטלה דעתו שכתב הרשב"א במקפיד במה שדרך בנ"א שלא להקפיד, היינו דוקא בדברים המצויים על הגוף ממילא, ובזה אמרין דכל שאין דרך בנ"א להקפיד חשבינן ל' כגוף האדם, דה"נ פעמים שהאדם חפץ בנקיון מיוחד אף בדברים שחשובים גופו, וכמו שגזוז שער וצפרניו לנזי, אבל בדבר שנדבק על הגוף במקרה, אלא שמפני מיעוטו אין דרך להקפיד, אפשר דבזה לא מהניא סברא דבטלה דעתו להחשיבו כגופו, ולפ"ז צבע שמקפיד על הצבע אמנם לא בטלה דעתו, ומיהו בזה בלא"ה נראה כן שאין לומר בטלה דעתו שאינו חפץ שתהא אומנותו מכרזת עליו, ולפ"ז אין הנדון אלא בקלקי דשאר השנויים במתני' הרי אינם חוצצים בפני המים, (ואין לך בהם אלא לכלוכי צואה וצואה שתחת הצפורן דהני מצויים ממילא), ואם אמנם כן ניחא טפי דברי הרשב"א, אבל צ"ע אם יש לחלק כן, די"ל שכל לכלוך מועט חשיב כנהי' ממילא על הגוף ולא דייקנין מהו הלכלוך, וא"כ בכל מילי איכא סברא דבטלה דעתו.

וענין בטלה דעתו כשמקפיד בדבר שאין דרך להקפיד, היינו דנקטינן שאין כאן קפידא גמורה כיון שאין סיבה לקפידתו, ומיהו אם יש טעם המתקבל לקפידתו לא גרע מאשה דמחלקינן בין נשואה לפני' לענין ביה"ס, וכגון מלך דבעינן ביפיו תחזינה עיני' דודאי אף קלקי חוצצין בו, ובענין אינו מקפיד בדבר

יתפרש דטעמי' משום דאף הנשואות לא קפדי הוסיף בבא דכל המקפיד כו', ומדברי הרמב"ם בפיה"מ נראה דאמנם ר"א לא קאמר אלא אחד האיש ואחד האשה, ותנא דמתני' מסיים כל המקפיד כו', עי' תוי"ט ועמש"כ לעיל סק"ב, וברא"ש ג"כ נראה דמפרש דפלוגתא ר"א היינו דמשהו אשה לאיש שסיים ע"ז ורבנן סברי כל אשה נשואה מקפדת.

והרשב"א בתוה"א כתב דלרבנן כיון דדרכן של נשים נשואות להקפיד, אפי' אינו מקפדת בטלה דעתה וההפך באיש דכיון שאין דרכן של אנשים להקפיד אע"פ שזה מקפיד בטלה דעתו, ולר"א כל אחד ואחד לפי הקפדתו בין איש בין אשה, וצ"ע דלפ"ז אין פלוגתא ר"א בביה"ס בלבד אלא בכל כללי חציצה ששנינו אם מקפיד או לאו ס"ל לר"א דאין כלל וכל אחד לפי הקפדתו, ולא משמע כן כלל, וצ"ל דודאי ר"א רק אביה"ס קאי, וס"ל דאין כלל בזה בין לאנשים להאי גיסא ובין לנשים לאידך גיסא, ואמנם ודאי באינך דמתני' יש כלל, וכל היוצא מן הכלל בטלה דעתו, ולפ"ז ר"א פליג בתרתי בגוונא דביה"ס, ומשמע ל' להרשב"א הכי מדקאמר כל המקפיד עליו חוצץ ולמה לי לאשמועינן דין זה אם לא דפליג גם באיש, וכן מדקאמר אחד האיש ולא קאמר ר"א אומר אף באשה, מיהו מדנקט פלוגתייהו הכא ולא במתני' דחוצצין אין ראי' דפליג אדינא דאיש דשפיר י"ל שבא לשנות במתני' דאין חוצצין שאף אשה כן, ולהאמור מודים ר"א וחכמים דאף המקפיד על קלקי הראש ובית השחי בטלה דעתו, וק"ק מהתוספתא דס"ל לרבי דקלקי הראש חוצץ.

מדברי הרמב"ם פ"ב מה' מקואות ה"ג ז' י"ד נראה שחזר בו מפירושו במשניות דבית הסתרים קאי אקלקי, שהרי כתב בית הסתרים באשה חוצץ עד שתדיח תחלה כו', מיהו נראה דאף בחיבורו כונתו לקלקלי אלא שהוסיף כמ"ש בפירושו שבביה"ס מצוי קלקי לעולם עי"ש, וצ"ע.

שמקפידין א"צ לטעם זה, אלא דכל דמקפידין ע"ז בנ"א לא בטיל לגופו.

ובפשוטו צ"ל דסברא דבטלה דעתו אמרינן נמי בדאורייתא כשרובו בדבר שאין דרך בנ"א להקפיד והוא מקפיד דאינו חוצץ, דאל"כ למה ראו חכמים להוציא כיון דבכה"ג מדאורייתא חוצץ, ומיהו אין קר' כ"כ די"ל שראו חכמים צורך לקבוע הלכות ברורות בדברים הרגילים ושלא יבא כל אדם למדוד במדת קפידתו, וממילא הוצרכו לקבוע אף לקולא דאי לא הא לא קיימא הא, וסמכו על גזירתם דרובו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ, דע"ז ממילא לא יכשלו באיסור.

ולכאורה לכל הפירושים אין הנדון אלא באלו שקבעו חכמים, אבל בצק שתחת הצפורן אע"פ שאין דרך להקפיד, מ"מ אין כאן כלל דבטלה דעתו, ובב"י דקדק מזה דדעת הטור דאם הוא מקפיד אע"פ שאין דרך להקפיד מ"מ חוצץ, ואפשר דבהני הנלמדים בק"ו מקלקי הראש אנן נמי מצינן למימר בטלה דעתו שהרי קלקי הראש פלוגתא דתנאי וקיי"ל (לשיטת הרשב"א) דבטלה דעתו, כ"ש בצק שתחת הצפורן דחזינן שאין דרך להקפיד, ומ"מ נראה דאף הרשב"א לא כתב כן כי אם בהני השנויים במשנתנו, ואף בתוה"ק לא העתיק הצד דבטלה דעתו כשמקפיד.

יא. מדה דבעי רבא זבחים צ"ח ב' ברבב ודם על בגדו היכא דעביד הא והא אם חוצץ יש ללמוד דבשאר מילי דתנן דלא חייצי משום דאינו מקפיד אפי' כמה נמי לא, דעד כאן לא איבעי ל' לרבא אלא בדבר שדרך בנ"א להקפיד, והנדון אם טעמא דאומנותו בכך מהניא שלא יקפיד אפי' אתרתי מילי, אבל בקלקי הראש ובית השחי ולכלוכי צואה שעל בשרו דאיך דרך בנ"א להקפיד עליהם ה"ה תרתי.

כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דענין מקפיד ואינו מקפיד אינו תלוי בהנהגת בני

האדם, ואף אם יסכימו כל העולם שלא להקפיד על דבר שנקבע הדין שהוא חוצץ אין בכך כלום כו' עיי"ש, ונראה דלא בכל מילי אמרינן הכי ודוקא בדבר שהדין קובע דבטלה דעתו של האינו מקפיד, אבל מצינן במתני' חלוקים בין בגדי עני לבגדי בעה"ב (ובין בנאים לבור) ואע"פ שאין לעני סיבה מיוחדת כמוכר רבב אלא שלפי עניותו אינו מקפיד ולא אמרינן דבטלה דעתו, וה"נ אפשר שכל העולם יחליטו שלא להקפיד, מיהו בדברים שאין להם הגיון לא מהני ההחלטה דבטלה דעתם, ואפשר דדוקא אם החליטו שלא להקפיד אבל אם החליטו על יופי המוסכם (אף נגד השכל) שפיר מהני דמה שהאדם חפץ בזה מפני ההתנאות לפני בני אדם משוי ל' אינו מקפיד.

והוכיח כן אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מהא דמיבעי ל' לרבא במוכר רבב וטבח ואיכא תרוייהו על בגדו אם חוצץ ועלתה בתיקו ואמאי לא נחית לדקדק בדעת בנ"א, ובפשוטו ה"י אפשר לדחות דלא מצוי כה"ג שיהא שייך לדון עפ"י הקפדתו, אבל אין זו דחי' דעיקר הראי' היא מזה שנחית רבא לדון בדבר שאין בזה כלל ולקבוע הדין, הרי מכיון שאין בזה כלל אזלינן לפי הקפדתו, א"ו לא מהני דעתו בזה אם לפי השכל הישר בכולי האי קפדי, ומיהו אפשר לומר דרבא ידע שפיר שהדרך להקפיד בכה"ג טפי, אלא דמספקא ל' כיון שאינו מקפיד כ"כ, אם מצב כזה משוי ל' מקפיד, שהרי האדם הזה אמנם הולך עם הבגד כששני הלכלוכים עליו כפי עבודתו, אלא דמ"מ יש לו הרגשת קפידא על שהלכלוך מרובה, ומצב זה של קפידא עלה בתיקו.

יש לעיין בבעיא דרבא מדאורייתא מאי, וכגון שהי' רוב הבגד בדם ורבב אבל כל אחד בפ"ע מיעוט הוא, אי חשיב בכה"ג רובו המקפיד כיון דמקפיד על מצב זה, או דכיון דאינו מקפיד אלא על אחד מהם חשיב מיעוט, ומסתברא דכרובו המקפיד חשיב.

שנדלדל מקצתו, ולכן נראה דאין כונת הרא"ש למעוטי רובה, אלא ר"ל דלא איירי בנדלדלה כל הצפורן ממקום חיבורה עם הבשר אלא שחלק מן הצפורן נדלדל, ובאמת ה"נ מסתברא דבדרך כלל כשדנים על צפורן היינו על הענין המיוחד שבצפורן השונה משאר הגוף.

והנה גרסת הרא"ש בתוספתא דאבר ובשר המדולדלין חוצצין, ולפ"ז נראה דה"ה צפורן שנדלדל ממקום חבורה בבשר חוצץ, ודוקא בצפורן שנדלדל מקצתו המחובר לצפורן ולא לבשר תנן דאינו חוצץ דאורח' הכי, ולדעת ש"פ דגרסין אין חוצצין לרבותא נקט צפורן אף דרך לגוזזו וכ"ש אם נדלדל במקום חבורו בבשר, ובפשוטו מדלא העתיק הרא"ש מתני' דצפורן המדולדל והביא רק התוספתא דריב"י יש ללמוד דרבותא קמ"ל אפי' רובה דאי למעוטי קאתי הו"ל לאתויי למתני' ולמימר דדוקא ברובה, א"ו כ"ש קאמר ותו לא הוצרך לאתויי מתני', וצ"ע בטור שכ' דפירשה מיעוטה חוצצת, ומ"ש במדרכי לא נתפרש, ובאו"ז כתב דרובה וכ"ש מיעוטה עיי"ש, שו"ר בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה.

כבר כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיותר נראה כגירסא דאבר ובשר אינן חוצצין, ויש להוסיף דכ"מ בירושלמי פסחים פ"ג ה"ב עיי"ש שמונה אותן שאין חוצצין שהם חיבור לטומאה ולא להזייה.

שם במתני' כשות של קטן, פי' דאפי' מקפיד אינו חוצץ ונראה הטעם משום דהיינו רביתי', אבל בגדול מחלק בתוספתא דדוקא באינו מקפיד אינו חוצץ, ויש לעיין אכתי מ"ט לא חשיב גופו כיון שלא נשרו כשהגדיל ושמא אין חיותם מהגוף דנחשבינהו כבשרו, וצ"ע, שו"ר בראב"ד בהשגות פ"א מטו"מ ה"ג תמה אמנם בזה וכתב לפרש בע"א עיי"ש, ומדבריו ז"ל נראה דמפרש לא טמא ולא מטמא משום דמקפיד ולכך לא חשיב גופו

ויש להסתפק באינו מקפיד על מיעוטו, אבל מאחר שנתרבה על רוב הגוף הרי הוא מקפיד עליו, ואם הכל ממין חציצה אחת נראה דחשיב עכשיו מקפיד על כולו, ויש להסתפק בקלקי הראש יחד עם שאר חציצות שאינו מקפיד, ומסתברא דגם בזה חשיב רובו המקפיד, וצ"ע.

ציפורן המדולדלת

יב. שם במתני' וצפורן המדולדלת, לכאורה נראה דרבותא קמ"ל דאף צפורן שאינה חלק מגוף האדם כאבר ובשר והי' מקום לומר דמשנדלדל ועתיד ליפול תו לא חשיב כגוף האדם וחוצץ קמ"ל, אבל כ"ש אבר ובשר וה"נ תניא בתוספתא לפנינו, ואין הטעם משום דאינו מקפיד דהא ודאי עתיד להסירו אלא דכל חלק מגוף האדם אינו חוצץ, ונראה דצפורן שפרשה לאו היינו צפורן שנדלדלה, דפרשה מתפרש על חלק הצפורן שרגילים לגוזזו וכבר פירש רובו ממקום חיותו, ונדלדל מתפרש על כל הצפורן המחוברת בגוף דומיא דאבר ובשר, וקמ"ל ריב"י בתוספתא דאף בפירשה רובה אינה חוצצת (וכ"ש מיעוטה), ולפ"ז אין ללמוד מדברי הפוסקים שהעתיקו מתני' דצפורן המדולדלת דה"ה פירשה כיון דשני ענינים הם, ואותו חלק שרגילין לגוזזו גרע כשפירש רובו, ומיהו במיעוטו משמע דפשיטא לי' לריב"י דאינה חוצצת, וא"כ אף אי פליגי רבנן ברובה מ"מ במיעוטה מודו.

ובפי' הרא"ש כתב דצפורן המדולדלת שנדלדל מקצתו, ואפשר דכונתו לפרש דמתני' לכו"ע ולא קתני הכא חידושא דרובו דתוספתא, ולפ"ז מדולדלת ופירשה תרווייהו בחלק שרגילין לגוזזו דפירשה רובה ודאי מתפרש הכי דבזה שייך למדוד ברוב ומיעוט, ויש לעיין א"כ למה פסק כריב"י כיון דסתמא דמתני' משמע לי' רק מיעוט דאי ריב"י לפרושי מתני' אתא לא הי' לו לפרש במתני'

וזה צ"ע, (וקצת משמע שם שהבין כונת הרמב"ם על שער הרגיל בכל הגוף) וצ"ע בשיטתו ז"ל שם, ועי' ר"ש ובאליהו רבה, - במ"ש הגר"א בלא טמא ולא מטמא כו' עי' ירו' פסחים פ"ג ה"ב ובגליון שם.

- הוספה -

לפמשי"כ הגר"א דלא טמא ולא מטמא אכולה מתני' קאי, וכ"נ בתוספתא ובתו"כ דשאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין כולן אינן חיבור לטומאה, לפ"ז יש לפרש צפורן המדולדלת באופן שאינה כגוף האדם ואעפ"כ אינה חוצצת, ואפשר הטעם מפני שאינו מקפיד, או דהו"ל כידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקוצצן פ"י מ"ה דגוף אחד אינו חציצה, עמש"פ שם בזה, [ואם הי' קצה הצפורן חוץ למים ג"כ עלתה לה טבילה דכיון שהיא מדולדלת אינה חיבור והו"ל כרטייה שא"צ להיות במים, לפמשנ"ת להלן במשנה ידיות הכלים], ולע"כ (לפו"ר).

בית הסתרים

יג. ס"ו ב' ואמר רבא לעולם ילמד אדם כו' מעשה בשפחתו של רבי כו', אם נפרש דהא דבעינן ראוי לביאת מים מדרבנן הוא ניחא הא דקמ"ל דהצריכה רבי טבילה אחרת, וכן לישנ' דרבא לעולם ילמד אדם כו', משמע דאין זה חיוב גמור, ואפשר דנקט לשון זה משום דמצוי מכשול דסברי כיון דא"צ ביאת מים א"צ הדחה וקאמר רבא דלעולם ילמד אדם כו', ועוד דבתוספתא פליגי רבי וריב"י באספולנית מלוגמא ורטי' שעל בית הסתרים, ובפשוטו נראה דלא פליגי בכל חציצת ביה"ס דא"כ הו"ל למיתני בפירוש ביה"ס א"צ שיהא ראוי לביאת מים, ואי בעינן ביאת מים מדאורייתא מ"ש מלוגמא ואינך, אבל מדרבנן ניחא שלא החמירו בהני שהם לרפואה, ועוד דבר"ש מקואות פ"י כתב לפרש דלא חיישינן לחציצת ביה"ס בכלים וכ"כ הרא"ש בפסקים, ואי דאורייתא הוא מ"ש

כלים מאדם, הא לענין חציצה מקיש להו בתו"כ מדכתיב וכבס בגדיו ורחץ בשרו, ועמ"ש להלן ס"ק י"ד מדברי הר"ש שלהי מקואות.

ובתוי' כתבו דכל בשרו משמע לרבות ביה"ס, וצ"ע דבחגיגה י"א א' דרשינן מיני' מים שכל גופו עולה בהם ומייתורא דכל קדריש כמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, ועוד צ"ע דבשרו משמע אבראי ואיך נלמד מכל בשרו דגוואי, ומיהו גרסת תו' בקדושין כ"ה א' דמידיו דריש אבראי וכ"ה בתו"כ וכ"ה ברמב"ם (ועי' נדה מ"ג א'), ועוד יש לעיין כיון דע"כ מדאורייתא ביה"ס לחודייהו לא חייצי דמיעוטו ניהו, וא"כ נמצא דביה"ס מצטרפין עם שאר הגוף הצריך ביאת מים לשווייה רוב, ולא מסתבר כ"כ בענין רוב הגוף שכל תוך חלל הפה יחשב כעור הבשר כיון דבצורת רוב הגוף אינו נראה כן, [וכן יש להסתפק אם ביה"ס מציל דלא להוי כולו דחוצץ אפי' אינו מקפיד], ועי' ר"ש סופ"ח דמקואות, שו"ר בס"ט ס"ק כ"ג.

ובריב"א קדושין שם פירש דמדרבנן הוא דבעינן ראוי לביאת מים כיון דאשכחן דחשיב גלוי לענין טומאה, ולפ"ז ניחא הא דלא בעינן לכתחלה ביאת מים וכמשה"ק תו', ובאמת צ"ע למה לא מפרשינן קרא דכל בשרו לענין לכתחלה דלא מסתבר שיהא ענין ראוי לביאת מים בזמן שאין ענין כלל בביאת מים, וכן הביאו שיטה זו הרמב"ן והרשב"א, וז"ל הרמב"ן וי"מ לבא בו מים בעינן מדרבנן, שאע"פ שלא הצריכו חכמים שיהא צריך לבא בו מים הצריכו שיהא ראוי לכך ותקון רבנן כעין דאורייתא, ואפשר דהואיל ומצינו לענין טומאה שהוא גלוי אף לענין טבילה גלוי הוא שצריך שיהא ראוי לבא בו מים, עכ"ל, ונראה כונתו די"מ שמדרבנן בעינן ביאת מים בביה"ס לכתחלה ותקון רבנן כעין דאורייתא דבראוי סגי, ושוב אף לכתחלה א"צ ביאת מים כיון שלא תיקנו חכמים אלא

מקום להקל כיון דא"צ ביאת מים אי מדאורייתא עכ"פ בעינן ראוי לביאת מים, ואי נימא דמדרבנן הוא ניהא, דאף דבשאר הגוף נמי לא חיישינן אלא לחציצה דרבנן דעל רוב הגוף ודאי תוכל לומר דברי לה שלא הי', מ"מ כיון שמדרבנן חוצץ לא תלינן לקולא, ומ"מ בביה"ס שעיקרו מדרבנן ולא הצריכו בו ביאת מים יש להקל יותר, [ולא כתב הראב"ד בפשטות דהאי עיקרו מדרבנן כיון דחששא דמיעוט נמי דרבנן הוא וכמש"כ], שו"ר בס"ט ס"ק כ"ג נ'.

במימרא דר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו כו', דקדק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה במנחות ס"ז סק"י דלכאורה הול"ל נהי דבילה לא מעכבא אבל ראוי לבילה מעכבא, ונראה מזה דמסברא לא היינו מחדשים ענין זה, אלא דמגזיה"כ דבלולה ילפינן לה, דאין לומר דבילה מעכבא כו', כלומר דזה אתי קרא דבילה למיפסל, ומהכא הוא דילפינן שיש סברא כזאת דאף שאין הדבר מעכב אבל ראוי לדבר מעכב, והיינו דבכל דוכתא דבעינן למימר כי האי סברא מיייתנן להא דר"ז, דמהכא הוא דילפינן סברא זו, עכ"ד שם עיי"ש, ולפ"ז מיושב יותר הא דמיייתנן לדר"ז הכא אף אי מילתא דרבנן הוא, דאי לאו דאשכחן סברא כזו בדאורייתא אף לחכמים לא הי' מקום לגזור בדרך זו, וראו חכמים צורך לגזור על ביה"ס ולא רצו להחמיר למלאות הפה במים וסמכו גזירתם כדר"ז.

מיהו מדברי הרמב"ן והרשב"א בקידושין שם נראה דלא ניהא להו לקבוע דהוה רק מדרבנן, שכ' הדברים בשם י"מ, והרמב"ן סיים בתירוק אחר כמש"כ לעיל, וכן הרשב"א הביא דברי התו' דהוה דאורייתא, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שאין להקל.

ושו"ר דבאמת מהא דמיייתנן בקידושין לדר"ז נראה כפי' תו', דטפי הול"ל התם אקו'

שיהא ראוי, אבל אי הוה דאורייתא הי' הדין דלכתחלה תיבעי ביאת מים, ויש לעיין במ"ש ואפשר דהואיל ומצינו כו', אי לאיפלוגי אי"מ אתא ולמימר דאיכא טעמא דניבעי ראוי לביאת מים מדאורייתא, או דטעמא דראו רבנן להצריך ביאת מים קאמר, ומדברי הריטב"א נראה ללמוד דטעמייהו דרבנן קאמר שכ' וז"ל דמקום הראוי לבא מים בעינן אומר רבנו נר"ו דהא מדרבנן בעלמא הואיל ולענין טומאה דינו כגלוי מן התורה שוויה רבנן לענין טהרה נמי כגלוי מיהו רחיצה וביאת מים לא בעי כו' עכ"ל, והן הן דברי הרמב"ן, וניהא נמי לפ"ז הא דלא בעינן לכתחלה ביאת מים, וכן הוא סתמא דתלמודא דמדאורייתא חשיב טמון לענין טבילה ולא גמרינן מטומאה, דאל"כ נילף נמי הזייה מטומאה, מיהו פשטות לשון הרמב"ן נראה דטעמא דאורייתא קאמר ולאפלוגי אי"מ אתא, [והרשב"א הביא דברי הי"מ ופי' תו'], משום דקשיא לפירושם מאי מיייתי מדר"ז, ועי' להלן.

- הוספה -

יתכן שלמדו חז"ל מלשון וידינו לא שטף במים דמשמע אבראי שרק שטף מים אי"צ בביה"ס, אבל ראוי לביאת מים בעינן, (וערמב"ן עה"ת), לענין שלא להצריך ביאת מים י"ל דפשטי' דקרא מתפרש שיבא במים כדרכו ולא אמרה תורה שצריך לעשות פעולות נוספות במים, ולענין ראוי י"ל שזה אין ללמוד מפשטי' דקרא שאינו מעכב, דסו"ס אין גופו נכנס כדרכו במים, וכל שראוי למים אין לפסול משום חציצה, דהגע עצמך אם באו מים שם וכי יש לפסלו משום חציצה, ע"כ לפו"ר.

והראב"ד בבעה"נ כתב להקל בביה"ס דאפי' לא עיינה קודם טבילה וכן אם נתעסקה לאחר טבילה בדבר החוצץ דתלינן שלא הי' עלי' בשעת טבילה וכתב הטעם הואיל ואין צריכין שיבואו בהם המים, והובאו דבריו בשו"ע סי' קצ"ח וקצ"ט, וצ"ע מה

דהצריכה רבי טבילה אחת דמדרבנן בעלמא הוא, ותו לא תיקשי לן אפי' אם הצריכו ביאת מים ג"כ, ורק בשמעתין אפשר ליישב כמש"כ.

אין להקשות לפרתו' דלענין טבילה גלי קרא דבעינן ורחץ את כל בשרו א"כ אמאי לא ילפינן הוייה דניבעי לכתחלה בשאר הגוף או דניבעי ראוי בשאר הגוף, דהא דרבי רחמנא כל בשרו בטבילה לאו משום דגלוי הוא אלא דרבי כל בשרו אפי' הטמון קצת, ומיהו לפי' הרמב"ן אם נימא דטעמא דאורייתא קאמר צ"ע וכמ"ש לעיל, ונראה דהנה מטומאה וטבילה חזינן דדין ביה"ס הוא מצב ממוצע בין טמון למגולה, וכד שמעינן לענין טבילה דכטמון דמי, סגי בזה לפסול הזיה בביה"ס אם לא דשמעינן בהדיא למילף מטומאה.

ומשמעות הגמ' בקדושין דה"ק נהי דשמעת דביאת מים לא בעינן אכתי לא ידעינן דראוי לא בעינן דהא איכא סברא דר"ז, וזה מתיישב יותר לפי' הרמב"ן, אבל לפרתו' הול"ל ראוי לביאת מים מיהא בעינן דכתיב כל בשרו.

ויש להבין בהא דדרשינן מה בשרו מאבראי אף כל מאבראי, היכי משמע בשרו אבראי ואין לומר דבשרו מיותר דהא מיני' דרשינן שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, [שו"ר בתו' סוכה ו' ב' כתבו דבשרו מיותר לבתר הלכתא], וביותר הדבר קשה בבית הקמטים דודאי חשיבי בשרו כשאר הגוף, ובתו"כ אמרינן בהדיא דבשרו הוה משמע אף ביה"ס דאמרינן התם בפסוק וידיו לא שטף במים מה ת"ל לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף ביה"ס ת"ל וידיו מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בנראה פרט לביה"ס, ואם הי' אפשר לכוין דברי הגמ' כהתו"כ הוה ניהא הכל דאמנן בשרו משמע אף ביה"ס ומידיו לא שטף שמעינן דאף בלא ביה"ס שפיר דמי ומ"מ לא גמרינן מיני' אלא כדר"ז דראוי מיהא בעינן, ואמנן כ"ה בתו'

קידושין שם וכ"ה ברמב"ם, והא דלא בעינן ביאת מים לכתחלה הטעם כמ"ש בתו' בנדה, אבל א"א לומר כן אליבא דגמ' דידן דאמרינן בנדה מ"ג א' מקרא דוידיו לא שטף במים דמגע ביה"ס אינו מטמא כמ"ש רש"י שם, ואילו לשון מטמא במגע כדאמרינן הכא, וא"כ דרשא דוידיו ע"כ לא מהניא לענין טבילה, ומיהו למה שחילק רש"י בשמעתין דטעמא דלא בעינן ביאת מים בלשון משום דלא אשכחן טבילה למקצת, יש לקיים דאמנן תרוייהו מוידיו ילפינן ושאני טבילה דלא אשכחן למקצת, מיהו כבר תמה בתו' הרא"ש דלא שייך הכא למימר אין טבילה במקצת דהיינו דוקא בכלי שהוא טמא ואדם שהוא טמא שצריך שיטביל כולו כאחת, אבל הכא יטביל מן הלשון מה שיוכל להוציא ממנו לחוץ, והרא"ש פירש דדומיא דבשרו בעינן דכולו מאבראי (פי' כל הזמן).

ואפשר דבאמת אבראי מידיו ילפינן כדתניא בתו"כ, ולבתר דידעינן דביה"ס והקמטים א"צ ביאת מים דרשינן מבשרו דבעינן שיהא תמיד אבראי ולא מה שלפעמים מוציא מפיו, והיינו דמייטנין בשמעתין דרשא דבשרו דלגבי לשון מבשרו הוא דדרשינן שא"צ טבילה, ולפ"ז מיושב כמשנ"ת דאמנן בשרו משמע אפי' ביה"ס אבל לבתר דאימעיט ביה"ס ומתפרש בשרו אבראי, דרשינן מיני' דבעינן כולו אבראי.

ויש לעיין במ"ש הרמב"ן (והריטב"א) דהא דהוה בעי ביאת מים אי לאו בשרו מטומאה גמרינן ולהכי ראוי מיהא בעי תינח לשון, אבל בית הקמטים ושאר בית הסתרים מגלן, ואמאי בעינן ראוי לביאת מים, ויש ליישב, שו"ר בכ"ז בתשו' הגרע"א ז"ל סי' ס' עיי"ש.

ודאיתא עלה יש לפרש הגמ' למאי דנקטינן דבעינן ראוי לביאת מדאורייתא, ויתבאר בתוך הסוגיא בס"ד.

ובפשוטו מתפרש דעצם הדבר שאין המים נכנסין לסתרים חוצץ ואמאי הא לא בעינן ביאת מים, (ועי' רמב"ם פ"ב ה"ג ובפיה"מ), וסיימו בתו' דלק"מ דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב ביה"ס שבאיש כו', פי' וכיון שכן ע"כ החילוק הוא בשיש שם דבר החוצץ ולא משום דבעינן ביאת מים, ובתו' הרא"ש מבואר יותר עיי"ש, ויש לעיין איך מפר"ת החילוק שבין איש לאשה ואפשר דאף לפי' דלטהרות בעינן ביאת מים לאו בכל ביה"ס קאמר, וכיון שאפי' יהא שם דבר החוצץ אין האיש מקפיד לא החמיר כ"כ בטהרות משא"כ לאשה.

פ"ו בי' והצריכה רבי טבילה אחרת, בפשוטו נראה דלא אתא לאשמועינן דבעינן ראוי לביאת מים, ואפשר דבא לומר דעצם בין שיני' חוצץ אע"פ שמצוי הוא ואין קפידא כ"כ, ועוד שהרי היא עצמה לא הרגישה בו, ומיהו מפלוגתא דרבי וריב"ז בתוספתא בריטי' ואספלגית ומלוגמא שעל ביה"ס משמע דהי' מקום להקל בביה"ס טפי משאר מקומות, דלא משמע כלל דפלוגתייהו בעיקר דין ראוי לביאת מים, מדאיכפל תנא לאשמועינן כל הני שהם עניני רפואה, ושמא הטעם כיון דבלא"ה לא יבא לאיסורא דאורייתא עיי"ז, ולא אתי לאיחלופי במקום הצריך ביאת מים (א"נ) כמ"ש בס"ט דהיכא דהקילה התורה דלא בעינן ביאת מים גם חכמים הקלו טפי), ולפ"ז ניחא טפי חידושא דרבי הצריכה טבילה אחרת, ואפשר נמי דקמ"ל דאף בדיעבד לא עלתה לה טבילה, אבל גם בזה נצטרך לומר דהחידוש הוא כביה"ס.

בתוספתא דמקואות אמר ר"ע דצורות וקסמין שנכנסו בסדקי רגליו אינו חוצץ מפני שהוא כביה"ס, ויש להבין מאי אתא לאשמועינן, ושמא סדקי רגליו המים נכנסין בהם ומ"מ חשיב לי' ביה"ס, ובאמת בפ"ו דנגעים תנן דכף הרגל אינו מטמא בבהרת ופי' הר"ש דחשיב כבית הסתרים וכ"נ בפיה"מ

יד. שם בגמ' שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים, בפשוטו נראה דלא הצריך רבא אלא בקמטיה שמצוי שם דברים החוצצים יותר מבשאר הגוף ע"י הזיעה שנאסף שם ופעמים שאין מרגישים בזה בעיוני בעלמא, [ועי' לשון הרמב"ם פ"ב מקואות פ"ג ביה"ס באשה חוצץ עד שתדיח תחילה שהזיעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ], אבל כבית הסתרים דהיינו תוך הפה לא הצריך רבא שתהא מדיחה וסגי בעיוני בעלמא, א"נ רק בקמטיה מהניא הדחה אבל לעצם שבין שיניה לא תהני הדחה, [ומ"ש רש"י ובית הסתרים שלה בפשוטו כונתו כהיא דתו"כ האיש נראה כעודר בבית הסתרים וכולהו קמטין נינהו, וכמ"ש בפ"י הרא"ש פ"ח דמקואות ביה"ס תוך הפה תוך החוטם תוך האוזן, ובית הקמטים כגון תחת העציל ותחת הצואר ובין הרגלים, ועי' טור ריש סי' קצ"ט ובב"י ועמש"כ לק' ס"ק כ"ח, מיהו עי' נדה מ"ב ב',] ולפי שאינה חובה נקט לה רבא בהאי לישנא.

ולפ"ז לא אתא רבא לאשמועינן דבעינן ראוי לביאת מים דזה פשוט הי', ואין לומר דהיינו מדקתני במתני' פ"ט דביה"ס באשה חוצץ דבפשוטו אקלקי קאי ומקום השיער אינו בדין ביה"ס, וגם אין לדקדק מדהוצרך לאשמועינן דקלקי בית השחי לא חייץ, דשפיר קמ"ל דאף בחלק הגלוי כשעודר ומוסק לא חייץ, ושמא מעובדא דרבי ידעין לה, אבל מלשון הגמ' דמיתתי לה כמימרא בפ"ע ל"מ כן, ובאמת מתני' נמי דייקא דקתני ביה"ס ובית הקמטים אינם צריכים שיבאו בהם המים, ולכאורה הול"ל אין צריך שיבאו, והשתא דקתני דהביה"ס אינן צריכין מתפרש דביאת מים הוא דלא בעו אבל יש ענין טבילה בהם, ועמש"כ להלן בקרצה שפתותי' ובלפלוג' שבעין.

פ"ז א' תוד"ה פתחה כו' וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דביה"ס כו', קשיא לי' לר"ת שהרי לא הוזכר במתני' חציצה בביה"ס

להר"מ שם, [והרא"ש פ"י שם דלא הוה בכלל עור הבשר לפי שהוא קשה], ואם כך הדין גם לענין טבילה א"כ כ"ש סדקי רגליו, ואפשר דה"ק כיון דכף הרגל חשיב ביה"ס לא מחמירינן בסתרים ידי' א"נ לא מחמירינן בחץ הנראה לחוץ כיון דביה"ס הוא, וכ"ז היה ניחא אי נימא דביה"ס דרבנן הוא אבל מדאורייתא צ"ע מנ"ל לחלק, ובשו"ע קצ"ח סמ"ב מ"ג אמנם נקט דר"ע וריב"ר סברי דביה"ס א"צ ראוי לביאת מים, ועי"ש בבהגר"א, אבל זה צ"ע דמ"ש אספלנית דנקט, והר"ש בסוף מקואות כתב דבכל הני הטעם משום דאינו מקפיד וצ"ע מ"ש ביה"ס דנקט הא ה"ה בכל מקום שאינו נראה, וגם מסתמא האדם מקפיד על צרורות שבסדקי רגליו, וכן צ"ע מ"ש דהיינו טעמא דבכלים לא קפיד אחציצת ביה"ס והרי הוא עומד לקוץ יד הכלי ואיך נסתמך הר"ש לזה ממגל, וכ"ז צ"ע רב אי נקטינן דהוי דאורייתא וצ"ע, - (הוספה) כף הרגל פשוט דלא חשיב ביה"ס והטעם בנגעים דלא חשיב מראה עיני הכהן וכ"כ בכ"מ פ"ו מה' נגעים ובסדקים דוקא דיינינן, (ולע"כ בשאר הענינים). ע"כ.

פ"ז א' תוד"ה פתחה ולכל הפירושים צריך ללמדה לפתוח פיה כו' ותנן נמי בהדיא במס' מקואות כו' קמצה שפתותי כו', צ"ע א"כ מאי פריך לרבא ממתני' הא דינא דבית הסתרים ובית הקמטים הוא סיפא דהאי בבא ואי טעמא דקרצה שפתותי' משום דאין ראוי לביאת מים א"כ מתני' היא דבעינן ראוי לביאת מים, ועוד מ"ט עצמה עיני' שלא ביותר שפיר דמי הא בעינן ראוי לביאת מים כדאמר שמואל בכחול שבעין וכן לפלוף שבעין, [ומיהו בזה י"ל דאיירי שחוצץ מעט בעור המגולה מדלא סייעי' לרבא מהא מתני', אלא די"ל דהו"מ למימר דאמנם דהיינו טעמא דלא חייץ, אבל ממר עוקבא שפיר איכא ראי'], ועו"ק דודאי אף שטובלת דרך גדילתה אין המים מגיעים בכל המקומות וכדתנן שא"צ

שיבאו בהם המים, וע"כ שקמט העור מונע ביאת המים ומה לי קמט העור מ"ל קמט השפתים, עי' פ"ו דנגעים, ושמא החילוק בזה דבכל הקמטים מקום הקמטים עצמו מונע ביאת מים אליו, אבל כאן השפתים מונעים ביאת המים לפה, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדעת כל ש"פ דא"צ לפתוח פיה, ויש לעיין אם דוקא בפיה הדין כן ומשום דכך הוא דרך גדילה, אבל אם תהדק חוטמה או שמהדקת שיני' ולשונה באופן המונע ביאת מים תחתיהם הוי חציצה, או"ד כיון דלא בעינן ביאת מים ואין כאן חוצץ מן החוץ חשיב שפיר ראוי לביאת מים, ונראה דאפי' אם נימא דחוצץ בכה"ג, מ"מ במקומות הרגילים להיות מהודקים ברפיון אף אם קרצתם בחוזק, וכגון שהקדימה ביאת מים למקום הקריצה שהמים מקדמין, שפיר דמי, דלהמפרשים טעמא דקרצה שפתותי' משום שמתכסה החלק המגולה מבואר דמשום קרצה לחוד לא חשיב חציצה, שו"ר בפ"ת ס"ק י"ז דקרצה שיני' לא הוה חציצה.

ויש להסתפק בהא דבעינן ראוי לביאת מים דאם הוא דאורייתא ע"כ היינו לענין שמצטרף לרוב הגוף דאל"ה הרי לא חוצץ מדאורייתא, איך הדין בהדביקה רטיי' על שפתותי' ועי"ז נמנע ביאת מים מכל הפה אי חשיב כל הפה אינו ראוי לביאת מים כיון דהמעכב הוא חיצוני, או דכיון דבלא"ה אין המים נכנסים לפה לא חשיב טפי אינו ראוי לביאת מים ע"י הרטייה, ומסתברא לחומרא דהא רטייה שמודבקת רק סביב חשיבא חציצה תחת כולה, וה"ה ברטייה שבתוך הפה כה"ג, וממילא גם כשמדביקה השפתים מסתבר כן.

חץ התחוב

מז. מקואות פ"י מ"ח חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומה, משמע דבאינו נראה דינו כבלוע דהיינו דקמ"ל טובל ואוכל

בתרומה כדין טבעת, ובפשוטו אינו נראה היינו שהוא משוקע לגמרי בבשר ואין רואין אותו כלל אפי' דרך הנקב, ולא איירי מתני' אם מקפיד אלא דסתמא משמע דמקפיד הוא, (ופלוגתא דרבי ורבנן בתוספתא י"ל נמי דאיירי באינו בולט אלא שנראה דרך השקע וס"ל לרבי דחשיב ראוי לביאת מים בשל מתכת דזה שאין המים נכנסים הוא משום שזה נקב).

ולפ"ז כל שאינו נראה כלל אפי' מקפיד עליו אינו חוצץ דבלוע הוא, ואם נראה תליא מילתא בקפידא, ואפשר דמ"ש הרמב"ן והרשב"א דאשה שנכנס לה קוץ תעקור אותו בכדי שלא יראה ממנו בחוץ שלא תרגיש בו ותקפיד עליו, אין כונתם דהיינו אינו נראה דמתני' דבזה אף אם תקפיד אינו חוצץ, אלא איירי בנראה מבחוץ אלא שאינו בולט באופן שמקפדת עליו ואינו בדין בלוע אלא בדין מיעוט שאינו מקפיד, וצ"ל נמי דאיירי באינו כואב לה דאל"ה ודאי מקפדת להוציא אפי' באינו נראה בחוץ כלל, וק"ק לומר דנקטו אינו נראה ולא היינו הנראה שפתחו בו, הלכך צ"ל כמש"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מדברי הרשב"א בתוה"ק דאו או קאמר, או שלא יהא נראה והוה בדין בלוע או שלא תקפיד עליו, נולפ"ז מבואר בדבריהם דכל שאינו בולט בחוץ הוי בדין בלוע ואע"פ שאפשר לראותו מבחוץ, שהרי כתבו שלא יראה ממנו בחוץ ואקוץ קאי, ולא אמרו שלא יתראה מבחוץ, וכ"מ בתוה"א שסיים הוציאה אותו עד שאינו נראה ה"ז טובלת וטהורה וזה מיותר אם לא דבעי למנקט כדקתני במתני' טובל ואוכל בתרומה, מיהו האמת דנקט דין זה כדי לסיים הספר בטהרה (ובתוה"ק שאינו בסיום הספר השמיטו וגם שם סיים בטהרה, וכתב ויצאו דברינו בטהרה).

דברי הרא"ש בפירושו נראה לפרש דאם נראה מתוך השקע חוצץ, וה"ק בזמן שהוא נראה מבחוץ אף שרובו מכוסה בבשר מ"מ

אי אפשר שלא יהא מקצתו על הבשר שהרי במקום שהוא נראה אין עליו בשר ולכך לא חשיב בלוע, ואם אינו נראה א"כ הוא מכוסה בבשר והוה בלוע ואינו חוצץ אע"פ שמקפיד, [ונראה דאפי' הנקב פתוח כיון שאינו נראה מבחוץ חשיב בלוע והיינו חידושא דמתני' ועי' משה"ק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה וצ"ע], וכ"מ מסתימת הרא"ש בפסקיו, ולפ"ז נחא הכל בפשיטות דקדם עליהם עור דתוספתא איירי בעומד החץ באותו מצב שאמרו שחוצץ ובינתיים קדם עליו עור, אבל אם נראה פירושו בולט או שוה פשיטא דמשקדם עליו העור שוב אינו בולט כלל, וכך הבינו כל הפוסקים (סה"ת סמ"ג ומרדכי) דנראה פירושו כפשוטו שרואים הקוץ מבחוץ, מיהו מלשון הרמב"ן והרשב"א יש לדון וכמש"כ.

ולאחמור קשה להקל במשוקע אם נראה מבחוץ, ואם אינו נראה אע"פ שמקפדת אינו חוצץ, (וצ"ע בהלכות), מ"ש בש"ך ס"ק ט"ז דהב"י נסתפק בפי' אינו נראה ר"ל שהב"י בפירושו השני שנקטו לעיקר הזכיר דפי' הרא"ש לא שייך אלא בבולט או בשוה לבשר, וע"ז כתב הש"ך דנקטינן לחומרא, והגרע"א ז"ל נתקשה בזה וכן בס"ט.

(בס"ט כתב לדמות הא דמצטערת בהסרת הקוץ למצטערת דגלד ואינו מובן כלל דבגלד אמרינן שאינו מסירתו מפני הכאב עד שיפול מעצמו, אבל בקוץ לעולם כואב בהסרתו והרי מקפדת שלא ישאר לעולם).

לשון סה"ת ואם יש לאשה קוץ תחוב בבשרה ופעמים שאינה יכולה להסיר את הקוץ כולו ונשאר מקצתו בתוך הבשר בזה שנינו כו', ואמנם כן זהו האופן הנוגע למעשה ואין בזה חולק דחשיב בלוע ואינו חוצץ.

שו"ע סי' קצ"ח סי"ט אם יש לה נפח על מקום הצפורן כו' שאין הטיט שתחת הצפורן נראה אינו חוצץ, הוא מדברי המרדכי דס"ל דכל שנבלע בבשר הוי כקדם עליו עור,

למים לא עלתה לה טבילה, וצ"ע בזה דאפשר דלא גרע ממקפיד לענין זה במעוט].

ואשכחן כה"ג במתני' דהאוחז באדם ובכלים והטבילין טמאין והתם איירי שהאדם חוץ למים, ויש להוכיח מדברי הרשב"א בתוה"א דמדמה חציצה זו לטבעות דלא הוה חששא דאורייתא, דאל"כ מאי מייתי ראי' מטבעות דלא גזרינן שמא לא ירפה הא התם אפי' לא ירפה הוה דרבנן ולא גזרו בדרבנן, אבל הכא שאין האדם במים אי מדאורייתא חייץ בודאי ראוי לגזור, א"ו פשיטא ל' דהכא נמי דרבנן הוא (וכ"כ הט"ז בהדיא) וכן יש ללמוד מסתמות כל הראשונים דאין כאן נדון בדאורייתא.

עוד יש ללמוד כן מהא דידות הכלים פ"י מ"ה דמטבילין עד מקום המדה, ואף התו' בחולין ע"ג א' שהק' בזה הק' מכח חציצה ולא דחשיב כחוץ למים, וביותר מבואר כן בר"ש וברא"ש שם [מיהו בדברי הר"ש תמה בחזו"א מקואות קמא ס"י סק"א דאם איתא דחשיב ביה"ס ע"כ שהחלק החיצון הוא חשיב המגולה עיי"ש], וכן ברשב"א בחולין שם הק' דהא מיעוט המקפיד חוצץ אף בכלים, [ולא הק' שם לר' יהודה דמיעוט המקפיד הוא דכיון דמגוף הכלי הוא לא איכפת לן בקפידא], וכ"ה בשו"ע יו"ד סי' ר"ב.

שו"ר בר"ן חולין שם משמע לכאורה דאף באינו מקפיד א"צ שתהא החציצה במים, אבל לכאורה זה לא יתכן וצ"ע בכונתו ז"ל ולע"כ, ובמאירי כתב שם דבאינו מקפיד צריך שתהא החציצה במים עיי"ש, וגם תירוצו אינו מבואר כה"צ, וכעת נראה בפשטא דמילתא דאף באינו מקפיד לא חשיב גופו ממש, אלא שהתירה תורה לטבול כדרך גדילתו ולא חייבוהו להסיר מה שאינו מסיר בדרך כלל, תדע דכולו חוצץ אף באינו מקפיד, [וכן הדרבנן באינו מקפיד הוא משום

ובלוע הוא ואינו חוצץ, ולכאורה אין שייך כאן נדון אם שוה לבשר שהרי הטיט תחת הצפורן והנפירות מכסה את הצפורן אבל לעולם אין הטיט שוה לבשר, וצ"ע בש"ך ס"ק כ"ד, מיהו עיקר דברי הש"ך תמוהים דודאי אם נראה מבחוץ בתוך השקע תחת הצפורן לא חשיב בלוע, דנהי דאשכחן להרא"ש כפי' הב"י דחץ המשוקע בגוף במקום שאין צריך להיות נקב כלל חשיב בלוע וכמו שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, אכתי בכה"ג דצפורן שדרכו בכך ודאי כל שלא נסתם לגמרי לא חשיב בלוע ע"י שיש שם נפירות מן הצד, ולא נאמר חידוש זה אלא כפי' המרדכי ואמנם בזה גם הרא"ש מודה, הלכך נראה דכל שנראה הטיט מבחוץ חוצץ, וכ"ש שכבר נתבאר לעיל דאף בקוץ יש להחמיר בנראה מבחוץ, אבל אם אין הטיט נראה כלל וכגוונא דהמרדכי י"ל דשפיר דמי.

מן האמור נלמד מה שמצוי שהצפורן צומחת לתוך הבשר במקום הנפירות בצדדין אם קשה לחתכה אינה חוצצת, חדא שהרי אינה נראית מבחוץ ואצ"ל דחשיבא משוקע, ועוד דאין לחוש שיש שם טיט וצפורן עצמה אינה חוצצת מן הדין ובכה"ג לא נהגו, כדמוכח מזה שלא דנו כאן מצד הצפורן, וגם נראה דאין מקפדת על הטיט ששם כיון שאינו נראה.

חציצות טע"י גופו

מז. לכאורה הא דאינו מקפיד לא חוצץ היינו משום דחשיב גופו ולפ"ז פשיטא שצריך שתהא גם החציצה בתוך המים, ויש לעיין במיעוט שמקפיד מדאורייתא דאינו חוצץ אי בעינן שכל החתיכה הדבוקה תהא במים [כגון שהי' טיט הרבה דבוק על בשרו וקצה אחד של הטיט חוץ למים], או"ד כיון דע"כ לא חשבינן ל' כגופו ואינו חוצץ כיון שהוא על מיעוט הגוף, סגי כשכל הגוף במים אף כשהחציצה בולטת לחוץ [וק"ק דלפ"ז יהא חומר במיעוט שאינו מקפיד שאם נשאר חוץ

ולכך לא גזרו ברפויים אבל הכא לא ירפה אלא ברגע הטבילה כי הוא חושש שיפלו מידי, ועוד נראה דעל הטובל עצמו לא חששו שמא לא ירפה כי יודע הוא בעצמו אם מרפה טוב אבל אחר פעמים שסומך שבאו המים ברפוי מועט, (בבהגרא סי' ק"כ הביא עוד מלא תטבול עד שתרפם ועוד ע"ש).

והרשב"א בתוה"א מפרש דר"ש להחמיר אתא דלא סגי במדיח ידיו תחלה שמא ידחוק ידיו כ"כ שלא ישארו מים טופח ע"מ להטפיה, ודוחק הוא דיותר יש לחוש שלא ירפה מה"ט מדנימא שיתגבבו ידיו כ"כ, (ולא נתפרש מ"ש במ"ה להק' על הבר"ה), ומיהו נראה דעיקר טעמ' דהרשב"א ממשמעות המשנה דר"ש לחומרא (וגם לא משמע לי' להלכה למיגזר).

ובירורי רפ"ג דחגיגה נתגלה טעמה של משנתו (ציניו במלאכת שלמה) דאמנם ר"ש להחמיר אתא, ולא מוטעמי' דהרשב"א, אלא משום גזירה דאין מטבילין כלי בתוך כלי, דאם מרפה בשעת טבילה לא חשיב שטובל הכלי בתוך כלי, אבל אם הדיח תחלה ועתה הכלי בידו בהידוק הו"ל ככלי בתוך כלי, והכי אמרינן התם אמתני' שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקודש, אבא שאול אומר אף בתרומה אין מטבילין אותו אלא סל וגרונתני בלבד, א"ר יוחנן אבא שאול ור"ש שניהם אמרו דבר אחד, דתנינן תמן האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאים וכשהוא מדיח את ידיו טהורים, ר"ש אומר ירפם עד שיבוא בהן המים, א"ר יוחנן מסתברא ר"ש יודה לאבא שאול, אבא שאול לא יודי לר"ש כו' עכ"ל הירושלמי, ומ"מ העולה להלכה מדברי הירושלמי הוא כשיטת הרשב"א.

ובאמת יש לתמוה על הטור שלא הזכיר פי' הרא"ש (וכנראה לא הי' לפניו) וביותר על המחבר שפסק דלא כהרמב"ם והרמב"ן והרא"ש אלא דאיהו גופי' נמי לא חזי

דלחומרא אינו כגופו] וכ"מ בתוספתא פ"ו דכל החציצות לא טמא ולא מטמא והיינו דלא חשיב כגופו ממש הובאה בר"ש פ"ט וכ"מ בתו"כ ששם, וגם במתני' קתני דכשות של קטן (אינה חוצצת) אלא טמא ולא מטמא, ורק קרום טמא ומטמא.

ודאתאן עלה מבואר הטעם גם בקרצה שפתותי' ונתנה שערה בפיה דלא חשיבי כחוצץ למים, כיון דמיעוטו המקפיד שהכשירה תורה אין הטעם שהמיעוט בטל לגוף אלא שהמיעוט שלא באו בו המים נטהר כיון שבאו מים ברוב הגוף, וה"ה קפצה ידה וקרצה שפתותי' דאף שאין שייך כאן נדון של ביטול לגוף מ"מ מדאורייתא טהורה כיון שברוב הגוף באו המים.

האוחז באדם ובכלים

יז. פי"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים כו' רש"א ירפה כו', פשטא מתפרש דר"ש לאוסופי אסיפא דטהורין אתא ולמימר דבעינן שירפה, אבל קשה מ"ט דר"ש דפוסל הכא הא מודה בעלמא לדינא דהמים מקדמין, ולכך פי' הרמב"ם והרמב"ן והרא"ש דר"ש להקל אתא דסגי במרפה, וא"כ ת"ק דלא שרי גזירה שמא לא ירפה, ונראה דדוקא אם מרפה רק בשעת טבילה גזרינן, אבל אם מרפה קודם הטבילה ה"ז כהדיח ידיו תחלה, דלא שאני לן אופן הדחתו, ולפי"ז ל"ק מההיא דיבמות מ"ו א' דארפו לי' וצמצמו לי' דהתם ארפו לי' קודם טבילה, וכל שידעינן שהודח קודם טבילה לא חיישינן מידי, מיהו בלא"ה ל"ק דלא גזרו חכמים אלא בכה"ג שהאדם מתיירא לרפות שמא יפול הכלי מידי, ולכך גם לא מורינן לי' לרפות קודם טבילה כיון דזהו עיקר חששא דיד' שהוא נזהר מלרפות, [ועוד נראה דלרוחא דמילתא ארפו לי' שהרי אין חונק עצמו בצואר ובדרך כלל המים נכנסים] ומה"ט נמי ל"ק מטבעות דלא גזרינן רפויים אטו אוצין דהתם שפיר מרפה להו קודם טבילה

דרך גדילתה ונתנה שיערה בפיה

יח. שם מתני' נתנה שיערה בפיה כו', כבר נתבאר לעיל סק"ד דלהכי קפסיק ותני דלא מהניא לה טבילה דאף אי לא קפדה לא מהני הכא דטעמא דלא קפיד הוא משום דחשיבא החציצה נמי כגופו, וזה לא אמרינן בחלק מן הגוף עצמו, דלא שייך לומר שהפה הוא גב השערות, [וזה אפשר לבאר משני טעמים, או משום דדבר חשוב אינו מתבטל לגוף ובזה יש מחלוקת, א"נ דאין להחשיב את הצד החיצון כגוף הפנימי דמהיכי תיתי לבטל החיצון לפנימי], מיהו אין זה מוכרע, וי"ל דאמנם באינו מקפיד אף בגוף עצמו לא הוי חציצה דכיון דאינו מקפיד אף למצב זה אפשר לקרוא גופו ואין כאן נדון של ביטול אלא הר"ז כאדם שנתהוו אצלו קמטים מחמת שומן דא"צ ביאת מים כיון דכך היא צורתו של גוף זה, וה"נ באינו מקפיד אפשר להחשיב גוף האדם בצורה זו, ולפ"ז אפשר לומר דאדרבא אינו מקפיד דגוף עדיף מאינו מקפיד דעלמא, ובזה מבואר מ"ש הרמב"ן נדה ס"ז א' דטעמא דפתחה עיני' ביותר או עצמה ביותר אינו חוצץ ולא דמי לקרצה שפתותי', וז"ל לא תקשי דודאי קרצה שפתותי' מעכבת ביאת מים במקום הגלוי, אבל פתחה עיני' אינה מעכבת כלום אלא קמטין בעלמא הוא דעבדה במקום שדרכן בכך, ואפשר נמי שאינן מעכבין כלל מלבוא בהם מים ממש, עכ"ל, והנה מבואר דאע"פ שאין נכנסין מים מ"מ לא חייץ משום דדרכה בכך, ואין כאן נדון של ביטול אלא דכך היא צורת האדם וכמשנ"ת.

והיינו נמי טעמא דפשיטא להו לראשונים ז"ל דנימא אחת קשורה לא חייצא בשאינו מקפיד וכמש"כ הרמב"ם וכ"כ הריטב"א בערובין והר"ן בנדה, דכיון דאין דרך להקפיד ע"ז שפיר חשיב גוף האדם בצורה זו.

להרא"ש, מיהו לפי מה שנתגלה מן הירור אמנם כן ההלכה כמ"ש בטוש"ע, [וכ"ד הערוך דר"ש להחמיר אתא אלא שפירושו לא נתפרש שכתב בערך דח אם הדיח ידיו במים טהורין ר"ש אומר ירפה שיבאו בהם המים פי' אם רחץ גב ידו במים נטהרה אע"ג שלא הגיעו המים לכף ידו רש"א ירפה כלומר לא יטהר הכלי עד שירפה ידו ויגיע המים לתוך ידו ולכלי, עכ"ל, וצ"ע], ולהאמור א"צ שלא לדחוק הרבה (דאין זה טעמי' דר"ש כמו לפי' הרשב"א).

הא דמהני טופח ע"מ להטפיה בידיו היינו אף שהכלי יבש ותו אין בידו ע"מ להטפיה מ"מ בין שניהם יש מים טופח ע"מ להטפיה וסגי בזה לחבור, - לשון הדיח דקתני נראה דבא לרמז על ריבוי המים דהיינו טופח ע"מ להטפיה.

בדין אם בעינן במי מקוה הכריע בבהגר"א סי' ק"כ דאף תלושין ש"ד והוכיח כן ממתני' עיי"ש.

בפ"ז ס"ק ל"ח הק' אמאי בלא טבילה כדרך גדילתה לא עלתה לה טבילה ולא סמכין שביירידתה למים הקדימו המים, ולכאורה עיקר הקו' רק בשחתה ביותר אבל בשאר הסתרים אין נכנסין כ"כ בירידתה, וכיון שכן ל"ק כ"כ, אבל מ"ש בנה"כ שע"י הקמטים לא יהא חיבור למים שבקמטים עם מי המקוה לא נתפרש דאם כונתו שבמקום עיקר הקמט אין טופח ע"מ להטפיה א"כ א"צ לטעמא דחיבור המים וסגי בזה דבמקום זה אין מים וגם זה דוחק לחוש שע"י הדוק הקמט לא ישאר טופח [בכל צד של הקמט עי' לעיל ד"ה הא] דהא האוחז באדם מהדק יותר ולא חיישינן (אם לא בהדוק מרובה להרשב"א), וצ"ע, ולהאמור אם הדיחה במים לפני טבילה אין כאן בית מיחוש.

ונראה דנתנה שעה בפיה והגיעו המים לפיה טהורה, דאין הפה כחוץ למקוה, ולא גרע מרגלי' שוקעות בטיט ומהאוחז באדם ובכלים, וכן אם הדיחה שעה ויש עליהן משקה טופח ע"מ להטפית ש"ד, וכ"ש בקפצה ידה.

והא דקפסיק ותני דכאילו לא טבלה, אע"ג דתליא במקפיד, נראה דל"ק ואפי' אם נימא בעלמא דלא אמרינן בטלה דעתו, דהתנא לא נחית הכא לאשמועינן דחשיב מקפיד, אלא עיקר חידושו דאף שאין כאן חציצה חוץ מגופה וכל גופה במים מ"מ לא מהני, ונקט הני דפשיטא ל' שמקפידין עליהם ולאן משום שיש בזה נדון.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תמה על לישנא דמתני' דתנן כאילו לא טבלה, ולמה שנה התנא כי האי לישנא בטבילה דכשרה מדאורייתא, [וזה כבר נתבאר דפשטות הראשונים דבכל הני ליכא פסולא דאורייתא, וה"נ מסתברא כמש"כ לעיל ס"ק ט"ז דבמיעוט המקפיד שאינו חוצץ מדאורייתא הטעם משום דסגי ברוב הגוף מגולה ולאן משום דהחציצה טפילה לגוף, וכן משמע ברמב"ן דפתחה עיני' דאין כאן חשש דאורייתא, ועמ"ש הרמב"ן בהלכותיו פ"ט הכ"ה שאין להכניס ראשו בספיקות דקרצה עי"ש] ועוד דלא גרע מאוחז באדם ובכלים דמשמע בראשונים דהוה דרבנן וכמש"כ שם, וכן בהרבה מקומות בדברי הראשונים ז"ל סתמן כפירושן דאין כאן אלא נדון של מיעוט דמדאורייתא ש"ד, (עי' בבב"ב נ"ג) שהזכיר צד לומר דהרי"ף סבר דכולה מתני' לטהרות, ועי' ס"ט ס"ק כ"ג], והנה בכמה משניות אשכחן כי האי לישנא, לעיל מ"ד, ולק' פ"י מ"א מ"ו, ובחגיגה י"ח ב', ולכאורה כולו דרבנן נינהו, מיהו צריך טעם בכולהו מתני' דקתני כי האי לישנא.

והנה בההיא דחגיגה י"ח ב' דקתני טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל מוקמינן לה בגמ' דכאילו לא טבל למעשר אבל לחולין לא בעי כונה, וקשה מאי כאילו לא טבל הא טבילה גמורה היא לחולין אלא שפוסל את המעשר, ופי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם דקמ"ל דלגבי מעשר דינו כאב הטומאה (אם היתה טומאתו כך) ולא רק דפוסל את המעשר עיי"ש, ולפ"ז מבואר הטעם דנקט התנא כי האי לישנא לאשמועינן דין זה, (וגם משום דאיכא תנא דאף לחולין לא מהניא טבילתו).

ובפרקין מ"ד דהאשה שטבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה, לכאורה הוה נמי רק חששא דרבנן שהרי אזלא בכרעה דקתני וירדה וטבלה, ואפי' הוה ספקא דאורייתא מ"מ אהניא טבילתה, ומיהו בהא ל"ק כ"כ דכיון דאין החסרון בטבילה, אין מורה לשון זה דאף מדאורייתא לאו כלום הוא, דהא אי הוה קתני טמאה ל"ק לן מידי, וכיון דע"כ הכונה דבלא"ה תטמא אין בכלל זה דלא אהניא הטבילה לענין ספק, ובאמת כנראה מה"ט י"מ הטעם משום חציצה כמ"ש בר"ש (ועי' חזו"א) דמשמע להו כאילו לא טבלה דהפסול בטבילה.

ובההיא דפ"י מ"ו דכלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל, י"ל דקמ"ל דאין המשקין נטהרין בהשקה, ובסיפא דאר"י כאילו לא טבל, למאי דמוקים לה רבא ע"ט א' דאיירי בכלי שנטמא רק גבו ניחא דלא מצי למיתני טמא דהא אין כל הכלי טמא, - בהא נמי הטעם משם חציצה ולא הוי אלא דרבנן.

והנה במתני' ה' נראה בפשיטות דכיון דברישא קתני דטהורה מטומאתה אבל טמאה היא ע"ג ווקה, מסיים דבנתנה שעה בפיה טמאה כאילו לא טבלה כלל, אבל שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאין

מספיק בטעם זה לשנות כאילו לא טבלה בפסולא דרבנן.

ואכתי פש גבן לפרושי מתני' דפ"י מ"א דכלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל, והא נמי משום חציצה היא דלא גרע האויר משאר חציצות, וכנראה בהני שהחסרון הוא בדרך טבילתן דלא מצי למיתני לשון חוצץ נקט התנא לישנא דכאילו לא טבל, כמתני' דידן, ולא משמע ל' כ"כ לישנא דכאילו לא טבל טפי מלשון טמא, (ועוד דאי בעי למיתני טמא ה' לו לפרש דכלי טמא איירי מיהו בהאוחז באדם נקט טמאין וגם הכא איירי בנדה).

ואאמור (שליט"א) זללה"ה צידד לומר דלשון כאילו אינו מתפרש בכאן על שלילת עצם הטבילה לומר שאין צורה זו בדין טבילה כלל וא"כ הרי אשה זו לא טבלה, אלא הכוונה שהרי היא בטומאתה [על אף טבילתה] כאילו לא טבלה, והשתא הוי האי כאילו לא טבלה כהא דמתני' דלעיל מיני' שבדאי היתה הטבילה טבילה [אלא דחיישין שהוסיפה לפלוט אח"כ או בשעת הטבילה ממש], ולפ"ז ניחא דאין לשון זה מורה כאילו מדאורייתא נמי לא מהני, [אאמור] (שליט"א) זללה"ה הזכיר בזה דאולי הכונה שזה רק כמו כל הכועס כאילו ע"ז, וה"נ אע"פ שטבלה דינה כאילו לא טבלה].

יט. פ"ז א' אר"י פתחה עיני' ביותר כו', נראה דהא דלא תני לה במתני' בהדי קפצה ידה משום דלא פסיקא ל' למיתני כאילו לא טבלה דבדרך כלל המים נכנסין דרך הקמטין כמ"ש הרמב"ן, אלא דר' יוחנן מחמיר לחוש שמא לא באו המים.

שם אר"ל האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה כדתנן כו', לכאורה ה"פ כיון דאיכא סתרים דלא חשיבי ביה"ס כדתנן האיש נראה כו', לכך לא תטבול אלא דרך גדילתה, שאז יבאו המים לכל המקומות דחשיבי מגולים, ודרך גדילתה פירושו כדרך הליכתה ושימושה

תמיד ולא כעודר ואינך דודאי מה שנראה באיש כשעודר הוא הרבה פחות ממה שהמים נכנסין בצורה זו, אלא בדרך גדילתה יבאו המים לכל המקומות הנראים כשאורגת, ולפ"ז ניחא דדרך גדילתה לאו היינו אורגת ומניקה, והול"ל האשה לא תטבול אלא כאורגת וכמניקה, והא דנקט בלישני' לא תטבול אלא דרך גדילתה, נראה דהיינו משום דלא בא לאשמועין צורה מיוחדת לטבילה, אלא שלא תשנה מצורתה הרגילה.

אב"ל רבותנו ז"ל פירשו דאף בטבילה השיעור הוא כאורגת ומניקה, ור"ל כולל גם שאר סתרים וקמטים ולהכי לא קאמר אשה תטבול כעורכת ואורגת ומניקה, [עי' תוד"ה פתחה ותו' הרא"ש ד"ה אשה], ויש לעיין אם באמת הדין דביה"ס דטבילה נמדד כפי ביאת המים בדרך גדילתה כעורכת, ואע"פ שאין מקום זה מטמא בנגעים משום שאינו נראה לעיני הכהן, וכמש"כ דהמים נכנסין יותר מהמקום הנראה לעיני הכהן, [ולכאורה לפ"ז אין סתרים בבית השחי דכשמגבהת כאורגת כבר נכנסים המים בכל בית השחין], אבל ל"מ כן, אלא משמע דמהו ביה"ס זה שיעור שוה לכולם דדרשינן מה ידיו מאבראי ולא דרשינן דרך גדילתה וכן מה בשרו מאבראי מתפרש מה שנראה מאבראי, ומקום שאינו מטמא בנגעים א"צ ביאת מים, וא"כ צ"ע אמאי בעינן שתהא נראית כעורכת ומניקה.

ובאמת פרש"י והרא"ש אפשר שהוא כמש"כ דהנה הרא"ש לא ביאר כלל ענין כעורכת ואורגת ומניקה [ואם כפרש"י או כפרתו] אלא העתיק הגמ' ופירש כדרך גדילתה כמו שרגילה להיות תמיד שא"צ להרחיק ירכותי' זו מזו יותר מדאי כו', וכן בקיצור הלכות נדה לא הזכיר ענין עורכת וכו', וכדרך זה מתבאר מדברי רש"י בגמ', אבל הראב"ד כתב בפשיטות היכי דמי דרך גדילתה כדתניא בסיפרא האיש נראה כו', ולמדנו מדר"ל שאין האשה טובלת לא מעומד ממש

הרא"ש תחלה שא"צ, היינו מפני שרצה להוסיף אח"כ בביאור מה שצריכה ליהרהר, אבל ל"מ דמפרש לשון דלא תטבול אלא כמו א"צ אלא כדרך גדילתה, וצ"ע.

עיקרי הדינים מדאורייתא

כ. ערובין ד' ב' חציצין דאורייתא ניהו דכתב ורחץ את את כל בשרו כו', בסוכה מיייתי לקרא ורחץ את בשרו והעיקר כגירסא דהכא דמיייתי לקרא דבע"ק דכתיב ב' כל בשרו, ועוד דקרא דורחץ את בשרו גבי מצורע כתיב ובסמוך דרשינן את הטפל לבשרו וזהו שיער ואילו המצורע מגלח את כל שערו, מיהו י"ל דמגלח רק כינוס שער ונראה, ועדיין יש שערות בגופו, ואם כשאחר טבילתו עד שגדלו שערותיו טהור, משכח"ל גם כה"ג.

שם שלא יהא דבר חוצץ כו', לכאורה לא איצטריך קרא אלא לרובו שאינו מקפיד דרובו המקפיד יש להבין מסברא דלא חשיב שבא גופו במים, ובשרו מתפרש דוקא בשרו ממש דהא כל הני דאינם חוצצין משום שאינו מקפיד לא טמאין ולא מטמאין כמו שביאר הגר"א למתני' פ"ט דמקואות [ועי' פסחים מ"ו א' ולכאורה שאני כלים], ואפשר דמזה למד ר"כ יבמות ע"ח ב' דכולו שאינו מקפיד חוצץ דכיון דקרא דבשרו מתפרש דבעינן בשרו ממש ואתאי הלכתא אפיקתי ממשמעותי, מ"מ לכל הפחות מוקמינן ל' לענין כולו, דכיון דרובו המקפיד מסברא ידעינן א"כ ע"כ אתאי הלכתא לאפוקי ממשמעותי דקרא דאף אינו מקפיד חוצץ, ומוקמינן לקרא בכולו, דמסברא צ"ע מנ"ל לחדש דאיכא בתורה דין דרובו לאו ככולו, [מיהו ק"ק לפ"ז אמאי מהני סברא דהיינו רביתי' ביבמות שם דכיון דמפרשינן לקרא דבעינן בשרו ממש לכאורה אין להועיל סברא דהיינו רביתי', מיהו אין זה מוכרח, וגם אפשר דכיון דגם אמו טובלת חשבינן כאילו טבילה אחת לשניהם ואיכא שפיר בשרו, ומיהו אם יחוצץ בין הולד לאמו

ולא שוחה ממש כו' אלא שוחה כענין הזה או קרוב לו וצריכה שתפתח זרועותי וירכותי על הדרך שאמרנו עכ"ל, וכעת ראיתי בספר מרן זלה"ה יו"ד סי' צ"ה סק"ז שכתב כמש"כ.

טור סי' קצ"ח ולא תטבול בקומה זקופה כו' כדרך שנראין כו' וא"צ להרחיב כו', רבנו צירף לשון הרמב"ן ולשון הרא"ש ולכך יש כאן כפל דברים כמ"ש בב"י.

בב"י בשם הרשב"ץ כתב דדעת הרמב"ם בפ"ב דמקואות דכי אתמר דר"ל לטהרות ודבריו תמוהים מאד דבהדיא מתבאר מדברי הרמב"ם דפלגיניהו להני מימרות ושנה מימרא דר"ל בפ"א בלא חילוקא דטהרות ובעלה, וכנראה הרשב"ץ לא ראה דברי הרמב"ם בפ"א, ותימה על הב"י שסתם כן דעה קמיייתא בשו"ע אחר דהערוך יחידאה הוא בזה, [על עיקר שיטת הב"י שתמה בש"ך יש יישוב בבהגר"א דדעת המחבר כגי' הרי"ף אלא דלכתחלה יש להחמיר בטהרות אף לבעלה כמ"ש רא"מ ולכך בכל הני דאין הלשון דיעבד כתב שפיר חוצץ, ובעצמה עיני' כתב י"א שלא עלתה דהיינו דעת הראב"ד דאף דגריס כהרי"ף מפרש הכי וכמ"ש הרשב"א להחמיר, וכן בכדרך גדילתה איכא ב' פירושים לגרסת הרי"ף, ולפ"ז פסק המחבר ככלל דיד' כהרי"ף והרמב"ם, לק' נתפרש דאין כן דעת הרמב"ן.

בבהגר"א ס"ק מ' כתב לבאר במ"ש הרא"ש בדר"ל דפי' כדרך גדילתה שא"צ להרחיק ירכותי' זו מזו יותר מדאי כו', היינו כשיטתו דר"ל לאקולי אתא ולמידחי להני מימרות ורש"י פי' לחומרא דלא תדביק ירכותי' כו', וצ"ע למה פירש כן הא ודאי ר"ל לאו אהני שמעתתא אמר למילתי' דנימא דלאקולי אתא אלא דתלמודא מסדר למילתי' הכא, וגם דעת הרא"ש ג"כ נוטה כפרש"י כמ"ש בתוספותיו, ובפשוטו מה שסידר

דבר שאינו רביתי' י"ל דהוה חציצה אף דלגבי אמו לאו חציצה היא].

- הוספה -

מיהו נראה דיש שני סוגי חציצות במקפיד, א' דבטל לאדם כצבע וכיו"ב ולזה איצטריך קרא, ב' חציצה שאינה בטלה כמכניס גופו בשקית נילון, וזה אפשר לקיים בלא פסוק דרובו חוצץ, ע"כ.

ולפ"ז איכא למיפשט תרי בעי' דאיבעיא לן בהא דכולו שאינו מקפיד חוצץ אי שער מציל דהיינו שיש חציצה על כל הגוף חוץ מהשער, וכן ביה"ס והקמטים אם מצילין, והשתא דשמעין דקרא דבשרו ממעט כולו דהיינו משום דמעט בשרו בעינן א"כ ביה"ס דלא חשיבי בשרו כדאמר קידושין כ"ה א' וכן שערו דטפל לבשרו הוא אין מצילין, ומיהו בלא"ה נמי נראה כן בסברא דכולו חוצץ, אלא דהי' מקום לרדן כיון דלרוב הגוף מצטרפין ואף לקולא [שו"ר בחזו"א יו"ד סי' צ"ה סק"ג דלקולא לא מצטרף] דהא ע"כ זהו שאמרה תורה בשערו וביה"ס, י"ל דה"ה בדינא דכולו.

ובל'שני דרב יצחק מרומז דיני' דר"כ דקאמר ד"ת רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ולא מסיים ה"נ במיעוטו ומקפיד דאינו חוצץ, ולפ"ז ניחא דאמנם לישנא דשאינו מקפיד עליו אינו חוצץ מיותר דהכי הול"ל ד"ת רובו ומקפיד עליו חוצץ וגזרו כו', וקמ"ל דדוקא בכה"ג שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ אבל טפי לא.

מיהו קשה דלפ"ז לא נאמרה ההלכה אלא לחלק בין מקפיד לאינו מקפיד, ולשון הגמ' כי אתאי הלכתא לרובו ולמיעוטו ולמקפיד כו', ואפשר דאי לאו הלכתא הוה דרשינן כל בשרו דאפי' מיעוט חוצץ, א"נ הוה מפרשינן לקרא באינו מקפיד לחודי' וברובו, אבל מקפיד י"ל דחשיב כחוץ למים במקום החציצה, ובתו' הרא"ש כתב בשם תו' דאי

לאו הלכתא הו"א דדוקא כולו חוצץ וזה תימה דמהיכי תיתי היינו מחדשים דרובו לאו ככולו, ושמא כונתם דלקושטא דמילתא אתא קרא לכולו כדר"כ, והרא"ש תירץ דאי לאו הלכתא הו"א דאף מיעוט שאינו מקפיד חוצץ, וצ"ע למה וצ"ל כדרך שכתבנו, או דמכל הוה מרבינן, או דהוה חשבינן ל' כחוץ למים.

שם כי איצטריך הלכתא לשערו כו', לכאורה קרא דאת בשרו איצטריך שיבא שערו במים ואפשר דאה"נ, אלא דכיון דאפקי' קרא גבי את בשרו שמעינן נמי דדינו כבשרו, ולפ"ז אמנם לא נחית הגמ' בס"ד לבאר מנ"ל דבעינן שיבא במים אלא מבשרו דייק דאיכא למעוטי שיער מחציצה ובעי' לשנויי דלהכי אתאי הלכתא, ומשני דהא עיקר מילתא דשיער מהאי קרא שמעינן וכו', [ועי' בשטמ"ק ב"ק פ"ב א' בשם גאון], מיהו אם נימא דהא דיבא במים לא איצטריך קרא דמורחץ במים שמעינן כל הגוף, ורק מבשרו הוה ס"ד למעוטי דחציצה בשער לא פסלה דדוקא אבשרו קפיד קרא, ניחא טפי דקרא דאת בשרו לענין חציצה איתמר, ולפ"ז יש להוכיח מהגמ' כשיטת הגאונים שהביא הרמב"ם בפ"ב מה' מקואות הט"ו דשער נדון בפני עצמו לענין רובו, דהנה קודם דידעינן להלכתא דרובו המקפיד ומפרשינן מסברא לקרא דרובו ככולו וחוצץ וכמשנ"ת לעיל, א"כ פשיטא דמפקינן נמי שיער דרובו ככולו וחוצץ כיון דכתב קרא דלא להוי חציצה בשער, דהא אכתי לא איתמר לן הלכתא דרובו דנימא דסתמא דרובו כולל הגוף והשיער, וכיון שכן אף לבתר הלכתא מפרשינן דחידוש ההלכה הוא דאינו מקפיד אינו חוצץ ודלא נדרוש כל בשרו למיעוטו וכמשנ"ת, אבל לא אתא לאפוקי הא דמפרשינן בפשוטו דרוב שיער נדון לחודי', ויש לדחות, גם יש לדקדק מש"ס ביבמות לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ, וזה אינו בשער כמבואר בתוה"ק בפשיטות גבי צבע השערות, וכן בסברא שאין חסרון דכולו אלא כשכל הגוף מכוסה, וכיון

צריכה טבילה מיהו י"ל שאין דרכן לטבול אלא לבעלה, אבל מצינו בנשות הגליל שהיו נעקרות מפני טבילה זו), וגם משום דבנשים יש לחוש לזלזול טפי אבל לא מסתבר לומר דהגמ' שינה הלשון לפי זמנו, ועי' תו' נדה ס"ו ב' בשם ירו' ומשמע התם דדוקא בנדה לבעלה תיקן אבל לטהרות לא, ואנשים לעולם לטהרות הוא.

שם אמרי דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר כו', יש לעיין למה יש לחוש מדאורייתא דילמא מיקטר רוב השער דזה דבר שאינו מצוי כלל [עי' לק' ס"ק כ"ב], וכן מאוס מידי נמי אינו מצוי ברוב השער באופן שאין האדם יודע בזה דנצריכנו עיון שמא מאוס רובו, ובפשוטו הי' נראה דהאי דאורייתא לאו דוקא משום דחיישינן לחציצה דאורייתא, אלא דא"צ לזה תקנה כיון דאסור מדרבנן משום חשש חציצה דאורייתא, אבל לעולם ליכא חשש אלא למיעוטו, מיהו אם נימא דלרובו חיישינן נראה דהיינו דוקא בשערה שאינה מרגשת כ"כ בחציצה הדבוקה או דמיקטר אבל בגופה ובפרט ברובה בודאי מרגשת ולא בעיא עיוני, [ועוד צ"ע בזה בסוגיא ובראשונים].

ובבהגר"א סי' קצ"ח ס"ק י"א הוכיח מכאן כשיטת הגאונים דרוב שערה קשור אחת אחת חוצץ מדאורייתא, מדאמרי' הכא דמדאורייתא בעי עיוני דילמא מיקטר [וכונתו דבגמ' הוזכרו ב' חששות שמא נתעסקה במיאוס או נקשר ואם כל בדיקת נקשר היא בצירוף חשש מיאוס דכל הגוף א"כ בלא"ה חוששת גם על השער משום מיאוס, ולכן לא שיך להזכיר א"נ מאיס דחשש זה הי' גם בתירוף ראשון והול"ל מיקטר ומאוס כ"נ לפור'], וש"מ דע"י מיקטר לחודי' הויא חציצה דאורייתא וע"כ בשיער לחודי' הוא, ומבואר דס"ל דמדאורייתא ממש קאמר דבעי עיוני [ולשון הרמב"ן והרשב"א דין התורה, מיהו י"ל דלישנא דגמ' נקטו והכונה דלגבי תקנה חשיב זה דין התורה].

דסתמות הגמ' אבשרו לחוד, אין מקור להכניס שערו לחצאין דרובו המקפיד חוצץ, וכולו שאינו מקפיד אינו חוצץ.

שם תוד"ה דבר כו' ועוד דבפרק דם חטאת מיייתי כו', פי' קושייתם דע"כ לא איתמר הלכתא לשערו בהדיא דהא בבגדים נמי תנן שיעורא וחילוקא דאינו מקפיד, וכיון שכן ה"ה לבשרו, ויש לדקדק אמאי לא הק' בפשיטות מכל הני דאין חוצצין דתנן במתני' פ"ט דמקואות, ונראה דהתו' לשיטתייהו דכולה מתני' הטעם משום דמחלחלי מיא וכמשנ"ת לעיל סק"ב ועוד, חוץ מקלקי דהני באמת בשיער איירי.

ויש ללמוד מסתמות דברי התו' כמפורש דלא ס"ל שהשיער נמדד בפ"ע דאם איתא למה לא פי' כן דעת רש"י אלא דקדקו דדוקא שיער, ומאי קו' אי סמך רש"י למילתי' אתירוצא בתרא דאמרינן בגמ', ופי' בשער וה"ה בבשר, ובריטב"א אמנם פי' כן דעת רש"י, אבל התו' פשיטא להו דליכא סברא כזו כלל שיהא השער חשוב גוף בפ"ע, ודוקא לגריעותא מצינן למימר הכי.

הא דאיצטריך קרא לשערו היינו כשמגיע מים על הראש והחציצה רק בשיער, אבל בכיסוי על הראש היינו בשרו, ואפשר דלהכי מיייתי הא דנימא אחת קשורה.

דיני קשרים בשיער

כא ב"ק פ"ב א' ושתהא אשה חופפת כו', יש לדקדק בהא דנקט אשה הא בימי עזרא היו טהרות, ונראה מזה דבאמת לא תיקן חפיפה לאנשים, ושמא הטעם משום משום דבדרך כלל אין שערם ארוך שיהא מצוי קשרים, או משום דלא קפדי כ"כ על מעט קשרים, (ודוחק לומר משום דמצוי גבייהו טפי טבילות שהרי תיקן טבילה לבע"ק והו' להו אנשים ככהנת שכתבו תו' נדה ס"ו ב' בשם ירושלמי דא"צ חפיפה, שהרי גם משמשת

- הוספה -

ביאור הגמ' דאורייתא הוא ר"ל דכיון שכהיום החפיפה במקום העיון, א"כ מי שאינו מקיים חפיפה נקלע לדאורייתא, ומשני דאה"נ אלא שיש עצה במקום החפיפה, אבל כשאין מעיינים צריכין להחפיפה בשביל הדאורייתא שהיא משמשת במקום העיון ולפ"ז מוכח דא"צ עיונא נוסף לחפיפה, ועי' בזה לק' ס"ק ל' ל"ב, [וכן בבדיקת חמץ א"צ ביטול מדרבנן], ע"כ.

כב. שו"ע סי' קצ"ח ס"ה עד שיהא רוב שיערה קשור נימא נימא בפ"ע, בפשוטו משמע דאם ברוב שיערה יש קשר חוצץ וצ"ע דאכתי ליכא חציצה ברוב השער דקשר אחד אינו מכסה כי אם מיעוט אורך השערה, ומאיזה טעם יחשב חציצה לכל השערה ע"י קשר אחד, [וראייתי בראב"ן שכ' דהשערה הקשורה עתיד לקצצה, אבל זה קשה למאי דנקטינן דעתיד לקוצצן לא הוי חציצה], וצ"ל דאמנם איירי בקשרים מרובים בכל שיערה לארכה, וכדרך זה בכל השערות, ולא סגי ברוב כל שיערה אא"כ הקשרים בכל השערות דאל"כ אכתי ליכא רוב שיערה, [ושמעתי להעיר דאפשר דלא משכח"ל חציצה ברוב השער ע"י קשרים כיון דבכל קשר חציו מגולה, מיהו צ"ע במציאות ולכאורה משכח"ל בקושר כל הקשרים זעג"ז, אלא דאז הו"ל כג' דאינן חוצצין], וצ"ע דפשטא דמילתא לא משמע הכי.

ובעיקר הדין דרוב שער כרוב הגוף חשיב צ"ע למה סתמו הראשונים ולא פי' דין זה, ומסתמתן של ראשונים הי' נראה דאמנם ס"ל דהשיער נמדד עם הגוף, אלא דרוב שיערה קשור חוצץ משום דקפדה ולא מהני מה שאומרת שאינה מקפדת, אם משום דבכה"ג בטלה דעתה בודאי, או משום דבקשרי שיער שאין כאן ענין ביטול לגוף בזה פשיטא לן דברוב השיער לא חשיב צורת השיער כן, עי' לעיל ס"ק י"ח, והי' נראה לומר דאף הראב"ד

בהשגות שכ' דכדברי הגאונים עיקר היתה כונתו דלא מהני מה שאינה מקפדת ברוב השיער דלא יתכן שיסתום כ"כ בבעה"נ וגם בהשגות הי' לו לבאר יותר, כיון דשיטת הגאונים מחודשת, והדרנא בי מדברי הרשב"א בתוה"ק שכ' בדין שיער צבוע דאע"פ שהצבע פושט בכל השיער ורובו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ כו', הנה כתב בפשיטות דשיער נדון בפ"ע ואע"פ שלא הזכיר מזה כלל בעיקר דין רובו, וכיון שכן תו לא מצינן למיגמר מסתימתן של ראשונים דפליגי אגאונים, [מיהו לאו ראי' היא דהרשב"א בחידושו באמת דעתו עיקר דלא כהגאונים ולכן סתם הדברים, וכאן רמז דלדינא לכו"ע מותר בשיער, וכן עיקר, הוספה], ובבהגר"א כתב דרוב הפוסקים סוברים כהגאונים, עיי"ש.

ויש להק' לשיטת הגאונים מדתנן דקלקי הראש ובית השחי אינן חוצצין ואמאי לא חיישינן שיתדבק כל השיער והו"ל רובו שחוצץ אע"פ שאינו מקפיד, וצ"ע, ומ"מ יש ללמוד מזה דלא חשבינן כל מקום כינוס שער בפ"ע כמו שנסתפק הפרישה דזה ודאי יש לחוש בקלקי בית השחי שיתדבק כל השיער.

- הוספה -

אפשר דטעמייהו דהגאונים מפני שלא מסתבר שריבוי שיער יציל על רוב הגוף שיש עליו חציצה ומקפיד מדאורייתא, דסו"ס רוב הגוף מכוסה, וכן לאידך גיסא אין סברא שריבוי שער יצטרף למעבד רוב הגוף, ואם אינן משלימין ע"כ שנדון בפ"ע, וכן יש לדון בבית הסתרים דבעינן ראוי לביאת מים מדאורייתא איך דנים אותן לענין רוב, דלא מסתבר שחלל הפה משלים או מציל ברוב הגוף, (כמו שמסתבר בפשיטות שאין כל שיערה ושערה נדונת בשטחה סביב דא"כ מי ששערו ארוך קרוב שיהא רוב הגוף, כשנשטחם זה בצד זה ונחשב ארבע רוחותיהן), וא"כ היכי נאמרה ההלכה בזה ממ"נ אי רוב גופו בלא חציצה בלא"ה שפיר

יש להסתפק בהא דכולו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ מדאורייתא אי ה"ה בשיער, ד"ל כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה לענין רגלי הכהנים זבחים ל"ה א' דסברא דכולו היינו משום דאינו בטל לגוף ובכה"ג דהחציצה על השיער לחודי' שפיר בטל לגוף כיון דעל שאר הגוף ליכא חציצה, מיהו אפשר דכיון דהשיער כדבר נפרד מן הגוף אין החציצה בטלה לשיער, ולמש"כ דשער כל הגוף נדון יחד בלא"ה אין מסתבר דשער בית השחי יציל על הראש בסברא דביטולו, ועי' לעיל סק"א כ'.

שי"ד סק"ז וכן שעה אחת שנקשרה אין חילוק כו', לכאורה כל עיקר החפיפה לא מהניא אלא לקשר של שעה אחת עם חברתה אבל קשר של השעה בעצמה אינו נמצא ע"י מסרק ורחיצה.

צבע העשוי לנוי

כג. שם סי"ז צבע שצובעות הנשים על פניהם כו', הרשב"א הזכיר בזה ג' טעמים, א' דהו"ל מיעוט שאינו מקפיד, ב' דאפי' הוי ברובו אינו חוצץ משום דחשיב גוף האדם כבגד צבוע, ג' דאין בו ממש אלא חזותא, ולשונו ז"ל בתוה"ק משמע קצת דלא הוצרך להני תרי טעמי בתראי אלא בשיער דכיון שהצבע פושט בכל השיער הו"ל רובו כשיטת הגאונים ובזה לא מהני טעמא דאינו מקפיד, אבל בתוה"א לא הזכיר שער וכן ברא"ש כתב הטעם דאינו אלא חזותא ואע"ג דאיירי במיעוט (שאינו מקפיד), ונראה מזה שלא רצו לסמוך להתיר לכתחלה דבר קבוע כצבע, דהא בגלד שעל המכה כתב ר"י דאעפ"י שאינה מקפדת ומן הדין אינו חוצץ מ"מ רגילות הוא להסיר ואעפ"י שכואב לה, וה"נ אין להתיר לכתחלה מטעמא דאינו מקפיד לחוד, לכך הוצרכו נמי לטעמא דאינו אלא חזותא, ולהאמור אף בגוף דלא הוה אלא מיעוט מ"מ אם יש בו ממש כמו דיו לא התירו הרשב"א והרא"ש, וכ"מ בש"ך סק"י"ד בשם בה"ג

דמי, ואפשר דלגבי הגוף חשיב כל הפה כפי היקפו מבחוץ, ואם חצי פה חצוץ אפי' חציו הפנימי חשבינן כרביע היקפו בחציצה, ולפ"ז אף בשיער י"ל דלגבי הגוף חשבינן כפי שיעור הראש והזקן ולא לפי אורך השער אלא אם שיעור הראש ג' טפחים מרובעין זהו ערכו לשיעור הגוף, ולגבי נפשי' משערין גם לפי אורך השער שאם חצי אורך השער חצוץ חשבי' לגבי הגוף כטפח ומחצה חצוץ, וצ"ע, ועי' ס"ק כ' אם שער מציל בכולו, ע"כ.

ועיקר הספק נראה דאין לו מקום למ"ש הר"ן דטעמייהו דהגאונים משום דאיכא קרא מיוחד לשיעורו [ועי' לעיל סק"כ], דודאי מקרא דאת בשרו אין מקום לחלק בין כל מקום כינוס שער, דיש לפרש הענין שכמו שצריך שיהא מבשרו במים ה"נ צריך משערו וכי היכי דרגלו מהני לראשו ה"נ שיער שאר הגוף לשיער הראש, [וכמ"ק בש"ך ריש סי' קצ"ט שהאריך להוכיח דאף בשאר הגוף בעינן חפיפה ואי בית השחי נדון בפ"ע פשיטא שיש לחוש שם טפי לרובו, וכמ"ק ברשב"א דכל שיער הראש חשיב רובו (הובא לעיל)], הלכך נראה דודאי כל שיער שבגוף נדון כאחת מיהו יש לעיין אי דוקא מקומות כינוס שיער או דה"ה כל השיער המפוזר בגוף, ובפשוטו כל השיער בכלל אלא ד"ל דשאר השיער חשיב גופו, ומיהו אפי' הו"ל שיער הראש רובו כיון דארוך הוא.

מש"כ בתפאל"מ דצפורן דינו כשער ל"מ כן, ובפשוטו לא דמי כלל דכבר נתבאר דודאי צריך שיכאו המים על הראש אף אם לא בעינן שער במים דאז חשיב בשר הראש גוף האדם ואינו הנדון אלא על השיער שהוא נפרד ואפשר להסירו וה"נ בצפורן אין מקום לדון אלא בצפורן הבולט מן הבשר ולחוץ, ומיהו כיון דפשיטא לן דעיקר הצפורן בכלל בשרו ה"ה הבולט יותר, משא"כ שיער דלא פשיטא לן אפי' על חלק מהשיער, וכבר נתבאר לעיל סק"ח.

דנהגו בניי שאין סכות בשמן כל עיקר, ומ"מ בצבע מותר והיינו מהני טעמי.

והנה הרא"ש לא כתב הטעם בצבע דחשיב כגוף האדם דומיא דפרוכת, ובאמת יש לדון דלא אמרינן האי סברא דחשיב גוף הדבר אלא בכלים, אבל לענין שיחשב גוף חי לא שמענו, וכן משמע מהא דכל הני שאינן חוצצין לא חשיב גוף האדם לענין טומאה ואילו בכלי כה"ג חשיבי גוף הכלי לענין טומאה כדאמר פסחים מ"ו א' ע"ש, וש"מ דיש לחלק בין כלים לאדם דבכלי כל דבר שבטל לכלי ממילא הו"ל כגוף הכלי וכאילו נעשה הכלי מתחלת יצירתו בצורה זו, משא"כ לענין דחשיב גוף האדם, נראה דאף בטעם זה נסמך הרשב"א על הא דלא הוה אלא חזותא דמצב זה של חזותא חשיב גוף האדם דעור האדם הוא שנהפך לצורה זו כיון דאין כאן ממשות צבע, ועוד דאין בו ממשות אינו חוצץ בפני המים כלל.

ואפשר עוד דבמקפיד לא אמרינן האי סברא דחשיב גוף האדם, ודוקא בכלי דהוי גופו ממש פשוט דה"ה במקפיד, אבל באדם כשאינו חפץ בדבר ועתיד להסירו אף לסברת הרשב"א לא חשיב כגופו, ומ"מ לענין רובו שאינו מקפיד שפיר מהניא האי סברא, שו"ר דאף בכלי כה"ג לא חשיב גוף הכלי דהא רבב ודם שעל הבגד חוצצין, ומ"מ שפיר נסתייע הרשב"א מזה דע"כ אין הטעם דפרוכת משום שאינו מקפיד דהא רובו אע"פ שאינו מקפיד חוצץ, וכן כולו חוצץ אף מדאורייתא, ואע"ג דהתם אפי' מקפיד אינו חוצץ והכא

בעינן למימר דדוקא אינו מקפיד, ל"ק דמה שמקפיד על צבע בגדו דצבעו שחור במקום אדום אינו חסרון בצבע דלא לבטל לבגד כיון דכך היא צורת בגד וכמו שמוכן דלא מהני קפידתו משצבעו לרצונו שחור וחפץ עתה לשנות צבעו, נוגם בכה"ג אין האדם מעביר הצבע מן הבגד ע"י צפון אלא מוסיף צבע אחר ובכה"ג אפשר דשפיר בטל לבגד, ואפי' יעביר הצבע יש בזה מעין סתירת כלי כיון דחיבורו אלים וכידות הכלים ניהו, משא"כ באדם שאין האדם הופך כולו לצבוע ככושי והצבע עובר מאליו במשך הזמן, ומ"מ כשרוצה בקיומו שפיר יש ללמוד דחשיב גוף האדם, וע"ע בדין צבע ברשב"א בסמוך.

ונראה דאם לא הסירה כל הצבע ובצורה זו של הצבע אינה חפיצה, דמ"מ אינו חוצץ, כיון שעומדת להוסיף על הצבע ולא להסיר צבע זה ושפיר בטל לגוף אף בכה"ג שאינה רוצה בקיומו במצב זה, מיהו דוקא אם בודאי לא תסירנו מה"ט, וצ"ע.

ובא"ש שאומנותה צבע כתב הרא"ש הטעם משום דאינה מקפדת, ובאמת נראה דבדרך כלל צבע שהצבעים צובעים בו יש בו ממשות כמו דיו, והיינו נמי טעמא דהוצרך הרשב"א לטעמא דאינה מקפדת בצבע.

- הוספה -

מבואר במגילה שכהן שידיו צבועות אסטים ופואה לרבנן כשר לנשיאת כפים, וש"מ שאינו חוצץ בנט"י וסתמא אפי' כולו, וצ"ב בכהנים אם חיובם מן הדין, ולע"כ.

בעניני חפיפה ועיונא

בדין נמצא עליה דבר חוצץ

כד. נדה ס"ו ב' וא"ר טבילה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה כו', אפי' לא נתעסקה בדברים החוצצים לאחר

טבילה, א"צ לחוף ולטבול, ואפשר הטעם משום דיותר יש לתלות החציצה לאחר הטבילה, שכבר הסיחה דעתה משמירת גופה ואינה מדקדקת בחציצות, אבל קודם הטבילה

לא חיישינן שמא נגעה ולא אדעתה אם לא בזמן מרובה.

ובפשוטו לא איירי רבא בשחזרה ועיינה סמוך לטבילה, וע"כ לאוקומי בששמרה עצמה מדברים החוצצים מיהו אין זה במצב שתוכל לומר ברי לי, ובכה"ג איירי נמי ברייתא דחולין י' א', הלכך דוקא נמצא עלי' דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה, ואפי' נתעסקה באותו המין אחר טבילה וכדתניא התם, ומיהו אם לא דקדקה כ"כ בשמירתה וכמו שהוא סתמא דמילתא בחופפת בע"ש לטבול במוצ"ש דמסתמא נתעסקה בדברים החוצצים בינתיים אע"ג דלענין דין חפיפה י"ל דמהני, מ"מ בעיא עיוני סמוך לטבילה, ובזה אם נמצא עלי' דבר חוצץ י"ל דתלינן דלבתר טבילה אתא, דמה"ת נימא דלא עיינה יפה, ולמאי דמפרשינן דסמוך לחפיפה היינו לבדיקת הגוף א"כ מוכח בהדיא דמהניא עיוני דסמוך אע"פ שנמצא עלי' דבר חוצץ, וצ"ע ברשב"א שכ' דאפי' עיינה סמוך לטבילה חיישינן שמא לא עיינה יפה יפה, הא בפשוטו נמצא עלי' על גופה נמי משמע וקאמר דאם סמוך לטבילה חפפה ובדקה א"צ לחוף ולטבול, אלמא סמכינן על עיוני אפי' בלא נתעסקה באותו המין אחר טבילה [ובר"ן פ"ב דשבועות כתב אמנם מכח זה דרבא איירי ברחיצת כל הגוף דהכי נהוג גם בזמן הגמ', וזה דוחק שיזכיר רבא חפיפה, דסתמא משמע תקנת עזרא ויתפרש נמי על כונת המנהג לרחוץ כל גופה דוקא בכה"ג יהי היכא דנמצא עלי' דבר חוצץ, ואין הכרח לזה כמשנ"ת].

ואפשר דאמנם כונת הרשב"א בעיוני דשער בלחוד ושיטת הדברים לפ"ז היא דחפפת שיער אפשר להרחיק מן הטבילה היכא דלא אפשר וכן בדיעבד, אבל בדיקה דגוף ושיער דהוא מעיקר הדין אין להרחיק כלל, הלכך חפפה בע"ש חייבת לבדוק גופה ושערה קודם טבילה, דא"א שתזהר כל הזמן מדברים החוצצים, אבל אם נזהרה בין חפיפה

ובדיקה לטבילה אע"פ שאין הבדיקה סמוכה לטבילה עלתה לה טבילה, ואם נמצא עלי' דבר חוצץ בזה יש כמה חילוקים, אם סמוך לחפיפה ובדיקה טבלה עלתה לה טבילה, אפי' לא נתעסקה באותו המין אחר טבילה, ואם חפפה בע"ש וטבלה במוצ"ש ובדקה גופה ושערה קודם טבילה ונמצא דבר חוצץ על גופה עלתה לה טבילה אפי' לא נתעסקה באותו המין דלגבי גופה סמכינן אעיוני שהרי לא תיקנו טפי מעיוני, ואם נמצא על שערה אע"פ שעיינה סמוך לטבילה, כיון דבשער חיישינן טפי ולא סמכינן כי אם בחפיפה, אם לא נתעסקה באותו המין לא עלתה לה טבילה, אבל אם נתעסקה באותו המין לא תלינן ריעותא בבדיקתה ואפי' במקום שער, בד"א בעיינה סמוך לטבילה אבל בלא עיינה אלא ששמרה עצמה מדברים החוצצים בזה אפי' נתעסקה באותו המין כל היום כולו לא מהני עד שתאמר ברי לי והיינו ברייתא דחולין, ובזה שער וגופה שוין, [חילוק זה בין שמרה עצמה לעיינה מבואר ברשב"א שכ' דהראב"ד מפרש הא דרבא בלא עיינה, וע"כ הכונה בששמרה עצמה ויעלה הכל כמ"ש הרשב"א, ויש ט"ס בחידושים].

ברם בתו"ה נראה דדעת הרשב"א דלא אמרינן שמא לא עיינה יפה, ואפי' בלא עיינה סמוך לטבילה אם נזהרה מדברים החוצצים ואחר טבילה נתעסקה באותו המין תולה בו ועלתה לה טבילה, ותימה איך יפרש ברייתא דחולין אי בלא עיין אפי' לא נמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה ואי בעיין או בנשמר אמאי אינו תולה בנתעסק באותו המין, ואין לומר דההיא בטהרות ומשום חומרא דטהרות, דהא מייתי מינה סייעתא לרב הונא, [ומ"ש תו' לתרץ דההיא לטהרות היינו לענין זה דלא סמכינן על סמיכות החפיפה לטבילה ומשוינן לי' כחפף רחוק מהטבילה, ואז מעיקר הדין אינו תולה אע"פ שנתעסק באותו המין, ומינה מייתי שפיר סייעתא], וכבר תמהו בזה

האחרונים ז"ל ועי' ס"ט, ולפלא שלא הזכיר הרשב"א גמ' דחולין כלל לא בחידושים ולא בתוה"א.

ונראה דיש לקיים לדינא החילוק בין שעה לגופה, דפשטות מימרא דרבא דבעינן חפיפה דוקא וזה צריך לקיים עכ"פ לענין שער [אף דלא ננקוט כדעת הר"ן], וכיון דמתקנת עזרא שלא לסמוך על עיוני דשער, אף בגוונא דא"צ חפיפה מן הדין, מ"מ היכא דנמצא עלי' דבר חוצץ לא חשיבא עיוני דשער כברי לי, מיהו יש לדחות דלא חיישינן דילמא מקטרי מזיא בהרחקת החפיפה קצת וכדחזינן דאיירי בנמצא עלי' דבר חוצץ, ולא בקשר, הלכך סגי לן בעיוני דשער ג"כ, וכסברת הרמב"ן שכ' דמזיא לא מקטרי בנתינת תבשיל, והא דנקט רבא חפיפה, משום סיפא דצריכה גם לחוף קודם טבילה, מיהו איכא סברא דבשער אין מרגשת החציצות כ"כ (וגם אינם יורדים בקל).

בענין למיסמך חפיפה לטבילה

כה. שם ואם לאו צריכה לחוף כו', בנתעסקה בדבר החוצץ בין חפיפה לטבילה כתב הרמב"ן דא"צ חפיפה וסגי לה בעיוני בעלמא, והיינו אע"פ שמצאה דבר חוצץ בעיונה, ולכאורה היינו דקמ"ל רבא דבכה"ג שלא חפפה סמוך לטבילה ונמצא עלי' דבר חוצץ תו לא מהניא חפיפתה דהא חזינן שלא נשמרה מחציצה, וחידוש זה הו"מ לאשמועינן גם במצאה קודם טבילה וכגון שאינה יודעת שנתעסקה בחציצות דהויא לה מציאת החציצה ריעותא, מיהו קשה דלפ"ז אם לא נמצא עלי' דבר חוצץ יכולה לטבול בלא חפיפה אחרת דמשמע דוקא נמצא עלי', ולמה לא תצטרך לחזור ולחוף הא אפשר לה להסמך החפיפה לטבילה, ואין לומר דאח"כ אלא דכאן איירי בדיעבד דחשיב כלא אפשר, דא"כ פשיטא דצריכה לחזור ולחוף היכא דטובלת פעם שני', דתו לא חשיב לא אפשר כיון דאיירי קודם

הטבילה השני', וא"כ מאי קמ"ל רבא דצריכה לחוף ולטבול, וצ"ל דאמנם אין כאן חידוש בהא דצריכה לחזור ולחוף בכה"ג שנמצא עלי' דה"ה בלא נמצא, אלא דקמ"ל בזה דינא דסמוך לחפיפה טבילה, (ואפשר דהיינו דבעי בגמ' מאי בינייהו בדיני חפיפה), ועי' להלן בפ"י הרו"ה דבאמת איכא נפ"מ בדיני החפיפה בין נמצא עלי' דבר חוצץ ללא נמצא, דבנמצא נחתין חד דרגא, והיינו מדהוצרך רבא לאשמועינן דצריכה לחוף וכ"כ בס"ט.

שו"ר דלמ"ש הרמב"ן דבחפפה ביום לא מטרחינן לה לחזור ולחוף בלילה ניחא דבאמת איכא חידוש דדוקא בנמצא עלי' דבר חוצץ ואפי' לענין קודם טבילה, וזהו מקור דברי הרמב"ן, והובאו דבריו להלן ס"ק כ"ז ל"ב.

שם מאי בינייהו א"ב למסמך לחפיפה כו', אם נפרש דתרת"י א"ב דל"ק בעינן סמוך דוקא ולא משגחינן בעונה ולל"ב איפכא דבאותה עונה לא בעינן סמוך ולמיחף ביממא ומיטבל בליליא אפי' סמוך לא, ניחא דבעי מאי בינייהו כדי לבאר דאיכא בינייהו נמי הא, אבל לא מסתבר כן דלפ"ז בחופפת מיממא לליליא בסמוך, חיישינן טפי לחציצה מבאותה עונה שלא בסמוך [דאין נראה בכה"ג הטעם שנוהרת בחפיפתה כשזה באותה עונה טפי מסמוך ממש, ועי' ל"ק ס"ק כ"ו, אם לא דנימא דיש כאן תקנת חכמים ול"מ כן], והשתא קשה מאי פריך מאי בינייהו הא בהדיא קאמרי הנפ"מ אם סמוך או אף באותו יום, וביותר הדבר תמוה לפרת' דאמנם היינו דמשני דא"ב סמוך לחפיפה טבילה לענין תליית החציצה.

ואפשר דמאי בינייהו ר"ל במאי קמפלגי [ואשכחן כה"ג בכמה דוכתי ערש"י זבחים ס"ה ב' שו"ר בס"ט ציין ב"מ ס"א] דלא משמע לגמ' דפליגי אם בשיעור יום חיישינן לחציצה מדתלו פלוגתייהו בדיני

עונה, ופי' זה א"א לקיים לספרים דגרסי הכא סמוך לחפיפה טבילה א"ב, כיון דבשמעתין סמוך ר"ל מיד, מיהו סמוך דלק' ס"ח א' מפרש הרו"ה דר"ל בו ביום, ולגבי הא דאמרינן התם חופפת ביום וטובלת בלילה קרי לחפיפה דאזתה עונה סמוך, ולפי' למאי דקיי"ל כלישנא דבעינן סמוך אינה תולה אלא בסמוך ממש, ולכתחלה חופפת וטובלת באותה עונה אפי' אינו סמוך ממש, [בהשגות הרו"ה יש ט"ס אבל הדברים מתבארים מתור"ד כמשנ"ת שו"ר בס"ט תיקון המעוות].

ברם הרשב"א בתוה"א והקצר מפרש בשם הרו"ה דאף לענין תליי' דנמצא עלי' דבר חוצץ סמוך ר"ל בו ביום, ולפי' אם באותו יום שחפפה טבלה ר"ל במעל"ע, וניחא לפירושו דסמוך דכולה שמעתין ר"ל באותה עונה (דזה קשה למש"כ בדעת הרו"ה) וניחא נמי הא דקבעי מאי בינייהו דבפשוטו הי' מתפרש דל"ק בעינן סמוך ממש ולל"ב בעינן אותה עונה, וע"ז קאמר דסמוך לחפיפה טבילה איכא בינייהו וכההיא דהתם דלא קפדינן אלא אמיחף ביממא ומיטבל בליליא, כל שהסמיכה הטבילה לחפיפה כדינה לא חיישינן שבא עלי' החציצה קודם טבילה ולא אדעתה, והרשב"א קיים פי' הרו"ה דגרס דא"ב מיחף ביממא ומיטבל בליליא אף לפי גרסתו דסמוך לחפיפה טבילה א"ב ומאי סמוך בו ביום, וניחא לי' להרשב"א לפרושי הכי מדלא קפדינן לק' אלא אמיחף ביממא ומיטבל בליליא וכיון דפליגי הכא בפלוגתא דלק' יש לפרש נמי סמוך דהכא כדהתם, ובאמת פי' זה מתיישב מאד בדברי הגמ' דהשתא הוה ממש דינא דסמוך לחפיפה טבילה בינייהו ותו לא, ונראה דרק הא דמאי סמוך בו ביום הביא הרשב"א מפ"י הרו"ה, אבל בעיקר הפי' פליג עלי' דלהרו"ה בנמצא עלי' דבר חוצץ נחתין חד דרגא וכמשנ"ת, והדוחק שבפי' זה הוא דאותו היום לא משמע מעל"ע, ואפשר דכיון דאיירי על הטובלת בלילה קאמר בו ביום

חפיפה, וע"ז משני דיסוד פלוגתתם הוא בתקנת חפיפה אם בעינן שתהא סמוכה ממש או דבאותו יום נמי שפיר דמי, ולל"ב דבאותו יום הוה כסמוך ממש יש ללמוד דלא חיישינן שתסיח דעתה מלהזהר בין חפיפה לטבילה כיון שבאותו יום שחפפה טבלה, ובאמת לאו בכל מילי השיעור הוא יום לל"ב ודוקא בחפיפה וטבילה דכיון שחפפה כבר נותנת דעתה ולא חיישינן לה"ד, ולפי' יש ליישב הא דנקט חפיפה אף דלשאר הגוף סגי בעיוני, דמ"מ כיון שחפפה נזהרת נמי בנקיות דשאר הגוף, אבל בעיוני לחד לא יחבינן שיעור עונה לל"ב, [ובדברי התו' עדיין צ"ע, מיהו אפשר לכיון כן בדבריהם דעיקר כונתם לומר דלאו היינו הנדון דסמוך לחפיפה טבילה דל"ק, דלכו"ע אין לחוף בע"ש ולטבול במו"ש בלא חפיפה], מיהו אפי' לא נחלק בין חפיפה לעיוני מ"מ הטעם הוא בזה שעומדת סמוך לטבילה אבל בעלמא לאו בכלי מילי השיעור הוא עונה.

וכן צ"ל לפרש"י והראב"ד והרשב"א דפליגי בדין סמוך לחפיפה טבילה, דהא ודאי א"ב נמי הא דאמרי בהדיא, אם באותו יום או סמוך דוקא, ולא היינו פלוגתא דסמוך לחפיפה טבילה דהתם אפי' מע"ש למוצ"ש, אלא דכיון דס"ל לל"ק דבעינן סמוך לחפיפה טבילה ס"ל הכי נמי לענין תליי' דנמצא עלי' דבר חוצץ ול"ב לא ס"ל הכי לענין טבילה ולכן מחלק בין באותו יום לענין תליי' דחציצה, ואם לא נמצא עלי' דבר חוצץ אפי' טפי נמי.

והרו"ה בהשגות גריס איכא בינייהו מיחף ביממא ומיטבל בליליא, ונראה דמפרש דל"ק דלכתחלה טובלת בעונת החפיפה ואע"פ שאינו סמוך ממש, הלכך היכא דנמצא עלי' דבר חוצץ נחתין חד דרגא דדוקא סמוך ממש, ולל"ב לכתחלה חופפת ביום וטובלת בלילה הלכך היכא דנמצא עלי' דבר חוצץ נחתין חד דרגא ובעינן אותה

וממילא מתפרש מעל"ע דקאי על היום שקודם הלילה, שו"ר בכ"ז בס"ט שכ' בסוף דבריו בדברי הרשב"א ע"ד שכתבנו, וסיים דמ"ש בתפל"מ דאותו היום ר"ל מעל"ע דוחק ולכאורה ע"כ הכי לפי זה וכמשנ"ת.

יש להסתפק עונה דקאמרי היינו שיעור עונה ואפי' מיממא לליליא, או"ד מיממא לליליא אינה מדקדקת כ"כ דאין לה הרגשת הסמיכות מעונה לעונה, מיהו בסמוך מיממא לליליא בודאי אין טעם זה וכמש"כ תו' ס"ח א', וצ"ע, ועיין רמ"א קצ"ט ס"י ובבהגר"א שם, ולקמן ס"ק ל"ב נתבאר.

כו. רמב"ם פ"ב מה' מקואות הי"ז טבלה ועלתה כו', א"צ לחוף פעם שני' אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד, רבנו מפרש מימרא דרבא דהנפ"מ לענין חפיפה לחד, ולפ"ז צ"ל דטבלה ועלתה היינו שנמצא עלי' מיד בעלייתה, ואין לומר דלישנא דטבלה ועלתה מתפרש כן, דבברייתא חולין י' א' קתני נמי טבל ועלה והתם איירי בנמצא עליו אחר כל היום כולו, ועו"ק דלמה לי' למיתלי טעמא אם סמוך לחפיפה טבלה הו"ל למימר בפשוטו אם סמוך לחפיפה הוא עדיין, ומ"ש הראב"ד וז"ל ומ"ש הוא אינו כלום דאפי' לא בעינן סמוך לכתחלה השתא דאשתכח ריעותא חיישינן אא"כ סמוך לחפיפה טבלה, לכאורה נראה דכונתו להק' דכיון דמחזקינן שהחציצה היתה קודם הטבילה, אין לחלק בדין החפיפה כיון דבתרתייהו איכא ודאי ריעותא בחפיפתה, אא"כ סמוך לחפיפה טבלה דאז לא מחזקינן הריעותא קודם טבילה, ואפי' טבילה לא בעיא, ושיעור לשונו מתייחס להא דתלינן פלוגתייהו בדין סמוך לחפיפה טבילה, דלפי' הרמב"ם טעמא דל"ק דבעינן סמוך הוא משום דס"ל בעלמא סמוך לחפיפה טבילה, וזו אינה ראי' דשפיר אפשר דלכו"ע לא בעינן סמוך לחפיפה טבילה אלא דל"ק ס"ל דבאשתכח ריעותא בעינן דוקא סמוך, וכן כונת הכ"מ.

והר"ן פי' בדעת הרמב"ם דלעולם כל שצריכה לטבול צריכה לחוף ולא ס"ד לחלק בין חפיפה לטבילה, ופלוגתייהו דתרי לישני אינו בדינא דתליי' דחציצה דלכו"ע דוקא בטבלה סמוך לחפיפה ממש הוא דתלינן, ובאותו יום דקאמר ל"ב נמי ר"ל סמוך ממש, אלא דנקט לשון יום לדון דלא בעינן סמוך לחפיפה טבילה, וניחא לפ"ז הא דבעי מאי בינייהו ומשני, דכיון דבעיקר הדין דתליי' לא פליגי אלא דמר אמר לה בהאי לישנא ומר בהאי, א"כ מאי בינייהו, ומשני דמשום דיוקא דלישנא הוא דקאמר יום, דס"ל דבעלמא לא בעינן סמוך לחפיפה טבילה, וס"ל להר"ן שיש להעמיס כן בלשון הרמב"ם, וסיים דזה לא נתבאר יפה בלשון הרמב"ם ולכך השיגו הראב"ד, ובפשוטו כונת הרמב"ם והראב"ד כמשנ"ת, ועי' כ"מ, וצ"ע.

הר"ן הביא גרסת הרז"ה דא"ב למיחף ביממא ולמיטבל בליליא והביא נמי פי' הרז"ה לגירסא זו, ויש קצת ט"ס בר"ן על הרי"ף, ובחדושי מבוואר יותר, ובבהגר"א ס"ק כ"ה כתב והר"ן כתב כו' וכתב ואיכא דגרס למיחף ביממא כו' ול"ג למיסמך לחפיפה טבילה ופי' בדרך זר ורחוק עכ"ל, ולא נתפרשה תמיהתו כולי האי, ויתכן דפירש כונת הר"ן דללישנא דאותו יום בעינן אותו יום דוקא, ואפי' סמוך מיממא לליליא לא וא"כ אדרבא לישנא דסמוך מיקל טפי, וזה ודאי זר ורחוק, ובחידושי הר"ן נתבארה כונתו כמש"כ, שוב נראה דאפשר דכונתו במ"ש דעברה וטבלה גרע מהיכא דלא אפשר, וברז"ה באמת סיים דעברה וטבלה לא גרע מלא אפשר, וצ"ע.

ס"ז ב' דרש מרימור הלכתא בר"ח כו'

כז. פי"ז ב' דרש מרימור הלכתא בר"ח וכדמתרין רב יימר, יש לעיין למאי דפסיק בר"ח דשכן לא אמרינן א"כ אמאי חופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש, הא אפשר דחייפא במוצ"ש, בשלמא לרב יימר

דשכן נמי אמרינן שפיר שריא בכה"ג מכח שכן חופפת בע"ש וטובלת בליל יו"ט שאחר השבת, ואפשר דאה"נ, וס"ל למרימר דרק היכא דלא אפשר כלל שרי וכ"מ בר"ן, אבל סתמא דלישנא מדתלי למילתא בדרב יימר משמע קצת דלא בא להוסיף חומרא על שניהם, וכן פרש"י, וכן הבינו התו' לק' ס"ח א' ד"ה כך, [מיהו למסקנא כתבו די"ל כצד ראשון שכתבנו], ובאמת בלישנא דרב יימר גופא משמע דכולהו לאו מכח שכן אתינן עליהו, ונראה דודאי יש להבין דחפיפה בלילה לא חשיב אפשר, אף אם מותר מן הדין, וכ"מ בסמוך דאבעיא להו אי חפיפה בלילה שריא ולא פשיט מכולהו אמוראי, אלא דס"ל לרב יימר דבכה"ג שרחוק יותר מדאי עדיף הריעותא דלא חייפא שפיר כיון דלהרחיק החפיפה נמי הוה ריעותא, וכיון שכן ליתא להאי דינא דשני ימים טובים של ראש השנה אבל ביו"ט אחד אף מוצאי יו"ט חשיב לא אפשר, ועי' בבהגר"א ס"ק ט"ז.

ואפשר דהא דדרש רבא אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש, ולא קאמר חידושא טפי דאפי' מע"ש למוצאי יו"ט, משום דס"ל להחמיר טפי ודוקא מע"ש למוצ"ש דליכא כי אם הרחקת יום אחד ס"ל דעדיף שתדקדק בחפיפתה מע"ש, אבל במוצאי יו"ט שלאחר השבת עדיף טפי למיחף בליליא.

פי"ח א' ותמה על עצמך כו' והלכתא כו', פי' השאלתות דהשתא דהר ב' ממאי דסברי אמוראי דלחוף ביממא עדיף, ומסקנא דרק היכא דלא אפשר חופפת ביממא וטובלת בליליא, והנה מלבד הא דדוחק לפרושי דנתחלפה השיטה כלפי לייא, לא מסתבר למימר דכל הני אמוראי דלעיל לא שמעו הא דהדר ב' רבא, והרי מדביתהו דריש גלותא חזינן שכולן היו נוהגות לחוף מבעו"י, ורנב"י הוה בתר רבא, וכן סתמא דגמ' דאיבעיא להו ומר זוטרא אוסר, וכן מבואר מדר"ה ור"ח שכולן היו נוהגות לחוף מבעו"י, ולא מסתבר

כלל שישתנה דין קבוע כזה, והי' בדין שיאמר רבא בעיקר מימרא דידי' שאשה לא תחוף אלא בלילה דזה חידוש גדול ושינוי בהנהגת כל ישראל, ועו"ק דלפי' השאלתות הו"ל לר' יוחנן למימר אשה לא תחוף אלא בלילה וממילא פשיטא דה"ה מוצ"ש, הלכך נראה דודאי דין זה קאי וקיים דלכתחלה חופפת ביום וטובלת בלילה, ולא הי' ר' יוחנן תמיה ע"ז דהא שפיר אפשר לקיים שניהם שתחוף ביום סמוך ללילה וכמ"ש תו' דזה שפיר דמי לכו"ע, [וכיון דע"כ לאו אהא קא מתמה תו לית לן מהיכן להכריח להסמיך החפיפה כ"כ], ודאתאן עלה פר"ת ור"י הוא המרווח ביותר, [וכ"מ מדאמר רבא בחזרתו כולי מילתא דר"י, ולא סגי לי' למימר דאמרו משמ"י דר"י דאשה לא תחוף בע"ש ותטבול במוצ"ש, דלפרש"י שאין זו אלא תמי' על דין אחר למה לי' לרבא להזכיר כ"ז דמשמע שכל זה הוא היפך סברתו], דר"י ה"ק אשה לא תחוף כו' ותמה על עצמך אם תרצה לומר שתחוף כו' דהא בעינן תכף כו', אבל לפרש"י ק"ק דתמה על עצמך הוויא הוכחה איפכא דחזינן שמשום חשש שבהולה לביתה דחינן הא דסמוך לחפיפה טבילה, וכי היכא דהתם מתמה ה"נ איכא למימר הכא.

ובירוי' פ"ד דמגילה ה"א נמי מבואר דאמוראי דבתר ר' יוחנן סברי דסדר החפיפה הוא ביום, ופליגי אמוראי משמ"י דרב יהודה בפלוגתא דרב הונא ורב יימר, ולכו"ע שכן נמי אמרינן, וקאמר בטעמ"י דמ"ד כרב הונא, דחיישינן שמא יהא בית הטבילה רחוק ותתעצל לחוף בלילה, הלכך עדיף שתחוף מע"ש, ור"ל דמפני טעם זה התקין עזרא כן, ומבואר דסדר החפיפה הוא ביום.

ונמצא לפר"ת ור"י דקיימא נמי מסקנא דלעיל כדר"ח מסורא דשרי לחוף בלילה, וכגון שאיחרה כההיא דדביתהו דר"ג, אבל לכתחלה יש לה לחוף ביום, ואף לפרש"י אפשר לקיים כן וכמ"ש תו', ואף דלפ"ז נמצא

דחפיפה בלילה עדיפא דשפיר דמי לכו"ע, מ"מ נראה דהכי עדיף טפי כדמוכח מכל דורות האמוראים בבבלי ובירוש' דהכי נהוג וכמשנ"ת, וע"ע מש"כ לקמן ס"ק ל"ב.

ודעת הראב"ד והרז"ה והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והר"ן כפי' השאלות דמיחף בליליא עדיף, ושיטת הרי"ף אינה מבוררת ויש מקום לפרש בדבריו כפר"ת אלא מדהשמיט בעיא דמהו שתחוף בלילה משמע דס"ל דהכל בכלל מימרא והלכתא דהכא, והיינו כפי' השאלות, ומדברי הרמב"ם נראה שפי' כונת הרי"ף דאף היכא דלא אפשר דוקא כמע"ש למוצ"ש אבל טפי לא, מדהשמיט הרי"ף הלכתא דדרש מרימר דמבואר דאפי' טפי, ועי' כ"מ, ואפשר דפי' דרבא פליג ע"ז וכמש"כ לעיל דלא התיר רק מע"ש למוצ"ש.

הרמב"ן בשלהי הלכות נדה כתב והמובחר הוא בחפיפה שתהא סמוך לטבילה, אם חפפה מבע"ז מה שעשתה עשוי ובלבד שתזהר לבלתי תגע בתבשיל כו', ולכאורה הי' נראה טעמו משום דלשיטת רש"י ותו' הכי עדיף טפי, הלכך בדיעבד א"צ לחזור, אבל אם חפפה מאתמול צריכה לחזור ולחוף סמוך לטבילה דמה שכבר חפפה לא חשיב דיעבד אבל אין האמת כן, ולעיל ס"ק כ"ה נתבאר מקור לדבריו בענין אחר עיי"ש, ועי' ס"ט סק"א ועי' מש"כ בזה להלן סקל"ב.

מ"ש הרא"ש דלדעת רש"י תדחה הטבילה כשחל יו"ט במוצ"ש, תמוה דזה לא ס"ד כלל בכולה שמעתין לדחות הטבילה, דלפ"ז נמצא שעזרא תיקן לדחות הטבילה משום חפיפה, וזה הי' פשוט וברור לכו"ע שאינו כן, ומ"ש רש"י בקושי התירו כו', היינו היכא דלא תדחה הטבילה עי"ז, ור"ל בקושי התירו להעדיף הטעם שמא תמהר על הסמכת החפיפה לטבילה בשיעור מועט, אבל להתיר

לחוף מע"ש למוצ"ש משום האי טעמא לא, אבל ודאי היכא דתדחה הטבילה עי"ז לא תיקן עזרא להסמיך כ"כ.

- נוספו בזה עוד דברים לפו"ר בסוגיא זו -

ס"ו ב' אמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ כו' בחידושא דרבא

א. נדה ס"ו ב' אמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך כו', דברי רבא מתפרשים דחפיפה משוי ברי שלא הי' חגיגה בשעת חפיפה, והגדון אם לחוש שנהיה בין חפיפה לטבילה או אחר טבילה, ולכן בפשוטו אין זה ענין לההיא דחולין שהביאו בתו', ששם הגדון אם הי' מצב של ברי קודם לטבילה, וכאן ודאי הי' מצב של ברי שהוא זמן החפיפה, [ולא מיירי מה הדין בחפיפה שאינה מוגדרת כברי, והתם מיירי באיש שאין בו תקנת חפיפה, וכגון שאין ברי לו מכח העיון שלא היתה חגיגה זו], והגדון מתי הגיע אחר החפיפה אם קודם טבילה או אח"כ.

ובזה חידש רבא שאם עשה החפיפה בזמן הראוי לכתחלה, א"צ לחוש שאירעה חגיגה בין החפיפה לטבילה, ותולין שאירעה אחר הטבילה, אבל הקדים החפיפה לזמן הראוי, אע"פ שיוצא יד"ח תקנת חפיפה בזה, ואם לא נמצא דבר חוצץ טהורה, אבל אין לזה כח ברי שלא הי' קודם טבילה, ונראה דכל שחפפה בזמן הראוי לכתחלה, א"צ לחזור ולעייין סמוך לטבילה, דעזרא תיקן חפיפה במקום עיון, דחפיפה היא עיון מושלם יותר, אבל אם לאחר הזמן שתיקן החפיפה צריך ג"כ עיון, א"כ החפיפה לא השלימה את צורך הברור מדאוריתא, וזה פשוט שאינו כן, דעזרא תיקן חפיפה במקום עיון שיהא העיון במעשה גמור, ולא בראי' בעלמא, ובכל האופנים שמרחיקין החפיפה מהטבילה כגון בליל יו"ט שאחר השבת לכו"ע צריך לעייין קודם הטבילה.

דהאי לישנא נדחה מעובדא ידועה, אלא ודאי הם מפרשים דבאותו יום היינו נמי סמוך, ולהלן ס"ח א' יתבאר עוד.

מאי בינייהו כו' ביאור הענין

שם מאי בינייהו כו', השאלה מאי בינייהו אינה מובנת, הרי בהדיא חד אמר סמוך וחד אמר באותו יום, וגם התשובה היתה צריכה להיות איכא ביניהו באותו יום ולא סמוך, וזה מוכיח שלא שאלו מאי נפ"מ אלא במאי קמיפלגי, וביאור הדברים ששתי הלשונות מודים שבשיעור שעזרא תיקן לעשות החפיפה, [והוא השיעור שצריך לעשות העיון כמש"כ לעיל], זהו השיעור שאמר רבא שתולין שהחציצה באה אחר הטבילה, ונחלקו מהו השיעור הראוי לכתחלה, וזהו שאמרו מאי ביניהו, שלא נחלקו בסברא בדיני תליית החציצה אלא נחלקו ביסוד תקנת החפיפה, שרבא לא בא לחדש כאן גדרים בתליית החציצה, אלא לומר שאם נהגה באופן הראוי לעשות החפיפה, תלינן שבא אחר הטבילה, שמה"ט תיקנו שיעור זה לחפיפה, שאין לחוש בזמן מועט שתתחדש חציצה עד הטבילה, בפרט שנותנת דעתה לשמור מאחר החפיפה.

נתנה תבשיל לבנה כו' ביאור הדברים דכיון שנתעסקה בדבר החוצץ בטל עיונה וחפיפתה

ב. ס"ז א' אר"ג אמר רב נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה לא עלתה לה טבילה, נראה שזהו עיקר המימרא, דכל שנתעסקה בדבר החוצץ בטל עיונה וחפיפתה, וכיון שנתחייבה בעיון חזר דינה ככל אשה שלא עיינה דלא מהני בדקה עכשיו ומצאה נקיה מחציצה, דאמרינן כשעלתה נפל, ושיעור הלשון מתפרש גם באופן זה, הרי ידוע שאשה שלא חפפה ולא עיינה לא מהני שתחפש לאחר הטבילה, דיש לחוש שנפלה החציצה לאחר הטבילה ברגע עלייתה כל שהוא מן המים או לאחר מכאן, הלכך נתנה תבשיל לבנה ולא עיינה, הר"ז כלא עיינה כלל כיון

מצאה חציצה אחר החפיפה אם צריכה לחזור ולחוף

שם ואם לאו צריכה לחוף ולטבול, נראה שאין ללמוד מכאן דאשה שחפפה ומצאה חציצה אחר החפיפה שצריכה לחזור ולחוף, דהכא מיירי שהחפיפה היתה מושלמת וחשיבא ודאי שהחציצה באה אחר החפיפה, והנדון אם באה אחר החפיפה לטבילה או אחר הטבילה, ואמר רבא שאם הרחיקה החפיפה מהטבילה יש לחוש שבאה החציצה אחר החפיפה, וממילא בטלה מעלת החפיפה, דהא חזינן שלא שמרה עצמה יפה מזמן החפיפה, וכיון שאורעה שמירתה בטלה החפיפה, ולא מפני שלא חפפה כראוי, אלא מפני שלא שמרה עצמה אחר החפיפה, אבל היכא שמצאה אחר החפיפה בגלל שלא חפפה כראוי אין זה ענין למימרא דרבא, והדבר תלוי מה מצאה, שאם מצאה צפורן שלא גוזה אין זה ריעותא כלל, כיון שצפורן אינה גוף זר שנדבק לגוף, שצריך להבחין בה בשעת חפיפה, וא"כ אין כאן אלא שכחה, וזה לא מערער מעלת החפיפה, ואפי' מצאה רטיה דבוקה על בשרה, ונזכרה שלא חפפה במקום פלוני, אכתי אין זה ריעותא למקומות בגוף שידעת שחפפה כראוי, ואין חילוק בין מצאה החציצה קודם טבילה או לאחר טבילה.

אם באותו יום כו' בשיעור אותו יום

שם איכא דאמרי אם באותו יום שחפפה טבלה כו', אותו יום פירושו תוך עונה שהיא י"ב שעות או פחות מזה מעט, שהטבילה והחפיפה היו באותה עונה, ונראה דהאי איכא דאמרי מפרשים מה שאמר רבא ס"ח א' הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה פ"י באותו יום, דפשיטא להו שאין להצריך סמוך טפי מאותו יום, וכיון שהם מפרשים כן לשון סמוך, אין לנו בדבריהם אלא שיעור ששייך לקראו סמוך, והיינו ששניהם היו באותה עונה, ושיעור עונה הוא י"ב שעות בינוניות, ובזה מיושב סוגיא דלקמן ס"ח א' אף ללשון זו, דדוחק לומר

שיש גדר עד כמה נשאת התועלת של החפיפה, ועזרא גופיה ידע בתקנתו דבכה"ג תועיל ג"כ תקנת החפיפה, ולכן תיקן שזהו השיעור המעכב, דבאמת עד ג' ימים זהו זמן מתאים לתקנה, וקבע הגדר לפי ההכרח של המציאות בשבת ויו"ט.

ואפשר שאם הי' הדבר רק מאורע רחוק בר"ה לא היו קובעים דין כל השנה לפי ר"ה, אבל כיון שהפשטות הוא לחוף סמוך לטבילה ממש, אלא שהרחקה של שבת גרמה להכשיר הרחקת יום אחד, ויו"ט גרם להכשיר שנים, לכן גם שני יו"ט של ר"ה גרמו להכשיר שלשה ימים, ומיושב בזה מה שהביא ר"ה כל האופנים.

שם שכן אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש, גם אם מותר לחוף בלילה ולטבול בלילה, מ"מ פשיטא לר"ה שאין לחייבה בחפיפת חמין במוצ"ש, שעד שתחמם מים ותחפוף תתעכב הרבה בדבר, ואין ראוי להטריח כן, ורב יימר פליג דמאורע שאני, ואין לקבוע קולא בגלל טירחא של מאורע, ותדאג להכין צרכי החימום שיהיו מזומנים למוצ"ש.

דרש מרימר הלכתא כר"ח כו' אמאי הלכתא דמרימר ודרבא לא סתרי אהרדי

שם דרש מרימר הלכתא כר"ח וכדמתרין רב יימר, מדלא קאמר והלכתא כרב יימר משמע שמקבל סברת רב יימר לכל מוצאי שבת ויו"ט, ורב יימר גופיה נמי סבר הכי, אלא דס"ל שכן נמי אמרינן, ונמצא דהא דשרי לחפוף בע"ש ולטבול במוצ"ש, זה נלמד משבת ויו"ט שחל בערב שבת או במוצ"ש, וכן מע"ש למוצאי יו"ט נלמד משני יו"ט של ר"ה, אבל אנן דקי"ל כר"ח דלא אמרינן שכן, וס"ל כרב יימר שמוצ"ש זוהי ג"כ אפשרות להתחיל בחפיפה, לכן לא שרינן אלא בדא"א ממש, ונמצא שמרימר מחמיר טפי מתרווייהו, ומיושב בזה דהלכתא דמרימר אינה סותרת להלכתא דרבא לפמשנ"ת לקמן, אבל ממה

שנתעסקה בדבר החוצץ, אע"פ שהחשש הוא רק בדבר מסוים ובזמן מועט, אפ"ה לגבי חשש שנדבק בה טבילה הר"ז כלא עיינה כלל, וממילא הדין כבעלמא דלא מהני בדקה לאחר טבילה, אבל לא זהו עיקר חידושיה דרב דאמרינן אימר ברדיוני נפל, שזה דבר ידוע דבעינן עד שתאמר ברי לי שלא הי' בשעת טבילה, וכיון שיש צד שברדיוני נפל, הרי אין כאן ברי לי.

ס"ז ב' אר"ה אשה חופפת כו' מה חידש ר"ה אחר תקנת עזרא, ומנ"ל הא

ג. ס"ז ב' אר"ה אשה חופפת באחד בשבת כו', הדבר פשוט לגמ' שעזרא לא תיקן לעכב הטבילה משום חפיפה, שתקנתו לא לסמוך על עיון לחדר אלא לעשות מעשה גמור שהוא יותר בטוח, ולכן בכל הני דלא אפשר טובלת כגון בליל שבת שאחר שני יו"ט של ר"ה, ואינה מתעסקת בשום סירוק מכמה חששות, ור"ה חידש דילפינן מינה לימות החול דג"כ מהני בשיעור הרחקה כזו, ויש לעי' היכי יליף אפשר משא"א, ועוד יש לדקדק למה לא אר"ה מיד החידוש של א' וה'.

ונראה שלעיקר תקנת חפיפה א"צ סמוך לטבילה ממש, כדאשכחן בירושלמי שלא תיקנו חפיפה לכהנות וביארו הטעם מפני שהם תדירות בטבילה, כגון שומרת יום כנגד יום, אבל נדה כבר עברו שבעת ימיה שלא טבלה, דעיקר החשש באשה שעברו עליה ל' יום, אבל בכמה ימים מועטים אין כ"כ חשש חגיגה, ובפרט כשחופפת לצורך טבילה שנוהרת אח"כ, מיהו אין גדר קבוע כמה ימים נקרא סמוך לטבילה, ובירושלמי אמרו שתיקן שתחפוף ג' ימים קודם הטבילה.

ומפרש ר"ה דכיון שבמרחק מיום ד' ער"ה עד ליל שבת או אפי' מוצ"ש ע"כ קיימא תקנת עזרא, דודאי מחויבת לחפוף ער"ה, ובודאי לא תיקן לדחות הטבילה, נמצא

ס"ח א' דרש רבא אשה חופפת בע"ש כו'

ה. פ"ח א' דרש רבא אשה חופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש, ד"ז פשוט לר"ה ור"ח ורב יימר, ומשמע שרבא לא התיר אלא ביום אחד כע"ש ומוצ"ש, אבל ביותר מזה תחוף בלילה כרב יימר, אלא דר"י אית ליה שכן, ולר"ח דלית ליה שכן, יש לאסור כל ההרחקות, ואפ"ה סבר רבא דביום אחד שרינן.

שם ותמה על עצמן היאך חופפת בלילה הא בעינן תכף לחפיפה טבילה וליכא, פשטות הדברים כדעת ר"ת בתו' דודאי לא חלק רבין אכולהו אמוראי דלעיל שכל אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, וזה הראוי לכתחילה, מיהו יש להבין מהו תמה על עצמן שהוסיף בדבריו, וגם רבא דרש כל זה, ש"מ שיש חידוש בתוספת זו, [ולכן צ"ע מש"פ ר"ת בתו' דתמה על עצמן הוא כפל מלה ועי' להלן בזה], והנה ללישנא דרבא ס"ו ב' שצריך לחפוף סמוך לטבילה ממש, מתפרש שפיר שאפי' באותו יום אין לחפוף ביום ולטבול בלילה, בהפלגת זמן, וכ"ש שאין להרחיק מע"ש למוצ"ש, ואף ללישנא בתרא שיכולה לחוף באותו יום, דהיינו לחוף בשחרית ולטבול בערבית, וכתבנו שהם מפרשים כן דברי ר' יוחנן, יש לפרש דבאותו יום שחפפה טבלה מתפרש באותה עונה, שכן משמעות הלשון של אותו יום דכיון שידוע שחופפת ביום וטובלת בלילה, א"כ לעולם אינו אותו יום, אלא לומר כשיעור הרחקה של יום דהיינו בזמן של עונה, י"ב שעות בינוניות, [ואי"צ שיהי' באותה עונה ממש, דהא ודאי חופפת ביום וטובלת בלילה כדפשטא לן בכולה סוגיא, אלא שלא יהי' הפסק כשיעור עונה דהיינו י"ב שעות], וכן כשחפפה בלילה אם הרחיקה כמה שעות מהחפיפה עד הטבילה אין זה ראוי ללישנא קמא, דלאו ביום ולילה תליא מילתא אלא בשיעור ההפסקה.

שלא הוזכרו כאן דברי ר' יוחנן ורבא משמע שלא שמע מרימר דברי הסוגיא דרבא ורבין משמיה דר' יוחנן, ומה"ט איחרו בגמ' סוגיא דרבא לבסוף, אבל ההלכה מתיישבת שפיר כפי המסקנא.

איבעיא להו אשה מהו שתחוף בלילה כו' ביאור הספק, והאם נסתפקו גם בדיעבד

ד. **שם** איבעיא להו אשה מהו שתחוף בלילה כו', משמע שלאחר שנפסקה הלכה כרב יימר דחופפת במוצאי שבת, אפ"ה מספק"ל בדאפשר אם ג"כ התירו להתחיל החפיפה בלילה, שמהומה לביתה, ואם נימא דרב יימר אמר כן רק במאורע של שני יו"ט של ר"ה ניחא טפי שגם הוא מודה שאין זה לכתחלה, אלא שבמאורע שלפעמים קורה פעם אחת בשנה הקלו בזה, מיהו לפמשנ"ת מרימר מצריך כן בכל מוצ"ש, ואפ"ה כיון דר"ה ור"ח סברי שאפשר להרחיק החפיפה, ולא להצריכה לחפוף בלילה ש"מ שזה דבר שאינו ראוי, והיינו דמספק"ל.

ויש לעי' האם הספק הוא לכתחלה, אבל בדיעבד אם איחרה לא דחינן טבילתה, כמו לכו"ע במוצ"ש, או"ד מאורע שגרמה לעצמה אפשר לאסור גם בדיעבד, ולכאורה בעובדא דרנב"י מיירי בדיעבד וגם לא הי' בזה פשיעה לענין איחור החפיפה, ואפ"ה מייתנין מינה דחופפת בלילה, וש"מ דמאן דאסר אפי' בדיעבד אסר, וי"ל דמייתי ראי' שאין איסור בזה כלל, שהרי רנב"י השיב לה רק מבחינת המציאות שיכולה להספיק בקל גם בלילה, ואם איתא דבעלמא אסור והוא התיר לה בדיעבד, הו"ל למימר לה דכיון שהוא בדיעבד שרי להתחיל בלילה, ומדסתם רק בעצה להסתייע בעבדיה ש"מ שאין איסור בזה, וגם היא לא מבחינת איסור אמרה אייתי למחר, אלא מבחינת המציאות.

ואפשר לפרש היאך אשה חופפת בע"ש שהוא יום וטובלת במוצ"ש שהוא לילה, והכי משמע לישנא דוהלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה דבפשוטו היינו בע"ש וטובלת במוצ"ש כמש"כ להלן, אלא שיש לשאול מה הוסיף בלשון זו, והו"מ למימר בפשוטו אשה לא תחוף בע"ש ותטבול במוצ"ש משום דבעינן סמוך לחפיפה טבילה, ונראה דבלשון זו אשמועינן דבדלא אפשר חופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש שהוא ליל יו"ט, שאם היתה זו הלכה מוחלטת אין מקום להזכיר תמיהות, אבל השתא מתפרש איך עושה כן מרצונה הרי לכתחלה בעינן סמוך ממש, וכ"ש שאין להרחיק מע"ש למוצ"ש, ואע"פ שבדיעבד שפיר דמי, אבל איך עושה כן לכתחלה הרי אפי' באותו יום בעינן סמוך ממש לכתחלה.

והלכתא אשה חופפת ביום כו' אם יש מקום להצריך בלילה דוקא

שם והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה, הדבר פשוט דבדלא אפשר חופפת בע"ש וטובלת בליל יו"ט, וזה נאמר בלשון ביום ובלילה שבגמ', וממילא באותו אופן נאמר שלא תחוף אלא בלילה של מוצ"ש והיינו בדאפשר, ואפשר שלכך שינו הלשון ליום ולילה כדי לכלול שני י"ט של ר"ה דלא אפשר, שאם היו מזכירין רק ע"ש ומוצ"ש לא הוה שמעינן מוצאי יו"ט שלאחר השבת, וגם בדברי ר' יוחנן מתפרש כן לפמש"כ לעיל.

אב"א לפרש לא תחוף אלא בלילה בכל יום, שהרי לעיל איבעיא לן מהו שתחוף בלילה, והרי בשמעתין יום ולילה בדלא אפשר ודאי מתפרש ע"ש ומוצ"ש, וממילא אין מקום להצריך שיהא בלילה דוקא, ועוד דסמוך ותיכף אינו תלוי בעונות אלא בזמן ההפסקה, וא"כ הראוי הוא להצריך חפיפה סמוך

לשקיעה או לצאת הכוכבים, ולא להתחיל החפיפה בלילה, ואיך אפשר לשנות לא תחוף אלא בלילה.

בהלכתא דמרימר לעיל ס"ז ב' מבואר שטובלת בליל יו"ט שני של ר"ה שחל בליל שני בשבת, אע"פ שחפפה רק בע"ש, וכן מתפרש בדרכא ביום ובלילה כל האופנים דלא אפשר, ואמנם יש לשאול להרי"ף שהשמיט הא דמרימר, וכן הרמב"ם והרמב"ן שהשמיטו דין יו"ט שני שנוהג בחו"ל בכל יו"ט, אבל אין להסתפק בדבריהם לדינא שאין טבילה נדחית מפני תקנת חפיפה, וכלשון הרמב"ן בהלכות שלא עכבו חכמים שימושה משום סמיכות חפיפה לטבילה. (שיעורים)

- עד כאן -

בדין הדחת קמטים סמוך לטבילה

כח. טור סי' קצ"ט לעולם ילמד אדם כו' וכל בית סתריה במים, רש"י פירש קמטיה בית השחי ובית הסתרים, אבל זה דוקא לשיטתו דאפי' קמטיה קאמר וכ"ש שאר הגוף, ולמאי דקיי"ל דדוקא קמטיה מצריך רבא משום זיעה וכיו"ב דמצוי שם יותר, אין לנו אלא מאי דקאמר בהדיא דהיינו קמטים, אבל סתרים כגון תוך הפה לא, ולפ"ז צ"ל דבאמת סתריה לאו מדינא דגמ' הוא אלא דלא גרע משאר הגוף, וכתבוהו הראשונים ז"ל בהדי קמטיה משום דבתרווייהו איכא החידוש דראוי לביאת מים בעינן, מיהו נראה דאף שנהגו למשטף כוליה גופא בחמין היינו דוקא במקומות דחיישינן לחציצה הנדבקת כזיעה וכיו"ב דחמין עדיף טפי, אבל בתוך הפה ליכא עדיפות ברחיצת חמין, - הא דנקט רבא במים נראה דלאשמועינן דלא בעינן חמין אתא, ומשום דבמימרא הקודמת קאמר חמין מסיים הכא דבמים הוא דבעינן, וא"צ חמין, ויתכן דבמים גרסינן בפת"ח תחת הבי"ת ולאו דינא קאמר אלא ר"ל שא"צ לרחוץ קודם

הטבילה אלא דכאשר היא במים תדיח הקמטים.

ברם לשון הרא"ש והטור לק' שכתבו דביו"ט יכולה להחם קיתון של מים להדיח קמטיה ובית סתריה משמע דדיני' דרבא אביה"ס נמי קאי, ומ"מ נראה דביה"ס לאו דוקא כל הני שהם בדין ביה"ס דהא ע"כ דוקא הני קאמר, אבל תוך הפה וכיו"ב א"צ הדחה מדרבא, וה"ה שא"צ להדיח ביו"ט, ונראה דהא דמחממין קיתון של מים היינו משום שערות שבמקום הקמטין דבצונן אסור, אבל מכח המנהג דחפית כל הגוף בחמין, לא בעיא חמין בכה"ג דמדחת רק הצריך מדינא דגמ'.

ועיקר הדין שהצריך הרא"ש הדחת קמטין סמוך לטבילה נראה דיחידאה הוא, ונחי דבסברא יש לומר כן דכל שאפשר להסמין לטבילה מסמכין, מ"מ לפרש"י דחפיפה בכל הגוף פשיטא דאין מקום לחוף הקמטין סמוך לטבילה וגם לא הצריכו בגמ' לחוף כל הגוף שלא במקום שיער, והטעם י"ל משום שלא חילקו בסדר החפיפה והכנת הגוף לטבילה, וש"פ כולם לא הזכירו כלל רחיצת קמטים בליל יו"ט, וטעם הסמכת העיוני לטבילה כתבו משום דהוא דאורייתא ולא כתבו משום דאפשר לעולם לעיוני סמוך לטבילה, והיינו מהטעם שכתבנו דבפשוטו בכלל חפיפה כל הכנת הגוף לטבילה ולא חילקו בזה, וכ"ש מימרא דרבא דאינו חיוב גמור כדמשמע לישני' לעולם ילמד כו', דודאי א"צ להחמיר כ"כ להסמיכה לטבילה, וכן לא הצריכו הפוסקים לחוש לדעת השאלות ולהדיח הקמטים בליל שבת ומבואר דמעיקר הדין א"צ להדיח הקמטים סמוך ממש, [שו"ר בחכמ"א משמע דמפרש דאכולהו קאי אבל ברא"ש ל"מ כן כלל ופשוטא דמילתא לאו הכי היא וכן בהלכות] ובלשון הרא"ש כתוב דכן נוהגות הנשים ולשון הטור הוא יכולה להחם כו', ולא כתב דצריכה להדיח אלא דאם מדחת

יכולה להחם, אבל לשון השו"ע הוא ותדיח ביה"ס במים חמים כו', ואפשר שיש להקל בהדחה מועטת בהיותה בתוך המקוה בחמין [ואפי' בצונן שפיר דמי מעיקר הדין וכמש"כ דרק משום שיער החמירו ובמקוה עצמו אפשר שיש להקל], וכן בשעה"ד אפשר להקל כיון דרוב הפוסקים נראה דלא ס"ל חומרא זו [שו"ר בט"ז ס"ק ו' כתב ודינה ממש כמו שיכתבאר בס"ו] ומ"ש בט"ז סק"ט חומרא זו לא אשכחן להחמיר כ"כ, ודוקא היכא דעומדת כבר לטבול נהגו להדיח, - ועמש"כ לק' סוס"ק כ"ט לתמוה בדברי המחבר.

מן האמור נלמד דהחופפת בע"ש וטובלת בשבת א"צ לחזור ולהדיח קמטיה, ובלייל יו"ט שבמוצ"ש טוב להדיח קמטיה, ואם טובלת שלא בצונן אפשר לסמוך שתדיח בתוך המקוה וכן כשאין לה חמין תדיח בתוך המקוה אפי' בצונן, ואם לא הדיחה כלל ג"כ טהורה.

בדרגת חומר חציצה דבית הסתרים

כמ. כתב הראב"ד בבעה"נ דעיון הגוף ע"י רחיצה הוא, דאי עיוני בעלמא בלא רחיצה למה לה דעבדא בשעת חפיפה, אלא ש"מ ברחיצה, ולפי' הא דאמר רבא לעולם ילמד אדם כו', ר"ל אפי' קמטים דהא לא הצריך חמין, ויש לעיין אמאי קאמר לה רבא הכי, הול"ל בית הסתרים והקמטים אע"פ שא"צ שיבאו בהם המים ראוי לביאת מים בעינן, כיון דזהו עיקר חידושא דמימרא דידיו', דאי ידעינן שחציצה פוסלת בהם פשיטא דבעי עיוני ככל הגוף והיינו רחיצה כפי' הראב"ד, ויש ללמוד מזה דאף לבתר דידעינן שחציצה פוסלת בהן לא חמירי כשאר הגוף, וה"נ דייקא לשני' דרבא לעולם ילמד אדם כו', ומשמע דאין זה חיוב גמור, והטעם אפשר (משום דביה"ס דרבנן או) משום דאין לגזור כ"כ בהני שא"צ ביאת מים אטו רוב הגוף, ונראה דמכאן למד הראב"ד דינו דבדיקת

ביה"ס אינו דומה לבדיקת הגוף, אבל לדעת רוב הפוסקים דדוקא קמטים קאמר אין מקום להקל בביה"ס משאר הגוף, דאדרבא לא הצריך רבא רחיצה כי אם בבית הקמטים.

והראב"ד הוכיח כן משפתחו של רבי דטעמא דנמצא לה עצם חוצץ הא לאו הכי טהורה, ואע"פ שלא עינה, ויש לעיין מנ"ל שלא בדקה, הא הכי נמי תניא טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, וע"כ בשבדק כמש"פ הראשונים ז"ל, ונראה דאי איירי בשבדקה ונזהרה מדברים החוצצים לא הי' נמצא עצם חוצץ, דאכילת בשר אינו דבר שיש לחוש לו בלאו אדעתה, וקרוב יותר לתלותו בתר טבילה, מיהו יש לדחות דאיירי בשכחה לבדוק, ובדיקת הפה מהניא אף לבתר טבילה דלא חיישנן דברדיוני נפל, ולכך טעמא דנמצא עצם חוצץ, הא לאו הכי לא, ועי"ל דה"ה לא נמצא דבר חוצץ ואיירי הכא בשבדקה ואח"כ אכלה בשר ונזכרה בזה ע"י מציאת העצם, והשתא דאורי רבי דצריכה טבילה אחרת הה"נ דבעיא עיוני לעכובא, מיהו מהא דהוצרך רבי להורות בזה משמע דיש בזה חידוש שהחמירו בדיעבד גם בביה"ס, וכיון שכן אין לך בו אלא חידושו, טעמא דנמצא דבר חוצץ, הא לאו הכי לא, ועמש"כ לעיל ס"ק י"ג.

עוד כתב הראב"ד דאם נתעסקה בדברים החוצצים לאחר טבילה אע"פ שלא עיינה קודם טבילה בביה"ס, תלינן לקולא דבתר טבילה אתא, והטעם משום דקודם טבילה נהי דלא עיינה מ"מ נותנת דעתה שלא יהא דבר חוצץ שהרי יודעת הדין דזה חוצץ, וכיון שכן קרוב יותר לתלות בתר טבילה, וגם דין זה נראה דלמד הראב"ד מכח זה דאין לך בו אלא חידושו דוקא נמצא דבר חוצץ דהוה ודאי קודם טבילה כדמשמע מעשה דרבי, וכבר נתקשה בזה בבגה"ר ס"ק כ"ז והניח בצ"ע ואי הוה ס"ל להראב"ד דראוי לביאת מים

דרבנן היו דבריו מובנים בטוב, אבל כל הני טעמי בדאורייתא צריכים ראי'.

(ומבואר דס"ל להראב"ד דחציצת שיניים בכלל מימרא דרבא היא, דאל"כ

מאי מיייתי סיעתא משפתחו של רבי, הא חציצת שיניים שאני, וזה פשוט לפרושו דחידושא דרבא הוא לומר דאע"פ שא"צ ביאת מים ראוי לביאת מים בעינן, וכן לפרש"י, אבל לש"פ דמשום שמצוי חציצה בקמטים, ליכא ראי' לחצוץ השיניים, ונראה דלש"פ א"צ ראי' לזה ובשיניים שאינה יכולה לעיין פשיטא שצריכה לחצוץ מעיקר הדין דהוה עיונה, ורק חדושא דמים אשמועינן רבא, ועי' ש"ך סי' קצ"ח סק"ל בשם הב"ח ובמה שתירץ ע"ז, ולמש"כ מדברי הראב"ד מוכח כן, אלא דעדיין יש מקום לבע"ד לחלוק בין לחצוץ ללבדוק, ועי' ס"ט סי' קצ"ט ס"ק כ"ה, ולמש"כ דחידושא דרבא במים, אבל עיוני פשיטא ועיון השיניים ע"כ בחציצתן, ל"ק).

שו"ע סי' קצ"ט ס"ט בד"א בשאר כל הגוף כו' ואח"כ עיינה אותם כו', מלשון זה משמע דחייבת עכ"פ לברר שלא הי' דבר חוצץ, אלא דסגי לה בעיוני דבתר טבילה, אבל אין הדין כן כמבואר לק' סי"ב דאפי' נמצא דבר חוצץ תלינן לקולא, מיהו יש להסתפק אם לכתחלה חייבת לבדוק אחר הטבילה, ומלשון הטוש"ע אין ראי' דדבריהם הם דברי הראב"ד שכ' טעמא דנמצא דבר חוצץ הא לא נמצא טהורה, ושיעור דבריהם כאילו כתבו אבל בביה"ס כיון שא"צ לביאת מים אם לא עיינה אותם קודם לכן ואח"כ לא מצאה בהם שום דבר כו' (אבל מצאה חוצץ), ובזה שאני משאר הגוף.

ועיקר הדין שהכריעו הטוש"ע כדעת הראב"ד תמוה, דכל הפוסקים סתמן כפירושן דלא שנא בית הסתרים ול"ש שאר הגוף, [והרמב"ן והרשב"א לא הי' לפנייהם דברי הראב"ד אלו, שזו הוספה במהדו"ב כמו

ונראה דזוהי דעת הראב"ד שנקט בפשיטות דאי שדיא מסרוקיתא בתר טבילה אם איתא דהוה דבר חוצץ הי' נמצא ע"י המסרק, והק' הרשב"א דאם ע"י המסרק נקטינן שמוצאת כל החציצות ש"מ דקודם טבילה מהני במסרק לחודי' ול"מ כן מתקנת חפיפה, דיש ללמוד מתקנת חפיפה שלא כל החציצות מתגלות בסריקה לחודה, וי"ל דחפיפה דתקון משו' דמעלי להסיר החציצות המתגלות בסריקה.

מיהו נראה דאף אי מהני עיוני ומסרקא, כחפיפה, מ"מ שפיר תקין עזרא חפיפה, משום דע"ז תו לא בעיא עיוני, דודאי הכי הוא פשטא דשמעתתא דבחפיפה בלחוד בלא עיוני סגי, דחפיפה עדיפא מעיוני, וכיון דהכי עדיף מעיוני וסריקה תקין הכי, וכן נראה דלבתר דנהיגי למשטף ולמיחף כוליה גופא בחמין אין לך בדיקה גדולה מזו ותו לא בעי עיוני, וכ"מ בט"ז סק"ד ונראה קצת שהסכים לזה הגר"א בסק"ד שסיים ועט"ז, שו"ר בס"ט סק"ה שמפקפק בזה, אבל פשטות הדברים נראה כמש"כ דהוה פשיטא לראשונים ז"ל דאין אחר חפיפה כלום, דהנה הראב"ד מסתפק אי עיוני ע"י רחיצה ולפירושו פשיטא דסגי בהכי והרשב"א דן דא"צ רחיצה אבל מודה לדינא דסגי ברחיצה ועדיף טפי, ולא חש לומר דלא תסגי ברחיצה כיון דבעי עיוני מדאורייתא, דאטו עיוני כתיב בקרא, וכיון דפשיטא דרחיצה עדיפא מה מקום לעיוני, וכן הרמב"ן בהלכותיו לא הזכיר כלל עיוני בראש, וכן בסוף ההלכות הכ"ד כ"ה לא הזכיר הרמב"ן עיוני כלל והיינו לבתר דנהוג בחפיפת כל הגוף, וז"ל אלא אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק וחפפה ורחצה כל גופה בחמין ונזהרה לבלתי תגע בשום דבר חוצץ כו' לא יכניס אדם ראשו בספיקות כו', ולא יתכן להשמיט עיקר כזה אפי' אם צריכה לעשות כן לכתחילה [מיהו בהכ"ד ע"כ ר"ל עם עיוני כמבואר בהלכה ז'], ודברי הרשב"א בתוה"ק מיוסדים כדברי הרמב"ן שכ' תחלה דבר תורה

שנדפס לפנינו בנוסחת כת"י, וכן אין ללמוד מהשמטת הרז"ה מלהשיג מה"ט], ולפמשנ"ת דמקור דברי הראב"ד מדהוצרך רבא לאשמועין אפי' קמטים, הרי בהדיא דדעת ש"פ דדוקא קמטים קאמר, ונראה דבנמצא עלי' דבר חוצץ בודאי אין להקל, דבבהגר"א נמי הניח דין זה בצ"ע, ובלא עיינה קודם טבילה ועיינה לאחר טבילה בזה אפשר להקל דלא אמרינן ברדינוי נפל כיון שלא באו שם המים, אבל אם לא בדקה לאחר טבילה ועבר זמן שאפי' הי' שם דבר חוצץ היתה בולעתו או פולטתו ולא אדעתה נמי אין להקל, דיש להחשיב החציצה כודאי דלא גרע מנתנה תבשיל לבנה, [ואין להסתייע בשיטת הריטב"א קידושין כ"ה דראוי לביאת מים דרבנן, כיון דלא נתפרש דעתו דברבנן ס"ל הכי], וכבר כתב הש"ך בסי' קצ"ח להחמיר כדברי הרוקח דצריכה לחזור ולטבול, ובפשוטו איירי אף בבדקה קודם טבילה, ובזה גם הרשב"א מודה להראב"ד, ומ"מ יש להחמיר כיון דשני שיטות אלו מחודשות הן, והרי הראב"ד פליג על הרשב"א בדינו.

ויש לתמוה במה שהצריך בשו"ע ס"ו להדיח הקמטים בליל יו"ט טפי משאר הגוף, ולמ"ש כאן כדעת הראב"ד אין טעם לחומרא זו, כלפי לייא, וצ"ע.

עיקר חפיפה מהו

הא דתקון עזרא שתהא אשה חופפת, היינו אפי' בלא מסרק, כדאמרינן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק, אבל פספוס בכלל חפיפה היא, וכדאמרינן דמשום קטרי תקין חפיפה, מיהו בירושלמי פ"ד דמגילה ה"א גרס שתהא אשה חופפת וסורקת, וכ"מ בשאלות דצריכה לסרוק ובפשוטו היינו הידור בפספוס היד, אבל ודאי דבמסרק לחודי' לא שמענו דמהני, ואפשר דהא דתקון חפיפה במים משום דהכי מעלי להסיר החציצות, אבל אין לחוש שע"י מסרק לחודי' לא תמצא כל החציצות,

דבעי עיוני בגופה בבשרה והוסיף תקנת עזרא והמנהג, והדבר פשוט שאין כונתו להוסיף כאן לחלוק ע"ד הרמב"ן, אלא שהוצרך להזכיר כן משום חילוקי הדינים בין עיינה ולא חפפה וכו', וכן הרא"ש לא הזכיר כלל עיון הגוף אחר שכתב דנהגו לחוף כל הגוף, והיינו נמי טעמייהו דהטוש"ע שהזכירו דין התורה מפני החילוקים שבהמשך הדינים אבל ודאי פשיטא להו דבחפיפה סגי, וכן מתבאר מדברי הראשונים ז"ל בעניני הרחקת החפיפה מהטבילה ששם הצריכו עיון עיי"ש, וער"ן שכ' דבחפיפה ליכא למיחש שמא נשאר חציצה, וע"כ כונתו בלא עיוני, ועוד עיי"ש ודוק.

מן האמור נלמד דעיקר הדין כהט"ז דכיון שחפפה בחמין כל גופה אין לך בדיקה גדולה מזו, וא"צ לעיין אחר חפיפה, אלא שקשה להקל דלא כס"ט וחכמ"א, מיהו בעיינה אחר טבילה יש להקל דמה שלא ירד בחפיפה לא יפול ברדיוני, ולמעשה צריך רב, ועמש"כ להלן ס"ק ל"ב ל"ג, שו"נ להלן ס"ק ל"ז בדנינים העולים, אות ח'.

מ"ש רש"י בב"ק דחפיפה היינו סריקה צ"ע לפרושו דחפיפה בכל הגוף, וע"כ דלאו דוקא לסרוק במסרק קאמר, ובפשוטו אין חולק אהא דפספוס נמי שפיר דמי, אלא דיש להחמיר כיון דלא מצינן לפספוס שפיר בשער ארוך, וזהו הטעם דבמקום שער בשאר מקומות סגי בפספוס, וגם משום שאין מצוי שם קשרים, וכיון דיש לחוש שלא הי' הפספוס כראוי אין להקל בלא סריקה, ובלא חמין בודאי אין להקל דחפיפה בפשוטה היינו רחיצה, וערשב"א בדעת הראב"ד.

מ"ש בש"ך דה"ה בית השחי וביה"ע כן ביארו הרמב"ן והרשב"א בחידושים בהדיא, ולו"ד ז"ל הי' נראה למש"כ לעיל ס"ק כ"א לדקדק דדוקא לאשה תיקן חפיפה מפני ששערה ארוך ואין העיון מבורר כ"כ, וגם

מצוי טפי קשרים, י"ל דאף באשה דוקא שער ראשה, וכן בסברא נראה שאפשר לסמוך על עיוני בשער הגוף, ויתיישב בזה הא דנקט סתמא חופפת, דבפשוטו היינו חפיפת הראש, אבל אי כל גופה קאמר הו"ל לפרושי טפי, וכן דעת הראב"ד בבעה"נ דחפיפת הראש בלחוד קאמר, וכ"ה לשון השאלות, ובקיצור הלכות נדה ברא"ש כתב רק ותסרוק ראשה, וזה מבואר עכ"פ כמנהג שכ' הש"ך דכיון דחייפא כולי גופה ממילא מפספסת שאר מקום שער, ושוב א"צ כי אם לסרוק ראשה, ובתו' נמי כתבו ע"ש ר"ת דדוקא הראש, ויברא"ש הוסיף ובמקום השער, אבל אין מזה ראי' דר"ל דהכא נמי בעינן במקום השער, דבא רק לפרש דמלת לחוף שייכא בשער דוקא, אבל ודאי חפיפה סתמא היינו בראש].

בהא דעיון הגוף דאורייתא

א עיקר הא דעיון הגוף דאורייתא, כבר נתבאר דע"כ לאו דוקא דאורייתא קאמר, דודאי אין לחוש שמא מאוס מידי משום חציצה ברוב הגוף, אלא ר"ל דאורייתא הוא משום דיני חציצה וכפי שקבעום חכמים וא"צ לזה תקנה דעזרא, וכן הרמב"ן שפתח דבריו דבר תורה כו' ר"ל לגבי תקנת עזרא, וכן מוכח בגמ' דמשום חשש דרבנן נמי בעיא עיוני דודאי בנתנה תבשיל לבנה אין חשש כי אם על מיעוט הגוף ובפרט אם הולכת בלבושה, וכ"ש בעלמא דבעיא עיוני שהרי נתעסקה בכמה דברים החוצצים, ועי' בחידושי הרשב"א שכ' בההיא דתבשיל דכודאי משוינן לה, ומ"מ זה דבר פשוט דאי בנתנה תבשיל חשיב כודאי כ"ש בעלמא עיוני דקודם טבילה וכמש"כ, [אך דא עקא דברי הגר"א בביאורו שמוכח מתוכו דדאורייתא ממש קאמר וכמשנ"ת לעיל ס"ק כ"א], וכן ההיא דטבילה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ ע"כ היינו מיעוט הגוף, דחציצה דרוב הגוף היתה יודעת אם נתעסקה, אלמא אף בספיקא דרבנן מחמירנן.

בדברי הפוסקים

ל"ב. שו"ע סי' קצ"ט ס"ג חפיה צריכה להיות לכתחלה כו', כבר נתבאר לעיל ס"ק כ"ז דבימי האמוראים נהגו לחוף ביום ולטבול בלילה ואז הי' הפסק קצת בין החפיה לטבילה לפי שהיו חופפות בביתם ואח"כ הולכות לבית הטבילה, וכמ"ש רש"י דתמה על עצמך כו', [וכ"ה לפי השאלות], ואמנם אין הכרח שחפית היום תתרחק מן הטבילה יותר מחפית הלילה מ"מ הכי אורחא דמילתא כשסדר החפיה הוא ביום, וק"ל למה לא תיקנו לעשות כמנהגנו להתחיל החפיה ביום וסלקא שפיר לכו"ע, וכנראה הטעם שלא רצו להכביד על הציבור ולצמצם הזמן האפשרי לחפיה, וכיון שראוי לסדר החפיה ביום אין לקבוע לה שעה לטבול דוקא סמוך בצאת הכוכבים, וסתמות הגמ' נראה דזה קאי וקיים שמר זוטרא ור"ח מסורה ורנב"י הו' בתר רבא ועדיין היו נוהגין כן, ותמוה לומר שלא שמעו חזרה דרבא אם איתא שחזר להנהיג כל העם לחוף בלילה דוקא, וע"ע מש"כ לעיל שם, וכן לפי השאלות צ"ל שלא רצו לקבוע ביום סמוך לחשיכה, אלא אי ביום כוליה יומא ואי בלילה בלילה דוקא.

ובאמת לפר"ת ור"י לא שמענו להתיר לחוף ביום אלא סמוך ממש דומיא דחפית לילה, ואין חילוק בשיעור הסמיכות בין היום והלילה דלעולם בעינן סמוך ממש, ואין תימה איך אשה חופפת ביום כיון שחופפת סמוך לטבילה ממש, ורק בדיעבד חופפת בלילה כיון דאין עדיפות לחפית הלילה כלל ואיכא רק טעמא דמהומה לביתה, ולפ"ז ניחא נמי דנדון דסמוך לחפיה טבילה דלעיל ס"ו ב' לא שייך הכא כלל דבין חופפת ביום בין בלילה לעולם סמוך הוא, ולפ"ז בע"ש חובה לחוף עד קבלת שבת דלא שמענו כלל היתר להרחקת החפיה, ועי' ט"ז סק"ח דהכי נהיגי.

ולפי הרשב"א דלמסקנא דגמ' ס"ו ב' איכא נפ"מ בין עונה למעל"ע בדינא דהסמכת

חפיה לטבילה, אם נימא דמעונה לעונה אפי' סמוך לא מהני, והיינו משום דבאותה עונה נזהרת בחפיתה יותר, ואין שיהוי הזמן גורם כ"כ, כהרגשת האשה שהטבילה רחוקה כיון שאינה באותה עונה, ניחא נמי הכא טעמא דאין חופפת ביום וטובלת בלילה, וה"נ מסתברא דהרשב"א תלי פלוגתא דהתם כמסקנא דהכא, ולפ"ז ע"כ דלמסקנת הסוגיא אין להצריך חפיה ביום, דלא יתכן לחייב האשה לחוף ביום ועי"ז תפסיד הברי לי שבחפיתה, וצ"ע אם מהני להרשב"א חפית יום סמוך ללילה, מיהו אפשר כיון דאינה מפסקת בינתיים כלל בזה לא נאמרו הלכות, והיינו כגון שחופפת במרחץ.

ויש לדקדק לפרש"י דצריכה לחוף ביום, היאך מורין לה להפסיד החזקה דבתר טבילה אתא, דע"י הרחקת החפיה מיממא לליליא, צריכה לחזור ולטבול, וי"ל דודאי אי חייפא סמוך לטבילה ממש אין לך יותר מסמוך כלום, אלא דבכלל ההוראה לחוף ביום יש היתר להרחיק יותר שלא חילקו באיזו שעה ביום, וזה בקושי התירו כדי שיתקיים סדר החפיה ביממא, ולפ"ז חפפה ביממא וטבלה בליליא כדינא אלא שלא הסמיכה החפיה לטבילה ממש, ונמצא עלי' דבר חוצץ צריכה לחזור ולטבול, - שיעור סמוך היינו כדרך שחופפת בלילה וטובלת בלילה שאינה עוסקת בשום ענין בינתיים.

שי"ך סק"ו, לפי' נמצא דקיי"ל דלא כחזרה דרבא, וזה פשוט לכו"ע דהכי הלכתא, ומה שהביא מהמרדכי כבר דחה בס"ט, ויש להוסיף דהמרדכי לשון הגמ' נקט דקרי לה רביעי בשבת ודוק, ומ"ש ומטעם זה נראה שלא חילקו הפוסקים כו', ר"ל שלא יבואו לידי טעות, דלכך לא כתבו דבג' ימים א"צ מע"ש, דכמו שהחמירו לענין מוצאי יו"ט אע"פ שא"צ, לפי' זה, ה"נ לענין עיו"ט, דלפי' הש"ך טעמא דהחמירו במוצאי יו"ט דעלמא הוא משום מוצאי יו"ט דג' ימים, וכיון שכן

מאותו טעם אין לחלק לענין ע"ש בג' ימים, אלא דצ"ע שהרי כתב הש"ך דהפוסקים לא ס"ל כותי', ושמא בדעת ש"ד וטור קאמר למילתו'.

מ"ש בס"ט לחלק בין ב' וג' ימים למע"ש למוצ"ש אין נראה והעיקר כמ"ש בש"ך, וטעם החומרא אינו נראה משום פ"י הש"ך אלא שבגמ' לא החמירו לעשות שתי חפיפות, והן מחמירות על עצמן ופשוט.

שם בשו"ע וכן מנהג כשר שאע"פ שחפפה תשא עמה מסרק כו', נראה שבבית הטבילה לא הי' אפשרות לרחוץ גופן בחמין וגם לא לחפוף בחמין, ולכך מאי דמצו לתקוני עבדי דנשאו עמהן מסרק, [ועי' בהגר"א], וזהו שכתב הש"ך דבמדינות אלו דמצו לתקוני נמי הרחיצה כולה בבית המרחץ נכון לעשות כן.

והנה מנהג זה הוא חומרא לכו"ע דאף אם חופפת בלילה, מרחקת הזמן שמביתה עד הטבילה, ולמש"כ לעיל סק"ל דבתר דתקינו חפיפת הגוף ליכא לדין עיוני כלל, ה"נ הכא לא הצריכו עיוני סמוך ממש, ואף אותן שמחמירות נראה לדברי התו' והרא"ש שלא עיינו בגופן, שמשנהגו בחפיפה נשתכח ענין העיוני לגמרי, מיהו לדעת ש"פ הי' מקום שיעיינו סמוך לטבילה, אלא שהם לא הזכירו כלל מנהג זה [שהוא כנראה מנהג אשכנז וצרפת], ומ"מ למה שנהגו לחפוף כל גופן סמוך ממש כמ"ש הש"ך תו לא צריכין לעיוני וכמשנ"ת לעיל שם, ועמש"כ לק' סק"ל ג.

מ"ש בס"ט סק"י"א דאם חפפה ביום צריכה לחזור ולחוף בלילה כבר נתבאר לעיל דהרמב"ן אע"פ שסובר כהשאלות מ"מ כתב דאם חפפה ביום מה שעשתה עשוי ותזהר מדברים החוצצים אלמא כיון דחפפה ביום לא מטרחנין לה טפי, וכ"ש שאין להחמיר בכל הני שכתב הס"ט ועי' לחו"ש.

שם בהגה ובשעה"ד שצריכה לחוף ביום כו', בתשו' ר"ת לה"ר משולם מבואר דאונס

לא חשיב לא אפשר עיי"ש הובאה באו"ז, אלא דמ"מ אפשר לסמוך בזה על שיטת הרמב"ם אף דיחידאה הוא בפירושא דלא אפשר כיון דהרבה פוסקים ס"ל דכ"ה לכתחלה, וכמש"כ לעיל דהרמב"ן נמי מיקל בזה טפי, ובחכמ"א כלל ק"כ ס"ז כתב להתיר מחמת אונס לחוף היום ולטבול למחר ונראה דאין להקל, מיהו באונס גמור דלא אפשר כלל שפיר יש להקל, אבל לא בגנבי וצינה וכיו"ב דכולי האי לא סמכין על פ"י הרמב"ם וכ"מ בבהגר"א, וע"ע בבינת אדם סי"ג.

יש להסתפק אם א"א לחוף ביום טבילתה אבל בערב יום טבילתה יכולה לחוף אם חייבת לנהוג כמנהג יפה שבס"ד, או"ד רק בשבת שזה דבר קבוע התקינו כן, והכי מסתברא.

מ"ז סק"ו ודינה ממש כמשי"ת בס"ו, עמש"כ לעיל סק"כ ח.

מ"ז סק"ז ותסרוק מעט כו', כונת הטור שלא תצטרך במציאות כי אם מעט כיון שאין קשרים בשערותי' בגלל חפיפת ע"ש, אבל אין הכונה דא"צ להחמיר בחפיפה מרובה מצד הדין, וכלשון התו' ס"ח א' לענין ט"ב ותחוף ערב ט"ב כדי שיהי' בקל לה עדיין לחוף קצת מוצאי ט"ב ולטבול, [ומ"ש לחלק לכאורה בין פ"י השאלות לפרש"י אינו מובן דהא מע"ש כו"ע מודן].

בהגר"א סק"ט"ז, עמש"כ לעיל סק"כ"ז.

שם בשו"ע ס"ו וכן אם חלו ב' יו"ט כו', לדעת הר"ף והרמב"ם והרמב"ן נראה דמדדדר רבא רק מע"ש למוצ"ש אידחיא הלכתא דלעיל ותו לית לן שריותא דלא אפשר אלא בכה"ג וכן ביו"ט אחד אבל טפי לא, והמחבר סמך על פ"י הר"ן ברי"ף, אבל מהשמטת הרי"ף הלכתא דמרימור כגמ' דידן (עי"ש) ש"מ דלא קי"ל כן וכדעת הרמב"ם, וכ"מ בהלכות הרמב"ן, [ע"ש בה"ט חפפה בא' בשבת כו'], ולפ"ז המחמיר יש לו על מי

לסמוך, ונפ"מ נמי לענין דיעבד דלק' ס"ח ועמש"כ שם.

[מיהו לשון הרמב"ן בהלכות שכתב שלא עיכבו חכמים שימושה מפני סמיכת החפיפה לטבילה, משמע שבשום ענין אין טבילה נדחית בדלא אפשר, ואע"פ שיש לשאול על השמטת הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן דין יו"ט שני של ר"ה, וכל יו"ט שני בחו"ל וליל שבת של אחר ר"ה אבל אין לעורר ספק בדין הפשוט שלא תיקן עזרא אלא הידור במצות העיון ולא דחיית הטבילה כלל].

בנידון שנתבאר אם צריכה עיון נוסף לחציצה

א. עוד אני חוזר לנדון אם צריכה עיון נוסף לחפיפה, אחרי ראיתי משמעות הב"י והש"ך בס"ו ס"ק י"א דבעיא עיוני נוסף לחפיפה.

ותחלה יש לבאר דלשונות הראשונים ז"ל שקורין חפיפה לחפיפת שער דוקא שזהו מן הדין ואע"פ שכתבו המנהג לחוף כל הגוף מ"מ ההוא עיוני מקרי, וכשהזכירו עיכוב בבדיקה היינו כשלא חפפה גופה, וכל סדר הלכות הרמב"ן והרשב"א הם עיקר הדין לולי המנהג, וכשמרחקת החפיפה מהטבילה בעיא עיוני ואם לאו ליכא לדין עיוני כלל, דחפיפה היינו עיוני ועדיפא מינה.

והנה הב"י מתמה ואזיל ע"ד הטור שכ' שתזהר בשבת מדברים החוצצים, דלמה תזהר אחר שצריכה בדיקה, ומאי קושיא הא אם לא תזהר הפסידה מעלת הרחיצה בחמין של כל גופה שהיא מחשש שמא לא עיינה יפה יפה [ולא שמא לא הסירה יפה החציצה שמצאה] וכמ"ש הר"ן דאחר חפיפה לא חיישינן שמא לא חפפה יפה [ומתבאר מתוך דבריו דהיינו אף בלא עיוני, דאל"כ הי' אומר בפשיטות דחפיפה ועיון תרויהו אלימי טובא], וכ"ש לפי ה"ר שמעי' דצריכה לשמור גופה כמו שצריכה לקשור שערות' ומ"ש הראב"ד בשם השאלות דא"צ לשמור גופה, היינו

משום שאין צריכה להחמיר לחפוף בגוף וסגי בעיוני מעיקר הדין, אבל ודאי שמפסדת מעלת החפיפה בחמין אם אינה נזהרת מחציצות, [והב"י העתיק תחלת דברי הרשב"א ולא הביא מ"ש בשם הראב"ד בשם השאלות, שלכאורה הוא בהדיא כדבריו, ואמנם כן הדין, אבל המנהג יפה הוא וכמשנ"ת] ומיהו לא סמכינן על זהירותה שלא להצריכה עיון, דחיישינן דילמא לאו אדעתה.

ש"ך ס"ק י"א אלא דס"ל דכיון דהחפיפה מרוחקת מהטבילה תעיין ותבדוק גם בשעת חפיפה, לפמשנ"ת ממילא הכי הוא שחפיפת הראש [מן הדין] והגוף [מן המנהג] אין לך בדיקה גדולה מזו והרי דבר ברור הוא שא"א להצריך עיון מדאורייתא לחוש אף לאחר חפיפה, ומ"ש דשמא לא תעיין כו' פי' יפה, והיינו החשש הרגיל שבגללו נהגו לחוף, (הרמב"ן כתב עוד דטעם חמין משום שאר שער שבגוף עי"ש), וכן הרשב"א והר"ן שכתבו כו' משמע דהק' שעיינה בשעת חפיפה כו' ומאי פסקה אלא ודאי סתמא דמילתא בשעת חפיפה נמי עיינה, לפמשנ"ת א"צ לכ"ז, ומ"ש כדלק' ס"ח התם ודאי דבלא חפיפת הגוף איירי.

ברם דברים שכתבנו לעיל ס"ק ל' בפשיטות צ"ע אחר שדעת הב"י והש"ך נראה דבעינן בדיקה ועיון נוסף לחפיפה, וגם בהלכות כתוב דלא עלתה לה טבילה, אלא דזה ודאי נראה חומרא יתירה, דאם עיינה השתא מסתברא דעלתה לה טבילה.

שם בשו"ע ותקשור שערות' כו', פי' בגד על שערות', אבל אין לקשור השערות כדי שלא יתבלבלו, וכמ"ש בשאלות, ופשוט.

שם ותדיח ביה"ס כו', בבהגר"א כתב דזה בכלל עיוני, ואמנם ודאי מדאורייתא א"צ, וכלישנ' דרבא לעולם ילמד כו', אלא ר"ל שהרי הצריכו רחיצה בביה"ס משום שמצוי שם חציצות וגם העיון ק"ק, וכיון דמצינן

לתקוני הדחה זו סמוך לטבילה מתקנינן, ועמש"כ לעיל ס"ק כ"ח דמש"פ נראה דא"צ להחמיר, ועי' משה"ק לעיל ס"ק כ"ט.

שם ס"ז עמש"כ לעיל סק"י דבדיעבד מותרת, ואפשר דלהרמב"ם דלא אפשר ר"ל אונס וכיו"ב ה"נ יש להתיר.

בענין טבילה בזמנה מצוה בדרגת חיוב זה

לד. הא דטבילה בזמנה מצוה פרש"י יומא ח' א' דכתיב וחטאו ביום השביעי וכבסו בגדיהם ורחץ לא בא זה אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי כו', ולפ"ז אין הענין בהקדמת הטבילה אלא דוקא טבילה בזמנה, [שוב הערוני שכ"מ בהדיא ברש"י נדה ל' א' דדוקא בבאה ביהש"מ מטבילין אותה, אבל בבאה ביום כיון שהיה זמנה בלילה אין מטבילין אותה ביום, מיהו הרי"ד פי' שם בע"א], ואם נתאחר באונס מהיום השביעי ליכא מצוה להקדים לטבול, שהרי אין איסור ליטמא וכן אין מצוה להפסיק בטהרה ולספור ז"נ (עי' יומא שם בהזאה), ועוד שהרי אין המצוה להקדים הטבילה ביום השביעי שחרית אלא שתהא ביום הראוי, והנה מצוה זו למדו לכל הטבילות, ויש להבין מהו ענין זה, ומהיכן למדו דה"ה בכל הטבילות, ואפשר דכיון דלשון התורה הוא בלשון ציווי אף דאינו מעכב מ"מ איכא ענין למעבד קרא כדכתיב, ומ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה ס"ל כסברא שכתבו תו' נדה ס"ו ב' דגבי טבילה לא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם ואם בדיעבד טהור לכתחלה נמי לא בעי.

ולאמור לא נתפרש מ"ש הפוסקים דאי טבילה בזמנה מצוה צריכה האשה לטבול מיד כשיכלו ימי ספירתה, הא כיון דלא טבילין ביממא דז' שזהו זמנה תו אין דין טבילה בזמנה למימרא דבעי לאקדומי הטבילה, ובב"י כתב דכיון שאינן מתעכבות מלטבול אלא מפני תקנת חכמים כשיגיע זמן שקבעו להן חכמים טבילה בזמנה מקרי ומצוה

היא, ואינו מובן מהו הענין בטבילה בזמנה לפ"ז, [והרי הא פשיטא דאילו הי' הדין דטבילה אסורה ביוהכ"פ לא חשיב זמנה במוצאי יוהכ"פ, ומיהו לא דמי דכאן הרחיקו חכמים עיקר זמן הטבילה], ויש להסתפק בטומאות דרבנן אי כעין דאורייתא תקון וטבילה בזמנה מצוה, ואי נימא דאיכא ענין זה בדרבנן [והערוני שכ"מ מטבולת יום ארוך דב"ש], י"ל דעכ"פ מכח דרבנן זמן טבילתה הוא בליל ח', ודוחק, [וכ"מ בתו' נדה ל' א' דבזמנה דזבה היינו ביממא דז', והיינו אף לבתר דר"ש], וצ"ג, [ויתכן שפי' ענין טבילה בזמנה שהוא אמנם כדי להקדים הטהרה, ואף שלא נאמרה מצוה זו כי אם בזמן הטבילה, ולא באיסורי טומאה ושאר השתדלויות להטהר וכן לא משעבר זמנה, נהי דמצוה גמורה ליכא מ"מ הענין דאורייתא איכא (עי' ירושלמי) וכשדחו חכמים זמן הטבילה קבעו ענין זה, ולפ"ז אף שלא בזמנה איכא ענין דאורייתא להקדים, אבל אכתי צ"ב מנלן לפרש כן, ולא נתחוור.

הא דאמרינן בירו' שאסור לאשה לעמוד בטומאתה, בפשוטו אינו ענין לטבילה בזמנה, דה"נ חייבת להפסיק בטהרה בזמנה כדי שלא תעמוד בטומאתה, וחובה זו ענינה להקדים הטבילה ככל האפשר, ונראה דבעלה עמה הוה פשיטא לן דחייבת לטבול ומדר' יוחנן נתחדש שאע"פ שאינה יודעת שבעלה עתיד לבא חייבת לטבול שמא יבא, וכיון שכן הו"ל כללא דאסור לאשה לעמוד בטומאתה, וזהו הטעם שהנהיג ר"ש בר"ש את בתו שתטבול בזמנה אעפ"י שאין בעלה בעיר, ודעת הטור בסי' קצ"ז שכ' דהירו' סבר טבילה בזמנה מצוה, היינו משום דמשמע דאפי' אין בעלה עמה צריכה לטבול, דבפשוטו מתפרש שאינה יודעת שבעלה עומד לבא ואפ"ה היתה צריכה לטבול, וע"כ הטעם משום טבילה בזמנה, וכבר כתב בבהגר"א דהלשון ל"מ כן, ולמש"כ לעיל דהאידינא ליכא טבילה בזמנה

[ודעת האו"ז והמרדכי נראה שאלמלי דברי ר"ת דסוגין כמ"ד טבילה בזמנה מצוה לא היו מחלקים כן] מיהו מ"ש בתה"ד בענין טבילה שאחר לידה התם הנדון הוא שאין לאשה לסדר זמן טבילתה לכתחלה לליל שבת, [וה"ה שחייבת לפסוק בטהרה באופן שלא תטבול בשבת, ואף דלענין טבילה בזמנה נראה שזמנה חשיב לפי ספירת ז"נ], אבל אם נאנסה (או אפי' פשעה ולא במזיד) לעולם חמיר טעמי' דהירושלמי לחייבה בטבילה, וכמ"ש ב"י, ומ"ש מהרי"ל לענין טבילת אלמנה בליל שבת התם ודאי נחא כיון שאסור לבא עלי'.

ברם לשון השאלות שסיים דטעמא דטובלת בשבת אף שמרחקת החפיפה מהטבילה הוא משום דטבילה בזמנה מצוה, צ"ע דהא בימי רבא נהגו בחומרא דר"ז וטבלו ליל ח' אחר ז"נ והאי לאו זמנה הוא, והראב"ד הביא דברי רש"י וסיים דלמאי דליכא האידנא טבילה בזמנה אין לטבול בשבת, וצ"ע דהא זמני' דהראב"ד ודהשאלות ודרכא ושאר אמוראי שוין, ולמ"ש הרמ"א סי' קצ"ט ס"ג דבשעת הדחק יכולה להרחיק כפרש"י להשאלות, אין לך שעה"ד גדול מזה.

וכבר הכריע הש"ך דהיכא דבא בעלה בע"ש מותרת לטבול אע"פ שהיתה יכולה קודם לכן, ודוקא באין בעלה בעיר אין לטבול בשבת ואפי' בזמנה, וביכלה לטבול קודם שבת נראה דעיקר הדין דשריא שלא נאמרה הוראה זו אלא ביולדת שלא תסדר זמן טבילתה לליל שבת כמ"ש הטעם בת"ה, אבל כל שלא ידעה שאסור לא גרע מבא בעלה בע"ש, דאין כאן כי אם הוראה לכתחלה שלא לסדר הטבילה לליל שבת וזהו שנהגו ביולדת כיון דבדרך היו יכולות לטבול מקודם לכן ונמצא שאם יטבלו בשבת היינו לכתחלה, ולמעשה צ"ע בזה, וכן בכל אונס אחר שרי, דמשום הרחקת חפיפה מטבילה אין להחמיר בשעה"ד כמ"ש הרמ"א.

י"ל דשפיר ס"ל להירושלמי טבילה בזמנה מצוה, ומ"מ הוצרך לדר' יוחנן משום זה"ז דאף דליכא בזמנה אסור לה לעמוד בטומאתה, מיהו ר' יוחנן קודם ר"ז הוה, ולשנ' דהירו' אם עברו ז' ימים ע"ש.

באו"ז כתב דר"ת אסור טבילה בשבת ויוהכ"פ כיון דקי"ל דלא אמרינן טבילה בזמנה מצוה, ור"ל דלולא המצוה לא היו מתירין ואע"פ שנראה כמיקר, ותימה א"כ מאי פריך בגמ' ביצה י"ח מ"ט דאדם שרי הא במקום מצוה לא גזור (דמסתברא דבכלים ליכא מצוה), ועוד דהא בהדיא מבואר דאיירי ביכול לטבול מלפני השבת כדאמרי ב"ש במתני', והנראה לכאורה הוא שט"ס נזדמן לו בדברי ר"ת שהי' כתוב בט"ב ויוהכ"פ והעתיקו בשבת [דבכתב רש"י הטי"ת דומה לשי"ן], וזה מתבאר גם מתוך הענין דאי שבת אסור ממילא ה"ה יוהכ"פ ותרת"ל, וכמ"מ בספר הישר, וד"ז הי' פשוט לכל הראשונים אלא שהמרדכי העתיק מא"ז, ועוד הק' בב"ח דהמרדכי (וכן הא"ז להלן) גופי' העתיק דברי ר"ת שכתב לה"ר משולם שאין לטבול ביום השבת משום הרחקת חפיפה מטבילה ולא אמר דבלא"ה אף בלילה אסור, ויש להוסיף דטובלת ביום ח' פשיטא דלאו בזמנה היא ואי בעינן דוקא טעמא דבזמנה להתיר טבילה בשבת א"כ אף להגאונים אסור בכה"ג, [ומ"ש בב"ח לתרץ, מבואר בא"ז ומרדכי שלא פי' כן], א"ו ט"ס הוא וצ"ל בט"ב, ונמצא לדברי ר"ת דהדבר פשוט שיכולה לטבול בשבת בין בזמנה בין שלא בזמנה וכדמוכח נמי מההיא דה"ר משולם.

ולפ"משנ"ת דטעמי' דהירו' דאסור לאשה לעמוד בטומאתה היינו אף שלא בזמנה, יש להתיר הטבילה בליל שבת אפי' שלא בזמנה, דאין נראה שיש מי שאוסר טבילה בשבת, דהא בלא"ה ליכא טבילה בזמנה וכיון דשרינן בזמנה ה"ה שלא בזמנה,

עברה וטבלה נראה פשוט כמ"ש בס"ט דמותרת והבו דלא לסיף עלה, - בנדון יו"ט עי' או"ז דאין לחלק, ומ"מ נראה להתיר כתוה"ש וס"ט, - בכל חומרא נראה דיש להקל לטבול בשבת ודלא כמ"ש בפ"ת.

במ"ש בנה"כ, עי' או"ז בכ"ז, - מ"ש בש"ך סק"ב דם טמא היינו אחר ל"ג לזכר כו', תמוה מאד וכבר השיגו בדגמ"ר [ועי' פ"ת דהיכא דטבלה מודה הש"ך וצ"ע מ"ש], ויש לדקדק בלשון הש"ך שלא כתב אחר מ' ופ', ויתכן שט"ס הוא בש"ך ואדרבא צ"ל דהיינו לאחר ז' לזכר וי"ד לנקבה וזהו כמ"ש בס"י קצ"ד דהדם טמא, [ומלשון דם "טמא" אין לדקדק דשם איירי לאחר כמה שנים עי' בד"מ], אבל ל"מ כן דא"כ הו"ל למימר כל דם מלידתה, וצ"ע.

מ"ש הרמ"א דבמקום שנהגו להחמיר גם במוצאי שבת לא תטבול כו', פי' הש"ך דר"ל אף שבליל שבת יכלה לטבול מחמת החפיפה, וא"כ חומרת איסור הטבילה בשבת גורמת לאיסור מוצ"ש וחשיב לא אפשר אפ"ה אסורה, ואפשר דהרמ"א מנהג המקומות קאמר דבמקום שנהגו כהאגור ומהרי"ל להרחיק הטבילה מפני חששות נהגו להחמיר בתרווייהו, ועי' ס"ט, ומ"מ לדינא לכתחלה אין לאחר הטבילה למוצ"ש אבל בנתאחרה נראה שיכולה לטבול במוצ"ש.

בדברי השו"ע בדין הרחקת החפיפה

לה שו"ע סי' קצ"ט ס"ח בימי חול כו', כ"כ הרמב"ן בהלכותיו לענין חפיפה לחודה [ונראה דס"ל דאין לך לא אפשר גדול מזה], אבל לענין בדיקה דלא אשכחן שריותא בלא אפשר לא התיר הרמב"ן, ואמנם מדרבא ס"ו ב' שמעינן דדוקא נמצא עלי' דבר חוצץ צריכה טבילה אחרת אם לא הסמיכה החפיפה לטבילה, היינו דוקא מהיום ללילה כל שלא הי' באותה עונה, דלמאי דקיי"ל כלישנא דבעינן סמוך ממש אין לנו ראיה אלא לשלא

בו ביום אבל טפי לא, והרמב"ן והרשב"א כתבו בחופפת בע"ש וטובלת במוצ"ש דא"א שלא נתנה תבשיל לבנה, ור"ל דחיישינן להה"ד בזמן מרובה כ"כ, וא"כ צ"ע מנ"ל להכשיר בדיעבד, ואם בדיעבד שפיר דמי מהיכן פשוט להו דבדלא אפשר להסמיק החפיפה הצריכו עיוני, מיהו אם ברי לה ששמרה עצמה מדברים החוצצים בלא הה"ד יתכן שיש להקל, דהא דמצרכינן עיוני במוצאי שבת היינו משום דבדרך כלל איכא הה"ד וכמש"כ לעיל ס"ק כ"ד, והנה הטור השמיט חידושא דבדיקה שכ' הרשב"א ובב"י תמה ע"ז, ואם כונת הטור לחלוק נראה שכן עיקר שהרי דעת הרמב"ן דבעינן בדיקה סמוך דוקא וכ"ה לדעת הר"ן (מיהו אין להחמיר כ"כ כהר"ן [וכ"נ לדעת הראב"ד הרו"ה דאין לנו כי אם שריותא דלא אפשר], והדבר תימה שלא הזכיר הרשב"א דדוקא בנזרה היטיב ולא הסיחה דעתה, שהרי בדין מוצ"ש כתב הרשב"א גופי' דא"א שלא נתנה תבשיל לבנה, ולהלכה נראה דלעולם חשיב הה"ד.

מיהו בדין הרחקת החפיפה יש מקום להקל יותר די"ל דמ"ש הרמב"ן דוקא מיום א' ליום ג' היינו לשיטתו דאף בדלא אפשר אין להרחיק כ"כ כגון מע"ש ליל יו"ט שני, אבל למאי דמקילינן בדלא אפשר ה"ה לענין דיעבד, אבל לשון הרשב"א משמע דלא הקיל כ"כ בחפיפה בחול, הלכך נראה דיש להחמיר, ובבהגר"א ס"ק כ"ב משמע קצת דבחפיפה אף כשעור מע"ש לליל שני ש"ד, ועי' ס"ט, (ולכאורה הבין דברי הרמב"ן דר"ל מליל ראשון בשבת לליל ג', וז"א).

מן האמור נלמד בהרחיקה החפיפה מהטבילה כמע"ש למוצ"ש שפיר דמי בדיעבד, וכן בהרחיקה העיוני מהיום ללילה ונזרה מדברים החוצצים, אבל הרחיקה העיוני יותר או החפיפה כמע"ש לליל יו"ט שני, יש להחמיר, מיהו לענין מעשה אפשר דכיון דאין לחוש לחציצה כי אם בידים ושאר מקומות המגולים,

אם רחצה אותם י"ל דלא חיישינן להה"ד וצ"ע.

מ"ש בחכמ"א כלל ק"כ ס"ז [וסי"ב] לענין אונס, אין נראה וכמש"כ לעיל ס"ק ל"ב.

ל"ו. ש"ך ס"ק י"ד ויש להחמיר כשתי הדעות, נראה דבסמוך ממש אפי' הי' מהיום ללילה לכו"ע א"צ טבילה אחרת, עי' תו' ס"ח א' דבסמוך ממש אף להשאלתו ש"ד.

שם ס"ק ט"ו, שיטת רוב הפוסקים נראה דבחפיפת הגוף בודאי יש להקל בעיוני בעלמא, דאם עיינה סמוך לטבילה א"צ טבילה אחרת, אבל בשער נראה דאם לא הסמיכה החפיפה חיישינן שמא לא עיינה יפה דהא זוהי תקנת עזרא לחוש משום דלא מציא לעיוני שפיר בשערה [ואם נמצא קשר בשערה בודאי נראה כן, אלא אפי' מאוס מידי משום חציצה נראה דשער גרע שאין מרגשת כ"כ בדברים הנדבקים], ועמש"כ לעיל ס"ק כ"ד, מיהו לשיטת רש"י כל גופה כשערה אלא דלא קי"ל כפירושו.

שם ס"ק ט"ז עמש"כ לעיל ס"ק כ"ד כ"ה [ועט"ז ס"ק י"ב ולפי' אפשר ליישב ההיא דחולין, והעיקר כהש"ך].

שם ס"ק י"ז, בדעת הטור נראה שכתב לשון זה משום דלעיל בסמוך כתב בביה"ס תולה אע"פ שלא עיינה, וסיים דבגוף אינו כן, ולכן הוסיף כאן לבאר, ולמ"ש בשם הב"ח נמצא דהטור סובר כהר"ן שבש"ך ס"ק ט"ו [אף שהב"ח גופי' לא כ"כ] ואין נראה כן, גם עיקר פירושו דחוק.

שם ס"ק י"ט, דהרוקח חולק, ויש להחמיר כמ"ש שם, ואפי' עיינה קודם טבילה חולק הרוקח והיינו משום דפליג על הרשב"א וכדעת הש"ך ס"ק ט"ז, כ"נ פשטות הדברים, ונראה דגם בזה יש להחמיר.

בפ"ט ס"ק כ"ח הק' על הא דהשמיטו הטוש"ע בהני דצריכה לחזור ולטבול,

דצריכה נמי חפיפה אחרית, ואמנם כ"ה ברשב"א ופשוט דגם כונת הטוש"ע כן וכמ"ש הפרישה וכתב כן בשם הב"י, שהעתיק לשון הגמ' צריכה לחוף ולטבול ע"ד הטור שכתב צריכה טבילה והיינו משום דפשיטא להו דטבילה אחרת פירושה הכל מחדש ולא חשו לפרש, מיהו מ"ש בפרישה משום דמים קרים מסבכים השער ל"מ כן וכמשה"ק בס"ט, וכ"מ ברמב"ם דמה שנמצא דבר חוצץ מחייב חפיפה וכמו שביאר בס"ט ומה שדחה שם לא מהני על הוכחה זו גם עיקר הדחי' דחוק, [וכ"מ לפי' הר"ן דצריכה לחוף כל גופה, וכ"מ לכל הראשונים דצריכה לעיין כל גופה שהרי לפירושה בכלל חפיפה עיוני, וכן לראב"ד, ומה שצידד הס"ט להוכיח מהרשב"א, אין נראה, דבפשוטו כונת הרשב"א משום תלישת שער דזהו הנדון בחפיפה, וגם דראשה לחוד אפשר בחמין, [ועוד העיר אחי הרב יוסף שליט"א דא"כ לעולם משחפפה בחמין מתקררים המים על ראשה], א"ו לא חיישינן דע"י הקרים יסתבכו השערות אלא דאי קטירי מזיא הקרים מונעים התרתן דמסבכי להו, וכן פרש"י מקשין את השיער ואין לכלוכן עובר, ויש ללמוד מדברנו להתיר בנמצא צפורן שלא גזזה דא"צ חפיפה אחרית דאין כאן ריעותא בחפיפה ואמנם כ"ה משמעות הש"ך בסי' קצ"ז סק"א עיי"ש (דדחוק להעמיד דבריו דוקא בטבילה בחמין), ואפשר דה"ה בכל גוונא שאין מציאת החציצה ריעותא בחפיפה, ודמיה למ"ש הרמב"ן דבנתינת תבשיל לבנה לא מקטרי מזיא, וה"נ כל שאין הריעותא שייכא לשער כלל ה"נ דלא בעיא חפיפה, וסגי בעיוני, שו"ר בחכמ"א עיי"ש (ומשה"ק שם על הפרישה איך אפשר לטבול בצונן י"ל דהמים מקדמין).

שם שו"ע סי"ג ובין חפיפה לטבילה כו', כתב הרמב"ן דבעיוני סגי והביאו הס"ט, ובאמת כ"מ בגמ' דאמרינן אע"ג דהשתא ליכא אימר ברדיוני נפל, אלמא ראי' הוא ממאי

טבילה, וכ"ה בטוש"ע, ובבדקה מיד אחר טבילה אפשר שיש להקל דלא אמרין ברדיוני נפל, אבל לאח"ז שאפי' הי' דבר חוצץ כבר בלעתו או פלטתו, צ"ע להקל בזה, (ס"ק י"ג כ"ט).

ד. עזרא תיקן שתהא אשה חופפת קודם טבילה [חפיפה פירושה רחיצה ושפשוף במקום שער והסריקה במסרק היא הידור בחפיפה, ומיהו מעכב לדידן דלא חשבינן החפיפה כראוי כי אם ע"י מסרק], ולדעת רוב הפוסקים לא תיקן כי אם במקום שער והיינו כל מקום כינוס שער [ובתו' כתבו בראש], ולדעת רש"י אף בכל הגוף בעינן חפיפה, [ולדעת הראב"ד עי' הגוף דאורייתא הוא ע"י רחיצת צונן], ולא קי"ל כרש"י, הלכך אם עיינה גופה אע"פ שלא חפפתו עלתה לה טבילה, אבל אם לא חפפה שערה לא עלתה לה טבילה, ועי' להלן, (ס"ק ל' ועוד).

ה. לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטיה במים [אפי' צוננים], ולפרש"י והראב"ד ר"ל אפי' קמטיה וכ"ש שאר הגוף וכדלעיל, אבל לפי' רוב הפוסקים דוקא קמטיה מפני שמצוי שם יותר חציצות, [ולפ"ז נראה דדוקא קמטים אבל לא בכל ביה"ס], ונמצא לפ"ז מדינא דגמ' צריכה לרחוץ הקמטים בצונן והשער בחמין, מיהו הדחת הקמטין לא מעכבא ובעיוני סגי, (ס"ק כ"ח ועוד).

ו. אע"פ שמן הדין א"צ חפיפת כל הגוף, מ"מ כבר נהגו לחוף כל גופן בחמין, מיהו לענין דיעבד בעיוני סגי, (דאין החומרא לחוש לשיטת רש"י אלא דהכי עדיף להו, וגם משום שאר שער שבגוף).

ז. מדברי הראשונים ז"ל נראה דתקנת החפיפה פוטרתה מעיוני דאין לך עיוני גדול מזה, הלכך משחפפה גופה ושערה א"צ לעיין עוד, וכ"כ הט"ז, אבל משמעות הב"י והש"ך וכ"כ הס"ט דבעינן נמי עיוני, ומסתברא דבעינה

דהשתא ליכא, ואילו בחפיפת שער אמרין דאין רא' כלל ממה שלא נמצא בסריקת השער, - כתב הרשב"א ואע"פ שזה מיעוטו הוא ומדרכנן הוא כיון שהוא מצוי הרבה כודאי משוי' לי' כנ"ל עכ"ל.

דינים העולים

לז. דינים העולים בעניני חפיפה, (א"ה, נכתב לסיכום ולא להלכה).

א. מדאורייתא נראה דכיון דרק רובו ומקפיד עליו חוצץ, א"צ לעיין בגופה כיון דבלא עיון כלל יודעת בעצמה שאין רוב גופה מכוסה, ומ"ש בגמ' מדאורייתא בעיוני ר"ל מעיקר דין חציצה בלא תקנת עזרא, דכלפי שאמר דתקנת עזרא היא פריך דאורייתא הוא, וכן יש לפרש לשון הראשונים ז"ל, [אבל בבהגר"א משמע דמפרש דאורייתא ממש קאמר, וצ"ע], (ס"ק כ"א), ומ"מ עיון הגוף והשער מעכב בטבילה אפי' בדיעבד, ולא מהני אם תעיין מיד אחר טבילה.

ב. עיון הגוף והשער צריך שיהא סמוך לטבילה ממש, ובדיעבד אם עיינה ביום וטבלה בלילה וזוהרה מדברים החוצצים בין בדיקה לטבילה עלתה לה טבילה, בדקה היום וטבלה למחרת לדעת הרמב"ן נראה דלא עלתה לה טבילה, דמסתמא הסיחה דעתה משמירת גופה בזמן מרובה כ"כ, ובשו"ע בשם הרשב"א פסק להקל, וצ"ע, עיינה ביום ראשון וטבלה בליל ד' נראה דלכו"ע לא עלתה לה טבילה, ועס"ט. (ס"ק ל"ה).

ג. בית הסתרים והקמטים אע"פ שא"צ ביאת מים, מ"מ ראוי לביאת מים בעינן מדאורייתא [כ"ה בתו' וכ"ה סתמות הדברים, וכן הרמב"ן והרשב"א בקידושין אע"פ שהביאו י"א דאינו אלא מדרכנן מ"מ דעתם ז"ל נראה דהוא דאורייתא, והריטב"א הביא רק דברי הי"א], ופשטות הפוסקים נראה דדינו כשאר הגוף, אבל הראב"ד כתב דמקילינן בהני דאע"פ שלא עיינה קודם טבילה עלתה לה

לפרש"י אבל העיון אין להרחיק אפי' בשעה"ד. (כדלעיל דין ב' ס"ק ל"ב ל"ה).

יא. אם כבר חפפה ביום אינה חייבת לחזור ולחוף בלילה, וסגי בזה שתשמור עצמה מדברים החוצצים, [כ"כ הרמב"ן, והס"ט שהחמיר לא ראה דבריו], אבל לבדוק צריכה בלילה סמוך לטבילה, (ס"ק כ"ה כ"ז ל"ב).

יב. אם חפפה מאתמול וטבלה היום א"צ לחזור ולטבול, [בד"א בשכבר טבלה אבל בשעה"ד אין להקל, ובחכמ"א מקיל], אבל אם הקדימה חפיתה יותר נראה דלא עלתה לה טבילה, ובס"ט מקיל כיון דבשני יו"ט שאחר השבת מרחקין טפי, ועמש"כ להלן דין ט"ז, (ס"ק ל"ב ל"ה).

יג. הגיע זמן טבילתה בליל שבת חופפת ביום, ויש להסמך החפיפה ככל האפשר [דלפר"ת ור"י לא למדנו שום קולא בכה"ג], ובלילה קודם טבילה צריכה לעיין כל גופה ושערה, [לא עיניה, אם עיניה בשעת חפיפה שפיר דמי, ואם לאו תעיין עכשיו ואז אפשר להקל כדלעיל דין ז'] ובחכמ"א כתב גם להדיח קמטיה במים, ונראה דאין להחמיר [ועכ"פ סגי בהדחה מועטת בתוך המקוה], והחכם עיניו בראשו לפזר ההכנות כגון לטפל בצפרנים ודברים הנמשכים וכיו"ב מוקדם במשך הבוקר אם אפשר כדי שלא תהא מהומה לצרכי שבת ואח"כ לעשות הכל במתינות מוקדם, באופן שכבר יצא עיקר הדין, וישאר להסמך רק דבר קצר.

בענין טבילה בשבת יש ג' נדונים, א. הרחקת החפיפה מהטבילה, ב. דבזמננו שאין רוחצים בשבת כל גופו ליכא היתירא דנראה כמיקר, [א"נ כיון דקיי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה י"ל דלא התירו בגמ' מהאי טעמא אלא אליבא דב"ש וב"ה דס"ל טבילה בזמנה מצוה, וטבילות דידן לעולם לאו בזמנה ניהו, שהרי אינה מונה ז"נ אלא אחר ה' ימים], ג. דאיך תנצל מאיסור סחיטת שער, [מיהו בריבוי שער

אחר טבילה אפשר להקל דמה שלא נפל בחפיפה לא יפול ברדיוני, וצ"ע, שוב שמעתי דאין שייך לקבוע בזה, דודאי אם החפיפה היתה באופן שמסלקת כל החששות היינו עיוני עכ"ד, שהרי אף העיוני במקום שא"א לראות ממשות בידיו, וא"כ כ"ש כשגם שפשפה בידיו, ואם החפיפה היתה מועטת באופן שאינה מסלקת כל החששות המסתלקות ע"י עיוני א"כ ודאי דצריכה עיוני, עכ"ד, ומ"מ נראה דיש ללמוד מדברי הראשונים ז"ל דהחפיפה מסלקת החששות שהצריכו עיוני בגללם, ואף דמשכח"ל חציצה הנדבקה שאינה נופלת בחפיפה הרגילה לא חששו להצריך עיון בגללה. (ס"ק ל' ל"ב ל"ג).

ח. החפיפה צריכה להיות סמוך לטבילה, ומבואר בגמ' שהי' דרכן לחוף ביום ולטבול בלילה והרבה פוסקים ס"ל דלמסקנת הגמ' בתר חזרה דרבא נשתנה המנהג ואין לחוף אלא בלילה אבל בגמ' חזינן שאף בתר רבא נהגו כן, וצ"ל לשיטתם דלא שמעו חזרה דרבא, (ס"ק כ"ז ל"ב).

ט. אם מתחלת החפיפה ביום עד סמוך לטבילה שפיר דמי לכו"ע [כ"כ תו' והכי קיי"ל, אבל קשה א"כ אמאי אמרין והלכתא לא תחוף אלא בלילה, הא שפיר אפשר לקיים שניהם להתחיל החפיפה ביום ולטבול מיד סמוך לחפיפה, ואמנם כ"ה הדין לפר"ת ור"י, וצ"ל דבכלל שריותא דביום שלא לצמצם זמן החפיפה לסמוך לחשיכה דוקא, ולפרש"י התירו גם לחוף בעוד היום גדול וכן נהגו, וזהו מה שחזר בו רבא לפי' השאלות, ודוחק, וטפי הוה ניחא לומר דמשום שעלולה להרחיק החפיפה כשתחפוף ביום, אסרו החפיפה ביום], (שם), (הא דחזירות לחוף ולרחוץ בבית הטבילה איננו חובה אלא חומרא, וזה לכל הפירושים).

י. בשעה"ד אפשר להרחיק ולחפוף ביום אף להשאלות, וכן אפשר להתחיל בלילה אף

יש חשש טלטול, ולכן תניח המגבת תחת השער שישפגו בה המים בלי לדחוק על השער, ומה שנשאר אח"כ רטוב מותר לצאת בו כמו כשנרטב בגשמים]. ועיקר הדין להלכה שאשה טובלת בשבת, מיהו ודאי שאסורה לכתחלה לדחות טבילתה לליל שבת [אף באופן שיש לה לה היתר לדחות הטבילה], ואפי' תספור הנקיים באופן שליל שבת יהא זמנה אין לעשות כן.

הג"ע זמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול, [ובשאלות סיים ע"ז משום דטבילה בזמנה מצוה, וכתב הראב"ד דלפ"ז לדין דליכא טבילה בזמנה אינה טובלת, ואינו מובן דא"כ אף להשאלות ליכא וכן לרבא, וכונת השאלות נראה מטעמא דאמרינן בירור' אסור לאשה שתעמוד בטומאתה ולפ"ז לאו דוקא בזמנה, עוד כתב הראב"ד ואני תמה היאך אשה טובלת בליל שבת וליל יו"ט ואיך תנצל מסחיתת שער, ומ"מ מסקנת הפוסקים בזה דאיסורא דלעמוד בטומאתה מכמה טעמים חמיר טפי], ואם אין בעלה בעיר לא תטבול בליל שבת אפי' בזמנה, לענין טבילה שלא בזמנה בליל שבת נראה בחכמ"א דלדין (ליטא) ליכא מנהג ידוע, הלכך באונס או שבא בעלה בע"ש טובלת בליל שבת, ואף בשוגג שלא ידעה שאין לאחר אפשר שיש להקל, ולפ"ז הכל שרי דמזידה ליכא, אבל לכתחלה אין לסדר הטבילה לליל שבת וכן לא ליל יו"ט, וה"ה דאין לדחות לכתחלה למוצ"ש אבל בדיעבד אפי' לא חפפה מע"ש טובלת במוצ"ש, בירושלמי מבואר שאפי' אין בעלה בעיר צריכה לטבול שמא יבא. (ס"ק ל"ד).

יד. הג"ע זמן טבילתה במוצ"ש, חופפת במוצ"ש, ומנהג יפה לחוף גם בע"ש, דכיון שכבר חפפה בע"ש לא תצטרך להאריך בחפיפת הלילה ולא תהא מהומה לביתה, אבל א"צ להזהר מדברים החוצצין בנתיים, (ס"ק ל"ב ועוד).

זו. הג"ע זמן טבילתה בליל יו"ט שהוא במוצ"ש, כיון דלא אפשר לחוף אז, חופפת בע"ש ושומרת גופה ושערה במשך כל השבת, וטובלת בליל יו"ט, וצריכה לבדוק גופה ושער סמוך לטבילה, והרא"ש כתב שנהגו גם להדיח הקמטים סמוך לטבילה, ובשעה"ד נראה שיש להקל, וכן סגי אם תדיח מעט בתוך המקוה [בחמין ואף בצונן מותר] ואצ"ל בדיעבד דעלתה לה טבילה, - אם לא בדקה גופה סמוך לטבילה עי' לעיל דין ב', - אם לא נזהרה מחציצות נמי סגי לה בעיוני דקודם טבילה [כמ"ש הרמב"ן דמזיא לא מיקטר ע"י נתינת תבשיל בנה], אם לא באופן מיוחד שראוי להחמיר. (ס"ק כ"ח וכדלעיל).

זו. הג"ע זמן טבילתה בליל יו"ט שני שאחר השבת או בליל שבת שאחר שני יו"ט של ראש השנה, יכולה ג"כ לסמוך על חפיפת עיו"ט, מיהו כאן העיון לעכובא סמוך לטבילה, כדלעיל דין ב', ואע"פ שהרמב"ן וכמה פוסקים סתמו בזה נראה שאין לחדש חולק בד"ז, (ל"ב).

יז. טבלה ועלתה ונמצא עלי' דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה א"צ טבילה אחרת, ובפשוטו סמוך כמשמעו, [ונראה דבשיעור שמביתה לבית הטבילה חשיב סמוך דנראה שכך הי' דרכם לחוף בבית ולילך לבית הטבילה, ואם לא הרחיקה הטבילה יותר מהרגיל עלה הוא דקאמר שא"צ לחזור ולטבול], והרשב"א פירש מאי סמוך באותה עונה ויחידאה הוא בזה וכתב הש"ך שיש להחמיר, חפפה ביום וטבלה בלילה בזה לדעת הרשב"א צריכה לחזור ולטבול, ונראה דבסמוך ממש [כדלעיל] לכו"ע יש להקל.

יח. סמוך לחפיפה שאמרנו פי' הראשונים ז"ל דהיינו חפיפת השער ובדיקת הגוף דבדרך הרגיל עבדא להו כהדדי, והר"ן מחמיר דדוקא בחפפה גם גופה א"צ לחזור ולטבול, והביאו

הש"ך ונראה שיש להקל בזה כמ"ש בס"ט, אבל בשער נראה דדוקא חפיפה.

יט. אע"פ שלא נתעסקה בדברים החוצצים לאחר טבילה, נראה דתלינן שבא לאחר טבילה דכיון שהסיחה דעתה אמרינן דלאו אדעתה, [אא"כ יהא קרוב לה לומר דקודם טבילה הוה].

כ. אם הרחיקה החפיפה [וכדלעיל דין ב'] אע"פ שנוהרה מדברים החוצצים, כיון שנמצא עלי' דבר חוצץ צריכה לחזור ולטבול.

כא. כיון שיש ריעותא בחפיפתה צריכה לחזור ולחוף קודם טבילה, מיהו בנמצא דבר

חוצץ שאינו ריעותא בחפיפה כגון ששכחה לגזוז צפרנה וכיו"ב א"צ חפיפה אחרת, - אם טבלה בצונן וצריכה לחזור ולטבול נראה נמי דלא בעיא חפיפה, והפרישה כתב בזה דצריכה לחזור ולחוף בחמין, ובשבת שא"א לחוף בודאי אפשר להקל דהא אף אם חפפה בצונן מותרת לטבול.

כב. אפי' נתעסקה בדברים החוצצים לאחר טבילה צריכה לחזור ולטבול, וברשב"א מקיל בזה וכ"ה בשו"ע, וכבר כתב הש"ך להחמיר.

כג. דין ביה"ס כשאר הגוף, והראב"ד מקיל.

סימן יג

בגזירת טומאת מים שאובים

בעיקר הגזירה דמים שאובין

א. שבת י"ד א' התחילו ועשאו קבע כו', משמע דמשום דעשאו קבע לחוד גזרו ולא משום שחששו שמא ע"י הקבע יבואו לידי מכשול, והיינו דפריך ליה רבא לאביי מאי נפ"מ הא קא טבלי בהנך, וודאי מודה רבא דבכה"ג שעשאו שניהם קבע ראוי לחוש שמא יאמרו דסגי בחד מינייהו, אלא דהלשון משמע דמשום שהתחילו גזרו עליהם, ולפ"ז טעמי' דאביי צ"ל דכיון דשניהם מטהרים ממילא אין הטבילה כ"כ בדקדוק כמו אילו רק הטבילה מטהרת ומשום הא לחודיה ראוי למיגור, [ואביי ורבא פליגי בלשון עשאו קבע אם הכונה שמה שנהגו עד עתה עשאו גם קבע והיינו שאמרו שחובה היא, או דעשאו למים שאובים קבע וממילא ביטלו לגמרי ענין הטבילה], ומיהו נראה דאף לרבא לא הניחו לגמרי מלטבול, דהא אמרי לא אלו מטהרים ומשמע דנהגו בהם אלא שנהגו כן מענין הקדמה לעיקר הטהרה, וע"ז לא שייך להקשות מאי נפ"מ הא קא טבלי בהנך דכיון דאמרי דהני אינם מטהרים ודאי דלא קפדי אטבילה כלל, שתהא כהלכתה, וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מאה"ט ה"א והיו טובלין בזלזול בלא כונה, ברם י"ל דאמנם טעמי' דאביי משום שיבאו לומר כדרבא ורבא ס"ל דלא יבאו מפני זה לבטל הטבילה כיון דהורגלו בזה, אלא דמ"מ יותר נראה כמש"כ דהא קושטא דמילתא הוא לרבא דאמרו דרחיצה עיקר, וש"מ דיש לחוש לזה, היכא דחזינן שעשאו קבע כדאביי.

עיקר הא דהיו אומרים לא אלו מטהרים כו', בא מכח טענה דודאי המים הנקיים הם

מעבירים הטומאה והזהמא, ולכן ראו חכמים צורך לגזור בזה ביותר.

שם גזרו עליהם טומאה, אבל מטומאה חמורה נטהרו בטבילה, והיינו דקאמר בסמוך דאי לא הא לא קיימא הא דכיון דנטהרו בטבילתן ונתחדש טומאה למים שאובין אין סברא דדוקא אחר טבילה הם מטמאין, אבל אי מים שאובין פוסלין הטבילה ל"ק מ"ש האי מהאי, וע"י טומאה ימנעו מלעשות כן, ולא יבאו לומר דאלו מטהרין, - דאי לא הא לא קיימא הא, דהא אפי' אוכלין ומשקין וכלים לא מיטמא במים שאובין (ואפי' אחר טבילת הכלים), ואחר שגזרו על טהור סגי בזה ולא הוצרכו לגזור על אוכלין ומשקין.

האם חששו שיבטלו ענין הטבילה לגמרי

שם רש"י ד"ה אלא אלו מטהרין כו' וטובלין בשאובין כו', משמע מפ"י שלא חששו שיבטלו טבילה לגמרי ויטהרו בג' לוגין בנפילה, דמסתמא ידעי ענין טבילה, אלא שמא יאמרו דאף שאובין כשר, אבל בגמ' משמע שהיו אומרים שהנפילה מטהרת ולא הטבילה, ומיהו כבר כתבנו דבגמ' משמע נמי דלא באו לבטל הטבילה אלא שהיו סבורין שהטבילה הקדמה לטהרה, ולפ"ז ניחא פרש"י דאמנם לא היו מבטלין הטבילה אלא שהיו מתירין בשאובין, ועמש"כ לק' ד"ה ובתו' הרא"ש מה שפרש"י שטבלו בשאובין יש לפרש בתוך כלי עם מים דהוי פסולא דאורייתא ולע"כ.

דין הבא במים שאובין ביום הטבילה וביום שלאחריו

י"ג ב' תוד"ה והבא כו', פ"י כיון דמשהעריב שמשו כבר אינו נפסל כשבא ראשו

ורובו במים דרך בו ביום נפסל, ותירצו דאם בא ראשו ורובו קודם הערב שמש אפי' העריב שמשו אח"כ פוסל, ולפי' נלמד דה"ה אם טבל בלילה כל שלא העריב שמשו אם בא ראשו ורובו במים שאובין ביום המחרת נפסל, ומיהו י"ל דהיינו דוקא משום דנוהג דין טבוי, אבל בלא"ה מותר למחר כיון דמיחזי כיומא אחרינא, ונפ"מ לענין נדה בזה"ו ויתבאר להלן בס"ד.

תוד"ה וטהור

תוד"ה וטהור כו' ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר כו', וסגי בזה לקיים הא דבטמא אפי' בא ראשו ורובו טמא, דיש להבין שבטמא שטבל גם טבילה במים שאובין פוסלת, דכל כמה שלא העריב שמשו כל טבילה בפסול מטמאתו, ואף שאין נפסלת כל טבילתו בכך וכמש"כ דמטומאה חמורה שבה נטהרה, מ"מ הוא קרוב יותר למנוע ממנו טהרה מלטמאו, ושוב ראיתי דא"צ לכ"ז דאף אם אין טעם לדבר לא יבאו להקל בבא ראשו ורובו אחר טבילה, דאדרבא יותר נראה לטמאות בבא ראשו ורובו מבנפלו עליו, וכיון דבנפלו עליו טמא נמי הטהור וקיימא הך בטמא שטבל, קיימא נמי אידך דפשיטא טפי לטומאה, ומה שבטהור טמא מסתמא יש טעם בזה, ופשוט, שו"ר ברמב"ן והראשונים שכ' דלא איכפת לן כ"כ אי לא קיימא הא דעיקר הגזירה משום נפילה, וברמב"ן גיטין ט"ז א' כתב דהבא ראשו ורובו אטו נפילה דאי לא הא לא קיימא נפילה, וזה ע"ד שכתבנו דכ"ש הבא מנפילה.

דבא ראשו ורובו בטמא הוא משום דזה יותר פשוט לטומאה, נחא דאי הוו עבדי איפכא לא קיימא הך דנפילה בטמא, ומיהו א"צ לזה דודאי אף לרבא איכא טעמא דר"י דיותר יש לגזור במאי דהוו רגילים לעשות, אלא דס"ל דבלא טעם אין לחלק בין טמא לטהור דטוב להשוותם כדי לקיים הדברים, וע"ז תירץ דהטעם משום דאין הציבור יכולין לעמוד בה, ונראה טעמו בזה דהא טעמא דגזרו נמי בבא ראשו ורובו בטמא הוא משום שחששו שמא יבאו להנהיג רחיצה אחר הטבילה כדי לנקות מעליהם מי המערה, וש"מ דהכי אורחא דמילתא, ואי לאו דשרו למיעבד רחיצה למחרת אין הציבור יכולין לעמוד בה, ויתכן דבכל רחיצה נמי לא הי' דרכם לשקע ראשו במים ורק להעביר מי המערה היו צריכין לרחוץ בב"א להעביר המים מעליהם, ואין הציבור יכולין לעמוד בה מפני מי המערה, ומ"מ חזינן מדגזרו בזה שחששו שמא יבואו לנהוג כן, שו"ר ברמב"ן ורשב"א כפי' ריב"א ועי' רמב"ן גיטין ט"ז א' ומיהו למש"כ לעיל מפרש"י דחששו שמא יבואו לטבול במים שאובין טעם הגזירה משום הכי הוא, ותו ליכא ראי' דיש לחוש לרחיצה כזו, ולפרש"י י"ל דעיקר הגזירה היא בנפילה וע"ז אסרו נמי בטמא דאי לא הא לא קיימא הא, והוסיפו לגזור בטמא שמא יבאו לטבול במים שאובין, והשתא נחא בפשיטות דלא גזרו בטהור, אבל אין נראה כן דודאי משמע דעיקר הגזירה היא משום שיבואו לנקות עצמן ולא גזירה צדדית משום טבילה במ"ש.

בדעת הרמב"ם דטמא וטהור שוין

ודעת הרמב"ם בפ"ט מאה"ט ה"א דטמא וטהור שוין ובין הבא ראשו ורובו ובין נפל על ראשו ורובו טמאין, ולפי' צ"ל דנקט טהור שנפל על ראשו ורובו וכ"ש טהור הבא ראשו ורובו, והתנא נקט להו בהאי לישנא לרמזו הענין דהגזירה משום טמאין הוא, וכאילו קתני הטמא שבא ראשו ורובו או

ובתו' הרא"ש הביא תירוצו ריב"א דלא מצו לאסור אפי' בא ראשו ורובו בטהור כיון דאין הציבור יכולין לעמוד בה, ובתו' הרא"ש חלק עליו משום דאין מצוי ברוחץ שישקע ראשו במים, ובאמת לכאורה אי משום הא יותר הי' ראוי לגזור בבא ראשו ורובו ולטהר בנפילה, ולמש"כ דטעמא דקיימא הך

כשהוא טהור מיהו אינו מוכח, ובשת פרש"י כתו' עיי"ש.

הא דבעל קרי חולה שנפל עליו ט' קבין מים שאובין טהור

הקי הריטב"א היכי אמרינן דבע"ק חולה שנפל עליו ט' קבין מים שאובין טהור, וי"ל דיש לדקדק בלישנא דגבי בע"ק קתני שנפל עליו וגבי ג' לוגין קתני על ראשו ורובו, ובפ"ג דמקואות תני להו גבי הדדי הכי, ונראה דודאי דינא אשמועינן דבנפילת ג' לוגין בעינן דוקא כדרכו ומן הצד ומלמטה אינו טמא, [וגם צריך שיפלו כל הג"ל מדרך ראשו על גופו] אבל בע"ק נטהר בכל גוונא, ולפ"ז משכח"ל שיתנו עליו באופן שאינו נטמא, מיהו ודאי אין זה פשטות הדברים דודאי אפי' כדרכו נטהר ומה שתירץ הריטב"א דבחולה לא גזור תמוה, דהא ודאי כל חולה נטמא בכך ומה ראו לעשות דבר משונה כזה דחולה כי האי נטהר ואינו נטמא, ומה שתירץ דיותר מט' קבין לא גזור ג"כ דוחק, והעיקר כמו שתירץ דבאמת אינו נטהר אלא לתורה ותפילה שהרי בלא"ה טמא הוא, ומה שהוצרך לשאר התירוצים אע"ג דזה ודאי אמת, הוא משום דקשיא לי' מה ראו חכמים לעשות המטמא מטהר, וזה באמת צריך טעם, וצ"ע, ועמש"כ לק' סק"ד.

טמא שטבל ונפל עליו ג"ל מים שאובין מד' כלים

ג. הא דתנן בפ"ג דמקואות מ"ד וטהור שנפל על ראשו ורובו ג' לוגין מים שאובין מכלי אחד משנים ושלשה מצטרפין מד' אין מצטרפין, נראה דה"ה טמא שטבל דלא נטמא אלא בכה"ג, אלא דניחא לי' לתנא למינקט לישנא דמתני' הידוע דנדע במאי עסקינן, ופשוט.

האם בכלל הגזירה גם נדה בזמן הזה

ד. כבר נתבאר לעיל סק"א דהבא ראשו ורובו במים שאובין אינו סותר טבילתו, אלא

שנפל על ראשו ורובו מים שאובין טמא וכן הטהור, וכיון דאיכא תרי דינים נקט להו בהאי לישנא, וכ"ה סדר הדברים ברמב"ם שכ' ברישא דין הטמא והוסיף דאפי' טהור הדין כן, מיהו ודאי סתמא דמילתא כפרתו' וכמש"כ לק' סק"ב, (וצ"ע בחשבון י"ח אי הוו תרי גזירות (ע' בעל המאור שם מבואר דהוו תרי) וגם מזה יהא מוכח כתו', אא"כ ניחא להרמב"ם שגזרו על טמא ואח"כ על טהור, ולע"כ).

ביאור הספק דחציו בביאה וחציו בנפילה

ב. גיטין ט"ז א' בעי ר' ירמ' חציו בביאה וחציו בנפילה מאי תיקו, אטמא בעי דנפל בין בביאה בין בנפילה, אבל טהור דלא נטמא אלא בנפילה פשיטא דאין נטמא בחציו בביאה, וכ"מ לשיטת הרמב"ם בפ"ט מאה"ט ה"א דס"ל דבין טמא בין טהור מטמאין בין בביאה בין בנפילה, וש"מ דבעיא דר' ירמיה היא אי מצרפינן לתרווייהו לטמא, וכ"כ הרמב"ן בשבת י"ג ב', שו"ר ברמב"ן בשמעתין שכ"כ, ודלא כפר"ח, ולשיטת הראשונים דטהור רק בנפילה נטמא ניחא טפי בעיא דר' ירמ' דכיון דשני ענינים הם דהא חזינן דטהור רק בנפילה קמיבעיא לי' אי מצרפינן להו לטמא, אבל אי חדא גזירה היא דמים שאובין פוסלין בין בנפילה בין בביאה בכולהו, מסתברא נמי דמצטרפין, דהא הכי הויה הגזירה שמים שאובין פוסלין בהני גווני, וכה"ג הויה נמי בעיא דר"פ דבסמוך דמקוה מטהר כולם וט' קבין רק בחולה, [ומיהו מסתברא דאף להרמב"ם הוו תרי גזירות כלישנא דמתני', אך צ"ע למה], ואי לא שוו בשיעוריהו [ע' מל"מ שם ומסתברא דלא נתנו חכמים שיעור בזה אלא כל שבא ראשו ורובו בב"א טמא] ניחא, וגם בלא"ה ל"ק כ"כ.

תוד"ה הבא כו' אבל בפרש"י לפנינו משמע כשיטת הרמב"ם שכ' הבא ראשו ורובו

ובענייני נראה לי נפסלה הטבילה וקרוב הדבר בעיני דאפי' לכתחלה יכולה לרחוץ בתר טבילה לאלתר דההיא גזירה ליתא אלא דגזרו טומאה על המים שפוסלים אדם שטבל כבר ונטהר כו' ובעלה חולין הוא כו' עכ"ל, והוסיף שם במדרכי וכן שמעתי ממנהר"ם להתיר, והיינו כמש"כ.

ומשמע דהאו"ז מפרש דגזרו על הטבילה שחבטל למפרע לגמרי כאילו לא טבל, וע"ז הק' דכיון דלתרומה, בטלוג לטבילה כ"ש לעון כרת, והוצרך לחלק בין טמא דבא ראשו ורובו שנפסלה טבילתו ובין טהור שנפלו על ראשו שנטמא כטמא שרץ ונבילה, וזה ודאי תימה דמשמע דתרויהו חד טומאה יהבינן להו דאי לא הא לא קיימא הא, ועוד דהא פוסלין את התרומה קתני, ומה שייך להתייחס לתרומה כיון דתליא לפי טומאתו שהיתה עליו, ועוד דטמא שנפלו עליו ג"ל מנלן דסותר טבילתו הא בטהור הוא דקתני לה והתם אינו סותר טבילתו, וזה פשוט דיותר סותר טבילתו בנפילה מבביאה כיון דבהכי הוה מעשה, וכ"ז צ"ע ג.

עוד כתב שם דע"כ ג' לוגין אין מטמאין את הטהור אלא בנפילה, מדחזינן דט' קבין מטהרין בעל קרי חולה, והיאך הם מטהרין את הטמא ומטמאין את הטהור א"ו בנתינה איירי התם, וצ"ע נתינה זו מהי, ועמש"כ לעיל סק"ב בדברי הריטב"א, וכתב עוד דמדאמרין דחולה אינו מוציא את הרבים י"ח עד שיטבול במ"ס ש"מ שלא לתרומה בלבד גזרו, וג"ז צ"ע דהא מדאורייתא טמא הוא ולא הותר אלא לתורה ותפילה, וצ"ע ג.

בדברי סה"ת וסמ"ג משמע דפשיטא להו דאין לחוש לרחוץ אחר הטבילה

ה. **בספר** התרומה ובסמ"ג כתבו לפרש הא דאמרין נדה ס"ח א' דודי חסרת כו' לפרש"י דהיינו לרחוץ בחמין אחר הטבילה בצונן להחם גופה, הנה פשיטא להו

מקבל טומאת מים שאובין דפוסל את התרומה, אבל מטומאה חמורה שבו נטהר, וכן פשוט להתו' שבת י"ג ב' שהק' מאי נפ"מ שפוסל תרומה הא בלא"ה הוי טבו"י, וש"מ דיותר מטומאת טבו"י ליכא בכל גוונא, והנה גזירה זו נתקנה בזמן שהיו טהורין ואוכלין תרומה, ודוקא לתרומה גזרו, והי' סגי בזה למנוע שלא יעשה קבע, דעכ"פ הרבה מהטובלין כבר לא ינהגו ברחיצה זו, ושוב לא יבואו לומר דאלו מטהרין, וכיון שכן לא שייך להק' אמאי לא גזרו לאיסור חמור, שמא יאמרו דלא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין, דסגי בזה שפסלוהו לתרומה שלא יקבע הדבר, ולפ"ז ליכא דין זה בנדה בזה"ז דכיון דבזמן חז"ל לא הי' דין זה שייך בנדה לבעלה ותו לא גזרו ע"ז בימי רב אשי לית לן מהיכן למיגזר בזה, ווגם משמעות הגמ' דדוקא בזמן שהיו טובלין במי מערות סרוחין שכל הטובלין נהגו לרחוץ אח"כ בשאובין, התחילו ועשאום קבע, אבל היכא שאין המים סרוחין כ"כ לא חיישינן שיקבע הדבר כיון דהרבה מן הטבולין לא רוחצין אח"כ].

ובאו"ז הלכות נדה כתב דאף בזה"ז אסורה נדה לרחוץ אחר הטבילה [וכ"כ הרוקח] דאם לתרומה גזרו כ"ש לבעלה דאיסור כרת, והביא תשו' הרי"ד שחולק עליו וס"ל דאין קו' אי גזרו לתרומה ולא לבעלה, ודברי שניהם צ"ע וכמש"כ דלא שייך נדון זה הכא כלל כיון דהגזירה שגזרו בתרומה ממילא מועלת אף לחולין, משא"כ בטבל בלא כונה חולין ל"א א' דשפיר פריך רבא עון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא, כיון דהנדון בטבילה גופה אי מהניא כלל אף לטומאה חמורה שבו, [וכמש"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה בחגיגה י"ח ב' דלגבי מעשר נשאר אב הטומאה ועיי"ש טעמא דמילתא], שייך שפיר להקשות עון כרת התרת כו', ובאו"ז שם הביא תשו' ראבי"ה והובאה ג"כ במדרכי פ"ב דשבועות ושם מבוארת יותר וז"ל

ז"ל דאין לחוש לרחיצה בשאובין בתר טבילה, ונראה דלזה כיון הד"מ בסי' ר"א סק"ל שכ' ובסמ"ג דהלכות נדה משמע דמותר, ומצאתי באגודה שם שהביא ראי' זו, וסיים וטוב להחמיר כדי שלא יסמכו הנשים על הרחיצה שאחר טבילה ולא ירחצו יפה קודם, ומילתא דמסתברא היא, ונראה דמהאי טעמא ראו רבותינו להעתיק דין זה להלכה אף שמעיקר הדין אינו כן וכמשנ"ת, ועי' בסמוך ד"ה לעיל.

בדברי הרמ"א, ולענין הלכה

שו"ע סי' ר"א סע"ה בהגה אבל לחזור ולרחוץ אח"כ יש אוסרים, בבהגר"א הכריע כנראה כהחולקים וס"ל דרק לתרומה אסור וכן פשוט לכל הפוסקים, ואף להאוסרים אפשר לרחוץ באמבטי כל שאינו משקע ראשו במים ואפי' רוחץ ראשו מלמעלה במים מותר דקיי"ל חציו בביאה וחציו בנפילה טהור כמ"ש הרמב"ם בפ"ט מאה"ט ומשכח"ל טומאה רק כשעומד כדרכו ומטיל ג' לוגין על ראשו וגופו כדרכו ולא מלמטה ולא מן הצד, מיהו משכח"ל אם עומד תחת הצינור כדרכו והמים נופלים על ראשו וגופו, מיהו צ"ע אי חשיבי מים שאובין (מיהו לפעמים המים באין מהדוד), ונמצינו למידין דמן הדין אין כאן מקום להחמיר כלל.

שם וכן נהגו, טעם המנהג נראה כמשי"כ לעיל בשם האגודה ומנהג יפה הוא, מיהו צ"ע אם לולא המנהג יש להחמיר גם יותר מן האוסרין או דהמנהג הוא רק מפני שיש אוסרין תפסו דעה זו לעיקר מפני הטעם שבאגודה, והכי מסתברא, ולפ"ז אין להחמיר באמבטי כלל כל שאין משקעת ראשה במים, וחציו בביאה וחציו ברחיצה נמי שרי.

לעיל סק"א כתבנו דלדברי האוסרין אם טבלה בלילה אסורה עד שיעריב שמשו למחר, ול"מ כן כלל, ולמשי"כ דטעם המנהג אינו מן הדין, ניחא דרק סמוך לטבילה נהגו לאסור, ונראה דלפי המנהג אף בביתה אין לה לשוב ולרחוץ [דלא נהגו כן משום שמא יאמרו לא אלו מטהרין כו', דבזה הי' שייך לומר דרק בבית הטבילה גופי' חששו אלא כמשי"כ בשם האגודה שלא יסמכו הנשים על הרחיצה שאחר הטבילה, וזה שייך נמי בביתה], אבל למחר אף קודם הערב שמש אין להחמיר כלל.

מהא דחזינן דחולה נטהר בט' קבין ש"מ דבטבילת בע"ק לתורה ותפלה אין להחמיר אפי' להאוסרים [ואפי' קודם דבטלוה לטבילה] דאיך יתכן שהטמא יטהר והטהור יטמא (אף שיש באו"ז משמעות שונה מזה עי' לעיל סק"ד).

ברוך רחמנא דסייענן

